

ପ୍ରିତ୍ୟନ୍ଧ ପ୍ରିତ୍ୟନ୍ଧ

ଆମ୍ବଜୀବନୀ

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରିପାଠ

ସବୁକ ଯୁଗର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ
ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଯେଉଁ କେତେଜଣ
ସାରସ୍ଵତ ସାଧକ ଖ୍ୟାତି ଅଞ୍ଚଳ କରିଯାଇଛନ୍ତି
ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କବି କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିପାଠୀ
ଅନ୍ୟତମ । ଖୋର୍ଦ୍ଧ ଚିଲ୍ଲା ବାଣପୁର ଥାନା
ଅଭିର୍ଭବ ଜୀମପୁର ଶାସନରେ ୧୯୧୧
ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ଚତୁର ତାରିଖ ପୌଷ
ପୂର୍ଣ୍ଣମା ଦିନରେ ଚନ୍ଦ୍ରପୁରର କରିଥିଲେ ।
ପିଲାଦିନରୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିରୀ ପୂର୍ଣ୍ଣମାର ଚନ୍ଦ୍ର
ପରି ପ୍ରତିରୀତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ବାଣପୁର
ମଧ୍ୟରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଲୟରୁ ମାଟ୍ରିକ୍ ପାସ କରି ସେ
ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ପରେ ପରେ
ଦ୍ୟଭିରତ ପ୍ରତେଷାରେ ଘରୋଇ ପଢାଇଥାଏ
ଜାବରେ ବି.୬.ଚ.ଇ.ରତ୍ନ. ଯୋଗ୍ୟତା ହାସନ
କଲେ । ମାର୍ବନର ସ୍କୁଲ ଜୀବନରୁ ତାଙ୍କର
ଅନେକ ମଧୁର କବିତାର ପରିସ୍ଥିତିର
ଘଟିଥିଲା । ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଚଲା ପଥରେ
ଦେଖା ହୋଇଥିଲେ ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ କବି ,
ଲେଖକ, ବାଙ୍ମୀ ଓ ମନସ୍ବୀ ପଣ୍ଡିତ ମାନେ ।
ପଦ୍ମଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମାନାରାୟଣ ପାତ୍ର, କବି ପଦ୍ମବିହାର,
ପଦ୍ମବିହାର, ଉତ୍ସବ ହରେକୁ ମହାବ,
ଉତ୍ସବ ମାୟାଧର ମାନସିହଙ୍କ ପରି ପ୍ରବାଣ
ସାହିତ୍ୟକ ଓ କବିମାନେ ଥିଲେ ତାଙ୍କର
ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଓ ପ୍ରରୋଚନ । “ଦିଗ୍ବିଜ୍ୟ”,
“ଅନୁଭି”, “ବୁଝାଯନ”, “ଅନୁତି”, “ଜୟ”
, “ଅଭିଜନ୍ମ”, ‘ଫଳେତ’ , ‘ସାଧକର ସ୍ବପ୍ନ’ ,
‘ପେଜ୍ ଓ ବାଟି’ ‘ମାଟିଦୀପ’ , ‘ଜ୍ଞାନପଥ’
, ‘ଦୟା ଓ ଦୃଶ୍ୟ’ ଓ ‘କୁଣ୍ଡର ବଣ୍ଣା’ ପରି ତାଙ୍କର
ଅନେକ ମନକଣାଳ ସୃଦ୍ଧି ଓଡ଼ିଆ ସାରସ୍ଵତ
କବିତା ସମ୍ମାନ ଓ ପ୍ରାଣବନ୍ଦ କରିଛି ।

ନିରବଧୁ ନିରବ

(ଆଡ଼ିଜୀବନୀ)

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରୀପାଠୀ

ବାଲୁଗାଁ, ଖୋର୍ଦ୍ଦା - ୭୫୨୦୩୦

ନିରବଧ୍ୟ ନିରବ

(ଆହୁତୀବନୀ)

ଲେଖକ : କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରୀପାଠୀ

ପ୍ରକାଶକ : ସମାନ୍ୟ

ବାଲୁଗାଁ, ଖୋର୍ଦ୍ଦା - ୭୫୨୦୩୦

ମୁଦ୍ରଣ : ଟେକ୍ନୋ ଆର୍ଟସ୍ ଅପ୍ରେର
କଲ୍ୟାଣୀ ନଗର, କଟକ

ପ୍ରକଳ୍ପ : ବିଜୟ ପ୍ରଧାନ

ଅକ୍ଷର ସଜା : ଗ୍ରାଫ୍ ଏନ୍ ଗ୍ରାଫିକ୍
ଓଡ଼ିଆ ବଜାର, କଟକ

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ : ୨୦୧୩

ମୂଲ୍ୟ : ଟ. ୩୦୦-୦୦

NIRABADHI NIRABA

(An autobiography)

Author : Krushna Chandra Tripathy

Publisher : Samanwaya

Balugaon, Khurda-752030

Printed at Techno Arts Offset

Kalyani Nagar, Cuttack - 13

D.T.P : Graph 'n' Graphics, Cuttack

Cover : Bijoy Pradhan

First Edition : 2013

Price : Rs. 300-00

କବିତ୍ର ଓ ମଣିଷଦୂର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ କବି କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିପାଠୀ

କବିତ୍ର ଓ ମଣିଷଦୂର ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ କବି କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିପାଠୀ । ତାଙ୍କ ଭିତରର ନିରୋଳା ମଣିଷପଣ, କଥା କାମର ସମାନତା, କବିତା ଲେଖାର ଏକନିଷ୍ଠତା ତାଙ୍କ କବିତାର ପ୍ରତି ଅକ୍ଷରରେ ଅନୁଭୂତ, ସିଏ ତାଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର କବିତା ସହିତ ଏକାତ୍ମ ହୋଇଥିବ, ସଂପର୍କିତ ହୋଇଥିବ ।

ଅତରର ନିଜସ୍ବ ଚିକକ ଦେବାରେ ଯୋଉ ଅମୃତମୟ ଆନନ୍ଦ, ତାହା କବି କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ନିକଟରେ ଦେଖିଥିଲେ ଜଣେ କେବଳ ଅନୁଭବ କରିଥିବ ।

ସବୁଜ ଯୁଗର ପରେ ପରେ ଏଇ କବିକର ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଥିଲା ଜାନୁଆରୀ ମାସ ଚତୁରଦିଶ ୧୯୧୧ ମସିହାରେ ସାଂପ୍ରତିକ ଖୋର୍ଦ୍ଦୀ ଜିଲ୍ଲାର ବାଣପୁର ନିକଟସ୍ଥ ଏକ ଗାଆଁ ଭାମପୁର ଶାସନରେ । କିଶୋର ଅବସ୍ଥାରେ ବାଣପୁର ମାଜନର ସ୍କୁଲରୁ ଅଧ୍ୟନ ସାରି ନୂଆ କରି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ଓଳସିଂହ ହାଇସ୍କୁଲର ଛାତ୍ର ହୋଇଥିଲେ ସେ । ଛାତ୍ର ଅବସ୍ଥାରେ ବହୁ ଅନଟନର ସାମ୍ବା କରିଥିଲେ ବି ତାଙ୍କୁ ଖାତିର ନ କରି କବି ତ୍ରିପାଠୀ ବଢ଼ିଥିଲେ ଆଗକୁ ଆଗକୁ । ଅଧ୍ୟନ ପିପାସ୍ବ ଶ୍ରୀ ତ୍ରିପାଠୀ ନିଜ ଚେଷ୍ଟାରେ ଆଇ.୧., ବି.୧., ଡି.ଇଡି. ଉତ୍ୟାଦି ହାସଳ କରି ପାରିଥିଲେ ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନ କାଳ ଭିତରେ ଘରୋଇ ଭାବରେ ପରାକ୍ଷାର୍ଥୀ ହୋଇ । ମାଜନର ସ୍କୁଲରୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ତାଙ୍କର କବିତା ଲେଖା ଏବଂ ଅବିରତ କବିତାର ସୁଅ ହୁଅଥିଲା ତାଙ୍କର ସ୍ଵତଃଷ୍ଵର୍ତ୍ତ ଦିବ୍ୟ ଚେତନାରୁ ।

ସେ ମଣିଷଙ୍କୁ ଏତେ ଭଲ ପାଉଥିଲେ ଯେ କେବଳ ମଣିଷ କଥା, ଜୀବନ କଥା, ତାଙ୍କ କବିତାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ମଣିଷର ହସ, ଲୁହର ନିର୍ଯ୍ୟାସରେ ନିଜେ ଓଦା ହୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଓଦା କରି ଦେଉଥିଲେ । ବିଶେଷ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ନ ଥାଇ ସରଳ, ତରଳ, ଛଳଛଳ ଯତ୍ତିପାତ ମିଳନର ଅଙ୍ଗସ୍ତ କବିତା ଚମକାରିତା ବଢ଼େଇ ଦେଉଥିଲା ।

ସେ ସମୟରେ ତାଙ୍କ କବିତା ପଡ଼ି ଜଣେ କେବଳ ବିଭୋଗ ହେଉଥିଲା ତାହା ନୁହଁଁ, କବିତା ଗୁଡ଼ିକ ମୁଖସ୍ଵ କରି ମନ ଭିତରେ ଗୁଣୁଗୁଣେଇ ହେଉଥିଲା, ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ସେ ଧାର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ମଣିଷ ପାଇଁ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ସ୍ଵରଣୀୟ ହେଉଥିଲା ।

କବି କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ବୁରିରେ ଥିଲେ ଶିକ୍ଷକ; କିନ୍ତୁ ସ୍ଵଭାବରେ ଥିଲେ କବି । ତାଙ୍କର ଅଖଣ୍ଡ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା ସାଧନାରେ । ଗାଆଁ ଭାମପୂର କବି କୁଟୀରର ଛୋଟିଆ ମାଟିପିଣ୍ଡାରେ ବସି ଅଣନିଃଶ୍ଵାସା ହେଲା ଭଳି ସେ କବିତା ଲେଖି ଚାଲିଥିଲେ । ନଦୀର ବେଗବତୀ ପ୍ରେତ ପରି ସେ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଚାଲିଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଆଶା ନ ରଖି, କାହାକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି । କେବଳ କବିତାର ନିରୋଳା ଉତ୍ସାହ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଥିଲା ।

“ମୁଁ ଏକ ଶାଳିଆ ନଇ
ମତେ କିଏ ଦେଖୁ ଅଥବା ନ ଦେଖୁ
ମତେ କିଏ ଲେଖୁ ଅଥବା ନ ଲେଖୁ
ଅବିରତ ମୁଁ ଯେ ଚାଲିଥିବି ବହିବହି ।”

ପ୍ରକୃତରେ ଯଦି ସେ ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ ଶାଳିଆ ନଇ ହୁଅଛି ସେ ଶାଳିଆର ଜଳ କେଡ଼େ ମିଠା ! ସେଇ ନଦୀ ପରିପାର୍ଶ୍ଵର ଘନ ଜଂଗଳର ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ନାଳିମା, ସେଇଠି ବିଚରଣ କରୁଥିବା ଚିତ୍ରିତ ଚଢ଼େଇ, ତା’ ଉପରର ଖୋଲା ଆକାଶ, ଜହୁ, ତାରାର ବିଚିତ୍ର ଖେଳ କି ସୁନ୍ଦର, କି ମନଲୋଭା । ହରିତମୟ ନୈସର୍ଗିକ ଶୋଭାରେ ତିନୋଟି ହାତୀ ପରି ଶୋଇଥିବା ଭାଲେଇ, ସୋଲରୀ, ଘାଗଶିଲା ପର୍ବତ, ପାଦତଳେ ରୂପକନ୍ୟା ପରି ରୂପବତୀ ନଦୀ ଶାଳିଆ, କି ଅଦମ୍ୟ ଗଢ଼ିରେ ଜଳୋଲ୍ଲାସର ଆଦିମ ସଂଗାତରେ କେତେ କାହାକୁ ମୁଣ୍ଡ କରୁଛି ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଠିକ୍ କବି ଶ୍ରୀ ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ ଗୁଣମୁଣ୍ଡ କବିତାମାନଙ୍କ ପରି ।

ଦିନେ କବି ତ୍ରିପାଠୀ ଭାରି ଆନମନା ହୋଇ ଉଠୁଥିଲେ ପ୍ରକୃତିର ମଧୁମୁଣ୍ଡ ଶୋଭାକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ କବିତାମାନଙ୍କରେ ପଲ୍ଲୀ ମାଟିର ନିଷ୍ଠାଣ ଚିତ୍ର ରୂପବନ୍ତ ହୋଇଥିଥିଲା । ଖାଣ୍ଡ କବିତାର ଭୁରୁଭୁରୁ ବାସ୍ତାରେ ସେ ପାଠକ ଜଗତକୁ ମହକେଇ ଦେଉଥିଲେ । ଚମକାର ନିରୋଳା ଶରର ଝଂକାରରେ ଚମକାର ଦେଉଥିଲେ ଅଗଣିତ ମାଟିର ମଣିଷଙ୍କୁ । ସାରବ୍ଦ ଐଶ୍ୟରେ ମହିମାମୟ କରିଥିଲେ ଓଡ଼ିଶାର ମାଟିକୁ ଓ ଜାତିକୁ । ଗାଆଁ ମୁଣ୍ଡ ଗୋଡ଼ିମୁଣ୍ଡିଆ ପାହାଡ଼ ତଳେ ବହି ଯାଉଥିବା

ଖଣ୍ଡିଆ ନଈ, ବାଉଁଶ ନଈ, ତା' ଦୂଳର ଘନ ବାଉଁଶ ଜଂଗଲକୁ ଦେଖି ଦେଖି ବିଭୋର ହୋଇ ଲେଖୁଥିଲେ ଅଜସ୍ର କବିତା ।

ମାନବବାଦୀ ଚେତନାରେ ମଣିଷକୁ କୋଉଠି ଚେତାବନୀ ଦେଉଥିଲେ ତ କୋଉଠି ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନର ପ୍ରପାଦ୍ଧିତ ମଣିଷ ପାଇଁ ହେଉଥିଲେ ଦରଦୀ ଆହୁଚିଏ । କୋଉଠି ଜାତୀୟବାଦୀ ଚେତନାରେ ଉନ୍ମାଣ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲେ ତ କୋଉଠି ବିଷାଦଗ୍ରୁପ୍ତତାରେ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲେ ମୌନ ମଗ୍ନା । ସତରେ କି ସେ ଜଣେ ପରମ ଦାର୍ଶନିକ । ଚରମ ତପସ୍ତ୍ରୀ । ଆଜନ୍ମ ସାଧକ । କବିତା ଲେଖିବା ଛଡ଼ା ଯିଏ ଆଉ କିଛି ଜାଣି ନ ଥିଲେ । ବୁଝି ନଥିଲେ ନିଦା, ପ୍ରଶଂସାର ଉତ୍ତି, ସୁତ୍ତିକୁ । ପୃଥିବୀ ସହିତ ସଂପର୍କ ତାଙ୍କର ଥାଇ ନ ଥିଲା ଭଲି । ଜୀବନସାରା କବିତାର ଗୁଣୁଗୁଣୁ ବାସ୍ତାରେ ସେ ବାଟ ସାବୁଥିଲେ ।

ହେଲେ ପାଇଲେ କ'ଣ ? ଯାହା ଦେବା କଥା ସେ ଆମକୁ ଦେଇଗଲେ । ମାତ୍ର ଆମେ ତାକୁ ଉପସୂତ୍ର ଯଦି ସହକାରେ ସାଇତି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାକୁ ଆମେ ଅଣଦେଖା କଲେ । କହିଲେ ଗାଆଁର କବିଟି ଗାଆଁରେ ରହିଯାଉ । ଆଲୋକକୁ ଆସିବାକୁ ଦିଆନୟାଉ । ନିରୋଳା କବିଟିଏର ଏଇ ତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁରସ୍କାର !

ପରିଶେଷରେ ଜୀବନର ଅତିମ ସମୟରେ ରାଜ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଅକାଦମୀ ଚରପରୁ 'ଅତିବଢ଼ି ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ' ପୁରସ୍କାର ତାଙ୍କର ହସ୍ତଗତ ହେଲା । ହୟାଅଶି ବର୍ଷ ବୟସରେ । ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କର ସ୍ଵରଣଶକ୍ତି କ୍ଷୟ ହୋଇ ସାରିଲାଣି । ପୁରସ୍କାର ପାଇଲେ ବୋଲି କବି ନିଜେ ଜାଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସମ୍ଭାବନା ରାଜ୍ୟରେ ତାଙ୍କ କବିତାର ଅନୁରାଗୀମାନେ ବି ଜାଣି ପାରିନଥିବେ । କିନ୍ତୁ ଦେଶରେ ପୂଜ୍ୟପୂଜା ଚାଲିଛି । ୧୯୯୭ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ମାସ ୧୯ ତାରିଖ ଦିନ କବିକ ଦେହାନ୍ତ ହୋଇଗଲା ।

୧୯୮୭ ମସିହାରେ ଏଇ ଆହୁଜୀବନୀକୁ ପାଠ କରି ମୁଁ ନାମକରଣ କରିଥିଲି 'ନୀରବ କବିଟିଏ' । ଆଉ ସେ ନୀରବ କବି ନାହାନ୍ତି କି ନୀରବରେ ସେ ଆଉ କବିତା ଲେଖୁନାହାନ୍ତି । ଏବେ ସବୁକିଛି ନିରବଧ କାଳର ନିରବତା ।

ସେଥିପାଇଁ ପୁଣି ଥରେ ଏହାର ନାମ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି 'ନିରବଧ ନିରବ' ନାମକରଣ କରିଛି, ତାଙ୍କର ଆହୁଜୀବନୀକୁ ପାଠକମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ।

କ୍ଷମତା, ଅର୍ଥ, ରାଜନୀତି ବର୍ତ୍ତମାନ ସମସ୍ୟର ସାମଗ୍ରିକ ସଂପର୍କ । ଏସବୁର
ଅଧିକାରୀ ହେଲେ ଏ ଦେଶରେ ଜଣେ ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧାତ୍ମକ ହୋଇପାରିବ ।
ଏହି ତିନୋଟିରୁ ଗୋଟିକର ବି ସେ ଅଧିକାରୀ ନଥୁଲେ । ଏଭଳି ଜଣେ ସାଧାରଣ
କବିମଣିଷର ଭାଗ୍ୟ ଆଉ ଅଧିକ କ'ଣ ବା ହୋଇପାରେ ?

ପରିଶେଷରେ ଏଇ ଆଦୁଜୀବନୀଗ୍ରହ୍ୟ ‘ନିରବଧ୍ୟ ନିରବ’ କାହାକୁ ଚିକିଏ
ଆନନ୍ଦ ଦେଇ ପାରିଲେ ତାଙ୍କର ନୀରବ ଆଦ୍ଵା ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
ମୋର ଏ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ସଫଳ ହେବ ବୋଲି ଆଶା କରୁଛି ।

— ତପନ ପଞ୍ଜନାୟକ

ସୂଚୀପତ୍ର

ବିଷୟ

	ପୃଷ୍ଠା
୧. ସାମ୍ବାଦୀ ନଈ କୁଳରେ	୯
୨. ବଂଶ ପରିଚୟ	୧୫
୩. ଗାଁ ସ୍କୁଲରେ ପାଠପଡ଼ା	୨୪
୪. ଚଣ୍ଡ ମାଣ୍ଡ୍ର ଚଣ୍ଡ ହୋଇ ଉଠିଲେ	୨୮
୫. ମାଜନର ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷା	୩୧
୬. ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ କପି କରି ନାହାଁନ୍ତି ?	୩୯
୭. ଶପଥର ଅଳିଭା ଗାର	୪୩
୮. ଚିତ୍ରାମଣି ବାବୁ	୪୮
୯. ଗୋଟିଏ ସ୍ଵତି	୫୪
୧୦. ଓଳସିଂହ ଯାତ୍ରା	୬୦
୧୧. ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଭିତରେ	୬୪
୧୨. ଗୁହା ଅନ୍ଧକରେ ଜନମବି ପାଇଁ	୭୭
୧୩. ବାଉରା ସାହୁ ଗୁଡ଼ିଆ	୮୧
୧୪. ଭାତଗୁଣ୍ଡା ହାତରୁ ଖସି ପଡ଼ିଲା	୮୪
୧୫. ପାସ ଖବର	୮୯
୧୬. ବିବାହ	୯୪
୧୭. କଟକ ଚ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ନାଁ ଲେଖା	୯୭
୧୮. ବାପାଙ୍କ ଅନ୍ତିମ ବାସନା	୧୦୭
୧୯. ଛତାଟି ଛତାଇ ରଖିଲା	୧୦୭
୨୦. ବରୁଣେଇ ମେସରେ କେତୋଟି ଦିନ	୧୧୦
୨୧. ଆଠମଳ୍କୀକ ପଥେ	୧୧୩
୨୨. ପଥୁକ ଥରେ ଅନୁଭବ କର !	୧୧୦
୨୩. ଆଠମଳ୍କୀକରେ ପ୍ରଥମ ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନ	୧୧୩
୨୪. ହୃଦୟବାନ ହର୍ଯ୍ୟକ ବାବୁ ଓ ମୋର ବଉଦୟାତ୍ରୀ	୧୧୦
୨୫. ବଉଦ ବୋର୍ଡିଂରେ ରହିଲି	୧୧୯
୨୬. ସେ ବର୍ଷ ଗ୍ରୀକ୍ ଛୁଟିରେ	୧୪୧
୨୭. ବଉଦରୁ ବଦଳି ହେଲି କହିଁକି ?	୧୪୭
୨୮. ପୁରୁଣା କଟକରୁ ସମ୍ମଲପୁର	୧୪୯
୨୯. ଭରକ ହାତସ୍କୁଲରେ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚମାସ	୧୪୫
୩୦. ୧୯୩୭ - ୩୭ - ୩୮	୧୬୧
୩୧. ଗୟାଧର ରାଉଡ଼	୧୭୦

୩୨.	ମୁଁ ଶୁଭ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବଞ୍ଚିତ	୧୭୯
୩୩.	ବାଲେଶ୍ଵର ମିଶନ ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା	୧୮୩
୩୪.	ମଣିଷ ଅଗାଢ଼ି ଅଗାଢ଼ି ନୁହେଁ	୧୮୯
୩୫.	ଅଶୁଭ ସ୍ଵପ୍ନ	୧୯୪
୩୬.	ଆଜ. ଏ. ପରୀକ୍ଷା	୨୦୧
୩୭.	୧୯୪୭ ଜୁନ୍ ଦଶ ତାରିଖ	୨୧୧
୩୮.	ବି. ଏ. ପରୀକ୍ଷା	୨୧୪
୩୯.	ଲେସେଡ଼ି ହୋଇ କା'ଦୁଆରେ ପଡ଼ିରହି ନପାରେ ।	୨୨୪
୪୦.	ଶିକ୍ଷା ଛିଡ଼ିଲା	୨୩୦
୪୧.	ନୂଆ ନାଟକ	୨୩୮
୪୨.	ବହୁଦିନର ସ୍ଵପ୍ନ	୨୪୭
୪୩.	ଖଳିକୋଟରୁ ବିଦାୟ	୨୪୯
୪୪.	ଖାଉଁଲା ଗଛର ଅବସ୍ଥା	୨୪୮
୪୫.	ଶୁଭାଷି ଜୀବନ	୨୫୩
୪୬.	ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି	୨୬୬
୪୭.	ବନ୍ଧୁ ସୁଦର୍ଶନ ମହାପାତ୍ର	୨୭୮
୪୮.	ଶିକ୍ଷା ଓ ଶିକ୍ଷକର ଲକ୍ଷ୍ୟ	୨୮୪
୪୯.	ମୋ କବି ଜୀବନର ଆରମ୍ଭ	୨୮୮
୫୦.	ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ର	୨୯୩
୫୧.	ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁ	୩୦୨
୫୨.	କଳାବିତ୍ତ ପଦ୍ମଚରଣ	୩୦୪
୫୩.	ଅନନ୍ତ ରଥ	୩୧୦
୫୪.	ପ୍ରଥମ ଓ ଶେଷ ଦେଖା	୩୧୪
୫୫.	ଏ ପ୍ରକାର ଯୌରାଣ୍ୟର ମୁଁ ପକ୍ଷପାତି ନୁହେଁ	୩୧୯
୫୬.	ବହିରୁ ପରିସା ?	୩୨୮
୫୭.	ଭିତରର ତାକ	୩୩୩
୫୮.	ଗୋଟିଏ ମୁହଁର୍ରର ଏପାଖ ସେପାଖ	୩୪୦
୫୯.	ଶିକ୍ଷକ କବିର ବିଦାୟ ଭାଷଣ	୩୪୪
୬୦.	ଜଣେ ବିଚିତ୍ର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ	୩୪୧
୬୧.	ପୂଜ୍ୟ ସୁରଣେ	୩୪୦
୬୨.	ପରଶୁରାମ ହରିଚନ୍ଦନ	୩୪୩
୬୩.	ପୋଲସରା ତ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ସାତମାୟ	୩୪୦
୬୪.	ଅବସର ଶୁହର ପରେ ତିନିମାୟ	୩୪୪
୬୫.	ନୀରବ ବାଟୋଇର କାହାଣୀ	୩୪୧

=====

॥ ଏକ ॥

ସାପୁଆ ନଈ କୂଳରେ

ସେହର ବିଶ୍ୱମର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ଡା ୨ / ୯ / ୭୫

ସାପୁଆ ନଈକୂଳରେ ମୋ ଗାଁ, ତା' ନାଁ ସାମନ୍ତରାୟପୁର ଶାସନ । ଭୀମପୁର
ବଡ଼ ଗାଁର ଗୋଟିଏ କେନା; ପ୍ରାୟ ଚାଲିଶି ପଚାଶ ଘର ବସ୍ତି ହବ ! ଚାରିଆଡ଼େ
ନଦିଆ ଗଛ, ଆୟ ତୋଟା ! ସୋଲରୀ ପାହାଡ଼ଟି ମୋ' ଗାଁକୁ ଅଧିକୋଶେ ବାଟ ।
ଗାଁର ଉରର ପଥ ଛୋଟ ଆୟ ତୋଟଟି ଦେଇଁ ପଡ଼ିଲେ ଦିଶେ ସୋଲରୀ ପର୍ବତ;
ଆକାଶର କେତେ ଉଚ୍ଚକୁ ତାର ଶିଖ ! କେଉଁ ଆଦିମ ଯୁଗରୁ କେତେ କାର ସାଥ
ପରି ଠିଆ ହୋଇଛି !

ତା'ର ପାଖରେ ବରତ୍ତି ଗୋଡ଼ି ମୁଣ୍ଡିଆ । ତା' ତଳକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗଡ଼ି ବିଲ ପାଖରେ
ବହି ଯାଉଛି ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଗିରିନଦୀ । ତା' ନାଆଁ ବାଉଁଶ ନଈ ! ପାଣି ଠିକ୍
ଦିଶେ ଦୂଧ ଭଳି ଧଳା ! ଦି' କୂଳରେ ବୁଦିବୁଦିକିଆ ଜଙ୍ଗଳ । କେତେ ଆଙ୍ଗ୍ରେ
ବଇଁଟ କୋଳି, ଭୂଇଁ ଖଜୁରା ପାତି ଚହଚହ ଦିଶୁଥାଏ ! ପିଲାଦିନର କେତେ ସୃତି
ଏଇ ନଈବାଳି ଉଚ୍ଚରେ ହଜି ଯାଇଛି; ଏକୁଟିଆ ଏଇ ବାଳି ଉପରେ ବସି କେତେ
ସଞ୍ଜ ସକାଳ ବିତି ଯାଇଛି; ପିଲାଦିନର କେତେ ସାଥ ଏକାଠି ଏଇ ବାଳି ଉପରେ
ଖେଳିବୁ । ଦୂର ପାହାଡ଼କୁ ଚାହିଁବୁ; ସୂର୍ଯ୍ୟଦୟ ସୂର୍ଯ୍ୟାଷ୍ଟ ଦେଖିବୁ ! ତାଳ
ଗଛମାନଙ୍କରେ ବାୟା ଚଢ଼େଇ ବସା; ବାୟା ଚଢ଼େଇ ବସା ଉଚିରୁ ଉଡ଼ି ଆସି ଚେଁ
ଗାଁ ରାବି ପୁଣି ବସା ଉଚିରକୁ ପଶନ୍ତି । ପବନ ହେଲେ ବସାଗୁଡ଼ିକ ଦୋଳି ପରି
ଦୋହଲୁଥାଏ । କେତେ ରଙ୍କ ପରି ଲାଗେ ଏ ସବୁ ଚାହିଁବାକୁ, ଦେଖିବାକୁ ! ମନହୁଏ
ଆମେ ସବୁ ବାୟା ଚଢ଼େଇ ପରି ସେହି ବସା ଉଚିରେ ରହି ଦୋଳି ଖେଳୁଥାନ୍ତି !

ବର୍ଷା ଦିନେ ବାଉଁଶ ନଈରେ ବଢ଼ି ଆସେ । ସତେ ଯିମିତି ରୂପାରେ ସଢ଼କଟିଏ
ସବୁଜ ବିଲ କିଆରା ମଣିରେ ପଡ଼ିଛି । ସୋଲରୀ ପାହାଡ଼ରେ ମେଘ ଚରେ ! ସତେ
ଯିମିତି ସବୁନ ଲଗାଇ ପାହାଡ଼ଟି ଗାଧୋଇବାକୁ ଯାଉଛି ! ଆମେ ସବୁ ପିଲା ଗୋଠ
ଗୋଠ ହୋଇ ଦିଅଁଙ୍କ ବେଢା ପାଖ ଠିଆ ହୋଇ ଚାହୁଁ । ସାପୁଆ ନଈରେ ରଙ୍ଗିଲିଆ

ପାଣି ଆସେ । ଫେଶ ଉପରେ ଫେଶ ଭାସୁଆଁଏ । ସତେ ଯିମିତି ଛୋଟ ଛୋଟ କାଗଜ ଡଙ୍ଗା ଗୁଡ଼ିଏ ! କେଉଁ ରାଜଜର ପିଲେ ଉଥେଇ ଦେଇଛନ୍ତି ! ସାରିଣି, ପିଠଳ ଫଳ କେଉଁ ଦୂର ବନସ୍ବରୁ ଆସି ଭାସୁଆଁଏ । ଆମେ ସବୁ ସାରିଣି, ପିଠଳ ଫଳ କୁଳରେ ଠିଆ ହୋଇ ଧରୁ । ମନ ଆନନ୍ଦରେ ପୂରିଇଠିଁ ।

ଏଇ ପଲ୍ଲୀର ମୋହନ ଉସଙ୍ଗରେ ମୋର ଜନ୍ମ ୧୯୧୧ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ୧୪ ତାରିଖ ଠିକ୍ ପୌଷ ପୂର୍ଣ୍ଣମା ଦିନ । ମୁଁ ଆଉ ମୋର ଗୋଟିଏ ଭଉଣା - ଆମେ ଦି'ଜଣ ଯାଁକା ହୋଇ ଜନ୍ମ ହୋଇଗଲୁ । ଭଉଣାଟି ଆଗେ ଜନ୍ମ ହେଲା - ତାର ଚାରିଘନ୍ତା ପରେ ମୁଁ ଜନ୍ମ ହେଲି । ମୋ' ପିଲା ଦିନର ବହୁତ କଥା ଏବେ ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ମୁଁ ପିଲାଦିନେ ହାତରେ ଖତ୍ରୁ ଓ କାନରେ ନୋଳି ଲଗାଇଥିଲି । ବାଣପୂର ମାଇନର ସ୍କୁଲକୁ ୧୯୭୪ରେ ପଡ଼ିବାକୁ ଗଲାବେଳେ ଖତ୍ରୁହଳକ ବାହାର କରିଦେଲି । କିନ୍ତୁ ନୋଳି ହଳକ ବରାବର କାନରେ ଥାଏ ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଡ଼ିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଡ଼ିବା ବର୍ଷ ଖୋର୍ଦ୍ଧାରେ ପୁରା ଜିଲ୍ଲା ଛାତ୍ର ସମ୍ମିଳନର ଗୋଟିଏ ଅଧ୍ୟବେଶନ ବସିଥିଲା । ମୁଁ ସେଇ ସମ୍ମିଳନକୁ ଯାଇଥିଲି । ସେଠି ଗୋଟିଏ ବକ୍ତୃତା ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ମୁଁ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲି । ବକ୍ତୃବ୍ୟ ବିଷୟ ଥିଲା ସରଳ ଜୀବନ । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ସରଳ ଜୀବନ ବିଷୟରେ ବକ୍ତୃତା ଦେବାକୁ ବକ୍ତୃତା ମଞ୍ଚରେ ଠିଆ ହେଲି, ସେତେବେଳେ ସଭାର ସଭାପତି ବୋଧହୁଏ ମଧୁସୂଦନ ପଞ୍ଜନାୟକ ବୋଲି କେହି ଜଣେ ମତେ ପଚାରିଲେ, “ତୁମେ ସରଳ ଜୀବନ ବିଷୟରେ କ’ଣ ବକ୍ତୃତା ଦେବ ? ତୁମେ ତ ନୋଳି ପିଷ୍ଟିତ ଏବଂ ବିଳାସୀ ଜୀବନର ପରିଚୟ ଦଉଚ ।” ମୁଁ କ’ଣ ଉଭର ଦେଇଥିଲି, ମନେ ପଡ଼ୁନି, ତେବେ ଏତିକି ବୋଧହୁଏ ଉଭର ଦେଇଥିଲି, “ସରଳ ଜୀବନ ନୋଳି ପିଷ୍ଟିଲେ କ’ଣ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ !” ମୋର ଏ ପ୍ରକାର ଉଭର ଶୁଣି, ସଭାପତି ଓ ମୋ' ଆଗରେ ବସିଥିବା ଅଗଣିତ ଛାତ୍ର ଏମାଜ ଟିକିଏ ହସିଲେ ।

ଆମ ଘରେ ସରନାନୀ ବୋଲି ମୋର ଗୋଟିଏ ବିଧବା ବୁଢ଼ୀନାନୀ ଥାଏ । ନାନାଟି ବଡ଼ ଉଦାର ପ୍ରକୃତିର । ମତେ ଆମ ବାଢ଼ି ଦୁଆରେ ଥାଳିଆରେ ଭାତ ଧରି ବୁଲେଇ ବୁଲେଇ ଖୁଆଁଏ । ଆମ ବାଢ଼ିଆଢ଼ ଚାରିଆଢ଼ କାଶତଣ୍ଡି ଫୁଲ ବହୁତ ପୁଣିଥାଏ । ସେଇ ହଳଦିଆ କାଶତଣ୍ଡି ଫୁଲରୁ ମୁଠେ ମୋ' ପାଇଁ ତୋଳି ଆଣି ଦେବାକୁ ମୁଁ ତାକୁ କହେ ! ସଂଧାବେଳେ ମୁଁ ଆମ ବାଢ଼ି ଦୁଆରେ ଠିଆ ହୋଇ ସେଇ ଫୁଲଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟାଏ କବି ବା ଦାର୍ଶନିକର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଦେଇ ଚାହେଁ ! ମତେ

ସେତେବେଳକୁ ବୋଧହୁଏ ଚାରି ବରଷ ହୋଇଥିବ । ବାପା ଆମ ଗାଁ ବଡ଼ ପୋଖରୀକୁ ଗାଧୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ସେ ପୋଖରୀରେ ଗାଧୁଆନ୍ତି । ଆଉ ମତେ ପୋଖରୀ ମୁଣ୍ଡରେ ଥବା ସପନେଶ୍ଵରଙ୍କ ମଣ୍ଡପ ଉପରେ ବସାଇ ଦିଅନ୍ତି । ମୁଁ ମଣ୍ଡପରେ ବସି ପୋଖରୀକୁ ଚାହେଁ । ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ ପଡ଼ି ପୋଖରୀର ପାଣି ଗୁଡ଼ାକ ତାରା ଫୁଟିଲା ପରି ଚକଚକ ଦିଶେ । ମୁଁ ବଡ଼ ମୁଗଧ ଭାବରେ ସେଇ ତାରା ଫୁଟିଲା ପରି ଦିଶୁଥିବା ପୋଖରୀର ପାଣିକି ଚାହିଁ ରହିଥାଏ ।

ମୁଁ ଧାନକଟା ସମୟରେ ଭାଇନାଙ୍କ ସାଜରେ ଆମ ବିଲକୁ ଯାଏ । ବିଲରେ ରାତିରେ ଭାଡ଼ି ଶୋଇବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଭର୍ତ୍ତା ପଡ଼ିଥାଏ । ସେଇ ଭର୍ତ୍ତା ଭିତରେ ବସେ ଆଉ ଆମ ବିଲର ଉରର ପଟେ ଥିବା ଗୋଡ଼ି ମୁଣ୍ଡିଆକୁ ଚାହେଁ । ଗୋଡ଼ି ମୁଣ୍ଡିଆର ଶିଖରେ ଗୋଟାଏ ପଥର ଅଛି । କାହିଁକି କେଜାଣି ସେଇ ପଥରଟିକୁ ଦେଖିଲେ ମତେ ଖୁସି ଲାଗେ । ସେଇ ପଥର ଏବେ ବି ଅଛି । ସେଇ ପଥର ମୋ' ପ୍ରାଣତତ୍ତ୍ଵରେ ସେଇ ସୁଦୂର ଅତୀତରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ କି କାହିଁର କାଠି ଛୁଆଗୁଁ ଆସିଛି । ମୋ' ସ୍ତତିରେ ସେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଜୀବ ହୋଇ ରହିଛି ।

ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଛି ମୁଁ ପିଲାଦିନେ ଚିକିଏ ଏକଜିଦିଆ ଥିଲି । ମୁଁ ଆଗ ଦୁଆର ଆଗରେ ଥରେ ଠିଆ ହୋଇଛି, ଆମ ଗାଁ କୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର ଆମ ସାଇବାଟେ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କ କାନ୍ଧର ପଇତାଟା ଦେଖି ମୁଁ ମନେ କଳି ମୁଁ ପଇତା ପକାଇବି; ମୁଁ ବାପାଙ୍କୁ କହିଲି ମତେ ପଇତା ଲଗାଇ ଦିଅ, ନଇଲେ ଆଜି ଭାତ ଖାଇବିନି; ବୋଇ କହିଲା - ତୁ' ସିନା ବ୍ରୁତ ବେଳେ ପଇତା ପିଛିବୁ ଲଂଗଳା ପିଲାଟା ଏଇଲେ କଥଣ ପଇତା ପିଛିବୁ ? ମୁଁ ରୁଷିଲି । ବାପା ପଇତା ସଂଘାଡ଼ିଏ ଆଣି ମୋ' ବେକରେ ପକାଇ ଦେଲେ । ସିରୁ ଯାଇ ଭାତ ଖାଇଲି ।

ପିଲାଦିନେ ମୋ' ଆଜି ଆମ ଘରକୁ ଆସି କେତେଦିନ ରହେ । ସେ ବହୁତ ଗପ ଜାଣେ । ମୁଁ ଆଜି ପାଖରେ ବସି ବହୁତ ଗପ ଶୁଣେ । ମୋର ଆଉ ଗୋଟିଏ ବୁଢ଼ୀ ନାନୀ ଥାଏ । ତା' ନାଁ କମଳା ନାନୀ । ସିଏ ବି ବହୁତ ଗପ କହେ । ଏମାନେ ଆମ ଘରେ ଥିଲେ ମତେ ଭାରି ଭଲ ଲାଗେ । ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳ ହୋଇଗଲେ ମୁଁ ଆଜି ପାଖରେ କି ନାନୀ ପାଖରେ ବସି ଗପ କହିବାକୁ ଅଳି କରେ । ଆଜିର ସବୁ ଗପ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ଗପ ମତେ ଏତେ ଭଲ ଲାଗେ ଯେ ସେ ଗପଟି ବାରମ୍ବାର ଶୁଣିବାକୁ ମୁଁ ଯିଦି ଧରେ । ତା'ର ଗୋଟିଏ ଗପ ଏବେ ମନେ ପଡ଼ୁଛି - ଗୋଟିଏ

ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ ଗରିବ ଲୋକ ଥିଲା । ତା’ର ଅତି ସୁନ୍ଦରା ଝିଅଟିଏ । ଅଧ ରାତିରେ ସେ ବାହି ଦୁଆର ପିଟାଇଲା । ଦେଖିଲା ଦୁଆର ଆଗରେ ଗୋଟିଏ ମହାବଳ ବାଘ ବସିଛି । ବାଘ, ସେ ଝିଅଟିକି ପଚାରିଲା - ମୋ’ ଆଖି ଦୁଇଟା କିମିତି ଦିଶୁଛି ? ଝିଅଟି କହିଲା, ଠିକ୍ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଆଖି ପରି । ବାଘ ପଚାରିଲା - ମୋ’ ପାଟିଟା କିମିତି ଦିଶୁଛି ? ତୋ’ ପାଟି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପାଟି ପରି । ବାଘ ପୂଣି ପଚାରିଲା, ମୋର ହାତଗୋଡ଼ କିମିତି ଦିଶୁଛି ? ଝିଅଟି କହିଲା - ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ହାତ ପରି ।

ମହାବଳ ବାଘଟା ଝିଅଟି ଉପରେ ଭାରି ଖୁସି ହୋଇଗଲା । ତାକୁ ପିଠିରେ ବସାଇ ନେଇଗଲା କୋରଡ଼କୁ । ତାକୁ ସବୁଦିନ କେତେ ଜିନିଷ ଖାଇବାକୁ ଦିଏ, ଝିଅଟି ପରି ଦେଖେ ! ଥରେ ଗୋଟିଏ ମହାଜନ ସୁନା ରୂପା ଅଳକାର ଧରି କୁଆଡ଼େ ଯାଉଥିଲା ବଣ ଭିତରେ । ବାଘ ବୁଦା ମୂଳେ ଲୁଚିଥିଲା; ସେଇ ମହାଜନ ଉପରକୁ କୁଦାମାରି ଡେଇଲା ଯେ, ମହାଜନଟା ଅଚେତ ହୋଇ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ସୁନା, ରୂପା ଅଳକାର ପେଡ଼ିଟା ବାଘ ଧରି ତା’ କୋରଡ଼କୁ ଆସିଲା । ସେଇ ଝିଅଟିକୁ କହିଲା, “ଝିଅଲୋ ! ତୋ’ ପାଇଁ ଏଇ ଅଳକାରତକ ଆଶି ଦେଇଛି । ଯା’କୁ ସବୁ ପିନ୍ଧିପକା । କେତେ ଦିନ ରହିଲୁଣି; ତୋ ବାପା, ବୋଉ ମନେ ପଡ଼ୁଥିବେ, ତତେ ତୋ’ ଘରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିବି ।”

ଝିଅଟି ଅଳତା ଲଗାଇ ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡାର ସଜ ହୋଇଗଲା ଘରକୁ ଫେରିବାକୁ । ମୁଁ ପଚାରିଲି, “ଆଜ, ସେ ଝିଅଟି ଅଳତା କିମିତି ଲଗାଇଲା ? କୋରଡ଼ରେ କ’ଣ ଅଳତା ଥିଲା ?” ଆଜ କହିଲା, “ହଁ, ବାଘ ମଞ୍ଚୁଆତି ପତର ଆଶିଦେଲା । ତାକୁ ସେ ବାଟିକରି ପାଦରେ ଲଗାଇଲା ।” ରାତି ହେଲା । ବାଘ ସେଇ ଝିଅଟିକୁ ପିଠିରେ ବସାଇ ତା’ ବାପଘରକୁ ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ଗଲା । ସେଇ ଝିଅଟିର ବୋଉ ଦୁଆର ପିଟାଇଲା ବେଳକୁ ଦେଖିଲା ଅଷ୍ଟ ଅଳକାରରେ ମଣି ହୋଇ ପାଟ ପିନ୍ଧି ଝିଅ ଠିଆ ହୋଇଛି । ତା’ବୋଉ ମନ କୁଣ୍ଡେମୋଟ ହୋଇଗଲା । ତାକୁ ଘରକୁ ଘିନିଗଲା ! ସାଇପଡ଼ିଶା ସମସ୍ତେ ଜାଣିଲେ । ବାଘମାମୁଁ ତାକୁ ଏତେକଥା ଦେଇଛି ।

ତା’ର ପଡ଼ିଶା ଘରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଝିଅ ଥାଏ । ତା’ ମାଆ କହିଲା, “ଦେଖ ବାଘମାମୁଁ କେତେ ଅଳକାର ତାକୁ ଦେଇଛି । ତୁ’ସିମିତି ଗଲେ ତତେ ବାଘମାମୁଁ କେତେକଥା ବିଅଟା” - ଦିନେ ଅଧ ରାତିରେ ସେଇ ପଡ଼ିଶାଘର ଝିଅଟି ଦୁଆର ପିଟାଇ ବାହାରକୁ ବାହାରିଲା । ଦେଖିଲା ବାଘ ବସିଛି । ବାଘ ସେ ଝିଅଟିକି ଦେଖି

ପଚାରିଲା, “ହଇଲୋ ଝିଆ, ମୋ’ ଆଖିଯୋଡ଼ିକ କିମିତି ଦିଶୁଟି ?” ଝିଆଟି କହିଲା - ନିଆଁ ହୁଳାପରି ଦିଶୁଟି ।” ପୁଣି ବାଘ ରାଗିଯାଇ ପଚାରିଲା “ମୋ’ ହାତଗୋଡ଼ କିମିତି ଦିଶୁଟି ?” “ଅସୁର ହାତ ଗୋଡ଼ପରି ଦିଶୁଟି ।” ସେ ଝିଆଟିର ଏ ସବୁ ଉଚରଣ ଶୁଣି ବାଘ ରାଗି ରାଗିଗଲା । ସେଇ ଝିଆର ତଣ୍ଡିପି ରକତତକ ପିଇଦେଲା । ତାକୁ ସେଠି ମାରିକରି ପକାଇ ଦେଇ, ବଶକୁ ପଳାଇଗଲା ।

ତା’ ବୋଉ ଦୁଆର ପିଟାଇ ଦେଖିଲା, ଝିଆଟି ମରିକରି ପଡ଼ିଛି । ତା’ ଦିହଯାକ ରକତସଲବଳ । ମୁଁ ରାଷ୍ଟି କାହିଁକି ବାଘ ମୁହଁକୁ ମୋ’ପିଲାକୁ ପଠାଇଲି ବୋଲି କହି କାହିକାହି ଭୂରଁ ଉପରେ ଗଡ଼ିଗଲା ।

ଜୀବନର ସେଇ ପିଲା ବୟସର ଏ ସବୁ ଗପ ଶୁଣିଲାବେଳେ ମନଟା କେତେ ରାଜଜରେ ବୁଲିଆସିଲା ପରି ଲାଗେ । ବାପା ପାହାଡ଼ିଆ ହେଲେ ମତେ କହନ୍ତି, “ହରେକୃଷ୍ଣ ହରେରାମ କହ ।” ମୁଁ କହେ, କିନ୍ତୁ ମତେ କହିବାକୁ ସେତେ ଭଲ ଲାଗେନି । କିନ୍ତୁ ବୋଉ ବେଳେ ବେଳେ ପଲ୍ଲୀର ତଗତମାଳି ଗାତ ସବୁ ବୋଲି ଶୁଣାଏ-

ପାଟିଲା ଆୟରୁ ଫାଳେ
ବୋଉ ଦେଇଥିଲା ମଙ୍ଗଳବାରେ
ଝୁମୁକି ଝୁମୁକି କଠେ
ମୋର ଭାଇନାକ
ଚାରିଚରଣକୁ ଚିତ୍ତ ।

ଏ ସବୁ ଗାତ ଗୁଡ଼ିକ ମତେ କାନପାତି ଶୁଣିବାକୁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗେ । ଆଉ ମନେ ମନେ ଗାତ ଯୋଡ଼ିବାକୁ ମନ ହୁଏ ।

ମୋର ମନେପଦ୍ମତି ପିଲାଦିନର ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା - ମତେ ଶୁର୍ବ ସମ୍ବେଦନରେ ସେତେବେଳକୁ ଛ’ ବର୍ଷ ପୂରି ଯାଇଥିବ - ମୁଁ ଯାଇଥିଲି ମୋର ଗୋଟିଏ ନାନୀ ଘରକୁ - ହରିଚନ୍ଦନପୁର । ହରିଚନ୍ଦନପୁର ଆମ ଗାଁତୁ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ଛ’ ମାଇଲ ବାଟ । ମଞ୍ଚରେ ସୋଲରା ପାହାଡ଼ ଓ ଗୋଡ଼ି ମୁଣ୍ଡିଆ । ଦି’ପାଖେ ପାହାଡ଼, ଜଙ୍ଗଳ ମଞ୍ଚରେ ଗୋଟିଏ ଗୋହିରା ରାଷ୍ଟା । ସେଇ ବାଟରେ ସବୁବେଳେ ହରିଚନ୍ଦନପୁର ଯା’ନି । ବେଳେବେଳେ ବାଘ ଭାଲୁଙ୍କର ଉପଦ୍ରବ ସେଇ ବାଟରେ ଦେଖାଯାଏ ।

ନାନାଘର ଗାଁରେ ଦିନେ ଦି'ଦିନ ରହିବା ପରେ ମୋର ଭିଶୋଇ ମତେ ଥଣ୍ଡା ପରିହାସରେ କ'ଣ ଦି' ପଦ କହିଲେ । ଅବଶ୍ୟ କ'ଣ କହିଲେ, ମୋର ଠିକ୍ ମନେ ପଡ଼ୁନି । ମୁଁ ତାଙ୍କର ପରିହାସ ସହିପାରିଲି ନାହିଁ । ବିଚାରିଲି, ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏଇ ଗାଆଁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବି । ମୁଁ ପିଲାଦିନେ ଏତେ ଜିଦଖୋର ଓ ଅଭିମାନୀ ଥିଲି ଯେ ମୋର ଜିଦ ଓ ଅଭିମାନ ମୋ'ମନରୁ ନିରାଜବା କାହା ପକ୍ଷରେ ଏତେ ସହଜ ନଥିଲା । ରାଗରେ ତାଙ୍କ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ମୋ' ଗାଁ ଆଡ଼କୁ ମୁହାଇଲି । ମୋର ଭଣଙ୍ଗା ମୋ'ରୁ ବୟସରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବଡ଼ । ଘ' ନାଁ ଫକୀରା । ବୋଧହୃଦୟ ସତର ବର୍ଷରୁ କମ୍ ହବନି । ମତେ ଫେରାଇ ଆଶିବା ଲାଗି ମୋ' ପଛରେ ଦୌଡ଼ିଲା । ମତେ ଧଇଲା ବେଳକୁ ମୁଁ ତଳେ ଗଡ଼ି ଯାଉଥାଏ । ସେ ମନେକଲା, ଉଏ ଯାଇ ଯାଇ କେତେବାଟ ଯିବ ? ଦି' ପାହୁଣ୍ଡ ଯାଇଥିବ, ଫେରିଆସିବ । ମଣିଷ ପିଲା ହେଉ ବା ବଡ଼ ହେଉ ତା'ର ଦେହ, ମନ ଶିରା ଉପଶିରା ଧରି ଯେତେବେଳେ ଗୋଟାଏ ଜିଦ୍ ଆଛନ୍ତି ହୋଇବସେ, ଭଲ କାମରେ ହେଉ, ବା ମନ କାମରେ ହେଉ, ତାକୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇବା ଏତେ ସହଜ ନାହିଁ । ମୁଁ ବାର ବିକ୍ରମରେ ସାହସ ବାନ୍ଧି ଚାଲିଲି ମୋ' ଗାଁ ଆଡ଼କୁ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣମାସିଆ ଦିନ - ବିଲମାନଙ୍କରେ ଧାନ କଟାଳିମାନେ ଧାନ କାଟୁଛନ୍ତି । ପାଚିଲା ଧାନର ଗନ୍ଧରେ ଚାରିଆଡ଼େ ମଧ୍ୟଗୁଲ । ଝିଣ୍ଡିକା ଗୁଡ଼ାକ ଏ ଧାନ ଗଛରୁ ସେ ଧାନ ଗଛକୁ ପକ୍କିନା ତେଉଁଚନ୍ତି । ପାଚିଲା ଧାନ ଗଛରେ ଠାଏ ଠାଏ ଧାନଫୁଲ ଫାଟି ଓହିଛି - ଧାନ ଫୁଲରୁ ଗୋଟିଏ କି ଯୋଡ଼ିଏ ଛିଣ୍ଡାଇ ହାତରେ ଧରିଛି । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଫୁଲ କପାଳରେ ଶିରୀ କରି ଲଗାଇଛି । ଧାନ କିଆରୀ ଟପି ଅଛ ଦୂରରୁ ଦେଖିଲି ପାହାଡ଼, ପାହାଡ଼ ତଳେ ବାଟ । ବାଟର ଆଚପାଖେ ଜଙ୍ଗଳ । ମନ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଭୟର ସଞ୍ଚାର ହେଲା । କଳରାୟତରିଆ ବାଘଟେ କି ଭାଲୁଟେ କାଳେ ବାହାରିପାରେ ! ଠିଆହୋଇ ଦେଖିଲି ଆଉ କିଏ ବାଟୋଇ ସେ ବାଟେ ଯାଉଥିବେ । ଜନପ୍ରାଣୀ କାହାକୁ ଦେଖିଲିନି । ଫେରିଯିବି ? ଫେରିଗଲେ ଅପମାନବୋଧ ହେବ ! ମୁଁ ସବୁ ସହିପାରେ ପ୍ରାଣର ଅପମାନକୁ ସହିବା ମୋ' ଶୋଣିତରେ ଲେଖାନାଇଁ ଜାବନର ସେଇ ଅକୁର ଉଦ୍‌ଗମ ଅବସ୍ଥାରୁ ।

ଚିକିଏ ଅଣୁଆ ବିଲ ଗହାରେ ଗଲେ ବଣ ବାଟକୁ ସହଜରେ ଏଡ଼ାଇପାରିବି-
ଚିକିଏ ବୁଲା ପଡ଼ିବ, ପଡ଼ୁ କ୍ଷତି କଥା ? ବଣ ବାଟ ଛାଡ଼ି ବିଲ ବାଟ ଧଇଲି । ଧାନ କଟାଳିମାନେ ବିଲରେ ଧାନ କାଟୁଛନ୍ତି । କଲେଇ ବାନ୍ଧୁଚନ୍ତି - ମଣିଷ ଗଲା ବାଟରେ

ଉଦୟ କ'ଣ ? ଗାଁକୁ ଯିବାରେ ଚିକିଏ ବିଲମ୍ବ ହେବ । ସେଥୁରେ କିଛି ଯାଏ ଆସେନା । ଜୀବନ ଯେତେବେଳେ ବିଜୟ ଆକାଂକ୍ଷାରେ ଅଗ୍ରସର ହୁଏ, ବିଜୟଟା ସଞ୍ଜରେ ତା' ହାତକୁ ଆସିବ କି ଉଛୁରରେ ଆସିବ, ସେ କଥା ସେ ଚିନ୍ତା କରେନା ! ବିଜୟ ତାର ଚରଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

କେତେ ହିଡ଼ଗଡ଼ି, କେତେ ଧାନ କିଆରି, କେତେ ନାଳ ନଈ ପାର ହୋଇ ଦିନ ପ୍ରାୟ ଏଶାରଟା ବେଳକୁ ଗାଁରେ ପହଞ୍ଚଗଲି - ବୋଉ ମତେ ଦେଖି ଅବାକ୍ ହୋଇଗଲା । ତୁ' କା' ସାଙ୍ଗେ ଆସିଲୁ ବୋଲି ପଚାରିଲା । ମୁଁ କହିଲି - “ବୋଉ, ମତେ ସେ ଗାଁରେ ସବୁ ଚଳାଇଲେ, ଥଣ୍ଡା କଲେ । ମୁଁ ଏକୁଚିଆ ଗହାର ବାଟରେ ପଳି ଆସିଲି !” ବୋଉ ତା' ଲୁଗା କାନିରେ ମୋ’ ଦେହରୁ ଖାଲ ପୋଛିଦେଲା ! ମୁଁ ଯେ ଏକୁଚିଆ ଆସିପାରିଲି, ସାହସ ଦମ୍ପତ୍ତି, ମୁଁ ସେଥିଲାଗି, ମନ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଗୌରବ ଅନୁଭବ କଲି- ମୋର ଏଇ ଏକକିଦିଆ ସ୍ଵଭାବ ପ୍ରାୟ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେତେକାଂଶରେ ରହି ଆସିଛି !

■ ■ ■

|| ଦୁଇ ||

ବଂଶ ପରିଚୟ

ସ୍ଵେଚ୍ଛର ବିଶ୍ୱମର !

ତା ୨୧ / ୯ / ୭୫

କେତେ ଯୁଗ ତଳର କଥା ସିଏ, ଆମରି ବଂଶରେ (ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିପାଠୀ) ତାକ ନାଁ ରାମ ତିଆଡ଼ି ବୋଲି ଜଣେ କିଏ ଥିଲେ । ସେ ଜ୍ୟୋତିଷ ପାଠରେ ଜମିତି ଧୂରନ୍ଧର ଯେ ଆଉ କହିବାର ନାହିଁ । ତାକ ହାତ ଲେଖା ତାଳପତ୍ର ପୋଥୁ ଆମ ଘରେ ଏବେ ପେଡ଼ିମାନଙ୍କରେ ବନ୍ଦା ହୋଇ ଥୁଆ ହୋଇଛି । ସେ ପାଠ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ବାଯା ହୋଇଯାଇଥିବାର ଶୁଣା ଅଛି । ପାଠ ଚର୍ଚା ଛଡ଼ା ତାକୁ ଆଉ କିଛି କାମ ଦିଶେନି । ପାଠ ଚର୍ଚାର ମିଠା ସିଏ ପାଇଚି, ତାକୁ ଯୁଥବୀରେ ଆଉ କି ସମ୍ମରି ମୁଗ୍ଧ କରିପାରିବ ? କେତେବେଳେ ଆମ ଦାଣ ପିଣ୍ଡାରେ, କେତେବେଳେ ଆମ ବିଲ ହିଡ଼ରେ, କେତେବେଳେ ଆମ ନଡ଼ିଆ ବାଡ଼ିରେ ବସି ଥାଆନ୍ତି । ତାଳପତ୍ର ଖେଦା ଆଉ ଲେଖନ ଧରି ।

ବିଲକୁ ସେ କେତେ ସମୟ ମାଟି ତାଡ଼କି ଆଉ କେତେ ସମୟ ତାଳପତ୍ର

ଖେଦାରେ ପାଠ ଲେଖନ୍ତି; ସେ କାହାକୁ ମାନିବା ଲୋକ ନୁହନ୍ତି- ଯାହା ମନକୁ ଆସିବ କହିଦେବେ, କିଏ ସୁଖ ପାର କି ଖଂଗସ ବି ହଉ । ତାଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଆଖିପାଖ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାୟା ରାମ ତିଆଡ଼ି ବୋଲି ତାକନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଜଣେ ଦିଗବିଜ୍ୟୀ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ ପଣ୍ଡିତ ରାବରେ ତାଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଖାତିର କରନ୍ତି । ବାୟା ପଣ୍ଡିତ ରାମ ତିଆଡ଼ି ବାଟରେ ଯାଉଛନ୍ତି ଦେଖିଲେ ଓଳକି ହୋଇ ଠିଆ ହେବେ !

ବୋଧହୃଦୟ ଆଜିକି ତିନିଶ' ବର୍ଷତଳ କଥା । ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ବିଖ୍ୟାତ ଜ୍ୟୋତିଷୀ ରାବରେ ତାଙ୍କର ନଁ ଚାରିଆଁଦେ ଥିଲା, ସେତେବେଳେ ପାଞ୍ଜି ନଥିଲା । ରାମ ତିଆଡ଼ି ନିଜେ ତାଳପଡ଼ରେ ଲେଖି ପାଞ୍ଜି ତିଆରି କରୁଥିଲେ । ଆମ ଘରେ ସେ କାଳର ବହୁତ ତାଳପଡ଼ ପାଞ୍ଜି ଏବେ ମଧ୍ୟ କେଉଁ ଆଳିମାଳି ଭିତରେ ପଡ଼ିଛି !

ବାୟା ରାମ ତିଆଡ଼ି ଆମ ଗାଁ ପୋଖରାରେ ଥରେ ଗାଧୋଉଛନ୍ତି, ଗୋଟାଏ ପାଳିଙ୍କିରେ ବର ବିଭା ହୋଇଯାଉଛି କେଉଁ ଗାଁ; ସାଙ୍ଗରେ ବରଯାତ୍ରୀମାନେ ଅଛନ୍ତି ବାଜା ବାଜୁଛି । ବାୟା ରାମ ତିଆଡ଼ି ବଢ଼ି ପାଟିରେ କହିଲେ- ହଇ ହେ ଏଇ ଲୋକଟା କ'ଣ ତିଆହବାକୁ ଯାଉଛି, ହାତଗଣ୍ଣି ପଡ଼ିଥୁବ କି ନାହିଁ ଏ ଲୋକଟା ବେଦିରେ ମରିଯିବ !

ଏ ଖବର ସେଇ ବିବାହଦଳ ଲୋକଙ୍କ କାନକୁ ଗଲା । ସେମାନେ ବାୟା ପଣ୍ଡିତ ରାମ ତିଆଡ଼ିଙ୍କୁ ମାରିବାକୁ ଗୋଡ଼ାଇଲେ; କିଏ କିମିତି କହିଲେ- ହାଁ ହାଁ ରହରହ କାହିଁକି ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଗୋଡ଼େଇଚ ? ସେ ବାୟା ପଣ୍ଡିତ । କେତେବେଳେ କ'ଣ ମୁଣ୍ଡକୁ ଆସୁଛି ମତି ଥୟନାହିଁ, ତାଙ୍କ କଥା ଧରି ବସିଲେ ହବ ? ସେଇ ବିବାହ ଦଳ ବାୟା ପଣ୍ଡିତ ରାମ ତିଆଡ଼ିଙ୍କି କିଛି ମାରଧର ନକରି ଚାଲିଗଲେ । କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ରମ୍ୟର କଥା ହାତ ଗଣ୍ଣି ପଡ଼ିବାର ଘଡ଼ିଏ ଦଣ୍ଡେ ପୂର୍ବରୁ ବର ସେଇ ବେଦି ଉପରେ ତଙ୍କ ପରି ତଳି ପଡ଼ିଲା । ଆଉ ତାକିଲେ ଉଠିଲାନି କି, ହଲେଇଲେ ହଲିଲାନି । ସମସ୍ତେ କଥା ହେଲେ - ବାୟା ପଣ୍ଡିତ ରାମ ତିଆଡ଼ି ଯାହା କହୁଥିଲେ ସତ ।

ମୁଁ ତାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଗୋଟିଏ କଥା ଆମ ଗାଁ ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ା ଲୋକଙ୍କୁ ଶୁଣିଛି । ଥରେ ବାୟା ପଣ୍ଡିତ ରାମ ତିଆଡ଼ି ଆମରି ମଶାଣି ବିଲ ହିଡ଼ରେ ତାଳପଡ଼ ଦେଖା ଲେଖନ ଥୋଇ ଦେଇ ବିଲରୁ ମାଟି ତାତୁଛନ୍ତି । ତିକିଏ ବିଲ କାମ କରିଦେଇ ପୁଣି ଲେଖନ ଧରି କ'ଣ ଗୁଡ଼ାଏ ଲେଖନ୍ତି । ଏଇପରି ବରାବର କରି ଚାଲିଛନ୍ତି । ଏତିକିବେଳେ କେଉଁ ରାଜ୍ୟର ରଜା ସେଇଦାଟେ ଯାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର କୌତୁଳ୍ୟ

ହେଲା ଯେ ଏ ବୁଢ଼ା ଗ୍ରାହଣଟି କିଏ କ'ଣ ଏଠି କରୁଛନ୍ତି । ସେ ସେବୁ ବାୟା ରାମ ତିଆଡ଼ିଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିଲେ । ସେ ଜଣେ ମହାନ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ ପଣ୍ଡିତ ବୋଲି ପରିଚୟ ପାଇଲେ ତାଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତ କରିବା ପରେ । ରାଜା ତାଙ୍କୁ ନିଜ ଜୀବନର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ । ପଣ୍ଡିତ ରାମ ତିଆଡ଼ି ରାଜାଙ୍କୁ ଯାହା ଯାହା କହିଲେ ତହିଁରୁ ରାଜା ତାଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟର ପରିଚୟ ପାଇ ତାଙ୍କ ଉପରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଗଲେ ଆଉ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ କହିଲେ, “ପଣ୍ଡିତେ, ତୁମେ କଥଣ ମାଗୁଚ ମାଗ, ମୁଁ ଦେବି ।” ବାୟା ପଣ୍ଡିତ ଆଙ୍ଗୁଠି ଦେଖାଇ କହିଲେ, “ମତେ ସେଇ ବିଲ ଗିରାଟା ହୁକୁମ ହେଉ, ଯେଉଁଠି କେତୋଟି ତାଳଗଛ ଅଛି ।” ରଜା ସେଇ ବିଲ ଖଣ୍ଡିକ ତାଙ୍କୁ ଦାନ କଲେ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଆମରି ସେଇ ବିଲ ଖଣ୍ଡିକ ଅଛି - ତା’ ନାଁ ହାତୀମଡ଼ା ବିଲ ।

ରାମ ତିଆଡ଼ି ଜଣେ ପାଗଳ ପଣ୍ଡିତ ହୋଇପାରନ୍ତି ଏବଂ ସାଂସାରିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିତାନ୍ତ ଅପାରଗତା ଦେଖାଇ ପାରିଥାଆନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ବିଶାଳ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଓ ଅନନ୍ୟ ସାଧାରଣ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟିକ ପ୍ରତିଭାର ରଶ୍ମି ବିଲୁଗିତ କରି ଆମରି ବଂଶର ଯେ ଗୋଟିଏ ଅତିହ୍ୟ ଗଢ଼ି ପାରିଥିଲେ ସେଥିଲାଗି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ଗୌରବ ଅନୁଭବ କରୁବୁ !

ଅତିହ୍ୟ ଜାତି ପ୍ରାଣରେ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରାଣରେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରେରଣା ସୃଷ୍ଟି କରେ, ଯାହା ଜାତି ବା ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନରୁ ସହଜରେ ନିରି ଯାଇପାରେନା; ଅନନ୍ତ ସମୟ ଧରି । ଯାହାର ସୁନ୍ଦର ଅତିହ୍ୟ ନାହିଁ, ସେ ମେରୁଦର୍ଶନୀନ ପ୍ରାଣୀ ପରି ନିଜକୁ ଦୁର୍ବଳ ଓ ନିଃସହାୟ ମନେ କରେ । ଏଇ ରାମତିଆଡ଼ି ଆମରି ବଂଶର ଜଣେ ବିରାଟ ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ ଏବଂ ରାଜ ସମ୍ବାନ ପାଇପାରିଥିଲେ ଶୁଣିଲେ ମୋ’ ଜୀବନରେ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିବି ଗୋଟିଏ ନବ ଜାଗରଣର ସଞ୍ଚାର ହୁଏ ।

ଶ୍ରୀ ଲତ୍ତୁକିଶୋର ତ୍ର୍ଯାପାଠୀଙ୍କ ଠାରୁ ଲମ୍ବିଯାଇଛି ।

ଲତ୍ତୁକିଶୋର ତ୍ର୍ଯାପାଠୀ

ରାମ ତ୍ର୍ଯାପାଠୀ

ବାଇଧର ତ୍ର୍ଯାପାଠୀ

ମହାଦେବ ତ୍ର୍ଯାପାଠୀ

ଆନନ୍ଦ ତ୍ର୍ଯାପାଠୀ

ଗୋପୀନାଥ ତ୍ର୍ଯାପାଠୀ

ବିଦ୍ୟାଧର ତ୍ର୍ଯାପାଠୀ

ବୈଷ୍ଣବ ତ୍ର୍ଯାପାଠୀ

ଗୋପାଳ ତ୍ର୍ଯାପାଠୀ

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ର୍ଯାପାଠୀ

(ମୃତ) ୧୯୦୭

(ମୃତ) ୧୯୪୩

ବାରଧର ତ୍ରୁପାଠୀଙ୍କ ବିଶ୍ୟ ମୁଁ ସେତେ କିଛି ଜାଣିନି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ପୁଅ ମହାଦେବ ତ୍ରୁପାଠୀ, ଭାରି ଜଣେ ମାଲ ଭଳିଆ ଲୋକ ଥିବାର ମୁଁ ଶୁଣିଛି । ପାଣିତ୍ୟ ବା ଜ୍ଞାନ ଗାରିମାର ସେ ବିଶେଷ କିଛି ଉପାସକ ନଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଚିନି ପୁଅଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୋ' ବାପା ସଭା ସାନ । ଆନନ୍ଦ ତ୍ରୁପାଠୀ ବଡ଼ ଆଉ ଗୋପୀନାଥ ତ୍ରୁପାଠୀ ମଣିଆ । ଆନନ୍ଦ ତ୍ରୁପାଠୀଙ୍କର ପୁଅ ନଥିଲେ । ଚାରିଟି ଝିଅ ଥିଲେ । ସରନାନୀ, କମଳା ନାନୀ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାନୀ ଓ ଗୌରୀ ନାନୀ । ଗୋପୀନାଥ ତ୍ରୁପାଠୀ ନିଃସତ୍ତାନ ହୋଇ ମରିଯାଇଥିଲେ । ବଡ଼ ଦଦେଇ ଆନନ୍ଦ ତ୍ରୁପାଠୀ ବଡ଼ ଧୀର ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ ଏବଂ ଆମ ଗାଁ ଗୋପୀନାଥଙ୍କ ଦେଉଳର କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଭଲ ରୂପେ ଦେଉଳ ବୁଝାଶୁଣା କରୁଥିଲେ । ମୁଁ ବଡ଼ ଦଦେଇ ଓ ମଣିଆ ଦଦେଇକୁ ଦେଖିନି । ଏଇ ଚିନି ଭାରଙ୍କ ଭିତରେ ମୋ' ବାପା ବିଦ୍ୟାଧର ତ୍ରୁପାଠୀ ସବା ସାନ । ପିଲାଦିନେ ମାମୁଁ ଘରେ ରହି ଜ୍ୟୋତିଷ ପଢୁଥିଲେ । ମୋ' ବାପାଙ୍କ ଜନ୍ମ ଶୁରୁ ସମ୍ବନ୍ଧ ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଲିକ୍ଷର (୧୮୭୭ ମସିହା) ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ଛାଅ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରାୟ ୧୮୭୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ । ୧୮୭୭ ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଲିକ୍ଷ ଦେଖିବା ତାଙ୍କର ଚିକିଏ ଚିକିଏ ହେତୁ ହଉଛି ବୋଲି ମୁଁ ଶୁଣିଛି; ୧୯୩୧ରେ ସେ ମରିଗଲେ ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାୟ ଏକପ୍ରତିରା କିମ୍ବା ବାପ୍ତରା ହେବ !

ମୋ' ବାପା ବିଦ୍ୟାଧର ତ୍ରୁପାଠୀ ବଡ଼ ଉଦ୍‌ବାସୀନ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ । ସବୁବେଳେ ଲେଖନ ତାଳପତ୍ର ଧରି ଜାତକ ତିଆରି କରୁଥିବେ । ବିଲବାଡ଼ି, ଘରଦ୍ୱାର ଏ ସବୁରେ ଲିପ୍ତ ନୁହନ୍ତି ! ବଡ଼ ନିର୍ଲିପ୍ତ ଓ ଅନାସତ୍ତ୍ଵ ଜୀବନ ତାଙ୍କର । ଏଇ ନିର୍ଲିପ୍ତ ଓ ଅନାସତ୍ତ୍ଵ ଭାବ ତାଙ୍କର ବେଶୀ ବଢ଼ିଗଲା ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ଅଠର ବର୍ଷର ଭେଣ୍ଟାପୁଅ ବୈଷ୍ଣବ ତ୍ରୁପାଠୀ ମରିଗଲେ ଶୁରୁ ସମ୍ବନ୍ଧ ୧୯୦୭ ମସିହାରେ । ମୁଁ ଶୁଣିଛି ବୈଷ୍ଣବ ଭାଜନା ଦେଖିବାକୁ ଯେପରି ରୂପବନ୍ତ ସେଇପରି ଅତ୍ୟଧିକ ମୋଧାବୀ; ସେ ମରିବା ବେଳକୁ ଅପର ପ୍ରାରମ୍ଭମେରି ପାଶ କରି ଭର୍ଣ୍ଣକୁଳର ସ୍ଥଳରେ ପଢ଼ିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲେ । ବାପା ତ ଅସାଧାରଣ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ ପଣ୍ଡିତ । ବୈଷ୍ଣବ ଭାଜନାଙ୍କର ଜାତକ ନିଜେ ତିଆରି କରିଥିଲେ ଏବଂ ସେଇ ଜାତକ ସାଧୁ ଜାଣିଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଅଠର ବର୍ଷ ହେଲା ବେଳକୁ ସେ ନିଃସମ୍ବନ୍ଧ ମରିଯିବେ । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ବ୍ରତ ମଧ୍ୟ କରୁନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସାର ପଡ଼ିଶା ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ତାଙ୍କୁ ବ୍ରତ କରିବାକୁ ଲଗାଇବାରୁ ସେ ଭାଜନାଙ୍କୁ ବ୍ରତ କଲେ । ଶୁଣିଛି ବ୍ରତ କଲାବେଳେ ବାପାଙ୍କ ଆଖିରୁ କେତେ ଧାର ଲୁହ ଖସି ପଡ଼ିଲା ସେଇ ବେଦା ଉପରେ, ଯେତେବେଳେ ସେ ଦେଖିଲେ ଏଇ

ଯଜ୍ଞୋପବୀତଧାରୀ, ଗୌରକାନ୍ତି ତରୁଣ ପ୍ରାଣ ନବ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀଙ୍କର ଏଇ ରୂପ, ଆଉ କେତୋଟି ମାସ ପରେ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ମନ୍ତଳି ଯିବ ।

ଯେଉଁ ମେଧାବୀ ରୂପବାନ ପୁଅକୁ ଆଜି ବ୍ରତବେଦୀ ଉପରେ ଅଗଣିତ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ଶହଣରେ ଦେଖୁଛନ୍ତି ସେ, ତରୁଣ ତାପସ ପରି ଠିଆ ହୋଇଥି ସତେ ଯେପରି ବିଶାଳ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ବୁକୁ ଭିତରେ ବାନ୍ଧି, ଅନେକ ଜ୍ଞାନ ସମଦର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ପାରିବ ବୋଲି; ସେ ସେ କେତୋଟି ମାସ ଭିତରେ ମଣାଣି ପାଉଁଶରୁ ମୁଠିଏ ହୋଇ ଏ ମାଟିରେ ବିଲୀନ ହୋଇଯିବ ! ଏ ଅନୁଭବ ପ୍ରାଣକୁ ସର୍ବ କଳାବେଳେ ସେ ପିତାର ହୃଦୟ ଧରି କିପରି ସହି ପାରନ୍ତେ ? ପଥର ତ ଅନ୍ତରେ ସହି ପାରିବନି ।

ପ୍ରକୃତରେ ସେଇଯା ହେଲା । ୧୯୦୭ ମସିହାରେ ଆମ ଗାଁରେ ଭୟକର ହଇଜା । ସୁଅ ମେଲିଲା ପରି କେତେ ଲୋକ ଆଖି ବୁଝିଲେ । ବୈଷ୍ଣବ ଭାଇନା ସେଇବର୍ଷ ସେ ହଇଜାରେ ଚାଲିଗଲେ । ସେବିନ ସମ୍ବୂଦ୍ୟ ଭାମପୁର ଗାଁର କିଏ ନ କାହିଁଟି ଭମିତି ନାହିଁ !

ଜୀବନ ଦିନେ ଆସେ ଦିନେ ଯାଏ ସତ କିନ୍ତୁ ଜଳି ଜଳି ଆସିଲାବେଳେ ଚାରିଆଡ଼େ ଆଶା, ଆନନ୍ଦର ମୃଦୁ ସଞ୍ଚାର କରେ ପ୍ରତି ପ୍ରାଣରେ । କି ପାଖରେ କି ଦୂରରେ ସେତେବେଳେ ଯେବେ ହଠାତ ନିରିଯାଏ, ଚାରିଆଡ଼େ ଅନ୍ଧାର କରି, ସେ ଅନ୍ଧାର ସହି ହୁଏନା, ଅନ୍ଧର ଅନ୍ଧାରଠୁ ସେ ଆହୁରି ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦିଏ, ଦିନ ଦିନ, ଯୁଗ ସୁଗାନ୍ଦର ଧରି ।

ବାପା ଜ୍ୟୋତିଷ ଚର୍ଚାକୁ ଜୀବନର ଗୋଟାଏ ବ୍ୟବସାୟ ପରି ଧରି ନଥାନ୍ତି । କାଠକ ଚିଆରିରେ, ଖଢ଼ି ପକାଇବାରେ କିଏ ଯେବେ କ’ଣ ଦେଲା ତ ଦେଲେ, ନଇଲେ ନାହିଁ । ଘରର ପାଠ ତ, ତାକୁ ଚର୍ଚା କରିବାରେ ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦ । ସେ ଜୀବନରେ କିଛି ସ୍ଥାଯୀ ଭାବରେ ରହିଲା ପରି କାବ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖି ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କାବ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଅନୁଗାଗ ଯଥେଷ୍ଟ । ବେଳେବେଳେ ମୁହଁମୁହଁଁ ଗାତ ମନରୁ ତିଆରି କରି ବୋଲିଦିଅନ୍ତି । ଥରେ ସେ ଆମ ଗାଁ ପାଖ କୋଟପୁର ତାଙ୍କ ଝିଆରି ଘରକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ନାନୀ ଧାନ ଶୁଖାଉଥିଲା । ବାପା ଗଲେ । ଘଢ଼ିଏ ଠିଆ ହେଲେ । ନାନୀ ଅଭିମାନରେ, କକେଇ ମତେ ପଚାରୁ ନାହାନ୍ତି, ମୋ’ ଘରକୁ ଆସୁ ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଓଳିକି ହେଲାନି କି ଗୋଡ଼ ଧୋଇବାକୁ ପାଣି ତାଳେ ଥୋଇ ଦେଲାନି; ମୁଣ୍ଡ ପୋଡ଼ି ଧାନ ଶୁଖାଉବାକୁ ଲାଗିଲା । ବାପା ଠିଆ

ହେଲେ ଘଡ଼ିଏ ଯାଏଁ । ତାପରେ ଗାଆଁକୁ ପଳାଇ ଆସିଲେ । ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଖଡ଼ି ଗୋଟାଳିରେ ତାଙ୍କ ଦାଷ୍ଟଘର କାନ୍ଦୁରେ ଲେଖି ଦେଇ ଆସିଲେ -

“ଛିଆ କହିଲାନି କଥା,
କାହିଁକି ପୋତିଲା ମଥା !”

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଗଙ୍ଗା ଷଡ଼ଙ୍ଗା ଆମର ଭିଶୋଇ କେଉଁ ଗାଁକୁ ଶ୍ରାବ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ, ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ଦେଖିଲେ ଏଇ ଦି'ପଦ ଲେଖା ହୋଇଛି କାନ୍ଦୁରେ । ନାନୀକି ପଚାରିଲେ - କକେଇ ଆସିଥିଲେ, ତୁ'ତାଙ୍କ ପାଣିପିଡ଼ା ଦେଲୁନିକି ? ହେଇଟି କାନ୍ଦୁରେ ଗାତ ଲେଖିଚଢ଼ି ଦୁଃଖରେ । ମୁଁ ନାନୀଠୁ ପିଲାଦିନେ ଏତକ ଶୁଣିଥିଲି ।

ଆମ ଗାଁ ଠାରୁ ପ୍ରାୟ ଚାରିମାଇଲ ଦୂରରେ ହରିଚଦନପୁର ବୋଲି ଗୋଟିଏ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନ ଅଛି । ବାପାଙ୍କର ମାମୁଁ ଘର ସେ ଗାଁରେ । ସେଇ ଗାଁରେ ପିଲାଦିନେ ରହି ସେ ଜ୍ୟୋତିଷ ପଡ଼ିଥିଲେ । ସେ ଗାଁ ପାଖେ ଚାରିଆଡ଼େ ଟାଙ୍ଗୀମାଳ । ପାହାଡ଼ ପର୍ବତ । ସେଠି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଟିକିଏ ନିଷା କମ୍ପ । ସେଠି ପରିହାସୀ ଲୋକ ତାଙ୍କର ଅନେକ ଥାନ୍ତି । ସେଇ ଲୋକଙ୍କର ନିଯମ ନିଷା ଓ ଅଭାବ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ଚିଢ଼େଇବା ଉଦେଶ୍ୟରେ - ବାପା ଗୋଟିଏ ଗାତ ଲେଖି ସେ ଗାଁକୁ ପଠାଇଦେଲେ । ସେ ଗାତଟି ପଡ଼ି ସେମାନେ ଏତେ ଚିଢ଼ି ଉଠିଲେ ଯେ ସେଇ ଗାତଟି ଧରି ଉଗବତୀଙ୍କ ଦେଉଳକୁ ଆସିଥିଲେ ନ୍ୟାୟ କରିବାକୁ; କାହିଁକି ବିଦେଇ ତିଆଡ଼ି (ବିଦ୍ୟାଧର ତ୍ର୍ଯାପାଠୀ) ଆମକୁ ଅପମାନ ଦେବାକୁ ଏ ଗାତ ଲେଖିଚଢ଼ି । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ପ୍ରବାଦ ଅଛି -

“ହରିଚଦନ ପୁରା
ଶଳାପେ ଗ୍ରାମ ମୁଷ୍ଟରି
ଚୂର୍ଷପତ୍ର ଚୂର୍ଷ କରି
ମାରିଥିବେ କଳ ପୂର୍ଷ କରି
ସକାଳୁ ଉଠି ଟାଙ୍ଗିଆ ଧରି
ବଣକୁ ଯିବେ ଚେରେଇା ଖୋଲି ।”

◦ ◦ ◦ ◦

ଆମ ଗାଁ ମଠ ମହତକଠୁ ଆମ ଗାଁ ବିଶୋଇ ସାହିର ମକରା ବଇଦ ଗୋଟିଏ ବୈଦ୍ୟଚନ୍ଦ୍ର ଶାଢ଼ୀ ପାଇଲା । ଆମ ଗାଁ ମଠ ପୁରୀ ସିଦ୍ଧ ମଠର ଗୋଟିଏ ଦେବାୟତନ,

ବର୍ଷରେ ଥରେ ଦି'ଥର ବୁଡ଼ା ମହନ୍ତ ପୁରୀରୁ ଆମ ଗାଁ ମଠକୁ ଆସନ୍ତି ଏବଂ ମଠର ହାଲଚାଲ ବୁଝି ମାସେ ଦି ମାସ ପରେ ପୁରୀ ଫେରିଯାନ୍ତି ! ସେଇ ବୁଡ଼ା ମହନ୍ତ ଥରେ ପୁରୀରେ ମରାଣାନ୍ତକ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଲେ । ତାତ୍ତର କବିରାଜ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଆଶା ଛାଡ଼ିଦେଲେ । ଆମ ଗାଁ ମଠର ମ୍ୟାନେଜର ବେବର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ବୁଡ଼ା ମହନ୍ତ ଏପରି ଜୀବନର ଶେଷ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଚନ୍ତି ବୋଲି ଚିଠି ଆସିଲା । ବେବରେ ଆମ ଗାଁ ମକରା ବଇଦକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ପୁରୀ ବାହାରିଲେ; ମୁମୂର୍ଖ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଥିବା ବୁଡ଼ା ମହନ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖିଯିବା ପାଇଁ ସେ ଗଲା ବେଳକୁ ଦେଖିଲେ ମହନ୍ତଙ୍କ ପାଟି ପଡ଼ି ଗଲାଣି, ଜୀବନର ଶେଷ ପବନ ପ୍ରାୟ ଉଡ଼ିଯିବା ଉପରେ । ବଡ଼ ବଡ଼ ତାତ୍ତର ସମସ୍ତେ ପାଖରେ ଅଛନ୍ତି ଏକବାର ଆଶା ଛାଡ଼ି ଦେଇ । ମକରା ମହନ୍ତଙ୍କର ନାହିଁ ଚିକିଏ ଦେଖି କହିଲା ବେବର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ - “ଆଜ୍ଞା, ମହନ୍ତ ମହାରାଜଙ୍କ ଜୀବନ ଅଛି । କିଛି ଭୟ ନାହିଁ, ଚିକିଏ ଅଦା ଆଣନ୍ତୁ । ମୁଁ ଅଦାରସରେ ପାନ୍ତୁଟେ ଓଷ୍ଠୁଅ ଦେବି ।” ଗୋଟାଏ ଅନାହିଁ ମପସଲି ବୈଦ୍ୟର ଏ ପ୍ରକାର ଆସର୍ଦ୍ଧା ଦେଖି ସିଭିଲ୍ ସର୍ଜନ ଜତ୍ୟାଦି ଯେତେ ବଡ଼ବଡ଼ ତାତ୍ତର କବିରାଜ ଥିଲେ ସମସ୍ତେ ହସିଲେ । କିନ୍ତୁ ମକରା ବଇଦର ପାନକ ଔଷଧରେ ତା’ ଆରଦିନ ସକାଳୁ ମହନ୍ତ ମହାରାଜ ଜୀଜ ଉଠିଲେ ।

ପ୍ରକୃତରେ ମକରା ଜଣେ ଅସାଧାରଣ ବୈଦ୍ୟ ଥିଲେ । ମହନ୍ତ ମକରାର ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ ତାକୁ ବୈଦ୍ୟଚନ୍ଦ୍ର ଶାଢ଼ୀ ଦେବାପାଇଁ ଠିକ୍ କଲେ । ବାଣପୁର ରଗବତୀଙ୍କ ଦେଉଳଠି ତା’ ମୁଣ୍ଡରେ ଶାଢ଼ୀ ବନ୍ଧାହେଲା । ବାରା ବାରି ତାକୁ ପରୁଆରରେ ଆମ ଗାଁକୁ ଅଣା ହେଲା । ସେତେବେଳେ ଥଣ୍ଡା କରି ବାପା ଗୋଟିଏ ଗୀତ ଲେଖିଲେ -

ଆସ ଦେଖିଯିବା ହୋ
ବାରିକ ମକରା ରଜା
ତାର ସେଣା ପେଟ ପରେ
ଧଣ୍ଡା ମାଳ ଦେଇ
ବଜାଇଲେ ହାଡ଼ି ବାଜା
ରାମା ମାଳିଆଳି
ଶାଢ଼ୀ ଦେଇ ଭିଡ଼ି
ଅବୀରରେ କଲେ ତାଜା !

ଏଇ କେତେ ପଦ ଜନମୁଖରୁ ଶୁଣିଥିଲି ଲେଖିଲି । ଆଉ ସିଆଡ଼କୁ କ'ଣ ଲେଖିଥିବେ ମୁଁ ଜାଣେନା । ବୋଧହୁଁ ଏ କବିତା ଲେଖିବାର ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ଯେ ବୈଦ୍ୟ ସିଏ ଜନତାର ସେବା କରିଯିବ, ଉପାଧ୍ୟ ଆଡ଼ମ୍‌ବର କ'ଣ ଦରକାର । ଏଇ ଭାବକୁ ଧରି ସେ ଏଇ ଥାର ଗାତ୍ରି ଲେଖିଥିବେ ।

ବାଣପୁରରେ ପଞ୍ଚୁଦୋଳ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଯାଉାଦିନ । ଚୌତୁମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ପଞ୍ଚମୀରେ ଏ ଯାତ୍ରା ହୁଏ । ଏହାର ଦେଖାଦେଖି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଯାତ୍ରା ଆମ ଗୀଁ ପାଖ ନଇରାରେ କେତେକ ଲୋକ ମିଶି ସୃଷ୍ଟି କଲେ ତା' ନାଁ କୁସୁମ ଦୋଳ । ସେଇ କୁସୁମ ଦୋଳକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବାପା ଗୋଟିଏ ଗାତ ଲେଖିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କର ଅନୁକରଣ ପ୍ରକୃତିକୁ ଥଙ୍ଗା କରି - ତାର ପଦେ ଦି'ପଦ ଶୁଣିବି ।

“ଟାଙ୍ଗୀମାଳରେ ଧନ୍ୟ କୁସୁମ ଦୋଳ
ଯୋଷାମାନେ ତହିଁ ଖୋସାକୁ ପକାଇ
ନାଶ ବତ୍ତି କରନ୍ତି ତଳତଳ
ରାଜ୍ୟଯାକ ବସି ସମାସେ
ରାଜା କଲେ ବିଲୋମେଲିତେ (ତେଲି)
ବଢ଼ିଆ ପଢ଼ିଆ
ବଢ଼ିଆ ବାଛିଲେ
କରିକିଟ ଚରା ନିକଟ ଥଳ
ଚାଙ୍ଗୀ ମାଳରେ ଦୋଳ ।”

ବଡ଼ ସରଳ ସାଧୁ ନିରାଢ଼ମର ଜୀବନ ତାଙ୍କର । ସବୁବେଳେ ଆଶ୍ୱ ନ ଲୁଚା ଗାମୁଛା ଖଣ୍ଡିଏ ପିଛିଥିବେ । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗାମୁଛା କାନ୍ଦରେ ପକାଇଥିବେ । ବଡ଼ ଗୋରୁ ଉଠି ଖାଡ଼ା ଯିବେ ଆମ ଗୀଁ ବାଉଁଶ ନଇ କୂଳକୁ । ସେଠି ଆମର ବିଲ ଅଛି । ଘେରାଏ ସେଠି ବୁଲି ଆସିବେ । ତାପରେ ଅଁଳା ରାତିରୁ ବତ୍ତୁରା ହୋଇ ଥୁଆ ହୋଇଥିବ ଗୋଟିଏ ପଥୁରାରେ । ସେଇ ଅଁଳା ପାଣି ମନେ ସବୁଦିନ ସକାଳୁ ପିଇବେ । ଜଡ଼ା ତେଲ ମୁଣ୍ଡରେ ଘଷି ହେବେ ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାଏ ଯାଏ । ତା'ପରେ ଗାଧୋଇ ଯିବେ ପୋଖରୀକୁ । ମହାଦେବ ସପନେଶ୍ୱରଙ୍କଠି ଜପତପ କରି ଫେରିବେ ପ୍ରାୟ ଦିନ ଏଗାରଟାକୁ ।

ଘରେ ଦିଅଁ ବସେଇଁ ଦିଅଁ ପୂଜା କରି ଖାଇ ବସିବେ । ଖାଦ୍ୟରେ ସିମିତି ପରିପାଟା

ନାହିଁ । ପଖାଳ ଭାତ କଂସେ, ଗୋଟାମୁଗ ବେସର ଲେମ୍ବୁ କି ଚଭା ପାଲେ, ଜନ୍ମି,
ରେଣ୍ଡି, ବାଜଗଣ ସବୁଳା ଏଇ ହେଲା ତାଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ ଖାଦ୍ୟ । ଖାଇସାରି ଟିକିଏ
ଶୋଇବେ । ତା'ପରେ ଜାତକପତ୍ର ଲେଖିବେ । ସଂଧାରେ ସଂଧା କରିବେ ପୋଖରୀ
କୁଳରେ । ତା'ପରେ ଆମ ଗାଁ ମଠକୁ ଯିବେ । ସେଠି ଦିଅଁ ଦର୍ଶନ କରିବେ । କପିଳେ
ମିଶ୍ର ପୁରାଣ ଜତ୍ୟାଦି ଚର୍ଚା କରୁଥାନ୍ତି । ତାକୁ ଶୁଣିବେ । ତା'ପରେ ଘରକୁ ଫେରିବେ ।
ରାତିରେ ପୁଣି ଜଡ଼ା ତେଳ ମୁଣ୍ଡରେ ଘଷି ହେବେ ଅଧ ଘଣ୍ଟାଏ । ମୁଣ୍ଡରେ ପାଣି ମାରି
ଗାମ୍ବୁଛାରେ ପୋଛି ହୋଇଯିବେ । ସେତେବେଳେ ଆମର ରାତିରେ ଭାତରନ୍ତା ହୁଏନି ।
ସକାଳର ରନ୍ତା ଭାତ ପଖାଳ ହୋଇଥାଏ । ସେଇ ଭାତରୁ ପୂରା କଂସାଏ ଖାଇବେ ।
ଭାତ ସାଙ୍ଗକୁ ସିମିତ କିଛି ବିରିନ୍ଦ୍ର ପ୍ରକାର ପରିପାଟୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ ତର୍କାରି ନଥାଏ । ବାଜଗଣ
ଯୋଡ଼େ ପୋଡ଼ା ହୋଇ, ହୋମରୁ ଆଣିଥିବା ଘିଅ ପଡ଼ି ଭର୍ବା ବା ଚଟଣି ହବ ।
ଫୁଲ ବଢ଼ିଗୁଡ଼ିଏ ଫୁଲା ହବ । ଲେମ୍ବୁ ଟିକିଏ ଥବ । ତାକୋଇ ଘେନି ସେ ଆନନ୍ଦରେ
ଖାଇ ପକାଇବେ । ଭାତ ଖାଇଲା ପରେ ସେ ପାନ ଖାଆନ୍ତିନି । ଆମ ଘରେ ପାନ
ବରୁଆ ସେତେବେଳେ ନଥାଏ । ଗୋଟାଏ ଗୋଟା ଗୁଆ ପାଟିରେ ପକାଇବେ ।
ସେ ଗୁଆଟା ସରିଗଲା ପରେ ନିଦ ଆସିଯିବ । ଶୋଇ ପଢ଼ିବେ ।

ବାପା ଜୀବନର ଉତ୍ତର ବୟସରେ ଲକ୍ଷେ ଗାୟତ୍ରୀ ଜପ କରିବା, ନିର୍ଜଳ ଏକାଦଶୀ
ବୃତ୍ତ ପାଳନ କରିବା, ଓଳିଏ ହବିଷ୍ୟାନ୍ତ ଖାଇ ନିଷାପର ଭାବରେ ରହିବା ଜତ୍ୟାଦି
ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ପବିତ୍ର ଜୀବନ୍ୟାପନ କରୁଥିଲେ ତଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଗୋଟିଏ ସିନ୍ଧ
ପୁରୁଷର ଜୀବନ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ଦୀନ ଦରିଦ୍ରମାନଙ୍କୁ ମେଳା ମହୋଷବରେ
ଭାକି ଖୁଆଉଥିଲେ । ଆମ୍ବପର ଏଇ ଭାବ ଅନେକଟା ତାଙ୍କୁ କମି ଆସୁଥିଲା ।
ଜନସମାଜରେ ସେ ଆଦର ଓ ସମ୍ମାନର ପାତ୍ର ଥିଲେ ।

ମତେ ଜଂରାଜୀ ପଢାଇବା ଓ ଭାଜନାଙ୍କୁ ସଂସ୍କୃତ ପଢାଇ ଘରର ଜ୍ୟୋତିଷ
ପାଠରେ ତାଲିମ ଦେବା ତାଙ୍କର ଉଦେଶ୍ୟ ଥିଲା । ଭାଜନା ମୋପାଳ ତୁୟାଠୀ
ଆଲାଜଢ଼ିହ ଉ.ପ୍ରା ସ୍ଵଳରେ ପଢ଼ିସାରିବା ପରେ ସଂସ୍କୃତ ପଢ଼ିଲେ । ଅଭିଧାନ ଜତ୍ୟାଦି
ସେ ତାଙ୍କୁ ନିଜେ ପଢାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । କ୍ରାହୁଣ କର୍ମ ଧର୍ମ ପୂଜା ପଢ଼ତି ଶିଖିଲେ ।
ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟା ମଧ୍ୟ ଭାଜନା ପଢ଼ିଲେ । ବାପାଙ୍କର ଜୀବନ ଅନୁରୂପ ଜୀବନ ସେ
ଗଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ମୁଁ ଗାଁରେ ନିମ୍ନ ପ୍ରାଇମେରୀ ପାସ କରି ବାଣପୂର ମାଜନର ସ୍ଵଳରେ ଜଂରାଜୀ
ପଢ଼ିଲି । ଭଲ ପାଠ ପଢ଼ିବା, କବିତା ଲେଖିବା ଏସବୁ ହେଲା ମୋର କାମ ।

ନିଷାପର ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରି ଚିତାତିଳକ କରିବା, ଶାମୁଛା ପାଲଟି ଖାଇବା, ପୂଜା ଉତ୍ସାହି ଶିଖିବା ଏସବୁ ମୁଁ ପିଲାଦିନୁ କରିନି । ବାପା କି ଭାଇନା ମୋର ଏସବୁ ଦେଖୁ କିଛି କହନ୍ତିନି । ବାପା କି ଭାଇନା କହନ୍ତି - ସିଏ ତ ବାବାରାମ, ସିଏ ଯିମିତି ଚକୁଟି, ଚକୁଟି । ଭଲ ପଢୁଟି ଆଉ ଭଲ ପ୍ରକୃତି ତାର ତ । ଏସବୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ କଙ୍ଗ ଶିଖିଲେ ନ ଶିଖିଲେ କ'ଣ ଅଛି ? ଭଲ ପାଠ ପଡ଼ି ଭଲ ମଣିଷ ହେଲେ ହେଲା !!

॥ ତିନି ॥

ଗାଁ ସ୍କୁଲରେ ପାଠପଡ଼ା

ସେହର ବିଶ୍ୱାସ !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ଡା. ଗ୍ରେଗୋରୀ

ମୋ' ପିଲାଦିନର ପାଠପଡ଼ା କଥା ଜାଣିବାକୁ ତୁମର ଭାରି ଆଗ୍ରହ । ଏ ଚିଠିରେ ସେଇ କଥା ହିଁ ଲେଖୁଟି । ମତେ ଖୁବ୍ ସମବ ଛଅ ବର୍ଷ ହେଲା ବେଳକୁ ମୋର ଖାତିଛୁଆଁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବ ବୋଲି ମୋର ମନେହୁଏ । ଆମ ଗାଁ ଭାମପୁରରେ ଆଗେ ଉର୍ଧ୍ଵକୁଳାର ସ୍କୁଲ ଥିଲା ବୋଲି ଶୁଣିବି । ମୁଁ ଆମ ଗାଁ ସ୍କୁଲରେ ପଡ଼ିବାକୁ ଗଲା ବେଳକୁ ଉର୍ଧ୍ଵକୁଳାର ସ୍କୁଲ ନ ଥିଲା । ତାର ଚିହ୍ନ ମାତ୍ର ଥିଲା କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମାନଚିତ୍ର ଆଉ ବହି ! ସେତେବେଳକୁ ଅପର ପ୍ରାଇମେରା ସ୍କୁଲ ଥିଲା । ଭାଗବତ ପଚନାୟକ ହେଡ଼ ପଣ୍ଡିତ ଓ ପଦ୍ମ ଅବଧାନେ ସେକେଷ ପଣ୍ଡିତ । ଆମେ ସବୁ ଶିଶୁଶ୍ରେଣୀ ପିଲା ପଦ୍ମ ଅବଧାନକ ପାଖେ ପଢୁଥିଲୁ । ଖାତିରେ ଭୂର୍ଜ ଉପରେ ଗାର କଟି ଘରଟି ମାନ କରୁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲା ନିଜ ନିଜ ଖାତି ଗାର ପଡ଼ିଥିବା ସ୍ଵାନ ମାନଙ୍କରେ ଅକ୍ଷର, ପଣିକିଆ ଲେଖନ୍ତି ।

ସ୍କୁଲ ଦୁଇବେଳା ହୁଏ । ସକାଳ ଛଥଟା ଠାରୁ ଏଗାରଟା ଓ ଉପର ବେଳା ଚିନିଟାରୁ ପାଞ୍ଚଟା ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପରବେଳା ଶିକ୍ଷକମାନେ ନ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଆମେ ଯେ କେତେ ଜଣ ପିଲା ଆସିଥାଉ, ସମସ୍ତେ ମିଶି ଗୋଟାଏ ମଉଜ କରୁ । ସ୍କୁଲର ପଣ୍ଡମ ପଚକୁ ଲାଗି ଗୋଟିଏ କରମଙ୍ଗା ଗଛ ଥାଏ । ସେଥିରେ ବହୁତ କରମଙ୍ଗା ଫଳେ । ବଡ଼ ବଡ଼ ପିଲାମାନେ ଗଛରେ ଚଢ଼ି କରମଙ୍ଗା ତୋଳନ୍ତି । ଆଉ

ଅମେ ସବୁ ସାନ ସାନ ପିଲା କରମଙ୍ଗା ଗୋଟାଉ । ଆଉ ଦୂଇ ଚାରିଜଣ ପିଲା ବିଲ
ଗହାରକୁ ଚାହିଁଥାନ୍ତି, ଶିକ୍ଷକ ମାନେ ଆସୁଗନ୍ତି କି ନାହିଁ । ବହୁତ ଗୁଡ଼ିଏ କରମଙ୍ଗା
ହୋଇଗଲେ ସେ ଗୁଡ଼ିକ ଆଣି ସ୍କୁଲ ଚେବୁଲ ଉପରେ ଜମା କରି ରଖୁ ! ଆମ
ସାଙ୍ଗରେ କେତେକ ପିଲା ପଡ଼ନ୍ତି; ତାଙ୍କର ନିଜର ଦୋକାନ ଥାଏ । ସେମାନେ
ଦୋକାନ ଘରୁ ଲୁଣ, ଲକାମରିଚ ଆଣିଥାନ୍ତି । ଗୁଲବାଡ଼ି ସାହାୟ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ
କରମଙ୍ଗା ଛେତା ହୁଏ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଧାଡ଼ିବାନ୍ତି ବସୁ । ଆମ ଭିତରୁ ଜଣେ ବଡ଼
ପିଲା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମେଞ୍ଚେ ମେଞ୍ଚେ କରମଙ୍ଗା ଛେତା ବାଣିଧିଏ । ସେତେବେଳେ ଆମକୁ
ଯେ କେତେ ଖୁସି ଲାଗେ ଆଉ କହିବାର ନାହିଁ । ଆମ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ସହସ୍ରାଗ,
ସ୍ଵେଚ୍ଛ, ମମତା ଘନାଇ ଆସେ । ଏ ଭଳି କରମଙ୍ଗା ଛେତା ଯେ ସବୁଦିନ ହୁଏ ତା’
ନୁହେଁ, ବେଳ କାଳ ଦେଖି ମଞ୍ଚରେ ମଞ୍ଚରେ ଅନେକ ଥର ହୁଏ । ମୁଁ ଖଡ଼ିପାଠ
ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ଆମ ଗାଁ ନନ୍ଦା ବେରର୍ବା (ନେତ୍ରାନନ୍ଦ ବେରର୍ବା, ଏବେ ଏଲ୍.ପି.
ଶିକ୍ଷକ) ଅପର ପ୍ରାଇମେରି କ୍ଲ୍ୟୁସରେ ପଢ଼ୁଆନ୍ତି । ମୋର ମନେ ଅଛି, ଥ, ଆ, ଇ, ଉ
ମୋ ପାଇଁ ଖଡ଼ିରେ ଲେଖି ଦିଅନ୍ତି । ମୁଁ ତାକୁ ଘୋଷେ । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଦେଖିବି,
ବଡ଼ ବଡ଼ ପିଲାଙ୍କର ତଳ ଶ୍ରେଣୀ ପିଲାଙ୍କ ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ବେଶ ଥାଏ । ମୁଁ ପଡ଼ିବାର
ପ୍ରାୟ ବର୍ଷକ ପରେ ଅପର ପ୍ରାଇମେରା ସ୍କୁଲ ଆମ ଗାଁରୁ ଉଠିଗଲା । କେବଳ ନିମ୍ନ
ପ୍ରାଇମେରା ରହିଲା । ଚଣ୍ଡେଶ୍ଵର ସେନାପତି ହେଡ଼ପଣ୍ଡିତ ହୋଇ ରହିଲେ ତାଙ୍କ ଘର
ସ୍କୁଲର ।

ଚଣ୍ଡେଶ୍ଵର ସେନାପତି, ମୋର ମନେ ହୁଏ ସେତେବେଳର ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷକ
ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ଓ କର୍ମୀ ଶିକ୍ଷକ । ଅଙ୍କ, ସାହିତ୍ୟ, ଜାତିହାସ, ଭୂଗୋଳ
ସବୁ ବିଷୟ ବଡ଼ ପ୍ରାଞ୍ଚଳ ଭାବେ ପଡ଼ାନ୍ତି । ସେ ଅବସର ସମୟରେ ସ୍କୁଲରେ ବହି
ବାନ୍ଧନ୍ତି । ବହି ବନ୍ଦା କାମ ତାଙ୍କୁ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ରୂପେ ଜଣା ଯେ ବାଣପୂର ଅଞ୍ଚଳର
ବହୁ ସ୍କୁଲ ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଅନେକ ବହି ପାଆନ୍ତି ବାନ୍ଧିବାକୁ । ଦି’ ପହରେ
ଆମେ ତାଙ୍କୁ ବହି ବନ୍ଦା କାମରେ ସାହାୟ୍ୟ କରୁ ! ମୋର ମନେ ଅଛି, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ
ବହି ବନ୍ଦା କାମ ଶିଖ, ମୋ’ ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ ଅନେକ ବହି ବାନ୍ଧିଥିବି । ତାଙ୍କୁ
ବତେଇ କାମ ବେଶ ଥାସେ । ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥିବା ବତେଇ ତାଙ୍କ ପରି ଚୌକି,
ମେଜ, ଆଲମାରି ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁନ୍ଦର ଭାବେ ହୁଏତ କରିପାରିବ ନାହିଁ ।
ସେତେବେଳେ ସ୍କୁଲ ଟିକିଏ ପୁରୁଣା ଥିବାରୁ ପୁଣି ନୂଆ କରି ତିଆରି କରାୟାଉଥିଲା ।
ଶିକ୍ଷକ ଚଣ୍ଡେଶ୍ଵର ସେନାପତିଙ୍କ ସହ ଆମେ ସବୁ ପିଲାମାନେ ମାଟି ଚକରୁ ଓ ଜଟା

ଛାଅ ଆଣି ଇଟା ପକାଉ । ଇଟା ପକାଇବା, ଇଟାକୁ ସୁଆଁବିବା କାମ ତାଙ୍କୁ ଆସେମାନେ ଶିଖିବୁ । ପଶାକାଠି ସେ କାଠରେ ବେଶ ସୁନ୍ଦର ଭାବେ ତିଆରି କରି ପାରନ୍ତି । ପୋଥୁ ଛାଅ ବି କରନ୍ତି । ଶୋଇବା ଚାରିପାଞ୍ଚ ଘଣ୍ଟା ସବୁବେଳେ ସେ କର୍ମ ତ୍ୟର । କୌଣସି ମାଦକ ଦ୍ରୁଷ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତିନି । ଭାତ ଖାଇବା ପରେ କେବଳ ନିର୍ଗୁଣିଆ ପାନ ଖଣ୍ଡିଏ ଖାଅନ୍ତି । ରବିବାର ଟିକିଏ ଫୁରୁସତ୍ ପାଇଲେ ପଶା ଖେଳନ୍ତି । ଏଇ ଖେଳ ଟିକକ ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ ।

ଶିକ୍ଷକତାରେ ଯେପରି ଆତରିକତା, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସକଳ କାମରେ ସେଇଭଳି ଆତରିକତା ତାଙ୍କର ଥାଏ । ରବିବାର ଦୂର ତିନି ଘଣ୍ଟା ପଶା ଖେଳିବା ଛଢା ଅହରହ ସେ କର୍ମତ୍ୟର । ତାଙ୍କ ପରି ନିରଳସ କର୍ମା ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅତି ଅଛି ଦେଖାଯାନ୍ତି ।

ଆମେ ପିଲାଦିନେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକୃତି ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଖାତା କରିଥାଉ । ସେହି ଚଣ୍ଡେଶ୍ଵର ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସହ ସାପୁଅ ନଇ କୁଳରେ ବୁଲି ପ୍ରକୃତି ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରୁ । ଧାନଗଛ, ମୁଗ ଗଛ ଉତ୍ୟାଦିର ବର୍ଷ, ଗନ୍ଧ, ସର୍ପ ନିଜେ ଅନୁଭବ କରି ଖାତାମାନଙ୍କରେ ଲେଖୁ । ତାର ଚିତ୍ର ମଧ୍ୟ କରୁ । ସେ କୌଣସି କଳା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନ ପଡ଼ିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ଚିତ୍ର ପ୍ରକୃତିକୁ ଦେଖି ଅଜନ କରିପାରନ୍ତି । ଚମ୍ପା, କନିଆର ଫୁଲ, ମୁଗ ଗଛ ଏଗୁଡ଼ିକ ସେ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଅଜନ କରନ୍ତି ଯେ ଆମ ଆଗରେ କେବଳ ସେଇ ଅଜନ ପ୍ରଣାଳୀ ଦେଖିଲେ ଆମରି ମନେ ରହିଯାଏ । ଏବେ ଏ ବୟସରେ ତାଙ୍କରି ଚିତ୍ରାଙ୍କନ ପ୍ରଣାଳୀକୁ ଅନୁକରଣ କରି ମୁଁ ଚମ୍ପା, କନିଆର, ଉତ୍ୟାଦି ଫୁଲ ଆକିପାରିବି - ଏ ବିଶ୍ୱାସ ମୋର ଅଛି ।

ସମୟର ଯଥାର୍ଥ ବିନିଯୋଗ ତାଙ୍କରିଠୁ ମୁଁ କେତେ ପରିମାଣରେ ଶିଖିଛି । ବିଭିନ୍ନ କାମରେ ନିଜକୁ ଖଚାଇ ସମୟର ସଦବ୍ୟବହାର କରି ପାରିଲେ ଲୋକ ସାବଳ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ । ସାବଳ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ, ଶାନ୍ତି ଓ ସାଧାନତା ରୋଗ କରେ ତାର ମୂଳ୍ୟାଙ୍କନ ସାଧାରଣ କଥାରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରାଯାଇ ନ ପାରେ । ମୁଁ ଦେଖିଛି, ସେ କାହାକୁ ଖାତିର କରିବା ଲୋକ ନ ଥିଲେ । ଦେହ ଓ ମନର ସମସ୍ତ ଶତ୍ରୁ ଦେଇ ସେ ନିଜକୁ ତିଆରି କରି ଆସିଛନ୍ତି ଜୀବନସାରା । ତାଙ୍କ ପାଖେ ଘଣ୍ଟା ନ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ସମୟାନୁବର୍ତ୍ତୀ ସବୁବେଳେ ସିଏ । ନିତାନ୍ତ କାମ ନ ଥିଲେ କା' ଦୁଆରକୁ ଯିବେନି । ଏଠି ସେଠି ଘଣ୍ଟେ ଦୂର ଘଣ୍ଟା ବାଜେ ଗପ କରି ସେ କେବେହେଲେ କଟାଇ ନାହାନ୍ତି ଜୀବନରେ । ସାଧାରଣ ଛୋଟ ସ୍କୁଲର ଶିକ୍ଷକଟିଏ ସତ, କିନ୍ତୁ ଏଇ

ଅସାଧାରଣ ଆଦୁନିର୍ଭରଶୀଳତା ଓ କର୍ମତ୍ୱରତା ଭିତରେ ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ପୂର୍ବ ରୂଥିଲା, ତଦାରା ସମ୍ବନ୍ଧାୟ ଭାମପୁର ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କର ସେ ସମ୍ବାନ୍ଧର ପାତ୍ର ହୋଇ ପାରିଚାନ୍ତି । ସେ ସମ୍ବାନ୍ଧ ଲୋକ ଦେଖାଣିଆ ବାହାରର ସମ୍ବାନ୍ଧ ନୁହେଁ, ଅନ୍ତରର ।

ସାଧନାରୁ ସମ୍ବାନ୍ଧ ଆସେ । ଟଙ୍କା ପରିସାରେ ସମ୍ବାନ୍ଧ କିଣା ଯାଇ ନ ପାରେ କି ପ୍ରତାର ବଳରେ ସମ୍ବାନ୍ଧ ଆସି ପାରେନା, ଯଦି ବା ଆସେ ସେ ଅନ୍ତର ଦିନ ପାଇଁ ।

ଚଣ୍ଡେଶ୍ୱର ସେନାପତିଙ୍କ ତାଙ୍କ ନାଁ ଚଣ୍ଡମାଣ୍ଡ୍ରେ । ସେ ପାଠ ପଡ଼ାଇଲା ବେଳେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବେତରେ ପ୍ରାୟ ମାଡ଼ ଦିଅନ୍ତିନି - ମୋର ଯେତେଦୂର ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ଚଣ୍ଡ ମାଣ୍ଡ୍ରେ ଯେ ଏକବାରକେ ମାଡ଼ ଦିଅନ୍ତିନି, ତା' ମୁଁ କହୁନି କିନ୍ତୁ ମାଡ଼ଟା ନିପାତ କମ୍ । ମୁଁ ଓ ମୋର ସାଥ ଗୋବନା (ଭୁବନେଶ୍ୱର ସାହୁ) ଆମେ ଦି'ଜଣ ଅକରେ ଦୁର୍ବଳ । ଅକ କଷିବା ସମୟରେ ସେ ଓ ମୁଁ ଖାଡ଼ା ଯିବା ଚାହାନାରେ ମାନ୍ତ୍ରଙ୍କୁ 'ଦୁଇ ଯିବୁ' କହି ପଳାଇ ଯାଉ ସ୍କୁଲ୍-ପାଖ ଲାଇୟୁଡ଼ା ଶଙ୍ଖ ଆଡ଼କୁ । ସ୍କୁଲ୍ ଛୁଟି ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଇ ଶଙ୍ଖ ଉପରେ ବସିଥାଇ । ଅକ କଷି ନ ପାରିଲେ ଚଣ୍ଡ ମାଣ୍ଡ୍ରେ ରାଗ ହେବେ ଅଥବା ଚାପଡ଼େ ଦି'ଚାପଡ଼ା ପକାଇବେ ଏଇ ତର ଆମର ବରାବର ଥାଏ । ସେଥିରୁ ଅବ୍ୟାହତି ପାଇବା ପାଇଁ ଆମେ ବେଳେବେଳେ ଏମିତି ଫନ୍ଦି କରୁ ।

ଗୋଟାଏ ଭୟ ଯେବେ ପିଲାଦିନ୍ଦ୍ର ରହିଗଲା, ସେ ଭୟଟା ଜୀବନ ବ୍ୟାପୀ ରହିଯିବ । ଯେତେ ଛଡ଼ାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଛାଡ଼ିବନି ଯିମିତି ହାଣିକଳା, ହାଣିକ ଯେତେ ଧୋଇଲେ ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼େନି । ଗଣିତ ପ୍ରତି ମୋର ଏଇ ଭୟ ବରାବର ଜୀବନ ତମାମ ଲାଗି ରହିଲା ।

ଏଇ ନିମ୍ନ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍କୁଲରେ ପଡ଼ିବା ସମୟର ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ମତେ ଦିଶି ଦିଶି ଯାଉଛି । ୧୯୯୦ ମସିହାର ଆରମ୍ଭ । ମୋର ସେତେବେଳଙ୍କୁ ଦିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ । ମତେ ନ' ପୁରି ଯାଇଥିବ । ମୋ ବାଙ୍ଗରେ ଆମ ଗାଁର ଗଣି ନହେ ପଢ଼ୁଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଅକ ଭଲ ଆସେ । ସିଲଟରେ ମତେ ଅକ ବୁଝାଇ ଦିଅନ୍ତି । ସେ ଦୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ପରେ ଆଉ ପଡ଼ିଲେନି । ମୁଁ ସିଲଟରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ କବିତା ଲେଖି ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଏ । ସିଏ କବିତାଟି ଦେଖି ଚିକିଏ ହସନ୍ତି ଆଉ କହନ୍ତି, ତୁମ ହାତରେ ତ ଭଲ ପଦ ଯୋଡ଼ି ହଉଛି ।

ଅତି ପିଲାଦିନର ଏଇ ମୁହଁରୁଟି ମୋର ପ୍ରଥମ କବିତା ଲେଖାର ମୁହଁର୍ବ । ସେ କବିତା କ'ଣ ମୁଁ କିମିତି ଲେଖିଲି କିଛି ମନେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପଞ୍ଚଚାଲିଶି ବର୍ଷ ତଳକୁ

ମୁଁ ଉଜାଣି ବୋହି ଯାଇ ଦେଖି ପାରୁଛି ସେଇ ଘର, ସେହି ସିଲଟ ଏବଂ ସେହି ଦିନର ଗଣି ନନ୍ଦ ଏବଂ ସେଇ କବିତା ଦି'ପଦ ଆଉ ଅନୁଭବ କରୁଛି ସେ ଆନନ୍ଦ, ସେଇ ଆହ୍ଲାଦ ଟିକକ ସେବିନର ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ ପରି । ପ୍ରାଣ ଉଚିତରର ସେଇ ମୋହନ ଭସ୍ତୁ ଥରେ ଫିଟି ବାହାରିଲେ ସେ ଅନନ୍ତ କାଳ ଧରି ଅସରନ୍ତି ଭାବରେ ବୋହି ଚାଲେ, ତା'ର ଯେତଳି ଶେଷ ନାହିଁ । ବିରାମ ନାହିଁ ! ସେ ଶୁଣିଯିବାର ନୁହେଁ । ସେ କଳତାନ ରଚି ବୋହି ଯିବାକୁ ଆସିବି ବୋହିଯିବ !!

|| ଚାରି ||

ଚଣ୍ଡ ମାଷ୍ଟ୍ର ଚଣ୍ଡ ହୋଇ ଉଠିଲେ

ଘେନ୍ଦ୍ର ବିଶ୍ୱମର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା. ୯ । ୧ । ୭୫

ରାତିରେ ଆମେ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଜଣ ପିଲା ଚଣ୍ଡ ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପାଖେ ପଢ଼ୁ । ସେ ତାଙ୍କ ଘରେ କି ସ୍କୁଲରେ ଆମମାନଙ୍କୁ ରାତିରେ ପଡ଼ାନ୍ତିନି । ଚିରସନ୍ ପଢ଼ିବା ଘର ବା ରାତି ପଡ଼ା ଘର ହୋଇଥାଏ ଆମ ଗାଁ କପିଳ ମିଶ୍ରଙ୍କ କରିରୀ ଘରଟା । ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ଘରଟି ରହିଛି । ଜୀବନର ସେଇ ଶିଶୁ ବୟସରେ ମୁଁ, ଅନନ୍ତ ମିଶ୍ର; ଏବେ (କଟକ ଝୁଡ଼େଷ୍ଟ ଷେର ପ୍ରୋପାଇଟର) ତୋବନା (ଭୁବନେଶ୍ୱର ସାହୁ) ଓ ରାମ ଭାଇନା, ଆମେ ଏଇ ଚାରି ଜଣ ରାତିମତ ଚଣ୍ଡମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପାଖେ ପଢ଼ୁ ସେଇ କରିରୀ ଘରେ କପିଳ ମିଶ୍ରଙ୍କର । (ଅନନ୍ତ ମିଶ୍ରଙ୍କ ପିତା)

କପିଳ ମିଶ୍ର ଆମ ଗାଁର କାହିଁକି ସାରା ବାଣପୂର ଅଞ୍ଚଳରେ ସେତେବେଳେ ଜଣେ ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି । ଆମ ଗାଁ ମଠର ସେ ଥାଆନ୍ତି ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ । ମହାଭାରତ, ରାମାୟଣର ଜମିତି କିଛି ବୃତ୍ତାନ୍ତ ନାହିଁ, ଯାହାକି ତାଙ୍କ ଜିଭ ଅଗରେ ନ ଥାଏ । ପ୍ରତିଦିନ ଆମ ଗାଁ ଅନନ୍ତ ସ୍ଵାମୀଙ୍କ ମଠରେ ଦିଅଁଙ୍କ ଆଳନ୍ତି ପରେ ମିଶ୍ର ମହାଭାରତ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବୃତ୍ତାନ୍ତ କହି ଚାଲିଆନ୍ତି, ଆଉ ଗାଁର ବହୁତ ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ା ଲୋକ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ଶୁଣୁଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ କଥା କହିବାର ପରିପାଟାରେ ଗୋଟିଏ ହୃଦୟସର୍ଗୀ ମାଧୁରା ଥାଏ । ଶୁଣୁଥିଲେ ଶୁଣୁଥିବ । ତୋକଶେଷ ସର୍ବ କରିବନି । ଆମ ବାଣପୂର ଆଖପାଖର ବହୁ କିମ୍ବଦତ୍ତା ମଧ୍ୟ ଜାଣିଆନ୍ତି ସିଏ । ମୋର ମନେ ପଢ଼ୁଛି, ଆମ ଗାଁ

ସପନେଶ୍ଵରଙ୍କ ମଣ୍ଡପରେ ବସି ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ କିମ୍ବଦତ୍ତୀ ଶୁଣିଥିଲି । ‘ଦିଗ୍ବଳୀ’ର ‘ଭୁଜବଳ ବୁଢ଼ୀ’ କବିତାଟି ସେଇ କିମ୍ବଦତ୍ତୀ ଅବଳମ୍ବନରେ ଲେଖା ।

ଶ୍ରୀ ମଉଳାରେ ପୁନିଆ ପର୍ବରେ ବରାବର ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦାନ ଦରିଦ୍ରଙ୍କୁ ଭୁରି ଭୋଜନରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରନ୍ତି । ଆମ ଦିନେ ତାଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ଆମ ତୋଟାରୁ ଆସେ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଆମ ଭୋଜନ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଦେବା ତାଙ୍କ ସ୍ଵଭାବର ଅନ୍ୟତମ ଶୁଣ । ନିଜ ତୋଟାରୁ ଆମ ନ ଆସିଥିଲେ ଆମ କିଣି କରି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ ଦିଅନ୍ତି । ଏ ‘ପରମରା ତାଙ୍କର’ ପୁଅ ଅନନ୍ତ ମିଶ୍ର ମଧ୍ୟ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରଖି ଆସିଚନ୍ତି ।

ଗାଁର ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଆପଣାର ପ୍ରିୟଜନ ଭଳି ମିଳି ମିଶି ଚଳନ୍ତି । ଲୋକଙ୍କର ବିଭାବ୍ରତ, ଶୁଦ୍ଧ ଶ୍ରୀଦିବରେ ଆନ୍ତରିକତା ସହ ସହଯୋଗ କରନ୍ତି । ଆମ ଭୀମପୁର ଗାଆଁର ସେ ଯେ ଗୋଟିଏ ସ୍ତର ସେ ଚାଲିଯିବା ପରେ ଆଖି ବୁଝି ଦେଇ ସେ ସ୍ତର ଭାଜିଯାଇଛି । କେତେ ଲୋକ କେତେ ଆଶ୍ରୟ ଅଭୟ ତାଙ୍କୁ ପାଇଥିଲେ । ଅନନ୍ତ ସାମାଜିକ ଅଚଳା ଭକ୍ତି । ଜୀବନର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ତି, ବସି ଜନତାକୁ ଦାନ କରିବା ସେ ଛାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି । ସେ କାଟର ଲୋକେ ଏବେ ଆଉ ଦେଖା ଯାଉନାହାନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ଗାଁର ମୁଖ୍ୟ ଗ୍ରାମର ସେବକ ଓ ପ୍ରଭୁ । ଏବର ମୁଖ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଅମୁଖ୍ୟ । ତାଙ୍କରି କବିତି ଘରେ ପଢ଼ିଲା ଦେଲେ ଆମକୁ କିରୋପିନୀ ପାଳି ଦେବାକୁ ପଡ଼େନା । ଚଣ୍ଡ ମାଣ୍ଡ୍ର ଘରୁ ଲଶ୍ନନିର୍ବିଧ ଧରି ଆସିଥାନ୍ତି । କପିଳ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଘରୁ ଲଶ୍ନରେ ତେଲ ଭର୍ତ୍ତା ହୋଇ ଆସେ । କପିଳ ମିଶ୍ର ପ୍ରାୟ ରାତି ଦଶଟାକୁ ମୀଠାରୁ ଘରକୁ ଫେରନ୍ତି । ସେ ଫେରିବାବେଳେ ଦୂରରୁ ତାଙ୍କ ଖଡ଼ମର ଖଡ଼ଖଡ଼ ଶବ୍ଦ ଆମକୁ ଶୁଣାଯାଏ । ସେଇ ଖଡ଼ମର ଖଡ଼ଖଡ଼ ଶବ୍ଦ ଆମ ମନରେ ଆନନ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି କରେ । କାରଣ ସେ ଆସିଲେ ରାତି ବହୁତ ହେଲାଣି ବୋଲି ଚିଉସନ ପଡ଼ା ଛୁଟି ହୁଏ । ଦିନେ ଦିନେ ସିଏ ନ ଆସିଲେ ଆମେ ବହୁତ ରାତି ହୋଇଗଲାଣି ବୋଲି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରୁ ଆକାଶର ଗୋଟିଏ ତାରାର ଗାତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ।

ଅନନ୍ତ ମିଶ୍ର, ମୁଁ ଓ ଭୋବନା ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ୁ । ଆମ ମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅନନ୍ତ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଛାଡ଼ି । ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକ ପିଲାଦିନେ ଅଛି ସୁନ୍ଦର କରି ଲେଖୁଥାନ୍ତି । ବେଳରେ ସୁନାର ଗୋଟିଏ ରସ୍ତିଆ ମାଳ ଥାଏ । ସେ ବହୁତ ପଢ଼ିବେ ବୋଲି ଆଶା ଥିଲା । ପଢ଼ିଆନ୍ତେ ମଧ୍ୟ । ସେ ମୋ’ ସହିତ ଓଳସିଂହରେ ଅକ୍ଷମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଡ଼ି, ପଡ଼ା ଛାଡ଼ିଦେଲେ ପାରିବାରିକ କିଛି ଅସୁବିଧା ଯୋଗୁଁ । ଗାଁରେ ଆମେ ଏକା ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ୧୯୭୧ରେ ଲୋଯାର ପ୍ରାଇମେରୀ

ପାଶ କରି ବାଣପୁର ମାଜନର ସ୍ଥଳକୁ ଗଲେ । ମୁଁ, ଭୋବନା ଆଉ ବର୍ଷେ ସେଇ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ରହିଲୁ ଆମର ପାଠ ଆଉ ଚିକିଏ ପକ୍କା ହୋଇଯିବ ବୋଲି । ୧୯୭୭ ର ଆମେ ନିମ୍ନ ପ୍ରାଇମେରା ପାଶ କଲୁ ।

ଆମେ ରାତିରେ ତାଙ୍କ ପାଖେ ସାହିତ୍ୟ ପଡ଼ୁ, ଅକ୍ଷ କଷ୍ଟ ଏବଂ ପଡ଼ା ସରିବାକୁ ପ୍ରାୟ ଅଧିଷ୍ଠାଏ ଥାଏ, ଚଣ୍ଡମାଣ୍ଡ୍ର ଆମକୁ ମାନସାଜ ପଚାରନ୍ତି । ଦିନେ ଦିନେ ସହିତ୍ୟର ପଦ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଆବୃତ୍ତି କରୁ । ଶୁତ୍ରିଖନ ଲେଖୁ ।

ଦିନେ ଦିନେ ମାଣ୍ଡ୍ର ନ ଆସିଲେ ମୁଁ, ଭୋବନା, ଅନ୍ତ ମିଶ୍ର, ରାମ ଭାଇନା କପିଳ ମିଶ୍ରଙ୍କ ବାଢ଼ିଆଡ଼େ ନଢାଗଦା ନଦିଆ ହୋଇ ରଖା ହୋଇଥାଏ, ସେଇ ନଢା ଭିତରେ ଲୁଚୁକାଳି ଖେଳୁ କିମ୍ବା ତାଙ୍କ ବାଢ଼ି କଇଠ ଗଛରୁ କଇଠ ତୋଳି ଖାଉ । ସେଇଲି ମିଠା କଇଠ ମୁଁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଦେଖିନି । ପାରିଲା କଇଠଟିଏ ପାଇଲେ ସେଇ ଗଛ ମୂଳରୁ ଆମ ରିତରୁ ଯେ କେହି ନିଜକୁ ଯେ କେଡ଼େ ଭାଗ୍ୟବାନ ମନେ କରେ ।

ଥରେ ଆମେ ତିନି ଚାରି ଜଣ ଚିଉସନରେ ପଢ଼ିଥିବା ପିଲା ବିଚାର କଲୁ ଯେ ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଲଶୁନରେ କିମ୍ବରାସିନୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଆଣିବାରୁ ଲଶୁନଟା ବେଶୀ ସମୟ ଜଳି ରହୁଛି । ଫଳରେ ଆମକୁ ରାତି ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚିଉସନ ଘରେ ଆବଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । ଆଜି ଜମିଟି ଗୋଟିଏ ଉପାୟ କରିବା ଯଦ୍ବାରା ଚିଉସନରୁ ଆମକୁ ସଥଳ ଛଡ଼ା ହୋଇଯିବ । ଆମେ ଅନ୍ତକୁ କହିଲୁ - ତୁମେ ଆଜି ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଲଶୁନରେ କମ୍ ତେଲ ପକାଇବ । ଆମେ ଅଛି ସମୟ ପଢ଼ିଥିବା, ଲଶୁନଟା ନିରି ନିରି ଆସିବ । ମାଣ୍ଡ୍ର ଦେଖିବେ ଲଶୁନଟାରୁ ତେଲ ସରି ଆସିଲାଣି ! ବୋଧହୁଏ ରାତି ବେଶୀ ହେଲାଣି । ଆଉ ସେ ଆମକୁ ବେଶୀ ରାତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢ଼ାଇବେ ନାହିଁ । ଆମେ ସବୁ ବେଗାବେଗି ଘରକୁ ପଳାଇବା ।

ସେଇ କଥା ଅନୁୟାରେ ସେବିନ ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଲଶୁନରେ କମ୍ ତେଲ ଭର୍ତ୍ତା ହୋଇ ଆସିଲା । ପ୍ରାୟ ଅଧିଷ୍ଠାଏ କି ପଞ୍ଚଚାଲିଶି ମିନିଟ୍ ପଢ଼ିଥିବୁ, ଲଶୁନଟା ଆସେ ଆସେ ମିଞ୍ଚି ମିଞ୍ଚି ହୋଇ ଜଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଲଶୁନଟାର ଆଲୁଅ ଯେତିକି କମି କମି ଆସୁଥାଏ, ଆମ ବୁକୁ ଭିତରେ କୌତୁହଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନନ୍ଦର ମାତ୍ରା ସେତିକି ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଯାଉଥାଏ । ଆମେ ପରଷ୍ପରକୁ ଦୁହାରୁହଁ ହୋଇ ନୀରବରେ ଜଙ୍ଗିତ ଦେଉ ଆଉ ଆମର କହିତ ଉପାୟଟା କିପରି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବାକୁ ଯାଉଛି !

ଆମ କହିତ ଉପାୟଟା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା । ଆମକୁ ସେବିନ ଅତି ସଥଳ

ଚିଉସନ୍ତରୁ ଛଡା ହେଲା । ଆମେ ସେବିନ ଅଛ ରାତି ହୋଇଥିବ ଘରକୁ ଗଲୁ । କିନ୍ତୁ ଆମ କଷିତ ଉପାୟରୁ ଯେ ଆନନ୍ଦ ଫୁଟିଆନ୍ତା ତାହା ଫୁଟିଲାନି ।

ଚଣ୍ଡ ମାଞ୍ଚେ ସେବିନ ଚିକିଏ ଚଣ୍ଡ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଆମେ ସବୁ ଯେ ଜାଣିଶୁଣି ଏ ଉପାୟଟା କରିବୁ, ତାଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିକୁ ଅଗୋଚର ନ ଥିଲା । ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ - ତୁମେ ସବୁ ଜାଣିଶୁଣି ଏଯା କରିଚ । ପଢ଼ିବାକୁ ଯେବେ ଜାଣା ନାହିଁ, ତେବେ ଘରକୁ ଯାଆ ଭାରି । ଆଉ ଥରେ ତେଲ ଲଣ୍ଠନରେ ପକାଇ ଆଣିବାକୁ ଆମମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି କେହି କହିଲେ । ସେ ସେକଥା ଶୁଣିବା ଅବସ୍ଥାରେ ନ ଥିଲେ ।

ସେ ସେଇ ଅଛ ଅଛ ଜଳୁଥିବା ଲଣ୍ଠନଟା ଧରି ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଗଲେ ଭାଗରେ, ବିରକ୍ତିରେ । ଆମେ ସବୁ ଆମ ଘରମାନଙ୍କୁ ଗଲୁ । ଆଜି କାହିଁକି ଜମିତି କଲୁ ବୋଲି ଅନୁତାପ କଲୁ ।

ଆମ ଉପାୟରେ ଭୁଲଟା କେଉଁଠି ରହିଲା, ପରେ ପରେ ଚିତା କଲୁ । ଆମ ଭିତରୁ ଜଣେ କିଏ କହିଲେ - ମାଞ୍ଚେ କମିତି ଜାଣି ପାରିବେନି ଆମେ ଜମିତି ଉପାୟ ଖର୍ଚ୍ଚିତେ ବୋଲି । ଏତେ ନିତାନ୍ତ କମ ତେଲ ପକାନ୍ତି ? ଅନ୍ତତଃ ଚିକିଏ ବେଶା ସମୟ ଜଳିଲା ଭଲି ସିନା ପକାନ୍ତି ! ଉପାୟ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ହେଲେ ଭାବିଚିତ୍ର ଚାଲିଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ କରିବାକୁ ହୁଏ ।

॥ ପାଞ୍ଚ ॥

ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷା

ସେହର ବିଶ୍ୱମର ବାବୁ,

ଖଲିକୋଟ

୨୯ | ୧୯୫୪

୧୯୭୩ ମସିହାର କଥା । ସେତେବେଳେ ବାଣପୁର ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର ଥାଆନ୍ତି ବିଶ୍ୱନାଥ ଶତପଥୀ । ତାଙ୍କ ଘର ଖୋର୍ଦ୍ଦା ପାଖେ ଚାଙ୍ଗିଆପଡ଼ା । ସେକେଣ୍ଡ ମାଷ୍ଟର ଥାଆନ୍ତି ଚିତାମଣି ଜେନା । ତାଙ୍କ ଘର କଟକ ଜିଲ୍ଲା କୁଶୁପୁର ଗାଁରେ । ସେ ପଲ୍ଲୀକବି ନନ୍ଦ କିଶୋର ବଳକ ପୁତୁରା ହେବେ । ବୋଲଗଡ଼ରୁ ସେକେଣ୍ଡ ପଣ୍ଡିତ ହୋଇ ଆସିଥାନ୍ତି ସନାତନ ପଞ୍ଜାନ୍ୟକ । ସ୍କୁଲରେ ହେଡ଼ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ରଥ । ଆମ ବାଣପୁର ଗାଁରେ ତାଙ୍କ ଘର ।

ମୁଁ ଓ ମୋ ସଙ୍ଗେ ଆମ ଗାଁ ଧନେଶ୍ୱର ନନ୍ଦକ ପୁଅ ଗୋଦାବରୀ ଦି'ଜଣ ଯାକ
ଗଲୁ ନାଁ ଲେଖାଇବାକୁ ବାଣପୁର ମାଇନର ସୁଲରେ ଏକାଦିନରେ । ଗୋଦାବରୀ
ଅଜଳା ଦିନୁ ଅପର ପ୍ରାଇମେରୀ ସୁଲରେ ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀ ପାସ କରି ଆସିଥାଏ । ମୁଁ
ପାସ କରିଥାଏ ଦୃଢ଼ତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ । ମୁଁ ତ ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀରେ ନାଁ ଲେଖାଇବାର କଥା ।
ଲେଖାଇଲି କିନ୍ତୁ ଗୋଦାବରୀ ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀରେ କି ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀରେ ନାଁ ଲେଖାଇବ
ସେ ଲାଗି ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ପରାଷ୍ଠା କରାହେଲା । ବିଶ୍ଵନାଥ ବାବୁ ଗୋଦାବରୀକୁ
ପଚାରିଲେ- କାଂଚନ ଅର୍ଥ କ'ଣ ?

ଗୋଦାବରୀ ହଠାତ୍ କହିଦେଲା - କାଞ୍ଚନ ଅର୍ଥ କିଛି ?

ସବୁ ଶିକ୍ଷକ ସେବିନ ଅପିସ୍ତରେ ଜମା ହୋଇଥିଲେ । ଠୋ ଠୋ ହସିଲେ ।
'ଚିତ୍ରାମଣି ବାବୁ ଟିକିଏ ଥଜା କରି କହିଲେ, 'କି' ଅକ୍ଷରଟା ଅଛି ତ !

ମତେ ସେତେବେଳେ କାଂଚନ ଅର୍ଥ ଆସୁ ନ ଥାଏ । ମତେ ବିଶ୍ଵନାଥ ବାବୁ
କାଂଚନ ଶରର ଅର୍ଥ ପଚାରି ନାହାନ୍ତି । ସେ ଗୋଦାବରୀକୁ କାଂଚନ ଶର ପଚାରିଲା
ବେଳେ ମୁଁ ମନର ଝାଖିରେ ଦେଖୁଥିଲି କାଞ୍ଚନର ରୂପ । ଆଗ ଗାଁ ହାଡ଼ି ସାଇର
ଗୋଟିଏ ହାଡ଼ିଆଣା ଆମ ସାଇକି କୋଳି ବିକି ଆଶେ, ତା ନା କାଂଚନ । ମୋ
ଆଖିରେ ସେ ହଠାତ୍ ବିଜ୍ଞୁଳି ପରି ଝଲକି ଉଠିଲା । ସେ ସେତିକିରେ ରହିଲା ।
ମାଇନର ସୁଲ ଘରକୁ ଆସିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଲାନି ଆଉ ଟିକିଏ ହସ ସମସ୍ତଙ୍କ
ଓଠରେ ଫୁଲାଇବା ପାଇଁ ।

ଗୋଦାବରୀକୁ ଆଉ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚରା ହୋଇନି । ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନରେ ବୁଝାପଡ଼ିଗଲା
ତାର ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀର ଯୋଗ୍ୟତା କିପରି ଅଛି । ସେ ମିଶି ମୋ ସହିତ ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀରେ
ନାଁ ଲେଖାଇଥିଲା ।

ପ୍ରତିଦିନ ମୁଁ ଗାଁରୁ ବାଣପୁର ମାଇନର ସୁଲକୁ ଯିବା ଆସିବା କରି ପଡ଼େ ।
ଆମ ଗାଁକୁ ସୁଲଟା ପ୍ରାୟ ମାଇଲିଏ ବାଟ ହବ । ବାଟରେ ଖଜୁରା କୋଳି ଗଛ
ବହୁତ ଥାଏ ସେବେ । ଏବେ ସେ ଗଛ ସବୁ ପ୍ରାୟ ମରିଗଲାଣି । ମୁଁ ସୁଲକୁ
ଗଲାବେଳେ ଓ ସୁଲଗୁ ଫେରିଲା ବେଳେ ଖଜୁରି କୋଳି ପାଚିବା ସମୟରେ ସେଇ
ଗଛ ତଳେ ଠିଆ ହୁଏ । ପାଚିଲା କୋଳି ପଡ଼ିଲେ ଗୋଟାଇ ଖାଏ । ମତେ ଭାରି
ଖୁସି ଲାଗେ । ଶାତଦିନେ ସୁଲଗୁ ଫେରିଲା ବେଳେ ବାଟ ପାଖ ବାଡ଼ରେ ଠିକ୍ ମଧ୍ୟ
ପରିଡ଼ା କମ୍ପା ଗଛ ପାଖେ ଗୁଡ଼ାଏ ଫୁଲ ଫୁଟିଥାଏ । ସେ ଫୁଲର ବାସନାରେ ଚାରିଆଡ଼

ମହକି ଉତୁଆଁଏ । ମୁଁ ସେଠି ଅନେକ ସମୟ ଠିଆ ହୁଏ । ପୂଲର ଗନ୍ଧ ଓ ରୂପରେ ମୁଗ୍ଧ ହୁଏ ।

ମୁଁ, ରୋବନା, ଆମ ଗାଆଁର ଗୋଦାବରୀ, ଅନନ୍ତ ନନ୍ଦ ଓ ନୀଳାଯର ଭାଇନା ସ୍କୁଲରୁ ଫେରି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଧନା ନନ୍ଦକ ଘରଠି ପଡ଼ୁ । ପାଳି କରି ଜଣେ ଜଣେ ଘରୁ ଡିବିଟିଏ ଆଶ୍ରୁ । ନୀଳାଯର ଭାଇନା ଧନୀ ନନ୍ଦକ ଭଣଙ୍ଗା । ସେ ନୂଆଗଡ଼ରୁ ବାପା ମାଆ ମରିଯିବା ପରେ ମାମୁଁ ଘରେ ରହି ପଢ଼ୁଥିଲେ । ସେ ସେତେବେଳେ ଷ୍ଣ୍ଵ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ୁଆନ୍ତି । ମୁଁ ଚର୍ଦୁଥି ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ୁଆଁଏ । ସେ ମତେ ରାତିରେ ଇଂରାଜୀ ପଡ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଇଂରାଜୀ ଛବିଶିଟିଯାକ ଅକ୍ଷର ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ଶିଖୁଥିଲି । କଳମଟିଏ ଦେଖାଇ, ପେନ୍‌ସିଲଟିଏ ଦେଖାଇ ସେ ଇଂରାଜୀରେ ମତେ ତାଙ୍କରେକୁ ମେଥ୍ତା ନିୟମରେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରନ୍ତି । ଉଭର ମୁଁ ନ ଦେଇ ପାରିଲେ ସେ ଦେଇ ଦିଅନ୍ତି । ତାପରେ ମୁଁ ଦିଏ । ଏଇପରି ଭାବରେ ଇଂରାଜୀ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଦିନକୁ ଦିନ ଶିଖିଗଲି । ମାସ ଶେଷରେ ସେ ମତେ ଓ ଗୋଦାବରାକୁ ଇଂରାଜୀ ପରାକ୍ଷା କରନ୍ତି । ମୁଁ ଗୋଦାବରୀ ତୁଳନାରେ ବହୁତ ସଠିକ୍ ଉଭର ଦିଏ ଓ ଭଲ ନମ୍ବର ରଖେ । ସ୍କୁଲରେ ତ ଶିକ୍ଷକ ଚିତ୍ତାମଣି କେନା ଆମକୁ ଇଂରାଜୀ ପଡ଼ାନ୍ତି । ତେବେ ଘରେ ନୀଳାଯର ଭାଇନା (ନୀଳାଯର ମିଶ୍ର) ଅତି ଆଦର ଯତ୍ନ ସହିତ ମତେ ଇଂରାଜୀ ପ୍ରତିଦିନ ନ ପଡ଼ାଉଥିଲେ, ମୁଁ ହୁଏତ ପାରି ଉଠି ନ ଥାନ୍ତି । ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ଲେଖିବାରେ, କହିବାରେ ପଡ଼ିବାରେ ମୋ ମନରେ ଯେବେ କିଏ ପ୍ରଥମେ ଆନନ୍ଦ ଓ ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟି କରିଆଁଏ ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଏଇ ନୀଳାଯର ଭାଇନା । ଯେ କୌଣସି କଥା ଶିଖିବାକୁ ଗଲାବେଳେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ମନରେ ଆଗ୍ରହ ଆନନ୍ଦ ଓ ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ନିତାନ୍ତ ଲୋଡ଼ା । ଆମ ଗାଁରେ କିଏ କୋଉଠି ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦଟିଏ କହିବାର ଶୁଣିଲେ ମୁଁ ତାହା ମନେ ରଖି ନୀଳାଯର ଭାଇନାକୁ ପଚାରେ । ସେ ମତେ ସେହି ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଓ ବନାନ କହି ଦିଅନ୍ତି । ମୁଁ ତାହା ମନେ ରଖେ । ଥରେ ମୁଁ ଆମ ଗାଁ ଅନନ୍ତ ସାମାଜିକ ମଠକୁ ଯାଇଛି । ସେଠି ଜଣେ କହିଲେ - Oh Never Mind. ମୁଁ ନୀଳାଯର ଭାଇନାକୁ ପଚାରିଲି ଆସି । ସେ ଲୋକଟି ଇମିତି କହିଲା । ତାର ଅର୍ଥ କ'ଣ ? ନୀଳାଯର ଭାଇନା କହିଲେ - ପରୁଆ ନାହିଁ । ପିଲାଦିନର ପ୍ରଥମ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା କଥା ଏବେ ତେଯାଳିଶି ବର୍ଷ ପରେ ମୋର ମନେ ପଢ଼ୁଛି ! ମୁଁ ବିଚାରେ ଶିଶୁ ଛାତ୍ର ପ୍ରାଣରେ ଇଂରାଜୀର ପ୍ରଥମ ମୂଳଦ୍ୱାରା ପକାଇବାକୁ ହେଲେ ତାହା ପାଖରେ ସବୁବେଳେ ଜଣେ ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ୁଆ ଶିକ୍ଷକ ରହିବା ଦରକାର ଏବଂ ଏଇପରି ଦିନରାତି ତା ସହିତ

ସେ ଇଂରାଜୀରେ କଥାବାର୍ତ୍ତ ହେବା ଦରକାର ଅନ୍ତରେ ବର୍ଷେ ଦୁଇ ବର୍ଷ ଧରି । ବିଦେଶୀ ଭାଷା ଶିଖିବାରେ ଥରେ ଯେବେ ମୂଳଦୂଆ ଚିକିଏ ଟାଣ ହୋଇ ପଡ଼ି ଯାଇଛି ସେ ଆଉ ହଟିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ସେ ଟାଲିବ ଆପଣା ହାଏ ଅନନ୍ତ ଆଗ୍ରହ ଓ ଆନନ୍ଦ ଧରି ।

ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ଏଠି ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ସେତେବେଳେ ନୀଳାମର ଭାଇନାଙ୍କ ପାଖେ ଗୋଟିଏ ଇଂରାଜୀରୁ ବଜଳା ଅଭିଧାନଟିଏ ଥାଏ । ମୁଁ ବଜଳା ଶିଖୁ ନ ଥାଏ । ଛୋଟ ଛୋଟ ଇଂରାଜୀ ଶବର ଅର୍ଥ ଅଭିଧାନ ପିଟାଇ ଦେଖେ । ନୀଳାମର ଭାଇନା ବଜଳା ପଡ଼ି ପାରନ୍ତି । ମୋତେ ସେଇ ଅଭିଧାନରୁ ବଜଳା ଅକ୍ଷର ଗୁଡ଼ିକ ଚିହ୍ନାଇ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ଇଂରାଜୀ ଶବର ମାନେ ବଜଳାରେ କ’ଣ ଲେଖା ହୋଇଛି କହି ଦିଅନ୍ତି । ବଜଳା ଭାଷା ଜାଣିବା ଓ ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନ ବ୍ୟବହାର କରିବା, ଏ ଦୁଇଟିଯାକ ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଶିଖିଗଲି । ଚତୁର୍ଥ ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀ ପଡ଼ିବା ବେଳକୁ ମୋର ବଜଳା ସହିତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିଚୟ ହୋଇଗଲାଣି । ମୁଁ ଯୌବନ ବୟସରେ ବହୁତ ବଜଳା ବହି ପଡ଼ି ପାରିଲି କେବଳ ଏଇ ଅଭିଧାନରୁ ବଜଳା ଅକ୍ଷର ଦେଖି ନୀଳାମର ଭାଇନାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ସହଯୋଗରେ ମୋର ପିଲାଦିନେ ।

ମୁଁ ବାଣୀପୁର ମାନନର ସ୍କୁଲରେ ଚାରିବର୍ଷ କାଳ ପଡ଼ିବି । ସବୁ ବର୍ଷ ସବୁ ଶ୍ରେଣୀରେ ମୁଁ ଇଂରାଜୀରେ ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ପାଇ ଆସିଛି । ବିଶ୍ଵନାଥ ଶତପଥୀ ଓ ଚିନ୍ତାମଣୀ ଜେନା ଆମକୁ ଇଂରାଜୀ ପଡ଼ାଉଥାନ୍ତି । ଚିନ୍ତାମଣି ଜେନା ପ୍ରତିଦିନ ଆମକୁ ପଡ଼ାଇ ସାରି ଇଂରାଜୀ ପରାକ୍ଷା କରନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରତିଦିନ ଆମକୁ ନମର ଦିଅନ୍ତି । ଫଳରେ ଆମେ କିଏ, କିପରି ପ୍ରତି ସପ୍ରାହରେ, ପ୍ରତି ମାସରେ ଇଂରାଜୀରେ ଅଗ୍ରଗତି କରିବୁ ଜଣାପଡ଼େ । ପ୍ରତିଦିନ ଅନ୍ତରେ ପଦର କୋଡ଼ିଏ ନିନିଟି ପଡ଼ା ହୋଇ ପରାକ୍ଷା କରାଯିବା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଦିନ ଇଂରାଜୀ ପାଠ୍ୟ ନିଠେଇ କରି ପଡ଼ି ଆସୁ । ଏଥରେ ଆମର ଇଂରାଜୀ ଜ୍ଞାନ ପକା ହୋଇଯାଏ । ଚିନ୍ତାମଣି ବାବୁଙ୍କର ପ୍ରତିଦିନର ପାଠ୍ୟ ପରାକ୍ଷା କରିବା ଏବଂ ନମର ଦେବା ଜିନିଷଟି ଭାରି ଭଲ । କାରଣ ଛାତ୍ର ପ୍ରତିଦିନର ପାଠ୍ୟ ପ୍ରତିଦିନ ପଡ଼ି ଆସିବ । ନ ପଡ଼ି ଆସିଲେ ଭଲ ନମର ରକ୍ଷିତନି ଏବଂ ପାଠ୍ୟରେ ଅବହେଲା କରୁଛି ବୋଲି ଧରାପଡ଼ିଯିବ ।

ଘରେ ନୀଳାମର ଭାଇନାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ଏବଂ ସ୍କୁଲରେ ଇଂରାଜୀ ପଡ଼ିବାରେ ଚିନ୍ତାମଣି ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରାଣପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧାପନା - ଏ ସମସ୍ତ ଯୋଗୁ ମୁଁ ମଂରାଜୀ ଶୁଣ ଭାବରେ ଲେଖି ପାରିଲି ଏବଂ କହି ପାରିଲି । ସେତେବେଳେ ଶିକ୍ଷାଟା ଆଜିକାଲି ପରି

ବ୍ୟବସାୟଗତ ନ ଥିଲା । ଦୁର୍ବଳ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପରିଷା ନେଇ ପାଠ ଶିଖାଇବା ଆଜିକାଳି ପରି ଖୁବ୍ ଅଛି ଥିଲା କହିଲେ ଚଲେ ।

ଚିତ୍ତାମଣି ବାବୁ ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ କି'ସବଳ କି'ଦୁର୍ବଳ ସବୁ ପିଲାଙ୍କୁ ଆପଣାର ପୁଅ ପୁତୁରା ପରି ଆଦର ଯତ୍ନ ଓ ସହାନୁଭୂତି ସହ ଘରୋଇ ଭାବରେ ଜଂରାଜୀ ପଡ଼ାନ୍ତି । ଜଂରାଜୀରେ ପିଲାର କାଳଜ୍ଞାନ ଓ ବାଚ୍ୟ ପରିବର୍ଗନ କିମିତି ପକା ହୋଇଯିବ ସେଥିଲାଗି ପ୍ରତ୍ୟେକ କାଳ ସମ୍ପର୍କରେ କିଛି ବୁଝାନ୍ତି ଆଉ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ବାକ୍ୟ ଜଂରାଜୀରେ ଅନୁବାଦ କରିବାକୁ ଦିଅନ୍ତି । ଆମର ଜଂରାଜୀ ଅନୁବାଦ କେଉଁଠି କାହିଁକି ଭୁଲ ହେଉଛି ଆମକୁ ବୁଝାଇ ଆମରି ଦାରା ସଂଶୋଧନ କରି ଦିଅନ୍ତି । ଶ୍ରେଣୀରେ ଜଂରାଜୀ ପଡ଼ାଇବା ଛଡ଼ା ଘରୋଇ ଭାବରେ କାହାଠୁ ହେଲେ ଦି ପଇସା ନ ନେଇ ଯେ' ଆୟମାନଙ୍କୁ ପଡ଼ାଉଥାନ୍ତି କେତେ ଆଗ୍ରହ ସହକାରେ, ସେ ଆଗ୍ରହ, ସେ ଆନନ୍ଦ ଓ ସେ ଆଦୃସତ୍ତୋଷ ଆଜିକାଳି ଯୁଗରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କଠାରେ କମ୍ ଦେଖାଯାଏ ।

ପାଠ ପଡ଼ିବା, ପାଠ ପଡ଼େଇବା, ତେଳ ଲୁଣ ପରି ବିକାକିଶା ଜିନିଷ ନୁହେଁ । ଥରେ ଜଣେ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ମୁଁ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲି - ତୁମେ ତ ମନ ଦେଇ ପଢ଼ନ । ଯାହା କହିଲେ ଶୁଣୁନ କି ମନେ ରଖୁନ । କୁସକୁ କାହିଁକି ଆସୁଚ । ତେବେ ସେ ମତେ ହଠାତ୍ ଜବାବ ଦେଲା - ମୁଁ ଦରମା ଦେଉଛି, ଆସିବିନି କିଆଁ ? ଏଥରୁ ମନେ ହେବ ପିଲା ମନରେ କି ବିଷାକ୍ତ ଭାବ ସଂଚରି ଗଲାଣି ! ମୁଁ ଦେଖିବି ଅନେକ ଟିଉସନ୍ କରୁଥିବା ଶିକ୍ଷକ ନିଜର ଟିଉସନ୍ ପଡ଼ା ପିଲେ କିମିତି ପାସ କରିବେ ସେଥିଲାଗି ଯେତେ ତ୍ୟର, ଅନ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ପ୍ରତି ସେତେ ନୁହୁନ୍ତି । ପାଠ ବିକା କିଶା, ପାସ ବିକା କିଶା ଯେତେବେଳେ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କରେ ସଞ୍ଚରି ଗଲାଣି, ସେଠି ଛାତ୍ରର ଜ୍ଞାନ କଥା କିଏ ପଚାରୁଛି ?

ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଛି ମୁଁ ପଞ୍ଚମ କି ଷ୍ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଡ଼ିଲା ବେଳଙ୍କୁ ଜଂରାଜୀରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଶୁଦ୍ଧ ଭାବରେ କଥାବାର୍ତ୍ତ କରି ପାରୁଥିଲି । ଥରେ ଆମ ଗାଁ ଗୋପୀନାଥଙ୍କ ଦେଉଳ ପାଶେ ଭୋବନା ସାଙ୍ଗେ ଜଂରାଜୀରେ କଥାବାର୍ତ୍ତ କରୁଛି, ଆମ ଗାଁର ଜଣେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷକ ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କୁ କହିଲେ - କୃଷ୍ଣ କିମିତି ପିଲାଦିନୁ ଜଂରାଜୀ ଚୋବାଉଛି ! ସେ ଭଲରେ କହିଲେ କି ଅସାରରେ କହିଲେ ତାହା ମୁଁ ବିଚାରୁନି । କିନ୍ତୁ ମୋର ଜଂରାଜୀ କହିବା ଶୁଣି ଯେ ମୋର ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଅଧ୍ୟାପନାରେ ପୁଟି ଉଠୁଥିଲା ସେତେବେଳେ ତାହା ହିଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର କଥା ।

ଛାତ୍ରର ଅନନ୍ତ ବିକାଶ ଶିକ୍ଷକର କାମ୍ୟ, ଶିକ୍ଷକର ସମ୍ବଦ । ସେଇ ଆନନ୍ଦ ଚିକକ ନେଇ ଶିକ୍ଷକ ଯେତେ ଚାଲେ, ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ଆଗେଇ ଚାଲିବ ।

ଚିତ୍ତାମଣିବାବୁ ଆମର ଜତିହାସ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ଝିତିହାସିକ କଥାବସ୍ତୁ କେତେବେଳେ କାହାଣୀ ଆକାରରେ, କେତେବେଳେ ଯୁକ୍ତିତର୍କ ପ୍ରମାଣ ସହ, କେତେବେଳେ ଦେଶାଦ୍ଵାବୋଧର ଭୂମିକା ଦେଇ ନାଚକୀୟ ତଙ୍ଗରେ ପଡ଼ାନ୍ତି । ମୋର ମନେ ଅଛି, ମୋର ମନର ପରଦାରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଅବିକଳ ଲେଖି ହୋଇଯାଏ ଯିମିତି । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଆଦୃବିସ୍ତ ହୋଇ ଶୁଣୁଆଏ ଏବଂ ମୋର ମନେ ହେଉଥାଏ ମୁଁ ଯେପରି ଭାରତର କେଉଁ ସୁଦୂର ଅତୀତର କେଉଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ବିଚରଣ କରୁଛି । ଭାାପ୍ରତାପଙ୍କ ବିଷୟ ପଡ଼ାଇଲା ବେଳେ ମୋ' ପ୍ରାଣ ଭିତରେ ଦେଶ ପାଇଁ ଜାତି ପାଇଁ ଆଦୃବଳ ଦେବାର ମହାନ୍ ଭାବ ମୋ' ରକ୍ତକୁ ତତାଇ ଫୁଟି ଉଠୁଆଏ । ରୋମ ଟାଙ୍କୁରି ଯାଉଥାଏ । ତାଙ୍କରି ଜତିହାସ ଅଧ୍ୟାପନା ମୋର ତରୁଣ ଜୀବନରେ ବହୁ ଦେଶାଦ୍ଵାବୋଧ କବିତା ଲେଖିବାରେ ମୋ' ପ୍ରାଣର ଗୋପନ ତତ୍ତ୍ଵରେ ବହୁ ଉନ୍ନାଦନା ବୋଲି ଦେଇଛି । ଚିତ୍ତାମଣି ବାବୁ ଆମକୁ ପରାକ୍ଷାରେ ତାଲିମ କରିବା ଭଡ଼ାଟିଆ ଶିକ୍ଷକ ନ ଥିଲେ କି ଆମେମାନେ ପରାକ୍ଷାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି ଜତିହାସ ପତ୍ର ନ ଥିଲୁ । ଅତୀତ ଭାରତର ଗୋଟାଏ ମୂରିମନ୍ତ ଚେତନା ଆମ ଆଖି ଆଗରେ ଜଳଜଳ ହେଉଥାଏ ଏବଂ କେତେ ପ୍ରେରଣାର ଉପ୍ର ଆଖି ଭିତରେ ଫୁଟି ଉଠୁଆଏ ।

ଷ୍ଷ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ମୁଁ ମୋର ସହପାଠୀ ବକ୍ତୁ (ବକ୍ତିମତହୁ ପଟଯୋଷୀ) ମୃତ୍ୟୁଜ୍ଞୟ (ମୃତ୍ୟୁଜ୍ଞୟ ମହାପାତ୍ର) ବାଣପୁରର ଜତିହାସ ଲେଖିବାରେ ହାତ ଦେଇଥିଲୁ । ବାଣପୁରର ପ୍ରାଚୀନ କୀର୍ତ୍ତି, ବାଣପୁରର କିମଦନ୍ତୀ, ବାଣପୁରର ପୂର୍ବ ରାଜବଂଶର ଜତିହାସ ଏସବୁ ଆମେ ସଂଗ୍ରହ କରୁଥିଲୁ । ପ୍ରାଚୀନ ଯୁଗରୁ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜତିହାସ କିପରି ପ୍ରମାଣ ସହ ଲେଖିବାକୁ ତାର ସୂଚନା ଚିତ୍ତାମଣିବାବୁ ଆମକୁ ଦେଉଥିଲେ । ମୁଁ ପ୍ରାୟ ମାସେ କାଳ ଲାଗି ଗୋଟାଏ ଜତିହାସ ବାଣପୁରର ଲେଖିପାରିଲି । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲେଖା ଭିତରେ ବକ୍ତୁର ଜତିହାସଟି ଉକ୍ତି ହୋଇଥିଲା । କାରଣ ବିଷୟବସ୍ତୁର ସଂଗ୍ରହ ସେ ଭଲ ଭାବରେ କରିପାରିଥିଲା । ସେ ବାଣପୁର ଜତିହାସ ଲେଖାରେ ପ୍ରଥମ ପୂର୍ବାର ପାଇଲା ଓ ମୁଁ ଦ୍ଵିତୀୟ ପୂର୍ବାର ପାଇଲି । ମୋର ସେତେବେଳେ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଥିଲା ମୁଁ ଜଣେ ଝିତିହାସିକ ହେବି । ଜତିହାସ ଅଧ୍ୟାପନା ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ସାର୍ଥକ ହୁଏ, ଯେତେବେଳେ ଛାତ୍ର ଦେଶାଦ୍ଵାବୋଧରେ

ଉନ୍ନତ ହୋଇଥାଏ । ତା' ନିଜ ଦେଶର ବିଶାଳ ଐତିହ୍ୟରେ ନିଜକୁ ରସାୟିତ କରେ ଏବଂ ଜାତିର ଜତିହାସ ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଲେଖିବାକୁ ଆପେ ଆପେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୁଏ ।

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଆମ ମାଜନର ସ୍ମୁଲ ତଳ ଶ୍ରେଣୀରେ ସନାତନ ବାବୁ ପଢାନ୍ତି ଓ ଉପର ଶ୍ରେଣୀରେ ନୀଳକଣ୍ଠ ରଥେ ପଢାନ୍ତି । ବିଶ୍ଵନାଥ ଶତପଥୀ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ରଙ୍ଗରାଜୀ ପଢାନ୍ତି ସତ କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ଓ ସଂସ୍କୃତରେ ଅଗାଧ ପାଣିତ୍ୟ ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ସୃଷ୍ଟିମୂଳକ ଲେଖା କିପରି ଲେଖିବାକୁ ହେବ, ଛାତ୍ର ପାଖରେ ତାର ବାଜ ବୁଣି ଦେବାରେ ସେ ବଢ଼ି ବିଚକ୍ଷଣ । ସମ୍ପ୍ର ଓଡ଼ିଶାରେ, ମୁଁ ଗର୍ବର ସହିତ କହିପାରିବି, ବିଶ୍ଵନାଥ ବାବୁ ଏକମାତ୍ର ଅନନ୍ୟ ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଯିଏକି ବାଣପୁର ମାଜନର ସ୍ମୁଲରେ ଜଣେ ସାଧକ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ପରି କଲୁଥିଲେ ଏବଂ ସାହିତ୍ୟ ସାଧନର ମୂଳମୂଳ ପ୍ରତି ଛାତ୍ର ପ୍ରାଣରେ ବୋଲି ଦେଇ ପାରୁଥିଲେ, ତାଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ କଥାବାର୍ତ୍ତରେ, ଶ୍ରେଣୀର ଅଧ୍ୟାପନାରେ ଏବଂ ପ୍ରତି ଶନିବାର ଦିନ ସ୍ମୁଲର ଆଲୋଚନା ସରାରେ ନିଜର ଅସରତି ବକ୍ତୃତା ଭିତରେ । ତାଙ୍କ ତୁଣ୍ଡରୁ କଥା ଶୁଣି ଶୁଣି ସବୁବେଳେ ଜଣକର ଭାଷା ମାର୍ଜିତ ହୋଇଯିବ । ଶୁଣି ସମ୍ମନ ହୋଇଯିବ । ସାହିତ୍ୟକଣ୍ଠୀ ମଣିତ ହୋଇଯିବ । ସେ ଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ଘରର ଭାଷା, ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଭାଷା, ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରାଣର ଭାଷା । ଆମେ ଷ୍ଷୱ ସପ୍ରମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ିଲାବେଳେ ପ୍ରତି ଶନିବାର ଦିନ ସେ ଯେଉଁ ବକ୍ତୃତା ଦେଉଥିଲେ ଆମର ଶତାଧିକ ଛାତ୍ରଙ୍କ ଆଲୋଚନା ସରାରେ, ତାହା ଦାର୍ଘ୍ୟ ଦୂର ଘଣ୍ଟା ବ୍ୟାପୀ, ବହୁ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ି ବିଷୟବସ୍ତୁ ସଂଗ୍ରହ କରୁଥିଲେ ତିନି ଚାରିଦିନ ଧରି; ସେ ପ୍ରକାର ବକ୍ତୃତା ହୁଏତ ଆଜିକାଲି କଲେଜମାନଙ୍କରେ କୌଣସି ଶିକ୍ଷକ ଦର ନ ଥିବେ । ବାଣପୁରର ଯେକୌଣସି ଯୁବକ, ଦେଶର ଯେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅନର୍ଗଳ ରୂପେ ଭାଷା ସମଦ, ଭାବ ସମଦ ଓ ବିଷୟବସ୍ତୁର ସମଦ ଦେଇ ବକ୍ତୃତା ଦେଇ ପାରେ ନିର୍ଭାକ ଭାବରେ । ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିପାରେ ନିଶ୍ଚାଣ ଭାବରେ । କାବ୍ୟ କବିତା ଲେଖିପାରେ ପ୍ରାଣବନ୍ତ ଭାବରେ । ସତ୍ୟ ପାଇଁ ସଂଗ୍ରାମ କରିପାରେ ବୀରୋଚିତ ଭାବରେ ।

ଏହା ପଛରେ ଯେ ବିଶ୍ଵନାଥ ବାବୁଙ୍କ ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ସାଧନା, ଚିତ୍ତାମଣି ବାବୁଙ୍କ ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ପ୍ରେରଣା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ସନାତନ ବାବୁ, ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ରଥକ ସଦିତ୍ତା ଓ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ରହିଛି - ଏହା ଅସାକାର କରାଯାଇ ନ ପାରେ !

ମୁଁ ଗଞ୍ଜାମ କିଲ୍ଲାର ତିନୋଟି ହାଇସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା କରି ଆସିଛି ଆଜିକି ବାର, ତେର ବର୍ଷ ଧରି । ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଦୁମାନଙ୍କରୁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଉଛି ଏ ଅମଳର କେହି ଶିକ୍ଷକ ଷାଠିଏ ହଜାର ବ୍ୟାଙ୍କ ବାଲେନ୍ସ ରଖିଲେଣି । କେହି ଦୁଇଟା ପାଞ୍ଚଟା ତୋଳା ସୁନା କଲେଣି । କେହି ବା ହୃଦୟପୂରରେ ଦୁଇ ମହିଳା କୋଠା କଲେଣି । ବେଶ ଆରାମରେ ରହିଲେଣି ଘରଦ୍ୱାର ଜମିବାଢ଼ି ଟଙ୍କା ସୁନା କରି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଅଖିପକାଏ ମୋ' ପିଲାଦିନର ଏଇ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଉପରେ, ଦେଖେ ବିଶ୍ଵାନାଥ ବାବୁଙ୍କ ସେଇ ଚାଲ୍‌ଘର ସମିତି ରହିଛି । ଚିତ୍ରାମଣି ବାବୁ ଶେଷ ଜୀବନରେ ଉକ୍ତ ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଦାଣ୍ଡର ଭିକାରି ପରି ମରିଚନ୍ତି !

ତେବେ ସେମାନେ କ'ଣ ଏଇ ଅଞ୍ଚଳର ଏଇ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଡୁଲନାରେ ହୀନ ଅପଦାର୍ଥ ? ପଚିଶି ତିରିଶ ବର୍ଷ କାଳ ଗୋଟିଏ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ରହି ଏମାନେ କଲେ କ'ଣ ? କିନ୍ତୁ ଏମାନେ ଯାହା ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି, ତାହାର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରାଯାଇ ନ ପାରେ ଭାଷାରେ । ଏମାନଙ୍କର ବ୍ୟାଙ୍କ ବାଲେନ୍ସ, ଏମାନଙ୍କର ତିନିମିହଲା କୋଠା, ଏମାନଙ୍କର ସୁନା, ରୂପା, ଏମାନଙ୍କର ଅମାପ ଧନସମଦ ହଉଛନ୍ତି ସାରା ବାଣପୁରର ଅଗଣିତ ଯୁବକ । ଏମାନଙ୍କଠି ସେମାନେ ଛାଡ଼ି ଯାଇଛନ୍ତି ନିଜର ଆଦର୍ଶ, ନିଜର ଆଶା, ଆକାଂକ୍ଷା, ଅଭିଲାଷ, ଏଇମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ସର୍ବସ୍ଵ ।

ବାଣପୁର ମାଜନର ଟୁଳ ସେତେବେଳେ ଏଇ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଧରି ଚାଲିଥିଲା ଜୟମାଲ୍ୟ ବେକରେ ପିନ୍ଧି । ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ମନେକରେ ମୁଁ ଏଇ ମୋର ପ୍ରିୟ ସନ୍ନାମାସଦ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସମ୍ରକ୍ଷରେ ନ ଆସିଥିଲେ ହୁଏତ ମୋର ଜୀବନ ନଉକା କି ଏକ ଭିନ୍ନ ରୂପ ଧରିଥାନ୍ତା ପାଠ ପଡ଼ି । ଜଣେ ସାଧାରଣ ଚାକିରାଆ ଜୀବନ ହୁଏ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥାନ୍ତି ମୁଁ ।

ଶିକ୍ଷକର ଛାପ ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ ଯେତେ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ପଡ଼େ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଛାପ ସେତେଟା ନିବିଡ଼ ଭାବେ ପଡ଼େନା । ପ୍ରସାରିତ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକ ବା ଶିକ୍ଷାୟତ ତାର ଛାତ୍ର ସମାଜକୁ ଦେଇ ପାରେନା, କେବଳ କେତେବୁଦ୍ଧିଏ ଚାକିରାଆ ମନୋବ୍ରତ ସମ୍ବନ୍ଧ ଜୀବ ସୃଷ୍ଟି କରି ବାହାର ଦୁନିଆକୁ ପଠାଏ, ସେଠି ଛାତ୍ରକୁ ଦେବା ଅପେକ୍ଷା ବରଂ ମୂର୍ଖତା ଭିତରେ ରହିବା ଅଧ୍ୟକ ଭଲ !!

।। ଛାତ୍ର ।।

ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ କପି କରି ନାହାଁନ୍ତି ?

ସେହର ବିଶ୍ୱମର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା. ୨୪ ୧୯ ୧୭୫

ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ୧୯୩୩ ଠାରୁ ୧୯୭୫ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦାର୍ଘ ବତିଶି ବର୍ଷ କାଳ ଚାଲି ଆସିଲି । ଏଇ ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନ ଭିତରେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଅନେକ ଛାତ୍ର ମତେ ପଚାରିଛନ୍ତି - ସାର, ଆପଣ ତ ଆମକୁ ପରାକ୍ଷାରେ କପି ନ କରିବାକୁ (ଲୁଚେଇ ଚୋରେଇ କରି ଲେଖିବାକୁ) କହୁଛନ୍ତି ! ଆପଣ କ'ଣ ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ କେବେ କପି କରି ନାହାଁନ୍ତି ? ଶିକ୍ଷକ ନିଜର ଦୋଷ ଦୂର୍ବଳତା ଛାତ୍ର ଆଗରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଡିତ ହୃଦ କିମ୍ବା ଏ ପ୍ରକାର ପ୍ରଶ୍ନ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପଚାରିବାକୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଦିଏନା । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଏ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନରୁ ଏକବାର ଅଳଗା । ମୁଁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରାଣ ଶୋଳି କଥିବାର୍ଗ କରେ ଆଉ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାଣର ଶୋଳା କଥା ଶୁଣେ !

ଆପଣ କ'ଣ ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ କେବେହେଲେ କପି କରି ନାହାଁନ୍ତି, ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲା ବେଳେ ମୋର ଆଖି ଫେରିଯାଏ । ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନ ଚପି ସୁଦୂର ଅତୀତର ସେଇ ଛାତ୍ର ଜୀବନକୁ ଏବଂ ଅତୀତର ନିବିତ୍ତ ଅନ୍ତାର ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ସୃତି ଗୋଟାଇ ଆଣି ପରଶି ଦିଏ । ମୋର ତରୁଣ ପ୍ରାଣ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଯେଉଁମାନେ ଉକ୍ତରୁ ହୋଇ କାନପାତି ବସି ରହିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷକ କବିତ୍ ଶୁଣିବାକୁ ତାର କପି କରିବାର କାହାଣା ।

ମୁଁ ସାରା ଜୀବନ ଧରି କପି କରିବା ବା ଲୁଚେଇ ଚୋରେଇ ଗୋଟାଏ ଜିନିଷ ଲେଖିବାକୁ ବରାବର ଘୃଣା କରି ଆସିଛି । ମୋର ଧାରଣା, ମଣିଷ ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ଠିଆ ହୋଇ ପାହୁଣେ ବାଟ ଯେବେ ଯାଇ ପାରିଲା ସେଇ ତାର ଗୌରବ, ସେଇ ତାର ବୈଭବ । ସେଥୁରେ ଆନନ୍ଦ ଅଛି । ପର କାନ୍ଦରେ ଠିଆ ହୋଇ ଚାଲିଲେ ନିଜ ଶକ୍ତିର ବିକାଶ ହୁଏନି । ପୁଣି ପ୍ରାଣ ଯେଉଁ ନିର୍ମଳ ଆନନ୍ଦ ଚିକେ ପାଇବାକୁ ଚାହେଁ, ପାଇ ପାରିବନି । କଳଙ୍କ କାଳିମାମୟ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରାଣରେ ଆନନ୍ଦ ନୁହେଁ, ଯାହା ପ୍ରାଣର ଜିନିଷ ନୁହେଁ, ତାକୁ ବରଣ କରି କି' ଲାଭ ?

ମୁଁ ଜୀବନରେ ଥରେ ମାତ୍ର କପି କରିଛି, ସେଇ ଆରମ୍ଭ, ସେଇ ଶେଷ !

ବାଣପୁର ମାଜନର ସ୍କୁଲ ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ୁଥିଲି, ସେତେବେଳେ ୧୯୭୪ ମସିହା ହେବ । ଟ୍ରେମାସିକ ପରାଷା କି ଶାଶ୍ଵତିକ ପରାଷା ସେତେବେଳକୁ ଆମର ଚାଲିଥିଲା । ମୁଁ ସାହିତ୍ୟ, ଭୂଗୋଳ, ଇତିହାସ, ବିଜ୍ଞାନ ଇତ୍ୟାଦି ସକଳ ବିଷୟର ପ୍ରଶ୍ନାଭାର ପରାଷା କାଗଜରେ ଲେଖିଲା ବେଳେ ସିଂହପରି ବସି ଲେଖିଯାଏ । ମତେ ଏକ ମୁହଁର୍ବ ସମୟ ମିଳେନା କୁଆଡ଼େ ଚିକିଏ ଚାହିଁ ଦେବାକୁ; ଦୁଇ ତିନି ଘଣ୍ଠା ସମୟଟା କି ମୂଳ୍ୟବାନ ମତେ ସେତେବେଳେ ଜଣାଯାଏ । ମୁଁ ଗଣିତରେ ଭାରି ଦୂର୍ବଳ । ଯେଉଁ ଦିନ ଗଣିତ ପରାଷା ଥାଏ, ମୋର ସେବିନ ପ୍ରାଣର ଭୟ ।

ପ୍ରଥମ ଦିନେ ନା ଦି'ଦିନ ସାହିତ୍ୟ, ଇତିହାସ, ଜୀବାଜୀ ପରାଷା ଥିଲା । ସେ ଦିନ ଗୁଡ଼ିକ ବେଶ ଆନନ୍ଦରେ ବିଚିଗଲା । ଦୃଢ଼ୀୟ ଦିନ ବୋଧହୁଏ ଆସିଲା ଗଣିତ ପରାଷାର ଦିନ । ମୋର ସେତେବେଳର କବିତାରୁ ଶ୍ୟାମସୁଦର ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କୁ ମୁଁ କହିଲି - ଭାଇ ଶ୍ୟାମ ! ଆଜି ଗଣିତ ପରାଷା ଦିନ । ମତେ ଗଣିତ ଆସୁନି । କ'ଣ କରିବି ? ମତେ ଭୟ ଲାଗୁଛି । କାହିଁ ମାତ୍ରାତି ମଧ୍ୟ । ଶ୍ୟାମ ସୁଦର ପାଣିଗ୍ରାହୀ ମତେ ଅଭୟ ଦେଇ କହିଲେ, - ହଇରେ ଚାମୁର୍ଦ୍ର, (ମତେ ସେ ପିଲାଦିନେ ଚାମୁର୍ଦ୍ର ବୋଲି ତାକନ୍ତି) ତୁ' ଇଥିକି ଭୟ କରୁଛୁ, ତୁ' ତ ମୋ' ପଛରେ ବସିରୁ । ମୁଁ ତୋର ସାମନା ଆଗରେ ବସିଛି । ପୁଣି ଆମ ଦିଜଣକର ସ୍ଥାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିର ବନ୍ଦୁ ଦୂରରେ । ମୁଁ ଆମ ଅକ୍ଷତକ ତୋ' ଖାତାରେ କରିଦେବି । ତା'ପରେ ମୋ ଖାତାଟା ତତେ ବଢ଼େଇ ଦେବି ଯେ ତୁ ଘଣ୍ଠାଏ କି ଅଧୟାତ୍ମାଏ ଭିତରେ ତୋ ଖାତାରେ ଅକ୍ଷତକ ଉତ୍ସରେ ନବୁ । ଏତେ କ'ଣ ଭୟ କରୁରୁ ? ମୁଁ ଅଛି ତୋ' ପାଇଁ । କିଛି ଭୟ କମନା ।

ଶ୍ୟାମ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କ ଠାରୁ ଅଭୟ ପାଇ ଜୟ ହୋଇ ରହିଲି । ପରାଷା ଆରୟ ହେବାର ଘଣ୍ଠାଟା ସ୍କୁଲ ଦସ୍ତରି ଧୋବା ବଜାଇ ଦେଲା । ଯେଷା ସ୍ଥାନରେ ଆମେ ସବୁ ବସିଗଲୁ । ଶ୍ୟାମ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ତ ମୋ' ଆଗରେ ବସିଥାନ୍ତି । ମତେ ଚିକିଏ ଚାହିଁ କହିଲେ - ଭୟ କରୁରୁ କି ଚାମୁର୍ଦ୍ର ? ପ୍ରକୃତରେ ପରାଷାର ପ୍ରଥମ ଘଣ୍ଠାଟା ଦାଙ୍ଗିଯିବା ପରେ ମୋ' ଛାତିଟା ଦାଉକିନା ହୋଇଗଲା । ମୁଁ କହିଲି, - ହଁ ମତେ ଚିକିଏ କିମିତି କିମିତି ଲାଗୁଛି ।

ଶ୍ୟାମ ପାଣିଗ୍ରାହୀ କହିଲେ - ତୁ' ଖାଲି ବସି ରହ । ପ୍ରଶ୍ନ ପାଇଲେ ଖାତା ଉପରେ କେବଳ କଳମଟାକୁ ମିଛ ମିଛରେ ବୁଲାଉଥିବୁ । ମୁଁ ତତେ ସବୁ ମାହାୟ କରିବି । ତିଜେ ମାତ୍ର ଭୟ କରେନା !

ଶ୍ୟାମ ପାଣିଗ୍ରହାଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ମତେ ଚିକିଏ ଉଶ୍ରାସ ଲାଗିଲା । ପ୍ରଶ୍ନ ପଡ଼ୁଗୁଡ଼ିକ ଦିଆଗଲା । ମୁଁ ଅଜ ପ୍ରଶ୍ନଟି ଉପରେ ଆଖି ପକାଇ ଦେଖିଲି, ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଯୋଡ଼ିଏ ନମ୍ବର ଉରର ହୁଏତ ବହୁ କଷ୍ଟରେ କରିପାରିବି । କି'ଲୋଡ଼ା ? ବାହାରୁ ଯେବେ ମିଳିବ ତୋଡ଼ା ତୋଡ଼ା । ଏଇ କଥା କବିତା ପରି ପ୍ରାଣ ଭିତରେ ଜାଗି ଉଠିଲା । ପରକୁ ହାତ ପାତି ଚାହିଁ ବସିବା ଲୋକ କୁଟା ଖଣ୍ଡି ଦି'ଖଣ୍ଡ କରିବାକୁ ଉଛା କରେନା ।

ମୁଁ କେବଳ ମିଛରେ ଲେଖିଲା ପରି ଖାତା ଉପରେ କଳମଟାକୁ ଏପାଖ ସେପାଖ କରି ବୁଲାଇବାକୁ ଲାଗିଲି । ବାହାରର ଯେକେହି ଦେଖିଲେ ବିଚାରିବ ସତେ ଯିମିତି ମୁଁ ନିବିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଜଣେ ସାଧକ ପରି ଅଳଗୁଡ଼ାକ କଷି ଚାଲିଛି ! ମୋ' ମନ କଥା ମୁଁ ଜାଣୁଆଏ । ତିନି ଘଣ୍ଟା ପରେ ଉରର କାଗଜ ଆମଠୁ ଛଡ଼ାଇ ନିଆହେବ !

ପ୍ରଥମ ଘଣ୍ଟା ଚାଲିଗଲା । ମୋ' ଖାତାରେ ଗୋଟାଏ ଗାର ସ୍ଵଭାବ ପଡ଼ିନି । ମୁଁ ଶ୍ୟାମ ପାଣିଗ୍ରହାଙ୍କ ଥରି ଥରି କହିଲି - ଭାଇ, ଶ୍ୟାମ, କ'ଣ ମତେ ଦଉରୁ ପରା, ଗୋଟାଏ ଘଣ୍ଟା ଗଲା ଯେ !

ଶ୍ୟାମ ତାଙ୍କ ଖାତାରେ ଗୁଡ଼ାଏ କ'ଣ ଲେଖି ଚାଲିଥାନ୍ତି ।

ମତେ କହିଲେ - ରହ, ଏତେ ଅଥୟ କାହିଁକି ହେଉରୁ ? ମୁଁ ଏସବୁ ଗୁଡ଼ାକ ଅଜ କଷି ସାରେ । ତୁ' ଉଡୁରାଇ ଦେବାକୁ କେତେ ସମୟ ଲାଗିବ କି ?

ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲି । ଛାତି ଭିତରଟା ଦାଉଁକିନା ପଡ଼ୁଆଏ, ଉଠୁଆଏ । କିଛି କରି ପାରିଲିନି । ହୀତ ଦିତୀୟ ଘଣ୍ଟା ବାଜିଲା । ସେ ଘଣ୍ଟା ସତେ ଯେମିତି ମୋ' ବୁକୁ ଭିତରେ ବଜୁପାତ କରୁଛି, ଅନୁଭବ କଲି । ଆଉ ଜମା ଘଣ୍ଟାଏ ସମୟ ଅଛି । ଆଖି ପିଲ୍ଲାଳକେ ତାହୁଁ ତାହୁଁ ପଜାଇଯିବ । କ'ଣ କରିବି, ଶ୍ୟାମଙ୍କ ଖାତାକୁ ଉଡ଼ପକ୍ଷ ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିଥାଏ । ସେ କେତେବେଳକୁ ତା' ଖାତାଟି ମତେ ବଢ଼ାଇ ଦେବ ? ଶିକ୍ଷକ ଦୂରରୁ ପାଟି କରି ତାକିଲେ - ଆଉ ଜମା ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ଅଛି । ଯାହା ଲେଖିବ, ପୁଣି ଦେଖିନିଅ, କେଉଁଠି ଭୁଲ ଥିବ ।

ମୋର ହଳକ ଶୁଣି ଆସିଲା । ତଥାପି କେଉଁଠି ଭୁଲ ଥିବ ବୋଲି ଅଲେଖା ଖାତାଟାର ପୃଷ୍ଠାଗୁଡ଼ିକୁ ଓଳଟାଉ ଥାଏ । କୃତ୍ତିମତା ଭିତରେ ଚାଲିବା ଏତେ ସହଜ ନୁହ । କାଳେ କିଏ ଶିକ୍ଷକ ଆସି ଦେଖିଦେବେ ଖାତାଟାକୁ, ବା ପଚାରି ଦେବେ, ସମୟ ସରିଆସିଲାଣି । ତୁମେ ବସି କ'ଣ କରୁଛ ବୋଲି । ଭାରି ତର । ଗୋଟାଏ ଅନୀଟିକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ଚାଲିଲେ ତର ଆସିଯିବା ସ୍ବାଭାବିକ । ଆଉ ଜମା କୋଡ଼ିଏ

ମିନିଟ ସମୟ ଅଛି । କ'ଣ କରିବି, ଶ୍ୟାମ କାହିଁକି ମତେ ତା' ଖାତାଟା ବଢାଇ ଦେଉନି, ଭାବୁଆଁଏ । ଏତେ ସମୟ ଚାଲିଗଲା । ମୁଁ ହେଲେ ନିଜେ ଦୂଇ ଚିନିଖଣ୍ଡ ଅଳ୍ପ କଷି ଦେଇଥାଏଇ । ସେ ଯେବେ ନ ଦିଅନ୍ତି ସାହାୟ୍ୟ ତେବେ ମୁଁ କ'ଣ କରିବି ? ଦି'ଆତୁ ଗଲା ।

ନିଜ ଉପରେ ନିଜେ ନିର୍ଭର କରି ଚାଲିବା କେତେ ଭଲ ! ଗଛ ତାଳରେ ଆମ ଥୋଳା ଥୋଳା ହୋଇ ଓହଳିଛି । ଯାହାର ହାତ ପାଉଛି ସିଏ ହାତ ବଢ଼େଇ ଅକ୍ଷେତ୍ରରେ ବେଶ ଗୁଡ଼ାଏ ଆମ ମନବୋଧ କରି ତୋଳି ପାରୁଚି ! ଯା'ର ହାତ ପାଉନି, ସିଏ ତେଣ୍ଠି କରି ଓହଳି କରି ଅନ୍ତରେ ଗୋଟାଏ ଯୋଡ଼ାଏ ତୋଳି ଆଣି ପାରିବ ତ ! ନଇଲେ ଗୋଟେ ଯୋଡ଼େ ଟେକା ମାରି ଅନ୍ତରେ ଦି'ଟା ଝଡ଼ାଇ ଆଣି ପାରିବ ତ । ମୁଁ ସେତକ ମଧ୍ୟ କରିନି । ଯେବେ ସିଏ ନ ଦେବ ମୁଁ ରିକ୍ତ ହସ୍ତରେ ଫେରିବି ।

ନିରାଶ ଲାଗିଲା । କେତେ ସମୟ ପରେ ଶ୍ୟାମ ପାଣିଗ୍ରାହୀ କହିଲେ - କୃଷ୍ଣ, ତୁ ଭାବି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲୁଣି । ତୋ' ଖାତାଟା ମତେ ଦେବ । ମୁଁ ଯାହା ଯାହା କଷିଚି ତୋ' ଖାତାରେ ଲେଖିଦେବି ।

ଖାତାଟି ତାଙ୍କୁ ବଢାଇ ଦେଲି । ସେ ପନ୍ଦର କୋଡ଼ିଏ ମିନିଟ୍ ରିତରେ ମୋ' ଖାତାରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗଣିତ ଉଭର ଲେଖିଦେଲେ ।

ଶେଷ ଘଣ୍ଟା ବାଜି ଉଠିଲା । ଖାତାଟି ଶିଷ୍କକଙ୍କୁ ବଢାଇ ଦେଲି ।

ମୋର ସାଥ୍ ଅନ୍ୟ ପିଲେ ପଚାରିଲେ - କୃଷ୍ଣ, ତୋର କେତେ ନମ୍ର ଅଳ୍ପ ହୋଇଛି, ଶ୍ୟାମ ପାଖରେ ଥିଲେ ।

କହିଲି - ଏଇ, ଭାଇ ଶ୍ୟାମ ଜାଣେ ।

ଶ୍ୟାମ ଚିକିଏ ହସିଲେ । ଆଉ କହିଲେ - କି' ଜମିତି କଷ ଅଳ୍ପ ଗୁଡ଼ାଏ ପଡ଼ିଥିଲା କି ? କୃଷ୍ଣ ପାସ କରିବ । ମୁଁ ପାସ କରିବ । ଆମର ଅଳ୍ପରେ ଭୟ ନାହିଁ ଏଥର ।

ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର କୋଡ଼ିଏ ଦିନ ପରେ ଆମ ଦୁଇ ଥାର୍ଡ୍ ପଣ୍ଡିତ ଦାଶରଥୀ ରଥେ ଅଳ୍ପ ଖାତା ବିଢାଟା ଧରି କ୍ଲ୍ୟୁସକୁ ଆସିଲେ । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଅଳ୍ପ ଖାତା ଫେରାଇ ଦେଲେ । କିଏ ଶହେରୁ ଅଶୀ, ଶହେ, ପଚାଶ, ତିରିଶ ଜମିତି ସବୁ ପାଇଚନ୍ତି ।

ଶ୍ୟାମ ଓ ମୁଁ ପାଇବୁ ଗୋଡ଼ିଏ ବିଲାତି ଆନ୍ତୁ ।

ଶ୍ୟାମ ମତେ ଦେଖି ହସିଲା । ମୁଁ ତାକୁ ଦେଖି ହସିଲି । ଶ୍ୟାମ କହିଲା - ହଇରେ ଚୁମ୍ବୁରୁ, ଆମର ଫଳ ଭୁଲ ହେଲା ବୋଲି ଆମେ କ'ଣ ଶୂନ ପାଇବା ? ଧାରାରେ ତ ନମର ପାଇଥାଏ । କାହିଁକି ଆମକୁ ଧାରାରେ ନମର ଦେଲେନି ? ତାଙ୍କର ଏଗା ଅନ୍ୟାୟ ହୋଇଛି !

ଏଇ ଅନ୍ୟାୟ ପାଇଁ ଆମେ ଆଜି ଗୋଟାଏ କବିତା ଲେଖିବା ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ନାଁରେ ।

॥ ସାତ ॥

ଶପଥର ଅଳିଭା ଗାର

ସେହର ବିଶ୍ୱମ୍ଭର,

୨୩।୯।୨୫

୧୯୨୩-୧୯୨୭ ମୋର ବାଣପୁର ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ଛାତ୍ର ଜୀବନ । ସତ୍ୟବାଦୀ ହାଇସ୍କୁଲ ସେତେବେଳକୁ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତା’ରି ଆଦର୍ଶର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ବାଣପୁର ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ବରାବର ପଡ଼ିଥିଲା ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରାଶଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ । ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅନ୍ୟତ୍ର ଖୋଲା ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜାତୀୟ ଭାବର ସନ୍ଦର୍ଭ ଛାତ୍ର ଶିକ୍ଷକ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିଲା । ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନର ବିକାଶ ଲାଗି ଧାନ ବରାବର ଦିଆଯାଉଥିଲା ।

ମୁଁ ଚର୍ବୁଥୀ ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଡ଼ିଲା ବେଳକୁ ଜାଗରଣ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ହାତଲେଖା ମାସିକ ପଢ଼ିକା ସ୍କୁଲରୁ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥାଏ । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ରମ୍ଭନାଥ ମହାପାତ୍ର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଥିବା ବେଳେ ଆଦର୍ଶ ନାମକ ଗୋଟିଏ ସାହିତ୍ୟ ପଡ଼ିକା ହାତଲେଖା ଆକାରରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା । ସ୍କୁଲରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସତତ ପୁସ୍ତକାଳୟ ଥାଏ । ସେହି ପୁସ୍ତକାଳୟରେ ‘ଆଦର୍ଶ’ ଗୁଡ଼ିଏ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ମୁଁ ସେ ପଡ଼ିକା ନେଇ କେତେଥର ପଡ଼ିଛି । ଏବର ତଙ୍କର ମାୟାଧର ମାନସିଂହ ୧୯୨୧ ମସିହା ଓ ତା ପୂର୍ବରୁ ବାଣପୁର ମାଇନର ସ୍କୁଲର ଛାତ୍ର ଥିଲେ । ‘ଆଦର୍ଶ’ରେ ପଦ୍ଧିନୀ ବୋଲି ଗୋଟିଏ କବିତା ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶ ପାଇବାର ମୁଁ ଦେଖିଛି ଓ ପଡ଼ିଛି ମଧ୍ୟ । ଗୋଦାବରାଶ ମହାପାତ୍ର, ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପାତ୍ର, ମାୟାଧର ମାନସିଂହ ଇତ୍ୟାଦି ପୂର୍ବତନ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର କବିତା, ପ୍ରବନ୍ଧ, ଗପ ମୁଁ ସେହି ପଡ଼ିକାରୁ ପଡ଼ି କେବଳ ଆନନ୍ଦ ପାଉଥାଏ ତା’ ନୁହେଁ ମୋର ଲେଖା ଠିକ୍ ସେଇମାନଙ୍କ ଭଲି କିପରି ହାତଲେଖା ପଡ଼ିକାରେ ସ୍ଵାନ ପାଇବ, ତାହା ବି ଗତାର ଭାବରେ ଚିତ୍ରା କରୁଥାଏ ଜୀବନର ସେଇ କିଶୋର ବୟସରେ ।

ଆମ ଉପର ଶ୍ରେଣୀରେ ଶୁଧର ଭାଇନା, ପରଶୁରାମ ହରିଚନ୍ଦନ, ବାଉରାବନ୍ତୁ ମିଶ୍ର ଜତ୍ୟାଦି ଉକ୍ତଳ ଛାଡ଼ିମାନେ ପଢୁଆଥାନ୍ତି । ‘ଜାଗରଣ’ ସେମାନଙ୍କ ସମାଦନାରେ ମାସକୁ ମାସ ବାହାରେ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ କବିତା ଲେଖି (ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ିଲା ବେଳେ) ‘ଜାଗରଣ’ରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ବାଉ ଭାଇନାକୁ (ବାଉରାବନ୍ତୁ ମିଶ୍ର) ଦେଲି । ପରଶୁରାମ ହରିଚନ୍ଦନ, ବାଉ ଭାଇନା, ଉଦୟନାଥ ଜେନା ଏମାନେ ସବୁ ସେ ଗାତଚି ଦେଖି ମତେ ଉତ୍ସାହପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଖିରେ ଚାହିଁଲେ । ଗାତଚି ମଧ୍ୟ ‘ଜାଗରଣ’ରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ସେ କବିତାଟି କଥାମାର ମୋର ଏବେ ମନେ ପଡ଼ୁନି । ସମସ୍ତ ଲେଖକଙ୍କ ରିତରେ ମୋ ଲେଖାଟି ବାହାରିବାର ଦେଖି ମୁଁ ଆହୁଦରେ ଆହୁହରା ହୋଇପଡ଼ିଲି । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ଗୋଦାବରାଶ ବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖି ନ ଥିଲି (୧୯୭୩ରେ) । ମୋର ସାଥ ହେଲେ ଶ୍ୟାମସୁଦର ପାଣିଗ୍ରାହୀ ମୋର ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀରେ । ସେ ଗୋଦାବରାଶ ବାବୁଙ୍କ ଘରେ ରହନ୍ତି ଓ ବାଣପୂର ମାଇନର ସ୍କୁଲକୁ ପଡ଼ିବାକୁ ଆସନ୍ତି । ସେ ମୋତେ ‘ଚୁମ୍ବୁ’ ବୋଲି ତାକନ୍ତି କାରଣ ମୁଁ ବାଜରା ହୋଇ ଖୁବ୍ ଛୋଟ ଦିଶୁଆସ ଆକାର ପ୍ରକାରରେ । ସେତେବେଳକୁ ଭେଣା ଭେଣା ପିଲାଗୁଡ଼ାକ ଚତୁର୍ଥୀ ସପୁମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢୁଆନ୍ତି । ସମୁଦାୟ ସ୍କୁଲର ଶହେ ପିଲାଙ୍କ ରିତରେ ମୁଁ ବୋଧହୃଦୟ ଆକାରରେ ଏବଂ ବୟସରେ ଛୋଟ ଥିଲି । ଥରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଏସ.ଡ଼.ଓ. ଅଜୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ସ୍କୁଲ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଶେଷବନ୍ଦୀ ଭାରତୀ ଓ ଶ୍ରେତଦୀପ ବାଣୀର ଲେଖକ । ସେ ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଶିଯାଇ ହଠାତ୍ ମତେ ଆଙ୍ଗୁଳି ଦେଖେଇ ବିଶ୍ଵନାଥ ବାବୁଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, “Who is this little boy?” ତାକର ଏଇ Little ଶହଟି କହିବାର ମୋର ମନେ ଅଛି ।

ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଶ୍ୟାମ ପାଣିଗ୍ରାହାକ ବସାକୁ ପାଏ । ସେଠି ତାକର ମୋର କବିତା ଚର୍ଚା କରୁ । ଶ୍ୟାମ ସୁଦର ସେତେବେଳକୁ ‘ସାବିତ୍ରୀ’ କାବ୍ୟ ଲେଖୁଥିଲେ । ଦିନେ ଯାଇଥିଲି ତାଙ୍କ ବସାକୁ । ସେ ତାଙ୍କ ‘ସାବିତ୍ରୀ’ କାବ୍ୟରୁ କିଛି ଅଂଶ ପଡ଼ାଇ ମତେ ଶୁଣାଇଲେ । ସେ ସେଥିରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଶର ବ୍ୟବହାର କରିଥାଆନ୍ତି, ଯାହା ମୁଁ ବୁଝି ପାରୁ ନ ଥାଏ । ମନେ ମନେ ଆର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ହୁଏ ଶ୍ୟାମକେତେ ଶର ଜାଣିଟି । କେତେ କେତେ ସୁଦର ଗାତ ଲେଖୁଟି । ତାଙ୍କଠି ପ୍ରକୃତରେ କବି ପ୍ରତିଭା ଥାଏ । ମୋତୁ ସେ ଚିକିଏ ବୟସ ଥାନ୍ତି । ମୁଁ ଶ୍ୟାମଙ୍କୁ ସେ ଦିନ ପଚାରିଲି - ହଇରେ ଭାଇ ଶ୍ୟାମ, ମୁଁ ଗୋଦାବରାଶ ବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖିନି, ସେ କିଏ ?

ଶ୍ୟାମ ଚିକିଏ ହସିଲେ ଆଉ କହିଲେ - ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁ ଆଜି ନାହାନ୍ତି । ତୁ' ତ ଆସୁବୁ । କେବେହେଲେ ଦେଖିବୁନି କି ?

ଏହା କହି ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁଙ୍କର ମୁକୁଦଦେବ ନାଚକ ବହିଟିଏ ଗୋଟିଏ କିରୋସିନୀ ପେଡା ଭିତରୁ ଆଣିଲେ । ମତେ ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁଙ୍କ ପଟେଟି ତହିଁରୁ ଦେଖାଇ କହିଲେ- ଏଇ ହଉଚାତି ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁ । ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁ କଠାଅ ପିଷ୍ଟି ଲୁଗା ଫେରିଟିକୁ ବେଳରେ ପକାଇ ଗୋଟିଏ ଚର୍ଚିରେ ବସିବାନ୍ତି । ମୁଁ ସେଇ ଛବି ଏବଂ ତାଙ୍କର ସେହି ବହିଟିକୁ ଦେଖି ମନ ଭିତରେ ଠିକ୍ କରିନେଲି । ମୁଁ ମଧ୍ୟ କବିତା ଲେଖି ଉମିତି ବହି ଛାପିବି । ଆଉ ମୋ କବିତା ବହିରେ ମୋର ମଧ୍ୟ ପଟେ ଉମିତି ପ୍ରକାଶ ପାଇବ । ସେବିନ ମୋର କିଶୋର ପ୍ରାଣରେ ଗୋଟାଏ ଶପଥର ଅଳିତା ଗାର ଆଜି ହୋଇଗଲା । ସକଳର ଅଜଣାରେ ଯେ କବି ଜୀବନଠୁ ବଳି ସୁନ୍ଦର ଜୀବନ ଆଉ ମୃଥବୀରେ ନାହିଁ । କବିତା ଲେଖିବାର ଯେ ନିର୍ମଳ ଆନନ୍ଦ ତା'ରୁ ବଳି ଆନନ୍ଦ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସଂପଦରେ ମିଳିବା ଦୁଷ୍ଟର । ଚିରଦିନ ବଞ୍ଚିଥିବା ଯାଏଁ କବିତା ଲେଖି ଚାଲିଥିବି । ଶପଥ ଯେତେବେଳେ କଠୋର ହୋଇଯାଏ ସେତେବେଳେ ସେ ଉତ୍ତାଇ ନେଇ ତାଲେ ମଣିଷକୁ ତାର ସେଇ ସୁଦୂର ଜନ୍ମରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ।

ସେତେବେଳେ ବାଣପୂର ମାନନର ସ୍କୁଲକୁ କେହି ପରିଦର୍ଶକ ଆସିଲେ ସ୍କୁଲର କାନ୍ତି ବାତରେ ପିଲାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଙ୍କାଯାଇଥିବା ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ଛବି ଲଟକାଇ ଦିଆଯାଏ । ରାଧାନାଥ, ମଧୁସୁଦନ, ପକୀରମୋହନ, ନନ୍ଦକିଶୋର, ଗଜାଧର ପ୍ରଭୃତି ସେ ସମୟର ବରେଣ୍ୟ କବିମାନଙ୍କର । ଉକ୍ତକୁଷ୍ଟତମ ପ୍ରାଣସର୍ଷୀ କବିତା ପଂକ୍ତି ପଟେ ଆକାରରେ ଦ୍ୱାଳ ଘର ଓ ବାହାର କାନ୍ତରେ ମରାଯାଇଥାଏ । ମୁଁ ସେଇ ପଂକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଶ୍ରେଣୀକୁ ବୁଲି ପତେ ।

ସେଇ କବି ଓ ସେଇ କବିମାନଙ୍କର ଲେଖା ସହିତ କେବଳ ପରିଚିତ ହୋଇ ସ୍ଥିର ରହେନା । ମୁଁ ବିଚାରେ ଏତେବିନେ ଏତେ ସୁନ୍ଦର କବିତା ଲେଖିବି ଯେ ମୋର କବିତାର ଦୃଦୟସର୍ଷୀ ବାଣୀ ଏହିପରି କାନ୍ତି ମାନଙ୍କରେ ମରାହେବ । ସେଇ ପଂକ୍ତି ତଳେ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିପାଠୀ ମଧ୍ୟ ଲେଖା ହୋଇଥିବ ।

ମୋର ଜଣେ ଏବର ସୁବକ ବହୁ ମୋ କବିତା ପଢି ମତେ କହିଲେ, - ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟେକ କବିତା ବହିର ଆଦ୍ୟ ମୃଷ୍ଟାରେ ଆପଣଙ୍କ କବିତାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପଂକ୍ତିଏ

କାହିଁକି ଦେଇଚନ୍ତି ? ମୁଁ ତାର ଉପର ତାଙ୍କୁ କିଛି ଦେଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ଏବେ ମନେ କରୁଛି ସୁଦୂର ଅତୀତର ସେଇ ଦୁର୍ଦ୍ଵିମନାୟ ଆକାଶ ବୋଧହୁଏ ପରିଦୃଷ୍ଟି ପାଇ ପାରିଛି ଅଞ୍ଜାତ ଭାବରେ ମୋର ଲେଖାର କେତୋଟି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାଣୀ ମୋ କବିତା ପୁସ୍ତକର ଆଦ୍ୟ ଘୃଷ୍ଣାରେ ରଖି ଦେଇ ।

ବାଣପୁର ମାନନର ସ୍କୁଲରେ ପ୍ରତି ଶନିବାର ଦିନ ଯେଉଁ ଆଲୋଚନା ସଭା ବସେ, ସେଇକି ଆଲୋଚନା ସଭା ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି ହାଇସ୍କୁଲରେ ଏତେ ପ୍ରାଣବନ୍ତ ଭାବରେ ହେବାର ମୁଁ ଦେଖନି । ସେତେବେଳେ ଶନିବାର ଦିନ ସାତେ ଗୋଟାଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍କୁଲ ବସେ ଦଶଟାରୁ । ଦୁଇଟାରୁ ସଭା କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ସଭାର ଆରମ୍ଭ ଗୋଟିଏ ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତ ବୋଲାଯାଏ । ସେଇ ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣିଲା ବେଳେ ପ୍ରାଣର ପ୍ରତ୍ୟେକ ତତ୍ତ୍ଵ ଉନ୍ନାଦନାରେ ଉପସାହରେ ଥରିଦିଲେ । ସବୁ ଶିକ୍ଷକ ରାତିମତ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି । ସ୍କୁଲର ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସପ୍ରମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ଛାତ୍ର ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଯୋଗ ଦେବାରେ ଆନ୍ତରିକତା ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରକାଶ ପାଏ । କେତେ ଛାତ୍ର ଆଲୋଚ୍ୟ ବିଷୟରେ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖି ଆଣିଥାନ୍ତି । ପଢନ୍ତି । ଅନ୍ୟ କେତେକ ଅନର୍ଗଳ ନିଖୁଣା ଭାବରେ ତେଜସ୍ଵିନୀ ଭାଷାରେ ବହୁତା ଦିଅନ୍ତି । ତା'ପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷକ ବହୁତା ଦିଅନ୍ତି । ସଭା ଶେଷରେ ବିଦାୟ ସଙ୍ଗୀତ ବୋଲାଯାଏ । ସଭା ଭାଜିଲା ବେଳକୁ ପ୍ରାୟ ସନ୍ଧ୍ୟା ଛଥଟା ବାଜି ଯାଏ । ଆମ ଗାଁରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ରାତି ଘତିଏ ହୁଏ ।

ମୁଁ ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀ ଠାରୁ ସପ୍ରମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ଚାରି ବର୍ଷର ମାନନର ସ୍କୁଲ ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ ମୁଁ ଏ ଆଲୋଚନା ସଭାରେ ବରାବର ଯୋଗ ଦେଇ ଆସିଛି । ଯେଉଁ ଅଧିବେଶନରେ ଯୋଗ ନ ଦେଇଥିବି, ସେଥର ଗୋଟାଏ ମୂଲ୍ୟବାନ ସଂପଦ ହଜାଇ ଦେଲା ପରି ମୋତେ ଲାଗେ । ଥରେ ମୁଁ ଶନିବାର ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଯୋଗ ନଦେଇ ଗାଁକୁ ଚାଲି ଆସିଲି । ଆମ ଗାଁ ଧନୀ ନଦେ ମତେ ଦେଖିଲେ ମୁଁ ସ୍କୁଲରୁ ଘରକୁ ଫେରୁଛି । ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଆମ ଗାଁ ପାଖରେ ଥିବା ଅଲାଇତିହ ଉଃପ୍ରା ସ୍କୁଲର ହେତୁ ପଣ୍ଡିତ । ସେତେବେଳକୁ ସେ ଆମ ଗାଁର ଜଣେ ଗଣମାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷିତ ଆଦର୍ଶ ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି । ମତେ ପଚାରିଲେ - କୃଷ୍ଣ ! ଆଲୋଚନା ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିବୁ । ତହିଁରୁ ବହୁତ କଥା ଶିଖିବାକୁ ଅଛି । ମୁଁ ଲନ୍ତିତ ହୋଇ ତାଙ୍କ ପାଖେ ଠିଆ ହେଲି । ମନେ ମନେ କାହିଁ କାହିଁ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । କେତେ ଭୁଲଟାଏ କରି ପକେଇଲି ବୋଲି ଅନୁତ୍ତାପ କଲି ।

ମୁଁ ଆଲୋଚ୍ୟ ବିଷୟରେ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖକରି ନିଏ । ପ୍ରବନ୍ଧ ଶେଷରେ ଚାରିପଦ କି ଦି ପଦ କବିତା ମଧ୍ୟ ଲେଖା ଦେଇଥାଏ । ପ୍ରବନ୍ଧଟି ପଢ଼ି ସାରିଲା ପରେ ଶେଷକୁ ସେହି କବିତା ଚାରିପଦ ପଡ଼େ । ଯେଉଁଦିନ ବଜ୍ରତା ଦିଏ, ସେଦିନ ବିବେକାନନ୍ଦ ଚିକାଗୋ ଧର୍ମ ସମ୍ବିଳନୀରେ ଯେପରି ଠାଣିରେ ଛାତିରେ ହାତ ଦେଇ ବଜ୍ରତା ଦେଉଥିଲେ, ମୁଁ ସେପରି ଠାଣିରେ ଠିଆ ହୁଏ । ଏବେ ତ ଦେଖିବାକୁ ନିତାନ୍ତ ବାଜରା, ସେଥିରେ ପୂଣି ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କ ଠାଣି, ପଢ଼ୁଛି ପୂଣି ଚତୁର୍ଥ କି ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀ । ଏପରି ଦେଖା ଛାତ୍ର ଶିକ୍ଷକ ଟିକିଏ ହସନ୍ତି । ବିଶ୍ଵନାଥ ବାବୁ କି ଚିନ୍ତାମଣି ବାବୁ କହନ୍ତି - “କୃଷ୍ଣ କିନ୍ତି ପରୁଆ ନାହିଁ କହିଚାଲ ।” ସେ ଦିନେ ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କ ପରି ବଜ୍ରା ହେବ ଯେ । ତାଙ୍କର ଏ ଉପାହ ମତେ ଭାରି ସାହସ ଦିଏ ।

ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀରେ ସନାତନ ବାବୁ ଆମକୁ ସାହିତ୍ୟ ପଢାନ୍ତି । ସେ ମତେ ମଧ୍ୟ ରାଓଙ୍କ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ପଦ ଆବୁରି କରିବାକୁ କହିଲେ । ମୁଁ ଯେତେକ ମନେ ଥିଲା ବୋଲିଲି । ବାକି କେତେ ପଦ ବୋଲି ପାରିଲିନି । ମତେ ସେ ବେଅ ଉପରେ ଠିଆ କଲେ । ବେଅ ଉପରେ ଠିଆ ହେଲି । ଠିଆ ହୋଇ ପୂଣି ବୋଲିଲି ଯେତିକି ମନେ ଥିଲା । ଯାହା ମନେ ପଡ଼ିଲାନି, ମନରୁ ଯୋଡ଼ି କରି ଚାରିପଦ ବୋଲି ଦେଲି । ସନାତନ ବାବୁ ଖୁସି ହୋଇଗଲେ ଆଉ କହିଲେ, କୃଷ୍ଣ ତ କବି, ତାର ମନେ ନଥିଲେ କେତେପଦ, ସେ ଯେବେ ମନରୁ ଯୋଡ଼ି କରି ବୋଲି ଦେଉଛି ସେଇଟା ତାର ଆହୁରି ଗୌରବର କଥା । ତାପରେ ମତେ ବସିବାକୁ କହିଲେ । ବସିଲି, କିନ୍ତୁ ମୋ’ ମନରେ ଗୋଟାଏ ଆନନ୍ଦ ଆସିଲା ଯେ ମୋର କବିତା ମତେ ରକ୍ଷା କରିଛି ।

ଆଜିକି ଦୀର୍ଘ ଚାଲିଶି ବର୍ଷ ତଳର କଥା । ସେଇ ବାଣପୂର ମାଇନର ସ୍କୁଲର ଅଫିସ ଘର । ବିଶ୍ଵନାଥ ବାବୁ, ଚିନ୍ତାମଣି ବାବୁ, ପଣ୍ଡିତ ନାଲକଣ୍ଠ ରଥେ ଛତ୍ୟାଦି ସବୁ ଶିକ୍ଷକ ବସି ଆଳାପ କରୁଛନ୍ତି । ସମୟ ଦଶଟା ହେବ । ମୁଁ ଗାଁରୁ ସ୍କୁଲକୁ ଆସିଲି । ସାଜରେ ଆଣିଥିଲି, ମୋ’ କବିତାର ଗୋଟିଏ ପାଣ୍ଡୁଲିପି, ପ୍ରାୟ ଚାଲିଶି ପଚାଶ ପୃଷ୍ଠା ଭିତରେ ହେବ ! ଶ୍ରେଣୀରେ ବହିତକ ଥୋଇଦେଇ ଚାଲିଗଲି ଅଫିସ ଘରକୁ ଆଉ ମୋର କବିତାର ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟି ଅଫିସ ବୈବୁଳ ଉପରେ ସବୁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସାମନାରେ ଥୋଇଦେଲି । କହିଲି - ମୁଁ ଏ ବହିଟି କୌଣସି ପ୍ରେସକୁ ଦେବି ଛାପିବା ପାଇଁ । ଆପଣମାନେ ଚିକିଏ ସଂଶୋଧନ କରି ଦିଅନ୍ତୁ । ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟି ଦେଖିଲେ ସବୁ ଶିକ୍ଷକମାନେ । ମଳାଟ ଉପରେ ବହିର ନା ଦିଆୟାଇଛି ‘ପୂଜା’ । ତା’ ତଳକୁ ଲେଖା ହୋଇଛି କବି କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିପାଠୀ ପ୍ରଣାତ । ଭିତର ପିଟାଇ ଦେଖିଲେ ବହିର

ନାଁ ଓ ତା' ତଳକୁ ଲେଖା ହୋଇଛି ବହିର ମୂଲ୍ୟ । ତାପରେ ଦିଆୟାଇଛି ସୂଚାପତ୍ର । ତାପରେ ଆଠ ଦଶଟି କବିତା । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ପଡୁଛି ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀରେ । ଚିତ୍ରାମଣି ବାବୁ କହିଲେ, - ଆଛା କୃଷ୍ଣ, ତୁମ କବିତା ଆମେ ସବୁ ପଢ଼ି ଦେଖିବୁ । ଦୂମେ ବରାବର ଲେଖୁଥାଅ । କିନ୍ତି ରଯି ନାହିଁ । ତୁମର କବିତା ଏପରି ବହି ଆକାରରେ ଦିନେ ଛପା ହବ ।

ସମ୍ବ୍ରଦ କୂଳରେ ବାଲିଘର କରି ଶିଶୁମାନେ ଖେଳନ୍ତି । ସେଇ ବାଲିଘର ପ୍ରତି କି' ବିଶାଳ ମମତା ସେମାନଙ୍କର । କେଉଁ ରାଜା ବାଦଶାହାର ରାଜପ୍ରାସାଦ ସେମାନଙ୍କର ଆଖରେ ଏତେବେଳ ! ଏତେ ସୁନ୍ଦର ! କେଉଁ ରାଜ ଉତ୍ତାରର ମଣି, ମୁକ୍ତା ଏତେ ମୂଲ୍ୟବାନ ସେମାନଙ୍କର ଏଇ ଛୋଟ ବାଲି ଘରରୁ । ସରଳ କଷନାର ମୃଦୁ ତରଙ୍ଗ ଖେଳାଇ ଖେଳାଇ ମନର କେଉଁ ଗୋପନ ଗହାରରେ ସେମାନେ ଗଢ଼ିଚନ୍ତି ନିଜ ହାତରେ ଏଇ ବାଲିଘର ଗୁଡ଼ିକ । ଅତର ଗୋଟିକ ଯାକ ବାଲିଘରର ପ୍ରତି ରେଣୁରେ ଯିମିତି ଫଟି ପଡ଼ିଛି ସେମାନଙ୍କର । ଚିକିଏ ଗଢ଼ିଦେଇ ଚିକିଏ ଚାହିଁ ଦେଉଚନ୍ତି । ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ କେତେ କାହାକୁ ଦେଖାଉଚନ୍ତି । କିମିତି ସୁନ୍ଦର ହୋଇଛି ଏଇ ଘର ଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କର ।

ଏ ସାମାନ୍ୟ ନୁହେଁ, ଏ ଅସାମାନ୍ୟ, ଏ ଅସାଧାରଣ । କାରଣ ଏଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସୃଷ୍ଟି । ପ୍ରାଣ ଭିତରୁ ଫଟି ବାହାରିଛି । ନିସ୍ରଗ ସମଦରେ ତଳତଳ । କୃତ୍ରିମତାର ସର୍ବ କେଉଁଠି ଚିକିଏ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବନି । ସେ ଠିକ୍ ତୁମରି କଥା କହୁଛି । ତୁମକୁ ଚାହିଁ ରହିଛି ! ତୁମେ ଯେତେ ଯାହା ଖୋଜୁଚ ସବୁ ତା'ରି ଭିତରେ ଅଛି । ତୁମେ ଚିକିଏ ଭଲ କରି ଚାହିଁ, ତୁମକୁ କିମିତି ଆଖର ପଲକରେ ଛୁଇଁ ଯାଉଛି କେତେ ସହଜରେ- ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ! ତୁମେ ଆଉ କ'ଣ ଚାହିଁ, ସୃଷ୍ଟି । ନିଜକୁ ମିଶାଇ ଦିଅ, ହଜାଇ ଦିଅ ତା' ଭିତରେ । କବିର ସୃଷ୍ଟି କ'ଣ ନଦେଇ ପାରିବ ତୁମକୁ !

॥ ଆଠ ॥

ଚିତ୍ରାମଣି ବାବୁ

ସେୟାର ବିଶ୍ୱମର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା. ୨୪.୯୪

ମୁଁ ୧୯୨୩ ଡାରୁ ୧୯୨୭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଣପୁର ମାଜନର ସ୍କୁଲର ଛାତ୍ର ଥିଲି ସତ କିନ୍ତୁ ବାଣପୁର ସ୍କୁଲ ପ୍ରତି ମୋର ବନ୍ଦନ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଛି । ଜୀବନର ଶୈଖ

ଆଡ଼କୁ ଚିତ୍ତାମଣି ବାବୁ ମାଇନର ସ୍କୁଲ ପାଖରେ ସଢ଼କ ଦାସ୍ତରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଛୋଟ ଘର କରି ରହିଲେ । ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ସେ ଘର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦିନ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଶଗଡ଼ରେ ବସି ଯାଉଛି ବାଲୁଗାଁ ଷେସନ୍‌କୁ । ସେବୁ ଗାତି ଧରି ଭଦ୍ରକ ଯିବି ବୋଲି (୧୯୩୭ରେ) ମତେ ବାଟରେ ଦେଖି କହି ପକାଇଲେ - କୃଷ୍ଣ । ଆଜି ମୋର ଏ ଘରଟି ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରୁଛି । ତୁମେ ରହିବନି ? କି' ପ୍ରାଣପୂର୍ଣ୍ଣ ନିମନ୍ତଣ । ସ୍କୁଲ ଛାତ୍ରବାର ବହୁଦିନ ପରେ ଥରେ ବାଣପୁର ବଜାରରୁ ବୁଲି ଗାଁକୁ ଫେରି ଯାଉଛି, ସେଦିନ ସ୍କୁଲର ଜନ୍ମଦିନ ଉପର । ସ୍କୁଲରେ ତୋକି ଭାତର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି । ମୋ' ହାତ ଦି'ଟାକୁ ଭିତ୍ତି ନେଇଗଲେ ସ୍କୁଲକୁ । କହିଲେ - କୃଷ୍ଣ ଗାଁକୁ ଯାଉଥିଲା । ତାକୁ ଡାକି ଆଣିଛି । କି' ଅନନ୍ତ ଆନ୍ତରିକତା ଅତୀତର ଜଣେ ଛାତ୍ର ପ୍ରତି !

ବାଣପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ପଞ୍ଚୁଦୋଳ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଯାତ୍ରା ବିଶ୍ଵାଙ୍ଗଳ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲା । ତାର ପରିଚାଳନା ନିଜେ ସୁଚାରୁ ରୂପେ କରିଥିଲେ ସିଏ । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କରି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିଚାଳନା ରହିଛି । ଗାଁ ଗାଁ ବୁଲି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଉପାଦାନ ଦେଉଥିଲେ ପଞ୍ଚୁଦୋଳ ଯାତ୍ରାର ନାଟ, ରଙ୍ଗ, ବାଣ ଏ ସବୁର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ । ଉଚ୍ଚ ଧରଣର ଅଭିନେତା ଚିତ୍ତାମଣି ବାବୁ ନିଜେ ବୁଝ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ନାଟକ ଲେଖିଥିଲେ । ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରାଶଙ୍କ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ ନାଟକର କିଛି ଅଂଶ ବାଣପୁର ପୂରସ୍କାର ବିତରଣୀ ସଭାରେ ଆମ ସମୟରେ ଅଭିନୀତ ହୁଏ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରାଶଙ୍କ ଉନ୍ନାଦନାମୟୀ ଲେଖାର ଅଭିନୟ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶିଖାଉଥିଲା ବେଳେ ଆକାଶ, ପବନ କିମିତି ପ୍ରକଳ୍ପିତ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ ତାଙ୍କରି ଉଛ୍ଵାସପୂର୍ଣ୍ଣ ବାଣୀରେ, ସେତେବେଳେ ଆମରି ଅନ୍ତର ବୀରଦର ବିଭବରେ ଅନୁପ୍ରାଣାତ ହୋଇ ଉଠେ । ବାଣପୁର ସ୍କୁଲ ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ ମୁଁ ଉପର ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ିଲା ବେଳେ 'କଳିକା' ଏଇ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ହାତଲେଖା ପଢ଼ିକା ସମ୍ପାଦନା କରୁଥିଲି । ମୃତ୍ୟୁଷ୍ଣୟ, ଶ୍ୟାମ ପାଣିଗ୍ରହୀ, ନରହରି ମହାପାତ୍ର ଏମାନଙ୍କର ଗଛ, କବିତା, ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲି । ଏମାନେ ମୋର ସହପାଠୀ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ କବିତା ଦେଇଥିଲି ଆଉ ବାଣପୁରର ଏତିହାସିକ କିମଦଡ଼କୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଗୋଟିଏ ଗଛ ଲେଖିଥିଲି । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ମାଇନର ବୁରି ପରାଷାକୁ ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲି । ବିଶ୍ଵନାଥ ବାବୁ, ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଚିକିଏ ବିରାଜି ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲେ - ଏସବୁ ଲେଖା ଏବେ କାହିଁକି, ପରାଷାଟା ଯାଇ ଲେଖିବ । ସେଥିରେ ମାତିଲେ ପରାଷାର ପାଠ୍ୟ ଭଲ ରୂପେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ହବନି । ଜୀବନର ପରିପକ୍ଷ ଅବସ୍ଥାରେ ଲେଖାଲେଖା କରିବା

ଉଚିତ । ଏହି ପିଲାଦିନେ ଲେଖାଲେ ପାଣି କଖାରୁ କଷି ଅବସ୍ଥାରୁ ପାଚି ଝଡ଼ିଗଲା ପରି ଲେଖାର ଅବସ୍ଥା ହୋଇଯିବ ।

ବିଶ୍ଵନାଥ ବାବୁ ଯାହା କହିଚନ୍ତି ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ତାହା ସମାଚାନ । କିନ୍ତୁ ଚିନ୍ତାମଣି ବାବୁ କହିଲେ, - ନା, ପିଲାଦିନୁ ଯିଏ ଲେଖାବାବୁ ଯାଉଛି ତାଙ୍କୁ ଲେଖାବାବୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଦେବା ଦରକାର । ଲେଖା ଅପରିପକ୍ଷତା ଘେନି ଝତି ଯାଇପାରେ କିନ୍ତୁ କବିର ମନର ବଳ ବଢିବ । ଏଇ ମନର ବଳ ପିଲାଦିନୁ ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ବତ ଦିନକୁ ନରହି ପାରେ । ମନର ବଳକୁ ନେଇ ପୃଥିବୀରେ ଲୋକ ବତ ହୁଏ ନା ସାନ ହୁଏ ! କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣେ ବାଳକ କବି ଭାବରେ ତା'ର ମନର ବଳ ଦିନକୁ ଦିନ ବଳିଷ୍ଠରୁ ବଳିଷ୍ଠତର କରି ଆସୁଛି । ଜୀବନର ଯୌବନ ବୟସରେ ସେ ଜଣେ ବଢ଼ି କବି ଭାବରେ ଠିଆ ହେବ ।

ଉଦ୍‌ଦୟକ କଥା ଠିକ୍ । ମୋର ଅପରିଣତ ବୟସର ବହୁ ଲେଖା ଝତି ଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ କବି ମନୋଭାବ ଅତୁଳ ରହିଛି । ଏହି ଦୂର୍ଦମନାୟ ମନୋଭାବର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ମୁଁ ଅଗଣିତ କବିତା ଲେଖୁ ଚାଲିଛି । ପରିପକ୍ଷତା ବହୁଦିନ ପରେ ଆସିଛି ଓ ଲେଖା ପ୍ରାଣପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇ ପାରିଛି ।

ଚିନ୍ତାମଣି ବାବୁ ଯଷ୍ଟା ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ କେତେ ଦିନ ତାଙ୍କର ସେଇ ସତ୍ତକ ଦାତ ନୂଆ ଘରଟିରେ ପଡ଼ିଲେ । ଦିନକୁ ଦିନ ଅବସ୍ଥା ଖରାପ ହୋଇ ଆସିଲା । ରୋଗ ଅଭାବ ଅନଚନ ଉଚିତରେ ଜୀବନ ଦୀପ ମିଞ୍ଚି ମିଞ୍ଚି ହୋଇ ଆସିଲା ।

କୁଶପୂର ଗାଁକୁ ସେ ବାଣପୂର ଛାତି ଚାଲିଗଲେ । ମୁଁ ଶୁଣିଛି, ଦେଖନି । ବାଣପୂର ଛାତି ଯିବା ଦିନ ଶଗଡ଼ରେ ବସିଥାନ୍ତି । ଆଖରୁ ଅସରତି ଲୁହ ଝରି ଯାଉଥାଏ । ଆଉ ବାଣପୂର ଜୀବନରେ ଦେଖୁ ପାରିବେ ନାହିଁ, ବାଣପୂର ମାଟିରେ ପାଦ ପକାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏଇ ଶେଷ ଦେଖା । ଦୀର୍ଘ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷର ବନ୍ଦନ ତୁଟିତୁଟି ଯାଉଛି । ଜୀବନର କର୍ମଭୂମି ବାଣପୂର ମାଟି ପ୍ରତି କି' ଲୋଭ ! ଶୋଲରୀ, ଭାଲେରୀ, ଶାଳିଆ, ଘଣ୍ଟିଲା, କେତେ ପୁରପଲ୍ଲୀ, କେତେ ପ୍ରିୟଜନ, କେତେ ଛାତ୍ରଜନ, କେତେ ମେଲା ମହୋଷବ, କେତେ କା'ର ସୁଖ ଦୁଃଖ କେତେ ଯୁଗ ଯୁଗର ବନ୍ଦନ - ଏ ସମସ୍ତ ଉଚିତରେ ଯିଏ ଆପଣାକୁ ଏକବାର ମିଶାଇ ଦେଇ ଚାଲିଥିଲା - ଏ ସମସ୍ତ ଜୀବନର ଶେଷ ମୁହଁରରେ ଛାତ୍ରଯିବା ବେଳେ ସେ କି ସ୍ଥିର ରହି ପାରିବ ? କୋହ ପରେ କୋହ ସମୁଦ୍ର ତରଙ୍ଗ ପରି ପେଟ ଉଚିତରୁ ଉତ୍ଥବ । ଆଖର ତ୍ୟ ବାରି ବିହୁରେ

ଦେହ ତିନି ଯାଉଥିବ ! ଅଜଣା ବ୍ୟଥାର ଆଘାତରେ ଛାଡ଼ି ଫାଟି ଯାଉଥିବ ! ବାଣପୁରର ରାସ୍ତାଘାଟ, ବନ ପର୍ବତ, ଗଛ ପଡ଼ି, ନଈ ନାଳ ସକଳର ସୃତି ପ୍ରାଣକୁ ଅଥୟ ଚଞ୍ଚଳ କୁରି ମନ୍ତ୍ର ପକାଉଥିବ ! କେତେ ଛାତ୍ର, ସହକର୍ମୀ, କେତେ ପ୍ରିୟଜନ ଏମାନଙ୍କର ଜୟ, ପରାଜୟ, ରୋଗ ଶୋକ ମନେପଡ଼ି ମନ ଘାସି ହୋଇ ଯାଉଥିବ !

ପ୍ରାଣର ସମସ୍ତ ଶୋଣିତ ବିନ୍ଦୁ ଯିଏ ଏଇ ମାଟିରେ ଅଜାତି ଦେଇବି ତାର ସାରା ଜୀବନ ଧରି, ସିଏ କାହାକୁ ଛାଡ଼ି କରି ଯିବ । ଏ ମାଟିର ପ୍ରତି ଧୂଳି କଣା ଭିତରେ ସିଏ ବଞ୍ଚି ରହିବି ଅନନ୍ତ ସମୟ ଧରି ।

୧୯୪୭ ମସିହାରେ ମୁଁ ଷତେଛକଳାରୁ ଆସି ଘରେ କେତେଦିନ ପାଇଁ ଅଛି, ହଠାତ୍ ଖବର ପାଇଲି - ଚିନ୍ତାମଣି ବାବୁ ମରିଗଲେ । ଆଖି ଲୁହରେ ଛଳଛଳ ହୋଇଗଲା । ସମ୍ବଳି ପାରିଲି ନାହିଁ ତାଙ୍କର ଏଇ ବିଯୋଗ ବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣି । ବାଣପୁର ବାସୀଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆଦ୍ୟ ସ୍ଵଜନଠୁଁ କେତେ ବଡ଼ ! ଜନ୍ମ ଜନ୍ମାନ୍ତର ଧରି ବାଣପୁର ମାଟି ଏଭଳି ଆପଣାର ଲୋକଟିଏ ପାଇବନି !

ଆମରି ଭୀମପୁର ପଲ୍ଲୀ ଗାଁର ଯୁବକ ଛାତ୍ରମାନେ ଚିନ୍ତାମଣି ବାବୁଙ୍କ ନାଁରେ ଚିନ୍ତାମଣି ବାଲଚର ସଂଘ ଗଢିଛନ୍ତି । ସଂଘ ତରଫରୁ ପ୍ରତି ବର୍ଷ ପଞ୍ଚବୋଳ ଯାତ୍ରାରେ ପାଣି ବଣ୍ଣାଯାଏ ଓ ଗୋଟିଏ ପତ୍ରିକା ବାହାରେ ହାତ ଲେଖା ଆକାରରେ । ‘ଚିନ୍ତାମଣି ବିଯୋଗ’ କବିତାଟି ମୁଁ ଲେଖିଥିଲି ଏବଂ ସେଇ ପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶ ଲାଗି ଦେଇଥିଲି ଆଜିକି କୋଟିଏ ବର୍ଷ ତଳେ ୧୯୪୪ରେ । ପତ୍ରିକାଟି ନାଁ ‘ମେଘନାଦ’ ।

ଚିନ୍ତାମଣି ବିଯୋଗେ -

ଏଇ ରାଜପଥ ଦେଇ

ଯେତେବାର ଯାଏ ମୁହିଁ

ମନେ ପଡ଼େ

ହାୟ ତୁମେ ନାହିଁ ।

କେବଣ ଅଜଣା ପୁରେ

ଦୂରେ ଦୂରେ ବହୁ ଦୂରେ -

ଯାଇଅଛି ଦେବ ।

ଫେରିବା ଯେ ଦେଖୁ ପୁଣି

ଅଛି ଅସମବ ।

ସେ କୁଟୀର ସେ ଅଛନ
 ରହିଥିଲି ପଡ଼ି
 ତାଳିମ ନାରଙ୍ଗ ଜାମୁ
 ପାଟିପତେ ଝତି
 ଆଜି କିଏ ଆସି ତହଁ
 ରଚିଥିଲି
 ଆପଣା ଆବାସ
 ବହୁଥଳା ଯହିଁ ଦୂମ
 ଅନ୍ତର ନିଃଶ୍ଵାସ !
 କହାନ୍ତୁସ ଥରେ ରହି
 ଦେବାକୁ ପଚାରି
 ଅଛ ଅବା ନାହିଁ ବୋଲି
 ହାୟ ଏବେ କିନ୍ତୁ
 ଚାହିଁ ଚାହିଁ
 କୁଟୀରେ ଦୂମରି
 ନାରବ ନଯନ ଲୁହେ
 ସୁତି ତବ
 ଭାବି ଭାବି ଭାବି
 ପଥେ ପଥେ
 ଯାଏ ଚାଲି ଚାଲି !
 ହାୟ !
 ଦୂମେ ଥିଲ ଦିନେ
 ବାଣପୁର ଜୀବନ ସଞ୍ଚାଳି !
 ଏ ଗାଡ଼ ଲେଖିଲା ବେଳେ
 ମୃତି ତବ
 ତବ ତବ ଦିଶର ନଯନେ
 ମନେ କି ହେ ପଡ଼ିଥିଲା
 ଜୀବନର ଅତିମ ଶୟନେ

ଦୂମ ପ୍ରିୟ ବାଣପୁର କଥା
 କେମନ୍ତେ ଏ ମାଟି ସହ
 ବାନ୍ଧି ହୋଇଥିଲ
 ଅନ୍ତରୁ ଆଜାଡ଼ି
 କୋଟି ସେନେହ ମମତା !
 ସିଂହ ସମ ବାଣୀ ତବ
 କରିଚି ନିର୍ଭୀକ
 ଏ ଥାନର ଯେତେ ଛାତ୍ର
 କର୍ମୀ ଓ ସୁବକ
 ସକଳର ସାଥେ ମିଶି
 ଆପଣା ଚିକକ ଯାହା
 ବହୁରେ ତ ଦେଇଚ ମିଶାଇ କେମନ୍ତେ କହିବି
 ଦୂମେ ଯାଇ ଅଛ
 ସବୁରିକି ଦୂର କରିଦେଇ !
 ବଞ୍ଚିଥାନ ଆଉ କେତେ କାଳ
 ଦେଇଥାନ ଏ ଜାତିରେ
 ଉଦ୍‌ବୋଧନ
 ବିରାଟ ବିଶାଳ ।
 ଗଢିଥାନ
 ଏ ମାଟିର ଏ ଜାତିର
 ଆୟା ଛାଲା ମତେ
 ଚାଇଗର ଅସମୟେ
 ଅଦୃଷ୍ଟର ହାତେ
 କୁଠାନକ ପରି
 ନୟନ୍ତୁ ବୁଝାଇ କୁହ
 ରହିଲୁ ସକଳ ଆମେ
 ଦୂମକୁ ଯେ ସୁରି ।
 ଏଇ ଶ୍ୟାମ ଘଣ୍ଠିଲା

ଶୋଲରୀ ଭାଲେରୀ
 ଏଇ ସ୍ଵର୍ଗ ଶାଳାବଢ଼ୀ
 ପନସ ବେତସ କୁଞ୍ଜେ
 କୁଳୁକୁଳୁ ଗାତ ଗାଇ ଗାଇ
 ଯାଏ ହରି ହରି
 ଏ ସମ୍ବଦ ମୋଳେ
 ତୁମକୁ ଦେଖିଲୁ ନାହିଁ
 ତୁମକୁ ଦେଖିବୁ ନାହିଁ
 ଆଉ ନେତ୍ର ତୋଳେ !
 ତୁମେ କିନ୍ତୁ
 ପକଳର ମନ ଅନ୍ଧପୁରେ
 ରହିଥିବ, ରହିଥିବ
 ସ୍ଥିରଧ ଦାସଚିଏ ପରି
 ନିରବନି, ନିରବନି
 କାଳେ କାଳେ କାଳେ !!!

॥ ନଥ ॥

ଗୋଟିଏ ସ୍ମୃତି

ସ୍ମୃତି ବିଶ୍ୱମର !

ଖଲିକୋଟ

ଡା. ୧୩.୮.୭୫

ଏଇ ବରୁଣେଇ ପାହାଡ଼କୁ ଦେଖିଲେ ପ୍ରାୟ ଚାଲିଶ ବର୍ଷ ତଳର ଗୋଟିଏ ସ୍ମୃତି
 ଆଜି ମନେ ପଢ଼ିଯାଉଛି ! ତାହା ତୁମ ଭଲି ଜଣେ ହୃଦୟବାନ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଆଗେ
 ପ୍ରକାଶ ନକରି ରହିପାରୁନାହିଁ !! ଦୁନିଆରେ ଯାହାର ସୁରିଧା ସୁଯୋଗ ଅଛି ବିଏତ
 ନିଷୟ ଆଗେଇ ଚାଲିବ, କିନ୍ତୁ ଏ ସମ୍ବଦରୁ ଯିଏ ବଞ୍ଚିତ ତାକୁ ନିଜ ଛତା ଆଉ କମ
 ଲୋକ ଆଗେଇ ନବା ପାଇଁ ଆଗରର ହୁଅନ୍ତି ! ମୁଁ ଯେତେବାଟ ଆସିଛି ସେତେବାଟ
 ଆସି ପାରିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ବଦପର ହୁଅନ୍ତାନି, ମୁଁ ଯେବେ ନିଜକୁ ନିଜେ ସାହାଯ୍ୟ
 କରି ନଥାନ୍ତି । ଆମ୍ବଲରେ ବଳୀଯାନ ହେଲେ ମଣିଷ ଆକାଶରେ ବିଚରଣ

କରିପାରେ ଅନାୟାସରେ କାହା ଉପରେ ନିର୍ଭର ନକରି । ତଥାପି ଜୀବନରେ ବହୁବାର ମନଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଛି । ନିଆଶାର ତଡ଼ଳା ଲୁହ ଆଖରୁ ବୋହିଛି । ଏ ସମସ୍ତ ସରେ ଖଣ୍ଡିରତା ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି ଏବଂ ଶେଷରେ ଉତ୍ତି ପାରିଛି ମଧ୍ୟ କିଛି ଦୂର ।

୧୯୨୭ ମସିହାରେ ମୁଁ ମାଜନର ପାସ କଲି । ଏବପରି ସେତେବେଳେ ବାଣପୁର ପାଖଆଖରେ ହାଇସ୍କୁଲ ଦେଖିବାକୁ ସ୍ଵପ୍ନ ! ମୋର ଅଦମ୍ୟ ଜାହା ମୁଁ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଡ଼ିବି । ସେତେବେଳେ ସ୍କୁଲ ଅବସ୍ଥାର ପିଲାମାନଙ୍କ ଛତା ଗରିବ ପିଲାମାନେ ଉଚ୍ଛରିଷ୍ଟା ପାଇପାରୁ ନଥିଲେ । ଫଳରେ ମୋ ଭଲି ଜଣେ ଦରିଦ୍ର ପରିବାରର ପିଲା ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଡ଼ିବା କାଠିକର ପାଠ ।

ବାପାଙ୍କୁ କହିଲି ମୁଁ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଯିବି ଏବଂ ମାସିକ ଦରମା ଗଣ୍ଡିକ ଛାତ କରିବା ପାଇଁ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ସ୍କୁଲ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିବି । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ସେ ନିଶ୍ଚୟ ମତେ ସାହାୟ୍ୟ କରିବେ । କାରଣ ମୋର ଅନେକ ପରିଚିତ ବନ୍ଦୁ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ସ୍କୁଲ ବୋର୍ଡରେ ରହି ପଡ଼ୁଥିଲା । ସେମାନେ ମୋ' ପାଇଁ ଅନ୍ତତଃ ଦି'ପଦ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ କହିବେ । ବାପା ମୋ'କଥା ଶୁଣି ଆଉ କ'ଣ କହିବେ । କେବଳ ହସିଲେ, - “ତେବେ ଯାଆ ! ବୁଝି ଆସେ ।”

ବାଲୁଗାଁ ଖୋର୍ଦ୍ଧାତୁ ଯିବା ଆସିବା ଗାତି ଖର୍ଚ୍ଚ ପ୍ରାୟ ଦେବତି ଟଙ୍କା ଧରିଲି । ଖୋର୍ଦ୍ଧା ସ୍କୁଲ ବୋର୍ଡରେ ଅନ୍ତତଃ ଦିନେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେଥିପାଇଁ ମୋ ଗାମ୍ବନ୍ଧା କାନିରେ ଦି'ଅଡା ଚାଉଳ ଓ ସୋଲେ ମୁଗଜାଇ, ବାପା ଜୋର କରି ବାନ୍ଧି ଦେଲେ । ସେଇତକ ପାଥେୟ ନେଇ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ବାହାରିଲି ନିଜର ଭାଗ୍ୟ ପରାକ୍ଷା ପାଇଁ । ଗାତିରେ ବସିଥାଏ, କେତେ ଆଶା ନିଆଶାର ତରଙ୍ଗ ମନ ଭିତରେ ଖେଳି ଯାଉଥାଏ ।

ଖୋର୍ଦ୍ଧା ରୋଡ଼ ସେସନରେ ଓହ୍ଲାଇଲି । ପାଖରେ ତ ପଇସା ନାହିଁ ଗାତି କରି ଯିବାକୁ । ଖୋର୍ଦ୍ଧା ରୋଡ଼ ସେସନତୁ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ପ୍ରାୟ ସାତ ମାର୍କଲ ହେବ । ସମସ୍ତ ରାତ୍ରା ଚାଲି ଚାଲି ଗଲି । ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ବିଚାରିଲି, ଏ ଚାଉଳ, ମୁଗଜାଇ ମୁଁ ଯେ ବାନ୍ଧିକରି ନଇଛି ଯା'କୁ ପିଲାମାନେ ଦେଖିଲେ ମତେ କ'ଣ କହିବେ ନା ଯା'କୁ ବାଟରେ କେଉଁଠି ପିଙ୍ଗି ଦେବି ନଚେତ, ବିକ୍ରି କରିଦେବି । ତେବେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ରୋଡ଼ ସେସନ ବଜାରରେ କୌଣସି ଦୋକାନାକି ବିକି ଦେଇ ଦିଅଣା କି ଦଶ ପଇସା ହବ ଧରି ଚାଲିଲି ଖୋର୍ଦ୍ଧା ।

ଦେହରେ ଜାମା ନାହିଁ । ସାଧାରଣ ଫୁଲ କିନାରୀ ଦୋସତାଟିଏ ଘୋଡ଼େଇ

ହୋଇଛି । ଧୋତି ଖଣ୍ଡିଏ ପିନ୍ଧିଟି ଆଉ ଗାମୁଛା ଖଣ୍ଡିଏ ହାତରେ ଧରିଛି । ଗାତି ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ଜମା ବାରଣା ପରିଷା ହାତରେ । କେଉଁ ଦୂର ମଫସଲ ଗାଁର ନିଃସ୍ଵ ନିଃସହାୟ ବାଳକଟିଏ ପରି ରାସ୍ତାରେ ଏକାକୀ ଚାଲିଛି । ମୋ' ଦି' ପାଖରେ ଯାନବାହନ ଓ ଜନତା । କାହା ସହିତ ମୋର ଚିହ୍ନା ପରିଚୟ ନାହିଁ ମନର ବାସନା କାହା ଆଗେ ଫେତି କହିବା ପାଇଁ । କେତେ ବାଟ ଗଲା ପରେ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲା ବରୁଣେଇଁ ପାହାଡ କେଉଁ ଦୂର ଅତାତର ସଂଗ୍ରାମ ଗାଥାର ନୀରବ ବନ୍ଧୁ ପରି ଠିଆ ହୋଇଛି । ତାକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଚାଲିଥାଏ । ସେ ଯେଉଁଳି ଏଇ ଏକାକୀ ଅବହେଳିତ ବାଳକ ପାହୁର ସାଥ । ତାକୁ ଚାହିଁଲେ ମନରେ ଆଶା, ଆନନ୍ଦର ସଞ୍ଚାର ହେଲା ପରି ଲାଗେ । ତା'ରି ସାହର୍ଯ୍ୟରେ, ଦେହ ଓ ମନରେ ଆଶା ବିଶ୍ଵାସ କଯ ସ୍ଥାପନ କରି କରି ଚାଲିଲି ଏବଂ ପରିଶେଷରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ବଜାରରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ଦେଖିଲି ଅଗଣିତ ଛାତ୍ର ମୋ'ରି ବୟସର ହାତରେ ବହି ଧରି ଜାମା, ଜୋଡା, କୁର୍ବା ପିନ୍ଧି ବେଶ ପୂର୍ବରେ ସ୍କୁଲକୁ ଚାଲିଚଢି । ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ମୋର ମନେ ହେଲା ମୁଁ କଣ ଏମାନଙ୍କ ପରି ଏଇ ହାଇସ୍କୁଲରେ ଦିନେ ପଢି ପାରିବିନି ? ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତର ମନ ସବୁବେଳେ ଆଶା, ନିଆଶାର ମୁହଁମୁହଁ ଦୟ ଭିତରେ ଗଢି କରେ ।

ତା'ପରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି ଖୋର୍ଦ୍ଧା ହାଇସ୍କୁଲ ବୋର୍ଡିଂରେ । ମୋର ପରିଚିତ ବନ୍ଦୁ ବାଉ ଭାଇନା (ବାଉରାବନ୍ଦୁ ମିଶ୍ର) ଉଦୟନାଥ ଜେନା (ପାରିକୁଦର) ଇତ୍ୟାଦି ବାଣପୁରରେ ମୋର ଉପର ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ର । ସେମାନେ ସେତେବେଳକୁ ବାଣପୁରରୁ ମାଇନର ପାସ କରି ସାରି ଖୋର୍ଦ୍ଧା ହାଇସ୍କୁଲରେ ବର୍ଷେ ହେଲା ପଢୁଥାନ୍ତି । ମତେ ସେମାନେ ବାଣପୁରରୁ ସସେହ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖି ଆସିଛନ୍ତି । ମୋର ମନେ ଅଛି ଉଦୟନାଥ ଜେନା, ମୁଁ ଷ୍ଟଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଡ଼ିଲାବେଳେ ମୋର ଜଣେ ସାଥ ପିଲାକୁ କହିଲେ, - ଇଏ ଟିକି ପିଲାଟି ପରି ଦିଶୁଚି ସିନା କିନ୍ତୁ ଏ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦିନେ ଛଣେ ବଢ଼ କରି ହେବ । ଯା'କୁ ଛୋଟ ଆଖିରେ ଦେଖିବନି । ସେମାନେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ହାଇସ୍କୁଲରେ ସେତେବେଳକୁ ନେତୃସ୍ଥାନୀୟ ଉଦ୍‌ବଳ ଛାତ୍ର । ମୋର ଧାରଣା ସେମାନଙ୍କ ସହାୟତାରେ ମୁଁ ଅନ୍ତରେ ମାସିକ ଦରମା ବେତନତକ ଛାତ ପାଇପାରିବି । ସ୍କୁଲରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧାରେ ପଡ଼ିପାରିବି ।

ମତେ ଦେଖି ଉଦୟନାଥ ଜେନା ହଠାତ୍ ପଚାରିଲେ - କୃଷ୍ଣ ! ଏଇଲେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲ ! ଖାଇ ତ ନଥୁବ, ତୋକ କରୁଥୁବ ! ପ୍ରାୟ ଏଗାରଟା ହବଣି । ହଉ, କିନ୍ତୁ ଜଳଖାଆ କରି ପକାଇବ । ତା'ପରେ ଯାହା ହେଲେ କଥାବାର୍ଦ୍ଦ ହେବା । ମୋ

ପାଇଁ ସେଇ ଲାଗେ ଦୂତା, ଚିନି, ନତିଆ, କଦଳୀ ଆଣି ଜଳଶ୍ଵା ତିଆରି କରି ଖାଇବାକୁ ଦେଲେ । ତାଙ୍କରି ଖଟ ଉପରେ ବିଶ୍ରାମ ନେବାକୁ କହିଲେ । ସାତ ମାରଳ ରାସ୍ତା ଚାଲି ଚାଲି ଆସିଥିଲି । ନିଦ ଲାଗିଲା । ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି । ପ୍ରାଣର ଆୟାତ ଯେ' ବୁଝେ, ତା'ଠୁ ବଳି ବଡ଼ ଲୋକ ନାହିଁ !

ନିଦରୁ ଉଠି ଆଖୁ ମେଲାଇ ଚାହିଁଲି ବାଉ ଭାଇନା ମୋ ପାଖରେ ବସିଚନ୍ତି । ଉଦୟନାଥ ଜେନା ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ହଠାତ୍ ଉଠି ବାଉ ଭାଇନାକୁ ନମସ୍କାର କଲି । ବାଉ ଭାଇନା କହିଲେ, - କୃଷ୍ଣ ! ଆଉ ଚିକିଏ ଶୋଇପଡ଼ । ଚାଲି ଚାଲି ଏତେ ବାଟ ଆସିବ ।

ଏତକ କହି ମୋ ପିଠିକି ଆଉଁସି ପକାଇଲେ । ମମତାର ଏ ମୋହନ ସର୍ବ ତାଙ୍କଠୁ କେତେ ବାର ପାଇବି ।

ବାଉ ଭାଇନା ବାଣପୁରର ମାଇନର ସ୍କୁଲରୁ ବୁରି ପାଇ ଶୋର୍ଷା ସ୍କୁଲରେ ପଡ଼ୁଥିଲେ । ବାଣପୁର ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ସେ ପ୍ରାୟ ଚାରି ବର୍ଷ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କ ତଳ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଡ଼ୁଥିଲି । ତାଙ୍କପରି ନିଷାପର ହୃଦୟବାନ ଓ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ଛାତ୍ର ଆମ ପଢ଼ିବା ସମୟରେ ଆୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସେ କେବଳ ମାତ୍ର ଥିଲେ ।

ବାଣପୁର ମାଇନର ସ୍କୁଲ ସାପ୍ରାହିକ ଆଲୋଚନା ସରାରେ ସେ ପ୍ରଧାନ ସଂପାଦକ ଥାଏନ୍ତି । ସେ ଅଛି ସୁନ୍ଦର ଓତିଆ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖାଗର୍ତ୍ତି ଓ ବଞ୍ଚିତା ବି ଦେଇପାରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ୩୦ ହସରେ ଗୋଟାଏ ସ୍କୁଲ ମାଧ୍ୟରା ଫୁଟି ଉଠୁଥାଏ । ତାଙ୍କୁ ଥରେ ଯେ, ଦେଖିବ, ପଦିଏ କଥାରାଷ୍ଟା ହୋଇଥିବ ତାଙ୍କଠି କି ଗୋଟାଏ ଶ୍ରୀମ ଥାଏ, ତାଙ୍କଠି ବାନ୍ଧି ହୋଇଯିବ । ଶୁଣର ପୂଜାରା ସେ ! ଆମ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରେ କାହାର କିଛି ଚିକିଏ ମୌଳିକ ପ୍ରତିଭା ଥିଲେ ତାଙ୍କୁ କେତେ ଭାବରେ ସମ୍ମାନ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରନ୍ତି !

ବାଣପୁର ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବା ସମୟରେ ଆମେ ସବୁ ପିଲାମାନେ ଥରେ ପ୍ରତାପ ତାକ ବଜାଳା ତେଇଁ ଆଉ ଚିକିଏ ଦୂରକୁ ବୁଲି ପାଇଥିଲୁ । ସେଠି ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଜଳପ୍ରପାତ ଅଛି ଦେଖିବାକୁ । ଆମେ ଫେରିଲା ବେଳକୁ ଅଧ ବାଟରେ ରାତି ଚିକିଏ ହୋଇ ଆସିଲା । ଆମ ପଛରେ ଦଲେ ପିଲା ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ଆମେ ସବୁ ଆଗରେ ଥିଲୁ । ବାଉ ଭାଇନା ଆମରି ଦଳରେ ଥିଲେ । ରାତି ବେଶି ହୋଇଯାଉଛି ବୋଲି ପଛ ଦଳକୁ ଛାତି ଶାତ୍ର ଶାତ୍ର ବାଣପୁର ଯିବା ପାଇଁ ଆମୋମାନେ ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ହେଲୁ ।

କିନ୍ତୁ ବାଉ ଭାଇନା କହିଲେ, - ନା, ରାତିବିକାଳି ସେମାନେ ପଛରେ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର କଣ ଅସୁରିଧା ହୋଇପାରେ ବା ବାଟରେ କିନ୍ତି ବିପଦ ପଡ଼ିପାରେ । ସେମାନେ ଆସି ଆମ ସାଜରେ ମିଶିଲେ ଆମେ ସବୁ ଏକାଠି ଯିବା । ଏହଠି ସେମାନଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବା ଯେତେ ରାତି ହଉ ପାରେ ।

ଜୀବନର କଳିକା ବୟସରେ ତାଙ୍କର ଏଉଳି ଉଦାର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଥିଲା । ଆମମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସେ ମାନସିକ ଓ ନୈତିକ ଶକ୍ତିର ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଉଷ୍ଣ ପରି ଥିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଯେତେଥର ଦେଖୁଛି ମୋ ନିଜ ସାନ ଭାଇ ବନ୍ଧୁଠାର କରି ଦେଖୁଛି । ଖୋର୍ଦ୍ଧା ହାଇସ୍କୁଲରେ ବୁଝି ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ମୁଁ ଯାଇଥିଲି । ଅଜ ପରୀକ୍ଷାରେ ମୁଁ ଚିକିଏ ଖରାପ କରି ପକାଇଥିଲି । ସେ ତାହା ତାଙ୍କର ଗଣିତ ଶିକ୍ଷକ ରାଧାଚରଣ ସାହୁଙ୍କୁ ଶୁଣିଲେ ଏବଂ କ୍ରମେ ସେ ସଂବାଦ ମୋ କାନକୁ ଆସିଲା । ମୁଁ ଶିଶୁଟି ପରି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଠିଆ ହୋଇଛି । ମୋର ମନେ ଅଛି ବାଉ ଭାଇନା ମୋ ଆଖରୁ ଲୁହ ପୋଛି ଦେଇ ମତେ ସେଦିନ କେତେ ପ୍ରବୋଧନା ଦେଇଛନ୍ତି । ଅତରର ଏଇ ବିଶାଳ ପରଶ ପୃଥିବୀରେ ଖୁବ୍ କମ୍ ଲୋକଙ୍କର ଥାଏ ।

ସେଇ ବାଉ ଭାଇନା ପରେ ପରେ ବି.ଏ ପାସ୍ କଲେ ଏବଂ ସାଲେପୁର ହାଇସ୍କୁଲକୁ ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇଗଲେ । ସେଇଠି ସେ ସେବିଦ୍ଵାରା ମ୍ୟାଲେରିଆରେ ହଠାତ୍ ମରିଗଲେ ବୋଧହୁଏ ୧୯୩୭ ମସିହାରେ । ତାଙ୍କ ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ ମତେ ବହୁତ ବାଧୁଛି । ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଆମ ଉପରେ ସର୍ବ ମଣି ପରି କାମ କରୁଥିଲା । ଜୀବନରେ ବଞ୍ଚି ରହିଥିଲେ କେତେ ଜୀବନଙ୍କୁ ସେ ଗତିପାରିଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଭଲ ମଣିଷର ପ୍ରଭାବ ସମାଜର କି ଅମୃତମୟ ଧନ ସଂପଦ ।

ବାଉ ଭାଇନା ଓ ଉଦୟନାଥ ଜେନା ସେଦିନ ମୋ ପାଇଁ ଦରମା ଛାତ ସଂପର୍କରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ହାଇସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ନୂଆ ଛାତଙ୍କୁ ସେ ପ୍ରକାର ସୁରିଧା ଦିଆଯିବ ନାହିଁ ବୋଲି ତାଙ୍କରୁ ନିରାଶ ବାଣୀ ଶୁଣିଲେ । ବଡ଼ ବ୍ୟପ୍ତ ହୋଇ ମତେ କହିଲେ - କୃଷ୍ଣ ଦୁମେ କେତେ ଆଶା ବାନ୍ଧି ଆସିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସାହାଯ୍ୟ ନୂଆ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବ ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ କହିଲେ । ଦୁମେ କବି ପ୍ରକୃତିର ପିଲା । ଏ ସଂବାଦ ଶୁଣି ଦୁମକୁ ବାଧୁବ ନିଷୟ । ତଥାପି ଏତେ ଚିତ୍ତିତ ହବନି !

ତା' ଆର ଦିନ ବାଉ ଭାଇନା ଓ ଉଦୟନାଥ ଜେନାଙ୍କୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଆସିଲି । ବାଉ ଭାଇନା ଓ ଉଦୟନାଥ ଜେନା ମତେ ନିବିଷ୍ଟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରହିଥାଏଟି ।

ବୋଧହୃଦ ଭାବୁଥିଲେ ଚିକିଏ କୁଳ କିନାରା ଦେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

“ତୁମେ କବି ପ୍ରକୃତିର ପିଲା, ତୁମକୁ ବାଧୁବ ନିଷୟ । ସେମାନଙ୍କର ଏ ବାଣୀ ମୋ କାନ ପାଖରେ ବାଟୟାକ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହେଉଥାଏ । ଯେଉଁ ବାଟରେ ଯାଇଥିଲି ସେଇ ବାଟରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧାତୁ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ରୋଡ଼ ସେସନକୁ ଆସିଲି । ମୋର ସେବିନ ଜନ୍ମଦିନ ପୌଷ ପୂର୍ଣ୍ଣମା । ସେଇ ବରୁଣାର ପାହାଡ଼ଟିକୁ ଚାହୁଁଥାଏ । ଜୀବନର ବୁଦ୍ଧ ଆବେଗ ସେଇ ବରୁଣାର ପାହାଡ଼ କାନରେ କହି କହି ଚାଲିଥାଏ ! ଦୋସତା କାନିରେ ଅବାରିତ ଲୁହ ପୋଛି ପକାଉଥାଏ । ମୁଁ କ’ଣ ତେବେ ପଢ଼ି ପାରିବି ନାହିଁ ?

ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନ ବାଟୟାକ ନିଜକୁ ନିଜେ ପଚାରୁଥାଏ । ବାଟରେ ଜନ ମାନବ ମତେ କିଛି ଦିଶୁ ନଥାନ୍ତି ।

ତୁମେ କବି ପ୍ରକୃତିର ପିଲା । ତୁମକୁ ବାଧୁବ ନିଷୟ । ଏତେ ଚିତ୍ତିତ ହବନି !

ବାଟୟାକ ଯେଉଁଳି ତାଙ୍କରି ଅନ୍ତରାମ୍ବା ମତେ କହି ଚାଲିଚି ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ । ବ୍ୟର୍ଥତା ଉଠିରେ ଚିକିଏ ଆଶ୍ରାସନା ମଣିଷକୁ କମ ବଳ ଦିଏନି ।

କେତେବେଳେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ରୋଡ଼ରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲି ଜାଣିନି, ସେଇ ବାରଣା ପଇସା ଗାତି ଭତା ପାଇଁ ଦୋସତା କାନିରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଛି । କାନି ଫିଟାଇ ପଇସାଟକ ବାହାରକରି ବାଲୁଗାଁକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିକେଚ କାଟି ଗାତିରେ ବସିଲି । ଗାଁରେ ଆସି ଦିନ ଏଗାରଟା ବେଳେ ପହଞ୍ଚିଲି । ଗୋଡ଼ ଧୂଳି ସରସର । ଝାଳ ଗମଗମ ବୋହି ଯାଉଛି । ମୁଁ ଶୁଣୁ ଯାଇଛି । ମୁଣ୍ଡବାଳ ଫୁରୁଫୁରୁ ଉଡ଼ିଯାଉଛି । ମୋର ଏଇ ମଳିନ ବିକଳ ବେଶ ଦେଖୁ ବୋଉ ପଚାରିଲା, -

କ’ଣ ହେଲାରେ ପୁଅ !

ନାହିଁ ସେଠି କିଛି ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିବନି । କହିଲି -

ବୋଉ ଆଖୁ ଛଳଛଳ କରି କହିଲା, - “ପଢ଼ିବା ଲାଗି ମୋ” ପିଲା କେତେ ନାରଖାର ହେଲା ।”

ଘରେ ଖାଇପାରି ଗୋଟିଏ କବିତା ଲେଖିଲି ।

ସେ କବିତାଟି ଏବେ ମୋର ମନେନାହିଁ । ଆଜିକି ଚାଲିଶି ବର୍ଷ ତଳର କଥା । କିନ୍ତୁ କେଉଁ କାଗଜରେ କେଉଁଠି ବସି କଣ କଣ ଲେଖିଥିଲି ସେସବୁ ଅବିକଳ ଦିଶି

ଯାଉଛି । ସେ କବିତାର ମର୍ମ ଏଇ - ମୋର ସହପାଠୀ କିଏ କେତେ ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନର ଆଳୁଆରେ ଉଚକି ଉଠିବେ । ମୁଁ କ’ଣ ନିବିତ ଅଞ୍ଚାର ଭିତରେ ପଡ଼ିଥିବି ? ଆଲୋକର ଅନତ ରଶ୍ମିରେ ଉତ୍ତାସିତ ନହୁଁ ପଛେ, ଗୋଟିଏ ରଶ୍ମି ମତେ କିଏ ହେଲେ ଦିଅ ॥

॥ ଦଶ ॥

ଓଳସିଂହ ଯାତ୍ରା

ସେହୁର ବିଶ୍ୱମର,

ଖଳ୍କିକୋଟ

ଡା. ୧୦.୧୦.୬୫

ମାତ୍ରନର ପାୟ କରିପାରିବା ପରେ ଖୋର୍ଦ୍ଦା ହାଇସ୍କୁଲରେ ମାଟ୍ରିକ୍ୟୁଲେସନ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ମୋର ଯେ ଆଶା ଥିଲା ସେ ଆଶା ନିମିଷକ ମଧ୍ୟରେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା । ସ୍କୁଲର କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ସାହାଯ୍ୟ ସହାନ୍ତ୍ରତ୍ତ ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଏକବାରକେ ମନୀ କରିଦେବାରୁ ମୋର ମନେ ହେଲା ଜୀବନରେ ଆଉ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ପାଇପାରିବି ନାହିଁ ।

ସେତେବେଳ ସମୟକୁ ଓଳସିଂହରେ ଜମିଦାର ଦାଶରଥୀ ପଇନାୟକ ନୂଆ କରି ଗୋଟିଏ ହାଇସ୍କୁଲ କରିବାର ଯୋଗାତ କରୁଥାଏଇ । ନବମ ଶ୍ରେଣୀ ଖୋଲିଥାଏ । ସେ ସ୍କୁଲଟି ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ମପସଲ ଯାଗାରେ ହେଉଥିବାରୁ କମ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ସେଠି ଚଳି ହେବ ବୋଲି ବହୁ ବନ୍ଧୁଙ୍କଠାରୁ ଖବର ନେଲି । ପଢ଼ିପାରିବି ନାହିଁ ବୋଲି ଯେଉଁ ଦୁଃଖ ମନ ଭିତରେ ଥିଲା, ସେ ଦୁଃଖ ଟିକିଏ କମି ଆସିଲା । ନୂତନ ସମ୍ପର୍କେ ପୁଣି ବିଭୋର ହୋଇଗଲି । ବାପାକୁ କହିଲି, - ମୁଁ ଓଳସିଂହ ପଢ଼ିବାକୁ ଯିବି । ସେଠି ଖୁବ୍ କମ ଖର୍ଚ୍ଚ । ବାପା ମୋ କଥାରେ ଭାଙ୍ଗି ହୋଇ ହଁ ଭରିଦେଲେ ।

ଦିନ ଠିକ୍ ହେଲା କେଉଁଦିନ ମତେ ଓଳସିଂହ ଯିବାକୁ ହେବ । ୧୯୭୭ ମସିହାର ଜାନୁଆରୀ ଶେଷ ସପ୍ତାହ କିମ୍ବା ଫେବୃଆରୀ ପୃଥମ ସପ୍ତାହ ହେବ ମୋର ଠିକ୍ ରୂପେ ମନେ ପଡ଼ୁନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ବତ ଅଞ୍ଚାରେ ଚାଉଳ ପଦର ଗରଣୀ, ଗୋଟିଏ ପଡ଼ଳା ପିରଳ ଥାଳି, ଖଣ୍ଡେ ସାଧାରଣ ସପ ମସିଣା ଆଉ ଛୋଟ ଚେମ୍ବ ତାଳଟିଏ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ମୁଣ୍ଡେଇଲା । ବାପା ମୋର ଖଣ୍ଡିଏ ପୁରୁଣା ବହି ଭିତରେ

ଚିନି ଚାରେଟି ରୂପା ଟକା ରଖୁ ପଇତା ସୁତାରେ ବହିଟିକୁ ଚାରିଆହୁ ଖୁବ୍ ମଜ୍ବୁତ
କରି ବାହି ଦେଲେ । ହାତରେ ପଇସା ଆଠଥାଶ ଗାତି ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ଦେଲେ ।

ବାଲୁଗ୍ରୀ ଷେସନରେ ପାସେଞ୍ଜର ଗାତି ଉରରକୁ ଯିବାପାଇଁ ସେତେବେଳେ
ପ୍ରାୟ ସାତେ ଛଟା ବେଳକୁ ଆସୁଥାଏ । ରାତି ପାହାଗାରୁ ଉଠି ପଡ଼ିଲି । ବାପାକୁ
ନମସ୍କାର କଲି । ବୋଉ ଦାଣ ପିଣ୍ଡାରେ ଠିଆ ହୋଇ ତାଙ୍କର ପାଦଧୂଳି ମୋ’
ମୁଣ୍ଡରେ ଦେଲେ । ପଇସା ଅଣେ ବାଟରେ ଛକ୍ଷୁଆ କରିବା ପାଇଁ ଦେଲେ । ମୁଁ
ଦେଖୁଛି, ବୋଉ ଆଖୁ ଲୁହରେ ଛକ୍ଷଳ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ମୁଁ ବିଦାୟ ନେଇ
ଗହୀର ବାଟରେ ଷେସନକୁ ଆସିଲି । ଲୋକଟି ଛିନିଷତକ ମୁଣ୍ଡାର ଆଗେ ଆଗ
ଚାଲିଥାଏ ।

ପ୍ରାୟ ଘଣେ ଭିତରେ ବାଲୁଗ୍ରୀ ଷେସନରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ସେବିନ ଗାତିରେ ଯିବାପାଇଁ
ବହୁତ ଭିତ । ଚିକେଟ, କରିବା ପାଇଁ ଗଲି ଯେ ଚିକେଟ, ମିଳିଲାନି । ଚିକେଟ, ନ
ମିଳିଲେ ମଧ୍ୟ ମତେ ଆଜି ଯେ କୌଣସି ଭାବରେ ଓଳସିଂହ ଯିବାକୁ ହେବ ।

ହାତସ୍ଵୁଳରେ ପଢ଼ିବାର ଯେ ଅଦମ୍ୟ ଆଶା ଆଜି ପ୍ରାଣ ପାଇପାରିଛି, ଏ ମୋ’
ପକ୍ଷରେ କମ୍ କଥା ନୁହଁ । ନୁଆ ସ୍ଵୁଳରେ କେତେ ନୁଆ ପିଲା, ନୁଆ ଜୀବନ,
ନୁଆ ସ୍ଥାନ ଦେଖୁବି । କେତେ କେତେ ଆଲୋଚନାରେ ଭାଗ ନେଇ ଜୀବନକୁ
ରସବତ୍ତ କରିପାରିବି, ଏ ମଧ୍ୟମୟ କଞ୍ଚନା ପ୍ରତି ମୁହଁର୍ବରେ ପ୍ରାଣ ଭିତରେ ଯେଉଁ
ଅନିର୍ବଚନୀୟ ଆନନ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥାଏ, ତାହା ଆଜି କଥାରେ କହି ପାରୁନାହଁ । ସୁମ୍ଭୁ
ଘବଳ ଭେଣ୍ଟିଆ ଗଛଟିଏ କେଉଁ ନଦୀ କୂଳରେ ପଲ୍ଲବି ଉଠିଥିଲେ ସେ ଯିମିତି
ପ୍ରାଣବତ ଦିଶେ ମୁଁଠିକ୍ ସେହିପରି କେତେ ସୁଦୂର ଭବିଷ୍ୟତ ସୁନେଲି ଆଶା ପରିକଞ୍ଚନା
ନେଇ କେତେ ଜୀବତ ଉତ୍ତଳ, ଉତ୍ତଳୁ ଦିଶୁଥିଲି, ସେ ସମସ୍ତର ସୃତି ଆଜି ମନେ
ପଦ୍ଧତି ।

ମୋ ପାଇସରେ ଆସିଥିବା ଲୋକଟିକୁ ଗାତିରେ ବସାଇ ଦେଲି ମୁଁ ତା ପାଖରେ
ବସିଲି । ଗାତି ଆସେ ଆସେ ବାଲୁଗ୍ରୀ ଷେସନ ଛାତିଲା । ମନରେ ଦକ ଥାଏ ମୁଁ
କିମ୍ବା ମୋର ଲୋକଟି କେହି ଚିକେଟ, କରିନାହଁ । କିନ୍ତୁ ଏ ଦକ ବେଶି ସମୟ
ରହିଲା ନାହଁ । ଆମେ ଯେ କମାନୀକୁ ୩କିବା ପାଇଁ ଚିକେଟ, କରିନ୍ତୁ ତା’ ନୁହଁ,
ଏତେ ଭିତରେ ଷେସନ ମାତ୍ରର ଆଉ ଚିକେଟ, ବିକ୍ରି କଲେ ନାହଁ । ଆମର ଆବଶ୍ୟକତା
ଆମକୁ ଗାତିରେ ଆସିବାକୁ ବାଧ କଲା । ଆମର ଦେଇ ଗାତିର ଯେ କୌଣସି

କର୍ମଚାରୀ ମାଗିଲେ ଆମେ ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ଏଥପାଇଁ ଏତେ ତରିବାର କାରଣ କ’ଣ ଅଛି ! ଆମେ ତୋର ନୁହଁ, ତକାୟତ ନୁହଁ - ଆମେ ଭଲ ଲୋକ । ଏ ସବୁ ଭାବନା ମନରେ ଦମ ଏବଂ ସାହସ ଦେଉଥାଏ । ତଥାପି ଭୟ ହେଉଥାଏ ଆମେ ଚିକେଚ୍ କରିନ୍ତୁ କିଏ ଆମକୁ ଧରିବ ।

ଜମିଟିକା କେତେ ଚିନ୍ତା ମନ ମଧ୍ୟରେ ଆଦୋଳିତ ହେଉଥାଏ । ବାଣପୁର ମୋ’ ଜନ୍ମମାଟି । ଏ ପାଖେ ଭାଲେରୀ । ସେ ପାଖେ ସୋଲରୀ । ପଣ୍ଡିମରେ ଖଣ୍ଡାହଣା । ପାଖେରେ ନାଳକାନ୍ତ ଚିଲିକାର ନୀଳ ଲହରୀର ଚିରତନ ଖେଳା । ଏହାରି ଭିତରେ ଜୀବନର କେତେବର୍ଷ କଟିଯାଇଛି । ଏ ସବୁ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଆଖିର ଅନ୍ତରାଳରେ ରହିଲେ । ନୂଆ ବିଲ, ବଣ, ପାହାଡ଼, ପ୍ରାତିର ଗାଁ ଗଣ୍ଡା ନଦୀନାଳ ଆଖି ଆଗରେ ଦିଶୁଥାଏ । ସେ ସମସ୍ତ ଦେଖି ଦେଖି ପ୍ରାଣ କେଉଁ ଅଳଣା ଆନନ୍ଦରେ ବିଭୋର ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ିଘଣ୍ଡା ଭିତରେ ତାପଙ୍ଗ ଷେସନରେ ମୁଁ ଓ ମୋର ଲୋକଟି ଓହୁଙ୍କୁ ଦିନ ଆଠ କିମ୍ବା ସାତେ ଆଠ ହେବ । ମୁଁ କିମ୍ବା ସେ ଲୋକଟି କେହି ଓଳସିଂହ ଯିବାର ରାଷ୍ଟ୍ରା ଦେଖିନ୍ତି ।

ତାପଙ୍ଗ ଷେସନର ପଣ୍ଡିମରେ ଓଳସିଂହ ଗାଆଁର ଅବସ୍ଥିତି । ଓଳସିଂହର ନାଟଶାଳ ପାହାଡ଼କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସେ ଓ ମୁଁ ଚାଲିଲୁ । ବାରରେ ମାତ୍ରାସତ୍ରଙ୍କ ରୋଡ଼କୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ପରେ ନିବିତ୍ତ ବୁଦ୍ଧିବୁଦ୍ଧିଆ ଜଙ୍ଗଲ ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ଚିରଦିନ ବଣ, ପାହାଡ଼ ଜଙ୍ଗଲର ଶ୍ୟାମାୟମାନ ଶୋଭାର ଉପାସକ - ସେଇ ନାରବ ଓ ପ୍ରାଣବନ୍ତ ଶ୍ୟାମଳ ସଂସାର ଭିତରେ ମୁଁ ଓ ସେ ଗୋଟିଏ ଅଣ୍ଡେସାରିଆ ରାଷ୍ଟ୍ରାରେ ଯାଉ ଯାଉ ରୋକ ଶୋଷ ବାଧୁ ନଥାଏ ।

ସେଇ ଛୋଟ ଜଙ୍ଗଲଟିକ ଭିତରେ ଜଣେ ଜଣେ ଲୋକକୁ ଦେଖିଲେ ଓଳସିଂହ କେତେବାଟ ଅଛି ବୋଲି ଆମେ ପଚାରୁଥାଇ । ଦୁମେ କେଉଁଠୁ ଆସିଲ କହି ସେମାନେ ଆପଣାର ବାଟରେ ଟାଲି ଯାଉଥାନ୍ତି । କେତେ ବଣ ବୁଦା ପାରି ହୋଇ ଜଙ୍କିଆରୁ ଆସିଥିବା ଅସାବିଲ ରାଷ୍ଟ୍ରା ଘେନି ଓଳସିଂହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଡ଼ିବି ତାକୁ ଧରିଲୁ । ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ଉଚ୍ଚ ଉନ୍ନତ ଟାଙ୍ଗି ଉପରେ ଓଳସିଂହ ହାଃଙ୍କଃସ୍ତୁଲ ଏବଂ ତାର ଛାତ୍ରବାସର ମାଟି ଘରଗୁଡ଼ିକ ଦୂରରୁ ମତେ ଦେଖାଗଲା ।

ଚାଲି ଚାଲି ଯାଉଥିବା ପୁରୀ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଦୂରରୁ ପୁରା ମହିର ଦେଖିଲେ ଯେପରି ଆନନ୍ଦରେ ଗଦଗଦ ହୋଇଯାନ୍ତି, ମୋ' ହୃଦୟ ଠିକ୍ ସେଇପରି ଆନନ୍ଦ ଓ ଆଶାରେ ଭରପୂର ହୋଇଗଲା । ଓଳସିଂହ ସ୍କୁଲର ସେଇ ଚାଲିଯାର ଗୁଡ଼ିକୁ ଚାହିଁ ଚାଲିଥାଏ । ବାଟ କେତେବେଳେ ସରିଗଲା ମତେ ଜଣ ପଡ଼ିନାର୍ହ । ସ୍କୁଲର ଛାତ୍ରବାସରେ ପହଞ୍ଚ ଦେଖେ ଏକଥାବେ ସ୍କୁଲ ବୁଝ । ତାର ବନ୍ଦପଟରେ ଚିନିଆବେ ଛାତ୍ରବାସର ବୁଝ । ଛାତ୍ରବାସର ସମ୍ମଖ୍ୟରେ ବାରଣ୍ୟାକୁ ଲାଗି ମଲ୍ଲୀ, ଟଗର, ମହାର ଗଛଗୁଡ଼ିକ ବୈଦିକ ଯୁଗର ରଷି ଆଶ୍ରମପରି ଦିଶୁଆଏ । ପାଖରେ ଗାଆଁ ଗଣ୍ଠା ନାହିଁ । ଶତ ଶତ ଛାତ୍ର, ଶିକ୍ଷକଙ୍କ କଥାରାଷା, ଆଲୋଚନା ହସ ଖେଳର ଏ' କି ଲାକାରୁମି । ସେଇ ବାରଣ୍ୟାରେ ଟିକିଏ ବସି ଘଡ଼ିଏଯାଏ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲି । ଜୀବନର ଚାରିବର୍ଷ ସତେ ଏଠି ଭଲରେ କଟିଯିବ, ଅଭାବ, ଅସୁବିଧା ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ବିଚାରିଲି । ପୁଣି ବିଚାରିଲି ମୋର ଅଭାବ ଆଉ କ'ଣ ? ଯେଉଁଠି ଏତେ ବନ୍ଧୁ ଏତେ ସେହି, ମମତା, ଏତେ ଆଲୋଚନା ତା'ରି ଉଚିତରେ ବୁଢ଼ିଗଢ଼ି, ସମସ୍ତ ଆର୍ଥିକ ବାଧା ଭୁଲି ହୋଇଯିବ ପରା !

ଆମ ବାଣପୂର ପାଖରେ ଓଡ଼ିଗାର୍ହ କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ଦାସ ସେଠି ଛାତ୍ରବାସରେ ରହି ନବମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢୁଆନ୍ତି । ସେ ମତେ ଚିହ୍ନିଆନ୍ତି ଏବଂ ମୁଁ ମଧ ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିଆଏ । ମୋ' ଆସିବାର ଜାଣିପାରି ସେ ତାଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଛୁଟି ମାଗି ଆସିଲେ । ସେ ମୋ'ରୁ ବୟସରେ ବହୁତ ବଡ଼ । ମତେ ଦେଖି ତାଙ୍କର କି ଆନନ୍ଦ ! ଓଠରେ କି' ଅକୁହିମ ହସ ! କୃଷ ! ଦୂମେ ଆସିଛ ? ହଉ, କିଛି ତ ଖାଇ ନଥିବ - ଏବେ ତ ଆସି ଗୋଟେ ବାଜିବ । ଜଳଖିଆ ଗଣ୍ଠେ କରିପକାଅ । ମୁଁ ମୋର ଲୋକଟି ପାଇଁ ଅପରିସାମ ଆଦର, ସେହରେ ଚୂଡ଼ା, ଚିନି, ପାଣି ଆଣି ଥୋଇଦେଲେ । ଆମେମାନେ ତାଙ୍କ ରୁମରେ ଜଳଖିଆ କଲୁ । ଟିକିଏ ଆଶ୍ରମ୍ଭି ବୋଧ କଲି । ଦୂର ବିଦେଶରେ ବନ୍ଧୁର ବନ୍ଧୁପ୍ରତି ଯେ ମମତା ତା'ର ପଚାନ୍ତର ଅନ୍ୟତ୍ର କାହିଁ ! ପୁଣି ସେହିବୋଲା ଓଠରେ କହିଲେ - ଏଠି ଦୂମର କିଛି ଅସୁବିଧା ହେବନି । ନୂଆ ସ୍କୁଲ ହେଲେ ମଧ ପଡ଼ାପଡ଼ି ଭଲ ଚାଲିଛି । ହେଡ଼ମାନ୍ତର ଭଲ ଲୋକ । ଶାସ୍ତ୍ର କାଲି ଉଚିତରେ ନାମ ଲେଖି ପକାଅ । ଛାତ୍ରବାସର ମୁଁ ଅଧିକାରୀ କହି କେଉଁଠି ରହିବାକୁ ହେବ ଯୋଗାଡ଼ି କରି ଦେଉଛି । ମୋ' ପାଇଁ ସେ ଗୋଟିଏ ରୁମ୍ ଠିକ୍ କରିଦେଲେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କେତେ ନୂଆ ନୂଆ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହ ପରିଚୟ ହେଲା ।

।। ଏଗାର ।।

ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଭିତରେ

ସ୍ନେହର ବିଶ୍ୱମର,

ଖଲିକୋଟ

ତା ୨୫ / ଫ / ୭୫

ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଭିତରେ ମଣିଷ ଅନେକ ସମୟରେ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼େ ଆଉ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ସମୟରେ ଉପରକୁ ଉଠିପାରେ । ଓଳସିଂହ ଛାତ୍ରବାସରେ ୧୯୭୭ ଠାରୁ ୧୯୭୧ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାରିବର୍ଷ କାଳ ମୁଁ ରହିଛି । ଟଙ୍କା ପଇସାର ଅଭାବ ମତେ ବାଧ୍ୟ ସତ, ମତେ କିନ୍ତୁ ନିଃଶେଷ କରି ଦେଇନି । ତାର କାରଣ ମୋର ଆଦ୍ଵିକବଳ ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲା ।

ଘରୁ କି' ସମ୍ବଲ ନେଇ ଓଳସିଂହ ଯାଇଥିଲି, ଆଗରୁ କହିଛି ! ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ସେତେବେଳକୁ ଯୋଡ଼ିଏ ହାଇସ୍କୁଲ ଥିଲା । ଗୋଟିଏ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ସ୍କୁଲ ଏବଂ ଅନ୍ୟଟି ଖୋର୍ଦ୍ଦ୍ଵାରା ହାଇସ୍କୁଲ । ସତ୍ୟବାଦୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସେତେବେଳକୁ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ତାର ପୁଣ୍ୟ ବିମୋହନ ସ୍ତତି ମଉଳା ପୁଲର ଗନ୍ଧ ପରି ଆକାଶ ପବନରେ ଭାସି ବୁଲୁଥିଲା ମାତ୍ର । ଦୃଢ଼ାୟ ସ୍କୁଲ ହେଲା ଏଇ ଓଳସିଂହ ଦାଶରଥ ହାଇସ୍କୁଲ ନିଯାଗଡ଼, ରଣପୁର, ଦଶପଲ୍ଲୀ, ପୁରୀ, ସତ୍ୟବାଦୀ, କାକଟପୁର, କଟକ ଓ କଟକ ମଧ୍ୟରେ ଅଞ୍ଚଳ, ବାଣପୁର, ଚାଣୀ ଏ ସବୁ ଦୂର ଦୂରାତ ଅଞ୍ଚଳରୁ ବହୁହାତ୍ର ଏଠି ପଢୁଥିଲେ ପ୍ରାଣର କେତେ ଆଶା, ଆକାଂକ୍ଷା ଓ କଷନା ନେଇ । ଛାତ୍ରବାସ ଓ ସ୍କୁଲ ମାଟିଛାଟି ଚାଳିଯାଇ । ଛାତ୍ରବାସରେ ରହୁଥିଲେ ପ୍ରାୟ ଶହେ ଉପରେ ଛାତ୍ର । ଯୋଡ଼ିଏ ମେସି ହୋଇଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଧନୀ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ, ଆରଟି ଗରିବ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ । ଗରିବ ପିଲାଙ୍କ ମେସରେ ଚାଉଳକୁ ମିଶାଇ ମାସକୁ ଅଢ଼େଇ ଟଙ୍କା ଏବଂ ଧନୀ ପିଲାଙ୍କ ମେସରେ ପଡ଼େ ପ୍ରାୟ ତିନି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ । ମୁଁ ତ ଗରିବ ପିଲା । ତେଣୁ ଗରିବ ମେସରେ ମୁଁ ଥିଲି । ଆଠଶା ପଇସା ମାତ୍ର ଦେଇ ଧନୀ ପିଲାଙ୍କ ମେସରେ ରହିବାର ଘୋରାଘ୍ୟ ମୋର ନଥିଲା । ସେତେବେଳର ଆଠଶା ପଇସା ଗୋଟିଏ ସଂପରି ପରି । ଚାରି ପାଞ୍ଚଜଣ ପୂଜାରୀ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ପୂଜାରୀ ଥାଏ । ତା' ନାଁ ଅନାଥ ଆଚାର୍ୟ । ମୁଣ୍ଡରେ ବିଶାଳ ସିଦ୍ଧର ଟୋପା, ପାଟିଲା ଦାଢ଼ି ମୁହଁରେ ଏବଂ କଥାବାର୍ଗ ଚାଲି ଚଳନରେ ବେଶ ଭାବୁ, ନମ୍ବ ଏବଂ କାମ ପରିଚାଳନାରେ ।

ବେଶ ତେଜସ୍ୱୀ । ଚାକର ଅନ୍ତରେ ପାଞ୍ଚ ଛଅ ଜଣ । ପ୍ରତି ରବିବାର ଦିନ ମାଛ ବ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ତର୍କାରି ହୁଏ । ଆଉ ସବୁଦିନ ଭାତ, ତାଳି, ତର୍କାରି ଓ ନଢ଼ିଆ ଖଚା । ମଞ୍ଚରେ ମଞ୍ଚରେ ଭୋକି ବି କରାହୁଏ । ବହୁ ଗରିବ ଅରକ୍ଷ ଛାତ୍ର ମେସରେ କିଛି କାମଦାମ କରି ଆଂଶିକ ସାହାଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପାଆନ୍ତି । ଯଥା ସମୟର ଟିକକ ସାହ୍ୟ କମ୍ ମୂଲ୍ୟବାନ ସଂପଦ ନୁହେଁ !

ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଜଗମୋହନ ବାବୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବହୁ ଶିକ୍ଷକ ଛାତ୍ରବାସରେ ରହନ୍ତି । ମହାଦେବ ତ୍ରିପାଠୀ ଛାତ୍ରବାସର ଅଧିକ୍ଷେତ୍ର । ପିଲାମାନଙ୍କର ଠିକ୍ ସମୟରେ ଉଠିବା, ପଢ଼ିବା ଜାତ୍ୟାଦି ବିଷୟ ବୁଝନ୍ତି । ସଂଧା ହୋଇଗଲେ ପ୍ରାର୍ଥନା ଘଣ୍ଟା ବାଜେ । ପ୍ରାର୍ଥନା ପରେ ଆମେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ କୋଠରାରେ ଜମା ହେଉ । ଗଞ୍ଜାଧର ରଥ ନାମକ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଅଧ୍ୟୟେ ଭାଗବତ ବୋଲନ୍ତି । ଆମେ ସବୁ ମନ ଦେଇ ଶୁଣୁ । ଭାଗବତର ଲଳିତ ସରଳ ପଦ ମାଧୁରୀ ଓ ଉନ୍ନତ ଭାବ ସଂପଦ ଆମ ମନ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପବିତ୍ର ପ୍ରଭାବ ପକାଏ । ପ୍ରାୟ ଅଧ ଘଣ୍ଟାଏ ପରେ ଆମେ ଯେଣା କୋଠରାକୁ ଯାଇ ଲଶୁନ ଲଶୁନ ପଡ଼ାରେ ଲାଗିପଡ଼ୁ । ପ୍ରାୟ ରାତି ନଅଟା ବେଳେ ଖାଇବା ଘଣ୍ଟା ବାଜେ । ଖାଇ ସାରି ରାତି ଦଶଟା ବେଳକୁ ଶୋଇ ପଡ଼ୁ । ପୁଣି ସାଢ଼େ ଚାରି ରାତିରୁ ଉଠି ଶାଧୋଇ ପାଧୋଇ ଆସି ପ୍ରାୟ ସକାଳ ପାଞ୍ଚ ବେଳକୁ ପଡ଼ାରେ ବସି ଯାଉ ।

ସେତେବେଳକୁ ଡାକ୍ତରଙ୍କାନା ନଥିଲା । ହେଡମାଷ୍ଟରଙ୍କ କୋଠରାରେ ବିରିନ୍ଦୁ ପ୍ରକାର ଔଷଧ ଥାଏ । ଜର ରୋଗରେ ଦେହ ପା'ରେ ସେତୁ ଔଷଧ ଆଣି ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ପଡ଼େ ।

ସମୁଦାୟ ସ୍କୁଲ ଓ ଛାତ୍ରବାସ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଧରଣର ଗାଁ ପରି । ପଢ଼ିବା, ଖେଳିବା, ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ସହଯୋଗ କରିବା, ବହୁ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରିବା - ଏସବୁର ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଆଶ୍ରମ ପରି ବୋଧ ହେଉଥାଏ !

ମୁଁ ଓଳସିଂହ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢ଼ିଲା ବେଳକୁ ମୋ' ବାପାଙ୍କର ବାର୍ଷକ୍ୟ ଅବସ୍ଥା । ଆମର ଜମି ଖଣ୍ଡିଏ ଥାଏ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ଜମି ବନ୍ଧା ପଡ଼ିଥାଏ । ଯାହା ଧାନ ଆୟ ହୁଏ, ତାହା ମୂଲିଆ ଖମାରି ମାନଙ୍କର ମୂଲ ପାତି ଦେବାରେ ଚାଲିଯାଏ । ସେତେବେଳେ ଆମର ସମସ୍ତ ଆଦ୍ୟ ହେଉଥିବା ଧାନତକ ଯେବେ କିଛି କେଉଁ ଦିଗରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ନକରି ବିକି ଦିଆଯାଏ ତେବେ ହେବ ପ୍ରାୟ ଶହେ ପଞ୍ଚପ୍ରତା ଚକା । ବୋର୍ଡିଂରେ ରହି ପଢ଼ିବାକୁ ହେଲେ ଅନ୍ତରେ ବର୍ଷକୁ ସେତେବେଳେ ଖୁବ୍ କମରେ

ଚକ୍ର ଶହେଟା ଦରକାର । ଧାନ ବିକି ପାଠ ପଢିବାକୁ ହେଲେ ଘରେ ଅଚଳ ରହିଯିବ । ଚାଷବାସ ହୋଇ ପାରିବନି । ବାପାଙ୍କର ଅଦମ୍ୟ ଜାଣା ମତେ ମାଟ୍ଟିକୁୟଲେସନ ପଡ଼ାଇବାକୁ । ତାଙ୍କୁ ସେତେବେଳକୁ ସତ୍ତ୍ଵରି ପାଖାପାଖ ବୟସ ହବ । ଏଇ ପାରୁ ବୁଢା ଅବସ୍ଥାରେ ମୋର ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ପଇସା କେଉଁଠୁ ଆସିବ ବୋଲି ଧରି ହୋଇଛନ୍ତି ସେ ।

ବାପା ସରଳ ପ୍ରକୃତିର ଅମାୟିକ ଲୋକ । ଭାରି ଉଦାସୀନ । ପଇସାପତ୍ର କରି ଜୀବନରେ ଧନୀ ହେବାର ସପ୍ତ ସେ ଦେଖୁ ନାହାନ୍ତି । ଘରେ ପେଡ଼ି, ସିଦ୍ଧୁକ, ବାକୁ ନଥାଏ କି ତାର କଞ୍ଚକାଠି ନଥାଏ । ଜ୍ୟୋତିଷ ଚର୍ଚା କରନ୍ତି । କେଉଁଠୁ ଦି'ଅଣା ଚାରଣା ମିଳିଲେ ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ଦି'ଅଣା ଅଣେ ଦିଅନ୍ତି । ବାକି ଦିଅଣା ଅଣେରେ ମାଛ, ଶାଗ କିଣି ଦିଅନ୍ତି । ଚାରଣା, ଛଅଣା ଜାତକ ତିଆରି କରିବାରେ ମିଳିଥିଲେ ତାଙ୍କୁ ପାଞ୍ଜି ଭିତରେ ରଖୁ ଦେଇଥାନ୍ତି ।

ପ୍ରତି ମାସରେ ମୋ' ପାଖକୁ ଅତତଃ ପାଞ୍ଚ ସାତ ଚକ୍ର ପଠାଇବାକୁ ହେବ । ଛାତ୍ରବାସର ଖର୍ଚ୍ଚ ଓ ସ୍କୁଲର ଦରମା ଦେବା ପାଇଁ । ସେ କର୍ମ କର୍ମାଣି ଜାଣନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କର୍ମ କର୍ମାଣିକୁ ଗୋଟାଏ ଆୟର ପନ୍ଥୀ ବୋଲି ଧରି ନଥାନ୍ତି କି କିଏ ତାକିଲେ କାହାର ବିରା, ବ୍ରତ ହୋମ କରିବାକୁ ସେ କୃତିତ୍ ଯାଆନ୍ତି । ବିରା, ବ୍ରତ, ହୋମ, ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଜତ୍ୟାଦିରୁ ଯେବେ କିଛି ଚାଉଳ, ନତିଆ ମିଳେ, ଘରକୁ ସେ ସବୁ ଧରି ଆସିଲାବେଳକୁ, ସେଥିରୁ ପ୍ରାୟ ଚର୍ଚଠେ କି ଅଧେ ଥାଏ । ବାଟରେ କିଏ ଗରିବ ଗୁରୁବା ଲୋକ ହାବୁତି ତାଙ୍କୁ ହାତ ଯୋଡ଼ି କହନ୍ତି, - ତିଆଡ଼ି ଆଜ୍ଞା ! କାଲିଠୁ କିଛି ଖାଇନି, ମତେ କ'ଣ ଦେବା ହର ॥ ଅକୁଣ୍ଠିତ ଭାବରେ ତହିଁରୁ କିଛି ଦେଇ ଦିଅନ୍ତି ଆଉ କହନ୍ତି, - ନେଏ, ନେଏ ଏଥରୁ କିଛି ନେଏ, ଯାଆ ପେଟ ପୂରାଇ ଖଣ୍ଡିଏ ଖାଇବୁ !

ହୋମ ଯଙ୍ଗରୁ ଗାମୁଛା ଅନେକ ସମୟରେ ମିଳେ । ବାଟରେ କିଏ ଯେବେ ଆସି କହେ, - ତିଆଡ଼ି ଆଜ୍ଞା, କିଛି ନାହିଁ ପିଛିବାକୁ, ଗାମୁଛା ଖଣ୍ଡିକ ମୋର ଚିରି ଗଲାଣି । ମତେ ଗାମୁଛା ଖଣ୍ଡିଏ ଦୟା ହର । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଗାମୁଛା ଖଣ୍ଡିଏ ତାଙ୍କୁ ଦିଅନ୍ତି ଆଉ କହନ୍ତି, - ନେଏ, ଏଇ ଖଣ୍ଡିକ ନେଏ ତତେ ଏଇ ଖଣ୍ଡି ତ ହୋଇଯିବ । ତେଣୁ ଓସାର ଅଛି । ଆମ ନଢ଼ିଆ ଗଛରୁ ନଢ଼ିଆ ତୋଳା ହୋଇ ତଳେ ଜମା

ହୋଇଥାଏ । କିଏ କିମିତି ଗୋଟେ ଯୋଡ଼େ ନଡ଼ିଆ ଧରି ଠିଆ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ବାପା କହନ୍ତି - ନଡ଼ିଆଟା ଧରି ଠିଆ ହୋଇଛୁ କାହିଁକି ? ଯୋଡ଼ିମାରି ଘରକୁ ପଳା ! ସେ ଆନନ୍ଦରେ ହସି ହସି ନଡ଼ିଆଟା ଧରି ଘରକୁ ଯାଏ । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଦେଖିଛି, ବାପାଙ୍କ ମୁହଁରେ କି' ହସ ! ଦବାରେ ଯାହାର ଏତେ ଆନନ୍ଦ, ତାର ଦେହ, ମନ, ହୃଦୟ କି ଅମୃତ ଉପାଦାନରେ ଗଡ଼ା । ବଜଶାଖ ମାସ ଉଦୂତବିଆ କି'ପହରେ କିଏ ଭିକାରି, କି' ଦୂର ଗାଁରେ ବାଗୋଇ ଆସି ମାଗନ୍ତି, - ଆଜ୍ଞା, କ'ଣ ମୁଠିଏ ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ ? ଖୋଲାମାରି ଯାଉଛି ଏ ଖରାରେ ଏତେ ବାଟ ଆସି କରି ! ବୋଇ ସେତେବେଳକୁ ଶୋଇଥିବ କି ବାଢ଼ିଆଡ଼େ ଯାଇଥିବ । ବାପା ନିଜେ ଗାମୁଛା ପାଲଟି ହାତିଶାଳରୁ ଭାତ ଆଣି, ଗୋଟିଏ ପିତଳ କି ରସଥାଳିରେ ତାକୁ ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ରର ଏ ମାଧୁରାତ୍ମିକକ ଲେଖିଲାବେଳେ ମୋର ଗୋଟିଏ କବିତାର ପଦେ ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଛି । ସେ ପଦିକ ଏଠି, ଦେଖାଇହବା ଉଦେଶ୍ୟରେ ନୁହଁଁ, ଲୋଭ ସମରଣ ନ କରି, ନଲେଖି ରହି ପାରିନି ।

“ଦବାର ହାତ ଯା’ର ଦବ ସେ ଦବ ଦବ ଦବ

ନବାର ହାତ କାହୁଁ ଜାଣିବ ଏଇ ଗଉରବ ।”

ମୁଁ ଓଳସିଂହ ହା.ଇ.ସ୍କୁଲରେ ପଡ଼ିଲାବେଳେ ବାପା କଷ୍ଟେମଷ୍ଟେ ହୋମୟଙ୍ଗରୁ ଯାହା ଦି’ପରିଷା ମିଳେ ସଞ୍ଚାରି ପ୍ରତି ମାସରେ ମୋ’ ପାଖକୁ ପାଞ୍ଚ ଛଥ ପଠାନ୍ତି । ଏଇପରି ତାର ବର୍ଷ କାଳ ପଠାଇଛନ୍ତି । ଓଳସିଂହ ତାକଘର ସେତେବେଳେ ଓଳସିଂହର ଜଣେ ଶିକ୍ଷିତ କରଣ ଭଦ୍ରଲୋକ ଦାଣ ଘରେ ଖୋଲା ହୋଇଥାଏ ନୂଆ ହୋଇ । ନିଜେ ସେ ଭଦ୍ରଲୋକ ଯୋଷ୍ମାଷ୍ମର । ତାଙ୍କ ନାଁ ଖୁବ୍ ସମ୍ବନ୍ଧ ଜଗମୋହନ ପଞ୍ଜନାୟକ । ପ୍ରତି ମାସରେ ତାଙ୍କରୁ ମନିଅର୍ଦ୍ଦର ପାଞ୍ଚ, ଛଥ ବା କେଉଁ ମାସରେ ସାତ ଜଙ୍କା ପାଇଲା ବେଳେ ମୋ’ ଆଖି ଲୁହରେ ଛଳଛଳ ହୋଇଯାଏ ।

ଜୀବନର ଏଇ ଅଚଳ ବାର୍ଷିକ୍ୟରେ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ରୋଜଗାର କରି ବାପାଙ୍କର ସୁଖ, ସମୃଦ୍ଧି କରିବାର କଥା, ତାଙ୍କର ହେପାଇତ ନବାର କଥା, ସେତେଦେଲେ ସେ ମୋ’ରି ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ କେଉଁ ଦୂର ଗାଁକୁ ଯାଇ ହୋମ, ବିରା, ବୃତକରି ଏଇ କେତୋଟି ଜଙ୍କା ପଠାଇଛନ୍ତି ! ଏଇ ଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ତାଙ୍କରି ଦେହର ଶୋଣିତ ବିନ୍ଦୁ । କେତେ ଦୁଃଖ କଷ, ସାଧନାର ସମଦ ଜଏ ! ପୁଅନ୍ତରୁ ଦୂର ବିଦେଶରେ ପାଠ ପଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଜଣେ ଅତି ନଗଣ୍ୟ ସାଧାରଣ ସଙ୍ଗତିସମନ୍ତ୍ର ବୃଦ୍ଧ ପିତାର କି’

ଅଦମ୍ୟ ନିଷା ! କି' ବିଶାଳ ଆଗ୍ରହ ! ତାଙ୍କର ଏଇ ଘର୍ମ ଉପାର୍ଜିତ ଧନ କ'ଣ ଅସାର୍ଥରେ ଯିବ ? କେବେ ନୁହେଁ ! ଏଇପରି ବିଚାରେ କାରଣ ମୁଁ ଅଙ୍କରେ ଦୁର୍ବଳ । କାହିଁକି ଦୁର୍ବଳତମ କହିଲେ ଚଳେ । ଆଉ ସବୁ ବିଷୟରେ ମୁଁ ପକକା ହେଲେ କେଉଁଠିକି ଆକରା ? ଅଙ୍କରେ ଫେଲ ହେଲେ ତ ମାତ୍ରିକୁଲେସନ ପାସ କରିପାରିବି ନାହିଁ ।

ଏଇ ତାଙ୍କଘରୁ ମନିଅର୍ଦ୍ଧର ଟଙ୍କା ଆଣିଲା ବେଳର ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ହଠାତ୍ ମନର କେଉଁ ସୁଦୂର ଗୋପନ ଗାତରୁ ଆସି ଉଙ୍କି ମାଗୁଛି । ଥରେ ପୋଷମାଷ୍ଟର ଜଗମୋହନ ବାବୁ ମତେ କହିଲେ, - ତମର ଟଙ୍କା ଆସିଛି । ନେଇଯାଆ ।

ମୁଁ ମନିଅର୍ଦ୍ଧର ଫର୍ମରେ ଦସ୍ତଖତ କଲା ପରେ ମୋ' ହାତକୁ ପଦର ଟଙ୍କା ବଡ଼ାଇ ଦେଲେ । ମୁଁ ବିସ୍ମିତ ଚକିତ ହେଲି । ଏତେ ଗୁଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା ମୋ ବାପା କି ଭାଇନା କ'ଣ ପଠାଇଛନ୍ତି ? ଗୋଟାଏ ଛୋଟ ଘଢ଼ି କ'ଣ ମାଠିଆ ପାଲଟି ଯିବ ? ଗୋଟାଏ ଘଢ଼ିରୁ ଯେତିକି ପାଣି ଆସିବାର କଥା ତା' ସିନା ଆସିବ ! ମୋ' ଭଲି ଗୋଟିଏ ଚାରାଗଛ ଏଥୁ ଅନ୍ତରଃ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ବଞ୍ଚିରହି ଚାଲିବା ପାଇଁ ଘଢ଼ିଏ ପାଣି ପାଏ । ଅନ୍ୟମାନେ ହୁଏତ ମାଠିଆଏ ପାଣି ପାରିଥିବେ ! ଏ ଗଛଟିର ଭାଗ୍ୟରେ ମାଠିଆଏ ପାଣି ପାଇବାର ଗୌରବ ଏତେ ଜଳଦି ଆସି ନପାରେ । କୁପନଟି ଉପରେ ଆଖି ପକାଇ ଦେଖିଲି ପାଞ୍ଚ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର । ତାଙ୍କର ଏରୁଣ୍ଠି ବନ୍ଦ ତେଣୁଁ ପାଦେ ଆସିଥିବି କି ନାହିଁ, ପୁଣି ତାଙ୍କର ଭିତରକୁ ପଣିଯାଇ ପୋଷମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ କହିଲି, - ଆପଣ କ୍ଷଣିକ ପାଇଁ ମତେ ଭାଗ୍ୟବାନ କରିପାରିଲେ । ଧନ୍ୟବାଦ । ସେ ଟିକିଏ ଆଖର୍ୟ ହୋଇ ମତେ ତାହିଁ ରହିଲେ ।

ତାଙ୍କୁ କୁପନଟି ଦେଖାଇ କହିଲି, - ମୋର ପାଞ୍ଚ ଟଙ୍କା ଆସିଛି । ମତେ ଆପଣ ପଦର ଦେଇଚନ୍ତି । ଦଶଟଙ୍କା ଫେରଷ୍ଟ ନିଅନ୍ତୁ । ସିଏ ଜିଭ କାମୁଡ଼ି ପକାଇ କହିଲେ, - ହଁ, ତ କେଡ଼େ ଭୁଲିଟେ କରି ଦେଇଛି । ଭୁମ ଭଲି ପିଲାଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ିଲା ବୋଲି ସିନା ଫେରି ପାଇଲି, ନଇଲେ ହାତକୁ ବାଜିଥାନ୍ତା ।

ମାସକୁ ପାଞ୍ଚ ସାତ ଟଙ୍କା ପାଇଁ ମୁଁ କି ଦୈନ୍ୟ ନିପାଡ଼ିତ ଅବସ୍ଥାରେ ବୋର୍ଡିଂରେ ଥାଏ ମୁଁ ଜାଣେ । ମେସକୁ ଅଢ଼େଇ ଟଙ୍କା ଦେଇଦିଏ । ଦରମା ଅଢ଼େଇ ଟଙ୍କା ଦିଏ । ବାକି ଟଙ୍କେ ମସେରେ କାଗଜ ପଡ଼ୁ କିଣେ । ମାସକରେ ପ୍ରାୟ ପଦର କୋଡ଼ିଏ ଦିନ ଚାରିଟା ବେଳେ ମୁଡ଼ି ସୋଲେ ଲେଖାଏଁ କିଣି ଜଳିଥାନ୍ତା କରେ ।

ଶ୍ରେଣୀର ସବୁତକ ପାଠ୍ୟ ବହି ମୋ' ପାଖରେ ନଥାଏ । କେବଳ ଖଣ୍ଡିଏ ଜଂରାଙ୍ଗୀ ବହି, ଏଲ.ମୁଖ୍ୟାର୍ଜି ଜତିହାସଖଣ୍ଡିଏ ଆଉ ସଂସ୍କୃତ ବହି ଖଣ୍ଡିଏ, ଏଇତକ ମୋର ସମ୍ମଳ ହୋଇ ପାଖରେ ଥାଏ । ବୋର୍ଡିରେ ଅଗଣିତ ଥିଲା ଘର ପିଲାଙ୍କରୁ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ବହି ମାଗି କରି ପଡ଼େ, ପେଟରା କିଛି ହେଲେ ନଥାଏ । ଗୋଟାଏ ଭଙ୍ଗା ଚିଣ କୂଆ ମୂଳେ ଅର୍କମଣ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେଇ ଚିଣଟି ଗୋଟାଇ ଆଣି ମୋ' କୋଠରାରେ ରଖିଥାଏ । ବହି, କାଗଜ, କଲମ, ଲୁଗାପଟା ଦି'ଖଣ୍ଡ ତା'ର ଭିତରେ ରଖେ । ତୁଳ, ସୁରକେଶ ପରି ସେଇ ପାଣି ଅଣା ଭଙ୍ଗା ଚିଣଟି ମୋର ଆଦରର ସମ୍ବନ୍ଧ । ବୋର୍ଡିରେ ସ୍ଵାନାଭାବ ଯୋଗୁଁ ଅନେକ ପିଲା ଦ୍ୱାଳ ଘରେ ଶେଯ, ପରି ସବୁ ପକାଇ ଶୁଅନ୍ତି । ଶେଯ, ମାଣ୍ଡି, ପରି କି ସତରଞ୍ଜି ଖଣ୍ଡିଏ ବି ମୋର ନଥିଲା । ଦ୍ୱାଳର ଗୋଟିଏ ଚେବୁଲ ଉପରେ ଶୋଇ ପଡ଼େ । ମାଣ୍ଡି ତ ନଥାଏ । ଗାମୁଛାଟିକୁ ମୁଢ଼ୁଳା କରି ମୁଣ୍ଡ ତଳେ ଦିଏ । ବେଶ ନିଦ ଆସିଯାଏ । ପରିଧାନ ଭିତରେ ଦି'ଖଣ୍ଡ ଧୋତି, ଖଣ୍ଡିଏ ଗୋଞ୍ଜି, ଖଣ୍ଡିଏ ତଉଳିଆ ଚାରିବର୍ଷ ଭିତରେ କାମିଜ ଖଣ୍ଡିଏ କିଣି ପିନ୍ଧି ପାରିନି । କେବଳ ଥରେ ରେଡ଼ିମେଡ଼, କାମିଜ, ହର୍ଯ୍ୟକ ବାବୁ କେଉଁଠାରୁ ମଗାଇଥିଲେ । ଚଙ୍ଗାଟିଏ କି ବାରଣା । ମୋର ମାସିକ ପାଞ୍ଚ ସାତ ଟଙ୍କାରୁ ଖେଣ୍ଡି ରଖିଥିଲି । ସେଥିରେ ସେଇ କାମିଜ ଖଣ୍ଡିଏ କରିଥିଲି ।

ମାଟ୍ରିକ୍ୟୁଲେସନ୍ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ପୁରୀ ଗଲାବେଳେ ଖଣ୍ଡିଏ ନୀଳ ବର୍ଣ୍ଣର ଖଦଢ଼ ପଞ୍ଜାବୀ ଆମ ବାଣପୂର ଅଞ୍ଚଳର ଜଣେ ଛାତ୍ର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାରଥୀଙ୍କରୁ (ସେ ମୋର ଦୁଇବର୍ଷ ତଳର ଛାତ୍ର) ମାଗିକରି ନେଇଥିଲି । ପରୀକ୍ଷାରୁ ଆସିଲା ପରେ ତାଙ୍କୁ ଫେରାଇ ଦେଲି । ବଡ଼ ସକାଳୁ ଉଠି ଗାଧୋଇ ଯିବାକୁ ବାହାରିଲା ବେଳେ ମୋର ବି ତେଲ ଗୋପିଏ ନଥାଏ ଦିହରେ ମାରିଦେଇ ଯିବାପାଇଁ । କିଏ କିମିତି ତେଲ ଚିକିଏ ଲଗାଇ ଗାଧୋଇ ଯିବାକୁ ପିଲାମାନେ ଯାଚନ୍ତି । ମତେ ଅନ୍ୟର ଅନୁଗ୍ରହ ଉପରେ ସବୁବେଳେ ଚଳିବାକୁ ଭାଲ ଲାଗେନା ! କିଏ ଜୋର କରି ତେଲ ଟୋପେ ଦେଲେ ନିଏ ନଚେତ୍ ପ୍ରାୟ ସବୁଦିନେ ନୁହୁରା ଗାଧୋଇ ପକାଏ ।

ଏ ସବୁ ଅଭାବ ଭିତରେ ଚାଲିଥିବା ବେଳେ ମାଟ୍ରିକ୍ୟୁଲେସନ ଚାରିବର୍ଷୟାକ ମତେ ଭୟକ୍ଷର କାନ୍ତି, କୁଣ୍ଡିଆ ହୋଇଥାଏ । ନିଷିଦ୍ଧରେ ବସି ପାରେନି କି ସୁଖରେ ଶୋଇ ପାରେନି କି କୁଆଡ଼େ ବୁଲି ଚାଲି ଯାଏ ପାରେନି । ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରକୋପ ଶେଷ ବର୍ଷ ଆଡ଼କୁ ଚିକିଏ କମି କମି ଆସିଲା ।

ଉଲ ଖାଇ, ଉଲ ପିଣ୍ଡ ଟିକିଏ ସୌଖ୍ୟାନ ଭାବରେ ମୋର ଦୀର୍ଘ ଚାରିବର୍ଷର ଛାତ୍ର ଜୀବନ କରିନି । ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ଦେଖେ ଚାରିଟା ପରେ ଉଲ ଜଳଖିଆ ଖାଇ ବେଶ ସୁନ୍ଦର ପୋଷାକ ପିଣ୍ଡ ହସି, ଖେଳି ଚାଲିଚଢ଼ି । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଅଭାବ ଯାତନା ନିପାଡ଼ିତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ କଠୋର ସାଧନାର ବାଚରୁ ତଳକୁ ଏକ ମୁହଁର୍ବ ପାଇଁ ଖସି ଯାଇନି । ସେମାନଙ୍କର ଏଇ ବାହିୟକ ଆଡ଼ମ୍ବର ଅପେକ୍ଷା ମୋର ଆର୍ୟତରୀଣ ବିକାଶ ମତେ ଯଥେଷ୍ଟ ଆନନ୍ଦ ଦିଏ । ସେଇ ହିଁ ମୋର ସ୍ଵର୍ଗ, ଯାହା ଲାଗି ମୁଁ ପାଗଳ ପରି କେତେ ଦିନ, କେତେ ରାତ୍ରି ଅନିଦ୍ରା ରହିଛି, ଯାହା ହୁଏତ ଦିନେ ପାଇ ପାରିବି କି ନାହିଁ ବୋଲି ଆପଣାଙ୍କୁ ବହୁବାର ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଛି । ବେଶ, ପୋଷାକ, ଆଡ଼ମ୍ବର ଆଡ଼ିକ ବିକାଶ ପାଖରେ କେତେ ଛୋଟ ! କେତେ ନଗଣ୍ୟ ! ଗୋଟିଏ ବରିଚା, ପ୍ରବେଶ କରବାକୁ ସୁନ୍ଦର ଫାଟକ ଚିଆରି ହୋଇଛି । ଚାରିଆଡ଼କୁ ଭିତରେ ରାଷ୍ଟା । ଚାଲିଲେ ଧୂଳି ଲାଗିବନି ପାଦକୁ । ବାଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ବେଶ ସମାନ ହୋଇ କଟା ଯାଇଛି । ବରିଚାର ଚାରିଆଡ଼େ ଝରଣା ରହିଛି । ଅଥବା ବରିଚା ଭିତରେ ଫୁଲ ନାହିଁ । କେଉଁଠି ଠାଏ ଠାଏ ରୁହିଆ, ମୁରୁକୁଟିଆ ହୋଇ କା ଭାଁ କେତୋଟି ଫୁଲ ଦିଶୁଛି । ସେ ବରିଚା ଥିବା ଯାହା ନଥିବା ତାହା ।

ଜୀବନରେ ସେଇ ସାଧନାମୟ ବୟସରେ ଟିକିଏ ସୌଖ୍ୟାନ ଭାବରେ ଚଳିବା ପାଇଁ ମନର ଜହାର ଭିତରେ କେବେଳେ ଥର ଆଶାର ସଞ୍ଚାର ନ ହୋଇଛି ତା' ନୁହଁ, କିନ୍ତୁ ଏକ ଦିଗରେ ଅଭାବ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ମନର ବଳ ଯେ ମୁଁ ଆଲୋକର ସନ୍ଧାନରେ ଚାଲିଛି, ସେ ସୌଖ୍ୟାନ, ସୃଜା, ସେ ବିଳାସମୟ ଜୀବନଙ୍କୁ ଦୂରକୁ ପିଣ୍ଡି ଦେଇଛି !

ସେଇ ଛାତ୍ର ଜୀବନର ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ ଘଟଣା ଏବେ ମନେ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଯାଉଛି । ପ୍ରାୟ ସନ୍ଧ୍ୟା ପାଞ୍ଚଟା ହବ, ଓଳସିଂହ ହାଇସ୍କୁଲର ଗୋଟିଏ କୋଠରାରେ ଝରକା ପାଖେ ଠିଆ ହୋଇ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ବହି ପଢ଼ୁଛି । ସେ କୋଠରାର ଛାତ୍ରମାନେ କିଏ କୁଆଡ଼େ ପଦାକୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ମୁଁ କେବଳ ସେଇ କୋଠରାରେ ଏକା । ହଠାତ୍ ଆଖି ପଡ଼ିଲା ଗୋଟିଏ ପିଲାର ହଳେ ଚକ୍ରଚକ ଯୋତା ଉପରେ । ମନରେ କୌତୁଳ୍ୟ ଖାଲି ଉଜ୍ଜୁରି ଉଠିଲା ନୁହଁ, ଗଭାର ଭାବରେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ଉଠିଲା, ସେଇ ଯୋତା ହଳକ ପିଣ୍ଡ ଟିକିଏ ବୁଲି ଆସିବାକୁ । ବହିରେ ବିନିଷ୍ଟ ଥିବା ମନ ଯୋତା ଆଡ଼କୁ ଲାଇଁ ପଡ଼ିଲା । ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଥୁଲି, ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟା ସୁନ୍ଦର ଏ'ବହିର ଏଇ ଅଂଶତକ ସାରିବି ତ ବୁଲି ଯିବି ନରଜେ ନାହିଁ । ଯୋତା ପିଣ୍ଡ ବାହାରେ ଟିକିଏ ବୁଲି ଆସିବି

କି ଯାହା ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଛି ପଡ଼ିକରି ସାରିବି ବୋଲି କରିଛି । ଏ' ଦୁଇଟି ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଦୂଦ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ସେ ଦୂଦ ଏକବାରକେ ତୁମ୍ଭୁଳ ! ସାଧାରଣ ନୁହେଁ । ସୌଖ୍ୟାନ ଜୀବନର ମୋହ ପ୍ରତିଜ୍ଞାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଚାରମାର କରିବେଇଛି । ତା'ରି ଭିତରେ ଭାସିଯାଇ କେତେ କା'ର ଭିକିଷ୍ୟତ ଅନ୍ଧକାରମାୟ ହୋଇ ଯାଇଛି । ସାଧାରଣ ସରକିରେ ଚିକିଏ ମଣିଷ ଲାଇଁ ପଡ଼ିଲେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଅସାଧାରଣ ସରକିରେ ପରିଲିପ୍ତ ହେବାରେ କିଛି ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ନାଇଁ, ସିଆଡ଼କୁ ରାଷ୍ଟ୍ର ଭିନ୍ନ ବାଟ ଧରିବ ।

ତଥାପି ବହିଟା ଥୋଇ ଦେଲି । ଯୋତା ହଳକ ଭିତରେ ପାଦ ଦିଶାକୁ ଭର୍ତ୍ତା କରି ଚିକିଏ ଠିଆ ହେଲି । ପାଦେ ଦି'ପାଦ ଚାଲିଲି ସେଇ ବିଜନ କୋଠରୀ ଭିତରେ ସକଳର ଅଭିଶାରେ । ବିଚାରିଲି କେତେ ଭଲ ଲାଗୁଛି ତ ! କିନ୍ତୁ ତାର ପର ମୁହଁର୍ଭରେ ମୋ' ଭିତରେ କିଏ ମତେ ଥରିଥିରି କହୁଛି,- କୃଷ୍ଣ ! କଠୋର ଛାତ୍ର ଜୀବନ ଭିତରେ ଉଆଡ଼କୁ ଏତେ ଏଇଲେ ଆଗ୍ରହ କହିବି ? ବିଳାସ ଆସିଯିବ, ପଡ଼ । ଦେଶ, ଜାତି ପାଇଁ କବିତା ଲେଖି ଜନ୍ମ ମାଟିର ସାହିତ୍ୟକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଦୂମ ନିଃସ୍ଵ ଜୀବନର ବ୍ରତ କରି ଆସିବ ବାଣପୂର ମାଜନର ସ୍ଫୁଲରୁ । ସେଥରେ ଲାଗି ପଡ଼ । ଦିନେ କାନ୍ଦୁଥିଲ ପରା, ମୁଁ କିମିତି ବହୁତ ପଡ଼ିବି ବୋଲି । ତା'ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇ ଆଶ ।

ଘୃଣା ଅପମାନ ଲଜ୍ଜାରେ ଯଥା ସ୍ଥାନରେ ସେଇ ଯୋତା ହଳକ ଥୋଇଦେଲି । ବହିଟି ଚିକିଏ ପଡ଼ି ବସିଲି । ତାପରେ ପଦାକୁ ବୁଲି ବାହାରିଲି । ସେତେବେଳେ ସମୟଟା ଗାନ୍ଧୀ, ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସମାୟ । ସେତେବେଳେ ଇଂରେଜ ସରକାର ବିରୋଧରେ ଦେଶରେ ବହୁ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ଗଣ୍ୟ ମାନ୍ୟ ନେହୁସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଥାଏଇ । ମୋଟା ଖଦଡ଼ ପିଛି, ଖାଲି ପାଦରେ ଚାଲି, ଗାଁ ଗାଁ ଜ୍ଞାନମାୟୀ ବଢ଼ିତା ଦେଉଥାଏଇ । ଜୀବନ୍ତ ତ୍ୟାଗର ମୂର୍ତ୍ତି ପରି ସେମାନେ । କୋଟି, ପ୍ର୍ୟାଣ, ଜୀମା, ଯୋତା ପିନ୍ଧା ପାଦୁଆ ଲୋକଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ତାଙ୍କମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ସନ୍ନାନ ଦେଶବାସୀ ସକଳର ଅନ୍ତର ଉଛୁଳାଇ ପ୍ରତିଆସେ । ମୋ' ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ ସେହି ମହିମାମାୟ ତ୍ୟାଗମାୟ ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଜଣା ଅଧିକେ ପଡ଼ିଥିଲା । ମିଳ ଲୁଗା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଖଦଡ଼ ପିନ୍ଧୁଥିଲି । ପାନ, ଗୁଡ଼ାଖୁ ବ୍ୟବହାର କରୁ ନଥିଲି । ଦେଶ, ପ୍ରେମର କବିତା ଲେଖୁଥିଲି । ମାଟ୍ଟିକୁୟଲେସନ ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀରେ ୧୯୧୯ ମସିହାରେ ପଡ଼ିଲାବେଳେ 'ତରୁଣ ପ୍ରତିଜ୍ଞା' ବୋଲି ଗୋଟିଏ କବିତା ଲେଖୁଥିଲି । ସେଇଟି ସହକାରରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ଏବେ ଦେଖୁଛି, ସେ କବିତାଟିରେ କଞ୍ଚା ହାତର ଦାଗ ଯଥେଷ୍ଟ ରହିଛି । ସେଇ କବିତାରୁ ପଦେ ଏଠି ଉଦ୍ଧାର କରୁଛି ।

“ଆର୍ଯ୍ୟ ଜାତିର ସତାନ ମୁଁ ରେ
 କାର୍ଯ୍ୟ କରିବି ସୂର୍ଯ୍ୟ ପରି
 ବୀର୍ଯ୍ୟ ବିଭବ ଦେଖାଇବି ମୋର
 ମୃତ୍ୟୁ ବୋଲତେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ।

° ° ° °

ରତ୍ନ ଗଢ଼ିଚି ଜନନୀ ଯେବେ
 ରତ୍ନ ଦେବି ମୁଁ ତାହାରି ପାଇଁ ।”

° ° °

॥ ବାର ॥

ଶୁଦ୍ଧା ଅନ୍ଧକରେ ଜନମବି ପଛେ

ଶ୍ରୀଦେଵ ବିଶ୍ୱମର,

ଖଳିକୋଟ

ଡା ୨୭ / ଟ / ୨୫

ଛାତ୍ରର ସାଧନାମୟ ଜୀବନରୁ ଫୁଲି ଉଠେ ମଣିଷ କ’ଣ ହବ । ମୁଁ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିବା ପାଇଁ ଯେତେ ଉନ୍ନ୍ତ ହେଉଥିଲି ପରୀକ୍ଷାରେ ଘୋଷି ଘୋଷି ପାଠ କ’ଣ ଟିକିଏ ଲେଖିଦେଇ ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ ପାସ ହାସନ କରିବି, ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ମୁଁ ସେତେ ଜୋର ଦର ନଥିଲି ।

ଛାତ୍ରବାସରେ ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପଡ଼ାପଡ଼ି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଫୋଟାଏ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଚାଲିଥାଏ । ଇଂରାଜୀରେ କିଏ କେତେ ନୂଆ ଶବ୍ଦ ଜାତିରି, ସେଥିପାଇଁ Word ଫେଲ ହୁଏ । ଏହି ଶବ୍ଦ ଫେଲରେ ଆମର ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷକ ବିଲୁହ ବାବୁ (ବିଲୁହ ଚରଣ ପତ୍ରନାୟକ ବି.ଏ. ପରେ ପ୍ରାଚୀ ସମିତିର ସମାଦକ) ବେଳେ ବେଳେ ଭାଗ ନିଅନ୍ତି । ଆମେ ସବୁ ବହୁତ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନରୁ ବାହାର କରି ମନେ ରଖୁ । ପିଲାମାନେ ଚାରିଟା ବେଳେ ବୁଲିଗଲା ବେଳେ ଇଂରାଜୀରେ ନୂଆ ଶବ୍ଦ ଓ ବାକ୍ୟାଶ ବ୍ୟବହାର କରି ପରିସର ମଧ୍ୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତ କରନ୍ତି । କଣେ ଆର ଜଣଙ୍ଗୁ ଅଧ୍ୟକ୍ଷା ଶବ୍ଦ ମନେ ରଖି ଇଂରାଜୀରେ ଜ୍ଞାନର ପରିସର ବଡ଼ାଇ ପାରିଚି ଜାଣିଲେ

ଆର ଜଣକ ତାକୁ ଚପିବା ପାଇଁ Hidden treasure ଲତ୍ୟାଦି ପଡ଼ି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହବାରେ ହେଲା କରେନି । ମୁଁ ଏଇପରି ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଭାଗ ନିଏ ।

ସୁଲରେ ଜଂରାଜୀ ଟ୍ରାନ୍ସଲେସନ କରିବା ବାଦ୍ ପ୍ରତିଦିନ ବେଳି ମାଧ୍ୟବ ଗାଂଗୁଲିଙ୍କ ବଇଳା ଟ୍ରାନ୍ସଲେସନ ବହିରୁ ଗଦ୍ୟାଶମାନ ଜଂରାଜୀରେ ଅନୁବାଦ କରି ବୋର୍ଡିରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଜଗମୋହନ ବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖାଉ । ଜଗମୋହନ ବାବୁ ଦେଖିବାକୁ ଯେପରି ରୂପବାନ ସ୍ଵପୁରୁଷ, ସୁଲ ଓ ଛାତ୍ରବାସ ପରିଚାଳନା କରିବାରେ ସେପରି ସୁଦକ୍ଷ ! ତାଙ୍କର ବିରାଟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସୁଲର ଛାତ୍ର ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଛାତ୍ରବାସର ପୂଜାରୀ, ତାଙ୍କର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ୁଥାଏ । ସେ ଛାତ୍ରବାସର ଗୋଟିଏ ବଖରାରେ ରହନ୍ତି । କେବଳ ସେଇ କୁଟୀରରେ ତାଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କର୍ମଚକ୍ରର କରୁଥାଏ । ମୁଁ ଜୀବନରେ ବହୁ ସୁଲରେ କାମ କରିଛି । ତାଙ୍କ ପରି ସୁଦକ୍ଷ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ କିନ୍ତୁ କମ ଦେଖିଛି । ସେ ଆଇ.ଏ. ପାସ କରିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଜଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ତାଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ବ୍ୟୁପରି । ଶ୍ରେଣୀରେ ଆମଙ୍କୁ ପଡ଼ାଇଲା ବେଳେ ଧାର ଅଥଚ ଗାସୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ସରସତାପୂର୍ଣ୍ଣ କଣ୍ଠରେ, କେତେବେଳେ ସରଳ ଭାବରେ ବା କେତେବେଳେ କଠିନ ଭାବରେ ଜଂରାଜୀ ପଡ଼ାନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବ୍ୟବହାର ଲୌକିକ ଉଦ୍ଦାହରଣ ଦେଇ ବୁଝାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଆମେ ପିଲାମାନେ ତାଙ୍କ ପିରାୟଡ଼ରେ ପ୍ରତିଦିନ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ପୃଷ୍ଠା ନୋଟ୍ ଲେଖି ଆଣୁ ।

ଥରେ ମୁଁ ଟାନ୍ସଲେସନଟିଏ ଲେଖି ସକାଳେ ତାକୁ ଦେଖାଇଲି । ସେତେବେଳେ ସେ ଗୋଟିଏ ବହି ପଡ଼ୁଥିଲେ । ମତେ କହିଲେ, - ତୁମେ ଯାଆ, ତୁମ ଶ୍ରେଣୀରେ ସାରଜଧର ଦାସଙ୍କ ପାଖରେ ତୁମ ଲେଖା ସଂଶୋଧନ କରାଇ ନବ । ସାରଜଧର ତାଙ୍କ ବସା ପାଖରେ ଥାଏ । ମୁଁ ବିବାରିଲି, ମୋର ଲେଖା ମୋର ଗୋଟିଏ ସାଙ୍ଗ ପିଲା କ'ଣ ସଂଶୋଧନ କରିବ ? ମୋର ଅଭିମାନ ଆସିଲା । ମୁଁ ସାରଜଧରଙ୍କ ବସାକୁ ନ ଯାଇ ମୋ' ବସାକୁ ଫେରିଲି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଜଗମୋହନ ବାବୁ ଝରକା ବାଟେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି ଯେ ମୁଁ ମୋ' ବସାକୁ, ମନଟି ମାରି ଦେଇ, ଫେରି ଯାଉଛି । ତା'ପରେ ମତେ ସେ ଡାକିଲେ । ବିରକ୍ତି ଏକ ବିହୁ ତାଙ୍କଠି ମୁଁ ଦେଖିନି ସେତେବେଳେ । ମୋ' ଖାତାଟି ନେଇ ଆଗ୍ରହ ସହିତ ସଂଶୋଧନ କରି ଦେଲେ । ଯେଉଁ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଛାତ୍ରର ମନ କଥା ଜାଣି ପାରେ ଏବଂ ଛାତ୍ରର ବ୍ୟକ୍ତିରେ ଯେପରି ଆଘାତ ନ ଆସିବ, ସତର୍କ ରହେ ସିଏ ଏକା ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷକ ଭାଙ୍ଗି ଗୌରବମଧ୍ୟ ପଦର ଅଧ୍ୟକ୍ଷାରୀ ।

ସେ ଜାଣନ୍ତି ମୁଁ କବିତା ଲେଖେ । ଥରେ ରବୀନ୍ଦ୍ର ନାଥଙ୍କର ଗୀତାଞ୍ଜଳିଟିଏ ମତେ ପଡ଼ିବାକୁ ଦେଲେ ଏବଂ କହିଲେ - ଏ ବହିଟି ପଡ଼ । ତୁମେ ଉବିଷ୍ୟତରେ ଜଣେ ବଡ଼ କବି ହୋଇ ପାରିବ ।

ଜଗମୋହନ ବାବୁ ପ୍ରତିଦିନ ପାଞ୍ଚଟା ଠାରୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ଛାଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟେ ସମୟ ତାଙ୍କ ବାରଣାରେ ଠିଆ ହୋଇ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ବହୁ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି । ସେଥିରେ ସାହିତ୍ୟ, ଧର୍ମ, ଦର୍ଶନ ଏବଂ ଦେଶର ରାଜନୀତି ଓ ନାନା ପରିସ୍ଥିତି ବିଷୟମାନ ଥାଏ । ସ୍ଵାଲ୍ପ ଛୋଟ ଶ୍ରେଣୀ ପିଲାଙ୍କୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବଡ଼ ଶ୍ରେଣୀ ପିଲାଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ନାଁ, ଗାଁ ପାଠ୍ୟକାରୀ ଚାଲିଚଳନ ସେ ମନେ ରଖିଥାନ୍ତି । ଦୂମ ଛଡ଼ା ସେ କାହାକୁ ତୁ' ବୋଲି କହନ୍ତି ନାହାଁ । ଥରେ ଗୋଟିଏ ପାଗଳ ଲୋକ ସ୍ଵାଲ୍ପ ହତାକୁ ଆସିଲା । ଦେଖିବାକୁ ଅତି କୁସ୍ଥିତ କଦାକାର । ନିତାତ ନିମ୍ନ ଜାତିର ଲୋକ ହବ, ଜଗମୋହନ ବାବୁ ତାକୁ ତାକି ପଚାରୁଥାନ୍ତି, - ଦୂମ ନାଁ କ'ଣ ? ଦୂମେ କୁଆଡ଼େ ରମିତି ବୁଲୁଚ ? ସେ ରାଗି ଗଲେ କର୍କଣ୍ଠ ଭାବରେ କାହାକୁ ପଦେ ହେଲେ କହନ୍ତି ନାହାଁ । ବେଶି ରାଗି ଗଲେ କେବଳ କହିବେ - ବେଶ, ସୁନ୍ଦର ତ ! ଏଥରେ ପିଲାମାନେ ନିଜର ଦୋଷ ବୁଝିପାରି ଲଜ୍ଜିତ ହୁଅନ୍ତି ।

ସୁଷମା ବୋଲି ଗୋଟିଏ ହାତ ଲେଖା ମାସିକ ପତ୍ରିକା ନିୟମିତ ରୂପେ ସ୍ଵାଲ୍ପ ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ମୁଁ ତା'ର ସଂପାଦକ ଥାଏ । ମୋର କବିତା ସେଥିରେ ବାହାରେ । ଛାତ୍ର ଶିକ୍ଷକମାନେ ମୋ' ଲେଖାର ପରିପାଟୀ ଓ ମୌଳିକତା ଦେଖି ମତେ କବି ବୋଲି ତାକନ୍ତି । ମୁଁ ସେଇ ଚାରିବର୍ଷ ଭିତରେ କବିତା ଲେଖିବାରେ ହେଲା କରେନି । ଦିନେ ଅତତଃ ଧାର୍ତ୍ତିଏ ଦି'ଧାର୍ତ୍ତି ନ ଲେଖିଲେ ମତେ ସେ ଦିନୟାକ କିଛି ଗୋଟାଏ ମନ୍ତ୍ରବଡ଼ ଭୁଲ କରି ପକାଇଛି ବୋଲି ଲାଗେ ! ବିନ୍ଦୁହବାବୁ ଦିନେ ମତେ କହିଲେ, - Tripathy I see you will be a poet like your G.Mishra.

ସକାଳ ପାହିଲେ ହର୍ଯ୍ୟଷ୍ୟ ବାବୁ (ଇତିହାସ ଶିକ୍ଷକ) କହନ୍ତି, Mr. Tripathy ! ଗୋଟିଏ ଦାତକାଠି ଭାଙ୍ଗି ଆଣିଲୁ ! ମୁଁ ଦାତକାଠିଟିଏ ଭାଙ୍ଗି ଆଣି ଦେଲେ ମତେ କହନ୍ତି, - ଦୂମ କବି ପ୍ରାଣରେ ଆପାତ ଲାଗିଥିବ; ତାଳଟେ ଗଛରୁ ଭାଙ୍ଗି ଆଣିଲ । ମୁଁ ଚିକିଏ ହସିଦିଏ । ମୋର ଅନବରତ କବିତା ଲେଖିବାର ଦେଖି ଜଗମୋହନ ବାବୁ କହନ୍ତି, - This Poetry writing will soar yor high one day.

ଜୀବନର ଏଇ ପୁଣି ପୁଣି ଆସୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ପ୍ରଥମ କରି ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ ଓ ପରିଚୟ ହେଲା ଓଳସିଂହ ଛାତ୍ରବାସରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ରହୁଥିବା ଗୋଟିଏ କୋଠରାରେ ଭାରତ ସେବକ ସମିତିର ସର୍ବ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ ସାହୁଙ୍କ ସହିତ । ସେ ବୋଧହୃଦୟ ହବ ୧୯୭୮ ମସିହା । ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁଙ୍କ ନଁ ଆଗରୁ ଶୁଣିଥିଲା । ଖେର୍ବାରେ ପୁରାଜିଲ୍ଲୁ ଛାତ୍ର ସମାଜର ଗୋଟିଏ ସମ୍ମିଳନୀ ବସିଥିଲା, ୧୯୭୭ ମସିହା ଫେବୃଆରୀ ମାସରେ । ମୁଁ ବାଣପୁର ସ୍କୁଲରୁ ଜଣେ ସର୍ବ ଭାବରେ ସେଇ ସମ୍ମିଳନୀରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲି । ସେଠି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ବଢ଼ୁତା ପ୍ରତିଯୋଗିତା ହୋଇଥିଲା । ବିଷୟ ଥିଲା ‘ସରଳ ଜୀବନ’ । ମୁଁ ଛାତ୍ର ମହିଳରେ ସେତେବେଳେ ଜଣେ ବନ୍ଦ୍ର ବୋଲି ପରିଚିତ ଥିଲି । ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ କି ସ୍ଥାନ ମହିଳରେ ସେତେବେଳେ ଜଣେ ବନ୍ଦ୍ର ବୋଲି ପରିଚିତ ଥିଲି । ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ କି ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲି ମୋର ଏବେ ମନେ ପଡ଼ୁନି । କିନ୍ତୁ ବଢ଼ୁତା ପାଇଁ ଦୂର ତିନି ଖଣ୍ଡ ବହି ପୁରସ୍କାର ପାଇଥିଲି ସମ୍ମିଳନାରୁ । ସେହି ବହି ଭିତରୁ ଦୂରଖଣ୍ଡ ବହିର ସ୍ଵର୍ଗ ଏଇ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ । ଗୋଟିଏ ବହି ଜୀବନ ଓ ଜୀବନୀ ।’ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବହି ‘ସାହନା’ । ମୁଁ ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ବାହୁଙ୍କର ଏକ ‘ସାହନା’ ପୁଷ୍ଟକଟି ଦଶବାର ଥର ପଡ଼ିଥିବି । ମତେ ସେ ବହିଟି ଏତେ ଭଲ ଲାଗିଥିଲା ଯେ ମୁଁ ମନେ କରୁଥିଲି ଏବେ ମଧ୍ୟ ମନେ କରୁଚି ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ବିକଚ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ସେଥୁରେ ପରିସ୍ଥିତ । ବହିଟି ନିତାନ୍ତ ଛୋଟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ସେ ଯିନିତି ଗୋଟିଏ ଶାଣିତ ମାଣିକ୍ୟ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ ବାବୁ ଦିନେ କି ବି’ଦିନ ଓଳସିଂହ ଛାତ୍ରବାସରେ ରହିଥିବେ । ମୋର କବିତାଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ଆଉ ମତେ ଦେଖି ସେ କ’ଣ ବିଚାରିଲେ କେଜଣି, ହସି ହସି କହିଲେ, - ଆରେ । କୃଷ ତ କବି । ଦୂମର ଏଇ ଗୋଟିଏ କବିତା ସହକାର’ରେ ଦେବି, ନେଇ ଯାଉଛି । ଏହା କହି ‘ମାଆ’ ବୋଲି ମୋର ଗୋଟିଏ କବିତା ନେଲେ । ଏ ଘଟଣାର ପ୍ରାୟ ମାସକ ପରେ ମୋ’ ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ‘ସହକାର’ ପଠାଇଦେଲେ । ସେ ସମୟରେ ତାଙ୍କରି ସମାଦନାରେ ‘ସହକାର’ ବାହାରୁଥିଲା । ଦେଖିଲି ମୋର ‘ମାଆ’ କବିତାଟି ସେଥୁରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ସେ ହଉଛି ମୋର ପ୍ରଥମ କବିତା ଯାହାକି ଛପା ଆକାରରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ସେବିନ ମୋର ଆନନ୍ଦ କହିଲେ ନୟରେ । ଜଣେ ରାଜ୍ୟ, ଦୂର୍ଗ ଜୟ କରି ଏତେ ଆନନ୍ଦ ପାଇ ନଥିବେ ।

ଓଳସିଂହ ଛାତ୍ରବାସର ସେଇ କୋଠାରେ ବସି କେତେ ଥର ସେଇ କବିତାଟି ଉପରେ ଆଖି ପକାଇଛି ।

ଚାରିଗାରେ ବୁଲିଗଲା ବେଳେ ଓଳସିଂହର କେଉଁ ଟାଙ୍କି ପଥର ଉପରେ ବସି କେଉଁ ଗଛ ମୂଳେ ଠିଆ ହୋଇ ସେଇ ପତ୍ରିକାଟି ଓଳଟାଇ ସେଇ ଲେଖାଟିକୁ ପଡ଼ିଛି । ଚାହିଁଛି । କେତେ ସାଙ୍ଗସାଥ ପିଲାଙ୍କୁ ଦେଖାଇଛି । ମାଆ ଯିମିତି ତା'ରି ପେଟରୁ ଜନମ ଦେଇଥିବା ପିଲାଟିର ରୂପ, ଗୁଣ ଦେଖିଲେ ଆହୁବିସୃତ ହୋଇଯାଏ ଠିକ୍ ସିମିତି । ନିଜ ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରକାଶ କି ଆନନ୍ଦ ଦିଏ, ସ୍ରଷ୍ଟା ହିଁ ଜାଣେ ! ସେଇ ଟିକକ ଆନନ୍ଦ ହିଁ ତାର ପ୍ରାଣ, ତାର ସର୍ବସ୍ଵ ! ନାନା ଅଭାବ, ନିର୍ଯ୍ୟାତନାକୁ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଥୋଇ ଜାଗାଇକ ସକଳ ଆଳ ଆମଦାନିକୁ ଭୂଷେପ ନକରି ଦିନ ନାହିଁ, ରାତି ନାହିଁ, ସନ୍ଧ୍ୟା ନାହିଁ, ସକାଳ ନାହିଁ, ସାରା ଜୀବନ ଧରି ସ୍ରଷ୍ଟା ଯେ ଗଢ଼ିବାଲେ ତାର ସୃଷ୍ଟି ଶୋଣିତର ପ୍ରତି ବିହୁଟିକ ଦେଇ ପାଗଳ ପରି କାହା ବଳରେ ? ଏଇ ନିର୍ମଳ ଆନନ୍ଦର ମାଧୁରାଟିକକ ପାଇବା ଲାଗି ! ସେ ଆନନ୍ଦ, ସେ ମାଧୁରା, ସେ ହସ, ସ୍ଵର୍ଗ, ମର୍ଯ୍ୟ, ପାତାଳ ତିନି ଭୁବନର କୌଣସି ସମ୍ବଦରେ ମିଳିବା ଦୁଷ୍ଟର ! ମିଳି ପାରିବ ନାହିଁ ମଧ୍ୟ । ରାଜାର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମୁକୁଟ, ସମ୍ମାନର ରାଜ ସିଂହାସନ, ବିଶାଳ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ, ଅବୁଲ କ୍ଷମତା ଏ ସବୁ ତା' ଆଗରେ ଧୂଳି ମୁଠିଏ ।

ତା'ପରେ ପରେ ବାଲକୃଷ୍ଣ କର “ସହକାର” ର ସମ୍ପାଦନା ହାତକୁ ନେଲେ । ମୁଁ ଓଳସିଂହରୁ ବରାବର କବିତା ପଠାଉଥାଏ ସହକାରକୁ । ମୋର କବିତା ନିୟମିତ ରୂପେ ସେତେବେଳେ “ସହକାର”ରେ ବାହାରେ । ମୁଁ ଚାହିଁ ବସିଥାଏ ମାସ ଶେଷରେ କେଉଁଦିନ “ସହକାର” ଆସିବ । କେବଳ ଓଳସିଂହ ବୋର୍ଡ୍ ଘରେ ଚାହିଁ ବସିଥାଏ ନୁହେଁ ତାକ ଘରକୁ ଯାଇ ତାକ ନ ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଠି ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଅପେକ୍ଷା କରି ବସି ରହିଥାଏ । ସେଇ ତାକ ରନରଟି ଗୋଟିଏ ମୁସଲମାନ । ସେ ଜଙ୍ଗିଆ କି ସିକୋଡ଼ାରୁ ଓଳସିଂହ ତାକଘରକୁ ତାକ ଆଣେ । ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ମାସର ଶେଷ ଆତକୁ ଦିନେ ଦିନେ ତାକ ରନର ତାକଘରକୁ ଆସିବାର ତେବେ ହେଲେ ଓଳସିଂହର ଦୁଇ ତିନିଟା ସାଇ ପାରି ହୋଇ ଗହୀର ବିଲ ଅଧା ବାଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଏ ଏବଂ ସବୁଜ ଗଛ ପତ୍ର ଆହୁଆଳରେ ଥିବା ଦିଗବଳୟକୁ ଚାହେଁ ଘାଟିଏ ଯାଏଁ । ସେଇ ବଣବୁଦା, ଗଛଲଟା ଭେଦକରି, ସେଇ ମୁସଲମାନ ବୁଢାଟି ତାକ ମୁଣ୍ଡେଇ ଆସୁଛି କି ନାହିଁ । ସେଇ ଅଜଣା ଗରିବ ମୁସଲମାନ ବୁଢାଟି ମୋ' ଆଖାରେ କେତେ ପ୍ରିୟ ଆପଣାର ହୋଇ ଉଠେ । ନିବିତ ଅନ୍ଧାର ପରେ ଆକାଶର କେଉଁ କୋଣରେ

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଛାଁ ଉଠିଲେ, ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ ପ୍ରାଣ ଯିମିତି ସତେଜ ପ୍ରାଣବନ୍ଦ ଦିଶେ, ପ୍ରଭାତର କନକ ରଶ୍ମିରେ ସିମିତି ସେଇ ତାକ ରନର ବୁଢାଟି ତାକ ମୁଣ୍ଡେଇ କେଉଁ ଗଛ ଉହାତରୁ ଚିକିଏ ଫାଙ୍କା ଜାଗାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିବାର ଦେଖିଲେ କି' ବିପୁଳ ଆଶା, ଆକାଂକ୍ଷା ଉଦ୍ଦବେଶ ଆନନ୍ଦରେ ଦେହ, ମନ ଆହ୍ଵା ଉଦ୍ଦବେଳିତ ହୋଇଯାଏ ! ପ୍ରାଣ ଉତ୍ତରର ଏଇ ମୋହନ ଉଦ୍ଦବେଳନ ହିଁ ପ୍ରାଣ !

ସେଇ ପିଲା ବୟସରେ କେତେ ଥର ମୋର ଲେଖା ‘ସହକାର’ରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲାନି । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଏକ ଲମ୍ବା ଚିଠି କବିତାରେ ଲେଖିଲି । ମୁଁ ଆଉ କବିତା ଲେଖିବିନି । ମୋର ଲେଖା ବାଳକୃଷ୍ଣ ବାବୁ ଛାପୁ ନାହାନ୍ତି । ସେ କବିତାର ଚିଠି ଏବେ ମୋ’ ପାଖରେ ନାହାଁ । ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ବାବୁ ମୋ’ ପାଖକୁ ଲେଖିଲେ - କୃଷ୍ଣ ! ତୁମେ କବି, କେବଳ କବି ! ତୁମେ ଲେଖିବ ନାହାଁ, କିଏ ଲେଖିବ ? ଛପା ହେଉ ବା ନ ହେଉ ପ୍ରତିବିନ ଅଭ୍ୟାସ କରି ଲେଖୁଆଥ ! ତୁମ କବିତାରେ ପ୍ରାଣର ଚିତ୍ତ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଛି । ତୁମ ପ୍ରାଣ ନିସ୍ତୃତ କବିତା ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆହୁରି ସୁନ୍ଦର ହୋଇ ବାହାରିବ ।

ତାଙ୍କରି ଉତ୍ସାହ ଓ ପ୍ରେରଣା ମୋତେ ଚିରଦିନ ଧରି କବିତା ଲେଖିବାକୁ ଉନ୍ନାଦିତ କରିଛି । ମୋର କବିତା ଭଲ ହେଉ ବା ମନ୍ଦ ହେଉ, ସେଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ମୁଁ ଦେଲିନି, ନିଜକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ତୁଳନା ମୁଁ କରିନି । ସେବିନୁ କଠୋର ସଂକଷ କରିନେଲି, ଲେଖି ଚାଲିବି ଜୀବନର ଶେଷ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

ମୋର ମନେହୁଏ ଗୋଟିଏ କବିତା ଲେଖିଥିଲି ନିଜର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପ୍ରତି ଅଚଳ ଅଟଳ ରହିବା ପାଇଁ -

“ଗୁହା ଅନ୍ଧକାରେ ଜନମିବି ପଛେ
ବଢାଇବି ମୋର ବିଭା
ଖୋଜା ପଡ଼ିବି ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଦିନେ ଗୋ
ପଦ୍ମରାଗ ହୋଇ କିବା ।”

ମୁଁ ଆଗରୁ କହିଛି, ଗଣିତରେ ମୁଁ ବଡ଼ ଦୁର୍ବଳ । କବିତା ଲେଖିବା, ପ୍ରତି ଶନିବାରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଆଲୋଚନା ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେବା, ଜତିହାସ, ଭୂଗୋଳ, ଜଂରାଜୀ ପଡ଼ିବା ସକଳ ବିଷୟ ବେଶ ମନ ଦେଇ ଆନନ୍ଦ ଓ ଆଗ୍ରହ ସହିତ କରେ । କିନ୍ତୁ ଆଲଜେବ୍ରା, ଅଜ୍ଞା, ଜ୍ୟାମିତି ଏ ବହି ଗୁଡ଼ିକ ମ୍ୟାଲେରିଆ ବଚିକା ପରି ମତେ ଦେଖିଲା ମାତ୍ରେ ପିତା ଲାଗେ । ନିର୍ଜନରେ ବସି ବିଚାରେ, ଏଗୁଡ଼ିକ ଜାଣାଧୀନ ରହିବା

ଦରକାର । କେବଳ ଜ୍ୟାମିତି ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଦେଖେ କିନ୍ତୁ ଅଜ, ଆଲଜେବ୍ରା ଗଣିତ ଶିକ୍ଷକ ପଡ଼ାଇଲା ବେଳେ ମୁଁ ବୋକା ପରି ଚାହିଁ ରହିଥାଏ ।

ଓଳସିଂହ ଛାତ୍ରବାସର ବିଜନ କୋଠରୀରେ ବସି ବେଳେବେଳେ ବହୁତ କାହେ ମତେ ଗଣିତ ଆସୁନି ବୋଲି । ସହପାଠୀ ଛାତ୍ରମାନେ କେତେ ବେଗି ଟକ୍କାକ୍ ଆଲଜେବ୍ରା, ଅଜ କରି ଦଉଚନ୍ତି । ମୁଁ କ’ଣ ଏଡ଼େ ଗଧ, ଏ ଶାସ୍ତରେ ମୋଟେ ପାରିବିନି ? ଏଇଭଳି ବହୁ ପ୍ରଶ୍ନ ନିଜେ ପଚାରେ ।

ନାରୀ ପରି କାନ୍ଦିଲେ କ’ଣ ଅଜ ବିଦ୍ୟାଟା ହାସଲ ହୋଇଯିବ ? ତେଣେ କରିବାକୁ ହେବ । ଶୁଣିଥିଲି ନେପୋଲିଯନ ଗୋଟାଏ ଅଜ ସମାଧାନ କରିବା ପାଇଁ ଚବିଶି ଘଣ୍ଟା ଦୁଆର କିଲି ରହିଥିଲେ । ଅଜଟା କଷି ପାରିଲେ ତ ଦୁଆର ପିଟାଇ ବାହାରକୁ ବାହାରିଲେ । ସେଇ ନେପୋଲିଯନଙ୍କର ସଂକଷ୍ଟ ନେଇ ଗଣିତ ବିଦ୍ୟାରେ ଲାଗିବି ବୋଲି ମନରେ ଅନେକ ସମୟରେ ବଳ ବାନ୍ଦେ । ଦୀନ ଦୂର୍ବଳର ପରମ ସହାୟକ ସାଧକମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଚରିତ ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ମୁଁ ବାଣପୂର ମାରନର ସ୍ଥଳରେ ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ଯେଉଁଦିନ ଅଜ ପରାକ୍ରା ଥାଏ, ସେବିନ ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଗୋଟିଏ କବିତା - ‘ପୃଥ୍ଵୀରାଜଙ୍କ ପତ୍ର ପ୍ରତାପଙ୍କ ପାଖକୁ’ ପଡ଼ିକରି ଯାଏ ତାଙ୍କର ପ୍ରତାପସିଂହ ବହିରୁ । ତାକୁ ପଡ଼ିଲେ ମୋ ମନରେ ଗୋଟାଏ ଅନିର୍ବଚନୀୟ ବଳ ଓ ସାହସ ଆସେ, ଅଜ ପ୍ରତି ଭୟଟା ମରି ମରି ଯାଏ ।

ମୋ ଭାଗ୍ୟକୁ ଓଳସିଂହ ହାଇସ୍କ୍ଵିଲକୁ କଟକ କେହୁପାଣେରୁ ଜଣେ ପ୍ରତିରାଶାଳୀ ଛାତ୍ର ଆସିଥିଲେ ପଡ଼ିବାକୁ । ସେ ଏବେ ଜଞ୍ଜିନିୟରିଂ କଲେଜରେ ଅଧ୍ୟାପକ ଅଛନ୍ତି ଖୁବ୍ ସମ୍ବନ୍ଧ । ସେ ସକଳ ବିଦ୍ୟାରେ ନିପୁଣ । ଅଜ ଶାସ୍ତରେ ତାଙ୍କର ଅଗାଧ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ । ଦେଖିବାକୁ ଭାରି ଦୂର୍ବଳ । କିନ୍ତୁ ଚରିତ୍ରବାନ, ପରିଶ୍ରମୀ, ଦାୟିତ୍ ସଂପନ୍ନ ଓ ମେଧାବୀ ଛାତ୍ର । ସେ ସବୁ ପିଲାକୁ ଆପଣ ବୋଲି ସମ୍ମେଧନ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ନାଁ ଗଣେଶ୍ୱର ନନ୍ଦ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଗପ ‘ଉଷା’ ନାଁ ଦେଇ ଲେଖିଥାଏ । ସେ ପଡ଼ି ଭାରି ଖୁସି ହୁଅଛି ଏବଂ କଟକର କୌଣସି ପ୍ରେସରେ ‘ଛାପିବେ ବୋଲି ମତେ ଆଶା ଦିଅନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମୋର ପ୍ରଶାନ୍ତ ବନ୍ଧୁତା ଥାଏ । ତାଙ୍କର ସରଳ, ନିର୍ମଳ ହୃଦୟବରା କମନୀୟ ବ୍ୟବହାର ଓ ସବୁ ବିଷୟରେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ମତେ ମୁଗ୍ଧ କରିଥିଲା । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପିଲାମାନେ ପରାକ୍ରା ପାଇଁ ପାଠ ପଡ଼ନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ ଝାନ ଆହରଣ ପାଇଁ ପାଠ ପଡ଼ନ୍ତି । ମୋର ମନେ ଅଛି, ମୁଁ ଗଣିତାର ରଷ୍ଟିପ୍ରାଣ ଲେଖକ ଚଲନ୍ତେଯକର ଜାଗାଜାରେ ଲେଖା ଯାଇଥିବା କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗଛ ବହି ଦିଲ୍ଲୀରୁ ମଗାଇ ପଡ଼ୁଥିଲି । ମୁଁ ପଡ଼େ, ସେ ଶୁଣନ୍ତି । ଆମ

ଦେଶ ସାହିତ୍ୟରେ ଏଇଲି ଲେଖା ନାହିଁ ବୋଲି ଦୁଃଖ କରନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ‘children new’s ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଜଂରାଜା ମାଗାଜିନ୍ ଦିଲ୍ଲୀରୁ ବାହାରେ । ଗଣେଶ୍ୱର ବାବୁ ତାହା ମନୀରଥାତି । ମୁଁ ଓ ସେ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ପଡ଼ୁ । ଜଂରାଜା ଲେଖିବାରେ ସୁନ୍ଦର ଶୈଳୀ ଆହରଣ କରିବା ପାଇଁ । ପରୀକ୍ଷା ଆଜିକାଳି ଯିମିତି ହଉଛି ସେବେ ସମିତି ପ୍ରାୟ ହଉଥିଲା । ସେବେ ଏକବାର ପାଠ୍ୟ ବିଷୟକୁ ମୁଖସ୍ଥ କରି, ପରୀକ୍ଷାରେ ଲେଖିବା ତଙ୍କ କମ୍ ଥିଲା । ଏବେ ତାର ମାତ୍ରା ଶହେ ଭାଗରୁ ହୁଏତ ପଞ୍ଚାଥଶା ଭାଗକୁ ଆସି ଯାଇଛି । ପରୀକ୍ଷାଟା ଯେ ଜ୍ଞାନର ମାପକାଠି ନୁହେଁ, ଏ ବିଷୟ ଆମେ ଅନେକ ସମୟରେ ଆଲୋଚନା କରୁ । ମଣିଷର ଯେତେ ଯାହା ଗୁଣ ଥାଏ, ପରୀକ୍ଷାରେ ଭଲ ନମର ନରକ୍ଷଣ ଫେଲୁ ହୋଇଗଲେ ଯେ, ତା’ଜାବନ ନିରାର୍ଥକ ଏ ଉଳି ଭାବିବା ମୂର୍ଖତା । ପିଲାଦିନେ ନବମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ କବିତା ଏଇ ପରୀକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଲେଖିଥିଲି ।

“ଭୟକର ବେଶେ ଆସିଲାଣି ପରୀକ୍ଷାଟା
ନିମିଷକେ ଚାଲିଯିବ କରି ହତହଟା
କେବେ ହେବ ପରୀକ୍ଷାଟା ମିଳିବି ଖବର
ପୋଥପଡ଼ୁ ବାଟିପିଅ, ଯିଏ ଯେତେ ପାର !
ସେଦିନ ପରୀକ୍ଷା କେତ୍ରେ କରି ଉଦ୍‌ବିଧନ
ଲଭିବ ଭବିଷ୍ୟ ବାବୁ ମାନ ସନମାନ
ଏ ହୀନ ପରୀକ୍ଷା ଛାର ମାନବ କହନା
ଏଥକି ମନୁଷ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ପଡ଼ିଥାଏ ଜଣା
କେତେ ବା ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ଗୁଣ ପାଇଁ ମାନବର
ତା’ କାହୁଁ ଜାଣିବ ହୀନ ଏ ପରୀକ୍ଷା ଛାର !
ଏ ପରୀକ୍ଷା ଦାରେ ଯେବେ ଯିବ ପରୀକ୍ଷାର୍ଥୀ
ବହି ଘୋଷି ଘୋଷି ଯିବ ଅର୍ଜ ଆୟୁ କଟି ।”

ଦିନେ ବୁଲି ଗଲାବେଳେ ମୁଁ ଗଣେଶ୍ୱର ବାବୁଙ୍କୁ କହିଲି - ଆପଣ ମୋ’ତଳ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଡ଼ିଲେ କ’ଣ ହେଲା, ଆପଣଙ୍କର ମୋତୁ ବିଦ୍ବରା ଯଥେଷ୍ଟ । ଅଜରେ ଆପଣ ଅତି ଉଚ୍ଚ ଦରର ଛାତ୍ର । ମୁଁ ଅଜରେ କିମିତି ପାରି ଉଠିବି ଆପଣ ମୋ’ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ? ସେ ଚିକିଏ ହସିଲେ । ମୁଁ ପଚାରିଲି, - ଆପଣ କାହିଁକି ହସିଲେ ? ସେ କହିଲେ, - ମୁଁ ତଳ ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ର । ଆପଣଙ୍କୁ କ’ଣ

ପଡ଼ାଇବି ? ମୁଁ କହିଲି, - ଏଇ ଶ୍ରେଣୀ ସୃଷ୍ଟି ମଣିଷ କରିଛି । ଜ୍ଞାନର ସାମାଗେଖା ନାହିଁ । ଜଣେ ତଳ ଶ୍ରେଣୀରେ ରହି ଉପର ଶ୍ରେଣୀର ଜ୍ଞାନ ସେ ଆହରଣ ନକରି ପାରିବ ତା' ନୁହେଁ । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଏଇ ଶ୍ରେଣୀ ସୃଷ୍ଟି ନଥିଲା । ବୟସ ଯାହାର ଯାହା ହଉନା କାହିଁକି, ସେ ପ୍ରତିଭା ବଳରେ ବେଶ ଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧ ପାଇଥିଲା, ସେ ସେତିକି ଉପରକୁ ଉଠୁଥିଲା । ଏବେ ଜଣେ କପି କରି ହୁଏତ ଉପରକୁ ଉଠି ଉଠି ଯାଉଛି କିନ୍ତୁ ଶ୍ରେଣୀ ଅନୁରୂପ ତାର ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ । ଅଛି କେବଳ ସାର୍ଟିଫିକେଟିଏ । ସବୁବେଳେ ସାର୍ଟିଫିକେଟ ଜ୍ଞାନର ମାନଦଣ୍ଡ ନୁହେଁ, ତାକିରି ପାଇବାର ଗୋଟିଏ ପିସାଦି ମାତ୍ର ।

ଗଣେଶ୍ୱର ବାବୁ ରାଜି ହେଲେ ମତେ ଅଙ୍କରେ ଅନ୍ତତଃ ଶହେରୁ ପଚାଶ ନମର ରଖିଲା ଭଲି ତାଲିମ ଦେବା ପାଇଁ । କାରଣ ସେ ଧରି ନେଇଥିଲେ ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ କି' ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲି ! ମୋର ସେତେବେଳକୁ ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀ । ଆଉ ସାତ ଆଠ ମାସ ପରେ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ହେବ ! ମୁଁ ତାକୁ ବେଳେବେଳେ ସଂସ୍କର ପଡ଼ାଉଥିଲି । ସବୁଦିନ ତାଙ୍କରି ପାଖରେ ଅଙ୍କ ଆଲଜେବ୍ରାଇ କେତୋଟି ଚିନିଷ ଅନବରତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲି । ମାଟିକୁୟଲେସନ ପରୀକ୍ଷାକୁ ଯିବା ଦିନ ଗଣେଶ୍ୱର ବାବୁ କହିଲେ, - ଆପଣ ଗଣିତ ପରୀକ୍ଷା ଦିନ ଆବଶ୍ୟକ ବିଚିତ୍ର ହେବେନି । ଆପଣ ନିଷ୍ଠ୍ୟ ପଚାଶ ନମର ରଖୁଛୁଛି, ମୁଁ ନିସଂଦେହ ରୂପେ କହି ପାରିବି !

ଗଣେଶ୍ୱର ବାବୁଙ୍କ ପରି ହିତେଷୀ ଓ ହୃଦୟବାନ ବନ୍ଦୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ' ପ୍ରାଣ ଭିତରେ ନିତ୍ୟନୃତ୍ୟ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ! ଗଣିତ ପରୀକ୍ଷାଦିନ ତାଙ୍କରି ବାଣୀ- ‘ବିଚିତ୍ର ହେବେନି’ ସ୍ଵରଣ କରି ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଗଲି । ପ୍ରଶ୍ନଟା ଓଳଟାଇ ଦେଖିଲି, ମତେ ପ୍ରତିଦିନ ଯେଉଁସବୁ ଅଙ୍କ, ଆଲଜେବ୍ରା କରିବାକୁ ଦିଅନ୍ତି ସେ, ପ୍ରାୟ ତାହାହିଁ ଆସିଛି । କ'ଣ ପରୀକ୍ଷାରେ ଆସିବ, ଆଉ ମୁଁ ତାହା ନିଷ୍ଠ୍ୟ କରିପାରିବି, ସେ ତାଙ୍କର ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ମେଧା ବଳରେ ଜାଣି ପାରିଥିଲେ । ମୁଁ ଚିନିଯଷ୍ଟା ଭିତରେ ପଞ୍ଚକାଳିଶ ନମର ଉରର କରିଥିଲି । ପ୍ରକୃତରେ ପାଇଥିଲି ସେଇ ପଞ୍ଚକାଳିଶ ନମର । ଯିଏ ଚିକିଏ ଦୀନ ଦୂର୍ବଳ, ଅସହାୟ କାହାର ଚିକିଏ ହୃଦୟବାନ ଆଶ୍ରୟ ପାଇପାରିଲେ ସାଧନାର ବାଟରେ ଯିବା ପାଇଁ ସେ ବେଶ ଯାଇ ପାରିବ । ଏଇ ଚିକକ ଅଭାବରେ କିଏ କେଉଁଠି ଝଡ଼ି ଯାଉଛି ସକଳ ଅଜଣାରେ । ମୁଁ ସେ ଠିକ୍ ଝଡ଼ିଯିବା ଉପରେ ଥିଲି, କିଏ ଏକବାର ସତ କଥା । ମୋ' ଝଡ଼ିଯିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଗଣେଶ୍ୱର ବାବୁ ଆସି ପହଞ୍ଚ ନଥିଲେ ମୋର ମାଟିକ୍ ପରୀକ୍ଷା ଘାଟି ପାର ହେବା ସମ୍ବପନ ହୋଇ ନଥାନା !!

।। ତେର ।।

ବାଉରୀ ସାହୁ ଗୁଡ଼ିଆ

ସେହର ବିଶ୍ୱମ୍ଭର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା ୧୭ / ମେ / ୭୭

ଉଣେଇଶି ଶହ ତିରିଶି - ଏକତିରିଶି ।

ଆଜିକି ପ୍ରାୟ ମନେ ପଢୁଚି ପଞ୍ଚତିରିଶି ବର୍ଷ ତଳର ସେଇ ବାଉରୀ ସାହୁ ଗୁଡ଼ିଆ । ଓଳସିଂହ ହାଇସ୍କୁଲ ଛାତ୍ରବାସରେ ମୁଁ ପଢୁଥିବା ସମୟରେ ସେ ଆୟମାନକୁ ଜଳିଅଥା ବିଦି ।

ତିନିଜଣ ଲୋକ ଜଳଖାଆ ପସରା ଧରି ସ୍କୁଲ ବୋତିଂକୁ ପ୍ରତି ଦିନ ସଂଧା ଓ ସକାଳେ ଦି'ଓଳି ଆସନ୍ତି । ଜଣକ ନାଆଁ ବୋଧହୁଏ ହେବ ଗୁଡ଼ିଚା । ଗୁଡ଼ିଚା ଆଶେ ରାଗବୁଟ, ଚିନିଖଇ, ଦହିବରା, ଆଉ ରସଗୋଲା । ତା'ର ଗ୍ରାହକ ମୁଁ ନୁହେଁ କିମ୍ବା ମୋ ଭଲି ଯେଉଁମାନେ ହତଭାଗା, ଯେଉଁମାନେ ଆର୍ଥିକ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟରୁ ବିଚ୍ଛୁତ, ବଞ୍ଚିତ ସେମାନେ ନୁହନ୍ତି । ବଡ଼ଘର ପିଲାମାନେ ତାର ନିତିଦିନିଆ ଗ୍ରାହକ । ଗୁଡ଼ିଚା ଅସିଲେ ସିଧା ସିଧା ସେଇ ଧନୀ ସମ୍ପରିସମନ୍ତ୍ର ପିଲାମାନଙ୍କ ବଖରାକୁ ଚାଲିଯାଏ । ତାର କାରବାର ସେଇମାନଙ୍କ ସହିତ ଚଲେ । ଆୟମାନେ ତା' ଆଖରେ ହୁଏତ ନିଃସ୍ଵ ନିପତିତ ପରି ଜଣା ପଢୁଥିବୁ ।

ଆଉ ଗୋଟିଏ କୃଷ୍ଣକାୟ ବିଶାଳ ଗୋଦର ଗୋଡ଼ ବିଶଣ୍ଟିତ ଗୁଡ଼ିଆ ଆସେ । ତା ନାଁଟା ମୋର ମନେ ପଢୁନି । ସେ ଆଗେ ଦୋପାଗି ଉଣ୍ଡା, ମୁକ୍ତି, ଦୋରଙ୍ଗା, କୋରା ଜତ୍ୟାଦି । ତାର କାରବାର ମଞ୍ଜିମଞ୍ଜିଆ ଅବସ୍ଥାସଂପନ୍ନ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ । ତାର ବିଶାଳ ମୁଦ୍ଗର ପରି ଗୋଦର ଗୋଡ଼ ଦି'ଗାକୁ ଦେଖିଲେ ଆଉ ବେଳେ ବେଳେ ଗୋଦର ଗୋଡ଼ର ପିଲ ଉପରୁ ମାଛି ଉଡ଼ାଉଥିବାର ଦେଖିଲେ, ତା' ପାଖକୁ ଫିବାକୁ ମୋର ମନ ହୁଏନି । ପୁଣି ମୋର ଅବସ୍ଥା ମତେ ବାଧ କରାଏ ତା'ରୁ କିନ୍ତି ନ କିଣିବାକୁ ।

ମୁଁ ଓ ମୋ ଭଲି ଯେଉଁମାନେ ଦୀନ, ଦରିଦ୍ର, ସ୍ଵଜ୍ଞବିର ଭିତରେ ଚଳିବାର ଛାତ୍ର ସେମାନେ ବାଉରୀ ସାହୁ ଗୁଡ଼ିଆକୁ ଆଦରି ଥାନ୍ତି । ବାଉରୀ ସାହୁ ବଡ଼ ଧାର ଶାତ ବୁଜାବର ଲୋକ । ବୟସ ଚାଲିଶି ଭିତରେ ହେବ । ଖଣ୍ଡିଏ ଲମ୍ବା ଗାମୁଛା ପିନ୍ଧିଆଏ । ଆଉ ଖଣ୍ଡିଏ କାନ୍ଦରେ ପକାଇଥାଏ । କଥାରେ ସହାନୁଭୂତିର ଅନନ୍ତ ମାଧ୍ୟରା ଜଳଇଲା ।

ଦେଖୁଲେ ଉତ୍ତର ଜନଭଳି ଲାଗେନା । କିଏ ଖାଇକରି ପଇସା ନଦେଲେ ତା' ସହିତ ପାଟି ଡକରାଳ କରିବାର କେବେ ମୁଁ ଦେଖୁନି । ଗୁଡ଼ାଏ ବେଶା ବାକି ପଇସା କା' ଉପରେ ହୋଇଗଲେ ବଡ଼ ବିନମ୍ବ ଭାବରେ ତାକୁ ଚାହିଁରହେ ସିନା ପାଟି ପିଟାଇ ମାଗି ଦେବନି, କାଳେ ବାବୁଙ୍କୁ କାଟିବ, ଅପମାନ ବୋଧ ହେବ । ତାର ପସରା ଭିତରେ ଥାଏ ସାଧାରଣ ପ୍ରକାର ମୁଢ଼ି ଓ ଉଖୁଡ଼ା । ମୋ'ଭଳି ଯେଉଁମାନେ ଗରିବ ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ର ସେଇମାନଙ୍କ ବସିଲା ଜାଗାରେ ଖଣ୍ଡିଏ କାଗଜ ବା ବହି ଉପରେ ମୁଢ଼ି ଉପରେ ପଇସା କର ବା ଦି' ପଇସାର ଥୋଇ ଥୋଇ ଦିଏ । ମୁଁ ଅଧଳାକର, କେଉଁ କେଉଁ ଦିନ ପଇସାକର ମୁଢ଼ି, ଉଖୁଡ଼ା ତା'ଠୁ ନିଏ । ଦିନେ ଦିନେ ଉପରଙ୍ଗଳି ଯେବେ ନେଉଥାଏ, ସକାଳଙ୍କି ନିଏନି । ମୋର ଏଇ ଖେଣି ଖାଣି ଚଳିବାର ସ୍ଵରାବ ଦେଖୁଲେ ବାରରା ସାହୁ ମୋତେ ସିମିତି କିଛି ନଜର ତଳକୁ ନ ଆଣିଲା ତଳିଆ ତାହାଣିରେ ତାହେନି । ଅଭାବର ଜ୍ଞାଳା ଭିତରେ ଜଳିପୋଡ଼ି କେତେ ନଥିଲା ଘରର ପିଲା ଚଳୁଥିବାର ସେ ଦେଖୁଚି । ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ତାର ପ୍ରାଣ ମମତାରେ ଛଳି ପଡ଼ିବାର ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିଛି ।

ଲିଆ ଗୁଣ୍ଡ କରି ଘିଅରେ ଭାଙ୍ଗି ନବାତ ଦେଇ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଭୋଗ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସେ କରେ । ପ୍ରତିଦିନ ତହିଁରୁ ଦି' ତିନି ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ି ଓଳସିଂହ ରାଧାକାନ୍ତ ମଠକୁ ସେ ପଠାଏ । ଓଳସିଂହ ଭଳି ପଲ୍ଲୀ ଗାଁ । ଭିତରେ ସେଇ ପ୍ରକାର ଲିଆ ଗୁଣ୍ଡ ଭୋଗ ବଡ଼ ଉପାଦେୟ ଓ ରୁଚିକର । ଦିନେ ଦିନେ ପଞ୍ଚାଏ ପିଲା ବରାଦ୍ କଳୁ ସେଇ ଭୋଗର ଗୋଟିଏ ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ି ଆମପାଇଁ ଆଣିଦିଏ । ମୋର ମନେ ହେଉଥାଏ, ମୋର ଯଦି ପଇସା ଥାଆନ୍ତା, ମୁଁ ସବୁଦିନ ତାକୁ ହିଁ ଆଣି ଜଳଖୁଆ କରୁଥାନ୍ତି ।

ଆନନ୍ଦ ରଥ ଓଳସିଂହ ହାଇସ୍କୁଲରେ ସେତେବେଳକୁ ସୁବକ ଶିକ୍ଷକ । ଆମକୁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ପଢାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଓ ଙଂରାଜୀରେ ବେଶ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଥାଏ । ଉଚ୍ଚକୋଟାର ଓଡ଼ିଆ ଓ ଙଂରାଜୀ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିପାରନ୍ତି । ଦିନେ ସେ ଛାତ୍ରାବାସର ପିଲାକ୍କୁ ଶୁଣିଲେ ମୁଁ ଜଳଖୁଆ ଗଣ୍ଡିଏ ପେଟ ପୂରାଇ ଖାଇବାକୁ ପାଏନି । ମତେ କବି ଭାବରେ ସାହିତ୍ୟକ ଭାବରେ ସେ ଆଦର କରନ୍ତି । ଦିନେ ମତେ ତାଙ୍କ ମୋ' ହାତରେ ରୂପା ଚକାଟିଏ ଦେଇ କହିଲେ,- କୃଷ୍ଣ । କିଛି ବିଚାରିବନି । ଏ ଚକାଟି ନିଅ । ଜଳଖୁଆ ଖାଇବାରେ ଦୂମକୁ ଅନ୍ତରଃ ଚକିଏ ସାହାଯ୍ୟ କରିବି । ମୁଁ କଇଁଚପରି ସକୁଟିତ ହୋଇ ଉଠିଲି ତଙ୍କ ହାତରୁ ଚକାଟି ନେବାପାଇଁ । ତଥାପି ତାଙ୍କର ବାରମ୍ବାର ସଫେହ ଅନୁଗୋଧ ଏତିପାରିଲି ନାହିଁ । ଦୁନିଆରେ ସମସ୍ତେ କଥା କହିବେ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟର

ଦୁଃଖ ଅଭାବକୁ ଅନୁଭବକୁ ଆଣିବେ କେତେଜଣ ? ପୁଣି ସେଇ ଅନୁଭବରେ ପରିସିଦ୍ଧ ହୋଇ ଅନ୍ୟର ଦୁଃଖ ନିରାଜବା ପାଇଁ ଆମ୍ବତ୍ୟାଗ କରିବେ କେତେ ଜଣ ? ଏମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଏ ମାଟି ଉପରେ ଅଛି ସାମାନ୍ୟ । ଆନନ୍ଦବାବୁଙ୍କର ସେଇ ଟିକକ ଦାନ ଏବେ ମଧ୍ୟ ମୋ ସ୍ମୃତିରେ ସଞ୍ଚାରିତ ହୋଇ ରହିଛି । ବହୁ ଶିକ୍ଷକ ସେ ସମୟରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଏଇପରି ଭାବରେ ସାମୟିକ ସାହାଯ୍ୟ ସୁବିଧା ଦେଇ ସେମାନଙ୍କର ଯାହା ପଥର ବହୁ ବାଧା ବନ୍ଧନକୁ ଆଡ଼େଇ ପାରିଚାନ୍ତି ।

ହଁ, କହୁଥିଲି, ସେଇ ବାଉରା ସାହୁ ଗୁଡ଼ିଆ କଥା । ମାଟ୍ଟିକୁୟିଲେବନ ପରାକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଗଲାବେଳେ ସୁଲକ୍ଷଣ, ବୋର୍ଡିଂର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ଯାହା ପ୍ରାପ୍ୟ ଥାଏ, ସବୁ ଶୁଣି ଦେଇ ଯିବାକୁ ହୁଏ । ଅତି କଷ୍ଟରେ ସବୁ ଶୁଣିଦେଲି । କିନ୍ତୁ ବିଚରା ବାଉରା ସାହୁର ମୋ' ଉପରେ ବାନିଥିବା ଦେବତଙ୍କା ମାତ୍ର ଶୁଣି ପାରିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ଜଣେ କିଏ ହୋଇଥିଲେ ହୁଏତ ବେକରେ ଗାମୁଛା ପକାଇ ଧରି ବସନ୍ତା ମୋର ହଜ୍ଜ ପରିସାର ଏଇଲେ ଦେଇ ଦେବାକୁ ହେବ ବୋରି । ରତ୍ନିମ ଚାହାଣି ପକାଇ ପାଟି ଦୁଷ୍ଟରେ ଆକାଶ ପବନ କମିତି ବିକମିତ କରି ମାରି ବସନ୍ତା ଦିଅ, ଦିଅ, ଏଇଲେ ଦିଅ । କିନ୍ତୁ କେଉଁ ଅଖ୍ୟାତ ପଲ୍ଲୀର ଦରିଦ୍ର ଗୁଡ଼ିଆ ବାଉରା ସାହୁ ମୋର ଉନ୍ନଟ ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ବୁଝି ଉଚିତରେ ଅନୁଭବ କରି ଜହିଲା,- ଆପଣଙ୍କୁ ପରିସା ପାଇ ନଥିବ । ଆଉ କେତେବେଳେ ଦେବେ ପଛକେ ମତେ । ମୋ ଲାଗି ଚିନ୍ତା କରିବେନି ଆଜ୍ଞା । ଆପଣଙ୍କଠି କଣ ବୁଦ୍ଧିଯିବ ? ଆପଣ ସର୍ବ ଶୁଭରେ ଯାଇ ପରାକ୍ଷା ଦେଇ ଆସନ୍ତୁ ।

ତାଙ୍କୁ ଘଡ଼ିଏ ବେଳ ଯାଏଁ ଚାହିଁ ରହିଲି । ସାଧାରଣ ଲୋକଟିଏ ହେଲେ କ’ଣ ହେଲା, ବେଦନା ବୁଝିବାର ମରମ ତା’ଠି ରହିଛି । ମୁଁ କେଉଁଆଡ଼େ ନିମିଷକ ଭିତରେ ତା ଆଖି ଆବୁଆଳରେ ରହିବି, ତା ସହିତ ମୋର ହୁଏତ ଆଜିଥି ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ ନୋହିପାରେ । ସେ ହୁଏତ ମୋତୁ ତାର ନାର୍ଯ୍ୟ ପରିସାର ପାଇପାର ବା ନପାଇ ପାରେ ମଧ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ତାର ଟଙ୍କାଟା ପ୍ରତି ଯେତେ ଲୋତ ନାହିଁ, ଲୋତ ମୋଠି । ତାର ନିଜ ବ୍ୟବସାୟ ପ୍ରତି, ନିଜ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରତି ଯେତେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନାହିଁ ଏଇ ଉପସ୍ଥିତ ଷେତ୍ରରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ମୋର ମନର ଅବସ୍ଥା ନିମିତ୍ତ ଭଲ ରହିବ ମୁଁ ନିମିତ୍ତ ଶୁଭରେ ମଙ୍ଗଳରେ ପରାକ୍ଷା ଦେଇ ଫେରିବି । ଜୀବନରେ କେତେ ବ୍ୟବସାୟଙ୍କୁ ଦେଖିବି । ସେମାନେ ଲକ୍ଷ୍ୟପତି । କୋଟିପତି ସାଧବ । ଏକକାଣ୍ଠା କହିବି ହୁଏତ ମାସେ ଦି’ ମାସେ ଧରି ବାକି ରହିଗଲେ ଦୂଷ

ହୃଦୀ ମାଗି ଦେବାର ଦୁଃସାହସ ସେମାନଙ୍କର ଅଛି । ମାଗିଚଢି ମଧ୍ୟ । ସାହୁ ଭାବରେ ନୁହେଁ, ବିନ୍ଦୁ ଭାବରେ ନୁହେଁ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମାନରେ ଆଞ୍ଚ ଆସିଲା ପରି ପ୍ରକାଶ୍ୟ ରାଜମାର୍ଗରେ ପାଞ୍ଚ ଜଣଙ୍କ ସାମନାରେ । ସେତେବେଳେ ବାଉରୀ ସାହୁ ମୋ ସୂଚିର କେଉଁ ଅତଳ ଗର୍ଭରୁ ଆସି ମୋ ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇଛି, ଜଣେ ସାଧାରଣ ବ୍ୟବସାୟା ଭାବରେ ନୁହେଁ, ଜଣେ ଆହୁକ ହୃଦୟବାନ ବନ୍ଧୁ ଭାବରେ ।

ପ୍ରାଣ ସହିତ ପ୍ରାଣର ଅନୁଭବ, ଅବିଛେଦ୍ୟ ବନ୍ଧନ, ସେ କ'ଣ ଏତେ ସହଜରେ ମିଳେ ? ବାଉରୀ ସାହୁ ଜଣେ ସାଧାରଣ ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇପାରେ, ଏ ମାଟିର କେତେ ତଳେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଖି ଅନ୍ତରାଳରେ କେଉଁ ମାଟିଖାଟି କୁଡ଼ିଆ ଭିତରେ ଶାଗ, ପେଇ, କାଞ୍ଜି, ଖୁଦୁପିତା ଖାଇ ରହିପାରେ, ତାକୁ ସମସ୍ତେ ନିତାନ୍ତ ହେୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ହୁଏତ ଦେଖ ପାରନ୍ତି, ରାଜା, ମହାରାଜା, ଶେଠ, ମହନ୍ତ ସକଳର ସାମାଜିକ ଖ୍ୟାତି ଗାରିମାର ବହୁ ନିମ୍ନରେ ସେ ହୁଏତ ଗୋଟାଏ ପୋକ ମାଛି ପରି ଦିଶିପାରେ, କିନ୍ତୁ ଏ କାଳିମାମୟ ଧରଣୀର ବହୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵରେ ଅନୁତ ଅନ୍ତରାକ୍ଷର ନାଲିମା ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଵଳ୍ପ ସୁନ୍ଦର ତାରାଟିଏ ପରି, ସିଏ ଅନୁତକାଳ ଧରି ଭଲଭଳ ହଉଛି, ହଉଥିବ, ତାର ସ୍ଵିଗଧ ରଖି ଟିକକ ବିକୀରଣ କରି, ବିତରଣ କରି ।

ପ୍ରାଣର ଏଇ ସ୍ଵିଗଧ ରଖି ଟିକକ ପ୍ରାଣର ଅନୁତ ସଂପଦ । ଏଇ ରଖି ଟିକକ ସିଏ ପୁଟାଇ ପାରିନି, ସେ ଜୀବନକୁ ପଳପଳ କରି ହତ୍ୟା କରିଛି, ସମାଜର ଯେତେ ଦୁଇ ସୋପାନରେ ରହୁନା କାହିଁକି, ବାଉରୀ ସାହୁ ଏଇ ସଂପଦ ଟିକକର ଅଧିକାରୀ । ପଇସା ଲୋଭତ୍ତୁ ପ୍ରାଣର ଲୋଭ କି ବଡ଼ ଜିନିଷ ।

ମାତ୍ରିକ୍ୟଲେସନ ପାସ କରି କଟକ ତ୍ରୈନିଂ ସ୍କୁଲରେ ନାଁ ଲେଖାଇବାର ଟାରି ଛ' ମାସ ପରେ ଓଳସିଂହ ହାଇସ୍‌କୁଲର ଜଣେ ଛାତ୍ର ରାଧାଶ୍ୟାମ ରାଉଡ଼ରାୟକୁ ଦେଖିଲି । କଟକ ତ୍ରୈନିଂ ସ୍କୁଲ ହତାରେ ମୋର ସିଏ ଅତି ପରିଚିତ ସାଥ । ମତେ ଦେଖୁ ପଚାରିଲେ - କବିଙ୍କିତ ବହୁଦିନ ହେଲା କିନ୍ତି କବିତା ଶୁଣିନି । ଶୁଣିବାକୁ ଆସିଛି । ତାକୁ ସେବିନ ଅତିଥ ଭାବରେ ସମର୍ପନା କଲି । କେତେ ଆଳାପ ମେଳାପ ପରେ ତାକ ହାତରେ ଦେବତଙ୍କା ଦେଇ କହିଲି,- ରାଧାଶ୍ୟାମ, ବାଉରୀ ମାହୁ ଗୁଡ଼ିଆକୁ ଏତକ ଦେଇ ଦେବ । ମୁଁ ଓଳସିଂହ ଛାତ୍ରିବାପରେ ତାର ପଇସାତକ ଦେଇ ପାରିନି । ସେ ଜାତିରେ ଗୁଡ଼ିଆ ନୁହେଁ କେବଳ, ହୃଦୟରେ ସେ ଗୁଡ଼ିଆ । ମୋର ଏ କବିଦ୍ୱାମୟ କଥା ଟିକକ ଶୁଣି ରାଧାଶ୍ୟାମ ହସିଲେନି କେବଳ, ମୋ' କଥାର ସତ୍ୟତା ଅନୁଭବ କଲେ, ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିପାରିଲି ତାକର ନିସର୍ଗ ସୁନ୍ଦର ହସିକକ ଭିତରୁ ।

।। ଚତୁର୍ଦ୍ଦ ।।

ଭାତଗୁଡ଼ା ହାତରୁ ଖସି ପଡ଼ିଲା

ସେହର ବିଶ୍ୱମର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା ୧୭ / ଟ / ୭୫

୧୯୩୧ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ମାସ । ମୁଁ ସେ ବର୍ଷ ମାଟିକୁଳେସନ ପରାକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟ ପରାକ୍ଷାରେ ଉଭାର୍ଷ ହୋଇଛି । ଓଳସିଂହ ହାତଗୁଡ଼ା ଛାତ୍ରାବାସରେ ଗୋଟିଏ କୋଠରୀରେ ରହି ପଡ଼ାପଡ଼ି କରୁଛି । କେବଳ ରାତିରେ ଚାରିଗୁଡ଼ା ଶୋଇବା ଛତା ଅନ୍ୟ ସମୟକ ଅକ୍ଲାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କରେ । ପଢ଼ିବା ଅପେକ୍ଷା ପାଠ୍ୟ ବିଷୟକୁ ଲେଖିବାରେ ମୋର ବହୁତ ସମୟ ବିନିଯୋଗ କରେ । ଉପାଦେୟ ଖାଦ୍ୟର ଅଭାବ । କଠୋର ମାନସିକ ପରିଶ୍ରମ ଯୋଗୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇ ହୁଏ । ମେସରେ ଦିଓଳି ମୁଠିଏ ଖାଇବା ଛତା ଆଉ କିଛି ଭଲ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇ ମସିଷ୍କାଳୁ ସତେଜ କରିବା ପାଇଁ ଉପାୟ ନାହିଁ । ପଇସାର ନିତାନ୍ତ ଅଭାବ । କାହାକୁ ହାତ ପଢାଇ ଧାର ମାଗିବି ? ମାଗିବାଟାକୁ ମୁଁ ଘୁଣା କରେ । ବାପା ଟଙ୍କା ପଠାଇ ନଥାନ୍ତି । ମେସରେ ଦେୟ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ମାସର ବାକି । ଆମେ ସବୁ ଦିନ ଖାଇ ବସିବୁ, ରୋଷେଇ ଘରେ ପିଲା ଶହେ ହେବ । ସେତେବେଳେ ଛାତ୍ରାବାସରେ ପ୍ରାୟ ଶହେ ପିଲା ରହନ୍ତି । ମେସରେ ପରିଚାଳକ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ । ତାଙ୍କ ନାଁ ବାଞ୍ଚାନିଧି ପଞ୍ଜନ୍ମାୟକ ସେ ଗୋଟିଏ ନୋଟିସ୍ ଦେଲେ ଯେ ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର ମେସରେ ଚାଉଳ ପଇସା ବାକି ଅଛି, ସେମାନଙ୍କର ସେଦିନଠୁଁ ଖାଦ୍ୟ ବନ୍ଦ ହବ । ମୋ ନାଁ ମଧ୍ୟ ସେଇ ହତଭାଗାଙ୍କ ତାଲିକାରେ ଥିଲା ।

ନୋଟିସଟି ଶୁଣିଲି । ଭାତ ପାଟିକି ଗଲାନି । ଭାତ ଗୁଡ଼ା ହାତରୁ ଖସି ପଡ଼ିଲା । ଆଖି ଲୁହରେ ଛଳ ଛଳ ହୋଇଗଲା । ବିଚାରିଲି ମୁଁ ତ ଜଣେ ପରାକ୍ଷାର୍ଥୀ । ପ୍ରାୟ ମାସେ ପରେ ସ୍କୁଲ ଛାତ୍ରାବାସର ସମସ୍ତ ପାଉଣା ଶୁଣି ଦେଇ ମତେ ପୁରା ପରାକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ଯିବାକୁ ହେବ । ବାପା ତ ଲେଖିଛନ୍ତି ଜମି ଖଣ୍ଡିଏ ବନ୍ଦା ଦେଇ ନିକଟରେ ଟଙ୍କା ପଠାଇବେ । ଏ ସବୁ କଥା ତ ଆଗରୁ ମୁଁ ମେସି ପରିଚାଳକଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦେଇଛି । ଦିନ ପଥରଟା ଆଉ ସତାରି ପାରିଲେନି । ମୁଁ ତ ଅଜଣା, ଅଚିହ୍ନା ବା ପାଞ୍ଜିଦେଇ ଚାଲିଯିବା ପିଲା ନୁହେଁ । ପୁଣି ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଚାରିବର୍ଷ କାଳ ଏଇ ଛାତ୍ରାବାସରେ ରହିଆସିଛି । ମୋର ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟର ପ୍ରତିଟି ମୁହଁର୍ବ ଏତେ ମୂଲ୍ୟବାନ ଯେ ମୁଁ ଗାଁକୁ ଯାଇ ଏତେ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବା ଅବସ୍ଥାରେ ନାହିଁ । ଏତକ ଅତତଃ

ସେ ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଅଭାବଗ୍ରହ ଲୋକର ମନକୁ ବୁଝିବା ହୃଦୟ କେତେ ଜଣକର ଥାଏ ?

ବସାକୁ ଆସି ପଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଲି । ବାପାଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଦେଲିନି । ଦିନଟା ଲେଖାପତାରେ ଗଲା । କିନ୍ତୁ ମନ ଭିତରଟା ମଞ୍ଚରେ ମଞ୍ଚରେ ବିହ୍ରୋହା ହୋଇ ଉଠୁଥାଏ ।

ଗାଁକୁ ଗଲେ ହଠାତ୍ ଦିନେ ଭିତରେ ଚଙ୍ଗା ଯୋଗାଡ଼ କରି ଫେରିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ସମୟ ନଷ୍ଟ ସାର ହବ ମାତ୍ର । ଉପାସ ଭୋକରେ ରହି ପଢ଼ିବି ଏବଂ ସମୟର ଏକ ମୁହଁର୍ତ୍ତ ନଷ୍ଟ କରିବି ନାହିଁ ଭାବୁଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଭୋକ ଉପାସରେ ପାଠ କ’ଣ ପଢ଼ି ହବ । ରାତି ହେଲା । କିଏ କିମିତି ଅନ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଗେଣ୍ଟ ମିଲ ପକାଇ ମେସରେ ଖାଇଲେ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ କୌଣସି ବନ୍ଧୁ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ମୋ ପାଇଁ ଗେଣ୍ଟ ମିଲ ପକାଇବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲିନି । ଖାଇବା ଘଣ୍ଟା ବାଜିଲା । ପିଲାମାନେ ଥାଳି ଗିନା ଧରି ଗୋଷେଇ ଘରକୁ ଖାଇବାକୁ ଗଲେ । ମୁଁ ମୋ ବିଜନ କୋଠରୀ ଭିତରେ ବସିଥାଏ । ଥାଳି ଗିନା ଧରି ଖାଇବାକୁ ଯିବି ନା ଉପାସ ରହି ପାତିଦୁଷ୍ଟ ଚିପି ରାତିଟା ଶୋଇଯିବି ଭାବୁଥାଏ । ଟିକିଏ ପଦାକୁ ଆସିଲି । ଆକାଶକୁ ଚାହିଁଲି । ଶୀତ ରାତିର ଆକାଶ । ତାରାଗୁଡ଼ିକ କି’ ସ୍ଵର୍ଗ ଦିଶୁଆନ୍ତି । ଘତ୍ତିଏ ସେଇ ତାରକାଶଚିତ ନୀଳ ଆକାଶକୁ ଚାହିଁ ରହିଲି । ମନଟା ବିଷ୍ଟୁତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସବୁ ଗୁରୁତି, ସବୁ ଦୁଃଖ, ସଙ୍କୋଚ କୁଆଡ଼େ ନିମିଷକ ଭିତରେ ଉଭାଇ ଗଲାପରି ଲାଗିଲା ।

ନା, ମୁଁ ଚାରିବର୍ଷର ଛାତ୍ର । ମେସ ବା ସ୍କୁଲ ପାଉଣା ପାଇଁ ଦେଇ ନଦେଇଚି କେତେବେଳେ ଜମିତି ନୁହେଁ । ବରାବର ଦେଇ ଆସିଛି । ଦୈନ୍ୟ ଭିତରେ ନୀଚତାର ଆଶ୍ରୟ ନେଇନି । ଏଠି ତ ଅନେକ ସ୍ଵର୍ଗକ ଅବସ୍ଥାର ପିଲା ମେସରୁ ସାହାଯ୍ୟ ପାଆନ୍ତି । ଗେଣ୍ଟ ମିଲ ପକାଇ ଦଶ ପଦର ଦିନ ପିଲାମାନେ ରହନ୍ତି । ମୁଁ ତ ନିଶ୍ଚୟ ମୋ ଦେଇ ପଦର ଦିନ ଭିତରେ ଦେଇଦେବି । ମୋପ୍ରତି ଏ ଅବିଚାର କାହିଁକି । ଭୋକ ଉଛୁଟରୁ ଉଛୁଟର ହେଲା । ମନରେ ଦମ୍ଭ ସାହସ ପୂର୍ବ ଉଠିଲା । ଥାଳି ଗିନା ଧରି ଗୋଷେଇଶାଳାକୁ ଗଲି । ସେଠି ଅଗଣିତ ଛାତ୍ର ଖାଇବସିଛନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ମତେ ଚାହିଁ ରହିଚନ୍ତି । ଯାଇତେ ମିଲ ବନ୍ଦ । ଏ କିମିତି ଆସିଲେ । ପୂଜାରୀ ମତେ ଦେଖୁ କହୁଛି, - ଆପଣଙ୍କ ମିଲ ବନ୍ଦ ଆଛି । ତାର ଏ କଥା ମୋର ଏ କାନରେ ବାଜି ଫେରିଗଲା । ସେଥିପ୍ରତି ଭୁଷେପ କଲିନି । ପୂଜାରାଗୁଡ଼ିକ ଧନୀ ସ୍ଵର୍ଗକ ଅବସ୍ଥାର ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଦି ପଇସା ପାଇ ଖାଦ୍ୟ ପରସିବାରେ ନାନା ପାତର ଅନ୍ତର କରନ୍ତି ।

ଏଗୁଡ଼ାକଙ୍କର କି ନୈତିକ ବଳ ଅଛି । ନାରବ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ସିଧା ସିଧା ଚାଲିଗଲି ରୋଷେଇ ଘରକୁ, ଯେଉଁଠି ହଣ୍ଡା ହାଣିରେ ଭାତ ତାଳି ରହିଛି । ନିଜେ ବାତି ଆଣି ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ବସି ଖାଇଲି । ମତେ ଛାତ୍ରମାନେ, ପୂଜାରୀ ଓ ମେସ ମ୍ୟାନେଜର ବଲବଲ କରି ଚାହଁ ରହିଥାନ୍ତି । ମୁଁ ନିର୍ଲଙ୍ଘ ଭାବରେ ଖାଇ ଚାଲିଥାଏ । ଦେଖିବା କିଏ କଣ କହିବ, ବିଚାରୁଥାଏ । ଭୋକର ଶକ୍ତି କି ବିରାଟ । ମେସ ମ୍ୟାନେଜର ଭଲ ଲୋକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏଇ ଅଗଣିତ ଛାତ୍ରକ ମେସ ପଇସାରୁ ବେଶ କିଛି ପେଟରେ ପକାଇ ପାରନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଆହ୍ଵା କରି ପାନେ ଦେବି ମତେ ଯେବେ ପଦେ କଣ ଆଷ କରି କହିବେ । କିନ୍ତୁ କିଏ ମତେ ପଦେ ହେଲେ ସାହସ କରି କିଛି କହି ନାହାନ୍ତି । ଦୁର୍ବଲତା ଯେଉଁଠି ଭାବୁତା ସେଇଠି ।

କିନ୍ତୁ ରାତିରେ ଶୋଇଲାବେଳେ ଭାବିଲି ମୋର ସମସ୍ତ ବହିପତ୍ର ଧରି ସକାଳ ପାହିଲେ ଗାଁକୁ ଚାଲିଯିବି । ଗାଁରେ ମନ ଦେଇ ପାଠ ପଢ଼ିବି । ପରାକ୍ଷା ଦେବା ପାଇଁ ପୁରା ଯିବାର ତିନି ଚାରିଦିନ ପୂର୍ବରୁ ସମସ୍ତ ଚକ୍ର ପଇସା ଧରି ଏଠାକୁ ଫେରିବି । ମୁଁ ସବୁ ସହି ପାରେ କିନ୍ତୁ ମୋର ଆହୁସମ୍ବାନ ଉପରେ ବାଧା ଆସିଲେ ମୁଁ ଅଥୟ ହୋଇପାରେ ।

ସକାଳ ପାହିଲା । ବହିପତ୍ର ପୁତ୍ରିକ ମୋର ଗୋଟିଏ ପିନ୍ଧାଲୁଗାରେ ଗଣ୍ଠିଲା କରି ବାନ୍ଧିଲି । ପାଖରେ ତ କାଣିକିର୍ତ୍ତିତିଏ ନାହିଁ । ଗାଡ଼ି ଖର୍ଚ୍ଚ କଣ କରିବି । ମୋ ଶ୍ରେଣୀର ନରସିଂହ ସ୍ବରୂପି ଟିକିଏ ସ୍ଵର୍ଗଲ ଅବସ୍ଥାର ଛାତ୍ର । ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା ବେଳେ ସେ ସାହାୟ୍ୟ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ ଥାଏ । ଶ୍ରେଣୀରେ ସବୁବେଳେ ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ପାଆନ୍ତି । ଅଥବା ଗର୍ବ ଅହଂକାର ଟିକିଏ ସଙ୍ଗା ତାଙ୍କର ନଥାଏ । ବଡ଼ ବନ୍ଧୁ ଭାବାପନ୍ତି । ମୋର ହଠାତ୍ ପରାକ୍ଷାର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ଗାଁକୁ ଯିବାର ଶୁଣି ଟିକିଏ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଆଉ ଶାସ୍ତ୍ର ଫେରିବ ବୋଲିକହି ଟ୍ରଙ୍କରୁ ଆଠଣା ପଇସା ଗାଡ଼ି ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ଦେଲେ । ସେତେବେଳେ ନିରାକାରସ୍ଵରରୁ ବାଲୁଗାଁ ଯିବାକୁ ଗାଡ଼ି ଖର୍ଚ୍ଚ ଆଠଣା ଜମା ପଡ଼େ । ସେଇ ଆଠଣା ପଇସା ମୋତେ କୋଟିନିଧି ପରି ଲାଗିଲା । ଉକ୍ତ ଅଭାବ ବେଳେ ଟିକିଏ କଣ ପାଇଲେ ମନ କେତେ ଆଶା ଉପାହରେ ନାଟି ଉଠେ । ସେତେବେଳେ ମୋ ମନ ନାଚିବା ଅବସ୍ଥାରେ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଯେ ଗାଁକୁ ଯାଇ ପାରି ନଥାନ୍ତି, ଏଥର ଯାଇ ପାରିବି ଏଇ ସାମାନ୍ୟ ସାହାୟ୍ୟ ଉପରେ ସେଥିଲାଗି ଅନ୍ତର୍ଭାବ ଗୋଟିଏ ମୁହଁର୍ଜ ପାଇଁ ଟିକିଏ ଖୁସି ହୋଇପଡ଼ିଲି ।

କେଉଁ ଅଜଣା ରାଜଜର ବିଜନ ପଥକଟିଏ ପରି ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ ମନରେ ମାରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନିରାକାରପୂର ସେସନକୁ ଚାଲିଲି ଓଳସିଂହରୁ କେତେ ବଣ ବୁଦା ଚାଙ୍ଗି ପାହାଡ଼ ପ୍ରାନ୍ତର ଅତିକ୍ରମ କରି । ଆଖ ବେଳେ ବେଳେ ଲୁହରେ ଆର୍ଦ୍ର ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ରାଷ୍ଟ୍ରାର ସେଇ ଗଛ, ଲଟା, ପାହାଡ଼ ପ୍ରାନ୍ତର ଉପରେ ନୀଳ ଆକାଶ, ପାଦ ତଳର ପ୍ରତି ଧୂଳିକଣା, ସୁଦୂର ପ୍ରାନ୍ତର ଉପରେ ଚରୁଥିବା ଅଗଣିତ ଗୋରୁ ଶାନ୍ତ ଏମାନଙ୍କ ୩୦ରେ ଯେବେ ଭାଷା ଆଶା ବୋଧନ୍ତୁଏ ମତେ ସେମାନେ ପ୍ରବୋଧନା ଦେଉଥାନ୍ତେ ।

ଗାତିରେ ବସି ଶାଁରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି ପ୍ରାୟ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ । ମୋତେ ହଠାତ ଆସିବା ଦେଖୁ ବାପା ଆଶ୍ରମ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଟଙ୍କା ପାଇଁ ଆସିବିବୋଲି କହିଲି । ମୁଁ ତ ବାସ୍ତରୀ ଟଙ୍କା କାଲି ତୋ ନାଁରେ ପଠାଇ ଦେଇଛି ନୀଳାମର ମିଶ୍ରକୁ ଆଶି ଜମି ଖଣ୍ଡିଏ ବନ୍ଦା ଦେଇ । ତୁ ଟଙ୍କା ପାଇନ୍ତୁ କେମିତି ବୋଲି ବଢ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଚାରିଲେ । ମୁଁ ଉରର ଦେଲି - ଯେବେ ଟଙ୍କା ପଠାଯାଇଛି, ତେବେ କୌଣସି ଶିକ୍ଷକ ହୁଏତ ମୋ ପାଇଁ ରଖିଦେବେ । ମୁଁ ଅନ୍ତତଃ ଦଶ ପଦର ଦିନ ଘରେ ରହି ପଢାପଢି କରିବି ଆଉ ପରାକ୍ଷା ତିନି ଚାରି ଦିନ ଥିବ ଓଳସିଂହ ଯିବି । ସେ ନିରବ ରହିଲେ ।

ଘରେ ଲେଖାପଢା କରିବାର ଆବେଦନୀ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଛାତ୍ରବାସ ପଢାଶୁଣା କରିବାର ଉଚ୍ଚତଃ କ୍ଷେତ୍ର । କେତେ ଛାତ୍ରଙ୍କ ସାହଚର୍ଯ୍ୟରେ ଆସି ଜ୍ଞାନର ପରିସମା ବଢ଼ି ପାରିବ । ଆଲୋଚନା ପାଇଁ କ୍ଷେତ୍ର ମିଳିବ । ଆଜିକାଲି ମୁଁ ଦେଖୁଛି ଶତକତା ନବେ ଛାତ୍ର ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ ମୁଖସ୍ତ କରନ୍ତି ଅର୍ଥ ବୁଝନ୍ତୁ ବା ନବୁଝନ୍ତୁ । ପରାକ୍ଷାରେ ମୁଖସ୍ତ ପାଠ୍ୟ ଲେଖୁ କୃତାତ୍ମ ହାସଳ କରି ଆହୁ ସନ୍ତୋଷରେ ବିଭୋର ହୋଇ ଉଠନ୍ତି । ଏହାଦ୍ୱାରା ଜୀବନର ବିକାଶ ହୁଏନି । ମନୁଷ୍ୟ ବିକାଶଶାଳ ପ୍ରାଣୀ । ଆଜିର ଶିକ୍ଷାରେ ମନୁଷ୍ୟର ବିକାଶ ପଥ ଦିନକୁ ଦିନ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଆସୁଛି । ପାଠ୍ୟଜା ଚାକିରି ପାଇଁ ଉଦ୍‌ଦିଷ୍ଟ ନୁହେଁ, ମୌଳିକ ଶକ୍ତିର ପ୍ରସ୍ଫୁନ୍ଦ ପାଇଁ । ଏଇ ମୌଳିକ ଶକ୍ତିକୁ ଯେ ଯେତିକି ପୁଣ୍ୟ ପାରିବ, ସେ ସେତିକି ବିରାଟ ହୋଇ ପାରିବ । ସେଥିଲାଗି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟର ଆଲୋଚନା ଓ ସମାଜୀକ ଏକାନ୍ତ ଲୋତା । ଆମେ ବହୁ ଛାତ୍ର ଏ ପଦ୍ଧାର ପଥକ ଥିଲୁ । ଅନ୍ତ ଭାବରେ କୌଣସି ବିଷୟ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଉ ନଥିଲୁ ।

ଘରେ ବହୁ ଛାତ୍ରଙ୍କ ସହ ମିଶି ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ସୁବିଧା

ନଥଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଯେତେ ଯାହା ପାରୁଥିଲି, ନିଜେ ନିଜେ ମନକୁ ମନ ଆଲୋଚନା କରି ପଡ଼ୁଥିଲି । ସମୟର ଏକ ମୁହଁର୍ଦ୍ଦିଶ ମୋତେ ମଣି ମାଣିକ୍ୟ ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ପାହାନ୍ତିଆରୁ ଉଠାଇଦେବା ପାଇଁ ବୋଉକୁ କହୁଥିଲି । ଠିକ୍, ପାହାନ୍ତା ହୋଇଗଲେ ବୋଉ ତିବି ଲଗାଇ ମତେ ଉଠାଇ ଦିଏ । ମୁହଁ ହାତ ଧୋଇ ପଢାରେ ଲାଗିପଡ଼େ । ମୁଁ ପିଲାଦିନୁ ଶଣିତରେ ଦୂର୍ବଳ । ତଥାପି ଅର୍ଯ୍ୟାସ କରି ପ୍ରତିଦିନ ତିନି ଘଷା ଅଳ୍ପ କଷେ ଓ ଜ୍ୟାମିତିର ଉପପାଦ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖେ । ଓଳସିଂହ ଫେରି ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ମାଟ୍ରିକୁ୍ୟଲେସନର ସମସ୍ତ ପାଠ୍ୟ ପୁଞ୍ଜାନୁପୁଞ୍ଜ ଭାବରେ ଶେଷ କଲି । ମୋର ଜିଦ୍ ଛାତ୍ରବାସରେ ନାନା ଅଭାବ ଭିତରେ ରହି ଯାହା କରିଥାନ୍ତି, ଘରେ ରହି ସେଉଳି ବା ତା'ରୁ ଅଧିକ ପଢା ଶୁଣା କରିପାରିବି । ମଣିଷ ଭଲ କାମରେ ଚିକିଏ ଜିଦ୍ଧାର ହେଲେ ଅସାଧ ସାଧନ କରିପାରିବ - ଏ ବିଶ୍ୱାସ ମୋର ଏକବାର ସତ୍ୟ ଅନୁଭବ କଲି । ଆଶ୍ଵାସିର ଗୋଟିଏ ନିଶ୍ଚାସ ମାରି କେତେ ଦିନ ପରେ ଓଳସିଂହରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ମୁଁ ସମସ୍ତ ପାଠ୍ୟ ତନ୍ତ୍ରତନ୍ତ୍ର କରି ଶେଷ କରି ପାରିଛି ଶୁଣି ମୋର ଛାତ୍ର ବନ୍ଧୁମାନେ ଅବାକ୍, ହୋଇଗଲେ ।

ସ୍କୁଲ ଓ ଛାତ୍ରବାସର ପାଉଣା ଦିଆ ହେଲା । ତୁମର ତ ଟଙ୍କା ଆସିଥିଲା, ତୁମେ କାହିଁକି ଗାଁକୁ ଯାଇ ରହିଲ ବୋଲି କେହି ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ପଚାରିଲେ । ତାଙ୍କୁ ତାର ସଠିକ୍, ଉତ୍ତର ଦେବାରେ ସେ ଚିକିଏ ବିଶ୍ୱିତ ହେଲେ ଏବଂ ମତେ ଆଗରୁ କାହିଁକି କହିଲନି ବୋଲି ପଚାରିଲେ । କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ଅନେକ ସମୟରେ ନିଜର ଅଭାବ ଜନିତ ଦୃଷ୍ଟି ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାକୁ ସଜ୍ଜୁତିତ ହୁଏ ।

॥ ପଦର ॥

ପାସ ଖବର

ସେହର ବିଶ୍ୱାସର !

୧୯୩୧ ମସିହା । ମାଟ୍ରିକୁ୍ୟଲେସନ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ପୁରାରୁ ଘରକୁ ଫେରିଲି । ବାପା ପଚାରିଲେ, - ପରୀକ୍ଷାରେ କେମିତି କରିବୁ ? ବିନମ୍ର ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲି, - ଭଲ କରିଛି । ପୁଣି ଉତ୍ତରିତ ହୋଇ ପଚାରିଲେ, - ଶଣିତ ତୋର ତ ଭଲ ହୁଏନି । ଶଣିତରେ ଶହେରୁ ପଚାଶ ନମର ରହି ପାରିବ ତ । ମୁଁ କହିଲି, - ତିରିଶ ନମର ରହିଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେଲା । ମୋର ପ୍ରାୟ ପଚାଶ ପାଖାପାଖ ରହିବ । ଗୋଟିଏ

ଆଶ୍ରମିତ ନିଶ୍ଚାସ ମାରି ନିରବ ରହିଲେ ସିଏ । କେତେ ଦୁଃଖ କଷରେ ଜୀବନର ଏଇ ଅସ୍ତ୍ରମିତ ଅବସ୍ଥାରେ ମତେ ପଢାଇଛନ୍ତି । ମୋର ବିଜୟ ସମ୍ବାଦଟା ଶୁଣିଲେ ପ୍ରାଣର ସମସ୍ତ ସାଧନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ପରି ଲାଗିବ ତାଙ୍କୁ । ଯେବେ ମୋର ପରାଜୟ ହୁଏ, ଜୀବନରେ ଆଉ ମତେ ପଢାଇପାରିବାର ସମ୍ବାଦନା ନାହିଁ । ବାର୍ଷିକ୍ୟର ଭାଗରେ ଯେତେ ଲାଞ୍ଚ ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ତା'ଠୁ ବଳି ମୋର ପରାଜୟ ଭାଗା ଆହୁରି ତାଙ୍କୁ ନୁଆଁଇ ଦେବ । ଆମ ଘର ସାଧାରଣ ସଙ୍ଗତିସମ୍ବନ୍ଧ ଘର, ଥିଲା ଘରର ନୁହେଁ । ଥିଲା ଘର ବାପା ମାଆଜର ପରୁଆ ନାହିଁ । ଖାତିର ନାହିଁ ଥରେ ଦି'ଥର ଫେଲ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ପିଲେ ହୁଏତ ଆଉ ତିନି ବର୍ଷ ପଡ଼ାଇ ପାରିବେ । ନଥିଲା ଘର ନିଅଞ୍ଚିଆ ଘରର ସେ ବେପରୁଆ ଭାବ କାହୁଁ ଆସିବ ? ନଥିଲା ଘରର ଜୀବନ ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ଦଦରା ନାଆ ପରି । ଚାରିଆତୁ ପାଣି ପଶି ବୁଢାଇ ଦେବାର ସମ୍ବାଦନା ପ୍ରତି ମୁହଁର୍ଭରେ ପ୍ରତି ପାଦରେ । କେବଳ ଗୋଟାଏ ଆଶା ବାନ୍ଧି ଅତି ସତର୍କରେ, ଭୟ ଦୁର୍ବିପାକକୁ ଚାପି ରଖୁ ବାହିବାକୁ ହୁଏ, ଥରେ ବୁଦ୍ଧିଗଲେ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ବୁଦ୍ଧି ରହିଲା, ଆଉ ସେ ପାରି ଦୂର ଦିଗ୍ନତରେ ପହଞ୍ଚିବାର ଆଶା ନାହିଁ ।

ପରାକ୍ଷା ଦେଇ ସାରି ଘରେ ବସିଥାଏ । ପ୍ରତିଦିନ ଦାଷ୍ଟ ପିଣ୍ଡାରେ ବସି କେଉଁଥରେ କେତେ ନମର ରହିବ, ପ୍ରଶ୍ନ ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖୁ ମନକୁ ମନ ଠିକ୍ କରୁଥାଏ । ଗାତିରେ ବେଳେ ବେଳେ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖେ ପାସ କରିଛି । ପାସ ଖବରଟା ସମାଜରେ ବାହାରିଛି । ଆଉ ବେଳେ ବେଳେ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖେ ଫେଲ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଆଖରୁ ଲୁହ ବୋହୁତି ମୁଁ କାହିଁ କାହିଁ ବାଣପୁରରୁ ଏକୁଟିଆ ନିରାଶ୍ରୟ ପଥକ ପରି ଘରକୁ ଫେରୁଛି ବା ବାଣପୁର ଆମ ଗାଁ ରାଷ୍ଟ୍ରାର ଯୋଡ଼ି ଆମ ଗଛରେ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଛି ନିର୍ବାକ ଭାବରେ । ଆଉ ବେଳେ ବେଳେ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖେ ମୋର ଅଙ୍ଗ ବା ଜଂଭାକୀ ଉରର କାଗଜଟା ପରାକ୍ଷାରେ ଶେଷ ଘଣ୍ଟା ବାଜିଯିବାରୁ ଗାଡ଼ି ଛତାଇ ନେଇଗଲେ । ଆଉ ଦି' ଧାଡ଼ି କ'ଣ ଲେଖିବାକୁ ଯାଉଥିଲି ; ଲେଖ ପାରିଲିନି । ଅବସାଦ ଆସେ । ଦେହ, ମନ ଥରି ଉଠେ । ସେଇ କାଗଜରେ ଫେଲ ହୋଇଗଲେ ସରିଗଲା କଥା । ପରାକ୍ଷା ଫଳ ବାହାରିବାର ଦିନ ପାଖେଇ ଆସିଲା । ପ୍ରତିଦିନ ବାଣପୁର ତାକଘରକୁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲି । ହୁଏତ କେଉଁଠୁ ଚିଠି ଆସିଥିବ ବା ସମାଜ ବାହାରିଥିବ ମୋର ପାସ କରିବାର ଶୁଭ ସମ୍ବାଦଟା ଧରି । ଜୀବନର ଶ୍ରୀ ଚିକକ ଦେଖିବା ଲାଗି କି ବିଶାଳ ଉଛୁଣ୍ଟା । ସକାଳୁ ବାଣପୁର ଯାଇ ଘରକୁ ଫେରିଲା ବେଳକୁ ଦିନେ ଦିନେ ବାରଟା ବାଜି ଯାଏ । ବୋଉ ପଚାରେ,- କୁଆଡ଼େ ଯାଉବୁରେ ଏବେ କେତେ ଦିନ

ହେଲା, ଫେରିଲା ବେଳକୁ ଉଦ୍‌ଦୃଦିଆ ଦି'ପହର । ମୁଁ ଖରାରେ ବୁଲି ବୁଲି ନେଲି ପଡ଼ିଯାଇଛି । ଖାଇବା ପିଇବା ଠିକଣା ନାହିଁ । ବେଳାଏ ଭାତ ଖାଉଥିଲୁ ଯେ ଏବେ ଅଧଗିନେ ଭାତ ଖାଉନ୍ତୁ ।

ଦୋଳାୟମାନ ମନର ଶାନ୍ତ କାହିଁ ?

ଦିନେ ସକାଳଟାରୁ ଉଠି ବାହାରିଲି । ବାଣପୂର ତାକ୍ୟର ଖୋଲି ଗଲାଣି । ସୁନାକେରା ଗାଆଁର ସେଇ ମର୍ଦରାଜ ସାନ୍ତରା ବୁଢା ପୋଷ ମାଷର ଚିଠି ଗୁଡ଼ାକର ଠିକଣା ପଢି ଭାଗ ଭାଗ କରି ଥୋଉଛି ଗୋଟିଏ ମସିଶା ଉପରେ ବସି । ସେଇ ସାନ୍ତରା ବୁଢା ଚିଠିରେ ଠିକଣା ପଢ଼ିଲେ ତୁମି କରି ପଡ଼େନା । ପରେ ବଡ଼ପାଟିରେ । ଯେଉଁମାନେ ମୋରି ଭଲି ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ଆକାଂକ୍ଷିତ ହୋଇ ନିଜେ ଚିଠିକୁ ଚାହିଁ ବସିଥାନ୍ତି, ନିଜର ନାଁଶ ଶୁଣିଲେ ‘ମୋର ଚିଠିଟା ସିଏ, ମତେ ବିଅ’ କହି ନେଇଯାନ୍ତି । ସେଇ ଅଗଣିତ ଚିଠି ଭିତରେ ମୋର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଧରି କେଉଁ ଦୂର ଦୂରାନ୍ତରୁ କେତେ ବନ ପର୍ବତ ଗାଁ ଗଣ୍ଯ ପେ ଚିଠିଟିଏ ଆସିଥିବ କି ନାହିଁ ଠିଆ ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିଥାଏ, ସେଇ ତାକ୍ୟର ନୂଆଁଣିଆ ଚାଲଘର କାହାକୁ ଆଉଜି କରି । ହଠାତ୍ ବୁଢା ପୋଷମାଷର ତୁଣ୍ଡର ଫୁଟି ଉଠିଲା,- କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ହିପାଠୀ, ଭାମପୂର । ଛାତିଟା ଦାଉଁ କିନି ହୋଇଗଲା । ମୁଣ୍ଡରେ ବଜୁ ପଡ଼ିବ ନା ଫୁଲ ଚନ୍ଦନ ବୃକ୍ଷ ହେବ ଠିକ୍ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଯାହା ତ ହବାକୁ ଥିବ ଏଇଲେ ହୋଇଯିବ । ପୋଷମାଷର ବାବୁ ହାତରୁ ଚିଠିଟା ଆଣି ବାହାରକୁ ଆସି ଏକ ନିଃଶ୍ଵାସରେ ଆଖୁ ବୁଲାଇ ଦେଖୁ ନେଲି । ସେଥିରେ ପରାକ୍ଷାର ପାୟ ଖବର କଥା କିଛି ଲେଖା ନାହିଁ । ବ୍ରଜପାତ ହେଲାନି କି ଫୁଲ, ଚନ୍ଦନ ବୃକ୍ଷ ହେଲାନି । ନିରାନନ୍ଦ ନାହିଁ କି ଆନନ୍ଦ ନାହିଁ । ସମୁଦ୍ରର ସ୍ଥିରତରଙ୍ଗ ପରି ମନଟା ସ୍ବାଭାବିକ ଅବସ୍ଥାକୁ ଫେରି ଆସିଲା ।

ଚିଠିଟା ଓଳସିଂହରୁ ଦେଇଚନ୍ତି ଗଣେଶର ବାବୁ । ସେଥିରେ ଲେଖା ଅଛି, କିମିତି ଅଛନ୍ତି, କବିତା ଲେଖାଲେଖୁ ଚାଲିଛି କି ନାହିଁ । ଓଳସିଂହ କେବେ ବୁଲି ଆସିବେ ଜତ୍ୟାଦି । ଆମରି ଗାଁର ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମୋରି ସାଙ୍ଗରେ ପଢ଼ୁଥିଲେ ଏବଂ ଶେଷ ବର୍ଷ ପି.ଏମ୍ ଏକାଡେମୀରେ ନାଁ ଲେଖାଇ ପଡ଼ିଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ ସେହି ବର୍ଷ ପରାକ୍ଷା ଦେଇଥାନ୍ତି । କଟକରୁ ତାକ୍ୟର ଖୁଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଆସିଥାଏ ସେଇଦିନ । ତାକ୍ ଘରର ଚାକର ଲଜକ୍ଷଣିଆ ସେ ଚିଠିଟା ଧରି ଫେରୁଥାଏ । ବାଣପୂର ବକାରଠି ଲଜକ୍ଷଣିଆକୁ ଦେଖିଲି । ପଚାରିଲି - ଏଇଟା କାହାର ଚିଠି ଧରିଛୁ ? ପୂର୍ବବାବୁଙ୍କର ଆଜ୍ଞା । କହି

ଚିଠିଟା ଦେଖାଇଲା ମତେ । ସେଥିରେ ସେ ଦିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ପାସ କରିଛନ୍ତି - ଏଇ ଖବର ଅଛି ।

ପୁଣି ମନଟା ଚିକିଏ ଚହଲି ଉଠିଲା । ପରାକ୍ଷା ଫଳ ତ ତେବେ ବାହାରି ଗଲାଣି । ମୁଁ ତେବେ କ’ଣ ଫେଲୁ ହୋଇଯାଇଛି ବୋଲି ମୋର ବନ୍ଧୁମାନେ କେହି ଚିଠି ଦେଲେନି । ଭଲ ଖବରଟା ସିନା କିଏ କାହାକୁ ଦିଏ । ମହ ଖବରଟା କିଏ କାହିଁକି କାହାକୁ ଦେବ ? ଚିକିଏ ସତର୍ପଣରେ ବାଣପୂର ବଜାର ପଢି, ବଜାର ପାଖ ଶଙ୍କିତ ମୋର ସେଇ ଚିଠିଟାକୁ ଆଉ ଚିକିଏ ପଡ଼ିଲି । ଦେଖିଲି ଅତି ଛୋଟ ଅକ୍ଷରରେ ଚିଠିଟିର ପ୍ରଥମ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଧାତି ମଣିରେ ସ୍କୁ’ଠି ଚିକିଏ ଫାଳା ଅଛି, ସେଇଠି କ’ଣ ଚିକିଏ ଲେଖା ହୋଇଛି । ଦେଖିଲି ଲେଖା ହୋଇଛି - ଆପଣ ଦିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ପାସ କରିଛନ୍ତି । ସକାଳର ମେଘାଛନ୍ଦୁ ଆକାଶରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଟା ଉଇଁ ଆସିଲେ ଯିମିତି ଦିଶେ, ଚାରିଆଦେ ଯିମିତି ଆଲୋକ ହୋଇଯାଏ, ମତେ ସେ ଖବରଟା ସେଇ ଚିଠି ସମସ୍ତ ଧାତି ଭିତରୁ ସିମିତି ଦିଶିଲା । ମୋର ଦେହ ମନ ସିମିତି ଆଲୋକ ହୋଇ ଆସିଲା ।

ବାଣପୂର ବଜାରଠୁ ସିଧାସିଧା ଶାଁକୁ ଚାଲିଲି । ବାଟରେ ମୋ’ରି ସେଇ ପିଲାଦିନର ମାଇନର ସ୍କୁଲ । ଦେଖିଲି, ସେକେଣ୍ଟ ମାଷ୍ଟର ଚିତ୍ତାମଣି ଜେନା କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀରେ ପାଠ ପଢାଉଛନ୍ତି । ନମସ୍କାରଟିଏ କରି ମୋର ପାସ ଖବରଟା ତାଙ୍କୁଇ ପ୍ରଥମ କରି କହିଲି । ଭାଷାରେ ଫୁଲାଇ ପାରିବି ନାହିଁ ମୋର ଏ ଖବରଟି ପାଇଲା ପରେ ସେ କିପରି ଗର୍ବ, ଗଉରବ ଓ ଆନନ୍ଦରେ ଉଲ୍ଲୁଷ୍ଟ ଉଠିଲେ । ପିଠିରେ ମୋର ହାତ ମାରି ଦେଇ କହିଲେ କୃଷ ! ତୁମର ଏ କୃତୀୟ କେତେ ଦୁଃଖ, କଷ୍ଟ, ଅଭାବ ଓ ଅମିତ ସାଧନା ଭିତରୁ ପୁଣିଟି । ବାପା ତୁମର ଚାହିଁ ବସିଥିଥିବେ କେତେ ଆଦୁର ହୋଇ ଶୁଣିବାକୁ । ତୁମର ଏ ଆନନ୍ଦ, ଏ ବିଜୟ କେବଳ ତୁମର ନୁହେଁ, ଆମର । ଆମ ଏ ସ୍କୁଲର ଆଉ ସାରା ବାଣପୂରର । ଯାହାକୁ ସିଏ ଚାରିବର୍ଷ କାଳ ଏଇଠି ପିଲାଦିନୁ କେବଳ ସ୍କୁଲ ପାଠ୍ୟ ପଢାଇ ନୁହେଁ, କେତେ ଉନ୍ନତ ଚିତ୍ତାଧାରା ଭିତରେ କେତେ ଉପସାହ, ଉନ୍ନାଦନା ଦେଇ ଗଢିଛନ୍ତି ଏବଂ ଚାହିଁ ବସିଛନ୍ତି ଏ ମାଟିର ନବଜାଗରଣ ଦେଖିବାକୁ ସିଏ ତ ଉଲ୍ଲୁଷ୍ଟ ହେବେନି ଏ ଖବରରେ, ଆଉ କିଏ ହବ ?

ଛାତ୍ରର ବିଜୟରେ, ଛାତ୍ରର ସାଧନାରେ, ଛାତ୍ରର ଦିଗଦିଗତରବ୍ୟାପୀ ପ୍ରଶଂସାରେ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକ ନିଜକୁ ସମ୍ପର୍କିବାନ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ, ସେଉଳି ଶିକ୍ଷକ କେତେଜଣ ଏ ମାଟି ଉପରେ ! ଚିତ୍ତାମଣି ବାବୁ ସେଇ ଅଛ ସଂଖ୍ୟକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ,

ଯାହାର ଅତିର ବାଣପୁରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯୁବକ ପ୍ରାଣରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଞ୍ଚାବିତ ରହିଛି ।

ଆଜି ଚିତ୍ତମଣି ବାବୁ ନାହାନ୍ତି କିନ୍ତୁ କିଏ ନ କହିବ, ବାଣପୁର ଅଶୀହଜାର ଜନତା ଭିତରେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ପରମ ଆଶ୍ରୟ ପରି ଥିଲେ । ବିପଦରେ, ଆପଦରେ, ସଂପଦରେ, ରୋଗ ଶୋକରେ ନାନା ଅଭାବ ଅସୁବିଧାରେ ଜୟ ପରାଜୟରେ ମେଳା ମହୋସବରେ ସବୁଠି ଚିତ୍ତମଣି ବାବୁଙ୍କ ଅନନ୍ତ ପ୍ରେରଣା ଏ ମାଟିକୁ ଉଦ୍ବୁଦ୍ଧ କରି ଆସିଛି । ସେ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷକ ନଥିଲେ, ଥିଲେ ବିଶାଳ ଜାତିର ଶିକ୍ଷକ ।

ତାଙ୍କୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଗାଁରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି । ବାପାଙ୍କୁ ଚିଠିଟି ଦେଖାଇ କହିଲି,- ମୁଁ ଦିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ମାଟ୍ରିକ୍ୟଲେସନ ପାସ କରିଛି ।

- ପାସ କରିବୁ ?

- ହଁ ।

ମୋ'ରୁ ଏଇ ଖବରଟା ଶୁଣି ହଠାତ୍ କହି ଉଠିଲେ ଗୋଟିଏ ଦୀଘନିଃଶ୍ଵାସ ପକାଇ - ହେ ଗୋପୀନାଥ । ତାଙ୍କ ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ଗୋଟାଏ ଆନନ୍ଦର ଆଭା ପୁଣି ଉଠିଲା । ଆଖି ନିରବ ଲୁହରେ ଛଳଛଳ ଦିଶି ଆସିଲା ।

ଏଇ ଖବର ଚିକକ ଜୀବନର ଅତିମ ଅବସ୍ଥାରେ ଚିକିଏ କାନରେ ଶୁଣିଦବା ଲାଗି ସେ ଯେପରି ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଚାରି ବର୍ଷ କାଳ ଚାହିଁ ରହିଥିଲେ । ମାଟ୍ରିକ୍ୟଲେସନ ପରୀକ୍ଷା ହବାର ଚାରିଦିନ ଯାକ ହୋମ, ପୂଜା ଗାୟତ୍ରୀ କରି କେଉଁ ଅନନ୍ତ ଶକ୍ତିକୁ ଡାକୁଥିଲେ ଜୀବନର ସହିତ ସ୍ଵପ୍ନଚିକକ କେବଳ ଚିକିଏ ଦେଖୁଯିବାକୁ । ଗୋପୀନାଥ ଆମରି ଛୋଟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନର ଜନ୍ମଦେବତା । ପ୍ରାଣର ଅନନ୍ତ ଆରାଧନା ସେଇଠି ତାଳି ଦେଇଥିଲେ ମୋ'ର ମଙ୍ଗଳ ଲାଗି, ଶୁଭ ଲାଗି ଓ ଉଦ୍ଧଳ ଭବିଷ୍ୟତ ଲାଗି । ନାନା ନିଅନ୍ତ ଅଣ୍ଟ ଭିତରେ, ସୁବିର ବୟସରେ ମୃତ୍ୟୁର ଦ୍ୱାର ଦେଶରେ ଠିଆ ହୋଇ ଦୂର ଦିଗନ୍ତକୁ ଆଖି ପକାଇ ଚାହିଁ ରହିଥିଲେ ଆର୍ୟ ରଷି ପରି ଅଚଳ ବିଶ୍ୱାସ ଅନିତ ଜଙ୍ଗା ଶକ୍ତି ଧରି । ତିମିରିତ ସମୁଦ୍ର ତଳ୍ଲୁ ରକ୍ତମ ସୂର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଭୟ ଯେପରି ଦେଖାଦେବ ଆଉ ତା'ରି ଆଳୁଆରେ ଆଭାସିତ ହୋଇ ପୃଥ୍ବୀର କେଉଁ ଅଜଣା ପୂରାକୁ ହସି ହସି ଚାଲିଯିବେ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଆଉ କେତୋଟି ଦିନ ପରେ ! ଆଉ କେତୋଟି ମାସ ପରେ !

ପ୍ରାଣର ତାକ କି' ବଳୀଯାନ୍ । ମେରୁ ଟାଳିପାରେ । ସାତସମୁଦ୍ର ଶୁଖାଇ ପାରେ ଧାର୍ଷର ପଳକରେ, ସେ କେବେହେଲେ ହାର ମାନିନି ।

ପ୍ରାଣର ପ୍ରତି ତାକ ସେ ପାଇଚନ୍ତି । ସାର୍ଥକତାର ସମୁଦ୍ରରେ ସ୍ଵାନ କରି ସେ ଚାଲିଯାଇଚନ୍ତି । ଯିବେ ବୋଲି ସତେଯେପରି ଜାଣି ପାରିଥିଲେ । କେବଳ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ ଏଇଟିକକ ଶୁଣିଯିବା ଲାଗି ଅଧା ଆଲୁଆ ଅଧା ଛାଇ ଉଠିରେ ।

ପୁଣ୍ୟାମ୍ବାର ସାଧନା ସିଦ୍ଧ ନହେଲେ, ସେ ଏ ମାତି ଛାତି ଚାଲିଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ତାକୁ କେହି ନେଇପାରିବେ ନାହିଁ, ସର୍ବ ବି କରିପାରିବେ ନାହିଁ । କାମ ସର୍ବିଚି । ସେ ଯାନଚନ୍ତି । କେବେ କେଉଁଦିନ ପରେ କହିବି ।

।। ଶୋହଳ ।।

ବିବାହ

ସ୍ନେହର ବିଶ୍ୱମ୍ଭର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା ୧୩. ୮. ୭୭

ଆଜିକାଳି ହ୍ରାନ୍ତି ପରିବାରମାନଙ୍କରେ ଯୁବତୀ ବିବାହ ଚଳିଲାଣି । କେଉଁଠି କାଁ ଡାଁ ସ୍ଵାନେ ସ୍ଵାନେ ହୁଏତ ବାଲ୍ୟ ବିବାହ ପ୍ରଥା ରହିଥିବ । ଏପରିକି ବିଧବା ବିବାହ କଲେ, ସେଟା ଏତେ ଧରା ହେଉନି । ଆଜିର ସମାଜ ଓ ଗତ ଚିରିଶି ବର୍ଷ ତଳର ସମାଜ ଉଠିରେ ତେର ଫରକ ଦେଖାଗଲାଣି । ରକ୍ଷଣଶୀଳତାର ମନୋଭାବ ସେତେବେଳେ ସମାଜରେ ଯେତେ ତେର ମାତି ବସିଥିଲା, ସେ ତେରକୁ ଉପାଦିବା ତ ଦୂରର କଥା, ଛୁଟୁବାକୁ ମଧ୍ୟ କାହାର ହାତ ଯାଇ ନଥିଲା, ସାହସ ହେଉ ନଥିଲା ।

ମୁଁ ୧୯୩୦ ମସିହାରେ ବିବାହ କରିଥିଲି । ମତେ ସେତେବେଳକୁ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେବ । ମାତ୍ରିକ୍ୟଲେସନ ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଡ଼ୁଥିଲି । ସେତେବେଳକୁ ଶାରଦା ଆଜନ୍ ପାସ ହୋଇ ଗଲାଣି ଯେ ବାଲ୍ୟ ବିବାହ କେହି କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । କଲେ ଆଜନ୍-ବାସ୍ତବ ଦଣ୍ଡିତ ହେବେ । ଓଡ଼ିଶା କାହିଁକି ସମୁଦ୍ରାୟ ଭାରତବର୍ଷ ଉଠିରେ ଜନସମାଜ ଆଜନ୍-ଶୁଣି ଚମକି ଉଠୁଥିଲା । ବାଲ୍ୟବିବାହ ଓ ଯୁବତୀ ବିବାହ ସପକ୍ଷରେ ଓ ବିପକ୍ଷରେ ବହୁଲୋକ ବହୁତ ମତ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ । ସ୍କୁଲ କଲେଜରେ ତର୍କ, ସଭାମାନଙ୍କରେ ଏ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା ହେଉଥିଲା । ସ୍କୁଲ କଲେଜ ପରୀକ୍ଷାରେ ବି ପ୍ରଶ୍ନ ପଡ଼ୁଥିଲା, ଯୁବତୀ ବିବାହ ଭଲ କି ବାଲ୍ୟ ବିବାହ ଭଲ ଏ ସଂପର୍କରେ ରଚନା ଲେଖିବା ପାଇଁ । ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଥି ମୁଁ ଓଳସିଂହ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବା ସମୟରେ ବାଲ୍ୟ ବିବାହ ସପକ୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ତର୍କ ସଭାରେ ପ୍ରାୟ ଅଧି

ଘଣ୍ଠାଏ ଧରି ବକ୍ତୁତା ଦେଇଥିଲି ।

ଶାରଦା ଆଜନ୍ ଅନେକ ରକ୍ଷଣଶାଳ ଲୋକଙ୍କୁ ବିଚଳିତ କରୁଥିଲା । ମୋର ମନେ ଅଛି, ବାପା ଭାଇନାଙ୍କୁ ଦିନେ କହିଲେ - କ'ଣ କରିବା, କୃଷ୍ଣର ବିବାହଟା କମିତି ବେଳେ କରିପକାଇବା, ଆମର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରେ ତ ଯୁବତୀ ବିବାହ ନାହାଁ । ଶାରଦା ଆଜନ୍ ଏଇଲେ ନୂଆ ହୋଇ ବାହାରୁଚି । ଏତିକିବେଳୁ ତାର ବିବାହ କାମ ସାରି ଦେବା ଉଚିତ ହବ । ଆଉ କେତେ ଦିନ ଦେରିକଲେ ହୁଏତ ଆଜନ୍ ଅନୁସାରେ ଆମେ ଧରା ହେବା ।

ମୋର ବିବାହ ପାଇଁ ଆମ ଗାଁ ପାଖରୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଆସିଥିଲା । ବାପା ସେ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ରାଜି ହେଲେନି । କାରଣ ତାଙ୍କର ଚିକିଏ ଧନୀଘର । ଧନୀଘର କନ୍ୟାଟିଏ ଆଣିଲେ ସେ ହୁଏତ କାହାକୁ ମାନିବନି । ଘରେ ଅଚଳ ଅବସ୍ଥା ସୁଷ୍ଟି କରିବ । ଆମର ସମାନସ୍ଵର ପରିବାର ଭିତରୁ ଯାହାର ପରମରା, କୂଳ ଗୌରବ ଭଲ ଥିବ, ସେଇତୁ କନ୍ୟାଟିଏ ଆଣିବା ଭଲ ହେବ । ଖଲିକୋଟଗଢ଼ି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦରପୂର ଶାସନର ଭିକାରୀ ଶତପଥୀଙ୍କ କନ୍ୟା ସହିତ ମୋର ବିବାହ କରିବାର ଠିକ୍ ହେଲା । ବୋଉ ଯାଇ କନ୍ୟାଟିକୁ ଦେଖି ଆସିଲା ।

୧ ୯୩୦ ମସିହା ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ । ଦୋଳକୁଟି ସମୟଟା । ମୁଁ ଓ ଆମ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ କେତେଜଣ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦରପୂର ଗାଁର ଉପକଣ୍ଠରେ ପହଞ୍ଚଗଲୁ ଗୋଟିଏ ଶଗଡ଼ରେ । ମୁଁ ଶଗଡ଼ରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଖଲିକୋଟ ଅଞ୍ଚଳର ବନ ପର୍ବତର ଶୋଭା ଦେଖୁଥାଏ । ଆମେ ପହଞ୍ଚୁଯିବାର ଖବର ପାଇ ମୋ' ଶଶୁର ଓ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧକ କେତେଜଣ ଆମ ପାଖକୁ ଆସିଲେ । ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବମାନେ ଜାଣିପାରିଲେନି ଯେ ଏମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଜୋଇଁ କିଏ । ସେତେବେଳେ ବିବାହ ହେବାକୁ ଯାଉଥିବା ବର ପାଟ ପିଛିଥାଏ । ବେକରେ ସୁନାର ମାଳି ପକାଇଥାଏ । କାନରେ ମୋଳି ଓ କେହି କେହି ଅଣ୍ଟାରେ ଅଣ୍ଟା ସୂତା ପିଛିଥାନ୍ତି । ମୋର ଏ ସବୁ କିଛି ଭୂଷଣ ନଥିଲା । ଏପରିକି ସୁନା ମୁଦିଟିଏ ମଧ୍ୟ ହାତରେ ପିଛି ନଥିଲି । ନିଜର ବସନ ଭୂଷଣ ନଥିଲେ ଲୋକେ ଅନ୍ୟତ୍ର ମାଗି ଆଣି ବରପାତ୍ରଙ୍କୁ ଏସବୁ ପିନ୍ଧାର ବେଶ କରୁଥିଲେ । ମୁଁ ଏସବୁର ପକ୍ଷପାତି ନଥିଲି । ମୋର ମନେ ଅଛି, ମୋ ଶଶୁର କହିଲେ ମୋ ବାପଙ୍କୁ - ମାଳି, ମୋଳି, ପାଟ ଇତ୍ୟାଦି କିଛି ଆଣି ଦେବକି । ବାପା ମନା କଲେ । କହିଲେ,- ସେ'ତ ପାଠ ପଢ଼ୁଛି । ପାଠ ପଢ଼ୁଆ ବରର ଏସବୁ କ'ଣ ହବ ? ତାଙ୍କୁ ବି ଏସବୁ ପିନ୍ଧିବାକୁ ଅତୁଆ ଅତୁଆ ଲାଗିବ । ବିବାହ ବେଦିରେ ଯେତେବେଳେ ହାତଗଣ୍ଠି ପଢ଼ିବା ସମୟ

ହେଲା, ପୁରନାରୀମାନେ ମଧୁ କଶୁରେ ହୁଳହୁଳି ପକାଇଲେ । ଶଙ୍ଖ, ମହୁରା, ମଧୁମହୁ ତାନରେ ବାଜି ଉଠିଲା । ପୁରୋହିତ ରାମ ସାତା ମନ୍ଦରେ ହାତକୁ ହାତ ଯୋଡ଼ିଦେବା ବେଳେ ମୋର ମନେ ଅଛି, ଏ ବୁକୁ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ଅଜଣା କୋହ ପୁଣିଉଠିଲା । କି ସୁନ୍ଦର ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ସେ କୋହ ପ୍ରାଣର ତସ୍ବି କଂପିତ ବିକଂପିତ କରି ବାହାରି ଆସିଲା କହିପାରିବି ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ହାତ ଆଉ ଗୋଟାଏ ହାତ ସହିତ, ଗୋଟାଏ ମନ ଆଉ ଗୋଟାଏ ମନ ସହିତ, ଗୋଟାଏ ପ୍ରାଣର ଚିତ୍ତାଧାରା ଆଉ ଗୋଟାଏ ପ୍ରାଣର ଚିତ୍ତାଧାରା ସହିତ, ଗୋଟିକର ଅନନ୍ତ ଅନୁଭବ ଆରଚିର ଅବ୍ୟକ୍ତ ଅନନ୍ତ ଅନୁଭବ ସହିତ ସତେ ଯିମିତି ଆଜିଟୁ, ଏଇ ମୁହଁର୍ବୁ ଏକାକାର ହୋଇ ଉଠୁଟି । ହୋଇ ଉଠିବ । ଏହାର ଶେଷ ନାହିଁ । ଏହାର ବିଲିଯ ନାହିଁ । ସତେ ଯିମିତି ଜୀବନର କେଉଁ ସୁଦୂର ବନ୍ଧୁର ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଚାଲିବାକୁ ହେବ ହାତ ଧରାଧରି ହୋଇ । କେତେ ହାସ୍ୟ, କେତେ ଅଶ୍ରୁ, କେତେ ବିଶାଦ, କେତେ ଘୃଣ୍ଣର ଭିତର ଦେଇ । କିଏ କାହାକୁ ଛାଡ଼ିଲେ ଛାଡ଼ି ପାରିବନି । ଜଣେ ଜଣକୁ ଖୋଜିବ । ଜଣେ ଜଣକୁ ଢାକିବ । ଜଣେ ଜଣକୁ ଅନନ୍ତ ଧରଣୀର ଦିଗରକୁ ଧରି ସବୁଠି ଦେଖିବ ଏ ଜଣକ କିଏ ? ସେ ଜଣକ କିଏ ? କେଉଁ ସୁଦୂର ଅତିତର କେଉଁ ସୁଦୂର ଭବିଷ୍ୟତର ଏ ଦୁଇଟି ଏକାତ ସାଥ । ପ୍ରାଣର ଏ ଅନନ୍ତ କଂପନ ; ସେ ବିଶାଳ ପୂଲକ, କି ବିଶାଳ ସାର୍ଵିକ ରସରେ ରସାଣିତ ହୋଇଥିବ କେବାଣି, ଏବେ ମଧ୍ୟ ମୋ ସ୍ମୃତିରେ ସଞ୍ଚାବିତ ହୋଇ ରହିଟି ।

ବିବାହ ବେଦିରେ ମତେ କିଏ କିମିତି ତିନି ଚାରିଟଙ୍କା ବନ୍ଦାଇ ଥିବେ । ବାପା କହିଲେ,- ଏତକ ପାଖରେ ରଖିଥିବୁ । ସ୍କୁଲରେ ଦରମା ଦିଆକୁ ସାହାୟ କରିବ । ସାହାୟ ମଧ୍ୟ କଲା ।

ବିବାହ ପରେ ସାତମଙ୍ଗଳା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶଶୁର ଘରେ ରହିବାର ବିଧ ଅଛି । ସେ ବିଧ ଆଜିକାଳି ହୁଏତ ବହୁତ ପରିମାଣରେ କମି ଆସିଲାଣି । କେଉଁଠି କେଉଁଠି ବା ରହିଟି । ମୁଁ ଏଇ ସାତ ଦିନ କାଳ କେମିତି କଟାଇବି ବୋଲି ଖଣ୍ଡିଏ ବହି ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଥିଲି । ସେଇଟି ହେଉଛି, *Essentials of English Grammar* । ସେ ବହିରୁ ଅଧା ହେବ ପ୍ରାୟ, ପଢ଼ିକରି ସାରି ଦେଇଥିଲି । ମୋର ମନେ ଅଛି ଚଉଠି ଦିନ, ପରିହାସୀ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବମାନେ ଜୋଇଁଙ୍କ ଉପରକୁ ହଳଦୀ ପାଣି ଫୋପାଇଛି । କେହି ଜଣେ ମୋ' ଉପରକୁ ହଳଦୀପାଣି ଫୋପାଇଲେ । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ସେଇ ବହି ଧରି ପଢ଼ୁଟି । ବହିଟି ସେଇ ହଳଦୀପାଣିରେ ଓଦା ହୋଇଗଲା । ମୁଁ ଚିକିଏ ବିରକ୍ତି

ପ୍ରକାଶ କଲି । ଶାଶୁ ଘର ଭିତରୁ କହିଲେ,- ତାଙ୍କର କଉଡ଼ିଆ ମୂଳ୍ୟବାନ ବହିଟା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । ତାଙ୍କ ଉପରକୁ ହଳଦୀପାଣି ଫୋପାଉନି । ବହି ପୂର୍ବରୁ ଏଇ କଉଡ଼ିଆ ବିଶେଷଣଟି ମତେ ଏତେ ଭଲ ଲାଗିଲା ଯେ ମୋର ସମସ୍ତ ବିରକ୍ତି କୁଆଡ଼େ ଉଭେଦଗଲା । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଭାବୁଆଏ ଆମ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଏଇରଙ୍ଗି କେତେକ ବିଶୁଦ୍ଧ ଓ ଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କରିପାରିବା ସୁନ୍ଦର ପ୍ରାଣ ପ୍ରାତିକର ଶବ ଏଇ ଅଶିକ୍ଷିତ ପୁରପଲ୍ଲୀର ଜନତା କଣ୍ଠରେ ରହିଛି । ଏଇ ଶବ ସମଦର ଲୋକେ ବ୍ୟବହାର ନକରି ବଜାଲା ସାହିତ୍ୟରୁ ଶବ ଆଣି ବ୍ୟବହାର କରୁଚନ୍ତି କାହିଁକି ? ନିଜ ଘରର ଭାଷାରେ ଭାବ ସମଦର ବିକଟ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଯିମିତି ହୋଇପାରିବ ଏବଂ ପ୍ରାଣକୁ ରଥାପୁତ କରିପାରିବ, ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ ସିମିତି ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ନିଜ ଦେହରୁ କଥେଳି ଥିବା ଗୋଡ଼ରେ ଯିମିତି ଚାଲିହୁଏ, ସ୍ଵର୍ଗକଳା ବୋଧହୁଏ, ଲୋକର ଗୋଡ଼ ନଥୁଲେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ରବର ବା କାଠର ଗୋଡ଼ ଲଗାଇ ଜଣେ ହୁଏତ ଚାଲିପାରିବ କିନ୍ତୁ ସାଭାବିକ ଗୋଡ଼ର ଚାଲିରେ ଯେ' ମାଧୁରା, ତା'ପାଇବ କୁଆଡ଼ୁ ?

ଆମର ଗୋଡ଼ ଥାଉ ଥାଉ ସେ ଗୋଡ଼କୁ ଉପୁଡ଼ାଇ, ରବର ବା କାଠର ଗୋଡ଼ ଖଣ୍ଡି ଚାଲିବା କି' ମୂର୍ଖତା, କି' ହାସ୍ୟାସଦର କଥା !!

।। ସତର ।।

କଟକ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ନାଁ ଲେଖା

ସେହର ବିଶ୍ୱମ୍ଭର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା ୧୩. ୯. ୭୫

ଆଜିକି ପ୍ରାୟ ତିରିଶି ପଞ୍ଚତିରିଶ ବର୍ଷ ତଳେ ୧୯୩୦-୩୧ ମସିହାରେ ବାଣପୁରର ସମୟ ଅଞ୍ଚଳ ଭିତରେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ସଂଖ୍ୟା ଅତି ନଗଣ୍ୟ । ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁ ସାରା ବାଣପୁରର ଏକମାତ୍ର ଦୀପ । ତାଙ୍କର ଆଦର୍ଶ, ତାଙ୍କର ସାଧନା, ତାଙ୍କର କାବ୍ୟ କବିତା, ତାଙ୍କର ବାଗ୍ରାତା, ଏ ସକଳ ବାଣପୁର ବାସୀଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ ସତକିତ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଥାଏ ସେଇ ଗୁଣର ସମଦର ଅନୁବର୍ତ୍ତନରେ ଚାଲିବା ପାଇଁ ଧରଣୀର ଅନ୍ତରାଳ ପଥରେ । ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁଙ୍କ ପରେ ହରିବନ୍ଦୁ ପରିତା ବି.୧ ପାୟ କଲେ । ଏଇ ଦୁଇଜଣ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଉପାଧ୍ୟାତ୍ମକ । ମାତ୍ରିକ୍ୟଲେସନ ପାୟ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି । ଆଗୁଡ଼ି ଅଗରେ ଗଣିଲା ପରି ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଜଣ

ଥିବେ । ଏଇ ପାଞ୍ଚ କି ହଥ ଜଣକ ଭିତରେ ମୁଁ ଜଣେ ମିଶିଲି । ବାଣପୂରର ଅଶୀ ହଜାର ଜନତା ଭିତରେ ସେତେବେଳେ ଏଇ କେତେ ଜଣ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ । ବାକି ମାଇନର ଅପର ପ୍ରାଇମେରି ପାସ କରି ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଶିକ୍ଷକତାର ଆଶ୍ରୟ କରୁଥାନ୍ତି ।

ସେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍ ହୋଇ ବାହାରିବା ତ ଅତିବତ କଥା । ଗୋଟିଏ ମାଟ୍ରିକ୍ ହୋଇ ବାହାରିବା କମ ଗୌରବ ନଥିଲା । ଦୀନ ଦରିଦ୍ର କୁଟୀର ଭିତରୁ ବାହାରି ଶିକ୍ଷା ଦୀକ୍ଷାର ଆବେଷନୀ ନପାଇ ନାନା ଅଭାବ ଅସୁରିଧାର ସମ୍ମାନ ହୋଇ ଜଣେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ଭାବରେ ଫୁଟି ଉଠିବା କି ଆୟାସସାଧ ସେତେବେଳେ ଏକଥା ହୁଏତ ଆଜି କାହାରି କଷନାକୁ ଆସିପାରିବ ନାହିଁ ।

ମୁଁ ମାଇନର ବା ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଡ଼ିବା ସମୟରେ କଲେଜରେ ଆଇ.୬, ବି.୬, ଏମ.୬ ପଢ଼ି କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ କର୍ମଚାରୀ ହେବି - ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ ମୋର ନଥିଲା । ନିଚାନ୍ତ କୋମଳ ପ୍ରାଣ ଶିଶୁ ବୟସରୁ କବିତା ଲଖୁ କବି ହେବାକୁ ମୁଁ ଜୀବନର ପରମ ସମ୍ବନ୍ଧ ମନେ କରୁଥିଲି । ସେଇ ଦିଗରେ ଜୀବନ ସାରା ଆଗେ ଆସିବି, ଯେତିକି ପାରିବି । ମାଟ୍ରିକ୍ ପାସ ପରେ ପରେ କଲେଜରେ ପଡ଼ିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ମନଭିତରେ ମୋଟେ ଉଛୁରି ଉଠିନି । କାରଣ ଏକେତ କାବ୍ୟ କବିତା ଲେଖୁ କବି ହେବାକୁ ଝୁଙ୍କ । ଦ୍ଵିତୀୟରେ କଲେଜରେ ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ସମ୍ବଳ ବା କାହିଁ ? ମାଟ୍ରିକ୍ୟଲେସନ୍ ପାସ ପରେ ପରେ ଠିକ୍ କରିନେଲି କଟକ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ପଡ଼ି ଜଣେ ଶିକ୍ଷକର ଜୀବନ ଆଶ୍ରୟ କରିବି । ଶଗଡ଼ରେ ଚଢ଼ି ବିଚରଣ କରିବା ଲୋକ ମନ୍ତର ଚଢ଼ି ବୁଲିବାକୁ ଲୋତିହବ କାହିଁକି ? ଲୋତି ହୁଅନ୍ତା, ତାର ଯେବେ ବିଶାଳ ସମ୍ବଳ ଥାନା କିନ୍ତୁ ତା'ତ ନାହିଁ । କେବଳ ଦିନରାତି ସନ୍ଧ୍ୟା ସକାଳ ଗୋଟାଏ ଜିନିଷ ପାଇବାକୁ ଲୋତି ହେଲେ ହାତକୁ ପଳେଇ ଆସି ପାରିବନି । ଚାଳିଯରେ ରହୁଥିବା ଲୋକ, ମୁଁ ଗୋଟାଏ କୋଠାଘରେ ରହିବି, ଆଶା କରିଦେଲେ ଯୁଗୟୁଗାନ୍ତର ଧରି, ତା' ଚାଳିଯର ମୁହଁର୍ବିକ ପାଇଁକି ମଧ୍ୟ କୋଠା ପାଇଚି ଯିବନି । ତେଣୁ ନିଃସମ୍ବଳ ଲୋକ ନିଜେ ନିଜ ଗୋତରେ ସାଧୁ ସଙ୍ଗୋଟ ଭାବେ ଯେତିକି ବାଟ ଯାଉଛି ଯାଉ, ସେହି ହିଁ ଆନନ୍ଦ । ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ସମ୍ବଳ ଅଭାବ । ସାମିତି ସମ୍ବଳ ଥିଲେ ବା ହୁଏତ କଲେଜରେ ପଡ଼ିବା ସ୍ଵହା ମନରୁ ଏକବାର ପୋଛିହୋଇ ଯାଇ ନଥାନ୍ତା । ତେଣୁ କଟକ ଟ୍ରେନିଂ ଖଣ୍ଡକ ପାସକରି ଶିକ୍ଷକଟିଏ ହେବି ଏବଂ ଜୀବନ ସାରା କବିତା ଲେଖୁ ଚାଲିବି - ଏଇଆ ହିଁ ବିଚାରିଲି । କଟକ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ପଡ଼ିଲେ ମାସକୁ ଅଠର ଟଙ୍କା ମିଳିବ । ଘରୁ କିଛି ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।

ଡେଶୁ ୧୯୩୧ ଜୁଲାଇ ମାସରେ କଟକ ତ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବାକୁ ବାହାରିଲି । ସେତେବେଳକୁ ମୁଁ କଟକ ଦେଖି ନଥାଏ । କଟକ ସେସନରେ ଓହ୍ଲାଇ ଦେଖାଇଲି, ଅଗଣିତ ହାତଠେଲା ରିକ୍ସା ଅସରନ୍ତି ଧାତିରେ ଯିମିତି ଠିଆ ହୋଇଛି । ବିଚାରିଲି, କଟକଟା କ’ଣ ରିକ୍ସାର ରାଇ୍ୟ । ସେତେବେଳକୁ ରିକ୍ସା ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଦେଖି ନଥିଲି । ମୁଁ ଆଉ ଖୋର୍ଦ୍ଦା ଅଞ୍ଚଳରୁ ତ୍ରେନିଂ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଆସୁଥିବା ମୋର କେତେଜଣ ବହୁ ଗୋଟିଏ ଘୋଡ଼ାଗାତି କରି କଟକ ତ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ବୋର୍ଡରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ତା’ ଆରଦିନ ନାଁ ଲେଖା ହେଲା ତ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ । ସେତେବେଳେ ମାତ୍ରିକ, ମାତ୍ରିକ ଫେଲ ପିଲା ବି ନିଆ ଯାଉଥିଲେ । ଅନେକ ପିଲା ନାଁ ଲେଖେଇ ମାସେ ଦି’ମାସେ ପଢ଼ି ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାକିରା ପାଇଲେ ତ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ଛାତି ଚାଲି ଯାଉଥିଲେ । ମୁଁ ଓ ମୋ ଭଲି ଯେଉଁ ଗରିବ ଛାତ୍ରମାନେ ପୃଥିବୀ ସେଠି ନାଁ ଲେଖାଇ ପଢ଼ିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଗ୍ରିମ କିଛି ଚକା ଦିଆହେଲା ତ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରୁ ନିଜର ଟଙ୍କ, ବାସନକୁଣନ, ମଶାରୀ, ଶେଯ ଉତ୍ସାହ କିଣିବାକୁ । ମୁଁ ଏଇ ଅଗ୍ରିମ ଚକାରେ ମୋର ଏସବୁ ଦେଇନିହିନ ବ୍ୟବହାର୍ୟ ଜିନିଷତକ କିଣି ପକାଇଲି । କଟକ ତ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ନାଁ ଲେଖାଇ ପଢ଼ିବାର କେତେଦିନ ଭିତରେ ବାରବାଟା, ମହାନଦୀ, ବିଭାନାସୀ, କବମ ରସୁଲ ଉତ୍ସାହ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ବୁଲି ଦେଖିଲି ।

ମୁଁ କଟକରେ ତ୍ରେନିଂ ପଢୁଛି ଶୁଣି ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ ମୋ’ ପାଖକୁ ଆସିଲେ ଦିନେ ମୋର କଟକ ଆସିବାର ଅଛଦିନ ଭିତରେ । ତ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ବୋର୍ଡରେ ତଳ ମହଲାର ସେଇ ପୂର୍ବପାଖ ଏକଣା କୋଠରାରେ ମୁଁ ଥାଏ । ମୋ’ ପାଖରେ ବସି ମତେ କହିଲେ,- କୃଷ୍ଣ ! କଟକ ଆସି କ’ଣ କବିତା ଲେଖୁଥିଲା ପତ । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ କ’ଣ ପାଞ୍ଚ ଛାତି କବିତା ଲେଖୁଥାଏ । ସେ ମନଦେଇ ଶୁଣିଲେ । ତା’ ଭିତରେ ପ୍ରେମମୂଳକ କେତୋଟି କବିତା ଥାଏ । ତାକୁ ଶୁଣି କହିଲେ,- ତୁମେ କ’ଣ ମାୟାଧରୀ କବିତା ଲେଖିଲଣି । ସେତେବେଳକୁ ମାୟାଧର ମାନସିଂହ କଲେଜରେ ପଢୁଥିଲେ ଆଉ ପ୍ରତିଷ୍ଠାବନ୍ତ କବି ଭାବରେ ତାଙ୍କ ନାଁ ଚାରିଆତେ ବିଲୁରିତ ହେଉଥାଏ । ମତେ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ବାବୁ କହିଲେ,- ତୁମେ ଆଉ ସବୁ ଜାତୀୟ ଭାବାପନ୍ତ କବିତା କ’ଣ ଲେଖୁଥିଲା ? ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଯୋଗିଏ କବିତା ଦେଖାଇଲି । ତା’ପରେ ସିଏ ମୁଁ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ବୁଲି ବାହାରିଲୁ । ସେ ମତେ ପୃଥିବୀ ନେଇଗଲେ ‘ମୁକୁର’ ସମାଦକ ବ୍ୟକ୍ତିଗୁର ଦାସଙ୍କ ବସାକୁ । ‘ମୁକୁର’ ସେତେବେଳେ ମୁମୂର୍ଷ ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଏ ! ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ବାବୁ ମତେ ପରିଚୟ

କରାଇ ଦେଲେ ବ୍ରଜସୁଦର ବାବୁଙ୍କ ସହ । କହିଲେ,- ଜୟ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିପାଠୀ । ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ଜାତୀୟ କବି । ଓଳସିଂହ ହାଇସ୍କୁଲରୁ ଆସି କଟକରେ ଗ୍ରେନିଂ ପଢୁଛନ୍ତି । ବ୍ରଜବାବୁଙ୍କ ସହ ମୋର ସେଇ ପ୍ରଥମ ଦେଖା । ବ୍ରଜବାବୁ ମତେ କହିଲେ,- ଏଇ ନିକଟରେ ତୁମର ଗୋଟିଏ କବିତା ମୁଁ ‘ମୁକୁର’ରେ ଛାପିଥିଲି । ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ଚିକିଏ ବଦଳାଇବାକୁ ଉଛ୍ଵା କଲି । କିନ୍ତୁ ଲେଖକଙ୍କୁ ନପଚାରି ଲେଖାର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ ବୋଲି ବିଚାର କଲିନି । ମୁଁ କହିଲି,- ସେଥିରେ କ’ଣ ଅଛି, ମୁଁ ତ ଆପଣମାନଙ୍କ ଆଗରୁ ଶିଶୁ । ମୋର ଲେଖାରେ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ପାଇଁ ମତେ ପଚାରିବେ କ’ଣ ?

ବୋଧହୁଏ ମତେ ଖଣ୍ଡିଏ ‘ମୁକୁର’ ଦେଲେ ନା କ’ଣ କହିପାରୁନି । ସେଥିରେ ‘କାଞ୍ଚ ଅଭିଯାନେ’ ବୋଲି ମୋର କବିତାଟିଏ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ମୁଁ ଓଳସିଂହରେ ନବମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ିଲାବେଳେ ସେଇ କବିତାଟି ଲେଖାଥିଲି ୧୯୭୮ ମସିହାରେ । ଏବେ ସେ କବିତାଟି ପାଖରେ ନଥିଲା । ଆମ ଗାଁ ନିଳାଯର ମିଶ୍ର ଯିଏ କଲିକତାରେ ସେତେବେଳେ ଆଜ୍ଞ୍ଞ୍ବଳୀ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରେସରେ କାମ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଦେଇଥିଲି ବହିଟିଏ କରି ଛାପି ଦେବାକୁ । ସେ ଛାପି ନଥିଲେ । ତାଙ୍କର ମନେଥିଲା କବିତାଟିର କେତେ ଅଂଶ ।

ଚିଲିକା ବିମଳ ବକ୍ଷେ ଚିରାଳ ଶୋଭିତ
 ଶତ ଶତ ତରାମାଳା ଦଶିଶାତିମୁଖେ
 ଭାସିଯାଏ ନିମିଷକେ କାର୍ବ ଗାଥା ଗାଇ
 ଲଦିଶ ଭାଷଣ ଗିରି ସରିତ, ସାଗର
 ରଷିକୁଳ୍ୟା, ମହେତ୍ରାଦି ଯେତେ ଏ ଉତ୍କଳେ
 ଧାଇଁଲେ ଉତ୍କଳ ସୂତେ ପ୍ରଭଞ୍ଜନ ସମ
 ଥାପିଣ ଶିବିର ଏକ ପର୍ବତ ତଳପେ
 ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ଯୁଦ୍ଧ ସନ୍ଧା କଲେକ ସଘନେ
 କନକ କିରଣେ ରବି ଯାଉଛନ୍ତି ବୁଡ଼ି
 ରଚି ରମ୍ୟାସନ ଦୂର ବାରୁଣୀ ଶିଳ୍ପେ
 ରତ୍ନମ କାନ୍ତିରେ ଆଜି ବାରୁଣୀ ଆକାଶ
 ସୁଚାଏ ଉତ୍କଳ ସୈନ୍ୟ, କାଳି ରତ୍ନନଦୀ
 ବହିବଟି କାଞ୍ଚ ରାଜ୍ୟ ଭାଷଣ ସମରେ

କିଏ ଜାଣିଥିଲା ସତେ ଘଟିବ ଏ ସନ
 ଜିଣିବେ ଉତ୍ତର ରାଜନ କାହୁ ଅଭିଯାନେ
 ଗଗନ ବିତାନ ତଳେ ଉଚ୍ଛଳ ସଙ୍ଗନେ
 ବର୍ମ ପରିଧାନେ ପୂଣି ଖଣ୍ଡା ଖତ୍ରଗ ହାତେ
 ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ହୁଆନ୍ତି ସଜ୍ଜିତ !
 ଦେଶ ପାଇଁ ଜାତି ପାଇଁ
 ନୁହନ୍ତି କୁଣ୍ଡିତ କେବେ ଓଡ଼ିଆ ସନ୍ତାନେ
 ଦେବା ପାଇଁ ଆମ୍ବବଳି
 ବାଜିଲା ରଣ ବାଜଦ ସମର ପ୍ରାଗଶେ
 ମାନିଲେ ଓଡ଼ିଆ ସେନା
 ଅଦମ୍ୟ ଉତ୍ସାହେ
 ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତ ରାଶି
 ଖେଳିଗଲା କେତେ,
 ବାଜ ରଣବାଦ୍ୟ ବାଜରେ ସପନେ
 ପୂରି ଏ ପାହାଡ ଦରା
 ଉଚ୍ଛଳ କାର୍ବ ପୂର୍ବ ସୃତିଚୟ
 ନିମିଷକେ ଆଜି ଧରି
 ଉଠ ହେ ତପନ ପରାଚି ଗଗନେ
 ବରଷି କିରଣ ଜାଳ,
 ସେ କିରଣ ଜାଳେ ଉଠରେ ଓଡ଼ିଆ
 ଭୀମରଶେ ଭୂମେ ଖେଳ

ଏ ମୋର ପିଲାଦିନର ନବମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ିବା ସମୟର କବିତା ।
 ସେତେବେଳେ ନେତୃସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଟିକିଏ ପ୍ରତିଭାର ସ୍କୁଲିଙ୍ଗ ଓଡ଼ିଶାର କେଉଁଠି
 କିମିତି ଦେଖିଲେ ତାର ବିକାଶ ପାଇଁ କି' ଆତୁର ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲେ ।

ତା'ପରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ବାବୁ, ମୁଁ ଗଲୁ 'ସହକାର' କାର୍ଯ୍ୟାଳୟକୁ । ମୋର
 ଲୋଖା ଓଳସିଂହ ଛାତ୍ର ଜୀବନରୁ ବାହାରୁଆଏ 'ସହକାର'ରେ । 'ସହକାର' ସମାଦକ
 ବାଳକୃଷ୍ଣ ବାବୁ । ତାକୁ ମୁଁ ଦେଖ ନଥିଲି । ଦେଖିଲି, ବସିଚନ୍ତି ଗୋଟାଏ ମଠାପଞ୍ଜାବୀ
 ପିଣ୍ଡ । ନମସ୍କାର କଲି । ମତେ କହିଲେ, - କୃଷ୍ଣ ! ତମେ; ଓଳସିଂହରୁ ଆସି

ତ୍ରେନିଂ ପଢୁଛ । ତୁମ ଲେଖା ତ ଆମେ ‘ସହକାର’ରେ ଦଉଛୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ । ବୋଧହୁଏ କବିତାଟିଏ ‘ଆହାନ’ ବୋଲି ଦେଉଥିଲି ତାଙ୍କୁ ‘ସହକାର’ରେ ପ୍ରକାଶ କାଗି ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ବାବୁ ଯେତେବେଳେ ଜୀବିତା ପଢ଼ିଆରେ ରହୁଥିଲେ । ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ତାଙ୍କ ବସାକୁ ଯାଏ । ସେ କାହିଁ ନିଜରୁଲଙ୍କ ମନରେ ଜାଗ୍ରତ କରାଇବା ପାଇଁ କବିତା ଲେଖି ଜାତୀୟ ସାହିତ୍ୟକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ଆସମାନଙ୍କୁ ସେ ଯେଉଁ ପ୍ରେରଣା ସେତେବେଳେ ଦେଉଥିଲେ , ତା’ରି ବଳରେ ସେତେବେଳେ ବହୁ କବି, ଲେଖକ ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଉଚ୍ଚରି ପାରିଥିଲେ । ସେଇମାନେ ଆଜି ଓଡ଼ିଶାର ଲବଧପ୍ରତିଷ୍ଠ କବି, ଲେଖକ, ସାହିତ୍ୟକ ।

ନେହୁମାନୀୟ ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଉପାହ, ପ୍ରେରଣା ଯେକୌଣସି ପ୍ରତିଭାର ବିକାଶ ପାଇଁ ଯେ ଏକାନ୍ତ କାମ୍ୟ, ଅଥରେ ଦ୍ୱିଧା କରିବାର କିଛି ନାହିଁ । ଆଜି ସେ ପ୍ରକାର ପ୍ରେରଣା ଦେବାର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ କମିକମି ଆସୁଚି ଦେଶରେ ।

କଟକ ଆସିବାର ପ୍ରାୟ ମାସେ ହୋଇଥିବ କି ନାହିଁ ମୋ’ ସାଥ ଭୋବନା (ଭୁବନେଶ୍ୱର ସାହୁ) ମତେ ଚିଠି ଦେଲା, କୃଷ ! ତୋ’ ବାପାଙ୍କ ଦେହ ଅତି ସାଂଘାତିକ । ଏ ଚିଠି ପାଇଲା ମାତ୍ରେ ତୁ’ ଛୁଟି ନେଇ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଗାଁ କୁ ଆସିବୁ ।

ଚିଠିଟି ପାଇ ବିଚକିତ ହୋଇ ପଢ଼ିଲି । କେତୋଟି ଦିନ ଛୁଟି ନେଇ ଗାଁକୁ ଆସିଲି ।

॥ ୨୦୭ ॥

ବାପାଙ୍କ ଅନ୍ତିମ ବାସନା

ମୁଁହର ବିଶ୍ୱମର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା ୨୦. ୯୫

ବୋଧହୁଏ ୧୯୩୧ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ଅଠର ତାରିଖ ହେବ, ମୁଁ ଯେଉଁଦିନ ବାପାଙ୍କ ଦେହ - ଦୁଃଖ ଖବର ପାଇ ଗାଁକୁ ଆସିଲି କଟକରୁ । ବାକୁଗାଁ ସେବନରେ ଓହୁଙ୍କ ବାକୁଗାଁ ବାଣପୂର ସତକରେ ଚାଲି ଚାଲି ଥାସି ବାଣପୂର ବଜାର ପାଖ ଦୋଳ

ବେଦାଠି ପହଞ୍ଚିଲି । ସେତେବେଳେ ଆଜିକାଲି ପରି ବାଲୁଗୀଁଠ ବାଣପୁର ଯିବାକୁ ମଚର, ରିକ୍ଷା ଉତ୍ୟାଦି ଯାନବାହନ ଦେଖିବାକୁ ସ୍ଵପ୍ନ । କେବଳ ବଳଦଶାତି ଦୁଇଖଣ୍ଡ ତିନିଖଣ୍ଡ ଥାଏ । କିଏ କିମିତି ବଦଳଶାତି ଭତା କରି ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି ।

ବାଣପୁର ଦୋଳବେଦୀ ପାଖେ ଦେଖିଲି ଆମ ଗଁ ଚନ୍ଦ ଦାସକୁ । (ଚଣ୍ଡିଆ ଭାଇନା) ପଚାରିଲି,- ଚଣ୍ଡିଆ ଭାଇନା । ବାପାଙ୍କ ଖବର କ'ଣ ? ସେ କହିଲେ,- ଏବେ ତିନି ଚାରିଦିନ ହେଲା ଆଉ ଘରୁ ଉଠି ପାରୁନାହାନ୍ତି । ଯେଉଁଦିନ ଦେହ ଖରାପ ଆରମ୍ଭ ହେବ, ସେଇଦିନ ଗୋପୀନାଥ ମଣ୍ଡପଠି ହେ ଗୋପୀନାଥ କହି ବେହୋସ ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲେ । ତାକୁ ଆମେ ସବୁ ହାତଧରି ଘରେ ଛାତିଦେଇ ଆସିଲୁ ।

ହଠାତ୍ କାହିଁକି ଉମିତି ହେଲା ବିଚାରିଲି । ପ୍ରାୟ ମୁହଁ ସଞ୍ଚ ବେଳକୁ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ଆମରି ଉପରଘର ତିନି ବଖରା ଉତ୍ତରୁ ମଣ୍ଡ ବଖରାରେ ସେ ଶୁଅନ୍ତି । ଦେଖିଲି, ସେଇ ଘରେ ତିବିଟିଏ ଜଳୁଚି । ଖଣ୍ଡିଏ ମସିଶା ଉପରେ କାହୁକୁ ପିଠିଟି ଭରାଦେଇ, ଦି'ଆଶ୍ରୁ ଉପରେ ମୁହଁଟେ ରଖି ନିଷକ ଭାବରେ ବସିଛନ୍ତି । ମୁଁ ନମ୍ବାରଟିଏ କରି ତାଙ୍କର ପାଖରେ ଠିଆ ହେଲି । ବୋଉ କହିଲା, କୃଷ୍ଣ ଆସିବି । ବାପା ମୋ' ଆତକୁ ଚିକିଏ ଚାହିଁଲେ । ହଠାତ୍ କହିଲେ,- ତୁ' କଟକରୁ ଆସିଲୁ । ମୋ' ପାଇଁ କଟକରୁ କଲମି ଆମ ଆଣିବୁ ? କି' ଉତ୍ତର ଦେବି କିଛି ନେଇକରି ଆସିନି । କହିଲି,- ମୁଁ କାଲି ଟେଲିଗ୍ରାମ କରି କଟକରୁ ଆମ ମଗାଇ ଆଣିବି । ଦିହ ବେଶା ଖରାପ ହୋଇଥିବ ମନେକରି, ବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ତୁମକୁ ଦେଖିବାକୁ ଚାଲି ଆସିଲି । ସେ ନିରବ ରହିଲେ ।

ବାପା ଆମକୁ ଏତେ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ଆଉ କହିବାର ନାହିଁ । ଜାବନସାରା ସେ କେବଳ ଆମ ନିଜ ତୋଟାରେ ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ତୋଟାରେ କେଉଁଠି ନଈ କୁଳରେ, ଆମ ଗଁ ଦିଅଁଙ୍କ ବେତାରେ ବହୁତ ଆମ ଗଛ ଲଗାଇ ଆସିଚି । ଆମ ଗଁର ସୋଲରୀ ମୁଣ୍ଡିଆ ପ୍ରାୟ କୋଶେ ଦେଇକୋଣ ବାଟ ହେବ । ବଣେଇତୁଣୀ ମାଇକିନେ, ଲୋକେ ସକାଳୁ କାଠ ପାଇଁ ଯାନ୍ତି ଯେ କାଠଗୋଛା ମୁଣ୍ଡାଇ ଫେରନ୍ତି ଦିପହର ଦଶୟତିକୁ ।

ଟେ ଟିଆଁ ଖରା । କେଉଁଠି ଘର୍ତ୍ତିଏ ଠିଆ ହୋଇଯିବାକୁ ଆଶ୍ରା ନାହିଁ । ସେମାନେ ଛାଇରେ ଟିକିଏ ଆଶ୍ରା ପାଇବେ ବୋଲି ବାପା ଗୋଟିଏ ଯୋଗ୍ତିଏ ଆମଗଛ ଲଗାଇଥିଲେ । ସେ ଆମଗଛ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ବଣ ଫେରତା ମାଇକିନା, ଅଣ୍ଟିରା ସେଇଠି ଏବେ ମଧ୍ୟ ଆଶ୍ରମ ନଉଚି । ଆମ ତୋଟାରେ ଆମ ଆସେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ।

ବାପା ସେଗୁଡ଼ିକ ପଚାଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ ରୋଜନ କରନ୍ତି । ଗାଁରେ ତୋଟା ନଥବା ଲୋକଙ୍କୁ ବାଷ୍ଟନ୍ତି । କିଏ କିମିତି ଗରିବ ମାଗ ମାଗୁଣିଆ ମାଗିଲେ ଯୋଡ଼େ ପୁଣେ ଦିଅନ୍ତି । ସେ କହନ୍ତି,- ଆମ ସତ୍ୟ ଫଳ, ତାକୁ ଖାଇବାକୁ ହବ । ଖୁଆଇବାକୁ ହବ । ବିକିବାକୁ ହବନି ।

ମୋର ମନେଅଛି ଆମ ଘରକୁ ସେତେବେଳେ କଲମି ଆମଟିଏ ଆସିଲେ ସେ ଆଠଦଶ ଚିରୁଡ଼ା ହୋଇ କଟାହବ । ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେଥିରୁ ଚିରୁଡ଼େ ଚିରୁଡ଼େ ଦିଆହବ । ତୋପା ସହିତ ସେଇଟିକକ ଆମ ଖାଇ ଦଇ କି ଆନନ୍ଦରେ । କଲମି ଆମ ସେତେବେଳେ ଆମଙ୍କୁ ଏତେ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ନିଧିପରି ଲାଗେ ।

ଗଞ୍ଜାମ ଅଞ୍ଚଳରେ ବିରୁଡ଼ି ଗୋଟିଏ ବଡ ତାଲୁଗଁ । ସେଠି ରଜାଘର ତୋଟା ଆମ ଶୁବ୍ର ବଡ ଆଉ ମିଠା । ବାପାଙ୍କୁ କିଏ ଜଣେ ସେଇ ତୋଟା ଆମରୁ ଗୋଟିଏ ଦେଇଥିଲା । ସେ ସେହି ଆମ ଖାଇ ତାର ଟାକୁଆଟି ଆମ ଗାଁ ଗୋପୀନାଥଙ୍କ ଦେତାରେ ପୋଡ଼ିଦେଲେ । କେତେବର୍ଷ ପରେ ପ୍ରଥମେ ନୂଆ କରି ଗୋଟିଏ ଆମ ସେ ଗଛରେ ଆସିଥିଲା । ସେ ଆମ ନାଁ ବଢ଼ିଶିପଲିଆ । ଗୋଟାଏ ଆମ ନିକିତିରେ ପକାଇ ତୁଳି ଦେଲେ ବଢ଼ିଶିପଲ ହବ । ବାପା ସେ ଗଛର ପ୍ରଥମ ଫଳଟି ପଚାଇ ଗୋପୀନାଥଙ୍କ ପୂଜା କଲେ । ଆମ ଶାସନ ତିରିଶି ଘର ବ୍ରାହ୍ମଣ ମହାଜନଙ୍କୁ ମଣପକୁ ଡକାହେଲା । ସେଇ ଆମଟି କଟା ହୋଇ ଚିକିଏ ଚିକିଏ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦିଆହେଲା । ସେହିନ ତାଙ୍କ ମନରେ କି' ଆନନ୍ଦ ! ସାମାନ୍ୟ ହଉପଛେ ଜନତାକୁ ଅମୃତ ବିତରଣ କରି ଆନନ୍ଦ ପାଇବା ମଣିଷର ସ୍ଵାଭାବିକ ଧର୍ମ । ଏଇ ସ୍ଵାଭାବିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ମଣିଷ ଯେତିକି ବିଚ୍ଛୁତ ହଉଛି, ସେ ସେତିକି ତଳକୁ ତଳକୁ ଯାଉଛି ।

ଜୀବନର ଅତିମ ମୁହଁର୍ଭରେ ତାଙ୍କର ଅତି ପ୍ରିୟ ଫଳ ଆମଟିଏ ହୁଏତ ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଇଁ କଟକରୁ ଆଣିଥିବି - ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ତାଙ୍କ ସର୍ବ କରିବି । ମୁଁ ହତଭାଗା ତାଙ୍କ ଅତିମ ଜୀବନର ଏଇଟିକ ବାସନା ଜାଣିପାରିଲି ନାହିଁ । ମୋର ସାଥ ଭୋବନା ଚିଠି ଲେଖିଲା ବେଳେ ଚିକିଏ ହେଲେ ଜଣିତ ଆମଟିଏ ଆଣିବାକୁ ଦେଇପାରିଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଶେଷ ବାସନାଟିକୁ ମୁଁ ଚିକିଏ ସମାନ ଦେଇପାରିଥିଲେ ନିଜକୁ କେତେ ଭାଗ୍ୟବାନ ମନେ କରିଥାନ୍ତି । ସିଏ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ପୃଥିବୀ ଛାତି ଗାଲିଯିବ ଅନେକ ବାସନାରାଜି ଭିତରେ ତାର ଅତିମ ବାସନା କି' କରୁଣା । ସେଇଟିକର ଆସାଦନ ଏଇ ମାଟି ଉପରେ ଆଉ ମିଳିବା ସମ୍ବନ୍ଧ ନୁହେଁ । ମତେ ଦେଖିପାରିଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ମହାନ ଜୀବନର ଏଇ ପ୍ରଥମ ଆଉ ଶେଷ ମାଗୁଣି ମତେ । “ମୋ” ପାଇଁ

କଳମି ଆମ୍ବଟିଏ ଆଣିବୁ” ମୋ’ ଛାତି ଭିତରେ ଚିରଦିନ ଗହୀର ଗାର କାଟି ରହିଲା । ସେ ନିରିପାରିଲା ନାହିଁ ।

ତା’ ଆରଦିନ କଟକ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲର ମୋର ସହପାଠୀ ଆମ ବାଣ୍ୟୁର ଗୋଦାବରୀଶ ଜଗଦେବଙ୍କ ପାଖକୁ ଚେଳିଗ୍ରାମ କଲି ଆମ ଆଉ କିଛି ଫଳ କଟକରୁ ପାର୍ଶ୍ଵଲରେ ପଠାଇବା ପାଇଁ । ସେ ଆମ ଓ କିଛି ପାତିଲା ଫଳ ଦୂରତ୍ତ ପାର୍ଶ୍ଵଲ କରି ପଠାଇଲେ । ଆମ ଓ ଫଳ ପାର୍ଶ୍ଵଲ । ବାଲୁଣ୍ଡା ଷ୍ଟେସନରେ ଯେଉଁଦିନ ପହଞ୍ଚିବାର ଖବର ପାଇଲି, ସେଇଦିନ ସକାଳ ପ୍ରାୟ ନଥଟା ବେଳେ ଅଗର୍ଷ ଏକୋଇଶି ତାରିଖ ହେବ ଶୁଭ ସମ୍ବବ, ସେ ଏ ପୃଥିବୀ ଛାତି ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଆମମାନଙ୍କୁ ବିଦାୟ ନେଲେ । ଆମ ଓ ଫଳ ପାର୍ଶ୍ଵଲ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ସେ ଶୁଶାନ ଯାଉଥା । ସେଇ ରଷିପ୍ରାଣ ଦେହରୁ ଟିକିଏ ଯେବେ ସନ୍ଧନ ହୁଏତ ସେତେବେଳେ ଫୁଟି ଆସୁଥାନ୍ତା ସେଇ ଶୁଶାନ ମାଟି ଉପରେ, ସେଇ ଆମରୁ ଟିକିଏ ହେଲେ ସେଇ ଅଧରରେ ବୋଲି ଦେଇଥାନ୍ତି । ଯେଉଁ ଅଧରରୁ କେତେଦିନର ସଞ୍ଚତ ସ୍ଵପ୍ନ ବାଣୀ ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲା । ଦୁଇଦିନ ତଳେ, ସେ ଫଳ ପାର୍ଶ୍ଵଲ ଦେଖି ଆଖି ଲୁହରେ ଛଳଛଳ ହୋଇଗଲା । ନୀରବରେ ସେଇ ଶୁନ୍ୟ ଘରଟିକୁ ତାହିଁ କହିଉଠିଲି, ଏ’ ଆମ, ଏ’ ଫଳ କିଏସେ ହାତ ବଢାଇ ନେବ ? କାହା ଜିଭରେ ଟିକିଏ ଲଗାଇ ଦେବି ?

ତାଙ୍କର ଶ୍ରାଦ୍ଧ ପାଇଁ ସେ ଫଳ ସଞ୍ଚତ ହୋଇ ଥୁଆହେଲା । କିନ୍ତୁ ମନରେ ଅବୋଧ ରହିଲା । ସେ ଅବୋଧ, ସେ ଅବଶେଷ ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ରହିଛି । ଜୀବନରେ ଏଇପରି ଦୁଃଖର କେତେ ଅଳିଭା ଦାଗ ରହିଥାଏ ।

ମୁଁ ଘରେ ପହଞ୍ଚିବାର ଦୂତୀୟ ଦିନ (ବୋଧହୁଏ ୧୯୩୧ ଅଗର୍ଷ ୨୦ ତାରିଖ ହେବ ।) ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳକୁ ଆମ ଉପର ଘର ଅଗଣାପଟ ଅଭଜରେ ବସିଲେ । ମତେ ଓ ମୋ’ ଭାଇନା (ଗୋପାଳ ତ୍ର୍ପାଠୀ) ଦୁଇ ଜଣକୁ ପାଖକୁ ଡାକିଲେ । ଆମେ ଦି’ ଭାଇ ତାଙ୍କର ତାହାଣ ପଟେ ଓ ବାଁ ପଟେ ବସିଲୁ । ସେ କହିଲେ - ଦେଖ ମୋର ସମୟ ହୋଇ ଆସିଲା । ଦିନେ ଦି’ ଦିନ ଭିତରେ ମୁଁ ଚାଲିଯିବି । ମତେ ହରିବ୍ରହ୍ମା ହେଲେ କେହି ରଖିପାରିବେ ନାହିଁ ।

ଦୁମେ ଦି’ ଭାଇଙ୍କି କହି ଯାଉଛି କେତୋଟି କଥା । ଯା’କୁ ସବୁ ବରାବର ମାନିବ ।

ଦୁମେ ଦି’ଭାଇ କେବେହେଲେ ଭିନେ ହବନି । ଆମର ଯାହା ଜମି ଖଣ୍ଡିକ

ସାତ ପୁରୁଷରୁ ଅଛି ତାକୁ ବିକିବନି । ନିତାତ ଅଭାବ ହେଲେ ବନ୍ଦା ଦେଇପାର । ଯଦି ବା ଜୀବନରେ ଆପଦ, ବିପଦ ପଡେ ଜମିବାତି ନ ବିକିଲେ ନଚଳେ, ସେଇ ଅବସ୍ଥାରେ ବିକିବ । କିନ୍ତୁ ଏଇ ଯେଉଁ ଗୁଆବାତି ଅଛି (ଆମର ନତିଆ ତୋଟାକୁ ଗୁଆବାତି କୁହାଯାଏ, କାରଣ ପୂର୍ବେ ସେଠି ଗୁଆଗଛ ବହୁତ ଥିଲା) ତାକୁ କବାପି ବିକିବନି, ଭୋକ ଶୋଷ ହେଲେ ସେଠୁ ନତିଆ ପଇତ ତୋଳି ବଞ୍ଚି ଯାଇପାରିବ । ତୁମମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତ ସବୁ କରି ଦେଇଚି । ଆଉ ତୁମମାନଙ୍କର ଚଳିବାକୁ କ'ଣ ଅସୁବିଧା ଅଛି ?

ଆମମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏଇ ଶୋଷ ଉପଦେଶ ତାଙ୍କର । ସେଇ ଉପଦେଶ ଆମେ ଦି' ଭାଇ ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ପାଳିଆସିବୁ । ସେ ଚାଲିଯିବା ଦିନ ସମସ୍ତେ କହିଲେ,- 'ଗାଁରୁ ଗୋଟିଏ ଦାପ ନିଭିଗଲା । ତା' ଆରଦିନ ବାଣପୂର ମାଇନର ସ୍କୁଲ ସେକଣ୍ଡ ମାସର ଚିତ୍ରାମଣି ଜେନା ମୋ' ବାପାଙ୍କ ମୃଦୁଯୁଖର ଶୁଣି ମତେ ପ୍ରବୋଧନା ଦେଲେ । ତୁମମାନଙ୍କୁ କ'ଣ କହିଲେ ଗଲାବେଳକୁ ବୋଲି ଚିତ୍ରାମଣି ବାବୁ ପଚାରିଲେ । ସେ ଆମ ଦି'ଭାଇଙ୍କ ବସାଇ ଯାହା ଯାହା କହିଥିଲେ ତାଙ୍କ ଆଗରେ କହିଲି । ଚିତ୍ରାମଣିବାବୁ କହିଲେ - କୃଷ ! ସେମାନେ ବହୁଦିନର ପୁରୁଣା ମଣିଷ । କେତେ ଦୁରଦୃଷ୍ଟି, କେତେ ଅଭିଜ୍ଞତା ସେମାନଙ୍କର । ତାଙ୍କର ଏଇ କଥାଗୁଡ଼ିକର ମୂଲ୍ୟ କମ୍ ନାହିଁ । ବଢି ପୁରୁଷମାନଙ୍କର କଥା ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ଆହୁଲା ପରି ଅକୁଳ ସମୁଦ୍ରରେ ଛୋଟ ଡଙ୍ଗାଟିଏ ବାହିବା ପାଇଁ !!

॥ ଉଶେଇଶି ॥

ଛତାଟି ଛତାଇ ରଖୁଳା

ସେହର ବିଶ୍ୱମର !

ଖଲିକୋଟ

ତା ୨୭. ୯. ୭୫

ବାପାଙ୍କ ଶୁଦ୍ଧାଦି କ୍ରିୟା ପରେ କଟକ ଫେରିଲି । ବାଟ ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ଚଳେ ପାଞ୍ଚଟା ପଇସା ଭାଇନା ଦେଲେ । ବାପାଙ୍କ ଶୁଦ୍ଧଘର କାମ ଭାଇନା ଧାର କରଇ କରି ଚଳାଇଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ନିଅଞ୍ଚ ହାତ ତାଙ୍କର ସେତେବେଳେ । ଆଉ ସାମାନ୍ୟ କିଛି ଖର୍ଚ୍ଚବାର୍ଚ୍ଚକୁ ମାରିଲିନି ବା ମାରିବାକୁ ସାହସ କଲିନି । ମାରିଥିଲେ ସିଏ କେଉଁଠୁ ଆଣି ଦେଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କୁ କାଳେ କଷ ହେବ ବିଚାରିଲି ।

ବାଲୁଗାଁଠୁ କଟକ ସେତେବେଳେ ଟଳେ ପାଞ୍ଚଶା ରେଳଭତା । ସେ କୌଣସି ମତେ କଟକରେ ତ ପହଞ୍ଚିଲେ ଗଲା, ଆଉ ଗୁଡ଼ାଏ ପଇସା କ'ଣ କରିବି ?

ଜୀବନରେ ମୁଁ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ସ୍ଥାନକୁ ଗଲାବେଳେ ଯେତିକି ସାଧାରଣରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ, ସେଇଆ ନେଇକରି ଯାଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସେଥୁ ଯୋଗୁଁ ବାଟରେ ଘୋର ଅସୁବିଧାର ସମ୍ବୂଧାନ ହୋଇଛି । ଅଜଣା ଅପରିଚିତ ବିଦେଶ ବାଟରେ ଯିବା ଆସିବା କରିବା ବେଳେ ଯାହା ସାଧାରଣ ଦରକାର ତା'ଠୁ ଆଉ ଚିକିଏ ଅନ୍ଧକା ଖର୍ଚ୍ଚ ଧରିଥିବା ନିତାନ୍ତ ଦରକାର । ବହୁ ଅସୁବିଧା ଭୋଗିବାପରେ ମୁଁ ଏ କଥା ଜାଣିବି ।

କଟକ ଷ୍ଟେସନରେ ପହଞ୍ଚିଲି ପ୍ରାୟ ରାତି ଦଶଶା ଏଗାରଶା ବେଳେ । ସାମାନ୍ୟ ଜଳଖାଆ କିଛି ବୋଧହୁଁ ବୋଉ ଦେଇଥିଲା । ସେଇତକ ଖାଇ ପାଣି ମୁହଁ ପିଇ ଦୃଢ଼ୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ମୁଷାଫିର ଖାନାରେ ଶୋଇ ପଢ଼ିଲି । ତୋର ହୋଇ ଆସିଲା । କୁଆଗୁଡ଼ାକ ଷ୍ଟେସନ ପାଖ ଗଛ ଗୁଡ଼ାକରୁ କା କା ଜଲେ । ଆକାଶ ଚିକିଏ ପରତା ଦିଶିଲା । ମୁଷାଫିରଖାନାରେ ଶୋଇ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲି, ରାତିରେ ଶୋଇଲାବେଳେ ବିଚାରିଥିଲି ପାଖରେ ତ ପଇସା ନାହିଁ । ସକାଳ ହେଲେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ତାଳି ତାଳି ଯିବି ଭାରି ତ୍ରେନିଂ ସ୍ଥୁଲକୁ ଯିବି ।

ରାତିର ଚିନ୍ତା ସକାଳୁ ଓଳଟି ଗଲା । ଗୋଟାଏ ରିକ୍ବାବାଲା ପଚାରିଲା,- ବାବୁ ରିକ୍ବା ହବ ? କେଉଁଠିକି ଯିବେ ?

- କଟକ ତ୍ରେନିଂ ସ୍ଥୁଲକୁ ଯିବି । କେତେ ନବୁ ?

ପଚାରିଲି ତାଳୁ । ଖୁବ୍ ସମ୍ବନ୍ଧ ପାଞ୍ଚଶା ପଇସା ଛିତିଲା । ରିକ୍ବାରେ ବସିଲାବେଳେ ବିଚାରୁଥାଏ ମୋର ସାଙ୍ଗମାନେ ତ ଅଛନ୍ତି । କାହାଠୁ ପାଞ୍ଚଶା ଆଣି ରିକ୍ବାବାଲାକୁ ଦେଇଦେବି ତ୍ରେନିଂ ସ୍ଥୁଲ ଛାତ୍ରବାସରେ ପହଞ୍ଚିଲା ପରେ ।

ମୁଁ ତ ସେତେବେଳକୁ କଟକ ନୂଆ କରି ଯାଇଥାଏ । ସବୁ ରାତ୍ରା ସବୁ ସାଇ ମତେ ଜଣା ନଥାଏ । ମୁଁ ପିଲାଦିନୁ ମଧ୍ୟକାଳରେ ବଢ଼ି ଆସିଛି । ମଧ୍ୟକାଳରେ ପଢ଼ି ଆସିଛି । ମଧ୍ୟକାଳରେ ମଧ୍ୟ ଗଢ଼ି ହୋଇ ଆସିଛି । ପଢ଼ିଆ ପକାଳ ଗହାର ବିଳ, ପର୍ବତ ପାହାଡ଼ ତାଙ୍କି ଭୁଲ୍ଲି ଏସବୁ ମୋର ଯିବା ଆସିବା ବାଟ । ପାଦରେ ତେଣୁ କଟକ ପରି ସନ୍ଦରରେ ମୁଁ ଯିଏ କି ପଦର କୋଡ଼ିଏ ଦିନ ହେଲା ଆସିଛି, ସବୁ ବାଟ ଘାଟ ଚିହ୍ନିବା କଷ୍ଟକର ।

ରିକୁବାଲା ମତେ କେତେ ବାଟ ଯାଏଁ ଆଶିଲା । ତା'ପରେ ରାସ୍ତା ମରାମତି ଯୋଗୁଁ ମତେ କହିଲା,- ବାବୁ ! ତୁମେ ଏଇଠି ଓହ୍ଲାଇପଡ଼ । ଏଠି ରାସ୍ତା ବନ୍ଦ । ମୁଁ କହିଲି,- ତୁ'ତ ମତେ ତ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବକୁ ଜବାବ କରିବୁ । ଏଠି ଓହ୍ଲାଇ ଦେଉବୁ କିଆଁ ? ତ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ପହଞ୍ଚିବା କ'ଣ ଏଇ ଗୋଟିକ ରାସ୍ତା ? ଏତେ ରାସ୍ତା ତ ଅଛି । ତୁ ରିକ୍ସା ଅନ୍ୟ ବାଟରେ ବୁଲାଇ କରି ନେଇ ?

ସେ କହିଲା,- ଆଉ କାହିଁ ରାସ୍ତା ? ଆଉ ନାହିଁ । ତୁମେ ଏଠି ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ । ଆଉ ମୋ ଭଡ଼ ପଇସାଟା ଦିଅ ।

ମୁଁ କଟକରେ ସେତେବେଳକୁ କେଉଁ ଅନ୍ୟବାଟ ଦେଖୁଣ୍ଟି ଯେ କହିବି ଏ ବାଟରେ କି ସେ ବାଟରେ ନେଇ ବୋଲି । ବାଥ ହୋଇ ତାହା ସଙ୍ଗେ କିଛି କଟାଳ ନକରି ରିକ୍ସାରୁ ଓହ୍ଲାଇ ରାସ୍ତାରେ ଠିଆ ହେଲି ବିନମ୍ବ ଶିଶୁଟି ପରି । ତା'ପରେ ତାକୁ କହିଲି - ମୋ' ପାଖରେ ଏଇଲେ ପଇସା ନାହିଁ । ତୁ' ଯେବେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ତ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲକୁ ଆସିବୁ ତେବେ ତୋ' ପଇସା ପାଇବୁ ।

ସେ କି ମୋ କଥାରେ ରାଙ୍କି ହୁଏ ? ନିତାନ୍ତ ମଫଲର ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଅନାତି ଯୁବକ କେଉଁଠୁ ଆସିବି ବୋଲି ବୋଧହୁଏ ବିଚାରିଲା ସିଏ ।

ବର୍ଷା ଦିନଟା । ସେପରେମ୍ବର ମାସ । ଗାଁକୁ ଯିବା ସମୟରେ ଛାତ୍ରବାସର ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଛତାଟିଏ ମାଗି ନେଇଥିଲି । ସେଇ ଛତାଟି କେବଳ ମୋ' ପାଖରେ ଥିଲା । ସେଇ ଛତାଟି ହିଁ ମୋର ସମ୍ମଳ । ତା' ଆଖାରେ ସେଇ ଛତାଟି ଜଳଇଲା ଦିଶିଲା । ସେ ମୋ'ହାତରୁ ସେଇ ଛତାଟି ଛତାଇ ରଖିଲା । କାହାକୁ କହିବି ? ଭାବିଲି, ତାକୁ ଯେବେ କ'ଣ ଦି ପଦ ଚାଣଟାଣ କରି କହିବି, ରାସ୍ତାରେ ଯାଉଥିବା ଲୋକେ ଶୁଣିବେ । ଆଉ କହିବେ,- ତୁମ ପାଖରେ ତ ପଇସା ନଥିଲା, ରିକୁରେ ବସୁଥିଲା କାହିଁକି ?

ଧନହାନର ସବୁଠିକି ଉପ୍ରେସ । ସେ ପଛେ ଛତାଟି ନାହିଁ, ମୋର ଅପମାନ ଏଇ ରାସ୍ତା ମଞ୍ଚିରେ ନହିଁ । ଏଇଲି ବିଚାରି ତାକୁ କହିଲି,- ଆହୁ ତୋ' ଭଡ଼ ବାବଦକୁ ତୁ' ଛତାଟା ନାହିଁ ତ ନେଇ । ସେ ବେଶ ମନ ଆନନ୍ଦରେ ରିକ୍ସା ଧରି ତା ବାଟରେ ଚାଲିଲା ।

ମୁଁମୋର ଟିପାଖାତାରେ ତା' ରିକ୍ସା ନମ୍ବରଟା ଟିପି ରଖିଲି । ଛତାଶୂନ୍ୟ ହାତରେ ଚାଲିଚାଲି ତ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ପହଞ୍ଚିଲି ।

ରିକ୍ସାବାଲା କିପରି ମୋ'ରୁ ଛତାଟା ଛତାଇ ନେଲା, ଏ କାହାଣୀ ମୋର ସହପାଠୀମାନଙ୍କ ଆଗରେ କହିଲି । କିଏ କିମିତି ଜଣେ ଅଧେ ମତେ ଚିକିଏ ଥଣ୍ଡା କଲେ । ମୁଁ ଯେ ରିକ୍ସା ନମ୍ବରଟା ଚିପି ଆଣିଛି ସେଥିଲାଗି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି କେହି କହିଲେ,- କୃଷ୍ଣବାବୁ ମଫ଼ଲିଆ ବୋଲି କ’ଣ କହୁଛ ? ସେ’ତ ରିକ୍ସାର ନମ୍ବରଟା ଆଣି ବୁଦ୍ଧିମାନର କାମ କରିଛନ୍ତି ।

ସେତେବେଳେ ତାତ୍ରର ଅଭିନ୍ନ ରାଓ ଥାରି କଟକ ମୁୟନିସିପାଲଟି ଚେଯାଗମ୍ୟାନ । ମୁଁ ଆଉ ମୋର କେତେଜଣ ସହପାଠୀ ଅଭିନ୍ନ ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲୁ ଏବଂ ରିକ୍ସାବାଲାର ଏଇ ଦୌରାନ୍ୟ କହିଲୁ । ଅଭିନ୍ନ ବାବୁ ବେଶ ଉତ୍ସଲୋକ । ଆମ କଥା ଶୁଣି ଆମକୁ ଅଭ୍ୟ ଦେଲେ । କହିଲେ,- ଆପଣମାନେ ଯାଆନ୍ତୁ ଏବଂ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ରହନ୍ତୁ । ମୁଁ ତାର ବିହିତ ପ୍ରତିକାର କରିବି ।

ପ୍ରାୟ ତିନିଦିନ ବିତି ଗଲାଣି । ସକାଳ ଆଠଟା ସମୟ ହବ । ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ବରିଚା କାମ ସାରି, ହାତ ପାଦ ଧୋଇ ଆମେ ସବୁ ପିଲାମାନେ ଛାତ୍ରାବାସ କୋଠରାରେ ପଡ଼ାଶୁଣା କରୁଛୁ, ଗୋଟିଏ ଲୋକ ଛତାଟିଏ କାଖେଇଛନ୍ତି, ଚିଠି ଖଣ୍ଡିଏ ଧରିଛି ହାତରେ । ସେ ମୋ' କୋଠରା ଭିତରେ ପହଞ୍ଚ ମୋ' ଆଗରେ ଲମ୍ବ ଦଣ୍ଡା ହୋଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଆଉ କହିଲା - ଆପଣ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ଆଜ୍ଞା, ଆପଣ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ଆଜ୍ଞା ! ତିନିଦିନ ହେଲା ମୋ' ଗାଡ଼ିକି ଅଟକ କରାହୋଇ ରକ୍ଷା ହୋଇଛି । ମୋର ତହିଁରେ ଆସି ପଦର ଟଙ୍କା କ୍ଷତି ହେଲାଣି । ମୋ'ପିଲେ କ’ଣ ଖାଇବେ । ମୁଁ ବଡ଼ ଭୁଲ କରିଛି ରମିତି ବେଜମାନ କାମ କରି । ଆଉ କେବେ ରମିତି କାମ କରିବିନି । ଆପଣ ମାଆ ବାପ । ଆପଣ ରକ୍ଷା କଲେ ରହିଲି ।

ତା' ହାତରୁ ଚିଠିଟା ନେଇ ପଡ଼ିଲି । ସେଥିରେ ଅଭିନ୍ନ ବାବୁ ଲେଖିଛନ୍ତି,- କୃଷ୍ଣବାବୁ । ତାର ଗାଡ଼ି ମୁଁ ବନ୍ଦ କରି ରଖିଛି ତିନିଦିନ ହେଲା । ଆପଣଙ୍କ ଛତାଟି ଆପଣଙ୍କ ଫେରାଇ ଦେବାପାଇଁ ତାକୁ କହିଛି । ଆପଣ ଅନ୍ୟ କିଛି ଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ଚାହିଁଲେ ତାକୁ ମୁଁ ତାହା ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି ।

ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ଛାତ୍ରାବାସର ସବୁ ପିଲା ତାକୁ ଘେରିଗଲେ । ଅଭିନ୍ନ ବାବୁଙ୍କ ଚିଠିଟା ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ପଡ଼ି ଶୁଣାଇଦେଲି । ସବୁ ପିଲେ ତାକୁ ଗାଲି ଦେଲେ ସେ କାହିଁକି ରମିତି ଭଦ୍ର ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୌରାନ୍ୟ କଲା ବୋଲି ।

ମତେ ପିଲାମାନେ କହିଲେ,- ଆଉ ତାକୁ କ’ଣ ଅଧିକା ଦଣ୍ଡ ଦିଆ ହେବ -

ସେତ ଏବେ ଯଥେଷ୍ଟ ରୋଗିଲାଣି । ତାର ମନେପଡ଼ି ଯାଉଥିବ । ତାକୁ କ୍ଷମା ଦିଅନ୍ତୁ
ଆଉ ଅଭିନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ସେଇଥା ଲେଖା ଦିଅନ୍ତୁ !

ସେଇ ଚିଠିର ପିଠିରେ ଲେଖିଦେଲି,-

କଟକ ଚ୍ରେନିଂସ୍କୁ ଛାତ୍ରାବାସ

ପ୍ରିୟ ଅଭିନ୍ଦ ବାବୁ !

ଛତାଟି ପାଇଲି । ଆପଣ ତାର ଗାତି ବନ୍ଦ କରିବା ଦ୍ୱାରା ତାର ଯଥେଷ୍ଟ କ୍ଷତି
ହେଲାଣି । ସେ ପୁଣି ତାର ଭୁଲ କାମପାଇଁ ମତେ କ୍ଷମା ମାଗିନେଲାଣି । ମୁଁ ଆଉ
ଅଧିକା ଦଶ କ’ଣ ଦେବାକୁ ନହିଁବି ? ଆପଣ ତାକୁ ଯେଉଁ ଦଶ ଦେଇଚନ୍ତି, ତହିଁରେ
ତାର ଅନ୍ତରର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଛି । ଯେଉଁ ଦଶରେ ଦୋଷାର ଅନ୍ତର ଏକବାର ଶୁଦ୍ଧ
ସ୍ଵର୍ଗ ପାଇଲି ଯାଇପାରେ, ସକଳ କଳକ କାଳିମା ଧୋଇ ହୋଇ ଯାଇପାରେ, ସେଇ
ଦଶ ହିଁ ପ୍ରକୃତ ଦଶ ।

ଆପଣଙ୍କ ଏହି ବିଚାର ଉପରେ ମୋର ପଦେ ହେଲେ କହିବାର ନାହିଁ କି
ତିଳେ ହେଲେ କିଛି କରିବାର ନାହିଁ ।

ଧନ୍ୟବାଦ ।

ଆପଣଙ୍କର
କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିପାଠୀ

। । କୋଡ଼ିଏ । ।

ବରୁଣେଇ ମେସରେ କେତୋଟି ଦିନ

ସ୍ନେହର ବିଶ୍ୱମ୍ଭର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା ୧୯ / ୩ / ୭୫

୧୯୩୩ ମସିହାର କଥା । ବୋଧହୁଏ ସେପତେମ୍ବର ମାସ ହେବ । ମୁଁ ଚ୍ରେନିଂ
ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ସାରି କଟକର ବରୁଣେଇ ମେସରେ ରହିଥାଏ । ଦୁଇଟି ଝିଅନ୍ତୁ
ଚିଉସନ କରୁଥାଏ । ସେମାନଙ୍କର ନାଁ ବେଣୁ ଓ ବୀଶା । ସେମାନେ ସମ୍ବବ କଟକ
ଚ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷକ ଜଗତ ବାବୁଙ୍କର ଭଉଣା ହେବେ । ଜଗତ ବାବୁ
ମତେ କହିଲେ, - କୃଷ୍ଣବାବୁ ! ଏମାନଙ୍କୁ ଆପଣ ଜଂରାଇ ପଡ଼ାଇବେ । ମାସକୁ
ସାତ ଟଙ୍କା ଦେବି । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଅଭାବ ଭିତରେ ଥାଏ । ଏ ଚିଉସନଟି ପାଇ

ନିଜକୁ ସେତେ ଭାଗ୍ୟବାନ ମନେ ନ କଲେ ମଧ୍ୟ ଅତତଃ କଟକରେ ମାସେ ଦି'ମାସ ଚଳିଯିବା ପାଇଁ ଯେ ବିଶେଷ କିଛି ଅତରାୟ ହବନାଇଁ - ଏଇ ଜାଗାରେ ଚିରସନ ପ୍ରହଣ କଲି ।

ପ୍ରତିଦିନ ସଂଧାରେ ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାଏ ପଡ଼ାଇବାକୁ ଆସେ । ପିଲା ଦୁଇଟି ପ୍ରାୟ ଅଧ ଘଣ୍ଟାଏ ପଡ଼ନ୍ତି ମନ ଦେଇ । ବାକି ଆଉ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ମୋ' ସହିତ ଖୁସି ଗପ କରନ୍ତି । ସେମାନେ ବଜାଳା ଭାଷା ପଡ଼ନ୍ତି ଏବଂ କହନ୍ତି । ତେବେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ବଜାଳା ବହିରୁ ଗପ ବା ଗାତ ପଡ଼େ, ସେତେବେଳେ ହସି ହସି ଗଡ଼ିଯାନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ ମୋ' ଉଚାରଣ ଗୁଡ଼ାକ ବଜାଳା ଭଲି ନ ହୋଇ ଓଡ଼ିଆ ଭଲି ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ଭାଷାର ଉଚାରଣ ଭାଷା ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଧାନତମ ଅଙ୍ଗ । ତାହା ଯେବେ ଠିକ୍ ନ ହୁଏ, ତେବେ ସେ ପ୍ରକାର ଭୁଲ ଉଚାରଣ କରି ନିଜର ପାଣିଟ୍ୟ ଦେଖାଇବା ଅପେକ୍ଷା ବରଂ ନିରବ ରହିବା ଭଲ ।

ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ପଡ଼ାଇ ସାରି ସନ୍ଧ୍ୟା ଆଠଟାରେ ଘରକୁ ଫେରେ । ମତେ ଦୁଇଟି ଯାକ ଈଥ ଅଧବାଟ ଯାଏଁ ଆଲୁଅ ଦେଖାଉଥାନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କର ଗଲି ପାର ହୋଇ ପ୍ରଧାନ ରାସ୍ତାକୁ ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ସେମାନଙ୍କ ସହ ଅତତଃ ତିନି ମାସ ସେମାନଙ୍କ ଗୁହ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ରହିଥିବି । ସେମାନଙ୍କ ସେହି ସମ୍ବାନ ଆତିଥ୍ୟ ମୁଁ ଜୀବନରେ ଭୁଲି ପାରିବି ନାହିଁ ।

ଚାକିରା ତ ପାଇ ନଥାଏ । ଫଳରେ ମନ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଅଶାତିର ଝଡ଼ ବୋହି ଯାଉଥାଏ । ଭାଇନା ଗାଁରୁ ଚିଠି ଲେଖନ୍ତି । ଚାକିରାବାକିରା କେଉଁଠୁ ନ ମିଳିଲେ ମନ ଦୁଃଖ କରିବୁ ନାହିଁ । ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଚଳିଯିବା ପାଇଁ ଆମର କ'ଣ ସମ୍ବଲ ନାହିଁ କି ? ତାଙ୍କର ଏଇ ପଦେ ଦି'ପଦ ମତେ ଚିକିଏ ଆଶ୍ରମ୍ଭ ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଆଶ୍ରମ୍ଭ ବେଶୀ ସମୟ ରହେ ନାହିଁ ଏଇ ପିଲା ଦୁଇଟିକୁ ପଡ଼ାଇବା ସମୟତକ ମୁଁ ଚାକିରା ନ ପାଇବାର ଦୁଃଖ ଏକାବେଳେକେ ଭୁଲିଯାଏ । ମନଟା କାମରେ ଲାଗି ନ ରହି ଫାଙ୍କା ରହିଲେ ନାନା ଚିନ୍ତା ମନକୁ ଦୁର୍ବଳ କରିବା ସ୍ଵାଭାବିକ ।

ସେ କୌଣସି କାମ ଛୋଟ ହଉ ବା ବଡ଼ ହଉ, ତାକୁ ନିଷାପର ଭାବରେ କରି ପାରିଲେ ମନରେ ଗୋଟାଏ ଆହ୍ଲାଦ ଆସେ । ସେ ଆହ୍ଲାଦ ଚିକକ ହିଁ ପ୍ରାଣର ସମ୍ବଲ । ସେଇ ସମ୍ବଲଙ୍କୁ ଘେନି ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଟିନି ମାସ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ବିତାଇ ପାରିଲି । ପିଲା ଦୁଇଟି ଇଂରାଜୀରେ କଥା କହିବା, ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷର ଲେଖିପାରିବା ଜତ୍ୟାଦି ଶିଖି ପାରିଲେ । ଜତି ମଧ୍ୟରେ ଆଠମଳ୍ଲିକ ମାଇନର ସ୍କୁଲଙ୍କୁ ସେକଣ୍ଡ ମାସର

ହୋଇ ଯିବାକୁ ମୋ' ପାଖକୁ ଚିଠି ଆସିଲା । ଚିଠିଟି ପାଇ ଭାଇନାକୁ ଜଣାଇ ଦେଲି ଯେ ମୁଁ ସପ୍ରାହକ ଭିତରେ ଆଠମଳ୍ଲିକ ଯିବି । ଜଗତବାବୁ ମୋର ଯାହା ଦରମା ପାଇବାର ଥିଲା ହିସାବ କରି ଦେଇ ଦେଲେ ।

ବେଶୁ ଓ ବାଣୀ ପ୍ରାୟ ଆଠ ନଅ ବର୍ଷର ଛିଆ ଯୋଡ଼ିଏ । ମୋର ସେମାନଙ୍କ ସହ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ଗୋଟାଏ ଆମ୍ବାୟତା ଆସି ଯାଇଥିଲା । ମୋଠ ଆଠମଳ୍ଲିକ ହଠାତ୍ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇଯିବାର ଖବର ଶୁଣି ସେମାନଙ୍କର ଶିଶୁ ଅନ୍ତର ଚିକିଏ ଆର୍ଦ୍ର ହୋଇ ଯାଇଥିବ ଅନୁମାନ କଲି ସେମାନଙ୍କ କଥାଭାଷା ଓ ଚାହାଣାରୁ । ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଆସିଲା ବେଳେ ସେମାନେ କହି ଉଠିଲେ - ସାର, ଚିଠି ଦେବେ । ନମ୍ବାର । କଟକ ଆସିଲେ ଆମ ବସାଆତେ ଆସିବେ ।

ମୁଁ ତାଙ୍କ ଘର ବାରଣା ତେଉଁ ତାଙ୍କର ସାଇ ପାଇ ହୋଇ ଆସିଲା ବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ସରଳ ପ୍ରାଣର ସେଇ ମମତା ବୋଲା ବାଣୀ ମୋ' କାନରେ ବାଞ୍ଚୁଥାଏ ।

ସୂତ୍ରାହାଟ ଭିତରେ ବରୁଣେଇ ମେସ । ମୁଁ ସେଠି ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ତିନି ମାସ ରହିଥିବି । ସେଠି ଜଣେ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ରହିଥାନ୍ତି । ସେ କେଉଁ ବିଭାଗରେ କାମ କରନ୍ତି ଏବେ ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁନି । ସେ ଏତେ ନିଷ୍ଠୁର, ଏଡ଼େ କଠୋର ଯେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ବିଚାରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଚାକର ପିଲା ରଖିଥାନ୍ତି । ପିଲାଟିକୁ ବୟସ ଦଶ ଏଗାର ବର୍ଷ ହେବ । ତାଙ୍କୁ ସବୁବେଳେ ସେ ଅତି ନିର୍ମମ ଭାବରେ ମାତ୍ର ଦିଅନ୍ତି । ପ୍ରତିଦିନ ପ୍ରତି ରାତି ପିଲାଟି କାହିଁ କାହିଁ ଅଥୟ ହୋଇ ପଡ଼େ । ଏଇଲି ଦିନ ନାହିଁ ଯେଉଁଦିନ ସେ ନିର୍ମମ ପ୍ରହାର ନ ପାଇଛି । ପିଲାଟି ଅରକ୍ଷ । ଦୋଷ ଦୂରକତା ତାର ବିଶେଷ କିଛି ନଥାଏ । ଘର ଓଲାଇବା, ପାଣି ଦେବା, ବଜାରରୁ ସାଧାରଣ ସରଦା କରିବା ତା'କାମ । ଚିକିଏ ବିଳମ୍ବ ହେଲେ, କେଉଁ କଣରେ ଚିକିଏ ଛିଣ୍ଣା କାଗଜ ପଡ଼ିଥିଲେ ତା' ଉପରେ ହୁଏ ନିର୍ଧୂମ ଚପେଟା ଯାଏ । ପଥର ବି ତରଳି ଉଠିବ ସେ ମାତ୍ର ଦେଖିଲେ । ମୁଁ ଜାଣି ପାରେନା ଏଇ ଅରକ୍ଷ ପିଲାଟିକୁ ଏତେ କଠୋର ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ସେ କାହିଁକି ଦିଅନ୍ତି ? ପିଲାଟି ବେଶ ସରଳ ନିରାହ । ତା' ହୃଦୟର ଦୁଃଖ ସେଠି ଶୁଣିବାକୁ କେହି ନଥାନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ବେଳେବେଳେ ସାହନା ଦିଏ । ମତେ ଚାହିଁ ସେ ତୋ ତୋ କାହିଁ ପକାଏ । ଆଉ କହେ - ବାବୁ ମୁଁ ମୁଁ ଗାଁକୁ ପଳାଇ ଯିବି ମୁଁ ଏଠି ରହିପାରିବି ନାହିଁ । କୁଆତେ ଯିବ ସିଏ ? ନିଃସ୍ଵ ପାଇଁ ପୃଥବୀ କାହିଁ ?

କେଉଁ ଦୂର ଦୂରାତର ପଳ୍ଲୀ ଅଞ୍ଚଳର ଗୋଟିଏ ଛେଉଣ୍ଡ ପିଲା ସେ ହୋଇଥିବ । ଆମେରିକାର ନିଗ୍ରୋ ବାଲକ ପରି କେତେ କଷ ତାର ଏଇ ଏ କୋମଳ ବୟସରେ ସେ ସହୁଚି । ଖଣ୍ଡିଏ ଖାଇ ଖଣ୍ଡିଏ ପିନ୍ଧିବା ପାଇଁ ତ ସେ ଆସିବି । ତାର ବୟସ ଅନୁପ୍ରାତରେ କାମ ତ କରୁଚି । ତା'ର ଚିକିଏ ସାମାନ୍ୟ ତୃତୀ ପାଇଁ ଏ ନିର୍ମମ ପ୍ରହାର ତା' ଉପରେ । ବାପା ମାଆ ଆମ୍ବିଯସ୍କଲନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁ ବୟସରେ ହସି ଖେଳି ରହିବାର କଥା, ସେଇ ବୟସରେ ଗୋଟାଏ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ହାତରୁ ଚାବୁକ ପାଇବାକୁ ହୁଅଛି ତାକୁ ପ୍ରତି ମୁହଁର୍ତ୍ତରେ । ବରଂ ଗୋଟାଏ ଜନ୍ମର ସେବା କରୁଥିଲେ ସେ ତା'ର ପଥେଷ୍ଟ ଆଦର ପାଉଥାନା ।

ମୁଁ ବରୁଣେଇ ଛାତି ଗାଁକୁ ଆସିଲି ଆଠମଳ୍ଲିକ ଯିବା ଉଦେଶ୍ୟରେ । ବରୁଣେଇ ମେସ ମୁଁ ଛାତି ଆସିଲି ସତ କିନ୍ତୁ ସେଇ ନିରାହ ପିଲାଟିର କରୁଣ ବିକଳ ଅଶ୍ଵ ଛାତିପଟା କାହା ଏବେ ବି ମୋ ମନେ ପଡ଼ୁଛି,- ତୁମେ ଯାଉଚ ବାବୁ । ଆଉ ଆସିବନି ? ଏ ପଦିକ ସେ ମୋ' ବିଦ୍ୟାୟ ସମୟରେ କହିବାର ମୋର କାନରେ ବାକୁଛି । ଗରୀର ଦୁଃଖ ଦଜନି ଭିତରେ କିଏ କାହାର ଚିକିଏ ଆପଣାର ହୋଇ ପାରିଲେ ତାକୁ ସିଏ କେତେ ବଡ଼ ଲାଗେ ।

- ଆଉ ଆସିବନି ?

କି' ଉଭର ଦେବି ? ତା'ର ଆଖର ଅସରତି ଲୁହରେ ଗୋଟିଏ ଲୁହଧାର ମିଶାଇ ଦେଇ ଫେରି ଆସିଲି ସେସନକୁ । ଗାତିରେ ବସିଲି । ଗାତି ଚାଲିଲା । କିନ୍ତୁ ମୋର ଲୁହ ଧାର ସେଇ ଅସରତି ଲୁହ ସମ୍ମୁଦ୍ରରେ ଯେପରି ମିଶି ରହିବି ଗୋଟିଏ ହୋଟ ନିରାକାର ଧାର ପରି, ଅନୁଭବ କଲି ସେତେବେଳେ !!

॥ ଏକୋଇଶି ॥

ଆଠମଳ୍ଲିକ ପଥେ

ସ୍ଵେଚ୍ଛର ବିଶ୍ଵମର !

ଖଳ୍ଲିକୋଟ

ତା ୧୩୩ | ୩୫

ମୋର ପ୍ରଥମ ଶିକ୍ଷକ ଚାକିରୀ ଆଠମଳ୍ଲିକ ଭିକ୍ଷ୍ୱେରିଆ ମାରନର ସ୍ଥଳରେ । ମୋର ଚାକିରୀ ଜୀବନର ଅୟମାରମ୍ ଆଠମଳ୍ଲିକ ପରି ସୁଦୂର ଗତକାତ ଅଞ୍ଚଳରେ ହେବ ଆଶା କରିନଥିଲି । ଏବପରି ସେତେବେଳେ ଏତେ ସ୍ଥଳ ନଥିଲା

ଚାକିରୀବାକିରୀ ସଂଖ୍ୟା ଖୁବ୍ କମ୍ ଥିଲା । ତେଣୁ ଅଛି ଦରମା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ବହୁ ଦୂରରେ ରହି ଚାକିରୀ କରୁଥିଲେ । ଦରମା ଟଙ୍କାଟା ଅଛି ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଟଙ୍କାର ମୂଲ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ବେଶୀ ଥିଲା । ଏବେ ମୁଁ ଦୁଇଶ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ପାଇଲେ ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ ପଚିଶ ଟଙ୍କା ଏବର ଦୁଇଶ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ସହ ସମାନ ହବନି । ଜିନିଷ ପଡ଼ୁଥିବା ଏବେ ବଢ଼ି ଯାଇଛି ଆଜିକାଲି ସୁଗରେ, ସିଏ ଯେତେ ପାଇଲେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ନିଅଷ୍ଟ । ଦେଶରେ ନିଅଷ୍ଟିଆ ବାଆ ଆଜି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗୋଡ଼େଇଛି । ଅଭାବ, ନୈରାଶ୍ୟ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଅବିଶ୍ୱାସ ଜତ୍ୟାଦି ସକଳ ପ୍ରକାର ହାହତୋଶ୍ଵିର ଗୋଟିଏ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଆଜି ଦେଶର ଚାରିଆତକୁ ଘୋଡ଼େଇ ରଖିଛି ।

ଆଠମଳ୍ଲିକ ମାଇନର ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ସେତେବେଳେ ଥୁଲେ ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ କୁମାର ଦାସ । ସେ ମୋର ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ ଓଳସିଂହ ହାଇସ୍କୁଲରେ । ମତେ ବତ ସପ୍ରେହ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖନ୍ତି । ସେ ଆମରି ଜାତିହାସ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଜାତିହାସ ଅଧାପନା ଅତି ଉଚ୍ଚ କୋଟାର । ତାଙ୍କ ଭଲି ସାଧୁ, ଭତ୍ର, ସତ୍ରୋଟ ଓ ନିଷ୍ଠାବାନ ଶିକ୍ଷକ ମୁଁ କୃତିତ୍ ଦେଖୁଛି । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କମନୀୟ ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ସାହାୟ୍ୟକାରୀ ମନୋଭାବ ତାଙ୍କର ବରାବର ରହିଥାଏ । ଦିନକୁ ପଦର କପ୍ ଚା ଓ ଦୁଇ ତିନି କଠା ବିତି ନହେଲେ ସେ ଚଳିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସବୁବେଳେ ସାହେବି କାଇଦାରେ ଚଳନ୍ତି । ଜଂରାଜୀ କହିବା ଓ ଲେଖିବାରେ ସେ ଧୂରନ୍ତର । ସେ ଯେତେ ଯାହା ଦରମା ପାଆନ୍ତି, ସବୁ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଯାଏ ତଳ ଖାଇବାରେ, ପିଛିବାରେ ଏବଂ ଅତିଥ୍ ଚର୍ଚା କରିବାରେ । ବତ ବେପରୁଆ ତଙ୍ଗର ଲୋକ । ଭବିଷ୍ୟତ ପ୍ରତି ଖାତିର ନାହିଁ । ଦୁଃଖ ବିପଦ ଆସିଲେ ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁ ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ପରି ଆତେଇ ଦେଇ ପାରନ୍ତି । ସବୁବେଳେ ମୁହଁରେ ହସ । ଏତେ ଖର୍ଚ୍ଚହାତ ହେଲେ ସୁନ୍ଦର ଏକ କପର୍ଦ୍ଦକ ଚୋରେଇ ଲୁଚେଇ କେଉଁ ନେଇ ନାହାନ୍ତି । ଶେଷ ଜୀବନରେ ଅଭାବ, ଅନାହାର ଓ ରୋଗରେ ପଡ଼ି ମରିଯାଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୁହଁର୍ରକ ପାଇଁ କାହାକୁ ହାତ ପାତି ମାଗି ନାହାନ୍ତି । ନାଇତାର ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ ନିର୍ଭୀକତା ମରି ମରି ଯାଏ । ସେ ମରିଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ନିର୍ଭୀକତା ମରିନି । ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ରର ଏକ ନିର୍ଭୀକତା ମତେ ବହୁ ପ୍ରେଣା ଦେଇଛନ୍ତି । କଟକ ଚ୍ଛେନି^୧ ପାସ ପରେ ମୁଁ ତାଙ୍କର ପାଖକୁ ପୋଷକାର୍ତ୍ତିଏ ଲେଖାଥିଲି ମୋ' ପାଇଁ ଖଣ୍ଡିଏ ଶିକ୍ଷକ ଚାକିରି ଆଠମଳ୍ଲିକରେ ଯୋଗାତ କରିବା ପାଇଁ । ହୃଦୟବାନ ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁ ମୋ' ଚିଠି ପାଇ ହୃଦୟବରାର ପରିଚୟ ଦେଇଛନ୍ତି । ମୋ' ଚିଠି ପାଇବାର ପ୍ରାୟ ସପ୍ରାହକ ଭିତରେ ମୋ' ପାଖକୁ ନିୟମିତିପତ୍ର ଆସିଲା ଆଠମଳ୍ଲିକ ସ୍କୁଲରେ

ଦିତୀୟ ଶିକ୍ଷକ ପଦରେ ରହିବା ପାଇଁ । ଏଇ ନିୟୁକ୍ତିପତ୍ରସହ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିଏ ବି ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ମୁଁ କେଉଁ ବାଟଦେଇ ଆୟମଳ୍ଲିକରେ ପହଞ୍ଚିବି ।

ଆପରିଜିତା ସହ ଅନ୍ୟକୁ ସାହାୟ୍ୟ କରିବା ମନ୍ଦିର୍ୟ ପ୍ରକୃତିର ଗୋଟିଏ ଦେବଦୂଲ୍ଲଭ ଗୁଣ । କେତେ ସାଧନାର ସ୍ତର ଦେଇ ଆସିଲେ ମଣିଷ ଏ ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତିର ଅଧିକାରୀ ହୁଏ । ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ମୂଳ୍ୟିତ ଏଇ ଉପାଦାନରେ ଗତା ।

ମନେହୁଏ ୧୯୩୩ ମସିହା । ଅକ୍ଷେତ୍ରର ସାତ ତାରିଖରେ ସ୍କୁଲ କାମରେ ଯୋଗ ଦେବା ପାଇଁ ନିୟୁକ୍ତିପତ୍ରରେ ଲେଖାଥିଲା । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ କଟକ ବରୁଣେଇ ମେସରେ ଥାଏ । କଟକରୁ ଗାଁକୁ ଆସିଲି । ତା'ପରେ ଆୟମଳ୍ଲିକ ଯିବାକୁ ବାହାରିଲି ।

ଗାଁରୁ କଟକ ଆସି ଆବଶ୍ୟକ ତ୍ରକ, ଲୁଗାପଟା ଜତ୍ୟାଦି କଟକରୁ କିଣିଲି । ତା' ଆରଦିନ ତାଳଚେର ଗାଡ଼ିରେ ବସି ମେରାମଣ୍ଡଳି ଷେସନରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ଦିନ ପ୍ରାୟ ଦଶଟାକୁ । ଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଜୀବନରେ ଆସିବା ମୋର ଏକବାରକେ ନୂଆ । ମେରାମଣ୍ଡଳିଠାରୁ ମିଶ୍ର ମଟର କମାନୀର ଗୋଟିଏ ମଟର ସମ୍ବଲପୁର ଯାଏ । ସେହି ଗାଡ଼ିରେ ବସି ଅନୁଗୋଳରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ସେଠି ଗୋଟିଏ ହୋଲେରେ ଖାଅପିଆ ହେଲା । ତାପରେ ସମ୍ବଲପୁର ଯାଉଥିବା ମଟରରେ ବସି ଆୟମଳ୍ଲିକ ରାଜ୍ୟର ହଣ୍ଡପା ନାମକ ଗୋଟିଏ ଗାଁରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଶରେ ଦୂର୍ଭେଦ୍ୟ ଅରଣ୍ୟ ଏବଂ ରାସ୍ତା କଟର ଛୋଟ ବଡ ପାହାଡ ଆଖୁ ଆଗରେ ନାଟି ଯାଉଥାଏ । ମନଟା ଅଛଣା ପୁଲବରେ ଯେତିକି ପରିପୁତ୍ର ହେଉଥାଏ, ଗାଁ ଘର ଛାତି କେତେ ଦୂର ଯାଉଛି ବୋଲି ବେଳେ ବେଳେ ଅବସାଦ ବି ଆସୁଥାଏ । ହଣ୍ଡପାରେ ଓହ୍ଲାଜବି ବୋଲି ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁ ଆଗରୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥାନ୍ତି । ସେଇଠି ଓହ୍ଲାଜ ଚାରି ଆଡକୁ ଚାହିଁଲି । ରାସ୍ତାକଟରେ ହଣ୍ଡପାର ଅବସ୍ଥିତି । ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ତାତ୍କରଖାନା । ଗାଁଟି କେଉଁ ବଣ ପାହାଡ ସହିତ ମିଶିକରି କେଉଁ ଆଦିମ ଯୁଗରୁ ଯେପରି ରହିଛି । ଚାରିଆଡ କୋଳାହଳ ଶୂନ୍ୟ ବିଜନପୁରା ପରି ବୋଧ ହେଲା ।

ହଣ୍ଡପା ତାତ୍କରଖାନା ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ସେଠି ଜଣେ ବୁଢା ତାତ୍କର ଥାନ୍ତି । ତାକର ନାଁ ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁନି । ତାଙ୍କ ସହ ଦେଖା ହେବା ମାତ୍ରେ ସେ ମଟେ ଅତି

ଆଗୁହରେ ତାତ୍ତ୍ଵରଖାନାରେ ରହିବାକୁ କହିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ଆସିଲାଣି । ତାତ୍ତ୍ଵର ବାବୁ ଫୋନ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ଆଠମାଲ୍ଲିକ ସ୍କୁଲ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁଙ୍କୁ ମୁଁ ଆସି ପହଞ୍ଚି ବୋଲି ଖବର ଦେଲେ । ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁ ମୋ' ସହିତ ଫୋନରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ । ମତେ କହିଲେ,- କୃଷ ! ତୁମେ ଆଜି ରାତି ହଣ୍ଡପାରେ ରହିବ । କାଲି ସକାଳୁ ହଣ୍ଡପାରୁ ତୁମ ଜିନିଷପତ୍ର ବୋହିବା ଲାଗି ଗୋଟିଏ ଭାବୁଆ ଠିକ୍ କରିବ । ସେହି ଭାବୁଆ ସହିତ ତୁମେ ଆସି ଠାକୁରଗତରେ ପହଞ୍ଚବ । ମୁଁ ରାଜା ସାହେବଙ୍କୁ କହି ଠାକୁରଗତକୁ ହାତା ପଠାଇଥିବି । ତୁମେ ଠାକୁରଗତରୁ ହାତୀରେ ବସି ଆଠମାଲ୍ଲିକରେ ପହଞ୍ଚବ ।

ନିତାନ୍ତ ଅପରିଚିତ ଜାଗରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଟିକିଏ ନିଃସହାୟ ପରି ଲାଗେ । କିନ୍ତୁ ଆପଣାର ପରିଚିତ କେଉଁ କଣ୍ଟୁସବ କାନରେ ହଠାତ୍ ବାଜିଉଠିଲେ ପ୍ରାଣ କେତେ ଆଶା, ଉସାହରେ ନାହିଁ ଉଠେ । ମନେହୁଏ ମୁଁ ଯେପରି ମୋର ପ୍ରିୟ ପରିଚିତ ଭୂଲୁଁରେ କେତେ କାହାର ସ୍ଵେଚ୍ଛା ମମତା ଭିତରେ ବୁଢ଼ି ରହି ବିଚରଣ କରୁଛି । ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁଙ୍କର ଏଇ ଅୟାଚିତ ସାହାୟ ସହାନୁଭୂତି ଦେଖୁ ମୁଁ ମନେକଳି ଯେପରି, ମୁଁ ଏଇ ଦୁର୍ଲଂଘ୍ୟ ବନ ପର୍ବତମାଳା ପାର ହୋଇ ନିରାପଦରେ ଆଠମାଲ୍ଲିକ ଗତରେ ପହଞ୍ଚିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୃଦୟବାନ ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁ ମୋ' ପଛରେ ଅଛନ୍ତି ।

ରାତି ଟିକିଏ ହୋଇ ଆସିଲା । ଶାତରେ ଦେହ କୋଳାମାରି ଯାଉଥାଏ । ଗତଜାତ ଅଞ୍ଚଳର ଶାତ ଅନୁଭବ କରିବା ମୋ' ପକ୍ଷରେ ନୂଆ । ଦୁଆରଟି ଆଉଜାଇ ତାତ୍ତ୍ଵରଖାନାର ଗୋଟିଏ ଖଟ ଉପରେ ଟିକିଏ ବିଶ୍ଵାମ କରିବି, ବୁଢ଼ା ତାତ୍ତ୍ଵର ବାବୁ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଖାଇବାକୁ ତାକିନେଲେ । ବୋଧହୁଏ ତାତ୍ତ୍ଵରଖାନାର ଅଛ ଦୂରରେ ହଣ୍ଡପା ଗୁଁ ପାଖାପାଖ ହବ ତାଙ୍କ ବସା ଘରଟି । ସେ ଓ ମୁଁ ଉଭୟ ଖାଇ ବସିଲୁ । ଖୁବ୍ ସବୁ ଚାଉଳରେ ଭାତ, ଦେଶୀ ହରତତାଳି ଖଟମିଠା ପଡ଼ି ରଖା ହୋଇଛି । ଗୋଟିଏ ଥାଳିଆରେ ଆଖିବାଳ ପରି ଗୁନେଇ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମୁସମୁସ ହୋଇ ବତା ହୋଇଛି । ଭାତରେ ବିଶୁଦ୍ଧ ଗୁଆ ଘିଅ ଟିକିଏ ପଡ଼ିଛି । ସବୁ ପରିଷ୍କରିତ । ପରିଛନ୍ତି । ନିର୍ମଳ । ନିର୍ମଳ ହୃଦୟର ନିର୍ମଳ ଆଚିଥ୍ୟ କେତେ ପ୍ରାଣ ପ୍ରାତିକର । ନାନା ପରିଷାରୀ ଓ ଆତମରପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଜଭୋଗ ତା' ପାସଗରେ ପଡ଼ିବନି । ଭୋକ ବି ହେଉଥିଲା । ଦୃଷ୍ଟି ସହକାରେ ଗଣ୍ଠିଏ ଖାଇନେଲି । ତାତ୍ତ୍ଵର ବାବୁ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ପଠାଇଲେ ରାତିରେ ମୋ' ପାଖେ ରହିବାକୁ । ତାତ୍ତ୍ଵରଖାନାର ସେହି କୋଠରୀରେ ଆରାମରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲି ।

ସକାଳ ହେଲା । ଆଜି ଠାକୁରଗତ ଯିବାର କଥା । କିନ୍ତୁ ହଣ୍ଡପା ଗାଁର କେତେ ଜଣ ଛାତ୍ର ଆଠମଳ୍ଲିକ ଗତରେ ପଡ଼ନ୍ତି । ମୁଁ ଦିତୀୟ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ସେଠାକୁ ଯିବାର ଶୁଣି କେତେ ପିଲାଙ୍କର ଅଭିଭାବକ ମତେ ଦେଖା କରିବାକୁ ଆସିଲେ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ହଣ୍ଡପା ଗାଁ ଚିକିଏ ବୁଲି ଆସିଲି । ଅଧିକାଂଶ ଲୋକଙ୍କର ଘରଗୁଡ଼ିକ ନୁଆଣିଆ ଚାଲୁଗର । ଗୋବର ମାଟିରେ ଲିପାପୋଛା ହୋଇ ନିର୍ମଳ । ସେମାନେ ମୋ' ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଭାରୁଆ ଠିକ୍ କରିଦେଲେ । ପ୍ରାୟ ଦଶଶା ବେଳେ ବୁଢା ତାନ୍ତ୍ରର ଖାଇବାକୁ ଡାକିଲେ । ତାଙ୍କ ଘରେ ଖୁଆ ପିଆ ସାରି ତାଙ୍କୁରଙ୍କୁ ବିଦାୟ ନେଲି । ଠାକୁର ଗତ ଅଭିମୁଖେ ଯାଉା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ରାଷ୍ଟ୍ରାଚା ନିବିତ ଅରଣ୍ୟସଙ୍କୁ ସତକ ନୁହଁ, ଗୋହିରୀ ବାଟ । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ସୌରିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ର । ସୌରିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ର ଚପି ସେହି ନିରହୁ ଅରଣ୍ୟ ରିତରେ ଖଣ୍ଡ ଦୂର ଗଲା ପରେ କେଉଁଠି କେମିତି ଚିକିଏ ମେଲା ଜାଗା ପଡ଼େ । ସେଠି ପ୍ରାୟ ଆଠ ଦଶଟି ଘର ବିଶିଷ୍ଟ ଖଣ୍ଡିଏ ଗାଁ । ବାଟରେ ଅଁଳା କୋଳି ଗଛରେ ଅଁଳା ଫଳିଥାଏ ଲେନ୍ତି ଲେନ୍ତି ହୋଇ । ଭାରୁଆଟି ମୋ' ସଙ୍ଗେ ବିଶେଷ କିଛି କଥାବାର୍ତ୍ତା ନହୋଇ ମୋ' ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲିଥାଏ । ଏ ବଣରେ ବାଘ, ଭାଲୁ ଉପଦ୍ରବ ହୁଏ କି ନାହିଁ ପଚାରିଲେ କେତେବେଳେ ହଁ କରେ । କେବେ ନାଇଁ କରେ । ସେଇ ଅରଣ୍ୟମଧ୍ୟ ରାଷ୍ଟ୍ରାରେ ମୁଁ ଓ ସେଇ ଭାରୁଆ, ଆମେ ଦୁଇଟି ଯାଉଠି । ବାଟରେ ଆଉ କାହାକୁ ଜନମାନବ ଦେଖିଛି କି ନାଇଁ ମୋର ମନେ ହେଉନି । ସୁର୍ଯ୍ୟ ସେଇ ବଣ ପାହାଡ଼ ତଳେ ପ୍ରାୟ ଅସ୍ତ୍ର ହୋଇଯିବା ଉପରେ । ଠାକୁର ଗତରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଆହୁରି ତେର ବାଟ ଅଛି । ଏଇ ଅରଣ୍ୟମଧ୍ୟ ରାଷ୍ଟ୍ରାରେ ରାତିବେଳେ ଯିବା ବିପଦଜନକ ବିଚାରି ମୁଁ ଭାରୁଆକୁ କହିଲି,- ଏଠି ପାଖରେ କେଉଁ ଗାଁ ପଡ଼ିବ ଯେଉଁଠି ରାତିରେ ରହି ପାରିବା । ସେ କହିଲା - ଆଗରେ ବିଲେଇନାଳି ଗାଁ ଦିଶୁଟି । କିନ୍ତୁ ସେଠି ରହିବା କାହିଁକି ଆଜ୍ଞା ? ଠାକୁରଗତ ଯିବା ଭାରି । ମୁଁ ନାଇଁ କଲି । ସେ ମତେ ବିଲେଇନାଳି ଗାଁରେ ଛାତି ହଣ୍ଡପା ଫେରିଗଲା । ତାକୁ ଆଠଶା ପଇସା ଯାଚିଲି । ସେ କିନ୍ତୁ ଏକ କପର୍ଦ୍ଦକ ମୋତୁ ନେଲାନି । ସେ ଚାଲିଗଲା ପରେ ମୁଁ ତାକୁ ନିର୍ମିମେଷ ଆଖରେ ଚାହିଁ ରହିଲି । ଆଉ ବିଚାରିଲି, ଏତେ ବନ୍ଧୁର ପଥ ଅଭିଜ୍ଞନ କରି ଆସିଲା । ମୋର ଲୁଗାପଟା ତୁଳ ଜତ୍ୟାଦି ବୋହି ଅଥବା ତାର ଏ ପରିଶ୍ରମ ପାଇଁ ପଇସା ଯାଚିଲି, ନେଲାନି । ମୁଁ ରାଜ କର୍ମଚାରୀ ସେ ରାଜ୍ୟର ବୋଲି, ମୋ' ପାଇଁ କେଠି କରିବାକୁ ଆସିଥିଲା । ଥରଥର

କରି କେତେଥର ଯାଚିଛି ଅଥବା ମୁଣ୍ଡ ହଳାଇ ନାହିଁ କରିବି । ମୋତୁ କିଛି ପାଉଣା ପାଇବି ବୋଲି ଅନ୍ୟ କିଏ ଜାଣିଲେ ହୁଏତ ତାର କ୍ଷତି ହୋଇପାରେ । ଏ ଆଶକା, ଏ ରଯ ଭିତରେ ସିଏ କ'ଣ ସବୁଳି ହୋଇଗଲା ନାହିଁ । ନିରବୁ ଅରଣ୍ୟାନ୍ତି ଭିତରେ କେଉଁ ଅଜଣା ଅଶ୍ଵରେ ପଲ୍ଲୁର ଗୋଟିଏ ନିଃସ୍ବ, ନିଃସହାୟ, ଅବହେଳିତ, ଅନାଦୃତ ମଣିଷ ପ୍ରାଣୀ ସେ କେତୋଟି ପଇସା ମୋତୁ ପାଇଥିଲେ ଅତତଃ ଟିକିଏ ଖୁସି ହୋଇଥାଏତା । ପ୍ରାଣର ମୁକ୍ତ ଆନନ୍ଦ ଟିକକ ପାଇବା ପାଇଁ ଯାଇ ତାରିଆତୁ ରୁଦ୍ଧତାର ଜାବନ ଧରି ବଞ୍ଚି ରହିବାର କି ସାର୍ଥକତା ରହିବି ?

ତା'ର ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଦାର୍ଯ୍ୟ ନିଶ୍ଚାୟ ପକାଇଲି । ବିଲେଇନାଲିରେ କେହି ବ୍ୟେକ୍ତି ବୋଧହୁଏ ‘ପ୍ରଧାନ’ ହେବ ମୋର ପରିଚୟ ପାଇ ମତେ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ତାତ୍ତ୍ଵିଧାପନ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ବସା ଘରକୁ ଡାକିନେଲେ । ମତେ ଦେଖିବା ଲାଗି ବହୁ ଲୋକ ଘେରିପାଲେ । ସେ ଗାଁରେ ବୋଧହୁଏ ଗୋଟିଏ ସଂକାର୍ତ୍ତନ ଦଳ ଥିଲା । ଖାଞ୍ଚ ଖୋଜ ବଜାଇ ସଂକାର୍ତ୍ତନ ସଂପର୍କୀୟ କେତେ ଗାଁତ ଦଳେ ଟୋକା ବୋଲିଲେ । ମୁଁ ନିବିଷ୍ଟ ମନରେ ଶୁଣୁଆଏ । ନିବିତ ଅରଣ୍ୟାନ୍ତି ଭିତରେ ଏଇ ଛୋଟ ପଲ୍ଲୁଟିର ସରଳ ଅଶିକ୍ଷିତ ଦରିଦ୍ର ଜନତାର କି ବିଶାଳ ନିଷ୍ପତ୍ତ, ଉଦାରତା ମୋ’ପ୍ରତି । ସେମାନଙ୍କର ଗାଁତ ଗଦ୍ୟ ସାମାନ୍ୟତମ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ସେଇ ସାଧାରଣ ସାମାନ୍ୟ ସଂପଦ ଭିତରେ ମୁଁ ଦେଖୁଥିଲି ସେମାନଙ୍କର ନିସର୍ଗ ସୁନ୍ଦର ଜୀବନର ଅନନ୍ତମାୟା ।

ତାପରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରୌଢ ସ୍ତା ଲୋକ ଚାଉଳ, ଜାଇ, ଘିଅ, କାଠ, ଆଚାର ଆଣି ମୋ’ ରହିବା ଘରେ ଥୋଇଦେଲା । ଚୁଲିଟିଏ ଆଗରୁ ଥିଲା । ତାକୁ ଲିପାପୋଛା କରି ଦେଇ ମତେ ରୋଷେଇ କରିବାକୁ କହିଲା । ମୁଁ ଯେ ରୋଷେଇ କାମରେ ନିତାତ ଅପର୍ବ, ଏ କଣ୍ଠା ତା’ମନକୁ କାହିଁକି ଛୁ଱୍ରବ ? ମୁଁ ଯେତେ ନାହିଁ କଲି ରୋଷେଇ କରିବାକୁ, ସେତିକି ସେ ଜିଦ୍ ଧଇଲା ରୋଷେଇ କରିବାକୁ, ଶେଷରେ ତାହାର ହେତୁ ଜିତାପଛ ହେଲା । ସେ ଜାଣି ପାରିଲା ଯେ ମତେ ରୋଷେଇ ଆସେନି । ବୁଲି ଲଗାଇ ଆଚିକାଟି ବସାଇ ଦେଲା । ପରିବାତକ କଟାକଟି କରିଦେଲା । ପ୍ରାୟ ପଣ୍ଡ ଭିତରେ ଗୋଷେଇ କାମ ସାରି ମୁଁ ଖାଇ ବସିବାକୁ ଆଚମନକଲି । ମୋର ଜାତ, ଭାଲି, ତର୍କାରି ଉପରେ ଟିକିଏ ଆଖି ପକାଇ ଦେଇ ହସି ହସି କହିଲା,-

ଶିଥିଏ ହୋଇଥିଲେ ଶାଶୁ ତୁମକୁ ଅନେକ ଅବସ୍ଥା କରନ୍ତା । ତାର ଏତକ କହିବାର ଯଥେଷ୍ଟ ସତ୍ୟତା ଥିଲା । ଭାତ ଚାଉଜିଆ ହୋଇଯାଇଛି । ଜାଇତକ ତଳେ ରହିଛି । ମୋଟେ ଶିଖିନି । ଜାଇ ପ୍ରାୟ ଅଧସୋଲେକୁ ପାଣି ଆଣିକେ । ଲଞ୍ଜିତ ହେଲି । କେବଳ ପାଠ ପଢ଼ି ପାଣିତ୍ୟ ଅର୍ଜନ କଲେ ସଂସାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚଳି ହୁଏନା । ସଂସାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚଳିବାକୁ ହେଲେ ଅନ୍ତରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟରେ ସାଧାରଣ ଅଭିଷ୍ଠତା ଥିବା ନିତାତ ଲୋତା । ପରିପାଳା ସହ ଗୁଡ଼ିକର କରି ରାଶିବା ଶୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ କଳା । ଖାଦ୍ୟ ଯେବେ ଗୁଡ଼ିକର ଓ ଡୃଷ୍ଟିଦାୟକ ନ ହେବ, ଶରୀର ଓ ମନର ସାମ୍ପ୍ରୟ ଭାଙ୍ଗିପଢ଼ିବ ।

ମୁଁ ଦରଖାଆ ହୋଇ ଉଠିଲି । ପ୍ରାୟ ଉପବାସରେ କହିଲେ ତଳେ । ମାତ୍ରପ୍ରାଣ ସେଇ ପୌତା ସୀ ଲୋକଟି ମୋ' ପେଟ ପୁରିନି ଦେଖ ମନେ ମନେ କେତେ ବିଥେଇ ହେଲା । ଆମର କଥାରେ ଅଛି - ମାଆ ବାହେଁ ପେଟକୁ । ବାପ୍ରବିକ ମୋ ପେଟ ପୁରିବି କି ନାହିଁ ଅନ୍ୟମାନେ କିଏ ଜାଣିପାରିଲେନି ବା ଜାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେନି । ସେଇ ଛୋଟ ପଲ୍ଲୀର ସେଇ କୁଡ଼ିଆ ଘରଟିରେ ଜାଣିଲା, ଅନୁଭବ କଳା କେବଳ ସେଇ ବୁଦ୍ଧି । ପୃଥବୀର ଚାରିଆଡ଼େ ମାଆର ଏଇ ଅନ୍ତର ଆମକୁ ଘୟରେଇ କରି ନଥୁଲେ ଆମର ଜୀବନ କେତେ ଦୁର୍ବଲ ବୋଧ ହୁଅଗା । ତାର ଏଇ ଆପରିକତା ପାଇଁ ମନେ ମନେ ତାକୁ ଶତ ନମ୍ବାର ହେଲି ଏବଂ ଜଣକର ଦାଣ୍ଡଘରେ ମୋ'ପାଇଁ ଶେଯପକା ହୋଇଥିଲା, ସେଠି ଯାଇ ଶୋଇଲି । ଭୀଷଣ ଶାତ । ଦୁଆର ବନ କଲେ ବି ଶାତରେ ଲୁଗାପଟା ଶେଯ କଞ୍ଚାପାଣି ହୋଇଯିବ । ସେଇ ଘରର ଜଣେ ଡାକିଲେ,- ଆସକୁ ଆଜ୍ଞା । ନିର୍ମାଣ ଚିକିଏ ସେକି ହୋଇଯିବେ । ଯାଇ ଦେଖିଲି, ଶୋଟିଏ ଘରେ ବତ ବତ କାଠଗତ ଜଳି ଉହକୁଠି । ଚାରିଆଡ଼ ଉଷ୍ମମ ଲାଗୁଛି । ସେଇ ନିର୍ମାଣରେ ଘଟିଏ ବସି ରହିଲି । କେତେ ଆରାମ ବୋଧ ହେଲା । ମନେ କଳି, ଦୀନ ଦରିଦ୍ର କିଏ ଅଛି ? ଅନନ୍ତ ପ୍ରକୃତି ଏକମାତ୍ର ସାଥ ଓ ସହାୟ ।

ସକାଳୁ ଉଠି ସେ ଗାଁର ଭାବୁଆ ସହିତ ଠାକୁରଗତ ଚାଲିଲି । ବିଲେଇନାକି ଭଳି ଛୋଟ ପଲ୍ଲୀଟି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ଶିକ୍ଷକ କବିର କେତେ ଆପଣାର ପରି ସ୍ଵତି କୋଷରେ ସତେଜ ଓ ସବୁଜ ହୋଇ ରହିଛି । ସାହାୟ୍ୟ ଓ ସହାନୁଭୂତି ହୁଏତ ଜଣେ ପାଷଣ ପ୍ରାଣରୁ ନିର୍ଭି ଯାଇପାରେ କିନ୍ତୁ ଜଣେ କବି ବା ଜଣେ ହୃଦୟବାନ ବ୍ୟକ୍ତିରୁ ଏତେ ସହଜରେ ଲିଭି ଯାଇପାରେନା ।

|| ବାଇଶି ||

ପଥକ ଥରେ ଅନୁଭବ କର !

ସେହର ବିଶ୍ୱମର ବାବୁ ।

ଖଲିକୋଟ

ଡା ୧୪. ୯. ୨୫

ସେହିନ ସକାଳେ ବିଲେଇନାଳି ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କୁ ବିଦାୟ ନେଲି । ସେମାନଙ୍କର ପିଲାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଚିକିଏ ଦୃଷ୍ଟି ରଖୁଥିବେ ବୋଲି କହି କହି ଅନୁଭୋଧ କଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଏ ଅନୁଭୋଧ କରିବା କ'ଣ ଥିଲା । ସେ ତ ମୋର ପରମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ମୁଁ ନିଷୟ ତାହା କରିବି । କିନ୍ତୁ ଜଣେ ନିତାନ୍ତ ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସେମାନେ ଯେ ଶୁଭ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ଆଶ୍ୱମର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିପାରିଲେ, ତାହା ସେମାନଙ୍କର ସରଳ ଓ ଉଦାର ପ୍ରାଣର ଚିହ୍ନ ।

ବାଟରେ କେତେ ଧାନ କିଆରି, କେତେ ବଣବୁଦା ଲଟା, କେତେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଗାଁ । ଏ ସମସ୍ତ ପାରି ହୋଇ ଦେଖିଲି, ସମ୍ମାନରେ ଗୋଟିଏ ନାଲି ରଙ୍ଗର ସତକ । ସେଇ ସତକରେ ପହଞ୍ଚଗଲେ ଠାକୁରଗତ ପାଖ ହୋଇ ଆସିବ । ମନରେ କି ବିପୁଳ ଆନନ୍ଦ । ସକାଳ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସେତେବେଳକୁ କେଉଁ ଅଜଣା ନୀଳ ପାହାଡ଼ ତଳୁ ଉଦୟ ହେଉଥାଏ । ସେଇ ବନଭୂମିର କେଉଁ ପଲ୍ଲୀଭିତରୁ ବାହାରି କେତେ ସ୍ବା ପୁରୁଷ ନିଜ ନିଜ କାମରେ ଯାଉଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଚାଲିରେ, କର୍ମତ୍ୱର ତାର ଚିହ୍ନ । ସେମାନଙ୍କ ଭାଷା ଚିକିଏ ବିକୃତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୋ ଭାଷାର ମୌଳିକଶ୍ରୀ ପରିସ୍ଥିତ ହେଉଥାଏ । ସମ୍ମାନରେ ଅଛ ପଞ୍ଚାଧାର ପର୍ବତ ଆକାଶକୁ ଛୁଇଁ ଲମ୍ବି ଯାଇଛି ବହୁଦୂର ଯାଏଁ । ପଞ୍ଚାଧାରକୁ ଅଛ ଛାତି ସେଇ ସତକ କତେ ଠାକୁର ଘର ଗାଁ । ରଙ୍ଗାଘର ହାତୀ ମୋ'ର ଅପେକ୍ଷାରେ ଯେଉଁଳି କାଳିଠୁ ଆସି ଠିଆ ହୋଇଛି ଘତକର ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ।

ଠାକୁରଗତ ପୋଲିସ ଷେସନଠି ମତେ କେତେକଣ ପୋଲିସ କର୍ମଚାରୀ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ । ମୋର ପରିଚୟ ଦେଲି । ସେମାନେ ମୋତେ ଥାନା ଭିତରକୁ ନେଇଗଲେ । ମୁଁ ତ ଗାଧୋଇ ନଥିଲି । ସେଇଠି ଗାଧୋଇଲି । ମୋର ତାହା ଖୁଆ ମୟଳଠି ହେଲା । ଖାଇବାପରେ ଚିକିଏ ବିଶ୍ୱାମ ନେଲି । ତାପରେ ଆଠମଳିକଗତକୁ ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲି । ସେତେବେଳକୁ ବୋଧହୁଏ ଦିନ ଦି'ଗା ହେବ । ପୋଲିସ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ମୋ ପ୍ରତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାର କିଛି ତୁଟି ନଥିଲା । ସବ୍ରଙ୍ଗନସପେକ୍ଷର

ବାବୁ ମୁଁ ହାତୀରେ ବସିବା ପୂର୍ବରୁ ମୋ ପାଇଁ ଚା ଜଳଖୁଆର ବଦୋବସ୍ତ କରିଥିଲେ । ଚା ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଖାର ନଥିଲି । କେବଳ ଜଳଖୁଆ କିଏ ଖାଇ ସେମାନଙ୍କର ଆଦର ଓ ଯନ୍ତ୍ର ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠା ଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଇଲି । ଦି ଜଣ ହାତୀଆଳ ମୋ ଜିନିଷ ପଡ଼ୁ ହାତୀ ଉପରେ ଲଦିଲେ । ମୁଁ ହାତୀରେ ବସି ଆଠମଳ୍ଲିକ ଗତକୁ ଚାଲିଲି ।

୩ାକୁରଗଡ଼ୁଆ ଆଠମଳ୍ଲିକଗତ ବୋଧହୁଏ ବାର କି ଚର୍ବଦ ମାଇଲ ହବ । ମଞ୍ଚରେ ବିଶାଳ ପଞ୍ଚଧାର ପର୍ବତ । ତା'ରି ଶିଖର ଉପରେ ସତକ ଯାଇଛି କେତେ ଭାବରେ ବକ୍ରିଳ ଗତିରେ । ସନ୍ଦକ ତଳେ କେଉଁଠି ଓଣାଳମାଳ ରହିଛି କେଉଁ ରସାତଳ ଗହାର ଭିତରେ ଆଖି ପାଇବନି । ସେଇ ପଞ୍ଚଧାର ପର୍ବତର ଶିଖର ଦେଶରେ ହାତୀ ଉପରେ ବସି ମୁଁ ଚାଲିଛି । ପ୍ରକୃତିର ଏଇ ଦିଗନ୍ତ ବ୍ୟାପା ରାଜ୍ୟରେ ଆପଣାକୁ ଭସାଇ ଦେଇ । ଭୂଗୋଳ ବହିରେ ପିଲାଦିନେ ନାଁ ଶୁଣିଥିଲି ଆଠମଳ୍ଲିକର । ଏବେ ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖୁଛି ଆଉ ବୁନ୍ଦୁର ପ୍ରତି ଶୋଣିତ ବିଦୂରେ ଅନୁଭବ କରୁଛି ଆଠମଳ୍ଲିକ ବନପର୍ବତ, ନଦୀ ନାଳ ଉଷ୍ଣ ପ୍ରସ୍ତବଶର ଦେଶ । କେତେ ଶସ୍ତ୍ର କ୍ଷେତ୍ର, କେତେ ବିସ୍ତୃତ ନାଳ ପ୍ରାନ୍ତର, କେତେ ଜିରିନଦୀ ଏବଂ ତା' ଭିତରେ କେତେ ଛୋଟ ଛୋଟ ପଲ୍ଲୀ ଗାଁ କେଉଁ ଆଦିମ କାଳରୁ ରହି ଆସିଛି ଏଇ ମୁରିକାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଶରେ କେତେ ନିସର୍ଗ ସୁନ୍ଦର ଲୀଳାଯିତ ଉଣ୍ଟାରେ । ଚାହିଁଲେ ଚାହିଁ ରହିଥିବ, ଆଖିରେ ପଳକ ପଡ଼ିବନି । ପୃଥିବୀ କ'ଣ ସୁନ୍ଦର ନୁହେଁ । ଏଇ ମାଟିରେ ପାଦ ଚାରଣ କରିଗଲା ବେଳେ ପଥକ ଥରେ ଅନୁଭବ କର ଏଇ ପୃଥିବୀରୁ ବଳି ଏତେ ଜୀବନ୍ତ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ପୃଥିବୀ ଦୂମକୁ କିଏ ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ମୁଁ ଆଦୁବିସୃତ ହୋଇ ହାତୀ ଉପରେ ବସି ଚାଲିଛି । ମୋର ମନେ ହେବି ମୁଁ ଯେପରି ଅଜଣା ଅଶ୍ଵା ଅଥବା ବହୁ ଦିନର ଆକାଂକ୍ଷିତ ଗୋଟିଏ ସ୍ଵପ୍ନପୁରାରେ ବିଚରଣ କରୁଛି । ମୋ ଆଖିରେ ଆନନ୍ଦର ଆତା । ୩୦ରେ ମୁଗ୍ଧ ମଧ୍ୟର ହସ । ପ୍ରାଣର ପ୍ରତି ଶୋଣିତ ବିଦୂରେ ଗୋଗାଏ ଅନିର୍ବଚନୀୟ ମାଯା କିଏ ଯିମିତି ବୋଲି ଦେଇ ଚାଲିଛି ଏଇ ବିଶାଳ ବନ ପର୍ବତର ଦିଗନ୍ତବ୍ୟାପୀ ଉଆସ ଭିତରୁ ।

କେତେବେଳେ ଆଠମଳ୍ଲିକଗତର ଶୌଧମାଳା ଦେଖାଗଲାଣି ମତେ ଜଣାପଡ଼ୁନି । ହାତୀଆଳ କହିଲା,- ହଙ୍କୁର ହେଇଛି ଗତ ଦିଶିଲାଣି । ତାର ଏ ପଦିକରେ ମୋର ସ୍ଵପ୍ନ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଦେଖିଲି ଗତ ନିକଟରୁ ନିକଟର ହୋଇଆସୁଛି । ଜୀବନର କର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପହଞ୍ଚିଯିବି । ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁଙ୍କୁ ବହୁଦିନ ଧରି ଦେଖନି । ତାଙ୍କ ପାଦତଳେ

ନମସ୍କାର କରି ତାଙ୍କୁ ଚିକିଏ ଦେଖିବି । ମୋ ଜନ୍ମ ମାଟି ବାଣପୂର ହରିହର ମହାପାତ୍ର ଆଜିକି ବାର ତେର ବର୍ଷ ସେଠି ହେଉଥିବି ରାବରେ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସହିତ ଆଳାପ ଜରିବି । କେତେ ନୃତ୍ୟ ସହକର୍ମୀ, କେତେ ନବାଗତ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହ ପରିଚୟ ହବ । ଏଇ ଭଲି କେତେ କୌତୁଳମନ୍ୟ ଚିତ୍ରାଧାରା ଭିତରେ ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇ ଉଠିଲି ଗଡ଼ରେ ଯହଞ୍ଚୁଯିବା ପାଇଁ ।

ଠିକ୍ ସଂଧା ପାଞ୍ଚଟା ବେଳକୁ ହାତୀ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ହର୍ଯ୍ୟକ ବାବୁଙ୍କ ଦୁଆର ଆମନାରେ । ହର୍ଯ୍ୟକ ବାବୁଙ୍କ ଚାକର ପିଲା ସିନୋ ମତେ ଅପେକ୍ଷା କରି ଠିଆ ହୋଇବି ତାଙ୍କ ଦୁଆର ଆଗରେ । ଦେଖିବାକୁ ପିଲାଟି ସୁଶ୍ରୀ । ମତେ ଦେଖିବା ନାହେତ୍ର ତାର ୫୦ରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ତିର ମୋହନ ରେଖା ଫୁଟି ଉଠିଲା । ମୋର ଟ୍ରକ୍ ଲୁଗାପଟା, ବିହଣା ହାତୀରୁ ହାତୀଆଳ ଓହ୍ଲାଇ ହର୍ଯ୍ୟକ ବାବୁଙ୍କ ଦାଣ୍ଡଘରେ ରଖିଦେଲା । ମୋତୁ କିଛି ସାମାନ୍ୟ ପାରିଚୋଷିକ ପାଇ ହାତୀଆଳ ହାତୀ ନେଇ ଚାଲିଗଲା । ହାତୀରେ ବସି ପ୍ରାୟ ପଦର ମାଜଳ ବାଟ ଆସିଲି । ଚିକିଏ କ୍ଲୁଚଶ୍ରାବ ହୋଇ ଯାଇଥିଲି । ସିନୋ ମୋ'ପାଇଁ ଗାଧୋଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲା । ଗାଧୋଇବା ପରେ ସାମାନ୍ୟ କିଛି ଜଳଖୁଆ ଖାଇ ଲୁଗାପଟା ପିଛି ମୁଁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲି ସ୍କୁଲ ଆତେ ।

ଗଡ଼ର ଗୋଟାଏ ମୁଣ୍ଡରେ ଜନଗହଳିରୁ ଅଛି ଦୂରରେ ସ୍କୁଲଟି ଠିଆ ହୋଇବି । ତା' ପଛପଟେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବଣ । ବାତମାନକରେ 'ମଣିଷାର' ପୁଲ ପୁଟିବି । ହର୍ଯ୍ୟକ ବାବୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଧୁମାନେ ଅଫିସରେ ବସିଥିବି । ସମୟ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଟା ହବ । ଛାତ୍ରମାନେ କେହି ନାହାନ୍ତି । ମୋ'ର ଅପେକ୍ଷାରେ ବୋଧହୁଏ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଛୁଟି ପରେ ବସାକୁ ଯାଉ ନାହାନ୍ତି । ମୋ'ଭଲି ଜଣେ ସାମାନ୍ୟତମ ତରୁଣ ଶିକ୍ଷକ କବିଙ୍କୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ସେମାନକର କି' ଆଗ୍ରହ, କି' ମମତା ! ହର୍ଯ୍ୟକ ବାବୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାଣର ସମ୍ମାନ ଦେଇ ନମସ୍କାରଟିଏ କଲି । ହର୍ଯ୍ୟକବାବୁ ପଚାରିଲେ,- ବାଟରେ କିଛି ଅସୁରିଧା ହୋଇନି ତ, ସୁବିଧାରେ ଆସିଲ ? ମଟର ଖରାଦିନେ ଏଠାକୁ ଆସେ । ଏବେ ରାତ୍ରା କେଉଁଠି କିମିତି ଖରାପ ଅଛି ବୋଲି, ମଟର ଯା' ଆସ ବନ୍ଦ ଅଛି । ମୁଁ ସେଥିପାଇଁ ରାଜା ସାହେବଙ୍କୁ କହି ହାତୀର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲି । ଧନ୍ୟବାଦ କ'ଣ ବା ଦେବି, ଗୁରୁଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବାର ଅଧିକାର ଛାତ୍ରର ନାହିଁ । କେବଳ କୃତଜ୍ଞତା ଭରା ଦୃଷ୍ଟିରେ ତାଙ୍କୁ ଚାହିଁ ରହିଲି ।

ତା'ପରେ ମତେ ଦେବାନଙ୍କ ସହିତ ଦେଖା କରିବା ପାଇଁ ନେଇଗଲେ । ସେତେବେଳକୁ ଦେବାନ କରେଗାରେ ଥିଲେ । ହର୍ଯ୍ୟକବାବୁ ତାଙ୍କ ସହ ମତେ

ପରିଚୟ କରାଇଦେଲେ । ଦେବାନଙ୍କ ନଁ ବାମଦେବ ମିଶ୍ର । ମତେ ଗୋଟିଏ ଚୌକିରେ ବସିବାକୁ ଜହିଲେ । ମୋର ଆପାଦ ମସ୍ତକ ଆଖ ପକାଇ ଛଂରାଜୀରେ ପଚାରିଲେ,- ମୋ' ଘର କେଉଁଠି, ଆମ ଘରେ କେତେ ଲୋକ, ଆମ ଘରର ରୋଜଗାରିଆ ଲୋକ କିଏ ଜଣ୍ୟାଦି । ସେ ସମୟର ଗତିକାରୀ ଦେବାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାମଦେବ ବାବୁ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧିମାନ, ମିଳାମିଶା ଓ କର୍ମପ୍ରବଣ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ ବୋଲି ନଁ ଥାଏ । ଜଣେ ଉଚ୍ଚ ପଦସ୍ଥ ରାଜକର୍ମଚାରୀ ଭାବରେ ବିଶାଳ ଗାସ୍ତୀୟଧରି ରତ୍ନିମ ଚାହଣୀ ପକାଇ ତରାଇ ଥରାଇ କାମ କରିବା ଲୋକ ସେ ନୁହନ୍ତି । ସାଧାରଣ ହୋଟ ଚାକିରିଆରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଷେଟିର ବଡ଼ବଡ କର୍ମଚାରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନକୁ ନେଇ, କାମ କରିବା ଲୋକ ସିଏ । କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, କର୍ମ ସଞ୍ଚାଳନରେ ନାନା ହସ, ଖୁସି କଥା ତାଙ୍କୁ ବାହାରେ । ସକଳର ସୁଖ, ଦୁଃଖର ବିପଦ ଆପଦର ସାଥ ଓ ସହାୟକ ସିଏ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ବା ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଥିଲେ ମନେହୁଏ, ଏ ଯେପରି ମୋର ଆପଣାର ଲୋକ - ବହୁ ଭାବରେ ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସେ ସାହାୟ କରିଚନ୍ତି । ଯିଏ ଯେଉଁ ଭାବରେ ଆପଣାର ଉନ୍ନତି ମାର୍ଗରେ ଯିବାକୁ ଜାହା କରିଚନ୍ତି । ସେ କେବଳ ଶାସକ ନୁହନ୍ତି, ଜଣେ ଉଚ୍ଚକୋଟାର ଗଠନ ମୂଳକ କର୍ମ । ଆଠମଲ୍ଲିକଟି ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ରାଜ୍ୟ ହେଲେ ସୁନ୍ଦର ତାଙ୍କ ଅମଳରେ ଆଠମଲ୍ଲିକ ଓଡ଼ିଶାରେ ଗୋଟିଏ ଉନ୍ନତ ରାଜ୍ୟରେ ଗଣୀ ଯାଉଥିଲା ।

ତାଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ଆଳାପ ପରେ ମୁଁ ଓ ହର୍ଯ୍ୟକ ବାବୁ ବସାକୁ ଫେରି ଆସିଲୁ । ମୋର ବୋର୍ଡିରେ ରହିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାହେଲା । ସେତେବେଳେ ଦୁଇଟି ବୋର୍ଡି ଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଚାଲିଯାର ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପକ୍କା ଘର । ପକ୍କା ଘର ବୋର୍ଡିରେ ଖାଇବାର ସୁବିଧା ନଥୁବାବୁ ମୁଁ ଚାଲିଯାର ବୋର୍ଡିରେ ରହିଲି ।

॥ ତେଜଶି ॥

ଆଠମଲ୍ଲିକରେ ପ୍ରଥମ ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନ

ସ୍ନେହର ବିଶ୍ୱମର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ଡା ୧୮. ଟ. ୭୫

ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା ପାଇଁ ଅନେକ ପୃହଣୀୟ ମନେକରତି ନାହିଁ । କାରଣ ଶିକ୍ଷକର ଦରମା ଅନ୍ୟ ବିଭାଗୀୟ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଦରମାରୁ କମ ଏବଂ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ

ଜାହା ଉପରେ କ୍ଷମତା ଜାହିର କରିବାକୁ ସୁବିଧା ଦିଆଯାଇନି । ନିଜର ସାମାନ୍ୟ ବେତନ ଛଡା ଅନ୍ୟାୟ ଉପାୟରେ ଦି'ପଲ୍‌ଗ୍‌ ତାକୁ ମିଳିବାର ବାଟ ନାହିଁ । ଅଧିକାଶ ଲୋକ କ୍ଷମତା ଅର୍ଥ ଓ ଅନୀତି ଚହାନ୍ତି । ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗକୁ ଛାତିଦେଲେ ଏ ସବୁର ସୁରଖ୍ୟ ସୁଯୋଗ ଅନ୍ୟ ବିଭାଗରେ ଯଥେଷ୍ଟ ମିଳେ । ଅନ୍ୟ ବିଭାଗୀୟ ସାଧାରଣ ଜଣେ କର୍ମଚାରୀ ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ଯେତେ ସୁଖ ସୁବିଧାରେ ରହିପାରେ, ଶିକ୍ଷକ ବିଚରା ସେପରି ରହିପାରେନା । ରାଷ୍ଟ୍ରାରେ ଦେଖାହେଲେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ତାର କୌଣସି ବନ୍ଧୁ ପଚାରେ,- “ତୁମେ କ’ଣ କରୁଛ ହୋ ?” “ମୁଁ ମାନ୍ୟର ହୋଇଛି ।” ଏ ଉରର ଶିକ୍ଷକର ଶୁଣି ତାର ବନ୍ଧୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ ବିଦୂପ କରି କହେ,- ଓହୋ ! ମାନ୍ୟରେ ହୋଇଚି ! ମାନ୍ୟର ! ମେଷ୍ଟର !

ଶିକ୍ଷକ ବିଚରା ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଏ ବିଦୂପ ବାଣୀ ଶୁଣି ନୀରବ ରହେ । କୌଣସି ଅଫିସକୁ ଗଲେ ଅନ୍ୟ କର୍ମଚାରୀ, ଜମିତି କି ଗାଆଁର ସବୁ ଦୂର୍ନୀତିର ଜୀବନ୍ତ ବିଗ୍ରହ ଜାଉଚରକୁ ହୁଏତ ବସିବାକୁ ଆସନ ମିଳେ । ତା ଜଳଖ୍ୟା ବି ମିଳେ । କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷକ ବିଚରାକୁ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ଠିଆ ହବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ଅବଞ୍ଚା, ଅବହେଳାର ପାତ୍ର ଚିର ଦିନ ଧରି ଶିକ୍ଷକ ଆର୍ଥିକ ଦୂର୍ଗତିଠୁଁ ଆରମ୍ଭ କରି ନାନା ଦୁଃଖ, କଷ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଥୋଇ, ନୀରବ କର୍ମୀ ପରି ଯେଉଁମାନେ ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନ ବରଣ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଯେ ସାଧୁ ସଜୋଟ ଓ ସମାଜର ଉତ୍ସଳ ମଶାଲଧାରୀ, ସେମାନଙ୍କୁ ଯେତେ ନିମ୍ନ ଆଖ୍ଵରେ ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ କେବେ ଛୋଟ ହୋଇଯିବେ ନାହିଁ ନୈତିକ ମାନଦଣ୍ଡରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଯେବେ ମପାଯାଏ । ଜଣେ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷକର ନତାହପର କୁତ୍ତିଆୟର ରଷି ଆଶ୍ରମ ପରି ସ୍ଵେଚ୍ଛା, ମାୟା, ମମତା, ଘୋହାର୍ଦ୍ୟ, ସତ୍ୟନିଷା, ଆତିଥ୍ୟ ଘେନି ଯେତେ ପରିତ୍ର ସୁନ୍ଦର, ଶାନ୍ତିପ୍ରଦ, ଜଣେ ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀର ଆକାଶସର୍ପୀ ତ୍ରିତଳ ସୌଧ, ଔଦ୍ଧତ୍ୟ, ଜାଲ ଜୁଆଚୋରୀ, ନାନା କୁଚନୀତି, ଗର୍ବ, ଅହଂକାର ଓ ହୃଦୟହାନତା ଘେନି ସେତିକି ନରକ ପରି କୁହିତ, ଘୃଣ୍ୟ, ଭୟକର ଓ ସକଳ ଅଶାନ୍ତି ଓ ଅସୁଯାର ଲାଲାଭୂମି । ଜଣେ ନିଃସଙ୍କୋତ ଭାବରେ ସ୍ଵର୍ଗରେ ଶିକ୍ଷକର ସାମାନ୍ୟ କୁତ୍ତିଆରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଆପଣାର ସୁଖ, ଦୁଃଖ ବ୍ୟକ୍ତ କରିପାରେ । କିନ୍ତୁ ଜଣେ ଘୋଧବାସୀ ରାଜକର୍ମଚାରୀର ଦୁଆର ସୀମା ମାତିବାକୁ ଜଣେ ଉଚିତ । ଯଦି ବା ଯାଏ, ଦେଖାହୁଏ ବାବୁଙ୍କ ସହ ଜଗିଜଗି କଥା କହିବ । ଜୀବନର ମିଠା କ୍ଷମତାରେ ନାହିଁ । ତଙ୍କା ପଇସାରେ ନାହିଁ । ଅଛି ଅନ୍ତର୍ନୀତି ଶକ୍ତି ମୋହନ ବିକାଶରେ ।

ଆଠମଳ୍ଲିନ ମିଃଇ ସ୍କୁଲ ଛାତ୍ରବାସର ଗୋଟିଏ କୋଠରାରେ ରହିଲି । ଭୟକର

ଶାତଦିନ । କଟକରୁ ମିଳ ଖଦତର ଗୋଟିଏ ଗାନ୍ଧୀ ଚାଦର ନେଇଥିଲି । ତାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ହୋଇ ରାତିରେ ଶୁଏ । ଗଡ଼କାତର ଶାତ ଏତେ ଉଯଙ୍କର ମୋର ଏ ଧାରଣା ନଥିଲା । ସେ ଚାଦରଟିରେ ଶାତ କ'ଣ ସମ୍ବାଳି ହୁଏ ? ଘରୁ ଗୋଟିଏ କହା ନେଇଥିଲି ପକାଇ ଶୋଇବା ପାଇଁ । ଚାଦରଟି ଘୋଡ଼ାଇ ହୋଇ ତା' ଉପରେ କହାଟି ଘୋଡ଼ାଇ ହୁଏ । ତଥାପି ଶାତ କରେ । ଜମିଟି ଜମିଟି ହୋଇ ରାତି ପାଏ । ଗରମ ପୋଷାକ କିଣିବାକୁ ପଇସା ବି ନଥାଏ ।

ସକାଳ ପାଇଲା ବେଳକୁ ଦେଖେ ମୋ' ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଦାଉକାଠି ପାଣି ଥୁଆ ହୋଇଛି । ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ଗାଧୋଇବାକୁ କୁଆମୂଳକୁ ଯାଏ । ବୋର୍ଡଂ ଭିତରେ କୁଆ । ସେଠି ଦେଖେ ମୋ' ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଚିଶରେ ପାଣି ଥୁଆ ହୋଇଛି । ଗାଧୋଇ ସାରି ଲୁଗା ଚିପୁଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼େନା । ବୋର୍ଡଂରେ ପ୍ରାୟ ଚାଳିଶି ହେବ ଛାତ୍ର ଆଆଏ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି କେହି ଗୁରୁ ସେବାର ପବିତ୍ର ଧର୍ମରେ ପ୍ରଣେଦିତ ହୋଇ ଏପରି ସୁବିଧା ମୋ' ପାଇଁ କରି ଦିଅନ୍ତି । ମୁଁ ଆଶ୍ରମ୍ୟ ହୁଏ ଯେ ମୁଁ କିଛି ନକହିବା ପୂର୍ବରୁ ମୋ'ପ୍ରତି ଏମାନଙ୍କର କି ସାହାଯ୍ୟ ସହାନୁଭୂତି । ସେମାନଙ୍କର ଏଇ ସରଳ ପ୍ରାଣ ନିର୍ମଳ ସାହାଯ୍ୟ ସହାନୁଭୂତି ପାଖେ ମୁଁ ନଳିପାରେ ।

ସ୍କୁଲର ବହୁ ଛାତ୍ର, ସ୍କୁଲର ପାଠ୍ୟ ପଢାପଢି ଛତା, ସୂତ୍ରାକଟା, ବହିବନ୍ଧା ଓ କାଠକାମା କରନ୍ତି । କେବଳ ସାଧାରଣ ପ୍ରକାରେ ଉପରଠାଉରିଆ ଭାବରେ ଜାଣନ୍ତି ତା' ନୁହେଁ । ସେମାନଙ୍କର ଏ ସବୁ ହାତ କାମପ୍ରତି ବେଶ୍ ଆନ୍ତରିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ନିଷା ଥାଏ । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ପାରିଶ୍ରମିକ ସ୍ଵରୂପ କିଛି କିଛି ସେ କାମମାନଙ୍କରୁ ପାଆନ୍ତି । ମୁଁ ସ୍କୁଲ ଛାତ୍ର ଆସିବାବେଳେ ବହୁ ଛାତ୍ର ମତେ ଉପହାର ସ୍ଵରୂପ କେତୋଟି ବନ୍ଧା ବହି ଦେଇଥିଲେ, ତହିଁରେ କବିତା ଲେଖିବା ପାଇଁ । ଆଉ କାଠ କାମର ଗୋଟିଏ ର୍ୟାକ୍ ଦେଇଥିଲେ, ଜାମା ଲୁଗା ଜତ୍ୟାଦି ଲାଗିବା ପାଇଁ ।

ଅନେକ ସମୟରେ ସ୍କୁଲ ସକାଳୁ ହୁଏ । ଉପରବେଳା ତିନିଟାଠୁ ପାଞ୍ଚଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହସ୍ତକର୍ମ ହୁଏ । ଆଠମଳ୍ଲିକର ଏକ ଦିଗରେ ପଞ୍ଚଧାର ପର୍ବତ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ମହାନଦୀ, ଚାରିଆତେ ନଣ, ଧାନ କିଆରୀ, ପାହାଡ଼ିଆ ପବନ ଶିରିଶିରି ହୋଇ ବହୁଥାଏ । ଏଇ ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ ଭିତରେ ସକାଳ ସମୟରେ ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢାଇବାକୁ ବେଶ୍ ଖୁସିଲାଗେ । ପ୍ରାଣ କର୍ମଚଞ୍ଚଳ ହୋଇଭାବେ । ଆମ ଦେଶ ତ ଗ୍ରାମ୍ସ୍ପଦଧାନ ଦେଶ । ଏଠି ଦି'ପହରେ ଯେତେବେଳେ ଖାଇବାରି ଚିକିଏ ବିଶ୍ରାମ ନବାର କଥା ସେତେବେଳେ କାହିଁକି ପାଠପଢା ହୁଏ । ମୋର ଆଠମଳ୍ଲିକ ଅନୁଭୂତିରୁ ମୁଁ ଭାବେ

ପାଠ ପଢିବା ପାଇଁ ସକାଳ ସମୟ ହିଁ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ । ମୋର ମନେପଡ଼େ, ପ୍ରାଚୀନ ଶୁଣୁକୁଳରେ ଛାତ୍ରମାନେ ପ୍ରାତଃ ସ୍ଥାନ ସାରି ଅଧ୍ୟୟନରେ ଲାଗି ପଡ଼ୁଥିଲେ । ଶାତ ଶାତଳ ଓ ସତେଜ ମଣ୍ଡିଷ ସହଜରେ ଏକାଗ୍ରତା ସହିତ ଆନ ଶ୍ରୀମଦ୍ କରିବାକୁ ବେଶ ସମର୍ଥ ହେଉଥିଲା । ଦି' ପହର ଉଦ୍‌ବ୍ୟାପିଆ ଖରାବେଳେ ଏ ଦେଶରେ ଏବେ ବିଦ୍ୟା ଚର୍ଚା ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ହେବା ଦାରା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ସେ ଏକାଗ୍ରଚିରତା ରହୁନି । ଭାତ ଖାଇ ପଢାଶୁଣାରେ ମନ ଦେବା ଦାରା ମନଟା ପଢାପ୍ରତି ଯେତେ ଝୁକ୍ତି ନ ପଡ଼ୁଛି, ଆଜସ୍ୟ ପ୍ରତି ସେତେ ଝୁକ୍ତି ପଡ଼ୁଛି । ପ୍ରାଣର ସ୍ଥାୟୀଗୁଡ଼ିକ କର୍ମ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ପାରୁନି ।

ଆଠମଳ୍ଲିକ ସ୍କୁଲରେ ମୁଁ ପ୍ରାୟ ତିନି ମାସ ରହିଥିବି । ଏଇ ତିନି ମାସ ଭିତରେ ମୁଁ ଦୁଇଜଣ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି । ଜଣେ ହେଉଚନ୍ତି ହେଉ ପଣ୍ଡିତ ହରିହର ମହାପାତ୍ର । ହରିହର ମହାପାତ୍ର ଆମ ବାଣପୂରର ବାସିଦା । ସେ କଟକ ନର୍ମାଳ ତ୍ରେନିଂ ପାସ କରି ଆଠମଳ୍ଲିକଗତ ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ମୁଁ ଯିବା ବେଳକୁ ବାରବର୍ଷ ଧରି ଶିକ୍ଷକତା କରି ଆସିଛନ୍ତି । ସେ ଏବେ ସେଠାକାର ଶିକ୍ଷକତାରୁ ଅବସର ନେଇଛନ୍ତି । ଅତଃ ସେଠି ପୁରା ଚାଳିଶି ବର୍ଷ କାମ କରିଥିବେ । ଲୋକଟି ଦେଖିବାକୁ ବଡ଼ ଗମ୍ଭୀର । କିଏ କ'ଣ ପଚାରିଲେ ଉରର ଦିଅନ୍ତି ନଈଁଲେ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଜମିତି କିଛି ବହି ନାହିଁ, ଯାହା ସେ ନପଢ଼ିଛନ୍ତି । ନିରାତମ୍ଭର ବେଶ । ଶଣିଏ ଧୋତି ଓ ପଞ୍ଜାବୀ । ପାଦରେ ଦେଶୀ ଚଟି ହଲେ । ତା'ବି ସବୁବେଳେ ନଥାଏ । ବକ୍ତା ଦେଲାବେଳେ ଭାଷାରେ ବେଶ ଓ ଜୟୋତିତା ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିପାରନ୍ତି । ଅଭିଭାଷଣ ଲେଖି ପାରନ୍ତି ବେଶ ସାବଲାଳ ଭାଙ୍ଗିରେ କେତେ ଉନ୍ନତ ଚିନ୍ତା ଦେଇ । ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକ ଅତି ସୁନ୍ଦର । ଓଡ଼ିଶାର କେଉଁ ଲେଖକର କେଉଁଠି କି' ଭାବ ସମ୍ବଦ ପୁଟି ଉଠିଛି, ଅନୁଭବ କରି ତାକୁ ତାର ନ୍ୟାୟ ସମ୍ବାନ୍ଦ ଦେବାରେ କୁଣ୍ଡିତ ନୁହନ୍ତି । ୧୯୩୩ ମସିହାରେ ଉକ୍ତଳ ସାହିତ୍ୟ ସମାଜର ବାର୍ଷିକ-ଅଧିବେସନରେ ଆଠମଳ୍ଲିକ ରାଜା କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଦେଓଙ୍କୁ ସଭାପତିର କରିବା ଲାଗି ନିମନ୍ତଣ କରାଯାଇଥିଲା । ସେ ରାଷ୍ଟ୍ରଚିନ୍ତା ପଠାଇ ଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ସଭାପତିର ଆସନରେ ବସି ସଭାକାର୍ୟ ତୁଳାଇବା ଲାଗି କଟକ ଗଲେନି । କାରଣ ଆଠମଳ୍ଲିକର କେତେକ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକ ରାଜାଙ୍କୁ ଖର ଦେଲେ, ସଭାରେ କିଛି ଶଣିଗୋଳ ହବାର ଆଶଙ୍କା ଅଛି । ରଜାମାନଙ୍କର ନିଜତି ଉପରେ ଝୁବ୍ର କମ ଆସ୍ତା ଥାଏ । ରାଜା କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟକ ଓ ଗୁଣବାନ ସତ, କିନ୍ତୁ ଲୋକଙ୍କର ଏ କଥାରେ ଚିକିଏ ଭୟ କଲେ ଏବଂ

କଟକ ନ ଯିବାକୁ ହଠାତ୍ ଟେଲିଗ୍ରାମ କରି ଦେଲେ ।

ତାଙ୍କର ବହୁପୃଷ୍ଠା ବ୍ୟାପା ସେହି ଭାଷଣଟି ‘ସହକାର’ର ପ୍ରଥମ ପୃଷ୍ଠାରେ ଖୁବ୍
ସମ୍ବବ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଭାଷଣର ପ୍ରକୃତ ଲେଖକ ହଉଛନ୍ତି ଏଇ ନୀରବ
କର୍ମ ପରାୟଣ ଶିକ୍ଷକ ହରିହର ମହାପାତ୍ର । ଥରେ ଜାମସେବପୂରର ଗୋଟାଏ ସାହିତ୍ୟ
ସଭାରେ ରାଜା କିଶୋର ଗୋଟିଏ ଭାଷଣ ପଡ଼ିଲେ । ସେଇ ଲେଖାଟି ଏଇ ସାହିତ୍ୟ
ପ୍ରାଣ ଶିକ୍ଷକ ହରିହରଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଅଦ୍ଵିତୀୟ ସୃଷ୍ଟି । ଆଠମଳ୍ଲିକରୁ ‘ପଞ୍ଚଧାର’ ନାମକ
ଗୋଟିଏ ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼ିବା ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ତାର ସମାଦନା କାମ କେତେ ନିଷା,
କେତେ ସ୍ଵପ୍ନ, ଦେଇ କରୁଥିଲେ ପଣ୍ଡିତ ହରିହର ମହାପାତ୍ର ।

ପଣ୍ଡିତ ହରିହର ମହାପାତ୍ର ପାନ, ବିତି, ସିଗାରେଟ, ଗୁଡ଼ାଖୁଣ୍ଡ, ଚା ଏସବୁ
ଜୀବନରେ ବ୍ୟବହାର କରି ନାହାନ୍ତି । ରାଜା ବା ଦେବାନଙ୍କ ଆଗରେ ଗୋତ ଭାଙ୍ଗି
ଠିଆ ହୋଇ କ୍ଷଣିକ ପାଇଁକି ହେଲେ ତୋଷାମଦ କରି ନାହାନ୍ତି । ଗାଇ ଗୋଠ ପରି
ପରାଶ ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ଚିହ୍ନିତ ଆଖତା ସୃଷ୍ଟିକରି ଛାତ୍ର ସମାଜକୁ ଶୋଷି ନାହାନ୍ତି ।
ବାରିତ୍ରିକ ଦୋଷ ଦୂର୍ବଳତାର ବହୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵରେ ତାଙ୍କ ସ୍ଥିତି । ସରଳ, ଧୀର, ବିନିଷ୍ଟ ।
କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟର ଅପଳାପ ଦେଖିଲେ ସେଠି ଆପଣା ସାଧୀନ ମତ ଦେବାରେ ପଛାଇ
ନାହାନ୍ତି । ମେରୁ ପରି ଅଟଳ ରହିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସ୍ନେହ, ଶୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ, ଜନପ୍ରାତି
ବିଶାଳ ସମ୍ମଦ୍ର ପରି ସୁଦୂରପ୍ରସାରା । ତାଙ୍କୁ ହଠାତ୍ ଦେଖିଲେ ଜାଣି ହବନ୍ତି ଏ ଲୋକଟି
ଏତେ ଏତେ ସମଦର ଅଧିକାରୀ । ସାଧାରଣ ତିରିଶି ପଞ୍ଚତିରିଶି ଚଙ୍କା ମାସକୁ ଦରମା
ପାଇ, ସେଥିରୁ ବେଶ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ । ସେ ଜଣେ ଅନନ୍ୟ ସାଧାରଣ କର୍ମୀ । କର୍ମରେ
ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦ । ପବିତ୍ର କର୍ମର ଆନନ୍ଦରୁ ବଳି ମଣିଷର ମୂଲ୍ୟବାନ ସଂପଦ କ’ଣ
ଆଇପାରେ ?

ଆଠମଳ୍ଲିକ ପରି ନିରନ୍ତ୍ର ବନ ପର୍ବତ ପରିବେଶିତ ସୁଦୂର ଗତକାତର ଅନ୍ଧାରୀ
ମୂଲକରେ ଯେଉଁଠି ଶିକ୍ଷା, ଦୀକ୍ଷା, ରୁଚି, ସଂସ୍କାର ସେତେଦୂର ବିକାଶ ନଥିଲା,
ସେଠି ଏଇ ପଣ୍ଡିତ ହରିହର ମହାପାତ୍ର ନିଜର ଶିକ୍ଷକତା ମାଧ୍ୟମରେ କେବଳ ନୁହେଁ
ନିଜର ସାହିତ୍ୟକତା ଓ ବିଶାଳ ଚରିତ୍ରବରା ବଳରେ ସମୁଦ୍ରାୟ ଦେଶଟାକୁ ଯେ ଗତି
ପାରିଛନ୍ତି, ଆପଣାର ଶୋଣିତ ବିହୁ ବିହୁ କରି ଦାନ କରି ତାହା ସେ ଦେଶର ରାଜା
ବା ଦେବାନ ହୁଏତ କରି ପାରି ନାହାନ୍ତି । ରାଜା ବା ଦେବାନ ବା ଶାସକ ଗୋଟାଏ
ଦେଶର ନାମା ବୈଷ୍ଣୋଦିତ ଉନ୍ନତି କରି ପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଆମ୍ବିକ ଉନ୍ନତି ପୂରାପୂରି ନିର୍ଜର
କରେ, ନିରଳସ, କର୍ମପ୍ରବଶ, ସାଧୁ, ସତ୍ତ୍ୱ, ନିର୍ଭାବ, ହୃଦୟବାନ, ସତ୍ୟନିଷ,

ଶିକ୍ଷକ ହାତରେ । ଶିକ୍ଷକ ଚାକିରୀ କରିବା ସହଜ ହୋଇପାରେ, ଶିକ୍ଷକ ହବା ଏତେ ସହଜ ନୁହେଁ । ଆଠମଳ୍କିର ଭାଷା, ଗୁଡ଼ି, ସଂସ୍କୃତ ଏପରିକି ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କର ଅକ୍ଷର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଥରେ ଏଇ ପଣ୍ଡିତ ହରିହର ମହାପାତ୍ର ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ହୋଇଛନ୍ତି ଅନୁପମ ମହିମାରେ ।

ସେଦିନ ମୋର ଜନ୍ମମାଟି ବାଣପୁରରେ ପଣ୍ଡିତ ହରିହର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ସହ ସାକ୍ଷାତ ହେଲା । ମତେ ଦେଖୁ ହସି ହସି ପ୍ରାଣର ଆବେଗରେ କହି ପକାଇଲେ;- କୃଷ୍ଣ ବାବୁ ! ଆପଣଙ୍କ ଜୀବନ ବ୍ୟାପୀ ନିର୍ଭୂତ କାବ୍ୟ ସାଧନା ଡକୁର ମାୟାଧର ମାନସିଂହଙ୍କ ପରି କବି ବୁଝନ୍ତାନି, ଆଉ କିଏ ବୁଝନ୍ତା ? ଆପଣଙ୍କୁ ଆପଣଙ୍କ ନ୍ୟାୟ ସମ୍ମାନ ସେ ଦେଇଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତିଭାକୁ ଲୋକଲୋଚନକୁ ଆଣିପାରି ଠିକ୍ ଯୋଗେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ରାଯ୍ ମନୀଷୀ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କୁ ଚିହ୍ନାଇଲା ପରି ଜନ ସମାଜକୁ ! ପ୍ରତିଭା ହିଁ ପ୍ରତିଭାର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝେ ।

ଅନ୍ୟ ଜଣକ ହେଉଛନ୍ତି ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁ, ସ୍କୁଲ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ । ସେ ଟିକିଏ ବଦଖର୍ଜୀ । କିନ୍ତୁ ସ୍କୁଲର ଶାନ୍ତି ଶୃଙ୍ଖଳା ରଖିବା ଦିଗରେ ଏବଂ ଛାତ୍ରମାନେ କିପରି ଭବ୍ରୁ, ଉଦାର ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠ ହେବେ, ସେ ଦିଗରେ ସବୁବେଳେ ଯନ୍ମଶୀଳ । ଥରେ ମୁଁ ବୋର୍ଡରେ ବସିଥି, ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳଟା, ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁ ହୋତାର ଆସି ମୋ' ପାଖେ ବସିଲେ । ଗୋଟିଏ ଲକ୍ଷ୍ମନ ମୋ ଚେବୁଲ ଉପରେ ଜଲୁଚି । ସେ ଲକ୍ଷ୍ମନଟି ମୋର ନୁହେଁ, ଗୋଟିଏ ପିଲାର । ସେଇ ପିଲାଟି କେତେ ସମୟ ପରେ ଆସିଲା । ଭୁସ୍କିନି ଲକ୍ଷ୍ମନଟି ନେଇ ଚାଲିଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁ ସେଇ ପିଲାଟିକି ରାଗିଯାଇ ପଚାରିଲେ,- ଲକ୍ଷ୍ମନଟା କୁଆଡ଼େ ନଭତ ?

ପିଲାଟି କହିଲା,- ଲକ୍ଷ୍ମନଟି ମୋର ।

ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁ ତା' କାନଟାକୁ ମୋଡ଼ି ଦେଇ ତିଆରିଲା ତଙ୍ଗରେ କହିଲେ, ଦୁମ ଲକ୍ଷ୍ମନ ବୋଲି ଦୁମେ ନକହି ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଅନ୍ତରରେ ରଖୁ ଲକ୍ଷ୍ମନଟା ଧରି ଚାଲିଯାଉଛନ୍ତି ? ଦୁମର ତ କମ ଦୁଃସାହସ ନୁହେଁ । ନିତାନ୍ତ ଦରକାର ଥିଲେ ଅନ୍ତରେ କହି କରି ନବାର ଥିଲା । ଏତକ ଭବ୍ରୁତା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିଖିଲନି ?

ପିଲାଟି ଲଜ୍ଜିତ ହେଲା ।

ସ୍କୁଲର ନାନା ପ୍ରକାର ହସ୍ତକର୍ମ ବେଳେ ସେ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଆସି ବସନ୍ତ । ଭଲ କାମଟିଏ କା'ର ଦେଖିଲେ ଆନନ୍ଦରେ କୋହ କୋହ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ଛାତ୍ର ପ୍ରାଣରେ କି ଅନିର୍ବନ୍ଧନୀୟ ପ୍ରେରଣାର ମାଧ୍ୟରୀ ଅଜଣାରେ ବୋଲି ହୋଇଯାଏ ।

ମୁଁ ଯିବାର ମାସକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷକ ସମ୍ମିଳନୀ ହୋଇଥିଲା । ଆଠମଳ୍ଲିକର ବହୁ ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରାଇମେରୀ ଶିକ୍ଷକମାନେ ସେଠୀକୁ ଆସିଥିଲେ । ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ପାଠ ଦାନ କରିବାକୁ ମତେ ଅନୁରୋଧ କରାଯାଇଥିଲା । ‘ଚିଲିକା’ ଶିକ୍ଷୟରେ ମୁଁ ଆଦର୍ଶ ପାଠ ଦାନ କରିଥିଲି । ପାଠଟି ବଡ଼ ଚିରାକର୍ଷକ ହୋଇଥିଲା । ଶିକ୍ଷକମାନେ ଓଳଟି କରି ଚାହୁଁଥାନ୍ତି । ମୁଁ କିପରି ଶିକ୍ଷାଦାନ କରୁଛି ଏବଂ ତା’ ଭିତରେ ପିଲାମାନେ କିପରି ଚିଲିକାର ମାନଚିତ୍ର ଭୂଲ୍ ଉପରେ ଆଜି ତା ଭିତରେ ଦୀଘ ପାହାଡ଼ ନାଲିବାଲି ବିଛାଇ ଆଉ ପାଣି ନେଲି ବାଲି ବିଛାଇ ତିଆରି କରୁଛନ୍ତି । ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁଙ୍କର ସେଦିନର ଆନନ୍ଦ ଓ ଗୌରବ କହିବାର ନୁହେଁ । ସହକର୍ମୀଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେବା ଏବଂ ତାର ଗୌରବରେ ଗୌରବାନ୍ତି ହେବା ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଅଛ ଦେଖୁଛି ।

ଏଇ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଶିକ୍ଷକତା ତ୍ୟାଗ ଆଦର୍ଶରେ ଆଠମଳ୍ଲିକ ରାଜ୍ୟର ଜୀବନ ସୁନ୍ଦର ରୂପେ ପୁଣି ଉଠୁଥିଲା । ଏମାନେ ସ୍କୁଲଟିକୁ ମୋର ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଏ ସ୍କୁଲ ମୋର । ଏହାର ଉନ୍ନତିରେ ମୋ’ ଦେଶର ଉନ୍ନତି - ଏ ଭାବରେ ପ୍ରଶ୍ନାଦିତ ନ ହୋଇ କେବଳ ଜଣେ ଚାକିରିଆ ପରି କାମ କଲେ ଛାତି ବା ଦେଶ ସ୍କୁଲ ମାଧ୍ୟମରେ ଗଢ଼ି ହୁଏନା ।

ମୁଁ ଆଠମଳ୍ଲିକ ଯାଇଥିଲି ସେଇ ମାଜନର ସ୍କୁଲର ଦିତୀୟ ଶିକ୍ଷକ ପଦରେ ଅସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ । ତାଙ୍କର ଯେ ସ୍କ୍ଵାୟୀ ଶିକ୍ଷକ, ସେ ଆସି କାମରେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁ ହଣ୍ଡପା ସ୍କୁଲରେ ମୁଁ ରହିବାର ଯୋଗାଡ଼ କରୁଥାନ୍ତି । ଏହା ଭିତରେ ବୌଦ ହାଇସ୍କୁଲକୁ ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷକ ପଦ ପାଇଁ ମୁଁ ଦରଖାସ୍ତ ଦେଇଥିଲି । ସେଠୁ ନିମ୍ନଭିତ୍ତି ପତ୍ର ଆସିଲା ।

ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁ କହିଲେ,- କୃଷ ! ଦୁମର ଯେବେ ଜାହା ଆଠମଳ୍ଲିକରେ ରହିବାକୁ ଦୁମେ ନିଷୟ ରହିପାରିବ । କିନ୍ତୁ ଯୁବକ ତ ଦୁମେ ଜଲେ । କେତେ ସ୍କ୍ଵାନ ବୁଲିଲେ ଅତତଃ କେତେ ଅଭିଜ୍ଞତା ପାଇବ । ତେଣୁ ବୌଦ ଯାଅ । ସେଠାରେ କିଛି ଅସୁବିଧା ହେଲେ ମୁଁ ଦୁମକୁ ଏଠିକୁ ଘେନି ଆଣିବି । ଦୁମ ପ୍ରତି ଦେବାନ ଜତ୍ୟାଦି ସମସ୍ତଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ରହିଛି ।

ମୁଁ ବୌଦ ଯିବାକୁ ହଁ କଲି । ବୋଧହୁଏ ୧୯୬୪ ଜାନୁଆରୀ ମାସରେ ପ୍ରଥମ ସପ୍ତାହରେ ମୁଁ ଆଠମଳ୍ଲିକ ଛାତି ବୌଦ ଚାଲିଲି ।

|| ଚବିଶି ||

ହୃଦୟବାନ ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁ ଓ ମୋର ବଉଦୟାତ୍ରୀ

ସ୍ମେହର ବିଶ୍ୱମର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା ୧୪ | ୯ | ୭୫

କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପାଖୁଡ଼ା, ତା' ଭିତରେ ବର୍ଷ, ତା' ଭିତରେ ଗନ୍ଧ; ଏ ସମସ୍ତକୁ
ନେଇ ଗୋଟିଏ ଫୁଲ । ଜୀବନଟି ଠିକ୍ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଘଟଣାର ପାଖୁଡ଼ାକୁ ନେଇ
ସିମିତି ଫୁଟି ଉଠିବି, ଆଜି ସେଇ ଜୀବନ ଫୁଲର ଗୋଟିଏ ପାଖୁଡ଼ା ଦୂମରି ଆଗରେ
ଫୁଟାଇ ଚାଲିବି ।

୧ ୧୩୪ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ମାସ ପ୍ରଥମ ସପ୍ତାହ ବୋଧହୁଏ ହେବ । ମୁଁ ବଉଦ
ହାଃର: ସୁଲଗୁ ଗୋଟିଏ ନିଯୁକ୍ତି ପଡ଼ି ପାଇଥାଏ । ତେଣୁ ଆଠମଳ୍ଲିକରୁ ବଉଦ ଯିବା
ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲି ।

ମତେ ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁ କହିଲେ, - କୃଷ ! ତୁମେ ଚାଲିକରି ଏତେବାଟ ଯାଇ
ପାରିବନି । ବଉଦ ଯିବାକୁ ହେଲେ ଆଠମଳ୍ଲିକରୁ ମାଧ୍ୟମର ରାସ୍ତା ଦେଇ କିଆକଟାରେ
ପହଞ୍ଚିବାକୁ ହେବ । କିଆକଟା ମହାନଦୀ କୁଳରେ ଆଠମଳ୍ଲିକର ଗୋଟିଏ
ଆଉଚିପୋଷ୍ଟ । ମହାନଦୀର ଆରପାଖେ ବଉଦଗଡ଼ । ଠିକ୍ କିଆକଟାକୁ ଦିଶୁଚି ।
ରାତ୍ରାରେ ମଣିରେ ମଣିରେ ଜଙ୍ଗଳ ଅଛି । ହିସ୍ତକୁ ଥିବାର ଆଶକା । ତେଣୁ ରାଜା
ସାହେବଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଅନୁରୋଧ କର, ସିଏ ହାତୀ ବଦୋବସ୍ତ କରିଦେବେ । ତୁମେ
ବେଶ ଆରାମରେ ହାତାରେ ଯାଇ ପାରିବ ।

ରାଜା ସାହେବ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଦେଓ ହୃଦୟବାନ ରାଜା । ବେଶ ସାହିତ୍ୟକ ।
ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁତା ଥରେ ଶୁଣିଟି ଆଠମଳ୍ଲିକ ଏମ.ର ସୁଲଗେ । ମୂଳରୁ ଶେଷ ଯାଏ
ଭାଷାରେ ସଞ୍ଚମ ଓ ଅବାଧସ୍ତୋତ ଥାଏ । ଶୁଣିବାକୁ ବେଶ ଉପଭୋଗ୍ୟ । ସେ
ଥରେ କହୁଥିଲେ ରାଜାମାନଙ୍କ କଥା । ରାଜାଶୁଭ୍ରାତକ କଳ ପିତ୍ତୁଳା ପରି । ଜଣେ
ଲୁଗା ପିତାଙ୍କ ଦେବ । ଜଣେ ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡାଙ୍କ ଦେବ । ଜଣେ ଦର୍ପଶରୀ ଆଗରେ ଧରି
ଠିଆ ହେବ । ଆଞ୍ଚୋଇଲା ବେଳେ ଜଣେ ପାଣି ଗଡ଼ାଙ୍କ ଦେବ । ହାତଟାକୁ ମକଟି
ମାକଟି ଧୋଇଦେବ । ସତେ ସିମିତି ରଜାଶୁଭ୍ରାତକ ହାତଗୋଡ଼ ନାହାଁ । ରଜା ତ
ମନୁଷ୍ୟ । ଏ ଶୁଭ୍ରାତକ ନିଜେ ରଜାମାନେ ନ କରିବେ କାହିଁକି ? ଏଇଭଳି ଅସ୍ମାତାବିକ

ଓ ପରନିର୍ଭରଶୀଳ ଜୀବନ ଧରି ଯେଉଁମାନେ ପୃଥିବୀରେ ଚାଲନ୍ତି ସିଏ ରଜା ହେଉ ବା ପ୍ରଜାହେଉ ଧନୀହେଉ ବା ଗରିବ ହେଉ, ଜାଣି ଜାଣି ସେମାନେ ଜୀବନକୁ ହତ୍ୟା କରନ୍ତି । ମଣିଷ କଳପିଦୂଳା ପାଳଟିଗଲେ ସେ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ହୋଇଯାଏ ।

ମତେ କେତେକ ବନ୍ଦୁ କହିଲେ, ରଜା ପ୍ରତି ସର୍ବାରେ କ୍ଲୁବକୁ ଖେଳିବାକୁ ଆସନ୍ତି । ତାଙ୍କର କ୍ୟାରାମ୍ ଖେଳ ବଡ଼ ଯିନ୍ଦି । କ୍ୟାରାମ୍ ଖେଳରେ ସିଏ ଯେତେବେଳେ ବିଜୟୀ ହେବେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ହାତୀ ବଦୋବସ୍ତ କରିବାର ଦରଖାସ୍ତଚା ବଢାଇ ଦେବେ । ସେ ନିଷ୍ଠିଯ ମଞ୍ଚୁର କରିବେ । ବନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଏ ସମସ୍ତ କଥା ଶୁଣି ମୁଁ ଚିକିଏ ହସିଲି । ଆଉ କହିଲି, - ଯିଏ ହୃଦୟବାନ ଓ ପରୋପକାରୀ, ପରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଯିଏ ହାତ ପ୍ରସାରଣ କରିଛି ତାର ଗୋଟାଏ ଅବସ୍ଥା କ'ଣ ? ସିଏ ବିପନ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଉ କିମ୍ବା ଔଷଧ୍ୟମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଉ, ସିଏ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାଇଁ କରିବ । ସାହାଯ୍ୟ କରିବାଟା ନିଜର ଅବସ୍ଥା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେନା, ନିର୍ଭର କରେ ନିଜର ଉଦାର ହୃଦୟବାନ ଉପରେ । ଅନେକ ଲୋକ ଦୁନିଆରେ ବନ୍ଦୁ ଧନ ଦଉଳତର ଅଧିକାରୀ । ମାନସିକ ସୁଖ, ଶାନ୍ତି ସଂରୋଗ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଛି । ଅଥବା କାଣି କଉଡ଼ିଟିଏ ମଧ୍ୟ ଦେବାକୁ ଥା ଥା ମା ମା ହୁଅନ୍ତି ।

ତେଣୁ ବେଳକାଳ ଉଣି ଅନ୍ୟର ମନର ଅବସ୍ଥାକୁ ଜଗି ଯିଏ ସାହାଯ୍ୟ ମାଗେ ଏବଂ ଏଇ ଅବସ୍ଥାକୁ ଧରି ଯିଏ ସାହାଯ୍ୟ ଦିଏ, ସେଥିରେ ଯାଚକ ଓ ଦାତା ଉଭୟଙ୍କ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରାଣହୀନତା ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଦୁଃଖୀ ଲୋକ, ଅଭାବୀ ଲୋକ, ଅନ୍ୟର ହୃଦୟବାନ ସାହାଯ୍ୟ ଯେତେ ସାମାନ୍ୟ ହେଉ ପଛେ, ପାଇଲେ ତାଙ୍କୁ ଯେତେ ଖୁସି ଲାଗେ, ଜଣେ ହୃଦୟବାନ ବ୍ୟକ୍ତି, ଦୀନ, ଅରକ୍ଷ ହେଲେ ବି ତାର ସାମାନ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ ଯେବେ ସ୍ଵର୍ଗଦରେ ପର ଦୁଃଖ କାତର ହୋଇ ଦିଏ ତାଙ୍କୁ ସେତିକି ବି ଖୁସିଲାଗେ ।

ମୋର ଏଇ କଥାଗୁଡ଼ାକ ଶୁଣି ମୋର ବନ୍ଦୁବାନ୍ଦବ ଆଉ କିଛି କହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କେତେକ କହିଲେ ଆପଣ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି ତା' ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ସତ, ତେଥାପି ଲୋକର ମିଳାଇ ଜଗି ନ ଚଳିଲେ ଅନେକ ସମୟରେ ଲୋକ ହରାଣ ହୁଏ ।

ଯାହା ହେଉ, ବନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ ରାଜାଙ୍କର ବିଜୟୀ ଅବସ୍ଥାରେ ଦରଖାସ୍ତ ଖ୍ୟାଳ ସେ ଦିନ କ୍ଲୁବ ଘରେ ରାଜାଙ୍କୁ ବଢାଇ ଦେଲି । ରାଜା ସାହେବ

ହସି ହସି ତା ଉପରେ ଲେଖଦେଲେ - Domestic marya ! please arrange an elephant for this applicant positively tomorrow.

ତା ଆର ଦିନ ସକାଳେ ହାତୀ ମୋ ଦୁଆରେ ଆସି ଠିଆ ହେଲା ।

ବଉଦ ରାଜା ସାହେବ ତାଙ୍କ ଗଡ଼ରେ ଗୋଟାଏ ଆଦେଶ କରିଥାନ୍ତି ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସେଟ ଚାକିରିଆ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ବରମା ମାସିକ ତିରିଶି ବା ତହିଁରୁ ଅଧିକ ସେମାନେ କର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଗଲାବେଳେ ପୁରା ପ୍ୟାଣ୍ଟ, କୋଟ, ନେକ୍ ଟାଇ ପିଛି ଯିବେ । ମୋର ଏସବୁ ନଥିଲା । ହର୍ଯ୍ୟକ ବାବୁ କନା କିଣି ବରଜୀକୁ ଡାକି ମୋର ମାପ ନେଇ ମୋ ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ସାହେବା ପୋଷାକ ତିଆରି କରିଥିଲେ । ସେବିନ ସେଇ ପୋଷାକ ପିଛିଲି । ହର୍ଯ୍ୟକ ବାବୁ ତାଙ୍କର ଛିଟ ବର୍ଷର ନେକ୍ ଟାଇଟା ମତେ ପିନ୍ଧାଇ ଦେଲେ । ମତେ ଅତୁଆ ଅତୁଆ ଲାଗୁଥାଏ । ଏଇ ବେଶରେ ମୁଁ କିପରି ନୂଆ ହୋଇ ସଞ୍ଚିତ ଦେଖିବା ପାଇଁ ବାବୁ ଓ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଶିକ୍ଷକ ଆସିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବିଦ୍ୟାୟ ନେଇ ହାତୀରେ ଚଢି ବଉଦ ଅଭିମୁଖେ ଚାଲିଲି । ବାଟ୍ୟାକ ହର୍ଯ୍ୟକ ବାବୁ ମନେ ପଡ଼ୁଥାନ୍ତି । ବାପ ପୁଅର ଶ୍ରୀ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିଲେ, ଗୌରବ ଅନୁଭବ କଲେ ତା' ବୁକୁ ଆନନ୍ଦରେ କୋହ କୋହ ହୋଇଯାଏ । ହର୍ଯ୍ୟକ ବାବୁ ମୋତେ ନୂଆ ପୋଷାକ ପଡ଼ ପିନ୍ଧାଇ, ହାତୀରେ ବସାଇ ଦୂର କର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଛାଡ଼ିଲାବେଳେ ମତେ ଚାହିଁ ସେଇ ଆନନ୍ଦ ପାଉଥିବେ । ସତେ ଯେମିତି ତାଙ୍କର ସ୍ଵେଚ୍ଛା ଲାକିତ୍ୟ ଯୁବକ ପୁଅରି ମୁଁ । ଆଜିକି ତିରିଶି ବର୍ଷ ତଳର ସେଇ ମୁହଁର୍ବର୍ତ୍ତି ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ପିରୁପ୍ରତିମ ହୃଦୟବାନ ହର୍ଯ୍ୟକ ବାବୁ ମତେ ଦେଖାଯାଉଛନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ହାତୀରେ ଚଢ଼ିଲି । ତାଙ୍କର ମନ ଭିତରଟା ପୁନିଅର ଜହୁରାତି ପରି ଆନନ୍ଦର ତରଙ୍ଗରେ ନାଚି ଉଠୁଥାଏ । ତାଙ୍କର କଥା ବି ମତେ ଶୁଣା ଯାଇଛି । କୃଷ ଯାଥ । ନୂଆ ନୂଆ ଅନୁଭୂତି ପାଇବ ଜାବନରେ । କିଛି ଅସୁବିଧା ହେଲେ ମୁଁ ପୁଣି ଏଠାକୁ ଘେନି ଆସିବି ।

ଏଇ ମେରୁଦଶ ପରି ବାଣୀ ଆଉ କାହାଠୁ ପାଇବି । ଏଇ ଅନ୍ତେ ଆନ୍ତରିକତାର ପ୍ରସ୍ତରଣ ଆଉ କେଉଁଠି ଦେଖିବି ।

ସେତେବେଳେ ଆଠମଳ୍କୁ ଗଡ଼ିରୁ କିଆକଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ସଢ଼କଟା ପଡ଼ିଥିଲା ତାହା କତା ରାସ୍ତା । ଏବେ କ'ଣ ହବଣି ମୁଁ କହି ପାରିବି ନାହିଁ । ସେଇ ରାସ୍ତାରେ ହାତୀ ଚାଲିଥାଏ । ତା ଉପରେ ମୁଁ ବସି ଆଠମଳ୍କୁକର କେତେ ବନ ଭୂମି, କେତେ

ଗିରି ନଦୀ, କେତେ ଶସ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର, କେତେ ଗାଁ ଗଣ୍ଠା ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଚାଲିଆଏ । ରାଷ୍ଟ୍ରାର ଦୁଇ କଡ଼ରେ କେତେ ଲୋକ ଚାଲିଆନ୍ତି । ମତେ କିଏ କିମିଟି ନମ୍ବର କରୁଥାନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ ମୁଁ ଜଙ୍ଗାଘର ଜଣେ ଉଛ ପଦସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀ ବୋଲି ବିବାର ସେପରି କରୁଥିବେ । ଏକେତ ସାହେବି ପୋଷାକଟା ଦେହରେ ଅଛି । ପୁଣି ହାତାରେ ବସି ଚାଲିବି । ମୁଁ ଯେ ସେଇ ଦୀନ ଦରିଦ୍ର ପଲ୍ଲୀବାସୀଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ - ଏ ଧାରଣା ସେମାନଙ୍କର ମୋ ପ୍ରତି କାହିଁକି ଆସିବ ? ମୁଁ ଯେ ସେଇମାନଙ୍କ ପରି ଗୋଟିଏ ମଫଲରେ ଶାଗ, ପଖାଳ ଖାଇ ବଢ଼ି ଆସିବି, ତାଙ୍କ ମୋ' ଭିତରେ ଫରକ କିଛି ନାହିଁ, କେବଳ ଏଇ କାଳି ତିଆରି ପୋଷାକଟା ଆଉ ଦୁଇ ତିନି ଘଣ୍ଟା ପାଇଁ ମାଗି ଅଣା ହାତୀଟା - ଏଇ କଥା ସେହି ସରଳ ପ୍ରାଣ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ହୁଇଁବ କାହିଁକି ? ମୁଁ ମନେ ମନେ ସେମାନଙ୍କୁ କହୁଥାଏ, ମୁଁ ଠିକ୍ ତୁମର ମାନଙ୍କ ଭଲି ଭାଇ, ମତେ ଅଳଗା ଆଖରେ ଦେଖନି । ମୁଁ ତୁମର ହାକିମ ନୁହେଁ । ମୁଁ ତୁମର ପ୍ରଭୁ ନୁହେଁ । ମୁଁ ତୁମର ସୁଖ ଦୁଃଖ ଜୟ ପରାଜୟ ମାନ ଅପମାନର ସାଥ । ଏଇ ନିରହୁ ଅରଣ୍ୟ ଭୂର୍ଳାରେ କେତେ ଦୁଃଖରେ ତୁମେମାନେ ରହିବ ଦେଖିଲେ ଚାହିଁଲେ ଅନୁଭବ କରେ । ମୋ' ଭିତରଟା ବେଳେବେଳେ ବିଦ୍ରୋହୀ ହୋଇ ଉଠୁଛି । ମଣିଷର ଦୁର୍ଦ୍ଵାଶ ମଣିଷ ଘୁଞ୍ଚାଇବ । ସମିତି ମଣିଷ ତୁମମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଦିନେ ବାହାରିବେ ବୋଲି ମୋର ମନେହୁଏ । ଶାସକ ନିଜକୁ ସେବକର ଆସନରେ ନ ବସାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜାତିର ଦୁର୍ଦ୍ଵାଶ ଚିରଦିନ ଧରି ଚାଲିଥିବ ।

ଏଇଭଲି ନାନା ଚିତ୍ତା ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଚାଲିଆଏ । ଶାତଦିନଟା ଚାରିଆଡ଼େ ଆଖୁ କ୍ଷେତ । ହାତୀ ମାହୁନ୍ତ ହାତାକି ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ରଖ ମୋ ପାଇଁ ତାଳେ ହେବ ଆଖୁ ଦୋରୁଅ ପିଇବାକୁ ଆଣିଲା । ଆଉ ଆଖୁ ଧଣ୍ଠା କେତୋଟି ମଧ୍ୟ ଆଣିଲା । ଆଖୁ ଦୋରୁଅତକ ପିଇଲି । କେତେ ଆଶ୍ରମ୍ଭ ବୋଧ ହେଲା । ମତେ ଚିକିଏ ଆଶ୍ରମ୍ଭ ଦେବାରେ ସେମାନଙ୍କର କି' ଆନନ୍ଦ !

ଆଉ ଚିକିଏ ଦୋରୁଅ ଆଣିଦେବି ? କିଏ ଜଣେ କେତେ ଆଗ୍ରହରେ ପଚାରିଲା ।

ମୁଁ କହିଲି, - ନାହିଁ ବାବୁ ଏଇ ତ ଯଥେଷ୍ଟ ! ଆଉ କ'ଣ ହବ ?

ମୋ' ଭଲି ଜଣେ ଅଜଣା ଅଶୁଣା ଲୋକକୁ ତୁମେ ଯେ ଅମୃତ ପରି ଏଇ ଆଖୁ ଦୋରୁଅରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିପାରିବ, ତା'ଠୁ ବଳି ମୋର ଘୋରାଗ୍ୟ କ'ଣ ଅଛି ? ଜଣେ କିଏ କହିଲା, - ମା' କୁ କ'ଣ ଘୋରାଗ୍ୟ କହନ୍ତି ଆଜ୍ଞା ? ମୁଁ ହସି ହସି କହିଲି, -

ମାନୁଷ ସୌଭାଗ୍ୟ କହନ୍ତି ବାବୁ । ମୁଁ ହାତୀରେ ଦାର୍ଘ ପଥ ବସି ବସି ବଡ଼ କ୍ଲାଉଡ୍‌ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲି । ଶୋଷ ମଧ୍ୟ ହେଉଥିଲା । ଯଥା ସମୟରେ ତୁମର ସରଳ ପ୍ରାଣର ଏଇ ଦାନ ମତେ ମୁଗଧ କରିଛି । ଅନ୍ୟକୁ ଆଶ୍ରମ୍ଭ ଦେବାହଁ ମଣିଷର କାମ । ଏଇ ଆଶ୍ରମ୍ଭ ଯିଏ ଅନ୍ତର ଚିରି ତା' ଚାରିଆଡ଼ରେ ବିଞ୍ଚ ଦେଇପାରିଛି ସେ ଜନତାର ହୃଦୟ ସିଂହାସନରେ ବସି ପାରିଛି । ତୁମର ଶିକ୍ଷା ଦାକ୍ଷା ଧନସଖଦ ନଥାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ତୁମ ସରଳ ପ୍ରାଣ ଭିତରେ ଯେଉଁ ସୁନ୍ଦର ମଣିଷଟି ରହିଛି ସମସ୍ତଙ୍କ ଶୁଭ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁକରି ତା'ରୁ ବଳି କେଉଁ ରାଜା, ସମ୍ରାଟ ବଡ଼ । ମୋର କୃତ୍ସମ୍ଭବରା ନମସ୍କାର ନିଅ ! ଯାଉଛି ।

ସେମାନେ ମତେ ମୋର ନିଜର ଭାଇବନ୍ଦୁ ପରି ଚାହିଁଲେ, ହାତୀଟି ଗଛପତ୍ରର ଶ୍ୟାମଳ ଆହୁଆଳ ଭିତରେ ଲୁଚିଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । କ୍ଷଣିକର ଏଇ ପ୍ରାଣଭରା ଦେଖାସାକ୍ଷାତ କଥାରାକ୍ଷା, ଦିଆନିଆ ଭିତରେ ତ କମ୍ ମାଦକତା ନାହିଁ ? ମାଟିର ଏଇ ସରଳ କୃଷକ ମାଟିର ଏଇ ସାମାନ୍ୟତମ ଦାନରେ କି' ଆନନ୍ଦ ବିତରଣ କରିପାରେ ?

ହାତୀ ଉପରୁ ଅଦ୍ଵୁତରେ ଦେଖିପାରିଲି କିଆକଟା ଆନାର ସେଇ ଧଳାଘର ଖଣ୍ଡିକ । ସେତିକି ବେଳକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦିଗ୍ ବଳୟ ତଳେ ଅନ୍ତ ହୋଇଯିବା ଉପରେ । ବାଆଁ ପାଖରେ ମହାନଦୀର ବିଶାଳ ସୈକତ ଶୟ୍ୟା । ମନୀଠ ଆହୁଦରେ ପୂରି ଉଠିଲା । ମଣିଷ ତାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥାନରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ନାନା ବାଧା, ବନ୍ଦନ ଅତିକ୍ରମ କରି ତା' ପ୍ରାଣରେ ବାସ୍ତବିକ ଯେଉଁ ପୁଲକଟିକକ ଖେଳିଯାଏ, ସେଇଟିକ ହିଁ ତାର କୋଟିନିଧି ।

କିଆକଟାରେ ହାତୀରୁ ଓହ୍ଲାଜ ସେଇ ମହାନଦୀର ତୀରକୁ ତୀର ବେଗରେ ଚାଲିଗଲି । ଠିଆହେଲି ତା'ରି ତାରରେ । ଚାରିଆଡ଼େ ନିର୍ଜନ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୁଡ଼ିଗଲେଣି । ମୁଁ କେବଳ ଚାହିଁ ରହିଛି ମହାନଦୀର ଏଇ ବିଶାଳ ସୈକତ ଶୟ୍ୟାକୁ । ବିକିଏ ଅଦ୍ଵୁତରେ ଝଳମଳ ହୋଇ ଦିଶୁତି ମହାନଦୀର ନୀଳଙ୍କଳ ପ୍ରବାହ । ଏଇ ଦିଗନ୍ତ ବିଷ୍ଣୁତ ବାଲି, ଏଇ ନୀଳ ଜଳପ୍ରବାହ, ଏଇ ଅସାମ ବିଜନତା ଉପରେ ଏଇ ନିଶ୍ଚଳ ଆକାଶ, ତୀରଭୂମିର ଏଇ ଶ୍ୟାମଳ ଗଛପତ୍ର, ଦୂରର ଧୂସର ଶିରିମାଳା - ଏ ସମସ୍ତ ଭିତରେ ବୁଡ଼ିରହି ମୁଁ କାହାକୁ ଖୋଜୁଛି ଏତେ ସମୟ ଧରି, ଏକ ଲୟରେ, ଏକ ଧାନରେ । ମୋର କିଏ, ଏତେ ନିଜର ଯା'ରି ଭିତରେ ଅଛି । କାହାକୁ ଦେଖିବି ଏଠି ? କାହାକୁ ପ୍ରାଣର ଆଶ୍ରେ ଦେବି ଏଠି ? କେତେ ସୁଗର ସଞ୍ଚିତ କେତେ

କଥା, କାହାକୁ କହିବି ଏଠି ? କିଏ ମତେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବି ଏଠି, କି ବିଶାଳ ଅପେକ୍ଷା କା'ର ମୋ'ର ପାଇଁ ଏଥୁ କେତେ ସୁଗଧରି ରହିବି ? ଚାହିଁଲେ ଚାହିଁ ପାରୁନି । ବୁଝିଲେ ବୁଝି ପାରୁନି । ଖୋଜିଲେ ଖୋଜି ପାରୁନି । ମୋ'ର ପାଇଁ କିଏ ଏଇ ଭୂର୍ଗ ଉପରେ ରହିବି ? ପ୍ରାଣ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠୁବି । ଦେହ ମନ ରୋମାନ୍ତ ଉଠୁବି । ମୁଁ ଯେମିତି ସତେ ନାହିଁ । ବିଶାଳ ବୃତ୍ତର ପରିଧି ଭିତରେ ହଜିଯାଇଛି ମୁଁ । ମୁଁ ନିଜକୁ ଦେଖୁ ପାରୁନି । ଏ' କି ମାୟା ! ଏ ପ୍ରାଣଟିକକ କାହାର ସାମାନ୍ୟ ଟିକିଏ ପରଶରେ ଏତେ ସୁନ୍ଦର । ଏତେ ବିଶାଳ ! ଏତେ ଆମ୍ଭରା !

ହଠାତ୍ ପଛରୁ କିଏ ଡାକିଲା, - ହଜୁର ! ହାତାରେ ବସନ୍ତ ! ମହାନଦୀ ପାରିହେବା । ସ୍ଵପ୍ନ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଦୁନିଆରେ ସମସ୍ତେ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖୁଚାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ସ୍ଵପ୍ନ ଭିତରେ ଏଇ ପ୍ରାଣର ସ୍ଵପ୍ନ ଟିକକ କେତେ ମିଠା !

ହାତାରେ ବସିଲି । ହାତିଆଳ ମତେ ମହାନଦୀ ପାର କରାଇଦେଇ ବଉଦଗଡ଼ରେ ପହଞ୍ଚାଇଦେଲା । ଗୋଟାଏ ଲୋକ ମୋର ଜିନିଷପତ୍ରକ ଧଇଲା । ମୁଁ ସିଧା ସିଧା ଚାଲିଲି ବଉଦ ଡାକବଜାଳାକୁ - ନଈକୂଳରୁ ଟିକିଏ ବାଟ ।

ସେତେବେଳକୁ ବାସୁଦେବ ମହାନ୍ତି ବଉଦ ଷେଟ ଜଞ୍ଜିନିୟର ବଉଦ ଡାକବଜାଳାରେ ରହୁଥିଲେ । ଡାଙ୍କରି ପାଖକୁ ଆଗରୁ ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁ ଚିଠି ଲେଖିଥିଲେ ମୋର ପ୍ରଥମେ ଦିନେ ଦି ଦିନ - ଅନ୍ୟତ୍ର ବସା ପାଇଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିବାକୁ ଡାଙ୍କରି ପାଖରେ ।

ସେଠି ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ରାତି ପ୍ରାୟ ପହରେ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଦେଖିଲି । ବୁଝିଲି, ବାସୁ ବାବୁ ନାହାନ୍ତି । ସେ ଫେରିବେ ରାତି ଦଶଟାକୁ । କ୍ଲବକୁ ଖେଳିବାକୁ ଯାଇଚାନ୍ତି । ସେଇଠି ଦେଖିଲି ଜଣେ ବଜାଳୀ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କୁ । ଲୋକଟି ବେଶ ଭଦ୍ର । କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ବେଶ ବନ୍ଧୁ ଭାବାପନ୍ତ । ଅତି ଆଦରରେ ପଚାରିଲେ, - ଆପଣ ରୁହନ୍ତୁ ଏଠି । ବାସୁ ବାବୁ ଅଛସମୟ ପରେ ଥିଲିବେ । ଆମର ଖାଇବାକୁ ସବୁ ହୋଇଗଲାଣି । ତୋକ କରୁଥିବ । ମୁଁ ତ ଏଇଲେ ଖାଇବି । ଗଣ୍ଠିଏ ଖାଇପକାକୁ ମୋ' ସାଇଗରେ । ଆମର ଆଜି ଅଣା ତର୍କାରୀ ହୋଇଛି । ଆପଣକର ଅଣା ଚଲେ ତ ?

ମୁଁ ହଁ କଲି ।

ସାଇ ହୋଇ ଦି'ଜଣ ଖାଇ ବସିଲୁ । ନିଚାନ୍ତ ଅପରିଚିତ ଜାଗାରେ ଜଣେ ନିଚାନ୍ତ ଅପରିଚିତର ଆନ୍ତରିକତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଵେହମମତା ଆତିଥ୍ୟ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ପାଇଲେ ମଣିଷ ନିଜକୁ କେଡ଼େ ଭାଗ୍ୟବାନ ମନେକରେ । ବଉଦ ତାକବଜଳାର ଗୋଟିଏ କୋଠରାରେ ମୁଁ ଶୋଇପଡ଼ିଲି ସେଇ ମିଳ ଶାଶୀ ଚାଦର ଖଣ୍ଡିକ ଘୋଡ଼ାଇ ହୋଇ । ମାଘମାସ ଜାଡ଼ । ବଉଦ ଭଲି ଗଡ଼ିଜାତର ଅତି ଗହାରିଆ ଜାଗାରେ ଏଇ ଜାଡ଼ କେବେ ସହି ହୁଏ ! ପାଦଟା ଘୋଡ଼ାଇ ହେଲାବେଳକୁ ମୁଣ୍ଡାତ୍ତୁ ଶୀତ ପଶି ଯାଉଥାଏ । ମୁହଁ ଘୋଡ଼ାଇ ହୋଇ ଶୋଇଲା ବେଳକୁ ଦୁଆର ଫାଙ୍କଦେଇ କିଲିକିଲିଆ ଶୀତ ପବନ ପାଦକୁ କାକର କରିଦିଏ । ତେଲୁଣୀ ପୋକଟି ପରି ଜାକିଜୁକି ହୋଇ ଆଶ୍ଵକୁ କୋଡ଼ି ସର୍ବିରେ ଭର୍ତ୍ତକରି ଶୋଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି । ଏବପରି ସେତେବେଳେ ମୋର ଆବୋ ଅନୁଭୂତି ନଥିଲା ଯେ ଗଡ଼ିଜାତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଶୀତଦିନେ ରହିବାକୁ ହେଲେ କମଳ କି ରେଜେଇ ନେଇଯିବାକୁ ହେବ ।

ବୟସରେ ପିଲା । ଅନୁଭୂତିରେ ପିଲା । ଅନୁଭୂତି ଜୀବନର ପରମ ଶିକ୍ଷକ । ବହି ଜ୍ଞାନଠୁ ଏ ତେର ବଡ଼ ଓ ସମ୍ମାନାସ୍ଵଦ । ଶିକ୍ଷା ଦାଷା ହୀନ ଯେ କୌଣସି ବିଶାଳ ଅନୁଭୂତି ସଂପନ୍ନ ବୁଢ଼ା ଲୋକଟି ପାଖରେ ବସିଲେ ତା'ଠୁ କେତେ ଜୀବନ୍ତ ସତ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ କରିଛୁ ଏ । ତା'ରି ଅନୁଭୂତିକୁ ଖଚାଇ ଜୀବନର ଯାତ୍ରା ପଥରେ ଚାଲିଲେ, ଅନେକ ବାଧା ବନ୍ଧନ ସହଜରେ ଅତିକ୍ରମ କରିଛୁ ଏ । ସେଇ ଅନୁଭୂତିସଂପନ୍ନ ବୁଢ଼ାଟି ଯେ'ଭଲି ଗୋଟିଏ ଜୀବନ୍ତ ପୁଷ୍ପକ ! ମଥା ତାହାରି ପାଦ ତଳେ କେବଳ ନୁହେଁ, ତା'ରି ଦେହମନରେ ପ୍ରତି ରେଣୁ ରହୁ ତଳେ ଆପେ ଆପେ ନଇଁ ଆସେ ।

ମତେ ପୁରା ନିଦ ଲାଗି ଆସିନଥାଏ । କେତେ ସମୟ ପରେ ବାସୁ ବାବୁ ଆସିଲେ । ଖାଇ ଘାରି ସେଇ ବଜାଳୀ ଭଦ୍ର ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ତାକବଜଳା ବାରଣାରେ ବସି ଆଲାପ କଲେ । ମୋର ପରିଚୟ ତ ସେ ଆଗରୁ ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁଙ୍କ ଚଠିରୁ ପାଇଥିଲେ । କେବଳ ମୁଁ ଆସିଯାଇଛି ଏ ଖବର ସେ ବଜାଳୀ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କୁ ପାଇ ମତେ ଦେଖିବାକୁ ଟିକିଏ ଉଛଣ୍ଟି ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଦୁଆର ଟିକିଏ ପିଟାଇ ଦେଖିଲେ ମୁଁ ଶୋଇଛି । ବୋଧହୁ ଏ କ୍ଲାନ୍ଟ ହୋଇ ନିଦରେ ଶୋଇଛନ୍ତି । ଏଇଲେ ଉଠାଇବା ଭଲ ହବନି । ସକାଳେ ଦେଖାହବ କହି ଦୁଆରଟି ଆଉଜାଇ ଦେଲେ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଶୋଇରହି ଏସବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତ ତାକର ଶୁଣୁଥାଏ । ସେଇ ବଜାଳୀ ଭଦ୍ରଲୋକଟି ମଧ୍ୟ ବାସୁବାବୁ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ମତେ ଦେଖିଲେ ମୁଁ କିପରି ସାଧାରଣ ଶୀତ ଚାଦରଟିଏ ଘୋଡ଼ାଇ ହୋଇ ଯାକିଯୁକି ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ମତେ ଭାରି ଶୀତ ହଇଥିବ ! ଏଇ

ଭାବ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରକୁ ସେତେବେଳେ ସର୍ଗ କରିଛି । ସେ ନିଃଶବ୍ଦରେ ଧୀର ପଦକ୍ଷେପରେ ମୋ ଶେଯ ପାଖକୁ ଆସି ଗୋଟିଏ ଗରମ କମଳ ଘୋଡ଼ାର ଦେଇ ଦୁଆରଟି ଥରି କରି ଆଉଜାଇ ଚାଲିଗଲେ ।

ଜୀବନ ପ୍ରତି ଜୀବନର କି' ମମତା ! ଜୀବନ ପ୍ରତି ଜୀବନର କି ସମ୍ମାନ ! ଜୀବନ ପ୍ରତି ଜୀବନର କି' ଆମ୍ବତ୍ୟାଗ ! ଜୀବନ ଯେଉଁଠି ଜୀବନକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ଜାଣେନା, ଆପେ ଆପେ ଅନନ୍ତ ମମତାରେ ଉଦ୍ବୂଦ୍ଧ ହୋଇ ନିଜର କରିପାରେନା, ସେଇଠି ଗୋଟିଏ ମୁହଁର୍ର ହସି ଖେଳି ବଞ୍ଚି ରହିବା କେଢ଼େ କଷକର ! ଏଇ ଟିକକ ପୃଥିବୀରୁ ଆଜି ଆସେ ଆସେ ମରି ମରି ଯାଉଛି । ପୃଥିବୀ ଗୋଟିଏ କାରାଗାର ପାଲଟି ଯାଇଛି । ହିଂସା, ହତ୍ୟା, ପରଶ୍ରୀକାରେତା, ଜାଲ, କୁଆଗେରୀ ହାତରେ ସମସ୍ତେ ଯେଉଁଳି ଆଜି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଦୀ । କିଏ କାହାକୁ ଚାହୁଁନି । ପ୍ରାଣ ସହ ପ୍ରାଣର ମୋହନ ବନ୍ଧନ ଆସିବ କେଉଁଠୁଁ !

ବାସୁବାବୁ ଓ ସେଇ ବଜାଳୀ ଭଦ୍ରଲୋକ ରାତିଯାଏ ବସି ଆଳାପ କଲେ । ବାସୁବାବୁ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହୁଥାଅନ୍ତି - ଏଇ କୃଷ୍ଣ ବାବୁ ଜଣେ ତରୁଣ କବି । ତାଙ୍କର ବେଳେବେଳେ 'ସହକାର' ରେ କବିତା ବାହାରେ । ସେଇ ସାହିତ୍ୟକ ଆଳାପ ଭିତରେ ବାସୁବାବୁ କହୁଥାଅନ୍ତି ଉଛୁଣିତ ପ୍ରଶଂସା କରି ମାନସିଂହଙ୍କ କବିତାକୁ । ତାଙ୍କର 'ଧୂପ' ବହି (୧୯୩୭) ଓଡ଼ିଶାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଶରେ ସେତେବେଳେ ମାନସିଂହଙ୍କୁ କବି ଭାବରେ ସମ୍ମାନର ମୁକୁଟ ପିଲାଇ ଥାଏ । ସୁବକ ଜ୍ଞାନିଯତର ବାସୁବାବୁ ବରଦ ତାକବଜାଳାର ବାରଣାରେ ରାତି ଅଧାୟାର୍ଥ ବସି ସେଇ ବଜାଳୀ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରାଣର ପୁଲକରେ ମାନସିଂହଙ୍କ କବିତାର କେତେ ପ୍ରାଣ ବିମୋହନ ପଂକ୍ତି ବୋଲୁଥାନ୍ତି । ଏବେ ମୋର ମନେ ପଡ଼ି ଯାଉଛି କେତେ ପଂକ୍ତି ।

"ମଧୁମାସ ଦେଇ ବଧୁ ପାଖେ ନାହିଁ ଦେଲା

ସ୍ରସ୍ତାର ଏ' କି ନିଷ୍ଠୁର ଅବହେଲା !"

ମୁଁ ଶୋଇବି କ'ଣ ? ମୁଁ ଅମୃତ ପିଲାଲା ପରି ସେମାନଙ୍କର ଏଇ ସାହିତ୍ୟକ ଆଳାପନକୁ ପିଲ ଯାଉଥାଏ । ମୋର ମନେ ହେଉଥାଏ, ସେମାନେ ଜମିତି ଆଲୋଚନା କରୁଥାନ୍ତେ । ଆଉ ମୁଁ ଜମିତି ରାତିରା ଯାକ ସେମାନଙ୍କର ଏଇ ଆଲୋଚନା ଶୁଣୁଥାନ୍ତି । କବି ମାନସିଂହଙ୍କ ଏଇ ପଦଟି ବାସୁବାବୁ ବୋଲିଲା ବେଳେ ମୁଁ ମନେ କରୁଥାଏ, ଏବେ ତ ମାଘ ମାସ ହେଲା, ବସନ୍ତ ଟିକିଏ ବୋହି ଆସିଲାଣି । ମଧୁ

ମାସ ପାଖେଇ ଆସିଲାଣି । ତରୁଣ ପ୍ରାଣ ବାସୁବାବୁ ଏକୁଚିଆ ଏଠି ଅଛନ୍ତି । ବଧୁ ତାଙ୍କର ପାଖରେ ନାହାଁନ୍ତି । ସ୍ଵର୍ଗ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରକୃତରେ ନିଷ୍ଠୁର ଅବହେଳା କରିଛନ୍ତି । ନଇଲେ ମାନସିଂହଙ୍କର ଏ ବାଣୀ ହଠାତ୍ ଆଦ୍ୟରୁ ତାଙ୍କୁ ସର୍ବ କରିଥାନ୍ତା କାହିଁକି ? ମଣିଷ ହୃଦୟର କଥା ଯେଉଁ କବି କହିପାରେ, ସେଇହଁ ପ୍ରକୃତ କବି । କବି ସମ୍ମାନର ମୁକୁଟ ଅନନ୍ତକାଳ ଧରି ପିଷ୍ଠିଥିବ । ସେ ମୁକୁଟ ତା'ମୁଣ୍ଡରୁ କେହି ଛଡ଼ାଇ ପାରିବେନି ଶତ ସହସ୍ର ଚେଷ୍ଟା କଲେ ବି ।

ସେଇ ବଜାଳୀ ଭଦ୍ରଲୋକ ବଡ଼ ନିରିଷ ମନରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ଶୁଣୁଥିଲେ ମାନସିଂହଙ୍କ କବିତାର କେତେ ପଞ୍ଚି । ହଠାତ୍ କହି ପକାଇଲେ- ବାସ୍ତବିକ୍ ବାସୁବାବୁ ଏଇ କବିତା ପଞ୍ଚି ପ୍ରାଣକୁ କି' ଗଭୀର ଭାବରେ ସର୍ବ କରୁଛି । ସତେ ଯେପରି ମୋ'ରି କେଉଁ ସୁଦୂର ଯୌବନର ପ୍ରଥମ ଛଳଛଳ ଅନୁରାଗ କାହା ଉପରେ ଭଳି ପଡ଼ିଛି । ତା'ରି ସୁତି ମୋ' ଭିତରେ ତରଙ୍ଗାୟିତ ହୋଇ ଉଠୁଛି ମୋ' ଦେହ ମନର ପ୍ରତି ଶିରା ଉପଶିରାକୁ ପରିପୂତ କରି ଏ କବିତା ପଞ୍ଚି ଶୁଣିବା ବେଳେ । କବିତା ଲେଖିବା ସହଜ ହୋଇପାରେ କିନ୍ତୁ ଏ ଭଳି କବିଟିଏ ଦେଶରେ ପୁଣି ଉଠିବା ସହଜ ନୁହଁ । ଏଇଲି ନାନା ଆଲୋଚନା ପ୍ରତିଆଲୋଚନା ଭିତରେ ବାସୁବାବୁ ଓ ସେଇ ବଜାଳୀ ପ୍ରବୀଣ ଭଦ୍ରଲୋକ କେତେବେଳେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ ମୁଁ ଜାଣିନି । କିନ୍ତୁ ମୋ' ତରୁଣ କବି ପ୍ରାଣରେ ଲାଗି ରହିଲା ସେଇ ପଦିକ କଥା । କବିତା ଲେଖିବା ସହଜ ହୋଇପାରେ କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଉଛକୋଟିର କବି ହେବା କଷ୍ଟକର ।

କେତେ ତ୍ୟାଗ, କେତେ ସାଧନା, କେତେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅନୁଭୂତି, କେତେ ଆମ୍ବଦର୍ଶନ, କେତେ ତନ୍ମୟତା, କେତେ ନିର୍ଭୀକତା ଏଁ ସମସ୍ତର ଅଧିକାରୀ ହେଲେ ଜଣେ କବିର ତୁଳା ଆସନରେ ବସିପାରେ । ସୁଗେ ସୁଗେ କବି ତାର ସାଧନାର ବେଦୀରେ ବସି ଜାତିକି ଦେଶକୁ ପୃଥବୀକୁ ତା'ର ନିର୍ମଳ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ, ତାର ନିର୍ଭୀକ ପ୍ରାଣର ଉତ୍ସୁକି ଅନୁଭୂତି ଦେଇ ଆସିଛି । ଯାହା ସଞ୍ଜୀବନୀ ମନ୍ତ୍ରପରି, ଜାତିର ପ୍ରାଣ ତତ୍ତ୍ଵରେ ନୂତନ ଉନ୍ନୟନ ଅସାମ ଜାଗରଣର ସନ୍ଦର୍ଭ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିଛି । କବି ପଦଯୋଦ୍ଧି ଗୀତ ଲେଖେନା, ସେ ପ୍ରାଣର କମଳ, କେତେ ରୂପରେ କେତେ ଜଗିତରେ, ଭାଷାରେ କି ଆବେଗମାୟ ଉତ୍ସାହରେ ସବୁରି ଭିତରେ ବୋଲିଦେଇ ଚାଲିଯାଏ, ସତେ ଯେପରି ଆମରି ଭିତରେ ଅଥଚ ଆମର ଅଳକା ଆଉ ଜଣେ କିଏ, କେଉଁ ସୁଦୂର ସପ୍ତପୂରାର ସୁନ୍ଦର ମଣିଷଟିଏ ପରି ।

ଏଇରଳି ରାତିଯାକ କବି ସମୟରେ, କବିତା ସମୟରେ ଆଲୋଚନା କରି କରି ମତେ ନିଦ ଲାଗି ଆସିଲା । ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି । ସକାଳୁ ଉଠିଲା ବେଳକୁ ସମୟ ସାତଟା ବାହିଗଲାଣି ।

।। ପଚିଶି ।।

ବଉଦ ବୋର୍ଡ଼ରେ ରହିଲି

ସେହର ବିଶ୍ୱମ୍ଭର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ଡା ୧୮ | ୧୦ | ୨୫

୧୯୬୪ ମସିହା । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ବଉଦ ହା.ଇ. ସୁଲର ଓଡ଼ିଆ ଶିଷ୍ଟକ । ଶ୍ରୀଶ୍ଵର ବଉଦ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅଧିକ । ଖରାଦିନେ ଘରଦାର କାନ୍ତୁବାଡ଼, ଲୁଗାପଟା ଆଦି କରି ସବୁ ତାତିଯାଏ । ମୁଁ ଥାଏ ସୁଲକୁ ଲାଗି ବୋର୍ଡ଼ର ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବା ବଖରାରେ । ଖରାଦିନେ ତ ସକାଳିଆ ସୁଲ ହୁଏ । ସୁଲରୁ ପ୍ରାୟ ଦଶଟା ବେଳକୁ ବସାକୁ ଫେରିଆସେ । ଖାଇସାରିବା ପରେ ସେଇ ଦୁଃସହ ଗରମକୁ କିମିତି ସମ୍ବାଦ ନେଇ ଦିପହରଟା କଟାଇ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ଭାଲେଣି ପଡ଼େ । ମୋର ମନେ ପଢ଼ି ବେଳେବେଳେ ମୋ ଶୋଇବା ଖଟ ତଳେ ବିଛଣା ପାରିଦିଏ । ପାଣି ମୁଠିଏ ସେଇ ବିଛଣା ଉପରେ ଛିଞ୍ଚିଦିଏ । ଓଦା ଗାମୁଛାଟାକୁ ପ୍ରାୟ ଦରଚିପୁତ୍ରା କରି ମୁଣ୍ଡରେ ପକାଏ । ଦୁଆର ଝରକା ବନ୍ଦକରି ଶୋଇ ପଡ଼େ । ଉଠେ ପ୍ରାୟ ଚାରିଟା ବେଳକୁ ଖରାର ଧାପ ଟିକିଏ କମି ଆସିଲେ ।

ବୋର୍ଡ଼ରେ ଖାଦ୍ୟ ରୁଚିକର ନୁହେଁ । ଏଇ ଖରାଦିନେ ପ୍ରଧାନ ଶିଷ୍ଟକ ମାଧ୍ୟବ ବାବୁ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଦୋଡ଼ା ଖାଇବାକୁ ବେଳେବେଳେ ଡାକନ୍ତି । ମାଧ୍ୟବବାବୁଙ୍କ ଘର ବୋଲଗଢ଼, ଆମରି ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ । ମାନବିକତାସମନ୍ତରୀ ଭାରି ଖୁସିବାସିଆ ଲୋକ । କବି ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ ସିଏ । ଜୀବନର ଯୌବନରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ହା.ଇ. ସୁଲରେ ଏବଂ ରେତେନ୍ସା କଲେଜରେ ପଡ଼ିଲାବେଳେ ସେ କବିତା ଲେଖୁଥିଲେ । ‘ସହକାର’ରେ ଡାକର କବିତା ସେତେବେଳେ ଅନେକ ସମୟରେ ବାହାରେ । ଡକ୍ଟର ମାୟାଧର ମାନସିଂହଙ୍କ ସହପାଠୀ ସିଏ ।

ଦି’ ପହରେ ବେଳେବେଳେ ତାଙ୍କ ଘରଠିକୁ ଯାଏ । ଅଦା, କେମ୍ବ ଦହି ଦେଇ ବେଶ ରୁଚିକର ପଖାଳ ଭାତ ତା’ ସାଙ୍ଗକୁ ଶାଗ ଶରଦା କିଛି ଭଜାଭଜି ଜତ୍ୟାଦି

ଆଏ । ପେଟ ପୁରେ ସତୋଷରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ପଖାଳଖ୍ଯା ହୁଏ । ଦିନେ ଦିନେ ଖାଇ ସାରିବା ପରେ ମହାନଦୀରେ ନୌକା ବିହାର କରିବାକୁ ଯାଉ । ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଛି ଏଇ ଖରାଦିନ ସମୟଟା । ମୁଁ ଆଉ ମୋର ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ସହକର୍ମୀ ଚିନ୍ତାମଣି ବାବୁ । (ବାଲେଶ୍ଵର ଆଡ଼ର ନର୍ମାଳ ପଣ୍ଡିତ) ଦି ପହରେ ତାଙ୍କ ଘରଠି ପଖାଳ ଖ୍ୟାପିଆ କଲୁ । ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା । ମାଧବ ବାବୁ, ବାସ୍ତ୍ଵବାବୁ ଜଞ୍ଜିନିଯର, ଚିନ୍ତାମଣି ବାବୁ, ଆଉ କେତେକଣ ବନ୍ଦୁ ନୌକାରେ ମହାନଦୀରେ ବୁଲିବାକୁ ବାହାରିଲୁ । ସାଙ୍ଗରେ ହାରମୋନିଯମ ତୁବି ତବଳା ଥାଏ । ଗାଉଣା ବାଜଣା କରିବା ଲୋକ ବି ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଥାନ୍ତି ।

ନୌକାରେ ବସି ଆମେ ମହାନଦୀର ପଣ୍ଡିମକୁ କେତେବାଟ ଚାଲିଲୁ । ସଙ୍ଗୀତ ଚାଲିଥାଏ । ଆକାଶର ବଜିମଚନ୍ଦ୍ର ମହାନଦୀର ତଳେ କେଉଁ ଦୂର ଦିଗବଳୟରେ ବୁଢ଼ିଯାଉଥାନ୍ତି । ଶାତଳ ପବନ ବହି ଆସୁଥାଏ । ଦୂରର ଧୂସର ପାହାଡ଼ମାଳା ଅସ୍ତ୍ର ହୋଇ ଦିଶୁଥାଏ । ଆମେ କେତେ ବାଟ ଗଲାପରେ ନଦୀ ମଞ୍ଚରେ ଗୋଟିଏ ବାଲି ପଠା ଉପରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ମୁଁ ସେଇ ବିଷ୍ଟୀର୍ଷ ବାଲି ଶେଯ ଉପରେ ଶୋଇରହି ନାଲ ନିର୍ମଳ ଆକାଶର ଅଗଣ୍ଠିତ ତାରାମାନଙ୍କୁ ଚାହୁଁଥାଏ । ଅଗଣ୍ଠିତ ତାରା ମୋ' କାନରେ କେତେ ଅସରନ୍ତି କଥା ଯେପରି କହୁଁଥାନ୍ତି । ମୋର ମନେ ହେଉଥାଏ ମୁଁ ଏଇ ତାରାମାନଙ୍କୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଏଇଠି ଏଇପରି ପଡ଼ି ରହିଥାନ୍ତି । ଏ ରାତି ଜମିତି ଥାତା, ଏ' ତାରା ଜମିତି ପଡ଼ିଥାନ୍ତେ । ମହାନଦୀ ନାଲଜଳରେ କଳତାନ କାନରେ ବାଜୁଥାନ୍ତା । ମାତ୍ର ମୃଦୁଳ ପବନ ଏମିତି ଏ ଦେହକୁ ଛୁଇଁ ପ୍ରତି ମୁହଁର୍ତ୍ତରେ ବହି ଯାଉଥାନ୍ତା । କେଉଁ ସୁଦୂର ଅଞ୍ଚଳକୁ ଆଉ କେତେ କାହା ପ୍ରାଣରେ ପୁଲକରେ ସଞ୍ଚାର କରିବାକୁ । ଏଇ ବନ୍ଦୁମାନଙ୍କର କଣ୍ଠର ମଧୁତାନ ଶୁଣୁଥାନ୍ତି ପ୍ରକୃତିର ଏଇ ଶାନ୍ତ ଶାତଳ ନିଷ୍ଠବ୍ଧ ପୁରାରେ ଶୋଇରହି ।

ମାଧବବାବୁ ତାଙ୍କ ଛାତ୍ର ଜୀବନର କେତେଗୁଡ଼ି ଏ କରିତା ମତେ ଦେଖାଇଲେ ମୋର ବଉଦ ଅବସ୍ଥାନ କାଳରେ । ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲି ସେଶୁଦ୍ଧିକ ଏକାଠି କରି ବହି ଆକାରରେ ଛାପି ଦେବା ପାଇଁ । ମାଧବ ବାବୁ ସେଥିରେ ରାଙ୍ଗି ହେଲେ । ବହିଟିର କ'ଣ ନାଁ ଦିଆ ହେବ, ଏ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା ପଡ଼ିଲା । ‘ଝକାର’ ନା ଦେବା ପାଇଁ ମୁଁ କହିଲି । ସେହି ‘ଝକାର’ ନାଁରେ ତାଙ୍କର ଖଣ୍ଡିଏ କରିତା ବହି କଟକ ସାରବ୍ରତ ପ୍ରେସରୁ ଛାପି ଆଣିଲି । ସେ ରକ୍ଷଣାବିଧି ଛୁଟାରେ ଗାଁକୁ ଗଲାବେଳେ ତାଙ୍କର ସେ ବହିର ପାଣ୍ଡିଲିପି କଟକ ନେଇ ଯାଇଥିଲି ।

ବାଟରେ ଅନୁଗୋଳଠି ମଟରଗୁ ଓହ୍ଲାଇଲି । ଦେଖାହେଲା କବି ରାଧାମୋହନ ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କ ସହିତ । ‘ସହକାର’ ମାଧ୍ୟମରେ ଆମେ କେହି କାହାକୁ ଦେଖି ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପରିଚିତ ଥିଲୁ ଅତି ନିବିଡ଼ ଭାବରେ । ସେ ସେତେବେଳକୁ ଅନୁଗୋଜ ଅମଳପଡ଼ାରେ ଥାଏ ଓ ‘ପ୍ରକାଶ’ ଏଇ ନାଁରେ ଗୋଟିଏ ହାତଲେଖା ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ କରୁଥାଏଇ । ମୋର ‘ପଞ୍ଚୁଦୋଳ’ ବୋଲି ଗୋଟିଏ କବିତା ତାଙ୍କରି ସେ ପତ୍ରିକାକୁ ମୁଁ ଆଗରୁ ଦେଇଥାଏ । ସେଇଟି ତହିଁରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ।

॥ ଛବିଶି ॥

ସେ ବର୍ଷ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟିରେ

ସେହର ବିଶ୍ୱମର !

ଖଲିକୋଟ

ତା ୧୫ । ୨ । ୭୭

୧୯୬୪ ମସିହା । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ବଉଦ ହାଇ. ସ୍କୁଲରେ ଥାଏ । ଖୁବ୍ ସମ୍ମବ ସେ ବର୍ଷ ମେ ମାସ ପ୍ରଥମ ସପ୍ତାହରେ ଆମ ସ୍କୁଲର ଗ୍ରାଷ୍ଟ ଛୁଟା ହେଲା । ପ୍ରାୟ ମାସେ ଦେହ ମାସ ଗାଁରେ ରହିବାକୁ ହେବ । ଗାଁକୁ ଯିବା ପାଇଁ ମନଟା ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହେଉଥାଏ ।

କଥା ହେଲା ବଉଦ ଗଡ଼ ଠାରୁ ଆଠମଳ୍ଲିକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲି କରି ଯିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଆଠମଳ୍ଲିକଠୁ ମଟର ବସ୍ତ ଧରି ମେରାମଣ୍ଡଳୀ ଯାଇ, ସେଠୁ ତାଳଚେର ଗାଡ଼ି ଧରି ଯିବାକୁ ହେବ ଗାଁକୁ । ଆଠମଳ୍ଲିକର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପିଲା ବଉଦ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପରୁଥାଏଇ । ସେତେବେଳକୁ ଆଠମଳ୍ଲିକରେ ହାଇ. ସ୍କୁଲ ନଥାଏ । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଛୁଟାରେ ସେମାନଙ୍କ ଗାଁମାନଙ୍କୁ ଯିବେ । ପ୍ରଷାବ ହେଲା ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆଠମଳ୍ଲିକଗଡ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯିବି ।

ପ୍ରାୟ ସଂଧ୍ୟା ବେଳକୁ ଖାଆପିଆ ସାରି ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଆଠ ଜଣ ଛାତ୍ରଙ୍କ ସହିତ ବାହାରିଲି ଆଠମଳ୍ଲିକ ଗଡ଼କୁ । ବଉଦଗଡ଼କୁ ଲାଗି ବହି ଯାଉଛି ମହାନଦୀ । ଖରାଦିନ । ପାଣି ବେଶୀ ନଥାଏ । ଆମେ ମହାନଦୀରେ ପଶି ଅଛ ସମୟ ଭିତରେ ମହାନଦୀ ପାର ହୋଇ ଆଠମଳ୍ଲିକ ରାଜ୍ୟ ସୀମାରେ ପହଞ୍ଚଗଲୁ । ସେତେବେଳକୁ ପ୍ରାୟ ରାତି ହୋଇ ଆସିଲାଣି । ବିଲ ମାଳିଆ ରାଷ୍ଟ୍ର, ମଣ୍ଡିରେ ମଣ୍ଡିରେ ମହୁଳ ଗଛ । କେହୁ ଗଛ । ଆକାଶରେ ଜହୁ ଉଇଁ ନଥାଏ । ସମସ୍ତେ ଯୁବକ । ମାତେ

ସେତେବେଳକୁ ପ୍ରାୟ ଚବିଶିବର୍ଷ ହେବ । ପିଲାମାନେ ଗାତ ଗାଇ ଚାଲିଥାନ୍ତି । ନାନା ସୁଖ ଦୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟର ଆଳାପନ ଭିତରେ ବାଟ ସରି ଯାଉଥାଏ । ବିଲମାଳିଆ ରାଷ୍ଟ୍ରା ଛାଡ଼ି କେତେବୁଦ୍ଧାଏ ରାତିକି ଆମେ ମାଧ୍ୟମ ସଢ଼କ ଧଇଲୁ । ସେଇ ସଢ଼କ ଧାରରେ ଜଣେ ଛାଡ଼ିଲ ଘର । ସେଠି ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ସେ ଲିଆ, ଗୁଡ଼ ଜଳଖିଆ ଆମକୁ ଖାଇବାକୁ ଦେଲେ । ସେ ଜଳଖିଆ ସାଧାରଣ ହୋଇପାରେ କିନ୍ତୁ ଅମୃତ ପରି ଲାଗିଲା । ପ୍ରାଣର ମୋହନ ସର୍ବ ଯେଉଁଠି ଲାଗି ରହିଛି ସେ ଆଉ ସାଧାରଣ ହୋଇ ରହି ନପାରେ । ଅସାଧାରଣ ଅନେକ ସମୟରେ ସାଧାରଣର ଆହୁରି ତଳକୁ ଖସିଯାଏ, ଯେବେ ତାହା ଆନ୍ତରିକତାରେ ଗଡ଼ା ନୁହେଁ । ସେଠି ଚିକିଏ ଦମମାରି ଆମେ ପୁଣି ମାଧ୍ୟମ କରି ସଢ଼କ ରାଷ୍ଟ୍ରାରେ ରାତିଯାକ ଚାଲିଲୁ । ସମ୍ବୁଦ୍ଧରେ ଆଠମାଳିକ ସାମାକୁ ଲାଗି ନରସିଂହପୁର ଗଡ଼ିଜାତର ପାହାଡ଼ମାଳା । ସେଇ ପାହାଡ଼ ଗୁଡ଼ିକରେ ନିଆଁ ଲାଗି ଦୂରକୁ ଖାଡ଼ିମ୍ ଠିଆ ହେଲା ପରି ଦିଶୁଥାଏ । ପ୍ରାୟ ପାହାଡ଼ିଆ ବେଳକୁ ଗୋଟାଏ ଛୋଟ ପାହାଡ଼ିଆ ନଈ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ସେତୁ ଆଠମାଳିକ ଗଡ଼ ଆଉ ତିନି ମାଇଲ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ରାତିଯାକ ଚାଲି ଚାଲି ହାଲିଆ ହୋଇ ଯାଇଥିଲୁ । ପିଲାମାନେ କହିଲେ - ଆସନ୍ତୁ ଏଇ ନଈ ବାଲିରେ ଗୋଡ଼ ପୋଡ଼ି ହୋଇ ଶୋଇ ରହିବା । ଚିକିଏ ଫର୍ଜା ହେଲେ ଗଡ଼କୁ ଯିବା । ବାଲିରେ ଗୋଡ଼ ପୋଡ଼ି ହୋଇ କେତେ ସମୟ ଶୋଇ ରହିଲେ ଗୋଡ଼ ଘୋଲା ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ । ସେଇଆ ହିଁ କଲୁ ।

ମୁଁ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ଗୋଟିଏ ପିଲା ପରି ନଈ ବାଲିରେ ଗୋଡ଼ ପୋଡ଼ି ସେଇ ବାଲି ଉପରେ ପଡ଼ି ରହିଲି । ଆକାଶରେ ଅଗଣିତ ତାରା । ପିକା ତାରାଟା ଦିଗବଳୟର ଉପରକୁ ଚିକିଏ ଚିକିଏ ଆସିବାକୁ ଉକି ମାରୁଥାଏ । ଶାତଳ ପାହାଡ଼ି ପବନ ବେହି ଯାଉଥାଏ ଏଇ କ୍ଲାନ୍ ଦେହକୁ ଛୁଇଁ ଦେଇ । ସତେ ଯିମିତି ଆମକୁ ସେବା କରିବାକୁ, ଚିକିଏ ଶାନ୍ତି ଆରାମ ଦେବାକୁ କେଉଁ ବଣ ପାହାଡ଼ରୁ ବାହାରି ପଢ଼ିଛି । ମତେ କେତେବେଳୁ ନିଦ ଆସିଗଲାଣି । ପିଲାମାନେ ଡାକିଲେ ଆଜ୍ଞା । ଉଠନ୍ତୁ ରାତି ପାହିଗଲାଣି । ଉଠି ଦେଖିଲି, ଚାରିଆଡ଼େ ଫର୍ଜା । ସତକୁ ସତ ଗୋଡ଼ ଘୋଲେଇ ହେବା ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଦେହ, ମନ ସତେଇ ଲାଗୁଛି । ଆଉ ଦି ତିନି ମାଇଲ ଚାଲି ଆଠମାଳିକ ଗଡ଼ରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ମୁଁ ଅତିଥି ହେଲି ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁଙ୍କର । ମୋର ପୂଜ୍ୟ ଶିକ୍ଷନ ଓ ମାରନର ସ୍ତୁଲର ହେତୁମାନ୍ଦର ।

ତା'ଆଦିନ ଆଠମାଳିକରୁ ମଟରରେ ବଇଷା ରାଷ୍ଟ୍ରାଦେଇ ମୁଁ ବାହାରିଲି

ଅନୁଗୋଳ । ଅନୁଗୋଳ ଅମଲା ପଡ଼ାରେ ସେତେବେଳକୁ ବସା କରି ଥାଆନ୍ତି କବି ରାଧାମୋହନ ଗଢନାୟକ । ୧୯୭୮-୭୯ ମସିହାରୁ ସେ ଓ ମୁଁ ବାଳକୃଷ୍ଣ କରକ ନବ ସଂପାଦିତ ସହକାରରେ କବିତା ଲେଖୁଥିଲୁ । ସେଇ ଲେଖା ସୁତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ମୋର ପରିଚୟ ଥିଲା । ମୁଁ ବିଭବ ହାଇସ୍କୁଲରେ ୧୯୩୪ରେ ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥିବା ବେଳେ ତାଙ୍କ ମୋ ଭିତରେ ଚିଠି ପଡ଼ୁର ଆଦାନପ୍ରଦାନ ଚାଲିଥିଲା । କେହି କାହାକୁ ଦେଖି ନଥିଲୁ । ରାଧାମୋହନ ବାବୁ ‘ପ୍ରକାଶ’ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ହାତ ଲେଖା ପଡ଼ିକା ପ୍ରକାଶ କରୁଥାନ୍ତି । ମତେ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖା ମାଗିଲେ ସେଇ ପଢ଼ିକାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ । ମୋର ମନେ ଅଛି ମୁଁ ବିଭବରୁ ‘ପଞ୍ଚୁଦୋଳ’ ବୋଲି ଗୋଟିଏ କବିତା ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇଥିଲି ଏବଂ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ସେଇ କବିତା ସାଙ୍ଗରେ ଦେଇଥିଲି । ମୋ ଚିଠି ଓ କବିତା ପଢ଼ି କବି ରାଧାମୋହନ ମୋ ପାଖକୁ ଲେଖିଲେ, - ଆପଣଙ୍କ କବିତାଟିରେ ପଲ୍ଲୀ ପ୍ରାଣର ବେଶ ସୁନ୍ଦର ଓ ମନୋମୁଗ୍ଧକର ଏବଂ ଭାଷା କବିଦମୟ ଜତ୍ୟାଦି ।

ସେଇ “ପଞ୍ଚୁଦୋଳ” କବିତାଟିରେ ଆଦ୍ୟ ଦୁଇଟି ଧାର୍ତ୍ତି ଆଜି ହୁଏତ ବତିଶି ବର୍ଷ ପରେ ମନେପଡୁଛି ।

“ଆଜି ପରା ଆମ ଗାଁ

ହେଉଥିବ ପଞ୍ଚୁଦୋଳ

ଶୁଭୁଥିବ ଚାରିଆଡ଼େ

କେତେ ଘଣ୍ଟ ମରଦଳ ।”

ଅନୁଗୋଳରେ ମିଶ୍ର ମଟର ବସରେ ପ୍ରାୟ ଦିନ ବାରଟା କିମ୍ବା ଗୋଟାଏ ବେଳକୁ ପହଞ୍ଚିଲି । ରାଧାମୋହନ ବାବୁ ମଟର ପାଖେ ମତେ ଅପେକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତି । ମତେ ଦେଖ ଆନନ୍ଦରେ ବିଭୋର ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କ ବସାକୁ ଯିବା ଲାଗି ମୋ’ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସାଇକେଳ ବହୋବସ୍ତ କରିଥିଲେ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳକୁ ସାଇକେଳ ଚଳାଇବା ଶିଖି ନଥିଲି । ମତେ ତାଙ୍କ ସାଇକେଳ ପଛରେ ବସାଇ ନେବା ପାଇଁ କେତେ ଅନୁଗୋଧ କଲେ ସେ । କାଳେ ପଢ଼ିଯିବି ବୋଲି ଉଦ୍‌ଦେଶ କଲି । ଆଉ ଚାଲି କରି ଦି’ଜଣୟାକ ତାଙ୍କ ବସାରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ ।

ଅମଲା ପଡ଼ା । ଚାରିଆଡ଼େ କନିଅର ଗଛ । ଗୋଟିଏ ସୁଲ ଘର ବୋଧହୁଏ ହବ । ସେଇଠି ମୋ’ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଦେଉଦିଆ ଖଟରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଧୋବ ଚାଦର ପାରିଦେଲେ । ମୁଁ ସେଇଠି ବସିଲି । ତାପରେ ଗଲି ଖାଇବାକୁ ତାଙ୍କ ଘରକୁ । ଖାଦ୍ୟ

ସାମଗ୍ରୀ ଭିତରେ କେତେବୁଡ଼ିଏ ପାଚିଲା ଆୟ କଟା ହୋଇ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ମୁଁ ଏକୁଚିଆ ଖାଇବସିବାକୁ ମନା କଲି । ତାଙ୍କ ହାତକୁ ଭିଡ଼ି ଆଣି ମୋ' ପାଖରେ ମୋ' ପଢ଼ରରେ ଖାଇ ବସିବାକୁ କହିଲି । ଜାତିଗତ ବିଭେଦ ମୋର ସେ ବୟସରେ ଓ ସେ କାଳରେ ନାହିଁ ଥିବା ଦେଖି ସେ ଯେଉଁକି ବିସ୍ମିତ ହେଲେ ସେଉଁକି ପୁଲକିତ ହେଲା । ଖାଇ ସାରିବା ପରେ ସେ ମୋର କବିତା ସବୁ ପଡ଼ିଲେ । ମୁଁ ମୋର କେତୋଟି କବିତା ଖାତା ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ କରି ଯାଇଥିଲି ତାଙ୍କ ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ । କବିତା ସମ୍ପର୍କରେ ବହୁ ଆଲୋଚନା ଚାଲିଲା । ମାନସିଂହଙ୍କ କବିତାକୁ ସେ ଭାରି ପ୍ରଶଂସା କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ କହୁଥାନ୍ତି “ମାନସିଂହ ମୋର ପ୍ରିୟ କବି ।”

ବନ୍ୟା ସମ୍ପର୍କରେ ମୋର ଗୋଟିଏ କବିତା ପଡ଼ି ସେ କବିତାଟିର କଢ଼ରେ ଲେଖିଲେ, - ନିକ ହୋଇଛି ।

ତାପରେ ମୋ' କବିତା ଖାତା ଉପରେ ଦି”ପଦ କବିତା ଲେଖିଲେ ଏବେ ବି ସେ ଦି ପଦ ମୋର ମନେ ଅଛି ।

ଅନୁଗୋଳ - ୧୩ / ୫ / ୩୪

ଆହେ ମୋର କବି ବନ୍ଦୁ !

ତୁମରି କବିତା ଭିତରେ ଦେଖୁଛି

ତୁମରି ସହଜ ମୂର୍ଖ

କବିତାର ନବ ସୂର୍ଯ୍ୟ

ଲେଖନୀ ଚଳାଅ

ନିଖିଳ ଦୁନିଆ

ନିହୁ କି ଅବା ବଂଦୁ

ଆହେ ମୋର କବି ବନ୍ଦୁ !

ରା. ଗଡ଼ନାୟକ

ସେବିନ ରାତିଟି ସେଇ ଅମଳା ପଡ଼ା ସ୍କୁଲ ବାରଣ୍ଡାରେ କବିତାର ବହୁ ଆଲୋଚନା ଭିତରେ କଟିଗଲା ।

ମତେ ବଜଳା କବିତା ବହି ପଡ଼ିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ବଜଳା ବହି ଶୁଭ କମ ପଡ଼ିଥାଏ । ଭଜମନ-ଖରୁଆ ବୋଲି ଆଉ ଜଣେ ତରୁଣ କବିକର ସୁନ୍ଦର ଛଦରେ ଲେଖା କେତୋଟି କବିତା ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି । ତାଙ୍କର

ଗୋଟିଏ ଛନ୍ଦ ଭରା କବିତା “ରସଚକ୍ର” ପଢ଼ିକାରେ ଛପା ହେବା ଦେଖିଥିଲି । ଉଜମନ ବାବୁ ସେଇଭଳି କବିତା ସେଇଦିନୁ ଲେଖିଥିଲେ, ହୁଏତ ରାଧାମୋହନଙ୍କ ଭଳି କେତେ ଅମର ଦାନ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ଦେଇ ପାରିଥାନ୍ତେ । ସେ ଓ ତାଙ୍କ ଲେଖା କାଳଗର୍ଭରେ କୁଆଡ଼େ ଉଭାଇ ଯାଇଛି । ତାଙ୍କର ସେଇ ମୂର୍ତ୍ତି ଏବେ ମୋ’ ଆଖିରେ ତଳତଳ ଦିଶୁଚି କିନ୍ତୁ ସେ ଆଉ ନାହାନ୍ତି କି ତାଙ୍କ ଲେଖା ନାହାଇଁ ।

ତା’ଆରଦିନ ସକାଳୁ ମେରାମଣ୍ଡଳି ବାହାରିଲି । ଜଳଖିଆ କରିବା ପରେ କବି ରାଧାମୋହନ ଖଣ୍ଡିଏ ନୂଆ ରୁମାଲରେ ମୋ’ ପାଇଁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମିଠାଇ, ନିମିକି, ଗଜା ଇତ୍ୟାଦି ବାନ୍ଧି ବାଗରେ ଖାଇବେ ବୋଲି ଅନୁରୋଧ କରି ମୋ’ ମୁଣ୍ଡିରେ ରଖିଦେଲେ । ଜଳଖିଆତକ କଟକରେ ପହଞ୍ଚବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସରି ନଥିଲା । ଆଉ ସେହି ରୁମାଲଟି ବହୁଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ’ ପାଖରେ ଥିଲା । ମୋ’ କବିତା ଖାତାଗୁଡ଼ିକ ମୁଁ ସେଇ ରୁମାଲ କନାରେ ବାନ୍ଧି ରଖୁଥିଲି । ବେଳେ ବେଳେ କବିତା ଖାତାଗୁଡ଼ିକ ଖୋଲିଲେ ସେଇ ରୁମାଲଟି ଆଖିରେ ପଡ଼େ ଆଉ ସେବିନର ସୃତି ଆଖି ଆଗରେ ନାଚିଯାଏ ।

କବି ରାଧାମୋହନଙ୍କ ଆନ୍ତରିକ ବନ୍ଧୁତା ବାଚଯାକ ଚିନ୍ତା କରି ଯାଉଥିଲି । ତା’ପରେ ଉରର ବୟସରେ ଦୁଇ ତିନିଥିର ଦେଖା ହେବାଟି ଏବଂ ମତେ କୁଣ୍ଡାଳ ପକାଇ କବି କହିଚନ୍ତି, - ଆପଣ ଦିଜ କୃଷ୍ଣ ନୁହନ୍ତି, କଳା କୃଷ୍ଣ !!

॥ ସତାଇଶ ॥

ବଉଦରୁ ବଦଳି ହେଲି କାହିଁକି ?

ସ୍ଵେହର ବିଶ୍ୱମ୍ଭର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା ୩ / ୧୧ / ୨୫

ରୁମ ପାଖକୁ ବହୁଦିନ ଧରି ଚିଠି ଦେଇନି । ମୋ’ ଜୀବନର ଆଉ କେତେଗୁଡ଼ିଏ କାହାଣୀ ଚହିଚି, ତୁମେ ସେ ସବୁ ଶୁଣିବାକୁ ହୁଏତ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବ । ଆଜି ଚିକିଏ ଅବସର ମିଳିଲା ବହୁଦିନ ପରେ, ତେଣୁ ଏ ଚିଠିଟି ଲେଖୁଛି । ମୁଁ ସ୍କୁଲର ପରୀକ୍ଷା ଖାତା ଦେଖା କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲି । ସେପରୁ ପ୍ରାୟ ସରିଆସିଲାଣି । ମୋ’ ପ୍ରକୃତି ଭିନ୍ନ ତଙ୍ଗର । ମୁଁ ଗୋଗାଏ କାମରେ ଲାଗିଥିଲେ ଏକବାର ଲାଗି ରହିଥାଏ ଶେଷ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ସେହି ସମୟ ଭିତରେ ଆଉ କେଉଁ କାମରେ ହାତ ଦିଏନି ।

କବିତା ଲେଖୁଥିଲେ ଏକବାର ଲେଖୁଥିବି ମାସେ ଦି'ମାସ ଧରି । ତାପରେ ପଦର
ବା ଦଶଦିନ ଅନ୍ୟ କାମରେ ବିତିଯିବ । ତା'ପରେ ଦି'ତିନିମାସ ଲେଖ ଚାଲିଥିବି ।

ବଉଦ ହା:ଇ:ସ୍କୁଲରୁ ମୁଁ କିମିତି ବଦଳି ହୋଇ ଅନ୍ୟତ୍ର ଗଲି, ସେକଥା ଏଇ
ଚିଠିରେ ଲେଖିଛି । ବଉଦ ହା:ଇ:ସ୍କୁଲରେ ବେଶ ଆନନ୍ଦରେ ଗୋଟାଏ ବର୍ଷ
ବିତିଗଲା । ମାଧ୍ୟବ ବାବୁ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଘର ଆମ ପୂରା ଜିଲ୍ଲାର
ବୋଲଗଡ଼ ଗାଁରେ । ସେ ଜ୍ଞାନୀ, ବୁଦ୍ଧିମାନ ଆଉ ବେଶ ମିଳାମିଶା ଖୁସିବାସିଆ
ପ୍ରକୃତିର ମଣିଷ । ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ହା:ଇ:ସ୍କୁଲ ବୋର୍ଡରେ ରହିଲି । ତା'ପରେ ବଉଦ
ସେଟ୍ ତରଫରୁ ମତେ ଓ ମୋର ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଦୁ ଚିନ୍ତାମଣିଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ (ଘର
ବାଲେଶ୍ଵର) ଗୋଟିଏ ବସାଘର ଦିଆହେଲା । ଆମେ ଦି'ଜଣ ସେଇ ବସାଘରେ
ରହିଲୁ । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ରୋଷାଇ କାମରେ ଅଭ୍ୟାସ ନାହିଁ, ଦିନେ ଦି'ଦିନ ତାଙ୍କୁ
ରୋଷେଇ କରିବା କଷକର ଏବଂ ବିରକ୍ତିଜନକ ହେବ । ଆମ ପକ୍ଷରେ ପ୍ରକୃତରେ
ସେଇଆ ହେଲା ।

ଗୋଟିଏ ପୂଜାରୀ ରଖିଲୁ । ସେ ଖାଇବ, ପିଇବ ଓ ମାସକୁ ପାଞ୍ଚ ସାତଟଙ୍କା
ଦରମା ନବ ! ପୂଜାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଟି ଦେଖିବାକୁ ଏକବାର କଲା କିଟିକିଟି । ନିତାନ୍ତ
କୋଟଟ ମଇନା ଗାମୁହା ପିରିଆସ । ରାଶିବାର ପରିପାଳାରେ ନିତାନ୍ତ ଅନଭିଜ୍ଞ ।
କେବଳ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ରାଶିପାରେ । ସେ କେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମକୁ ରାଶିକରି
ଖାଇବାକୁ ଦେଲା । କିନ୍ତୁ ଆମେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ଦେଖିଲୁ ଯଦ୍ବାଗା ମନ
ହେଲାନି ତା' ରୋଷେଇରେ ଖାଇବାକୁ । ଏକେତ ପରିଷ୍ଠତ ପରିଷ୍ଠନ୍ତ ନୁହେଁ ।
ଦିତୀୟରେ ଆମକୁ ବାଢ଼ିଥିବା ଖାଦ୍ୟରେ ତାର ଅତ୍ୟଧିକ ଲାଲସା । ତାର ଭାବଭଜାରୁ
ବାରିହେଲା । ଏହାଛିତା ସେ ନିଯମିତ ରୂପେ ଆସେନି । ଫଳରେ ଆମକୁ ମଣିରେ
ମଣିରେ ରାଶିବାକୁ ହୁଏ । ବିଦେଶରେ ରହିବା ଫଳରେ ମୁଁ ବନ୍ଦୁ ପୂଜାରୀଙ୍କ ସମର୍କରେ
ଆସିଛି । କମ ପୂଜାରୀ ମାଆପରି ଆନନ୍ଦ ଓ ଆଗ୍ରହରେ ଖାଇବାକୁ ଦେବାର ଦେଖିଛି ।
ଆମେ ବନ୍ଦୁ ଦି'ଜଣ କେତେଦିନ ପରେ ସେଇ ପୂଜାରୀଟିକି ତାର ଦରମାପତ୍ର ଦେଇ
ବିଦାୟ କରିଦେଲୁ ।

ଏତିକିବେଳ ସମୟରେ ଜମିତି ଗୋଟାଏ ଘଟଣା ଘଟିଲା ଯଦ୍ବାଗା ଆମେ ସେ
ପୂଜାରୀ ଯିବା ବାସିତିଆସି ସେ ବସା ଛାଡ଼ି ବଉଦ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଗଲୁ । ଦିନେ
ଗୋଟିଏ ଲୋକ ଆମ ବସାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ଏବଂ ଆମକୁ କହିଲା, - “ମୁଁ
ଦେବାନ ସାହେବଙ୍କ ପୁତ୍ରରା । ଦେବାନ ସାହେବ ଆଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି ମୁଁ

ଆପଣମାନଙ୍କ ଏଇ ବସାରେ ରହିବି ।”

ତାର ପେଡ଼ି ପେଚରା ଦି'ଖଣ୍ଡ ଆମ ବସାର ଦାଣ୍ଡଘରେ ରଖିଲା । ମୁଁ ଓ ଚିତ୍ରାମଣି ବାବୁ ସେଇ ଲୋକଟିକୁ କହିଲୁ, “ଅବଶ୍ୟ ସାଧୁ ଭାବରେ ଯେ ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ଏ ବସାରେ ସ୍ଥାନର ଅଭାବ । ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର (Bed Room) ଶୋଇବା ଘର ଅଛି । ତୁମେ ଯେବେ ଏଇ ଦାଣ୍ଡଘରେ ରହିବ ରହିପାର, କିନ୍ତୁ ତୁମର ଚିକିଏ ଅସୁକିଧା ହୋଇପାରେ ! କାରଣ ଏଇଟା ସିବାଆସିବା ବାଟ ।”

ଆମର ଏସବୁ କଥା ଶୁଣି ସେ ଲୋକଟି ଦେବାନ ବାବୁଙ୍କ କାନରେ କ’ଣ ଫୋଡ଼ିଦେଲା କେବାଣି, ତା’ ଆରଦିନ ସକାଳେ ଆମ ଦି'ଜଣଙ୍କୁ ଦେବାନ ତଳବ କଲେ ।

ସେତେବେଳେ ବଉଦ ଗଡ଼ିଜାତ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଶ୍ରେଣୀର ଗଡ଼ିଜାତ ରାଜ୍ୟ । ତାର ଦେବାନ ଥାନ୍ତି ବଚକୃଷ୍ଟ ମହାନ୍ତି । ମୁଁ ଦେବାନ ବଚକୃଷ୍ଟ ବାବୁଙ୍କ ସାହଚର୍ଯ୍ୟରେ ବେଶୀ ଆସିନି କିମ୍ବା କଥାରାରୀ ବହୁ ସମୟ ଧରି କରିବାର ସ୍ଥୁଯୋଗ ପାଇନି । ଯାହା ଦେଖିବି ତହିଁରୁ ଅନୁମାନ କରି ନେଇଛି, ଆଠମଳ୍ଲିକ ଦେବାନ ବାମଦେବ ବାବୁଙ୍କ ପରି ଜନଙ୍ଗୀବନ ସହିତ ମିଳିମିଶି ଚଳିବା ପ୍ରକୃତିର ସେ ସେତେଟା ନୁହନ୍ତି । ଅନେକ କହନ୍ତି ଯେ ଗଡ଼ିଜାତି ହାକିମ ମିଳାଇର ଲୋକ ।

ସେ ଯାହାହେଉ ମୁଁ ଓ ମୋର ବନ୍ଧୁ ଚିତ୍ରାମଣି ବାବୁ ଦି'ଜଣ୍ୟାକ ଦେବନା ସାହେବଙ୍କ କୋଠିରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ଦେଖିଲି, ଦେବାନ ବଚକୃଷ୍ଟ ବାବୁ ଗୁରୁ ଗମ୍ବାର ଠାଣିରେ ବସିଚନ୍ତି ଚଉକି ଉପରେ । ପାଖରେ ମେଇଟା ଉପରେ ଗୁଡ଼ାଏ ନଥ କାଗଜ ପଡ଼ ଥୁଆ ହୋଇଛି । ଅର୍ଦ୍ଦଳି ପିଅନ୍ ଦି'ଜଣ ଦ୍ୱାରା ଦେଶରେ । ଦେବାନଙ୍କ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଚଉକିରେ ମାଧବ ଚୌଧୁରୀ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ବସିଚନ୍ତି । ମୁଁ ଚିତ୍ରାମଣି ବାବୁ ପହଞ୍ଚିବା ଆଶରୁ ମାଧବବାବୁଙ୍କ ଡକାଯାଇଛି ବୋଧହୁଏ ! ଦେବାନ ବାବୁଙ୍କ ପୁତୁରା ଯିଏ ହେବେ ସିଏ ସେଠି ଥିଲେ କି ନାହିଁ, ଏବେ ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁନି । ବଚକୃଷ୍ଟ ବାବୁ ଆମଙ୍କୁ କହିଲେ, “କାଳି ଯେଉଁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ବସାରେ ରହିବାକୁ କହିଥିଲି, ତାହାର ବିଛଣା ଜିନିଷ ପଡ଼ ସେ ଆପଣଙ୍କ ବସାରେ ରଖାଥିଲା, ଆପଣମାନେ ସେବୁଡ଼ିକ ବାହାରକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲେ ଏବଂ ତାକୁ ଗାଳି ଗୁଲଙ୍କ ଦେଇ ତଢ଼ିଦେଲେ, ଏ କଥା କ’ଣ ସତ୍ୟ ?”

ମୁଁ ଓ ଚିତ୍ରାମଣି ବାବୁ କହିଲୁ, “ଏହା ସମ୍ମର୍ଶ ମିଥ୍ୟ । ଆମେ ଶିକ୍ଷକ, ଶିକ୍ଷା

ବିଭାଗରେ କାମ କରୁଛୁ । ଆମଠି ମାନବିକତା କ'ଣ ଟିକିଏ ହେଲେ ନାହିଁ ଯେ ଜଣେ ଅପରିଚିତ ଆଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଗାଲି ଗୁଲଙ୍ଗ ଦେଇ ବସାରୁ ତଢ଼ି ଦେବୁ ଆଉ ଜିନିଷପତ୍ରତକ ବାହାରକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେବୁ ? ଆମୀ କେବଳ ବୁଝାଇ କରି କହିଲୁ ତୁମର ଅସୁବିଧା ହେବ । ଏଠି ସ୍ଥାନର ଅଭାବ ।”

ଆମଠୁ ଦେବାନ ସାହେବ ଏତକ ଶୁଣି କହିଲେ, “କ'ଣ ମାଧବ ବାବୁ ! ଆପଣ କହୁଥିଲେ ଏ ଦୁଇଜଣ ଭଲ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଭଲ ମଣିଷ । ମୁଁ ଏମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆଜି (Proceeding Draw) କରିବି । ଏମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର କିଛି ଭଲ ନୁହେଁ ।”

ମାଧବାବୁ କେବଳ ଚିତ୍ରପ୍ରତିମା ପରି ବସି ରହିଥାନ୍ତି ଆମମାନଙ୍କୁ ଚାହିଁ କରି ଏବଂ ଗଡ଼କାତି ମୂଲକର ଶାସନ ପରିଚିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି । ତା'ପରେ ଆମ ଦି'ଜଣଙ୍କୁ କୁହାଗଲା, “ଆଜ୍ଞା, ଆପଣମାନେ ଯାନ୍ତୁ ।”

‘ଆଜ୍ଞା ଆପଣମାନେ ଯାନ୍ତୁ’ ଏଇ କେତେ ପଦକ ସେ ଏପରି ରୂପ୍ତ, କର୍କଣ୍ଠ ଓ ନିର୍ମମ ଭାବରେ କହିଲେ ଯେ ଆମେ ମନେ କଲୁ ଦେବାନ ସାହେବଙ୍କ ରାଗଟା ଆମ ଉପରେ କି'ଭଲି ଏବଂ ଏହାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ହେଲେ କ'ଣ ହୋଇପାରେ, ବାଟରେ ମୁଁ ଓ ଚିତ୍ରମଣିବାବୁ କଥା ହେଲୁ ଗଡ଼କାତ ମୂଲକ ତ । ଦେବାନ ସର୍ବେସର୍ବ ହାକିମ । ସେ ଯାହା ବୁଝିଥିବେ ସେଇଆ ଓ ଯାହା କରିବେ ସେଇଆ । ତା' ଉପରେ ଆଉ କଥା କହିବାକୁ ନାହିଁ ।

ଆମ କଥା ଏବଂ ତାଙ୍କ ପୁରୁଗାଙ୍କ କଥା । ଏ ଦୁଇଟା ଭିତରେ ତାଙ୍କ ପୁରୁଗାଙ୍କ କଥାଟାକୁ ସେ ସତ ବୋଲି ବିଚାରିନେଲେ ଏବଂ ଆମ କହିବା କଥାଟା ବାଏଁ ବାଏଁ ଉଡ଼ିଗଲା । ଆମେ ଏଇ ଘଟଣାରେ ଦେବାନଙ୍କ ଆଖିରେ ଦି'ଜଣ ଦୋଷୀ ବୋଲି ସାବ୍ୟଷ୍ଟ ହେଲୁ ।

ଆମେ ଦି'ଜଣ ବନ୍ଧୁ ବିଚାରିଥିଲୁ ଆମର ସନ୍ଧାନ ଉପରେ ବାଧା ଆସିଲା ପରି ଯେବେ ସେ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଇବେ ତେବେ ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଠିକଣା କବାର ଦେବୁ । ଆମେ ଗଡ଼କାତରେ ଟାକିରୀ କରିବୁ ବୋଲି ଆମର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସନ୍ଧାନଙ୍କୁ ବଳି ଦେଇ ପାରିବୁ ନାହିଁ । ରାଜା ବା ଦେବାନ ଯେତେ ତୁଳ ସୋପାନରେ ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ମାନବିକ ବ୍ୟବହାରରୁ ସେମାନେ ଯେବେ ଦୂରେଇଯାନ୍ତି, ସେମାନେ ସେହି ଆସନରେ ଏକ ମୁହଁର୍ଦ୍ଦ ବସିବା ଲାଗି ହକ୍କାର ନୁହୁଛି ନ୍ୟାୟତଃ ।

ଏଇ ଅଛି ସମୟ କଥା ଭାଷା ଭିତରେ ସିଏ ଆମ ପ୍ରତି ଅପମାନଜନକ କଥା କହି ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ‘ଆପଣମାନେ ଯାହୁ’ ବୋଲି ଯୁ’ଛିବାତି ହୋଇ କହିଲେ ତା’ ଭିତରେ ସିଏ ଗୋଟାଏ ହିଁସ୍ତ ଜାନୁଆର ସ୍ଵଭାବର ପରିଚୟ ଦେଇଚନ୍ତି । ତାହା ଆମର ଶିରା ଉପଶିରା ଭେଦ କରି ବହୁତ ବାଧିଲା । ପରିଷା ଆଉ କ୍ଷମତା ମଣିଷଙ୍କୁ କେତେ ଛୋଟ କରିଦିଏ ଏଇ ମାଟି ଉପରେ !

‘ଏମାନେ ଭଲ ନୁହନ୍ତି’ ଦେବାନ ସାହେବ କହିଲା ବେଳେ ମୁଁ ମନେ ମନେ ବିଚାରୁଥାଏ କହିବାକୁ - “ହେ ଦେବାନ ସାହେବ, ତୁମେ ନିଜ ଛାତିରେ ହାତ ଦେଇ ନିଜକୁ ପଚାର ତୁମେ କେତେଦୂର ଭଲ । ଗଡ଼ଭାତର ଦାନଦରିତ୍ର ପ୍ରକାଶର ରକ୍ତ ଶୋଷଣ କରି ନିଜକୁ ତୁମେ କେତେ ଭାବରେ ପରିପୁଷ୍ଟ କରିବ ନିଜର ଚିକିଏ ସ୍ଵାର୍ଥତଳେ ପଡ଼ିଗଲେ ଅଗ୍ରିଶର୍ମା ହୋଇ ଉଠୁଟ ଏବଂ ନିଜର କ୍ଷମତା ବଳରେ ତାର କ୍ଷତି କରିବାକୁ ପଛେଇନ, ଆଉ ଏ ଦରିତ୍ର ନିରୀହ ନିଷଳଙ୍କ ଶିକ୍ଷକ ତୁମ ଆଖିରେ ଭଲ ନୁହନ୍ତି, ଖରାପ ହୋଇଗଲେ । ଏଇ ଦୁଇଜଣା ଶିକ୍ଷକ ତୁମଙ୍କୁ ହାତଯୋଡ଼ି ମାପ କରନ୍ତୁ କହିଥୁଲେ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା ନା କ’ଣ ? ମନେ ରଖ ଦେବାନ ସାହେବ ! ଶିକ୍ଷକ ଜାତି ଅନ୍ୟାୟ, ଅନାତିର ବହୁ ଦୂରରେ । ସେମାନେ ଅଛି ଦରମାବାଲା କର୍ମଚାରୀ ହୋଇପାରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ସମାଜର ତୁଳା ଆସନରେ ସେମାନେ ଯେଉଁ ଆଦିମ କାଳୁ ବସି ଆସିଚନ୍ତି ଗୁରୁ ଆସନ ପାଇ ତାକୁ କେହି କାଟି ଦେଇ ଧାରିବନି !”

॥ ଅଠାଇଶି ॥

ପୁରୁଣା କଟକରୁ ସମ୍ବଲପୁର

ସ୍ଵେଚ୍ଛର ବିଶ୍ୱମର !

ଖଲୁକୋଟ

ତାତ୍ତ୍ଵ / ୧୨ / ୨୫

ଗତମାସ ଏଗାର ତାରିଖରେ ଖାଡ଼ାବାତିରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ମୁଁ ବଡ଼ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ଦୁର୍ବଳତା ତେମାର ଏତେ ବଢ଼ିଯାଇଛି ଯେ ମୁଁ ପ୍ରାୟ ମାସେ ହେଲା ଲେଖାଲେଖି ପ୍ରାୟ ଛାଡ଼ି ଦେଇଛି କହିଲେ ଚଲେ । ବୟସ ମତେ ଆସି ହେଲା ପଞ୍ଚାବନ । ଏ ବୟସରେ ତେବେକୁ ଜଗିରଣି ନ ଚଳିଲେ ଦେହ ଅତ୍ୟଧିକ ଖରାପ ହୋଇଯିବାର ସମ୍ଭାବନା । ୬୧ାର ଏଇ ଦେହ ଖରାପ ହେବା କଥା ଘାଣିଗ୍ରାହାଙ୍କ ପାଖକୁ ଇତି ମଧ୍ୟରେ ଲେଖିଥିରୁ । ତୁମେ ତାଙ୍କୁ ଶୁଣିଥିବ !

ତୁମକୁ ସବୁବେଳେ ଖୋଜି ହେଉଛି । ମାସେ ହେଲା ତୁମକୁ ଦେଖିନି କି ତୁମରୁ ଚିଠି ଖୁଣ୍ଡିଏ ପାଇନି । ଶୁଣିଲି ତୁମେ ଏଇ ବାଟ ଦେଇ ଗଲ ଅଥବା ମୋ' ବସାକୁ ଟିକିଏ ଆସିପାରିଲା ନାହିଁ । ବୋଧହୁଏ କର୍ଜବ୍ୟର ଗୁରୁ ଭାରା ଓ ସମୟର ନିତାନ୍ତ ଅଭାବ ହେଉ ଅସିବାକୁ ଗଭୀର ବାସନା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆସିପାରି ନଥିବ ! ଅନେକ ସମୟରେ ଜମିଟି ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଅକଳିଆ ଘରଣା ପହଞ୍ଚେ ଯହିଁରେ ମନର ଗଭୀର ବାସନା ଫୁଟି ପାରେନା । ଜୀବନ ଦୂର୍ବଳ ବୋଧ ହେଲେ ମଣିଷ ଆପଣାର ଅତି ଆପଣାର ସାଙ୍ଗ ସାଥକି ଖୋଜେ । ଟିକିଏ କଥା ଭାଷାର ଦବାନବା ଭିତରେ ପ୍ରାଣର କେତେ ଅବସାଦ ନିଭିଯାଏ ।

ଆଜି ଟିକିଏ ଭଲ ଲାଗିଲା ତ, ମୋ' ଜୀବନ କାହାଣୀରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ପାଖୁଡ଼ା ତୁମ ଆଗରେ ଖୋଲିବାକୁ ଯାଉଛି ।

୧୯୩୪ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ମାସ ବୋଧହୁଏ ହବ ।

ମୁଁ ବନ୍ଦଗତରୁ ଆସି ପୁରୁଣା କଟକ ମାଜନର ସ୍କୁଲରେ ଅଛି । ପୁରୁଣା କଟକ ଛୋଟ ପଳ୍ଳୀ ଗାଁଟିଏ । ଚାରିଆଡ଼େ ଆଖୁ, ଚଣା, ସୋଣିଷ ଷେତ । ଗୋଟାଏ ଆଡ଼େ ନିରନ୍ତ୍ର ଅରଣ୍ୟାନୀ । ଗୋଟିଏ କ୍ଵାର୍ଟର ମତେ ମିଳିଥାଏ । ସେ ଘରର କାହୁଗୁଡ଼ିକ ବାଉଁଶ ମାଟିରେ ତିଆରି । ମାଟି ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଅତି ପାତଳରେ ବୋଲା ହୋଇଥାଏ । ଉପରଟା ଚାଳ । ଦାର ବି ଖୁଣ୍ଡିଏ ତାଟିରେ ତିଆରି । ନାହୁର ଓ ତାଟିର ଫାଙ୍କ ଦେଇ ଭାଷଣ ଶାତ ପବନ ଘର ଭିତରକୁ ପଶି ଆସେ । ଦ୍ୱାଦ୍ଵାରା ଗଡ଼ରୁ ଆସିଲା ବେଳେ ଖୁଣ୍ଡିଏ ତୁଳା ତିଆରି ରେଜେଜ କିଣି ଆଣିଥିଲି । ଦେହମୁଣ୍ଡ ସର୍ବଙ୍ଗ ଘୋଡ଼ାଇ ହୋଇ ଶୋଇପଡ଼େ । ରାତିରେ ପରିସ୍ରା ମାଡ଼ିଲେ ସେଇ ତାଟି ନିର୍ମିତ କାହୁର ଫାଙ୍କ ଦେଇ ପରିସ୍ରା କରିବାକୁ ହୁଏ । ବାହାରକୁ ନ ବାହାରିବା ପାଇଁ ଦୁଇଟି କାରଣ । ଗୋଟିଏ ଭୟକର ଶାତ । ଅନ୍ୟଟି ହେଉଛି କଲରାପରିଆ ବାଘ ବେଳେ ବେଳେ ରାତିରେ ଆସି ଆମ ବସା ଚାରିପାଖେ ପଇନ୍ତରା ମାରେ । ସକାଳ ହେଲେ ଖାରା ପଡ଼ିଲେ ବାହାରକୁ ବାହାରିବାକୁ ହୁଏ ।

ବସା ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ପୋଖରୀ । ରଙ୍ଗ କଇଁ ବହୁତ ଫୁଟିଥାଏ । ପୋଖରୀ ପାଣି ଏତେ କାକର ଯେ ଥରେ ବୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲେ, ଆଉ ବୁଡ଼ିବାକୁ ଇହା ହୁଏନି ! ମତେ ସେଇ ପଳ୍ଳୀର ବିଜନ ମାଧୁରୀ ବଡ଼ ଭଲ ଲାଗେ । ସ୍କୁଲ ପିଲାମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଆଖୁ ଷେତମାନଙ୍କୁ ବୁଲି ବାହାରେ । ଆଖୁ ଦୋରୁଆରେ ଲିଆ ମିଶାଇ ପିଲାମାନେ ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତି । କାହା କାହା ଘରକୁ ଗଲେ ମୁଡ଼ି, ଗୁଡ଼

ଓ କ୍ଷୀର ଜଳଖିଆ ମିଳେ । ଏ ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ଆଦର ମିଶି ରହିଥାଏ । ଅନେକ ସମୟରେ ପିଲାମାନେ ସ୍କୁଲକୁ ପଡ଼ିଆସିବାକୁ ଅମଙ୍ଗ ହୁଅଛି । ସେମାନଙ୍କ ଘରମାନଙ୍କୁ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କ ବାପ ମାଆମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇବାକୁ ପଡ଼େ । ସେମାନଙ୍କ ଘର ମୁଁ ଓ ମୋର ସହକର୍ମୀ ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଦୁମାନେ ଫେରିଲା ବେଳେ ବାଟରେ ଚଣା କିଆରାମାନଙ୍କୁ ଚଣା ଛୁଇଁ ତୋଳି ଖାର । ସେଇ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ଠିକ୍ ପିଲାଟିଏ ପରି । ଶିଶୁ ଜୀବନର ମୋହନ ସମ୍ବଦ ପୁଣି ଫେରି ପାଇଲାପରି ଲାଗେ ।

ମୁଁ ସେଠି ପ୍ରାୟ ମାସେ ଦି'ମାସେ ରହିଥିବି, ମତେ ଭାରି ଜର ହେଲା । ପୁଣି ସେଠି ତାକୁଙ୍କର ନଥାଏ କି ତାତ୍ତ୍ଵରଖାନା ନଥାଏ । ଆମ ସ୍କୁଲରୁ ପିଅନ ଯିବ ବଉଦଗଡ଼କୁ ସପ୍ତାହରେ ଥରେ । ପୁରୁଣା କଟକଠୁ ବଉଦଗଡ଼ ପ୍ରାୟ ବାଇଶି ମାଇଲ ରାଷ୍ଟା । ଆମର ଯାହା ଚିଠିପତ୍ର, ବଉଦ ହା.ଇ.ସ୍କୁଲର କୌଣସି ପରିଚିତ ପ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଠିକଣାରେ ଆସିଥିବ, ଆମ ସ୍କୁଲ ପିଅନ ତାକଠୁ ଆଣି ଆମକୁ ଦେବ । ପଡ଼ୁପଡ଼ିକା, ଚିଠିପତ୍ର ଆମେ ସାତଦିନ ପରେ ପାର । ଏ ସମସ୍ତ ଅସୁବିଧାକୁ ବରଣ କରି ସେଠି ରହିବାକୁ ମତେ ଭଲ ଲାଗିଲାନି । ମୁଁ ସମ୍ବଲପୁର ପଞ୍ଜନାୟକ ପଡ଼ା ଏମ.ଇ.ସ୍କୁଲକୁ ଦରଖାସ୍ତ କରିଥାଏ । ସେତେବେଳେ ସେଠି ଗୋଟିଏ ଅତିରିକ୍ତ ଜଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷକ ଚାକିରୀ ଖାଲି ଥାଏ । ହଠାତ୍ ଦିନେ ସେଇ ବସାରେ ବସିବି ମୋର ଜଣେ ବନ୍ଦୁ ଗଦାଧର ଗଡ଼ନାୟକ ବଉଦରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଧରି ମୋ' ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେ ଚିଠିଟି ଖୋଲି ଦେଖିଲି, ତାହା ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ନିୟମୁକ୍ତ ପତ୍ର ସମ୍ବଲପୁର ପଞ୍ଜନାୟକ ପଡ଼ା ସ୍କୁଲକ ଯିବା ପାଇଁ । ଚିକିଏ ଆସ୍ତର ହେଲି ! ଜଣ୍ପିପାପତ୍ର ନଦେଇ ଗଣ୍ଣିଲି ପତ୍ର ବାନ୍ଧି ଗାଁକୁ ଯାଉଛି ବୋଲି ସହକର୍ମୀ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ କହି ପୁରୁଣା କଟକ ଛାଡ଼ିଲି । ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଦୁମାନେ ମୋର ଗତି ବିଧରୁ ବୁଝି ନେଲେ ଏ ଆଉ ଫେରିବେ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ବଉଦ ପରି ସୁଦୂର ଗଡ଼ଜାତ ଗହୀର ଭିତରେ ରହି ଚାକିରୀ କରିବା ଏକ କଷ୍ଟକର କଥା । ବର୍ଷାଦିନ ହେଲେ ସେଠୁ କଟକ ଆସିବା ବଡ଼ କଷ୍ଟକର । ମହାନଦୀ ବଢ଼ିଥାଏ । ମଟର ଲୋଚଳ ପ୍ରାୟ ଅନେକ ସମୟରେ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ଜଣ୍ପିପା ପତ୍ର ଦେଲେ ଜଣ୍ପିପା ହଠାତ୍ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏନି । କାରଣ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ମିଳିବା ଏତେ ସହଜ ନୁହେଁ ।

ଯାହାହେଉ ଗୋଟିଏ ଭାରୁଆ ସାଙ୍ଗରେ ପୁରୁଣା କଟକଠୁ ଆଠମଳ୍ଲିକ କଇନା ଗଡ଼କୁ ଆସିଗଲି । ବାଟରେ ବାଟରେ ମହାନଦୀ ପାରିହୋଇ ଆସିବାକୁ ପଡ଼େ । ଧନ୍ୟପା ଗାଁ ତେବେ ମହାନଦୀ କୁଳରେ ଗୋଟିଏ ଅଶ୍ରୁ ଗଛ ମୂଳେ ପହଞ୍ଚିଛି, ମହାନଦୀ

ପାରି ହୋଇନି, ମତେ ଆସିଗଲା କମ୍ ସହିତ ଜର । ଗୁଡ଼ାଏ ପିର ବାଟି ହେଲା । ମହାନଦୀ ବାଲି ଉପରେ କେତେ ବାଟ ଆସିବା ପରେ ଗୋଟିଏ ଡଙ୍ଗାରେ ମହାନଦୀ ପାରି ହୋଇ ଆୟମଳ୍ଲିକ ସାମାକୁ ଆସିଗଲି । ଟିକିଏ ଭଲ ଲାଗିଲା । ସତେ ଯିମିତି ମୁଁ ମୋ' ଗାଁକୁ ଚାଲି ଆସିଛି । ଦାରଣ ଆୟମଳ୍ଲିକ ଗଡ଼ରେ ମୁଁ ଆଗରୁ ଥିଲି । ଆଉ ମୋ ଗାଁ ପାଖର ଶିକ୍ଷକ ହରିହର ମହାପାତ୍ର ଅଛନ୍ତି ଓ ହର୍ଯ୍ୟକ ବାବୁ ଅଛନ୍ତି । ବିଦେଶ ଭୁଲୁରେ ନିଜର ପରିଚିତ ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ, ସେ ଆହ୍ଵାୟ ସ୍ଵଜନଠୁଁ ବଳି କେଡ଼େ ଅଧିକ ଲାଗନ୍ତି ।

ଆୟମଳ୍ଲିକ ଗଡ଼ ସ୍କୁଲ ବୋର୍ଡିଂରେ ରହିଲି । ହରିହର ମହାପାତ୍ରେ ମତେ ମିଶ୍ର ସରବତ ନିଜ ହାତରେ ତିଆରି କରି ପିଇବାକୁ ଦେଲେ । ମୋ' ପାଖରେ ବରାବର ବସି ରହିଲେ । ତା'ଆରଦିନ ସକାଳକୁ ଜର ଟିକିଏ କମ୍ ଥିଲା ପରି ଲାଗିଲା । ସେବିନ ମହାପାତ୍ରେ ନିଜ ଘରୁ ଶାର୍କୁ ତିଆରି କରି ଆଣିଲେ । ଦୁଇଦିନ କାଳ ଶାର୍କୁ, ବାଲ୍ମୀ କମଳା ରସ ଖାଇ ରହିଲି । ଭାତ ଖାଇଲେ କାଳେ ଜୁର ଲେଉଟିବ ବୋଲି ଭାତ ଖାଇଲିନି । ହରି ମହାପାତ୍ରଙ୍କର ସେ ସେବା, ସେ ପ୍ରକାର ହେପାଇତ ନେବା ଏ ସବୁ ମୁଁ ନ ପାଇଥିଲେ ମୋର ଜୁର ଛାଡ଼ି ନଥାନ୍ତା । ସ୍ଵେଚ୍ଛ, ସହାନୁଭୂତି, ସେବା ମଣିଷ ଚରିତ୍ରର କି' ଅମୃତମୟ ସମ୍ପଦ ! ଏଇ ଟିକକ ଯାହାଠି ରହିଛି, ସେ ଦାନ, ଦରିଦ୍ର ହେଉ, କିଛି ଯାଏ ଆସେନା । ମୁଣ୍ଡ ଆପେ ଆପେ ତା'ରି ପାଦ ତଳେ ଲାଇଁ ଆସିବ ! ହରି ମହାପାତ୍ର ଗରିବ । ମାସକୁ ତିରିଶି ଟଙ୍କା ବେତନରେ ସେଠି ତେର ବର୍ଷ ହେଲା କାମ କଲେଣି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଛି ଗୋଟାଏ ଦେବଦୂତର ଶ୍ରୀ ମତେ ସର୍ବ କଳା ପରି ଲାଗିଛି ! ସେ ଯେ ମୋର କିଛି ନୁହଁଛି - ଏ ଭାବ ମୋଟ ଆସିନି ।

ମୋର ତା' ଆରଦିନ ସମ୍ବଲପୂର ପଞ୍ଜନାୟକ ପଢା ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ଯୋଗ ଦେବାର କଥା । ହରିହର ମହାପାତ୍ରଙ୍କର ବିଦ୍ୟାୟ ନେଇ ସମ୍ବଲପୂର ବାହାରି ଗଲି । ୧୯୩୫ ମସିହା ଫେବୃଆରୀ ମାସ ଶେଷ ଆଢ଼ଟା । ମିଶ୍ର ମଟରରେ ବସି ସମ୍ବଲପୂରରେ ପହଞ୍ଚିଲି ପ୍ରାୟ ରାତି ସାଢ଼େ ସାତଟାରେ । ସମ୍ବଲପୂର ମତେ ଏକବାରକେ ନୂଆ । ସେବିନ ମିଶ୍ର ମଟର କମାନୀ ବସାରେ ରାତିରେ ରହିଲି ।

ସକାଳ ହେଲା । ପ୍ରାୟ ଟିନିଦିନ ହେଲା ପେଟରେ ଅନ୍ତି ପଡ଼ିଲି । ଭାରି ରୋକ ହେଉଛି । ମୋର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା, ମୋର ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଧୁ କାଳୀଚରଣ ହୋତା (ସିଏ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ମୋ' ଉପର ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ୁଥିଲେ) ସମ୍ବଲପୂର

ଏଲିମେଣ୍ଟାରି ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ହେଡ଼ ପଣ୍ଡିତ ଅଛନ୍ତି । ଖୋଜି ଖୋଜି ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ହତା ଭିତରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ଦେଖିଲି କାଳାଚରଣ ବାବୁ ଗାଧୋଇ ଚିତା ଚିଲକ କରୁଛନ୍ତି । ମତେ ଦେଖି ଆଦରରେ କୁଷ୍ଣାଇ ପକାଇଲେ । ମୁଁ ହଠାତ୍ ଲାଜ ସରମ ଛାଡ଼ି କହି ପକାଇଲି, “କାଳିବାବୁ ! ମୁଁ ତିନିଦିନ ହେଲା ଖାଇନି, ମୋର ଦେହ ଖାରାପ ଥିଲା । ମତେ ଭାରି ଭୋକ । ମୋ’ ପାଇଁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଶରୀର ଭାତର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତୁ ।” ମୁଁ କହୁ କହୁ, ଭାତ, ଡାଲି ତରକାରୀ ଆସି ପହଞ୍ଚଗଲା । ସବୁ ସହି ହୁଏ, ଭୋକ ସହି ହୁଏନି । ଅମୃତ ପରି ଲାଗିଲା ସେଇ ଭାତ ଶରୀର । ଦେହରେ ଟିକିଏ ଜୀବ ପଶିଲା । କାଳିବାକୁ ଦି’ଖଣ୍ଡ ପାନ ଭାଙ୍ଗି ମତେ ଶରୀର ଖାଇବାକୁ ଦେଲେ । ଜୀବନର କେତେଦିନର କେତେ କଥା ଭାଷା ପଡ଼ିଲା । ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ବିପଦ ବେଳେ ଯେ, ସାମାନ୍ୟତମ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିଛି, ତାର ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣ କରାଯାଇ ନ ପାରେ ।

ତାପରେ ସ୍କୁଲରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି । ଭବାନୀ ଶଙ୍କର ପ୍ରସାଦ ପଞ୍ଜନ୍ମାୟକ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ । ନାଁଂଶ ଯିମିତି ବଡ଼ ଲୋକଟି ସେମିତି ବଡ଼ । ହାବଭାବ ବି ସିମିତି ପ୍ରାଣ-ପ୍ରାତିକର । ସ୍କୁଲରେ ସେବିନ ଯୋଗ ଦେଲି । ମାସକୁ ପଞ୍ଚତିରିଶି ଟଙ୍କା ଦରମା । ସେ ସମୟରେ ସେଇ ପଞ୍ଚତିରିଶି ଟଙ୍କା ମତେ କେଡ଼େ ବଡ଼ ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ତା’ଠୁ ଆଉ ଯିମିତି ବଡ଼ ଦରମା ନାହିଁ ।

ମୁଁ ଅତିରିକ୍ତ ଜଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ନିୟୁକ୍ତ ପତ୍ର ପାଇଥିଲି । ମୁଁ ଟ୍ରେନିଂ ପରାକ୍ଷାରେ ଜଂରାଜୀ ନେଇଥିଲି ବୋଲି ଗୋଟିଏ ସାର୍ଟିଫିକେଟ ଲୋଡ଼ା ପଡ଼ିଲା । ସାର୍ଟିଫିକେଟ ଦେବା କର୍ତ୍ତା ହେଉଛନ୍ତି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସେନଗୁପ୍ତ ଯିଏ କି ମୁଁ କଟକ ଟ୍ରେନିଂ ପଢ଼ିବା ସମୟରେ ମୋର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ସେ ବର୍ଷ ଶ୍ରୀଶ୍ଵରଚୂଟୀ ସମୟରେ କଟକ ବାଟେ ଗାନ୍ଧୀ ଗଲି । କଟକରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ମନେ କଲି କୃଷ୍ଣବାବୁଙ୍କୁ ଶରୀର ସାର୍ଟିଫିକେଟ ନେଇଯିବି । ସେତେବେଳକୁ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସେନଗୁପ୍ତ କଲେଜିଏଟ ସ୍କୁଲ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ । କଲେଜିଏଟ ସ୍କୁଲ ଗ୍ରାମ ପାଇଁ ବନ୍ଦ ହୋଇ ନଥାଏ । ଦିନ ଦଶଟା ବେଳେ ସ୍କୁଲ ଅଫିସକୁ ଗଲି । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସେନଗୁପ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖା କଲି ଏବଂ ମୋର ପରିଚୟ ଦେବା ପରେ ସେ ଶରୀର ସାର୍ଟିଫିକେଟ ଦେବା ପାଇଁ ହଁ କଲେ । ତାଙ୍କ ସମ୍ମାନରେ ଚେବୁଳ ଆଉ ଚେବୁଳ ସମ୍ମାନରେ ଭଦ୍ରବ୍ୟକ୍ତି ବସିବା ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ଲମ୍ବା ବେଞ୍ଚ ପଡ଼ିଥାଏ । ମୁଁ ଅପିସ ଘରେ ସେଇ ଲମ୍ବା ବେଞ୍ଚରେ ବସିଲି ବଡ଼ ବିନମ୍ଯ ଭାବରେ ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସେନଗୁପ୍ତ ମତେ ଆଙ୍ଗୁଠି ସଙ୍କେତରେ ମନା କଲେ ସେ ବେଞ୍ଚରେ

ବସିବାକୁ । ମୁଁ ଠିଆ ହେଲି । ମତେ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଯିବାକୁ ଅଗ୍ରଳି ସଙ୍କେତରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ସତେ ମୁଁ ଯିମିତି ଜଣେ ଜତର ବ୍ୟକ୍ତି । ଅର୍ଥିଏ ଦୁଆର ବାହାର ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲି । ତାଙ୍କର ପିଅନ୍ ଯେଉଁ ସ୍କୁଲରେ ବସେ, ସେଇ ଷ୍କୁଲଟାରେ ପିଅନ୍ ବସିବାକୁ କହିଲା । ବସିଲି ଅବଶ୍ୟ କିନ୍ତୁ ମନେ ହେଉଥାଏ ଏଇ ମୁହଁର୍ବର୍ତ୍ତରେ ଏଇ ସ୍କ୍ଵାନ ଛାଡ଼ି ଯିବା ପାଇଁ ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସେନଗୁପ୍ତ ଦୁଇବର୍ଷକାଳ ମୋର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ସେ ଭାରି ହୃଦୟବାନ ବ୍ୟକ୍ତି । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ନିଜ ପୁଅଠୁ ବଳି ଆଦର ସମ୍ମାନ କରନ୍ତି । କଟକ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ିବାର ଦୁଇବର୍ଷ ପରେ ଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ କାହିଁକି ? ଜ୍ଞାନ କି ଗାୟୀର୍ଯ୍ୟ ? ଜ୍ଞାନ କି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ? ସତେ ଯିମିତି ମୁଁ ଜଣେ ନିତାତ ଅପରିଚିତ ବାଜେ ଧରଣର ଲୋକ । ସତେ ଯେପରି ତାଙ୍କର ମାନସମ୍ମାନ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ଉପରେ କାଳି ଲାଗିଯିବ । ମତେ ସିଏ ଦେଖୁଛନ୍ତି ମୁଁ ବାହାରେ ବସିଛି ପିଅନର ସ୍କୁଲ ଉପରେ । ତାଙ୍କର ଯେ କିଛି ଗୋପନୀୟ ଅର୍ଥିସ୍ କାମ ଥିଲା ତା ବି ନୁହେଁ । ମୁଁ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସେନଗୁପ୍ତଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ନିର୍ମମ ବ୍ୟବହାରରେ କ୍ଷୁବ୍ଧ ହୋଇ ଉଠିଲି । ମୋର ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସେହି, ଶ୍ରୀଦା, ଭକ୍ତି, ସମ୍ମାନ ଯାହା ବହୁଦିନ ଧରି ଥିଲା, ସେ ସବୁ ମଞ୍ଜଳି ଯିବାକୁ ବସିଲା । ବିଚାରିଳି କୃଷ୍ଣବାବୁ ରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଉଚ୍ଚ ଜଣେ ଉଚ୍ଚ ଧରଣର ଶିକ୍ଷାବିଦ, ମାନସବିକତାର ପୂଜାରୀ । ମତେ ଏ ପ୍ରକାର ଜତର ଜନୋତିତ ନିର୍ମମ ବ୍ୟବହାର କାହିଁକି ଦେଖାଇଲେ । ମୁଁ ତ ତାଙ୍କ ସମ୍ମାନ ଦେବାରେ ତୁଟି କରିନି । ସେ ଜଣେ ଏତେ କ୍ଷମତାପିଯ ! କ୍ଷମତାରେ ଅଛି ହେଲେ ମଣିଷଙ୍କୁ ମଣିଷ ପରି ଦେଖନ୍ତିନି । କିନ୍ତୁ ଆଗେ ତ ତାଙ୍କର କ୍ଷମତା ଥିଲା, ଏବେ ଯାହା ଅଛି । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ବେଶ ହସିଖେଳି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିନ୍ତି ।

ପ୍ରାୟ ଦଶ ମିନିଟ୍ ପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ସାର୍ଟିଫିକେଟ ସେ ପିଅନଙ୍କୁ ଦେଲେ ଓ ସେ ପିଅନ ସେ କାଗଜଖଣ୍ଡ ମୋ ହାତକୁ ବଢାଇ ଦେଲା ।

ମୁଁ କଲିଜିଏଟ, ସ୍କୁଲ ହତା ଡେଲ୍‌ଟି କି ନାହାଁ ସେଇ ସାର୍ଟିଫିକେଟ, ଖଣ୍ଡିକ ଟିକିନିଶି କରି ଚିରି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲି । ବିଚାରିଳି, ମୋର ଏ ସାର୍ଟିଫିକେଟ ଲୋଡ଼ା ନାହାଁ । ମୁଁ କ’ଣ ଏତେ ଛୋଟ ପାହାଚର ମଣିଷ ଯେ ମତେ ଅଭିଭାବ କଥା ପଦେ କୃଷ୍ଣ ବାବୁ କହିଲେନି । ହାତ ଠାରରେ କହିଲେ ଯିମିତି, “ଯା ବାହାରେ ବସ !”

ଯିଏ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ଜାଣେନା ତା ସାର୍ଟିଫିକେଟର ସମ୍ମାନ କି ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଅଛି ।

‘କୃଷ୍ଣଚତ୍ର ସେନଗୁପ୍ତଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ପ୍ରାଣହୀନ ବ୍ୟବହାର ମୋ ବୁକୁରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗାର ହୋଇ ରହିଛି । ବିସ୍ମୟ ଯେତିକି ସୃଷ୍ଟି କରିଛି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଗୋଟାଏ ତିକ୍ତ ଭାବ ସେତିକି ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ ଭାବରେ ଏବଂ ଜଣେ ଉଚ୍ଚ ଦରର ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ଯେତେବେଳେ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖି ଆସିଥିଲି, ସେ ଦୃଷ୍ଟିରଙ୍ଗୀ ମୋର ଏବେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୋର ଏଇ ଘଟଣାରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରାଣର ସମ୍ମାନ ବହୁ ଭାବରେ କମି ଯାଇଛି ।

ଅନେକ ସମୟରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ସାମାନ୍ୟ ଘଟଣାରେ ଜାଣି ହୁଏ ମଣିଷଙ୍କା ବାହାରକୁ ଯାହା, ଭିତରେ ସେଇଥା କି ନା ! ମୋର ହୁଏତ ତାଙ୍କ ବୁଝିବାରେ ଭୁଲ ଥାଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ସିଏ ଯେ ମୋତେ ବୁଝି ପାରିନାହାନ୍ତି - ଏଠା ନିରାଟ ସତ୍ୟ !!

॥ ଅଣତିରିଶି ॥

ଉଦ୍‌ବ୍ରତ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚମାସ

ସେହର ବିଶ୍ୱମ୍ଭର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା ୧୩ / ୭ / ୭୭

ତୁମେ ଆଣ୍ଟିଯ୍ୟ ହେଉଥିବ ମୋର ଏଇ ସାଧାରଣ ଜୀବନର କାହାଣୀ ଗୁଡ଼ିକ ଶୁଣି । କାରଣ ମୁଁ ଗୋଟିଏ କର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତିନି ଚାରିବର୍ଷ ଏକାଦିନୁମେ ରହି ପାରୁନି । ତାର ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ ବି ରହିଛି । କେଉଁଠି କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କର ଦୌରାତ୍ୟ ମୁଁ ସହି ପାରୁନି, କେଉଁଠି ହୁଏତ ଅସ୍ମାୟୀ ଚାକିରୀରେ ମୁଁ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଛି । ପୁଣି ଜୀବନରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁ ସ୍ଥାନ ଦେଖିଯିବି ମୋର ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନର ଚାକିରୀ ଭିତରେ - ଏ ଅଭିଳାଷ ମଧ୍ୟ ରହିଛି ।

୧ ୯୩୪ ମସିହା ଫେବୃଆରୀ ମାସ ୦ାରୁ ୧ ୯୩୫ ଫେବୃଆରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାୟ ବର୍ଷରେ କାଳ ସମ୍ବଲପୁର ପଞ୍ଚନାୟକପଡ଼ା ସ୍କୁଲରେ କଟିଗଲା । ସେ ଚାକିରୀଟା ଅସ୍ମାୟୀ ଚାକିରୀ । ତେଣୁ ମତେ ବାଧ ହୋଇ ସେ ଚାକିରୀ ଓ ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ଜତି ମଧ୍ୟରେ ଉଦ୍‌ବ୍ରତ ହାଇସ୍କୁଲକୁ ଦରଖାସ୍ତ କରିଥାଏ । ଭାଗ୍ୟକୁ ସେବୁ ମୋ ପାଖକୁ ନିଯୁକ୍ତି ପଡ଼ି ଆସିଲା । ବୋଧହୁଏ ୧ ୯୩୫ ମସିହାର ଫେବୃଆରୀ ମାସ ଭିତରେ ସମ୍ବଲପୁର ଛାଡ଼ି ଉଦ୍‌ବ୍ରତ ଆସିଗଲି ।

ଉଦ୍ବୁକ୍ଷ ହାଇସ୍କୁଲ ଘରର ଗୋଟିଏ ଛୋଟ କୋଠର ଭିତରେ ମୁଁ ରହିଲି । ବୋର୍ଡିଂରେ ଖିଆପିଆ କରିବାର ବଦୋବନ୍ଧ କରାହେଲା । ମୁଁ ହାଇସ୍କୁଲର ଉପର ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ପଡ଼ାଏ । ମୁଁ ଯେଉଁଦିନ ପ୍ରଥମ କରି ସ୍କୁଲରେ ଯୋଗ ଦେଲି, ସେବିନ ମତେ ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀକୁ ସାହିତ୍ୟ ପଡ଼ାଇବାକୁ ପଠାଇ ଦିଆଗଲା । ନୂଆ ଶିକ୍ଷକଟିଏ ଦେଖିଲେ, ଛାତ୍ର ସମାଜ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ କୌତୁଳ ଆସେ । କେତେ ପିଲା ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ପରାମାର୍ପଣ ପାଇଁ ଜଟିଳ ପ୍ରଶ୍ନ ବି ପଚାରାନ୍ତି । କିଏ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ବେଶଭୂଷା ପୋଷାକପତ୍ର ପଡ଼ାଇବାର ଠାଣି, ଏସବୁ ଦେଖନ୍ତି ।

ମୁଁ ତ ଦେଖିବାକୁ ଆକାରରେ ଛୋଟ ମଣିଷଟିଏ । ତେଣୁ ଅନେକ ଶିକ୍ଷକର ଶାରୀରିକ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଅଭାବ ମୋଟି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିବେ । ଏବଂ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ମନକୁ ଯାଇ ନଥିବି । କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷକର ବେଶ ପୋଷାକ ଶାରୀରିକ ଗଠନ ବୈଭବ ପେତେ ଯାହା ଅଭାବ ଥାଉନା କାହିଁକି, ସେ ଯେବେ ଛାତ୍ର ସମାଜକୁ ଆପଣାର କରି ପ୍ରାଣପୂର୍ବ ଭାବରେ ପଡ଼ାଏ । ଛାତ୍ର ସମାଜ ତାଙ୍କୁ ନିଜର ପ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବ ଏବଂ ସମ୍ମାନ ଦେବାରେ ପଛମୁଢ଼ା ଦେବନି ।

ମୁଁ ବୋଧହୁଏ ‘ନିର୍ଦ୍ଦିଶ୍ଵା’ କବିତା ବହିର କୌଣସି ଗୋଟିଏ କବିତା ପଡ଼ାଇବା ଆରମ୍ଭ କରୁଥିଲି । ହଠାତ୍ ଜଣେ ଛାତ୍ର ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, “ସାର୍ଟ, ବିଷାଂପତି ଅର୍ଥ କ’ଣ ?”

ମୁଁ କହିଲି, “ତୁମେ ବିଷାଂପତି ଅର୍ଥ ଜାଣି କରି ମତେ ପଚାରୁଛ !” ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନେ ସବୁ ହସି ଉଠିଲେ । ମୁଁ ବିଷାଂପତି ଅର୍ଥ ତାଙ୍କୁ କହିଲି ଏବଂ ତାର ଆଉ କେତେବୁଡ଼ିଏ ପ୍ରତିଶର ବି କହିଲି । ଶ୍ରେଣୀଟି ନୀରବ ନିଷ୍ଠବ୍ଧ ହୋଇ ଆସିଲା । ତା’ପରେ ମୋର ସ୍ଥାଭବିକ ତଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ କବିତା ପଡ଼ାଇଲି । ସମୁଦାୟ ଶ୍ରେଣୀର ପିଲେ ନୀରବ ନିଷ୍ଠଳ ଭାବରେ ଶୁଣିଲେ । ମୁଁ ଅନୁଭବ କଲି ଛାତ୍ରମାନେ ମୋ ପଡ଼ାରେ ସବୁଷ ଅଛନ୍ତି । ମୁଁ କବିତା ପଡ଼ାଇଲେ ଭାବ ବିଭୋର ହୋଇ ପଡ଼ାଏ । ଛାତ୍ର ମନ ଭିତରେ ସେଇ ବିଭୋରତା, ସେଇ ତନ୍ମୟତା ସୃଷ୍ଟି କରିଦିଏ । କବିତାକୁ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ଲେଖା ସେ ଭାବର ମୋହନ କଂପନ ଛାତ୍ରର ପ୍ରାଣତତ୍ତ୍ଵରେ ଫୁଲି ପାରିବ ନାହିଁ । କବିତା ପଡ଼ାଇବାରେ ସାର୍ଥକତା ସେଇଠି ରହିଛି, ଯେଉଁଠି ସମାଜ ହେଉ ବା ଜନ ସମାଜ ହେଉ, ତାର ପ୍ରାଣତତ୍ତ୍ଵ ଆୟୁତ ହୋଇ ପାରିବ ରସର ଅନନ୍ତ ପ୍ଲାନନ ଭିତରେ ।

ମୁଁ ସେବିନ ଶ୍ରେଣୀ ଛାତ୍ର ଆସିବା ପରେ ପରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଦୁ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ

ବୌଦ୍ଧକଣ୍ଠାନାରେ ବସିଥିଲେ । ମତେ ହଠାତ୍ କହି ଉଠିଲେ, “ଆପଣଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପନା ବେଶ ସୁନ୍ଦର ମନୋମୁଗ୍ଧକର ଓ ଛାତ୍ରମାନେ ଆପଣଙ୍କ ପଡ଼ାଇବାରେ ସତ୍ତ୍ଵଷ ଅଛନ୍ତି ।

ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଛି ଗୋଟିଏ ରଚନା ସେଇ ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଲେଖିବାକୁ କହିଥିଲି । ସବୁ ରଚନା ଖାତା ସଂଶୋଧନ କଲା ପରେ ଜଣେ ଛାତ୍ରଙ୍କର ରଚନା ଖାତା ଦେଖି ବିସ୍ମୟିତ ହେଲି ଆଉ ବିଚାରିଲି ଏ ପିଲାଟିର ଲେଖାରେ ପରିପକ୍ଷତାର ସାକ୍ଷର କଣ ଏତେ ଶାସ୍ତ୍ର ଆସିଗଲା । ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲି “ତୁମେ କ’ଣ ଯାକୁ ନିଜେ ଲେଖିବ ନା କେଉଁ ବହିରୁ ନକଳ କରିବ ?”

ଯେ’ ଚୋରି କରେ ସେ କେବେ ମାନିବ ଚୋରି କରିବି ବୋଲି ? ପିଲାଟି କେବେହେଲେ ମାନିଲାନି । ସେ ବରାବର କହିଲା ଜୋର ଦେଇ, ସେ ନିଜେ ଲେଖିବି ।

ସେ ଲେଖାଟି ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଲେଖାର ଗୋଟିଏ ଅବିକଳ ନକଳ । ମୁଁ ସେଇ ପିଲାର ସମ୍ମୁଖରେ ଲେଖାଟିକୁ ଭଡ଼ଭାଡ଼ କରି ଚିରି ଦେଲି । ଆଉ କହିଲି, ଜୀବନରେ ଯେବେ ଲେଖକ ହେବା ପାଇଁ ଚାହଁ ଏ ପ୍ରକାର ସାହିତ୍ୟ ଚୋରି କରିବ ନାହାଁ । ତୁମେ ମନୁଷ୍ୟ ଶିଶୁ । ତୁମର ସ୍ବାଧ୍ୟାନ ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରିବାର ଶତ୍ର ଅଛି । ନିଜେ ଯେତିକି ପାରୁଗ ଅଭ୍ୟାସ କରି ଲେଖିଯାଅ । ଲେଖାର ଶୈଳୀ ଓ ଭାବର ବିକାଶ ଆପେ ଆପେ ଆସିପିବ । ଅନ୍ୟର ଦାନର ନିଜର ବୋଲି କହି ବାଢ଼ିଲେ ଦିନେ ନା ଦିନେ ତୁମେ ଧରାପଡ଼ିଯିବ । ସୃଷ୍ଟି କ୍ରିୟାରେ ଚୋରି କରି ଜଣେ ବଡ଼ ହୋଇ ପାରେନା । ତୁମର ଦାନ ଅଛି ହେଉ କିନ୍ତୁ ତାହା ପୁରାପୁରି ନିଜର ହେବାରେ ଆନନ୍ଦ ଅଛି । “ଚୋରି ଡକାୟତି କରି ଚିନ୍ତି ମହିଳା ପକ୍କା ବାଢ଼ାଇବାରେ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ଅଛି, ସେଇ ଆନନ୍ଦର ଗୌରବରୁ ବଳି ବଡ଼ ଆନନ୍ଦ ହେଉଛି, ସିଏ ଚାଳୁଘରଟିଏ କରି ପାରିବି ନିଜର ଧର୍ମୋପାର୍ଜିତ କେତୋଟି ପଇସା ସଂଚିତ କରି ।”

ତା’ ଆଗଦିନ ପିଲାଟି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଆସି କହିଲା, “ସାର, ମୁଁ ଭୁଲ କରିବି । ସେ ଲେଖାଟି ମୋର ନୁହେଁ ମୁଁ ଅମୁକ ବହିରୁ ନକଳ କରିବି !”

ମୁଁ ପିଲାଟିକି ସାହୁନା ଦେଇ କହିଲି, ତୁମେ ତୁମର ଭୁଲ ସୀକାର କରିବି ଦେଖି ମୁଁ ଖୁସିହେଲି । ତୁମେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଦିନେ ବଡ଼ ଲେଖକ ହୋଇପାରିବ ।

ସେ ଛାତ୍ର ଜଣକ ହେଉଛନ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ମହାତ୍ମି, ସିଏ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏବେ

ବହୁ ଗଛ ଓ ଉପନ୍ୟାସ ଅନୁବାଦ କରି ବଡ଼ ଲେଖକ ଭାବରେ ମୁଣ୍ଡ ଚେକିଚନ୍ତି । ମଣିରେ ମଣିରେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ସେଇଦିନର ସତି ମୋର ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ ।

ସୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ନାଏକ ନାଉଁଆ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ । ପାଞ୍ଚିତ୍ୟ ଜଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଅଦିତୀୟ । ଦେଖିବାକୁ ବେଶ ଗାୟୀର୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଚେହେରା, ମାନବିକତାର ଶ୍ରୀ ପୁଣି ଉଠୁଆଁଏ । ମତେ ସିଏ ଜଣେ ଗ୍ରାନ୍ତୁଏଟି ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ମାଥମରେ ପଚାରିଲେ ସେଠା ମୁନୁସପ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ପୁଅକୁ ଟିଉସନ କରିବାକୁ । ପୁଣି ଟିଉସନ କଲେ ଦି'ଓଳି ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ତାଙ୍କ ବସା ଘରଟା ମୋ' ରହିବା ବସାରୁ ପ୍ରାୟ ଦଶ, ପଦର ପାହୁଣ୍ଡ ବାଟ । ମୁଁ ଟିଉସନ ପ୍ରାୟ କରେନା । କବିତା ଲେଖିବା, ଖରବକାଗର, ପତ୍ରପତ୍ରିକା ପଡ଼ିବା, ସ୍ଥାଧାନ ଭାବରେ ବସି ଚିତ୍ରା କରିବା ଏ ସବୁ ମୋର ଦୈନିକିନ କାମ ସ୍କୁଲ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବାହାରେ । ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ମନାକଳି ସେ ଟିଉସନ କରିବାକୁ । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ପାଉଥାଏ ମାସକୁ ପରିଶିଳ୍ପକା ଦରମା । ଦଶବାରଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରେ । ବାକି ବାରଟଙ୍କା ଘରକୁ ଭାଇନାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇଦିଏ । ଅଭାବ ଯେ ନ ଥାଏ ତା' ନୁହେଁ । ଟିଉସନ କଲେ ଦଶଟଙ୍କା ମିଳିବ । ଆଉ ଚିକିଏ ଭଲରେ ଚଳିହେବ । ତଥାପି ସରଳ ଭାବରେ ଚଳି ଉନ୍ନତ ଚିତ୍ରା କରିବାର ଜୀବନଟାକୁ ମୁଁ ପିଲାଦିନ୍ଦୁ ଆଦର୍ଶ କରି ଧରିଥାଏ । ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କର ଲିଂଘା ମୁଁ ତାଙ୍କ ଘରେ ଯାଇ ଟିଉସନ କରନ୍ତି । ଶେଷରେ ମୁଁ ଅତତଃ ଘଣ୍ଟେ ଦେବପ୍ରଥା ପଡ଼ାଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ମୋର ଏ ପ୍ରକାର ସନ୍ତୁତିରେ ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ବାବୁ ଏବଂ ମଧ୍ୟୁତା କରୁଥିବା ଗ୍ରାନ୍ତୁଏଟି ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ମନ ମଉଳିଗଲା । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟେ ଭାବରେ କିଛି କହିଲି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ କହିଲି, “ପାଠ ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିବାରେ ଅନିଲ୍ଲା କାହିଁକି ? ଛାତ୍ର ଓ ତାର ଅଭିଭାବକ ଯା'ଙ୍କର ବଡ଼ଲୋକିକୁ ଦୈନିକିନ ନମ୍ବାର କରି ପାଠ ପଡ଼ାଇବାର ଲୋକ ମୁଁ ନୁହେ । ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକ ଟଙ୍କା ପାଇଁ ଏ ପ୍ରକାର ନିର୍ମଳ ଗୋଲାମଗିରି କରିପାରେ, ସେ ଶିକ୍ଷା ଓ ଶିକ୍ଷକତାର ବହୁ ନିମ୍ନେରେ ଅଛି ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ହେବ ।” ଥରେ ଭଦ୍ରକର ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବହି ଦୋକାନ ପାଖେ ଚାରିଟା ବେଳେ ବସିବି, ଦେଖିଲି ମହାଦ୍ଵାରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଆଦ୍ଵାଜୀବନ ଚରିତ ବହିଟିଏ । ଆଗେ ‘ସମାଜ’ରେ ଧାରାବହିକ ରୂପେ କେତେ ଜାଳ ତାହାର କେତେ ଅଂଶ ବାହାରୁଥିଲା । ମୁଁ ବହି ଆକାରରେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଆଦ୍ଵାଜୀବନ ଚରିତ ତା'ଆଗରୁ ଦେଖି ନଥିଲି । ସେଇ ଦୋକାନରେ ବସି ବହିର ପ୍ରାୟ ଏକ ବଦୁର୍ଧାଂଶ ପଡ଼ିଗଲି ଏକ ନିଃଶ୍ଵାସରେ । କେତେବେଳୁ ରାତି ହୋଇଗଲାଣି ମୁଁ ଜାଣିପାରିନି । ପଇସା ଦେଇ ଦୋକାନୀଙ୍କ ବହିଟି କିଣିନେଲି । ବହିଟି ଜୀବନରେ ଯେତେଥର

ପଡ଼ିଛି, ସେତେଥର ମତେ ମୁଗଧ କରିଛି ! ପ୍ରାଣରେ କେତେ ସାହାନା, କେତେ ସାହସ ଭରି ଦେଇଛି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମୂଳ୍ୟବାନ ବହି ଜୀବନର ସୁଖ ଦୁଃଖର ବିପଦ ଆପଦର ପରମ ସାଥୀ । ସେଇଥିପାଇଁ ଗାତା, ଭାଗବତ ଦୈନିକିନ ପାରାଯଣ କରାଯାଏ ଆମ ଦେଶର ପ୍ରତି ଘରେ ଘରେ ।

ଉତ୍ତର, ସାହିତ୍ୟର କାବ୍ୟ କବିତାର ନାଟରଙ୍ଗର ଲୀଳାଭୂମି ଏଠି । କାନ୍ତକବି ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ, କବିବର ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି, ଉପେତ୍ର ମହାନ୍ତିଙ୍କର ଜନ୍ମ ଓ ସାଧନାର କ୍ଷେତ୍ର । କବିବର ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତିଙ୍କ କବିତା ବହି ପିଲାଦିନେ ବାଣପୂର ମାଜନର ସ୍ମୂଲ ପୁଷ୍ଟକାଳୟରୁ ନେଇ କେତେଥର ପଡ଼ିଛି । ତାଙ୍କର ‘ମୁକୁନ୍ଦଦେବ’ କାବ୍ୟର କେତେ ଅଂଶ ମତେ ଭଲ ଲାଗିଛି ! ମୁଁ କବିବର ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଏହା ଆଗରୁ ଥରେ ମାତ୍ର ଦେଖୁଥିଲି ୧୯୩୭ ମସିହାରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭବନରେ ତାଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ ସମର୍ଦ୍ଦନା ଦିଆ ଯାଉଥିବା ବେଳେ । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ କଟକ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍ମୂଲରେ ପଢ଼ୁଥିଲି । ସମର୍ଦ୍ଦନା ସଭାରୁ ଫେରିଲା ବେଳେ ମୋର ଜଣେ ଟ୍ରେନିଂ ସହପାଠୀ ଭାଜବଳ୍ଲଭ ନାଏକ ଯାହାଙ୍କ ଘର ଉତ୍ତର ଅଞ୍ଚଳରେ ହେବ, କହିଲେ, “କୃଷ୍ଣରାତ୍ରି ! ଆପଣ ଜୀବନସାରା କାବ୍ୟକବିତା ଲେଖିଯାନ୍ତୁ । ଏଇଭଳି ଆପଣ ଦିନେ ସମର୍ଦ୍ଦନା ପାଇବେ !”

ମୁଁ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍ମୂଲରେ ଛାତ୍ର ଥିବାବେଳେ ବରାବର କବିତା ଲେଖୁଥିଲି । ଉତ୍ତର ନିକଟବର୍ଗୀ ଅଗରପଢ଼ା ସ୍ମୂଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ମଦନ ବାବୁ ମୋର ବି ସହପାଠୀ ଥିଲେ । ମତେ ସେ ସବୁବେଳେ କବିବର ବୋଲି ତାଙ୍କର ଏବଂ କବିତା ଲେଖି ଜାତୀୟ ସାହିତ୍ୟକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଉପାହ ଦିଅନ୍ତି । ମୁଁ ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ବୁଲି ଆସିଛି କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତର ଅଞ୍ଚଳର ଛାତ୍ର ଶିକ୍ଷକ ଓ ଜନସମାଜ ମୋର ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା ଦେଖି ମତେ ଯେ ଭଲ ଉପାହ, ଉନ୍ନାଦନା ଦେଇଛନ୍ତି, ମୁଁ ଅନ୍ୟତ୍ର ତାହା ଦେଖିନି କି ଅନୁଭବ କରିନି । ଜୀବନ୍ୟାତ୍ରା ପଥରେ ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା କରି ଚାଲିଥିବା ବେଳେ ଯେବେ କେବେ ଝୁଣ୍ଡି ପଡ଼ିଛି, ହତାଶାର ଦାର୍ଘ୍ୟାସ ଛାଡ଼ିଛି, ସେତେବେଳେ ଏଇ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ସ୍ଵତି ମୋର ମନେ ପଢ଼ିଯାଏ ଏବଂ ପୁଣି ମୁଁ ନବବଳରେ ଜାଗିଇଠୋ ! ମଣିଷ ସମାଜର ଅଜଣା ଅଶୁଣା କୋଣରେ କେତେ ଅଜଣା ଅଶୁଣା ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସେ କେଉଁ କାଳର ପଦେ ଦି'ପଦ ଉପାହତରା ବାଣୀ ଜୀବନକୁ ଗଢ଼ିବାରେ ଏବଂ ସିଂହ ବିକ୍ରମରେ ସବୁ ବାଧାବନ୍ଧନ ଏହି ଚାଲିବାରେ ସାହାୟ୍ୟ କରେ ।

ଉତ୍ତରକରେ ଥବା ବେଳେ ଥରେ କବିବର ଚିନ୍ତାମଣି ମହାତ୍ମିଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଗଲି । ସାଲନୀ ନଈ କୂଳରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଚାଳୁଘରେ ଖଟ ଉପରେ କବି ବସିଚନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପୁଅ ଉପେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ବି କବି । ସୁନ୍ଦର ନୂଆ କୋଠାଟିଏ ମୁଣ୍ଡରେକି ଠିଆ ହୋଇବି ତାଙ୍କର । କିନ୍ତୁ କବିଙ୍କର ଜାହା ସେ ଚାଳୁଘରେ ରହିବେ । କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କବି କହିଲେ, “ଆଉ କିଛି ଲେଖିପାରୁନି ଏବେ । କେବଳ ଅନ୍ତରେ ଧଂସ କରୁବି ।”

ମୁଁ କହିଲି, “ଆପଣ ତ ଜୀବନସାରା ଲେଖି ଆସିଚନ୍ତି ! ଆଉ କ’ଣ ଲେଖିବେ ? ସାଧନାର ଜୀବନ ରୂପ ଆପଣ । ଏ ଦେଶର ସାହିତ୍ୟକମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଆପଣଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା ଆମର କାହାଣୀ ହୋଇ ରହିବ ।”

କବିବର ଚିକିଏ ହସି କହିଲେ, “ଆପଣ ଜାଣିରଖନ୍ତୁ, କବିମାନେ ଗଛରେ ଫଳାନ୍ତିନି । ଏଇ ମଣିଷ ସମାଜ ଭିତରୁ ଅହରହ ସାଧନା ବଳରୁ କବିର ଜନ୍ମ । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ ସାଧନା କି ବିରାଗ । ଦେଖିଲେ ଆଖି ଖୋସି ହୋଇଯିବ । ଆପଣ ଲେଖାଲେଖି କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଶୁଣିଲି । ଆପଣ ଯୁବକ । ବାଣ୍ୟପୁର ଗୋଦାବରାଶ ବାବୁଙ୍କ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକ । ଆପଣ ଲେଖି ଚାଲନ୍ତୁ ।”

କବିବରଙ୍କ ସହିତ ଏଇଭାଳି ଦି'ପଦ କଥା ହୋଇ ବିଷାକ୍ତ ଫେରିଆସିଲି । ବାଟରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷିତ ବନ୍ଦୁ ପଚାରିଲେ, “ଆପଣ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲେ ?”

ମୁଁ ଉପର ଦେଲି, “ମୁଁ କବିବର ଚିନ୍ତାମଣିଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲି ।”

ସେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ପଚାରିଲେ, “ଏଠି କବିବର ଚିନ୍ତାମଣି ମହାତ୍ମି କିଏ ଅଛନ୍ତି ମୁଁ ଜାଣେନି ମୁଁ ଉତ୍ତରକର ଲୋକ ହୋଇକରି !”

ଉତ୍ତରକରେ ଅନେକ ଲୋକ କବିବର ଚିନ୍ତାମଣି ମହାତ୍ମିଙ୍କୁ ଜାଣନ୍ତିନି ଦେଖି ଆଶ୍ରମ୍ୟ ହେଲି । ତେଳ, ଲୁଣ ସଂସାର ଭିତରେ ଯେଉଁମାନେ ଆବନ୍ତି, ଜାଲ ଜୁଆଚୋରା, ମାଲିମକଦମାରେ ଯେଉଁମାନେ ଆତ୍ୟାତ, ସେମାନେ କବିଙ୍କୁ ଜାଣିବେ କାହିଁକି ?

ଉତ୍ତରକରେ ପ୍ରାୟ ଛ’ମାସ ରହି ଗାଙ୍ଗ ମାରନର ସ୍ତରକୁ ଚାଲିଆସିଲି । ମୋର ଓଡ଼ିଆ ଅଧାପନାରେ ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ବାବୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଥିଲେ । ସ୍ଵାୟମୀ ଚାକିରୀ ହୋଇଥିଲେ ଆଉ କିଛି ଅଧିକ ଦରମା ଦେଇ ରଖିଥାନ୍ତେ ବୋଲି କହିଲେ । ମୁଁ ବିଦାୟ ନେଇ ଆସିଲା ଦିନ ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କୁ ଉପଙ୍ଗର ଜର । ତଥାପି ଜର ଶେଯରୁ ଉଠି

ବସିଲେ । ମତେ କହିଲେ, “କୃଷ୍ଣ ବାବୁ ! ସୁବିଧା ଦେଖି ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଏଠାକୁ ପୁଣି ଅଣିପାରେ । ଆପଣଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ସାର୍ଟିଫିକେଟ ଦେବାକୁ ମୋର ଜାଣା !” ମୁଁ କହିଲି, “ଆପଣଙ୍କ ପରି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଶୁଭଦୃଷ୍ଟି ହିଁ ମୋର ଯଥେଷ୍ଟ ସମଦ ।”

ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧରେ ଅଛଦିନ ଥିଲି ସତ କିନ୍ତୁ ସେଠାକାର ଜନସମାଜ, ଛାତ୍ରସମାଜ ଓ ସାହିତ୍ୟକ ପରିବେଷନୀ ଭିତରେ ମୁଁ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ପାଉଥିଲି, ତାହା ବାପ୍ତିବିକ ମୋ’ ସ୍ଵତିରୁ ନିଭିବ ନାହିଁ ।

॥ ତିରିଶ ॥

୧୯୩୭ - ୩୭ - ୩୮

ସେହର ବିଶ୍ୱମର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା ୨ /୭ /୨୭

୧୯୩୭ ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଟାଙ୍ଗି ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ ମାଇନର ସ୍କୁଲ ନୂଆ ହୋଇ ବସିଥାଏ । ଟାଙ୍ଗା ଆମ ବାଣପୁରକୁ ଥିଲା ମାଇଲି ରାତ୍ରା । ମୁଁ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ଛାତ୍ରି ଟାଙ୍ଗି ମାଇନର ସ୍କୁଲକୁ ହେତ୍ପଣ୍ଡିତ ରୂପେ ଆସିବାକୁ ମଞ୍ଜିଲି ଅଛ ଦୂରଦ୍ଵାରା ଦୃଷ୍ଟିରୁ । ମୋର ଓଳସିହ ହାଇସ୍କୁଲର ସହପାଠୀ ନରସିଂହ ସୁବୁଦ୍ଧି ବିବ ପାସ କରି ସେଠି ହେତ୍ପମାନ୍ଦର ଥାନ୍ତି । ସେ ମତେ ଚିଠି ଲେଖିଲେ ଟାଙ୍ଗି ଆସିବାକୁ । ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହାଇସ୍କୁଲରେ ଥିବା ବେଳେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ହାତର ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ପାଇ ରଙ୍ଗାଜୀରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଦେଲି ମୋର ସମ୍ମାନ ତହିଁରେ ପ୍ରକାଶ କରି । ସ୍କୁଲ କମିଟିର ସଭାପତି ସେତେବେଳକୁ ଥାନ୍ତି ପଦ୍ଧତରଣ କାନ୍ତିନ୍ଦରୋ । ସେ ଟାଙ୍ଗିର ସବ୍ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍ । ଗେଜେଟେଡ୍ ପାହ୍ୟାର ଲୋକ । ମୋ’ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ତାଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ିଲା । ମୋ’ ରଙ୍ଗାଜୀ ଲେଖା ତାଙ୍କୁ ଏତେ ଭଲ ଲାଗିଲା ଯେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଭିତରୁ ମତେ ସେ ବାହିଲେ ଟାଙ୍ଗି ନବପ୍ରକାଶବିତ ମାଇନର ସ୍କୁଲକୁ ଶିକ୍ଷକ ରୂପେ ନେବାପାଇଁ । ସେଇବର୍ଷ ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ପୂଜାନ୍ତୁଟି ପରେ ପରେ ସ୍କୁଲରେ ଆସି କାମରେ ଯୋଗ ଦେଲି । ସ୍କୁଲର ସମାଦକ ଥାନ୍ତି ବେଶୁଧର ପଞ୍ଜନ୍ଯାକ ଟାଙ୍ଗିର ଜଣେ ସରବରାକାର । ଦେଖିବାକୁ ଲୋକଟି ତ୍ରିପଣ୍ଡ କଲା । ଶିକ୍ଷାଦୀକ୍ଷା ବିଶେଷ କିଛି ନଥାଏ । ବେଶ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ । ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ସୁନ୍ଦର ମିଶି ପାରନ୍ତି । ଟାଙ୍ଗି ଓ ଟାଙ୍ଗି ଆଖ ପାଖ ଗାଁର ସବୁ ଲୋକଙ୍କର ସୁଖ ଦୁଃଖ ବୁଝନ୍ତି । ସ୍କୁଲ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ଶିକ୍ଷାର ଚିକିଏ କ୍ଷୀଣ ଆଲୁଁ ଟାଙ୍ଗି ପରି ଅନୁନ୍ଦତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜଳାଇ ଦେବାପାଇଁ ଲୋକଟାର କି ଆଗ୍ରହ । କି

ଅଦମ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା ଓ ନିଷା ! ବିଶେଷ ସେ ଧନୀ ଲୋକ ତା ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ଅବଶ୍ୟ ସ୍କୁଲ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦିଗରେ ନରସିଂହ ଦାସ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଇତ୍ୟାଦି ସ୍ଥାନୀୟ ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସେଠି ଶିକ୍ଷକ ରୂପେ ରହି ତାଙ୍କୁ ସଥେଷ ସାହାୟ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବେଶୁଧରଙ୍କ ନିଷା ଓ ସାଧନା ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ମୁଣ୍ଡଚେକି ଠିଆ ହୋଇଛି ସ୍କୁଲକୁ ନୁଆ କରି ଗଡ଼ିବାରେ । ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଦରମା ପାଇବାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସ୍କୁଲର ଯାବତୀୟ ଆବଶ୍ୟକ ଜିନିଷପାତି ଆଣିବାରେ ବେଶୁଧର ବାବୁଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଚାହିଁଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଭଦ୍ର ଓ ମାନବିକତାସମନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ଅତି ଅଛି ଲୋକଙ୍କଠାରେ ଦେଖାଯାଏ ।

ନରସିଂହ ସୁବୁଦ୍ଧି ଟାଙ୍ଗି ନବନିର୍ମିତ ମାଇନର ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ବୋଧହୃଦୟ ହେବେ । ସେ କୌଣସି ସରକାରୀ ଚକିରୀ ପାଇ ସେ ବର୍ଷ ରାତ୍ରି ଗଲେ । ବାଣପୂର ହାଇସ୍କୁଲର ଶିକ୍ଷକ ବିଶ୍ୱାସ ଶତପଥ୍ୟଙ୍କୁ ବର୍ଷେ ପାଇଁ ଗୋଦାବରାଶ ବାବୁଙ୍କୁ କହି ଟାଙ୍ଗି ସ୍କୁଲକୁ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ରୂପେ ଅଣାଗଲା । ସେତେବେଳେ ସମୟଟା ନିର୍ବାଚନ ସମୟ । ଓଡ଼ିଆ ଆସେମିନ୍କୁ ଯିବାପାଇଁ ଗୋଦାବରାଶ ବାବୁ ଓ ହରିବନ୍ଦୁ ପରିଢାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଦିନିତା ଚାଲିଥାଏ । ବିଶ୍ୱାସ ବାବୁ ସେ ସ୍କୁଲକୁ ଗଡ଼ିବାକୁ ଆସିଲେ, ତା କେବଳ ନୁହେଁ, ସେ ଆସିବା ଦାରା ଟାଙ୍ଗି ଅଞ୍ଚଳରୁ ଗୋଦାବରାଶ ବାବୁ ବହୁ ଭୋଟ ପାଇବାର ବାଟ ଖୋଲିଯିବ - ଏ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟତମ କାରଣ ।

ସେ ବର୍ଷ ବାଣପୂର ପଞ୍ଚୁବୋଳ ପଡ଼ିଆରେ ଗୋଟାଏ ମନ୍ତ୍ରବତ୍ତ ସଭା ହେଲା । ଭଦ୍ରକର ଭୟିର ବନ୍ଦୁ ମହାପାତ୍ର ସେ ସଭାକୁ ଭାରି ପଚୁଆରରେ ସଭାପତି ଭାବରେ ଆସିଲେ । ହରିବନ୍ଦୁ ପରିଢାଙ୍କ ନିର୍ବାଚନରେ ଜିଶାଇବା ପାଇଁ ଜନସାଧାରଣରେ ପ୍ରଚାର କରିବା ସେ ସଭାର ଉଦେଶ୍ୟ ଥିଲା । ବହୁତ ଲୋକ ପଚୁଆର ଓ ସଭା ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଯାଇଥିଲି । ବିଶ୍ୱାସ ବାବୁଙ୍କର ଧାରଣା ହେଲା ଯେ ମୁଁ ହରିବନ୍ଦୁ ପରିଢାଙ୍କ ସପକ୍ଷରେ ରହି ତାଙ୍କୁ ନିର୍ବାଚନ କାମରେ ସାହାୟ୍ୟ କରୁଛି । ସେ ସଭାରେ କେତେବୁନ୍ଦାଏ ଗୀତ ଲେଖା ହୋଇ ବୋଲା ହେଉଥିଲା । ଗୋଦାବରାଶ ବାବୁଙ୍କୁ କିଏ କହିଲା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିପାଠୀ ସେ ସବୁ ଗୀତ ଲେଖିଛନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ମୋର ସକଳ ସାଧୁତାକୁ ସାକ୍ଷୀ ରଖି ମୁଁ କହୁଛି ସେ ଗୀତ ମୁଁ ମୋଟେ ଲେଖି ନଥିଲି । ଗୋଦାବରାଶବାବୁ ମୋର ଜବି ଭାବରେ ନେତୃସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବରେ ନମସ୍କାର । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସେ ସଭାର ଗୀତ ଲେଖିବା ଧାରଣା ତାଙ୍କର ମନରେ ଏତେ ବନ୍ଦମୂଳ ହୋଇ ରହିଲା ସେ ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଚାର କାମରେ ଗଲାବେଳେ ସେ ଟାଙ୍ଗା ସ୍କୁଲ ବାରଣ୍ଡାରେ କେତେ ସମୟ ବସନ୍ତି । ଆଉ ମାତେ ଦେଖାଇ କହନ୍ତି,

“ଜାଣିଲ ତୁଳ ! ଏ ହେଉଚନ୍ତି ତାଙ୍କର ସରାକବି । ଯାକୁ ନିର୍ବାଚନ କଥା କିଛି କହିବ ନାହାଁ ।”

ମୁଁ ଗୋଦାବରାଶ ବାବୁଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ମନ୍ତବ୍ୟ ଶୁଣି ମନେ ମନେ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରେ ଏବଂ ବିଚାରେ ଗୋଦାବରାଶ ବାବୁ କିଏ କ’ଣ କହି ଦେଲେ ତା’ କଥାରେ ଭାସିଯିବା ବଡ଼ ଦୁଃଖର କଥା ! ବିଶ୍ଵନାଥବାବୁ ଖୋର୍ଦ୍ଧ ତେପୁଣ୍ଡ ଜନିସପେକୁରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଲେଖିଲେ ମୁଁ ନିର୍ବାଚନ କାମରେ ଯୋଗ ଦେଇଛି ବୋଲି । ମୁଁ କାହାପାଇଁ ନିର୍ବାଚନ କାମରେ ପ୍ରଗାର କରିନି । ମୁଁ ମୋ’ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାମରେ ଥାଏ ।

ଏସବୁ ଫଳରେ ତାଙ୍କି ସ୍କୁଲରେ ଗୋଟାଏ ଭିନ୍ନ ଧରଣର ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ମତେ କେବଳ ବେଶୁଧର ବାବୁଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ବିଶ୍ଵନାଥ ବାବୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଭିନ୍ନ ଆଖିରେ ଦେଖିଲେ । ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ଶିକ୍ଷାର ଆଲୋଚନାମୂଳକ କଥା, ଅନୁଷ୍ଠାନର ଗଠନମୂଳକ ଚିତ୍ରା - ଏ ସବୁ ସରିବା କଥା । କିନ୍ତୁ ସେ ସବୁ କହିଁ ? ଶିକ୍ଷାର ନିର୍ମଳ ବାତାବରଣ ଭିତରେ ରାଜନୀତିର ଜୁଟିଲ ଦଳଗତ ମନୋଭାବ ରହିଲେ ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ର ପକିଳ ହୋଇଯାଏ । ସତୋଟ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଉନ୍ନତ ଛାତ୍ର ସେବୁ ଫୁଟି ଉଠିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ମୋର ମନେ ଅଛି, ସ୍କୁଲର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସହକର୍ମୀ ଶିକ୍ଷକମାନେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଘରଣାରେ ବିଶ୍ଵନାଥ ବାବୁଙ୍କୁ କଥଣ କହିଦେଲେ । ଯଦ୍ବାରା ବିଶ୍ଵନାଥ ବାବୁ ମୋ’ ଉପରେ ଗର୍ଜନ ଚର୍ଜନ କଲେ । ବିଶ୍ଵନାଥ ବାବୁ ମୋର ବହୁ ଦିନର ଶିକ୍ଷକ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ତ ସ୍ଥେଷ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ଏବେ ମଧ୍ୟ ପୂଜାକରି ଆସୁଛି । ସେବିନ ମୁଁ ବ୍ୟଥତ ହୋଇପଡ଼ିଲି । ବେଶୁଧର ବାବୁ ଯଦିତ ଉଛ ଶିକ୍ଷିତ ନୁହୁନ୍ତି, ଭାରି ବୁଦ୍ଧିମାନ ଓ ମିଳାମିଶା ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ । ସେ ଖବର ଶୁଣି ଧାଇଁ ଥାଇଁ ଏବଂ ଆମ ଭିତରେ କଳି ହିଣ୍ଣାଇ ଦେଇଲେ । ସହକର୍ମୀ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଚିକିଏ ବିରକ୍ତି ଦେଖାଇ କହିଲେ, “ଏଇ ସାଧାରଣ ଚିକିଏ କ’ଣ କଥାରେ ତୁମେ ବିଶ୍ଵନାଥ ବାବୁ ଓ କୃଷ୍ଣବାବୁଙ୍କ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ କଳି ସୃଷ୍ଟି କଲ ?”

ଏ ଘରଣାର ପରେ ପରେ ମୁଁ ଦେଖିଲି ମତେ ଆଉ ସେଠି ରଖିବାକୁ ସେମାନଙ୍କର ଆନ୍ତରିକ ଜାହା ନାହାଁ । ଯେଉଁଠି ପ୍ରାଣଭରା ମମତାଭରା ବ୍ୟବହାର ନାହାଁ, ଯେଉଁଠି କଥା କଥାକେ ସଦେହ ଓ ଛିଗୁଲେଇ କରି କଥା କହିବାର ବାତାବରଣ, ସେଠି ରହିବା ଦ୍ୱାରା ଜୀବନର ଉନ୍ନତ ଦୃଷ୍ଟିଭାବୀ ସଙ୍କୁଟିତ ହୋଇଯିବ । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ସବୁବେଳେ ଗୋଟାଏ ଅଶାନ୍ତି ଅସନ୍ନୋଷର ଅନ୍ତକୁପ ଭିତରେ ରହିବାକୁ

ହେବ । ତେଣୁ ସେ ସ୍ଥାନ ମୁଁ ଛାଡ଼ିଯିବାକୁ ମନସ୍ତୁ କଲି । ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିପାରେ । ରାଜନୀତିର ଲୋକ ଦଳୀଯ ମନୋଭାବ ଧରି ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ରହିଲେ ସେମାନେ ଶିକ୍ଷା ଓ ଶିକ୍ଷକର ମହତ୍ଵ ବୁଝିବେ କ'ଣ ?

ମୁଁ ଟାଙ୍ଗିରେ ଥିବାବେଳେ ପରିବାର ନେଇ ରହିଥିଲି ପ୍ରାୟ ଛଅମାସ । ଫଳରେ ମୋର ଖାଇବା ପିଇବା ଓ ମନର ପୂର୍ବ ରହିବା ଦ୍ୱାରା ମୋର ସାମ୍ବୁଦ୍ଧ ଖୁବ୍ ଭଲ ହୋଇଗଲା । ମୁଁ କବିତା ତ ଲେଖୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଯେତେ କବିତା “ସହକାର’କୁ ଦିଏ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଛପା ହୁଏନି । ମୋ’ସୀ ମତେ ଦିନେ କହିଲେ, “ତୁମେ ଏତେ ଗାତ୍ର ପ୍ରତି ମାସରେ ଦରତ ସେ ପଢ଼ିକାକୁ । ପଢ଼ିକାର ସମାଦକ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଛାପୁ ନାହାନ୍ତି । କାହିଁକି ଲେଖୁଚି, କାହିଁକି ଦରତ, ତୁମେ ଟିକିଏ ଅପମାନ ବୋଧ କରୁନ ?” ମୁଁ କହିଲି, “ନା, ଏଥରେ ଅପମାନ ବୋଧ କରିବାର କିଛି, କାରଣ ନାହିଁ । ମୋ’ କବିତା ହୁଏତ ସେତେ ଭଲ ହେଉ ନଥିବ । ଯେତେବେଳେ ଭଲ ହେବ, ସେମାନେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରିବେ । ଏଥରେ ଦୁଃଖ, ଅପମାନ କରିବାର କ'ଣ ଅଛି ? ତୁମେ ତର୍କାରୀ ରାଶୁଚ । ଭାରି ସୁଆଦ ଲାଗିଲା । ତୁମେ ପ୍ରଶଂସା ପାଇଲ ଆଉ ଜଣେ ଝିଅ ତର୍କାରୀ ରାଶିଲା । ସମସ୍ତେ ଖାଇଲେ । ଭଲମନ୍ୟ କିଛି କହିଲେନି । ତେଣୁ ସେ ଝିଅ ଅପମାନ ବୋଧ କରିବାର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ । ସେ ଚେଷ୍ଟା କରିବ ସୁଆଦ କରି ରାଶିବାକୁ । ଚେଷ୍ଟା ଓ ନିଷ୍ଠା ବଳରେ ସେ ଦିନେ ପ୍ରଶଂସା ପାଇବ ହିଁ ପାଇବ । ମୁଁ ସେଇ ଚେଷ୍ଟା ଓ ନିଷ୍ଠା ପଥର ପଥକ ।” ମୁଁ ମୋ’ ବସାର ଦୁଆର ପାଖେ ବସିବି ଓ ଖଣ୍ଡିଏ ବହି ଧରି ପଢ଼ୁଛି, ଦିନେ ମୋ’ରି ସାହିର ଗୋଟିଏ ଲୋକ ମୋ’ ପାଖକୁ ଆସିଲା ଏବଂ କହିଲା, “ଆଜ୍ଞା ଆପଣଙ୍କର ପାଖରେ ଗୋଟିଏ କାମ ଅଛି ମୋର ।” ମୁଁ ପଚାରିଲି, “କି କାମ ?” ସେ କହିଲା, “ମୋର ଚକା ଦଶଟି ଦରକାର । ଆପଣ ଏଇ ଗୋଟିଏ ଅଳକାର ବନ୍ଦା ରଖି ମତେ ଚକା ଦଶଟି ଦିଅନ୍ତୁ !” ସେଇ ଅଳକାର ଲୋଥ କି ପୁଲଗୁଣାଟିଏ ହବ ଦେଖି ମନେ ମନେ କାହିଁ ପକାଇଲି । ବିଚାରିଲି, କେଉଁ ଝିଅ କି ବୋହୁକୁ ନିରାଜରଣା କରି ଏ ଲୋକଟି ଚକା ଦଶଟି ପାଇଁ ଏ ସବୁ ଧରି ମୋ’ପାଖକୁ ଧାଇଁ ଆସିଛି । ଯେଉଁ କିଶୋରୀ ବଧୁ ଏ ଅଳକାରଟି ଓହୁରଥିବ, ତା’ଦିହରୁ, ତାକୁ କେତେ ବାଧୁଥିବ । ଆଖିରୁ ନାରବ ଲୁହ ହୁଏତ ପରିବାରର ସବୁରି ଅଜଣାରେ ବୋହି ଯାଇଥିବ । ମୁଁ କ’ଣ ଏହେ ହୃଦୟହାନ, ଯେ’ ଏ ଅଳକାର ଏହାତୁ ବନ୍ଦା ରଖି ଯା’କୁ ଦଶଚକା ଦେବି । ନା, ତା’ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଲୋକଟିକୁ ବଡ଼ ବିନୟ ଭାବରେ

କହିଲି, “ତୁମେ ଏ ଅଳକାର ମୋଡେ କାହିଁକି ଦେଖାଇଲ, ଯା’କୁ ନେଇଯାଅ ! ମୁଁ ମୋ’ ଜୀବନରେ କାହାଠୁ କିଛି ବନ୍ଦା ଗଣେନି କି ଟଙ୍କା ପଇସା କରଇବାରଙ୍କ ଦିଏନି ! ଛୋଟାରୁ ବଡ଼ ଯାଏଁ ଅନେକ ଚକିରାବାକିରିଆ ଲୋକ ଟଙ୍କା ପଇସା କରଇ ଦେଇ ସୁଧ ବା କଳନ୍ତର ରଖି ଜୀବନରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପଇସା କମାନ୍ତି । ତହିଁରେ କୋଠବାଡ଼ି କରନ୍ତି । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଏ ବାଟର ବାଟୋଇ ନୁହେଁ । ଧନୀ ହେବାର ଆକାଂକ୍ଷା, ଧନ ସଞ୍ଚୟ କରିବାର ଅଭିକାଷ ମୋର ନାହିଁ । ଲୋକଟିକୁ ଦଶଟି ଟଙ୍କା ଦେଇ କହିଲି, “ତୁମେ ବାବୁ, ଯା’କୁ ନିଅ । ସୁଦିଧା ଦେଖି ଶୁଣିବ । କିନ୍ତୁ ଏକ ଅଧିଳା ମତେ କଳନ୍ତର ବା ସୁଧ ବୋଲି କିଛି ଦବର୍ଣ୍ଣ । ଯେବେ ବା ଶୁଣି ପାରିବନି ତହିଁରେ ମୋର ଦୁଃଖ ନାହିଁ ।

ଲୋକଟି ଆଶ୍ରଯ୍ୟ ହୋଇ ମତେ ଘଢ଼ିଏ ଯାଏଁ ଚାହିଁକା ଏବଂ ଟଙ୍କା ଦଶଟି ଧରି ଚାଲିଗଲା ।

ମତେ ଏବେ ଆସି ଛପନ ବର୍ଷ ହେଲା । ମୋ’ ସାରା ଜୀବନରେ ମୁଁ କାହାକୁ ଟଙ୍କା ପଇସା କେବେହେଲେ କରଇ ଦେଇନ୍ତି । ଏକେତ ମୋ’ପାଖରେ ପଇସା ନଥାଏ । ଯେବେ ବା ଥାଏ କିଏ ଆସି ମାଗିଲେ ଧାର ଦିଏ, ଏବଂ ସେମାନେ ବିନା ସୁଧରେ ମତେ ସେମାନଙ୍କର ସୁବିଧା ଦେଖି ଦୁଷ୍ଟି ଦିଅନ୍ତି । ଟଙ୍କା ଧାର ଦେଇ ମୁଁ କେବେ କାହାକୁ ମାଗେନି କାଲେ କାହା ମନ୍ଦରେ କଷ ହେବ ବୋଲି । ଜମିଟି କେତେ କାହାଠି ରହି ଦୁଡ଼ି ଯାଇବି । ମୁଁ ସେଥିରୁ ଶୋଚନା କରେନି ବା କାହାକୁ ଅବଶ୍ୟା ବା ବିରକ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚାହାଣାରେ ଚାହିଁନି ।

ଟଙ୍କା ପଇସା କରଇ ଦେଇ ସୁଧ ନେବା ପ୍ରଥାଗକୁ ମୁଁ ପିଲାଦିନ୍ତୁ ଏବସାଏ ବଡ଼ ଦୁଃଖ କରି ଆସିଛି । ମଣିଷ ସମାଜ ଭିତରେ ବାହାର ବିପଦଆପଦ ପଡ଼ିଲା କିଏ କାହା ପାଖକୁ ଧାଇଁ ଆସିଲା କେଡ଼େ ଆତୁର ଭାବରେ ଟଙ୍କା କେତୋଟି ଉଧାର ନବ ବୋଲି । ତାର ବିପଦ ବେଳେ ତାକୁ ସାହାୟ କରିବା ମାନବୋଚିତ ଧର୍ମ । କିନ୍ତୁ ସୁଧ କଳନ୍ତର ତା’ଠୁ କଷି କରି ନେଇ ତାକୁ ସରସ୍ଵାତ କରିବା ପାଷଣ୍ଟର କର୍ମ । ଏ ଭଲି ପାଷଣ୍ଟ ନର ସମାଜରେ ବହୁତ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦୟ । ଟାଙ୍କି ମି.ଇ. ସ୍କୁଲର ପଞ୍ଚପଟେ ମାତ୍ରାସ ଛୁକ ରୋଡ଼ଟା ବକ୍ରିଳ ଗତିରେ ପଡ଼ିଛି । ତାର ଯାଏ ପାଖେ ରନ୍ମାଳା ବୋଲି ଛୋଟ ପାହାଡ଼ିଏ ଓ ପାହାଡ଼ ତଳେ ବୁଦ୍ଧିବୁଦ୍ଧିକିଆ । ବ ଟାଗୁନ୍କ ସଢ଼କର ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ବରଗଛ ଆମଗଛ କୋଚିଲା ଗଛ ଆକାଶକୁ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି କେଉଁ ଆଦିମ କାଳରୁ ଯେପରି ଠିଆ ହୋଇବି ନିର୍ବର୍ଗ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରହରା ପରି ।

ଏପ୍ରିଲ ମାସଟା, ସକାଳୁଆ ସ୍କୁଲ ହେଉଛି । ପ୍ରାୟ ଅସି ଏଗାରଟା ବାଜିଲାଣି, ଆଉ ଅଛ ସମୟପରେ ସ୍କୁଲ ଛୁଟି ହୋଇ ପାଇଁ । ମୁଁ ବିଶ୍ଵନାଥ ବାବୁ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଆଉ କେତେଇଶା ଶିକ୍ଷକ ସ୍କୁଲ ଅପରେ ଘରେ ବସି କଥା ଭାଷା ହେଉଛୁ । ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ଘର ସ୍କୁଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଚରୁ ଆଏ ଆମ କାନ ତାବଦା କରିଦେଲା । ଦେଖିଲୁ ଗୋଟାଏ ସୁରର ଚକ ଚକିଆ ଧଳା ମରର କାର ସଢ଼କ ତଳେ ଓଳଟି ପଡ଼ିଛି । ସ୍କୁଲର ଅଗଣିତ ଛାତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷକମାନେ ସମସ୍ତେ ଆମେ ଦଉଡ଼ିଗଲୁ ଘରଣା କ'ଣ ଦେଖିବା ପାଇଁ । ମରଟା ଚାନ୍ଦିବନା ହୋଇ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇନି ସତ, କିନ୍ତୁ ଅସମବ ପ୍ରକାରେ ବହୁତ ଜାଗାରେ ନେପା ହୋଇଯାଇଛି । କୌଣସି ଗୋଟାଏ ମଞ୍ଚବଡ଼ ଜନ୍ମ ଖୁରା ଚାରିଟା ଉପରକୁ ଚେକି ରହିଲା ପରି, ଚାରି ଚକ ଉପରକୁ ଚେକି ମରଟ କାରଟା ପ୍ରାଣହାନ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିରହିଛି । ତା' ଭିତରେ ମର ତ୍ରାଜଭର ଦେହ ଗୋଟାଯାଇ ରକ୍ତସ୍ନାନ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଦେହରେ ଚେତାଚବର ନାହିଁ । ସଢ଼କ ଉପରେ ଜଣେ ଗୌରିକାନ୍ତି, ପୃଥ୍ବୀଳ ଦେହ, ଗୁରୁ ଗମ୍ଭୀର ବଦନ ବ୍ୟକ୍ତି ମରଟ କାର ପ୍ରତି ନିରିଷ ଦୂଷି ପକାଇ ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି । କପାଳ, ନାସା, ଚିକିଏ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହୋଇ ତହିଁରୁ ରକ୍ତ ପ୍ରତି ଭାବୁଟି । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ବିଶ୍ଵନାଥ ଶତପଥୀ ତାଙ୍କୁ ଜଂରାଜାରେ ପଚାରିଲେ, "May I know who you are ?" ସେ କହିଲେ "I am the chief of Parala."

ପାରଳା ମହାରାଜା ସିଏ ବୋର୍ଡି ଆମେ ସମସ୍ତେ ବୁଝିନେଲୁ । ଓଡ଼ିଶାର ସିଏ ସେତେବେଳେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ । ବ୍ରହ୍ମପୁରୁଷ କଟକ ଯାଉଥିଲେ । ହଠାତ୍ ଟାଙ୍କି ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଖାଇରେ ବାଜି ମର ଓହଟି ପଡ଼ିଲା । ପାରଳା ମହାରାଜା ଆସମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, "ଦେଖନ୍ତୁ ଚିକିଏ, ତ୍ରାଜଟଟି କି' ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି ।"

ବହୁତ ଲୋକେ ଆଖି ପିଛୁଲାଙ୍କେ ଜମିଗଲେ । ପାଖରେ ତାକୁରଖାନା ଓ ତାକ ବଜଳା । ତ୍ରାଜଭରଙ୍କୁ ସେଇ ଭଙ୍ଗା ମରର ଭିତରୁ ବାହାର କରି ତାକବଜଳାକୁ ଅଣା ହେଲା । ପାରଳା ମହାରାଜା ଓ ତ୍ରାଜଭରଙ୍କୁ ସ୍ନାନୀୟ ତାକୁରଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଚିକିତ୍ସା କରାହେଲା । ଚାଲିଶି ଜଣ ଲୋକ ଲାଗି ଭଙ୍ଗା ମରଟାକୁ ଭିଡ଼ିଭିଡ଼ି ତାକ ବଜଳାକୁ ଆଣିଲେ । ଦେଖାଗଲା ସେଇ ମରର ଚକ ଖରାପ ହୋଇ ଯାଇଛି । ସେତିକି ବେଳେ ଜଣେ ସାହେବ ସେଇ ତାକବଜଳାରେ ରହୁଥିଲେ । ସେ ବୋଧହୁଁ ମରଟ ମେକାନିଜମ ଜାଣନ୍ତି । ପାରୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଅସଜ ମରଟାକୁ ସଜ କରିବାକୁ । ଚେଷ୍ଟାରେ ଜୟମୁକ୍ତ ହେଲେନି ସତ ତଥାପି ରାତି ଆଠଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଠିକ୍

ଅବସ୍ଥାକୁ ଆଣିବାକୁ ପ୍ରାଣପଣେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି । ସେ ଚେଷ୍ଟା ଏକବାର ଅସମ୍ଭବ ଧରଣର । ମଣିଷ ମଣିଷକୁ ବିପଦ ଆପଦରେ ସାହାୟ୍ୟ କଲେ ଏଇପରି ଅସମ୍ଭବ ଆକାରରେ ସାହାୟ୍ୟ କରିବ - ଏଇ ଜିନିଷଟା ମୁଁ ସେଠି ଠିଆ ହୋଇ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । ମହାରାଜାଙ୍କ ଖୁଆପିଆ ଉତ୍ସାହ ପାଇଁ ସେବା ଶୁଣୁଷା ପାଇଁ ସବୁ ପ୍ରକାର ଯୋଗାଡ଼ ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ସେଇ ତାକବଜାଳାରେ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ମହାରାଜା ଚିକିଏ ସ୍ଵର୍ଗ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଚୌକିରେ ବସିରୁ ତାକବଜାଳାର ଆଗପାଖ ପଡ଼ିଆ ଉପରେ । ଆଉ କେତେ ଖଣ୍ଡ ବେଅରେ କେହି କେହି ଶିକ୍ଷକ ଭବୁଲୋକ ବସିରୁ । ପ୍ରାୟ ପଚାଶ ଲୋକ ଚାରିଆଡ଼େ ମହାରାଜାଙ୍କୁ ଘେର କରି ଠିଆ ହୋଇରୁ । ଏତିକିବେଳେ ଗୋଟାଏ ଲୋକ ଚିକିଏ ଚା' ଗୋଟାଏ ଅର୍ଦ୍ଧରୁ ପାତ୍ରରେ ଧରି ମହାରାଜାଙ୍କୁ ଦେବାକୁ ଆସିଲା । ସେ ଲୋକଟି ସେଇ ଗାଁର । ଆଖୁ ଲୁଚିନି ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିଏ ପିଛିରି । ସମସ୍ତେ ନାକଚେକି ତାକୁ କହିଲେ, “ସିଆଡ଼େ ରହ । ମହାରାଜ ଏଇ ଚା' ଏଇ ଅସନା ଭଙ୍ଗା କପ୍ରରେ କ'ଣ ଖାଇବେ ? ନା, ମହାରାଜକୁ ଚା' ଦିଆ ହେବନି ।”

ମହାରାଜଙ୍କ ଆଖି ପଡ଼ିଲା ସେଇ ଲୋକଟି ଉପରେ । ମହାରାଜ ଚିକିଏ ହସିଦେଇ କହିଲେ, “ତାଙ୍କୁ ମନା କରନି । ମୋର ବିପଦର ଖବର ପାଇ ଯିଏ ଯାହା ପାରିଲା ସିଏ ତାହା ଦେବାପାଇଁ ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇ ଆସିରି । ଅନ୍ୟର ଦୁଃଖ ବିପଦରେ ତରଳି ଯିବା ଲୋକ ଦୁନିଆରେ ଖୁବ୍ କମ । ସେ ଚା' କପ ଓ ଚା'ରୁ, ଚା' ହୃଦୟର ଚା' କପ ଓ ଚା' କେଡ଼େ ପ୍ରାଣ ପ୍ରାତିକର ଓ ମିଠା ! ସମସ୍ତେ ତୁନି ପଡ଼ିଲେ । ଲୋକଟି ଚା' କପଟି ଥୋଇ ଦେଇ ଠିଆ ହେଲା । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଦେଖୁଥିଲି, ମହାରାଜଙ୍କ ଆଖିପରି ।

ଦୁନିଆରେ ସମସ୍ତକର ଆଖି ଅଛି କିନ୍ତୁ ଖୁବ୍ କମ ଲୋକ ଆଖିରେ ଦେଖି ପାରନ୍ତି ।

ଉତ୍ତିମଧ୍ୟରେ ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରାଶଙ୍କୁ ପାରଳା ମହାରାଜାଙ୍କ ମର ଦୁର୍ଘଟଣା ବିଷୟ ଖବର ଦେବାପାଇଁ ଜଣେ ଲୋକ ବାଣୟୁର ଗଲା ଗାଡ଼ିରେ । ସେତେବେଳେ ଚାଙ୍ଗିରୁ ଖବର ଦେବାପାଇଁ ଫୋନ୍, ବା ଟେଲିଗ୍ରାମ ଅପିସ ନଥିଲା । ଗୋଦାବରାଶ ବାବୁ ପ୍ରାୟ ରାତି ଆଠଟାରେ ନିଜ ମର କୁଇକୁ ଝାଁଝି ହାଇବଜାଳାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ପାରଳା ମହାରାଜା ଓ ଗୋଦାବରାଶ କ୍ରାନ୍ତି ଜେଜାଜିତେ କ୍ରାନ୍ତି ଅଧ୍ୟ କଥାବାରୀ

ହେଲେ । ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁଙ୍କ କାର ସହିତ ମହାରାଜଙ୍କ ଉଜ୍ଞା କାରଟି ଶୁଣା ହେଲା । ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁ ଓ ପାରଳା ମହାରାଜ ସେବିନ ରାତିରେ କଟକ ଗଲେ ।

ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁ ମହାରାଜଙ୍କ ସହ କଥାଭାଷା ହେଲାବେଳେ “Your honour! Your honour!” ବୋଲି ଅନେକ ବାର କହୁଆଛି । ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁଙ୍କ ଭଲି ଏତେ ବଡ଼ ପଣ୍ଡିତ, କବି, ଦେଶପ୍ରେମୀ ଏତେ ନମ୍ରତା ସୂଚକ Your honour ପଦ ରଜାଙ୍କ ଆଗରେ କାହିଁକି ଏତେଥର ବ୍ୟବାହର କଲେ ବୋଲି ‘ମୋ’ ମନରେ ଗୋଟିଏ କୌତୁଳ ଖେଳିଗଲା । ପାଖରେ ଥିଲେ ପଣ୍ଡିତ ଗୌରହରି ପଚନାୟକ, ଟାଙ୍କି ସ୍କୁଲର ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ । ତାଙ୍କ ଘର ଆମ ବାଣପୂର । ସେ ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁଙ୍କର ପ୍ରାୟ ସମସାମ୍ୟକ ବା ତାଙ୍କୁ ବୟସରେ ପ୍ରାୟ ତାରି ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ସାନ ହୋଇ ପାରନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଏକଥା ପଚାରିବାରେ ସେ କହିଲେ, “କାହିଁ ଗଜପତି ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡ ମହାରାଜା ଆଉ କାହିଁ ରିକାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର ! ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁ ସମ୍ମିଳିତ ଦ୍ୱାରା ହୋଇ କହିବେନି କିପରି ।”

ପଣ୍ଡିତ ଗୌରହରି ପଚନାୟକଙ୍କର ଏ କଥା ମୋ’ ମନକୁ ପାଇଲାନି । ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ, କବି ଗୋଦାବରୀଶ ତ ବହୁ ବର୍ଷ ଧରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ସଭାର ଜଣେ ଉଚକୋଟୀର ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ । ଗୋଦାବରୀଶଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ରିକାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି ଆଖ୍ୟା ଦେବାରେ ମୁଁ ମନେ ମନେ କ୍ଷୁଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠିଲି, ମୁଁ ମନେ କଲି ତା’ ନୂହେଁ ଗୋଦାବରୀଶବାବୁ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପାରଳା ମହାରାଜଙ୍କୁ Your honour ବୋଲି କହିବାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସତ୍ୟତା ଅଛି । ମହାରାଜଙ୍କୁ ସେ ମହାରାଜା ଭାବରେ ସମ୍ବାନ୍ଦ୍ର ଦେବନ୍ତି । ଏଥରେ ନିଜର ଦୈନିକ ପ୍ରକାଶର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ନାହିଁ । ଯିଏ ମର୍ଯ୍ୟାଦାବନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ସେ ଅନ୍ୟକୁ ତାର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦେବାରେ ପଛଘୁଞ୍ଚ ଦେବନି । ଯାହା ଯାହାର ନିର୍ମୟ ପ୍ରାୟ ତାଙ୍କୁ ତାହା ନ ଦେବା ହିଁ କେବଳ ଉତ୍ସତାର ଅଙ୍ଗହାନି ହବନି ବରଂ ଅମଣିଷପଣିଆ ପ୍ରକାଶ ପାଇବ । ଅନେକ ଗୌରବର ଅଧିକାରୀ ଗୋଦାବରୀଶ ଗୌରବ ଦେଇ ପାରନ୍ତି ଯିଏ ଗୌରବ ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ ।

କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ବୋଉ ହରିଷ କରିବ ବୋଲି ଟାଙ୍କି ବସା ଛାଡ଼ି ଗାଁକୁ ଯିବ ବୋଲି କୋଡ଼ିଲା । କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର ଦି’ ତାରିଦିନ ପୂର୍ବରୁ ତାକୁ ଗାଁରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଆସିଲି । କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣମା ଦିନ ରାତିରେ ବୋଉ ଖାଇ ପିଇ ଚୁଲି ମୁଣ୍ଡରେ ବିଶିଷ୍ଟ ଦେଖିଲା ଯେ ତା ବାଁ ଗୋଡ଼ ଗୋଟି ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଘା’ ବାହାରିଛି । ସେ ଘାଆ ଦିନକୁ ଦିନ ମାଡ଼ି ଉଠିଲା । କାର୍ତ୍ତିକ ମାସଟା କିମିତି କିମିତି ବିତିଗଲା । ଘା’ର

ଆଉ ଉପଶମ ହେଲାନି । ବୋଉ ଦିନକୁ ଦିନ ଜାର୍ଣ୍ଣଶର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଭାଇନା ଚିଠି ଲେଖିଲେ ମୋ' ସୀକୁ ଗାଁକୁ ଶାସ୍ତ୍ର ପଠାଇ ଦେବାକୁ ବୋଉର ସେବା ଶୁଣ୍ଟଷା ପାଇଁ । ମୁଁ ସ୍ଵାକି ଘରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଆସିଲି ।

ମୁଁ ଟାଙ୍କି ଚାକିରୀ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ୧୯୩୮ ଜାନୁଆରୀ ମାସରେ ଆଠମଳ୍ଲିକ ଚାଲିଗଲି ସେଠା ମାତ୍ରନର ସ୍କୁଲରେ ଚାକିରୀ କରିବା ଲାଗି । ଭାଇନାଙ୍କୁ ଚିଠି ପାଇଲି ବୋଉର ଅବସ୍ଥା ଅତି ଖରାପ । ଏ ଖରାପ ପାଇ ଛୁଟି ନେଇ ଗାଁକୁ ଆସିଲି । ବୋଉର ଅବସ୍ଥା ଚିକିଏ ଭଲ ଆଡ଼କୁ ଯାଉଛି ବୋଲି ମନେ ହେଲା । ତେଣୁ ମୁଁ ଓ ମୋର ଯେତେ ବନ୍ଦୁ ବାନ୍ଧବ ଆସିଥିଲୁ, ସମସ୍ତେ ଚାଲିଗଲୁ ।

ମୁଁ ଆଠମଳ୍ଲିକ ଗଡ଼ରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି । ସେଦିନ ରାତିରେ ଶୋଇଛି ଗୋଟିଏ ଅଶୁଭ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖିଲି । ସେ ସ୍ଵପ୍ନଟା ହେଉଛି ଯେ ବୋଉ ମରିଯାଇବି ଆଉ ମୁଁ ଓ ମୋର ଝାତି ଲୋକମାନେ ପାଣିକୁ ସ୍ଵାନକୁ ଯାଉଛୁ । ରାତି ପାଇ ଆସୁଥିଲା । ସେଇ ସ୍ଵପ୍ନର ଘଟଣା ମନକୁ କ୍ଷଣିକ ପାଇଁକି ଚିକିଏ ଅସ୍ତ୍ରିର କରି ପକାଇଲା । ସକାଳୁ ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ ସ୍କୁଲକୁ ବାହାରିଲି ସ୍କୁଲରେ ଯୋଗ ଦେବି ବୋଲି । ସ୍କୁଲକୁ ଯିବା ବାଟରେ ତାକପର ପଡେ । ସେଠି ସବୁଦିନ ପ୍ରାୟ ସକାଳୁ ତାକ ଖୋଲା ହୁଏ । ରାତ୍ରି ବୋଲି ଜଣେ ତାକ ପିଅନ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ମତେ ଦେଲା । ମୁଁ ଘର ଛାଡ଼ିବା ପର ଦିନ ବୋଉ ମରିଯାଇବି ବୋଲି ଭାଇନା ଲେଖନ୍ତି । ସ୍କୁଲକୁ ଯିବି କ'ଣ ? ସେଇତୁ କାହି କାହି ବସାକୁ ଫେରିଲି । ଜୀବନର ଶେଷ ମୁହଁର୍ରରେ ବୋଉକୁ ଚିକିଏ ଦେଖି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସେଇ ଲୁହ ଅଖିରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ୍ୟ ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଚିଠିଟି ଦେଖାଇଲି । ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ୍ୟବାବୁ ହାକିମ ମିଞ୍ଚାସର ଲୋକ ନୁହୁଟି । ହୃଦୟବାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି । ସେ ମତେ ବାଟ ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ କେତୋଟି ଟଙ୍କା ଦେଲେ ଏବଂ ସେଇ ସକାଳ ବସରେ ଗାଁକୁ ଯିବାକୁ କହିଲେ । ଗାଁକୁ ଆସିଲି । ଘରେ ସବୁ ଅଛି, ସମସ୍ତେ ଅଛନ୍ତି, ବୋଉ ନାହିଁ । କିଏ ଜଣେ ଆଡ଼ାୟ ବ୍ୟକ୍ତି ହଠାତ ମତେ ଦେଖି କହି ଉଠିଲେ, “କୃଷ୍ଣ କିମିତି ମା’ ଛେଉଣ ପରି ଦେଖାଯାଉଛି ।” ପ୍ରାଣର କୋହ ବଢ଼ି ଆସିଲା ।

ପୁଅ ଅଖିର ଲୁହ ମାଆରୁ ବଳି କିଏ ଏତେ ଅନୁଭବ କରିବ ? ମୁଠେ ସୁଖରେ ଖାଇବାକୁ ନ ମିଳିଲେ ଜନମ କଲା ମାଆ ଛଡ଼ା କିଏ ଏତେ ମନେ ପଡ଼ିବ ?

॥ ଏକତିରିଶି ॥

ଗୟାଧର ରାଉତ

ସେହର ବିଶ୍ୱମର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ଡା. ୯ । ୯ । ୩୫

୧୯୯୯-୪୦ ମସିହାର କଥା । ମୁଁ ୧୯୯୯ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ ପ୍ରଥମ ସପ୍ତାହରେ ଆଠମାଳିକ ଛାଡ଼ି ଯାଇପୂର ବିରଜା ମି.ଇ. ସ୍କୁଲକୁ ଗଲି ହେଡ଼ି ପଣ୍ଡିତ ଚାକିରୀରେ । ସେଠି ମୋର ପ୍ରଥମ କାମ ହେଲା ଷଷ୍ଠ ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଜୀବିତର ପଢ଼ାଇବା । ମତେ ଦେଖି ହୁଏତ ମ୍ୟାନେଙ୍କିଂ କମିଟି କେତେକ ସଭ୍ୟ ବିଚାରିଲେ ଏ ତ ଜମିଟି ଛୋଟ ମଣିଷଟିଏ ଦିଶୁଚନ୍ତି, ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଏ ବାବୁ କ'ଣ ପଡ଼ାଇବେ ? କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଚାକିବାର ଅଛ କେତୁଟା ଦିନ ଭିତରେ ତାଙ୍କର ଏ ଧାରଣା ମନରୁ ଯୋଜି ହୋଇଗଲା । ବିଦ୍ୟା, ବୃଦ୍ଧି, ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ - ଏସବୁ ମଣିଷର ରୂପରେ, ଆକାରରେ, ପୋଷାକ ପଢ଼ରେ ନ ଥାଏ । ଥାଏ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଶକ୍ତିର ବିକାଶରେ । ନିର୍ଭୂତ କୁଟୀର ଭିତରେ ବସି ଯିଏ ବାଣୀ ଆରାଧନା କରି ପାରିବି, ତାର ରୂପ ରେକ କ'ଣ ଦରଜାର । ସେଇ ତାର ରୂପ, ସେଇ ତାର ରେକ, ସେଇ ତାର ସବୁ ।

ମୁଁ କେତେଦିନ ଶିକ୍ଷକତା କରିବା ଭିତରେ ଜଣେ ତରୁଣ ଛାତ୍ରଙ୍କର ପ୍ରତିଭାର ପରିଚୟ ପାଇ ମୁଁ ତାଙ୍କରି ସହ ଅନନ୍ତ ମମତାରେ ବାଞ୍ଚି ହୋଇଗଲି । ତାଙ୍କ ନାଁ ଗୟାଧର ରାଉତ । ଯାଇପୂର ସହରଠୁ ଦୁଇ ମାଇଲ ଦୂରରେ ତାଙ୍କ ଗାଁ । ବୈତରଣୀ ନଦୀର ଆର ପାରିରେ । ଗାଆଁଟି ନାଁ ଲାଲବାଗ । ବୋର୍ଡିଂରେ ସେ ରହନ୍ତି ଅଗଣିତ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରେ । ମୁଁ ବି ସେଇ ଦେବଦାତୁ, ଆୟ, ନାରିକେଳ ପରିବେଶିତ ବିରଜା ସ୍କୁଲ ବୋର୍ଡିଂରେ ଗୋଟିଏ କୋଠରୀରେ ରହେ । ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର କି ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଦେଖା ପାଷାଡ଼ ପରିଚୟ ଆଳାପ ହୋଇଥିଲା କେଜାଣି, ତାଙ୍କ ସହ ଜୀବନର ବନ୍ଧନ ଦିନକୁ ଦିନ ଘନାଇ ଆସିଲା । ଗୟାଧର ହେଲେ ମୋର ଛାତ୍ର, ମୋର ସାଥ, ମୋର ବନ୍ଧୁ, ମୋର ପ୍ରିୟ ମୋର ଆପଣାରୁ ବଳି ଆପଣାର । ବିଦ୍ୟା ନିକେତନରେ, ଖେଳ ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ, ରାସ୍ତାଘାଟରେ, ଦୋକାନ ବଜାରରେ, ସଭା ସମିତିରେ, କୌଣସି ସ୍କୁଲ ପର୍ୟନ୍ତରେ, ଉତ୍ସବ ମହୋଷୁଦ୍ଧରେ ସବୁଠି ଗୟାଧରଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ଅଛି । ମୋ' ସହିତ ଗୟାଧର ଅଛନ୍ତି । ଜୀବନର ଜମିଟି କିଛି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ନ ଥିଲା ଯେତେବେଳେ ଗୟାଧର ମୋ' ମାନସ ରାଜ୍ୟରୁ ଏକବାର ନାହାନ୍ତି ।

ଗୟାଧରଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ଉନ୍ନେଷ୍ଟ ପାଇଁ ମୁହଁର୍ବ ଧରି ମୁଁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଆସିଛି । ଗୟାଧରଙ୍କ ଦୁଃଖ, ଗ୍ଲାନି, ଅସତୋଷ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ପାଖରେ ବସାଇ ପିଠିରେ ହାତ ମାରି ଆଶ୍ଵସ୍ତି ବାଣୀ ଶୁଣାଇଛି । ଭବିଷ୍ୟତରେ ଗୟାଧର ମୋ' ଦେଶର କବି ଭାବରେ, ଲେଖକ ଭାବରେ, ବନ୍ଦୀ ଭାବରେ, ନେତା ଭାବରେ, ଉଦ୍ଧଳ ପୁରୁଷ ଭାବରେ ଦିନେ ଠିଆ ହେବେ - ଏଇ ମୋହନ ଆଶାରେ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ସହିତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେଇ ଦିନ ଧରି ଗଡ଼ି ଆସିଛି । ଗୟାଧରଙ୍କୁ ନ ଦେଖିଲେ ମୁଁ ଅଥୟ ଅଚଳ ହୋଇ ଯାଇଛି । ସାଇକଲ ମାରି ଚାଲିଯାଇଛି ଯାଇପୁର ସହରର ଉପକଣ୍ଠୁ । ଯେଉଁଠି ସର୍ପଳ ଗତିରେ ପୂର୍ବଗର୍ଭା ବୈତରଣୀ ବହିଯାଉଛି କେତେ ପ୍ରାଣ ହାସ୍ୟ, ଅଶ୍ରୁ, ସୁଖ ଦୁଃଖ, ଜୟ ପରାଜ୍ୟର କାହାଣୀ ତାର ପ୍ରତି କଳତାନ ରିତରେ ଶୁଣାଇ ଏଇ ଆକାଶ, ଏଇ ପୃଥିବୀକୁ । ବୈତରଣୀ କୁଳର ସେଇ ପୁରୁଣା ମସଜିଦ, ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ଘାଟର ଆର ପାଖରେ ଲମ୍ବି ଯାଇଥିବା ସେଇ କତା ରାସ୍ତାକୁ ବାହି ରହିଛି । କବି ଗୟାଧର, ଗାନ୍ଧିକ ଗୟାଧର, ଖେଳୁଆଡ଼ ଗୟାଧର, ବନ୍ଦୀ ଗୟାଧର, ଛାତ୍ର ଗୟାଧର, ମିତ୍ର ଗୟାଧର, ପ୍ରାଣର ସମସ୍ତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ, ସମସ୍ତ ଆଶା ଅଭିଳାଷର ଗୟାଧର ତରୁଣ ପ୍ରାଣ ଅଭିନବ ଦାସ୍ତିରେ ଆସୁଛନ୍ତି କି ନା ତାଙ୍କରି ସେଇ ଲାଲବାଗ ଗାଁ ଗଛ ପତ୍ରର ଶ୍ୟାମଳ ଆବୁଆଳ ରିତରୁ ।

ଗୋପବନ୍ଧୁ, ଗୋଦାବରୀଶ, ମାନସିଂହ, କୁନ୍ତଳା, ଶଶୀଭୂଷଣ, ମଧୁସୂଦନ, ଫଳୀରମୋହନଙ୍କର କେତେ କବିତା, ଉପନ୍ୟାସ, ଗନ୍ଧ ତାଙ୍କର ସେହି କଳିକା ବୟସର ପ୍ରତିଭା ହାତରେ ଦେଇଛି ଗଡ଼ିବାକୁ, ଅନୁଭବ କରିବାକୁ, ଆସାଦନ କରିବାକୁ ଏବଂ ଏମାନଙ୍କର ଏଇ ମହିମାମୟ ସାହିତ୍ୟକ ଦାନରେ ଆପଣାକୁ ଉଦ୍ବୁଦ୍ଧ କରି ଆହୁରି ଅଭିନବ ସୃଷ୍ଟି ଗଡ଼ିଯିବା ପାଇଁ ନିଜର କଜନାର ରଙ୍ଗ ଦେଇ ଆଲୋକ ଦେଇ, ଯାହା ଦିନେ ଜାତିର ପ୍ରାଣତତ୍ତ୍ଵରେ ବାଜି ଉଠୁଥିବ ଯୁଗ ସୁଗାନ୍ଧର ପାଇଁ ।

ମନେ ପଢୁଛି ସେ ଦିନ କାର୍ଜକ ପୂର୍ଣ୍ଣମା । ବୈତରଣୀର ସୌଜନ୍ୟ ଶୟ୍ୟା ଉପରେ ଅସଂଖ୍ୟ ନରନାରୀ । ଚାରିଆଡ଼େ ଦୋକାନ ବଜାର, ବିକାନିଶାର କୋଳାହଳରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଶ ମୁଖରିତ ।

ସମସ୍ତକୁ ଦେଖିଲି, ଦେଖିଲିନି ଗୟାଧରଙ୍କୁ । ଶୁଣିଲି ଗୟାଧର ଜର ଗୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ଆପଣାର କେଉଁ ନିଃସଙ୍ଗ କୁଟୁମ୍ବ ରିତରେ ଜରରେ ଉହୁ ଉହୁ କମି ଉଠି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ତାତି ତବତି ଛାଡ଼ିବାକୁ ନାହିଁ । ଚାରିଦିନ ହେଲା ନିରାଧାର ।

ପାଇପୁର ବଜାରରୁ କିଛି କମଳା, ଅଞ୍ଚୁର, ସେଓ, ଲେମ୍ୟ, ମିଶ୍ର ମୁଣ୍ଡାରେ ଭର୍ତ୍ତା କରି ସାଇକଲ ମାରି ଚାଲିଲି ଲାଲବାଗ । ବୈତରଣୀର ଆଗପାରିରେ ସେଇ ଛୋଟ ପଲ୍ଲୀ ଗାଁଟକୁ, ଯେଉଁ ମାଟି ମୋରି ଶୋଣିତରୁ ବଳି ପ୍ରିୟ ସମ୍ବଦ ଗ୍ୟାଧରଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଛି ।

ଦେଖିଲି, ଗ୍ୟାଧର ତାଙ୍କର ସେଇ ଦାୟୀର ଖଟ ଉପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଚାଦର ଘୋଡ଼ାର ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ପାଖରେ କେହି ନାହିଁ । ଏକାକୀ ସାବତ ମାଆ ହୁଏତ ଘର କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିବେ । ଗ୍ୟାଧରଙ୍କ ରୋଗ ଶ୍ୟାରେ ବସି ତାଙ୍କରି କପାଳରେ ହାତ ବୁଲାଇ ଆଣିଲି । ଦେଖିଲି ଜର ଅଛି । ମମତା ବିଜନ୍ତିତ କଣ୍ଠରେ କହିଲି, “ଗ୍ୟାଧର ! ତୁମକୁ ଏତେ ଦିନ ହେଲା ଜର ହେଲାଣି । ମତେ ଚିକିଏ ଖବର ଦେଇନ ?”

କମଳା ଛଡ଼ାଇ କେତୋଟି କୋଳ ତାକୁ ଖୁଆଇ ଦେଲି । ଅଞ୍ଚୁର କୋଳ ଗୋଟିଏ ଯୋଡ଼ିଏ ସେ ହାତରେ ଧରି ଖାଇଲେ । ମତେ ଚିକିଏ ଚାହିଁ ଦେଇ (କି କରୁଣ ସେ ଚାହାଣା) କହିଲେ, “ସାର ମୁଁ ଭଲ ହୋଇଯିବିଚିକି ? ସାର ମୁଁ ପରାକ୍ଷା ଏ ବର୍ଷ ଦେଇ ପାରିବିନି ।”

ଏତକ କହୁ କହୁ ଆଖିରୁ ଫର ଫର ଲୁହ ବୋହି ଚାଲିଲା ।

ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି ଦେଲି । ପୁଣି କମଳା ଦି’ କୋଳ ଖୁଆଇ ଦେଇ କହିଲି, “ଗ୍ୟାଧର ! ତୁମେ ପରାକ୍ଷା କଥା ଏଇଲେ ମୋଟେ ଚିତ୍ତା କରନି । ତୁମ ଭଲି ଛାତ୍ର କ’ଣ ପାସ କରିବନି ନା ପରାକ୍ଷା ଦବନି ? ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ପରାକ୍ଷା ଦବ । ଦେହ ଭଲ ହୋଇଯାଉ ।”

ଦଥାପି ଦେଖିଲି, ଆଖିରୁ ଲୁହ ନିରିନି । ଆଖି ଲୁହରେ ଛଙ୍ଗଛଙ୍ଗ ଦିଶୁଛି । ପ୍ରାଣର ସମସ୍ତ ବେଦନା ଯେ’ ଭଲି ସଂହିତ ହୋଇ ରହିଗଲା ସେଇ ବୁଦ୍ଧ କୁଟୀର ଭିତରେ । ମତେ ଦେଖି ନଦୀବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗି ଗଲାପରି ଉଚ୍ଛଳି ଉଠିଲା ।

ଏଇ କୁଆ କାନିରେ ଥର ଥର କରି ପୁଣି ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି ଦେଲି ଆଉ କହିଲି, “ଗ୍ୟାଧର । ମୁଁ ଯାଉଛି । ତୁମେ ଚିକିଏ ଭଲ ହୋଇଗଲେ ସୁଲକ୍ଷ୍ଣ ଯିବ । ମୋର ଅନୁରୋଧ, କେବେ ଜାହିବନି ଆଉ । ସବୁ ସମ୍ବାଦି ପାରିବି, ତୁମ ଆଖିର କୁହ ଦେଖି ସମ୍ବାଦି ପାରିବନି । ମୁଁ ଯାଉଛି ।”

- ଯିବେ ଭାରି ସାର ?

ଗୟାଧରଙ୍କର ‘ଏଇ ଯିବେଦାରି’ ପଦିକ ମୋ’ ପ୍ରାଣରେ ଗୋଟାଏ କମନ ଆଖିଲା । ମୁଁ ଯେ ଭଳି କାହା ପ୍ରାଣର କାହା ଅତର ଭିତରର କେତେ ସୁଗର ସଞ୍ଚିତ ଗୋଟିଏ ସମ୍ପଦ ।

ଲେଉଛି ଆସିଲି । ପୁଣି ଗୟାଧରଙ୍କ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ପଚାରିଲି, “ଗୟାଧର ! ମୁଁ ଯିବି କୁଆଡ଼େ ? ଦୂମ ପାଖରେ ମୁଁ ବରାବର ରହିଛି । ଏବେ ଗଲେ ପୁଣି ଆସିବି ତ ।”

ଗୟାଧର ପଚାରିଲେ, “ଆସିବେ ସାର ?”

- ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବି ।

ମତେ କିଏ ଏପରି ପ୍ରାଣର ଆବେଗରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବ ? ପ୍ରାଣର ଆବେଗ ଆରୁଗତା ପାଖରେ ଠିଆ ହେବିନି, ଠିଆ ହେବି କେଉଁଠି ଗୟାଧର ?

ଗୟାଧର ମତେ ନମ୍ବାରଟିଏ ଜଣାଇ ସେଇ ଖଟରେ ପଡ଼ି ରହିଲେ । ମୁଁ ଫେରି ଆସିଲି ।

ଗୟାଧର ପ୍ରାୟ ସପ୍ରାହକ ପରେ ସ୍କୁଲକୁ ଫେରିଲେ । ଗୟାଧରଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରାଣର ଯେ ଦିଆନିଆ ଆଜିକି ପଚିଶି ବର୍ଷ ତଳେ ଏ ଦରିଦ୍ର କବି ଜୀବନର ଆତ୍ମ କାହାଣୀରେ ତାର ପଢାଇର ନାହିଁ । ଦୁଃଖ, ଅଭାବ, ଅଶ୍ଵ, ହସ ଖେଳ, ନିର୍ଯ୍ୟାତନା, ଅବହେଳା ଅନାଦର ସମସ୍ତ ଭିତରେ ଗୟାଧର ଫୁଟି ଉଠିଛନ୍ତି ମୋ’ ଦେହ, ମନର ପ୍ରତି ରେଣୁ ରହୁ ଭିତରେ । ହସିଲେ ହସିଚି ତାଙ୍କରି ଲାଗି । କାହିଲେ କାହିଚି ତାଙ୍କରି ଲାଗି । ବସିଲେ ବସିଚି ତାଙ୍କରି ଲାଗି । ଲୋଡ଼ିଲେ ଲୋଡ଼ିଚି ତାଙ୍କୁଇ । ସେ ଯେପରି କେଉଁ ଜନ୍ମାନ୍ତର ତଳେ ମୋ’ରୁ ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଏବେ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଚବି ମୋ’ରି ସହିତ ହୃଦୟର ସେଇ ଅନସ ମାଧୁରା ମତେ ଅଜାହି ଦେବା ପାଇଁ ଅୟାଚିତ ଭାବରେ । ବନ୍ଧନ ଯେତେବେଳେ ନିବିଡ଼ରୁ ନିବିଡ଼ତମ ହୋଇଆସେ, ପ୍ରାଣକୁ ପ୍ରାଣ କି ସଂପଦ ନ ଦେଇ ପାରେ । ସେ ସମ୍ବର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ନାହିଁ । ସେ ଏ ଧୂଳି ଧୂସରିତ ପୃଥିବୀର ବନ୍ଦୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵରେ ।

ଗୟାଧର ନାଟି କେତେ ପୁଲକ, କେତେ ରୋମାଞ୍ଚ ସୁନ୍ଦର କରିଛି କେତେ ଦିନ କେତେ କାଳ ଧରି । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଦାର୍ଘ୍ୟ ପଚିଶି ବର୍ଷର ବ୍ୟବଧାନ ପରେ ଯେତେବେଳେ ଦେଖାସାକ୍ଷାତ କଥାବାର୍ତ୍ତ, ଆଳାପ, ମେଳାପ ହୋଇ ପାରିନି ବା ହୋଇ ପାରିବା ସମ୍ବ ନୁହେଁ ଏ ମାଟି ଉପରେ, ସେତେବେଳେ ଗୟାଧର ନାଟି ଆହୁରି ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଚି ମୋ’ ଆଖିରେ । ସେ ରୂପ, ସେ କଥା, ସେ ପ୍ରତିଭା, ସେ ଦାନ, ସେ ତ୍ୟାଗ,

ସେ ତିତିକ୍ଷା ମତେ ଜଳଜଳ ଦିଶୁଚି କେବଳ ନୁହେଁ, ଚଳଇତୁରେ ଛବି ଦେଖିଲା
ପରି ମୋର ଦେହ, ମନ ଆହାକୁ ଧରି ରଖିଛି । ଘେରେଇ ବାକି ରଖିଛି । ଦିଗନ୍ତବ୍ୟାପା
ଅନନ୍ତ ସମ୍ବ୍ରଦ ପୃଥବୀର ଭୂଖଣ୍ଡକୁ ବେଢ଼ି ରହିଲା ପରି ଅନୁପମ ମହିମାରେ ।

ମନେ ପତ୍ରୁଚି, ଆଜିକି ପରିଶି ବର୍ଷ ତଳର କଥା । ଅନନ୍ତ ଘଟଣାସ୍ରୋତ ଭିତରେ
ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀତ ।

ବିରଜା ସ୍ତୁଲ ହାତ୍ରାବାସରେ ମ୍ୟାଲେରିଆ କୁରରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଶିଶୁ ପରି
କାନ୍ଦି. ଉଠୁଥିଲି । ଦିନେ ନୁହେଁ, ଅଧେ ନୁହେଁ ଦାର୍ଯ୍ୟ କୋଡ଼ିଏ ଦିନ ଜାଳ, ଦିନେ
ଦିନେ ଚେତାଚବର ନ ଥାଏ । ସର୍ବାଙ୍ଗ ପାଦରୁ ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କମ୍ପରେ ଥରି ଉଠୁଥାଏ ।
ଖାଇ ପୁଣିଲା ପରି ତାତି । କେବେ ତାତି ହାତିଯାଏ ତ ପୁଣି ଯମଦୂତ ପରି ଆକ୍ରମଣ
କରି ବସେ ଘଲଘଲ ବାନ୍ତି । କେତେ ଛାତ୍ର ଆସି ଦେଖି ଦେଇ ସମବେଦନାର ବାଣୀ
ପ୍ରକାଶ କରି ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି ପ୍ରତିଦିନ । ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ମୁଁ ଯେ ନିଜର ହୋଇଥିଲି
ସେଇ ଯଥେଷ୍ଟ । ଆଉ ବା କ'ଣ କରି ପାରନ୍ତେ ସେମାନେ, “ଯାହା ହେଉ, ତୁମେ
ଯେ ମତେ ସଂଖୋଲିବାକୁ ଆସିର, ମୋର ପରମ ଦୃଷ୍ଟି ଏଇଥିରେ ।” କହି ସେମାନଙ୍କୁ
ଚାହିଁ ରହେ । ଦିନ ଯାଏ ସଂଧ୍ୟା ଆସେ, ରାତି ହୁଏ । ଶେଯରେ ଶୋଇ ରହି
କଲେଇ ବଲେଇ ହେଉଥାଏ । ଶେଷରେ ଜିଉ ଶୁଣି ଯାଉଥାଏ । ଦୁର୍ବଳତାର ଚରମ
କବଳରେ ପଡ଼ିଥାଏ । ୩୦ରୁ ସ୍ଵଷ୍ଟ କଥା ବାହାରୁ ନ ଥାଏ । କଥା କହିଲା ବେଳେ
ଦାନ୍ତକୁ ଦାନ୍ତ ବାରି ଉଠେ । ଝାଡ଼ା ଯିବାକୁ ହେଲେ ପଦାକୁ ଯାଇ ପାରେନା । ମୁଣ୍ଡ
ବୁଲାଇ ହୋଇ ପଡ଼ି ଯିବାର ଆଶଙ୍କା ପ୍ରତି ମୁହଁର୍ବର୍ଗରେ, ପ୍ରତି ପଦରେ ।

ଜୀବନର ଏ ଦୁର୍ବଶା ଭିତରେ ଦିନ ନାହିଁ, ରାତି ନାହିଁ, ସନ୍ଧ୍ୟା ନାହିଁ ସବାଳ
ନାହିଁ ମୋରି ମୁଣ୍ଡ ପାଖରେ ମୋ’ରି ପାଦ ତଳରେ ମୋ’ରି କଢ଼ ପାଖରେ ବସିଛନ୍ତି
ଗୟାଧର । ଏକ ନିମେଷ ପାଇଁ ମତେ ଏକାକୀ ନିଃସ୍ଵ ନାରଖାର ଅବସ୍ଥାରେ ରଖି
ଦେଇ ଚାଲି ଯାଇ ନାହାନ୍ତି । ଦିନେ ମନେ ପତ୍ରୁଚି ନିତାନ୍ତ ଲୋଡ଼ା ହେଲା ତାଙ୍କର
ଗାଁକୁ ଯିବାକୁ । ସାଇକଲଟା ଧରି ମୋ’ରି ବସାର ବାରଣ୍ଗା ତଳେ ଠିଆ ହେଲେ ।
ମୁଁ ଶେଷରେ ଶୋଇ ରହି ବଡ଼ କ୍ଷାଣ କଣ୍ଠରେ କହି ଉଠିଲି, “ଗୟାଧର ଯିବ ?”

ମୋର ଏ ପଦିକରେ ତାଙ୍କର କଞ୍ଚକ ଅନ୍ତର ଚହଲି ଉଠିଲା । ହଠାତ୍ ଆଖି
ଲୁହରେ ଛଳଛଳ ହୋଇଉଠିଲା । କାହ କାହ ହୋଇ ଗୟାଧର କହି ଉଠିଲେ ଆଖିରୁ
ରୁମାଳ କାନିରେ ଲୁହ ପୋଛି । “ନାହିଁ ଯିବିନି ସାର, ଯାଇ ପାରିବିନି । ଆପଣଙ୍କୁ

ଏଇ ଅବସ୍ଥାରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ । ମୋର ଯେତେ ଯାହା କାମ ପାଇଁ ଉତ୍ସୁର ହୋଇଯାଉ କିନ୍ତି ଯାଏ ଆସେନା । ଆପଣ ଥିଲେ ମୋର ସବୁ ଅଛି ସାର ।”

ରୋ ରୋ ହୋଇ କାନ୍ଦି ଉଠିଲେ ଗୟାଧର ମୋ’ରି ଦେହ ସହିତ ଦେହ, ମନ ସହିତ ମନ, ଆହ୍ଵା ସହିତ ଆହ୍ଵାକୁ ମିଶାଇ ଦେଇ ।

ଦୁର୍ବଳ ହାତଚିକୁ ମୋର ବଡ଼ାଇ ଦେଇ ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି ଆଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି ।

“ଆପଣ ଶୋଇ ବୁଝନ୍ତୁ ସାର, ମୋ’ ପାଇଁ ଚିତ୍ତିତ ହୁଅନ୍ତୁନି ।”

ଦୁଃଖର, ବିପଦର, ବେଦନାର ଏଇ ଭଳି ହୃଦୟବାନ, ସାଥ୍ କେତେ ଜଣ ମିଳନ୍ତି ପୃଥିବୀରେ ? କେଉଁ ଅଜଣା ପଲ୍ଲୀ ପକାଳର ଅବୋଧ ତରୁଣ ବାଲକଟିଏ ତା’ରି ଏଇ ଶିକ୍ଷକଟି ପାଇଁ ପ୍ରାଣପାତ କରିବାକୁ ତା’ର କି ବିପୁଳ ଅନୁଭବ ତାର ମୋରି ପାଇଁ । ଏଇ ବିଶାଳ ଅନୁଭବ କେଉଁଠୁ ଆସେ । ତା’ରି ପାଖେ ଦୀନ ଦରିଦ୍ରୂ ଆରୟ କରି ରାଜା, ବାଦଶା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାହାର ମଥା ଲଇଁ ନ ଯିବ !

ତରୁଣ ବାଲକ ଛାଡ଼ି ଗୟାଧର, ମୋର ବାନ୍ତି ଛେପ ଖକାର ପୋଛି ଦେଇଚନ୍ତି । ମୁଣ୍ଡରେ ଓଦାକନା ଦେଇ ଜଗି ବସିଛନ୍ତି । ନିବିଡ଼ ଶାତରାତିରେ ପଦାକୁ ହାତଧରି ଖାଡ଼ା ବସାଇବା ନେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଯାଇପୁରେ ବ୍ରଜବାବୁ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଡାକି ଆଣି ଉଷ୍ଣଧପତ୍ରର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଛନ୍ତି । ଏ ସେବା, ଶୁଶ୍ରଷା, ଏ ପ୍ରକାର ପ୍ରାଣଦାନ ମୋ’ ଜୀବନରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀବନ ହୋଇ ରହିଛି । ଏ ସ୍ତତିଚିକୁ ଲେଖିଲା ବେଳେ ମତେ ଗୟାଧର ଜଳଜଳ ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି ସେଇ ନିସର୍ଗ ସୁନ୍ଦର ହସ, ସେଇ କଥା, ସେଇ ସେବା ଏ ସମସ୍ତ ଧରି । ମୁଁ ସତେ ଯେମିତି ଏଠି ନାହିଁ । ମୁଁ ସେଇ ବିରଜା ସ୍କୁଲର ବିଶାଳ ଘାସ ପଡ଼ିଆ ଉପରେ ତାଙ୍କରି ସହିତ ଯିମିତି ବା କଥାବାର୍ତ୍ତ ହଉଛି । ସ୍ଵତି ଯେତେବେଳେ ଜୀବନ୍ତ ପରି ଦେଖାଯାଏ ସେ ସତ୍ୟରୁ ବଳି ଆହୁରି ସୁନ୍ଦର, ଆହୁରି ପ୍ରୀତିକର ବୋଧ ହୁଏ ।

ଗୟାଧର ମାତୃହୀନ ପିଲା । ଘରେ ସାବତ ମାଆ । ବାପା ତାଙ୍କର କଲିକତାରେ କୌଣସି ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ଦୀକ୍ଷା କିନ୍ତି ନ ଥିଲା । ସାବତ ମାଆର ସ୍ବେହ ସେପରି ଗରୀର ଭାବରେ ପାଇ ପାରୁ ନ ଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଚରିତ୍ର ଦିଗରୁ, ସୌଜନ୍ୟ ଦିଗରୁ ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ମମଦୁବୋଧ ଦିଗରୁ ସେ ଏକବାରକେ ସବୁ ପିଲାଙ୍କ ଭିତରେ ଅନନ୍ୟ ସାଧାରଣ । ମୋ’ରି ସାହଚର୍ଯ୍ୟରେ ଆସି ସେ ବେଳେ ବେଳେ କବିତା ଲେଖନ୍ତି, ଗଜ ବି ଲେଖନ୍ତି । ଭାଷାରେ ଏ ଭଳି ଗୋଟାଏ ସରଳ ତରଳ ଉଚ୍ଛାସ ଭରା

ପ୍ରାଣ ଥାଏ । ସେଚିକୁ ଦେଖିଲେ ମୁଁ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଯାଏ । ମୋର ଏଇ ଆତ୍ମ ଜାହାଣୀରେ ତାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେ ପୃଷ୍ଠା ଲେଖିଲା ବେଳେ ଦିନେ ହଠାତ୍ ପାହାଡ଼ ପରି ଗଦା ହୋଇଥିବା ମୋର କବିତା ବିଭା ଭିତରୁ ତାଙ୍କରି ସାହିତ୍ୟ ଉରର ଖାତାଟିର କିଛି ଅଂଶ ପାଇଲି । ଆଷ୍ଟୟ ହେଲି । ତାଙ୍କରି କଥା ଲେଖିବାକୁ ଯିବା ବେଳେ ପରିଶି ବର୍ଷ ତଳର ତାଙ୍କରି ହାତ ଲେଖାଟିଏ କି'ଭଲି ମୋ' ନଜରରେ ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ମୋ' ଭଲି ଜଣେ ସାମାନ୍ୟତମ ଶିଷ୍ଟକ କବିର ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଲେଖିବି ଆଉ ତା' ଭିତରେ ଗ୍ୟାଧରଙ୍କ ସୃତି ରହିବ - ଏ ସବୁ ମୋ' କହନାର ବାହାରେ ଥିଲା ।

ଗ୍ୟାଧରଙ୍କ ଘରରୁ ଦେଢ଼ଣ' ମାରଲ ଦୂରରେ ରହି ଆଜି ପରିଶି ବର୍ଷ ପରେ ଯେତେବେଳେ ଗ୍ୟାଧରଙ୍କୁ ଜୀବନରେ ଦେଖିବା ଏକବାର ସ୍ଵପ୍ନ ତାଙ୍କରି ହାତ ଲେଖାଟିକକ ଦେଖି ଏକବାର ମୁଗ୍ଧ ପାଗଳ ହୋଇଗଲି । ତାଙ୍କରି ହାତର ସେଇ ଚିକକ ଲେଖାର ପ୍ରତି ଅକ୍ଷର, ପ୍ରତି ଧାଡ଼ି ଭିତରେ ମୁଁ ତାଙ୍କରି ସ୍ଵରୂପ ସତେ ଯେପରି ଦେଖି ପାରିଲି । ବିଚାରିଲି ଯିଏ ଜୀବନର ଫୁଟି ଫୁଟି ଆସୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ସପୁମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ଏତଳି ଲେଖି ପାରୁଥିଲେ, ତାଙ୍କର ଲେଖନୀ ଜୀବନରେ ଭରା ଯୌବନରେ କ'ଣ ଦେଇ ପାରିନଥା'ତା !

ବୋଧହୁଏ କୌଣସି ଜଣେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ବିଧବାର କଥା ପରାକ୍ଷାରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଯେତିକି ପାଇଲି, ତାଙ୍କରି ନିଜ ହାତ ଲେଖାରୁ ସେତିକି ପାଠକ ମାନକର କୌତୁହଳ, ଦୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ଏଠାରେ ଦେଲି ।

• • • •

“ଯଦି ହିନ୍ଦୁର ବିଧବା ବିଧବା ପ୍ରତଳିତ ଥାନା, ତେବେ ସୁଧାର ଅବସ୍ଥା ଏପରି ହୋଇ ନ ଥାନା । ସେ ସଧବା ବୋହୁଙ୍କ ପରି ଚଳୁଆଥାନା ।”

ହାୟରେ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ ! ତୁ କେଡ଼େ କଠୋର ! ତୁ' କେଡ଼େ ଦାରୁଣ ! ତୁ' କେଡ଼େ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ! ଯେ' ରାଣୀ ହୋଇଥାନା ତୁ' ତାକୁ ଆଜି ଦାଣର ଭିକାରୁଣୀ କଲୁ ?

ସୁଧାର ହୃଦୟରେ ଦିନକୁ ଦିନ କି' ଚିତ୍ରା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ଯେ ସେ ଦିନକୁ ଦିନ ରୁଗ୍ରଣ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଯେଉଁଦିନ ଦେଖିବ, ତାର ମୁଖ ବିଷ୍ଣୁରେ ଓ ଚକ୍ଷୁ ଲୋତକପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ସେ ଶେଷରେ ଆଉ ହୃଦୟର ବେଦନା ସହି ନ ପାରି ବିଷଖାର ମରିଗଲା ।”

ଗ୍ୟାଧର ରାଉଡ଼

• • • •

ଗୟାଧର ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ର । ତେର ଚଉଦର୍ଶର ପିଲା । ତାଙ୍କ ଏଇ ଟିକକ ଲେଖା ତାଙ୍କରି ପରୀକ୍ଷା ଖାତାରୁ ନିଆୟାଇଛି । ଏଇ ସାମାନ୍ୟ କେତେ ପଦରୁ ଜାଣିଛୁ ଏ ଭାଷାର ସାବଳୀଙ୍କ ଭଣୀ ଏବଂ ତାଙ୍କର ସଂସାର ପ୍ରୟାସୀ ମନୋଭାବ, ଭାଷାଗା ଚିତ୍ତରୁ ନ ଫୁଟି କିପରି ଭାବପ୍ରବଣ ହୃଦୟର କେଉଁ ଗୋପନ ଉପରୁ ଝରିଆସିଛି । କବି ପ୍ରାଣର ଯେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅନୁଭବ ତାଙ୍କରି କଷନାରୁ କେତେ ଉଦ୍ଧଳ, ସରଳ ଓ ସଂୟତ ଭାବରେ ଫୁଟି ବାହାରୁଛି ।

ପରୀକ୍ଷାରେ ନମର ରଖି ପାୟ କରିବା ପିଲାର ବହୁ ଉର୍ଦ୍ଧରେ ସେ ଥିଲେ । ସୃଜନୀ ଶକ୍ତି ତାଙ୍କରି ବାଲକ ଲେଖନାରୁ ଉଚ୍ଚାରି ଉଠୁଥିଲା । ମୁଁ ଏସବୁ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ କି' ମୁଗ୍ଧ ଆଖିରେ କେତେ ଦିବା, ନିଶ୍ଚିଥନୀ ଚାହିଁ ବସିଥିଲି । କିଏ କିମିତି ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଦୁ ତାଙ୍କୁ ମୋର ଦେଖି ପାରିବାଟାକୁ ଭିନ୍ନ ଆଖିରେ ଦେଖିଚନ୍ତି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଏ ତୀର୍ଯ୍ୟକ୍ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଖାତିର କରିନି ।

ଖରାଦିନେ ରାତିରେ ବେଳେ ବେଳେ ଯାଇପୁରରେ ଭାରି ଗରମ ହୁଏ । ସେ ଦୁଃସହ ଗରମରେ ନିଦ ହୁଏନି । ବୋର୍ଡିଂର ପିଲାମାନେ ଓ ଶିକ୍ଷକ ଯେ' କେତେକଣ ଥାଏ ବାହାରେ ଖଟ ପକାଇ ଶୁଅନ୍ତି । ପାହାତାକୁ ଭାରି ଥଣ୍ଡା ହୁଏ । ମୁଁ, ଗୟାଧର, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ପିଲା ବାହାରେ ଦିନେ ରାତିରେ ଶୋଇବୁ, ଠିକ୍ ପାହାତାକୁ ମୁଁ ଦେଖିଲି, ଗୟାଧର ଶୋଇଚନ୍ତି, ବାଦରଟି ଦେହରୁ ଖସି ଯାଇବି । ତାଙ୍କର ସେଇ ଅବସ୍ଥାରେ ଆଜିକି ପଚିଶି ବର୍ଷ ତଳେ ଗୋଟାଏ କବିତା ଲେଖିଲି ।

କବିର ମମତା ।

ଯାଇପୁର ତା. ୨.୫.୪୦

ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ନାଳନଭେ କୁଆଁ ତାରା ଗୋଟି
ଶୋଇପଡ଼ ଶୋଇପଡ଼ ଘୋଡ଼ାଇ ଦଉଚି !
ଦେହେ ବାଜି ଶାତଳ ଏ ମରୁତ ହେ ବାବୁ
କାଳେ ଜର ହବ ସହି ପାରିବି ଏ ସବୁ ?
ପିଲାଟି ଦିନରୁ ବୋଉ ବୁଜିଚନ୍ତି ଆଖି
ଦୂର ଦେଶେ ଛନ୍ତି ବାପା କି' କରମେ ଲାଗି
ବିଚାରୁଥିବ ତ ମନେ କିଏ ଅଛି ମୋର
ଲାଗୁଥିବ ବେଳେ ବେଳେ ବିକଳୁ ବିକଳ !

ଉଚଁ ନାହିଁ ନୀଳ ନରେ କୁଆଁ ତାରା ଗୋଟି
ଶୋଇପଡ଼ ଶୋଇପଡ଼ ଯୋଡ଼ାଇ ଦଉଚି !
ପାଖେ ବସି ସାରା ରାତି ନ ଶୋଇ ନିମିଷେ
ଦୂମରେ ଆନନ୍ଦ ଦେବି, ଏ କର ପରଶେ
ଛାଡ଼ିଛୁଡ଼ି ନେବି ସବୁ ରୋଗ, ବଜରାଗ
ଶତ ଜନ୍ମ ପାଇଁ ରଚି ମଧୁ ଅନୁରାଗ ।

୧୯୪୦ରେ ଗୟାଧର ମାଇନର ପରୀକ୍ଷା ଦେଲେ । ମାଇନର ପରୀକ୍ଷାରେ
ପାସ କରି ସେ ଯାଜପୁର ହାଇସ୍କୁଲରେ ନାଁ ଲେଖାଇ ପଡ଼ିଲେ ୧୯୪୧ରେ । ମୁଁ
ସେଇବର୍ଷ ବିରଜା ମି.ଇ. ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ି ବାଲେଶ୍ଵର ମିଶନ ହାଇସ୍କୁଲକୁ ଚାଲିଗଲି ।
ସେଇବିନ ବିରଜା ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ି ବାଲେଶ୍ଵର ଯିବାର କଥା ସେଇବିନ ମଟରରେ ବସିଛି,
ହତାତ୍ ଦେଖାହେଲା ଗୟାଧରଙ୍କ ସହିତ ।

ସେ ଦେଖା ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ଜୀବନର ଶେଷ ଦେଖା ହେବ, ଭାବି ନ
ଥିଲି । ହାତଯୋଡ଼ିକ ଧରି କାହିଁ ପକାଇଲି । କହିଲି, “ଗୟାଧର ! ମନ ଦେଇ
ପଢୁଥିବ ! ବଚାବର ଗଛ, କବିତା ଜତ୍ୟାଦି ଲେଖୁଥିବ । ମଞ୍ଚରେ ମଞ୍ଚରେ ଚିଠି
ଦେଇଥିବ । ତୁମେ ଏ ଦେଶର ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଣେ ବିରାଟ ପୁରୁଷ ହବ ।
ମୋର ଏ ବହୁ ଦିନର ସଂତତ ସ୍ଵପ୍ନ । ଏ ସ୍ଵପ୍ନ ମୋର ଯେପରି ଭାଙ୍ଗି ନ ଯାଏ । ସେଇ
ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ଚାଲିବ । ଦେଖିଲି ତାଙ୍କର ତରୁଣ ସ୍କୁଲର ଆଖି ଲୁହରେ ଓଡ଼ା ହୋଇ
ଆସିଲା । ନମ୍ବାରଟିଏ ଜଣାଇ ଅପସରି ଗଲେ ସେ । ମଟର ଚାଲିଲା ଯାଜପୁର
ରୋଡ଼ କ୍ଷେତ୍ରନକୁ ।

ବିରଜା ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ିଲି । ଯାଜପୁର ଛାଡ଼ିଲି କିନ୍ତୁ ଗୟାଧରଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ପାରିଲି ନାହିଁ ।
କିମ୍ବା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛାଡ଼ି ପାରି ନାହିଁ । ମୁଁ ଯାଜପୁର ଛାଡ଼ିବାର ବହୁଦିନ ପରେ ତାଙ୍କର
ଜଣେ ସହପାଠୀ କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କରୁ ଖବର ପାଇଲି ଯାଜପୁରରେ ପଢ଼ିବାର
ଦୂଇବର୍ଷ ପରେ ସେ ପାଠପଢ଼ା ଛାଡ଼ିଦେଲେ ବିବାହ କଲେ । ତାଙ୍କର ଝିଅଟିଏ
ହୋଇଥିଲା । ତା'ପରେ ସେ କୌଣସି ରୋଗରେ ଆକ୍ରାତ ହୋଇ ମରିଗଲେ ।

ତାଙ୍କର ଏଇ ଅକାଳ ବିଯୋଗବାର୍ତ୍ତା ମତେ କ୍ଷୁଷ୍ଟ କରି ପକାଇଲା । ମୁଁ ସେବିନକୁ
ଯାଜପୁର ଯାଇନି । ଯେବେ ଯାଏ, ଯାଜପୁରର ପ୍ରତି ଧୂଳିକଣା ସହିତ ତାଙ୍କରି ସ୍ତର
ମନେ ପଡ଼ିବ । ବୁକୁ ଭିତରୁ କୋହ ଫୁଟି ଉଠିବ । ଯାଜପୁରର ସେଇ ଗଛପଡ଼,
ସେଇ ବୈତରିଣୀ, ସେଇ ରାସ୍ତା, ସେଇ ବିରଜା ବେଢା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହୁଏତ ପାଗଳ

ପରି ପଚାରିବି, “‘ପ୍ରାଣର ପ୍ରତି ଶୋଣିତ ବିଦୁ ଦେଇ ଯାହାକୁ ଏତେ ଆପଣାର କରିଥିଲି ସିଏ ତୁମର ଏଇ ମାଟିରେ ବିଳୀନ ହୋଇଗଲେ । ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଗୋଟିଏ ପ୍ରତିତା ହଠାତ୍ ନିରିଗଲା । କେହି ତମେ ରଖି ପାରିଲନି ।’’ କେହି କିଛି ଉତ୍ତର ଦେବେ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ କେବଳ ମତେ ଅବାକ୍ ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିବେ । ସେଇ ଲାଲବାଘ ଗାଁ । ଦୂରରୁ ଦିଶିବ, ପାଖରେ ବୈତରଣୀ ନଦୀ । ତା’ରି ଶୟା ଉପରେ ବସି ପ୍ରକୃତିର ମୋହନ ଦୃଶ୍ୟ ମୁଁ ଦେଖୁଥିଲି ଗ୍ୟାଧରଙ୍କ ସହିତ । ସେ ସବୁ ଚାହିଁପାରିବି ନାହିଁ । ଆଖିର ଅସରତି ଲୁହ ଭିତରେ ମୁହଁ ଫେରାଇ ଚାଲି ଆସିବ । ବୁକୁ ଭିତର ପାଟିଗଲା ପରି ଲାଗିବ । ଗାଇ ବୁଲିବି ।

ତୁମେ ଗଲ କେଉଁଆଡ଼େ
ଲୁଟିଗଲ ତମେ
ତୁମ ପ୍ରାଣର ଅମୃତ ଚିକକ
ଦେଇଗଲ ମତେ
ମୁଁ ସେଇଟିକ ଧରି
ତୁମକୁ ହେଉଚି ଖୋଜି
ଦୂର ଦିଗଚକ୍ର ଧରି
ଏଇ ଅନ୍ତ ଜଗତେ !

ତୁମକୁ ଦେଖିପାରିବି ନାହିଁ, ପାଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ଖୋଜି ଖୋଜି କ୍ଲାନ୍ ଅବସନ୍ନ ହୋଇଯିବି । ଏ ସମସ୍ତ ବ୍ୟର୍ଥତା ଭିତରେ ମୋର ସ୍ଵପ୍ନ ମରିଯିବ ନାହିଁ ଗ୍ୟାଧର । ତୁମେ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ମୋର ଗୋଟିଏ ଅସରତି ସ୍ଵପ୍ନ ହୋଇ ରହିବ, ମୃଥବୀର ଯେଉଁ ପାରିରେ ମୁଁ ଥାଏନା କାହିଁକି !!!

॥ ବତିଶି ॥

ମୁଁ ଶୁଭ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବଞ୍ଚିତ

ଶ୍ରୀଦେୟ ବିଶ୍ୱମର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା. ୨୧.୩.୨୫

ମତେ ମୋର ଏଇ ସାଧାରଣ ଚାକିରୀ ଜୀବନରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଉପରିଷ୍ଠ କର୍ମଚାରୀଙ୍କର ବିଷ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିବାକୁ ହୋଇଛି । ମୁଁ ଯେ ମୋର ଉପରିମୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ଅବମାନନା କରେ ବା କର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋ’ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଅବହେଳା

କରେ ବୋଲି ସେମାନେ ଶୁଭ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବଂଚିତ ହୁଏ, ତା' ନୁହଁ! ମୁଁ କୁଡ଼ିଦାସ ପରି ସେମାନଙ୍କର ପଦଳେହନ କରି ପଡ଼ି ରହିବାକୁ ଘୃଣାବୋଧ କରେ । ସେମାନଙ୍କର ଦୋଷ ଦୁର୍ବଳତା ଦେଖିଲେ ତାହା ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ କହିବାକୁ କୁଣ୍ଠାବୋଧ କରେନା । ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟାୟ ଅତ୍ୟାଚାରର ତୀରୁ ସମାଲୋଚନା ନ କରି ରହିପାରେନା ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ମୋ ଉପରେ ଅଯଥା ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ବିଷ୍ଟାର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ।

ଉପରିସ୍ତ କର୍ମଚାରୀର ପୋଷା କୁକୁର ପରି ଯେଉଁ ଚାକିରିଆ ମାନେ ନିଜହୃତିକ ବିକି ଦେଇ ଛାବନୟାତ୍ରା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ମଣିଷ ବୋଲି ଭୁଲରେ ସୁନ୍ଦା କହିବାକୁ ପଥାପଦ । ନିଜର ରକ୍ତ ଦେଇ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ କାମ ତ କରିବ । ନିଜର ସ୍ଵାଧାନ ଚିତା ଉପରେ ପଦାୟାତ କରି ଚାଲିବ କାହିଁକି ?

୧୯୧ ମସିହାର କଥା । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଯାଜପୁରର ବିରଜା ମାରନର ସ୍କୁଲର ହେଡ଼ପଣ୍ଡିତ । ମୁଁ ଓଡ଼ିଆ ସହିତ୍ୟ ପଢାଏ ଷ୍ଟେଟ୍ ଓ ସପ୍ରମ ଶ୍ରେଣୀରେ । ମୋ' ଅଧ୍ୟାପନାରେ ଶିକ୍ଷକ ଛାତ୍ର ଓ ମ୍ୟାନେଜିଁ କମିଟିର ସଦସ୍ୟମାନେ ସର୍ବୁଷ ଥାଏ । ମ୍ୟାନେଜିଁ କମିଟିରେ ସଂପାଦକ ଥାଏ ରାଯ ବାହାଦୁର ହରିବନ୍ଦୁର ଦାସ । ତାଙ୍କର ମୋ ପ୍ରତି ମହ ଧାରଣା ନ ଥାଏ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ । ସ୍କୁଲର ସଂପାଦକ ଭାବରେ ମୁଁ ଯେତିକି ସମ୍ମାନ ଦେବାର କଥା ତାକୁ, ତହିଁରେ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଅବହେଳା କରେନି ।

ରାଯ ବାହାଦୁର ହରିବନ୍ଦୁର ଦାସ ଯାଜପୁରର ଜଣେ ମନ୍ତ୍ରବଡ଼ ଜମିଦାର । ତାଙ୍କ ସହ ଆକାପ କଲେ ସେ କିପରି ଟଙ୍କା ସଂତ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ, ସେଇ କଥା କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷା ସଂପର୍କରେ କୌଣସି ଆଲୋଚନାମୂଳକ କଥା ତାଙ୍କୁ ମୁଁ କେବେ ଶୁଣିନି ବୋଲି ମୋର ମନେ ହୁଏ । ଟଙ୍କା ସଞ୍ଚଯ କରି କିପରି ଧନୀ ହେବାକୁ ହେବ, ଏଇ ଶିକ୍ଷା ଯଦି କୌଣସି ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଥାନା, ସେଇ ସ୍କୁଲର ସଂପାଦକ ଭାବରେ ତାକୁ ରଖାଗଲେ ବୋଧହୁଏ ସେ ଜଣେ ଉଚକାଟାର ସଂପାଦକ ଭାବରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ପୂଜା ଓ ଆଦର ପାଇ ପାରନେ । ବିରଜା ସ୍କୁଲରେ ସେତେବେଳେ ମାସକୁ ମାସ ଦରମା ମିଳେନା । ଅଭାବ ପଡ଼ିଲେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଏ ଧାର ସ୍ଵରୂପ କିଛି ଟଙ୍କା ମାରିବାକୁ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମ ଥର ସାକ୍ଷାତରେ ସେ କାହାରିକୁ ହଠାତ୍ ଧାର ସ୍ଵରୂପ ବସା ଖର୍ଚ୍ଚ ତୁଳାରବା ପାଇଁ ଟଙ୍କା ଦିଅନ୍ତିନି । ଦୁଇ ତିନିଥିର ଗଲେ ତାଙ୍କ ତ୍ରେତେରାରୁ ଟଙ୍କା ବାହାରେ ସେ ପୁଣି ବଡ଼ କୁନ୍ତୁକୁନ୍ତୁ ଭାବରେ । ସେ କହନ୍ତି,

“ଜଣେ କେହି ଆସି ଚଙ୍ଗା ମାଗିଲେ ତାକୁ କ’ଣ ଏଡ଼େ ସହଜରେ ଏତେ ଜଳଦି ଚଙ୍ଗା ଦିଆଯାଏ ? ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଥର ଆସି ମାଗିଲେ ସିନା ଦିଆଯିବ । ଚଙ୍ଗାର ପୁଣି ତ ଗୋଟାଏ ସମାନ ଅଛି ।”

ଦିନେ ତାଙ୍କ କବେରା ଘରେ ମୁଁ ଆଉ ମୋର ଜଣେ ଦି’ ଜଣ ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଦୁ ତାଙ୍କ ସହିତ ବସି ଆଳାପ କରୁଛୁ । ସେଇ ଆଳାପ ଭିତରେ ସେ କହିଲେ, “ମୋ ବାପା କିପରି ଅର୍ଥ ସଞ୍ଚୟ କରି ଏତେ ବଡ଼ ଜମିଦାର ହୋଇ ପାରିଚନ୍ତି, ଆପଣମାନେ ଜାଣନ୍ତି ? ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଯେବେ ବାରଣା ପଇସା ଥାଏ, ସେ ଯା’ଠୁ ତା’ଠୁ ଅଣେ ଦି’ଅଣା କରି ଧାର ଆଣି ସେଇ ବାରଣାଟାକୁ ଗୋଟାଏ ଚଙ୍ଗା କରି ଦିଅନ୍ତି । ଚଙ୍ଗାଟିଏ ହୋଇଗଲେ ତାଙ୍କୁ ବାକ୍ସରେ ରଖି ଦିଅନ୍ତି । ଏଇପରି ରଖି ରଖି ସେ ଅଜସ୍ତ୍ର ଚଙ୍ଗା ରଖି ପାରିଥିଲେ । ଘରେ ଯେବେ ମୋହନଭୋଗ ଦିଆରି ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଥାଳିଆରେ ତାଙ୍କୁ ଦିଆଯାଏ, ସେ ସବୁତକ ଖାଇ ଦେଇ ସେଇ ଥାଳିରେ ପାଣି ମନ୍ତ୍ରିଏ ପକାଇ ଦିଅନ୍ତି ଆଉ ସେଇ ପାଣିତକ ଡକଡକ କରି ପିଇଦିଅନ୍ତି । ସବୁତକ ମୋହନଭୋଗ ପୋଛି ପୋଛି ହୋଇ ତାଙ୍କ ଫେଟ ଭିତରକୁ ଯାଏ । ଥାଳିଆଟା ଆଉ ଧୋଇବାକୁ ପଡ଼େନା ।” ଏସବୁ କହିଲା ବେଳେ ତାଙ୍କ ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ଗୋଟାଏ ଗୌରବ ଜ୍ୟୋତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ସାହ । ଆମେ ତାଙ୍କର ଏ କାହାଣୀ ଶୁଣି ପରସର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଚିକିଏ ମୁରୁକି ହସା ଦଉ ।

ଦିନେ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାର ଜମିଦାର ରାଧାଶ୍ୟାମ ନରେନ୍ଦ୍ରକ କଥା ପଡ଼ିଲା । ରାଧାଶ୍ୟାମ ନରେନ୍ଦ୍ରକ କଥା ମୁଁ ପିଲାଦିନେ ମଧୁରାଓଙ୍କ ବାଲ୍ୟପାଠରୁ ପଡ଼ିଥିଲି ଦାନ କରି କରି ସେ ସର୍ବସ୍ଵାତ୍ମ ହୋଇଛନ୍ତି । ହରିବଲ୍ଲୁଭ ବାବୁ ଆମମାନକୁ କହିଲେ ରାଧାଶ୍ୟାମ ନରେନ୍ଦ୍ର ଏତେ ବଡ଼ ଜମିଦାର କିନ୍ତୁ ମଳା ବେଳକୁ ତାଙ୍କ ଶବଦାହ କରିବାକୁ କାଠ ଖଣ୍ଡିଏ ମିଳିଲାନି । ଏ ଭାଙ୍ଗି ଦାନର କି ମୂଲ୍ୟ ଅଛି ?

ମୁଁ କହିଲି, “ଏଥପାଇଁ କ’ଣ ତାଙ୍କର ଦାନର ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ ? ଆଜିକାଲି ଜମିଦାରମାନେ ରାଜ ଅନୁଗ୍ରହ ପାଇବା ପାଇଁ ଦାନ କରୁଚନ୍ତି । ମୁଁ ଦାନା, ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଦୃଦ୍ଧ୍ୟ ନ ଥାଉ ପଛେ କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ସାହାଯ୍ୟ ଦଉଚନ୍ତି । ଏ’ ଦାନ କ’ଣ ଦାନ ?

ଅନ୍ୟର ଅଭାବ ଦୁଃଖରେ ସେ କାହି ପକାଏ ଆଉ ନିଜେ ସର୍ବସ୍ଵାତ୍ମ ହେଉ ପଛେ ନିଜ ପ୍ରତି ଅପେକ୍ଷା ନ ରଖି ଯେ’ ଅନ୍ୟର ଦୁଃଖ ମୋତନ ପାଇଁ ସବୁ ଦେଇଦିଏ, ସେଇ ଦାନ ହଁ ପ୍ରକୃତ ଦାନ । ସେ ଦାନର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅଛି । ବାହାବା ପାଇବା ପାଇଁ

ଦାନୀ ଯେବେ ଦାନ କରେ ସେ ଦାନ ଦାନ ନୁହେଁ । ଯଶ ସମ୍ମାନ କିଣି ନବାର ସେ ଏକ ପ୍ରକାର ପତ୍ର । ଦାନୀ ପ୍ରତିଦାନରେ ଆବୋ ଆଶା ରଖେନା । ଏଉଳି ଦାନୀ ଏ ଯୁଗରେ ଖୁବ୍ କମ୍ ଦେଖାଯାନ୍ତି । ଜଣେ ଦୀନ ଦରିଦ୍ର ବା ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ଦାନୀ ହୋଇପାରେ ଯେବେ ତାର ପ୍ରସାରିତ ଅତର ରହିଛି ।”

ମୋ’କଥା ଗୁଡ଼ାକ ହରିବଲ୍ଲୁଭ ବାବୁଙ୍କୁ କେବେହେଲେ ଭଲ ଲାଗି ନଥ୍ବ । ଦେଖୁଳି ମୁହଁଟା କମିତି ଚିକିଏ ବିରୁଦ୍ଧୁଚିଆ କରିଦେଇ ନୀରବ ରହିଲେ ।

ଥରେ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ମାସ ଧରି ଆସେମାନେ ଦରମା ପାଇଲୁନି । ଦୋକାନୀମାନେ ଏତେ ଗୁଡ଼ାଏ ଦିନ ଧରି କାଳି ସଉଦା ଦେବାକୁ ଅମଞ୍ଜ ହେଲେ । ସବୁବେଳେ ହରିବଲ୍ଲୁଭ ବାବୁଙ୍କ ଦାରସ୍ତ୍ର ହୋଇ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ଧାର ମାଗିବାଟାକୁ ନିଜର ସମ୍ମାନ ଉପରେ ଆପାତ ଆସୁଚି ବୋଲି ମନେ କଲେ । ଏ ସବୁ ଦେଖି ମୁଁ ଶିକ୍ଷକବନ୍ଧୁ ମାନଙ୍କୁ କହିଲି ଏହାର ପ୍ରତିକାର ହଉଛି କଟକ ଜିଲ୍ଲା ସ୍କୁଲ ବିଜାଗୀୟ ଜନ୍ସପେକ୍ଷକ ପାଖଙ୍କୁ ଲେଖିବାକୁ । ଶିକ୍ଷକବନ୍ଧୁମାନେ ହଁ ହଁ କରି ଦେଲେ, କିନ୍ତୁ କେହି ଧରାଇଥାଁ ଦେଲେନି । ସମସ୍ତେ ବଡ଼ବଡ଼ କଥା କହିବେ କିନ୍ତୁ ଆଗ ମୁହଁକୁ ଅଣା ଭିତ୍ତି ବାହାରିବା ଲୋକ କମ୍ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ସଂପାଦକଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ଅବହେଲା ସହିବାର ଅବସ୍ଥାରେ ନଥୁଳି କିମ୍ବା ସବୁବେଳେ କୁଳି ମଜୁରିଆକ ପରି ଦରମା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଦୁଆରକୁ ସାତଥର ଧାଇଁବା ଠିକ୍ ମନେ କରୁ ନଥୁଳି । ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଧୁମାନେ ମୋ ସହିତ ସହଯୋଗ ନକଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏକା ମୋର ଦସ୍ତଖତ ଦେଇ ଜିଲ୍ଲା ଜନ୍ସପେକ୍ଷକ ପାଖଙ୍କୁ ଜାଗାଇୁରେ ଗୋଟିଏ ଦରଖାସ୍ତ ଲେଖିଲି । ଦରଖାସ୍ତର ମର୍ମ ହେଲା, “ପ୍ରତି ମାସରେ ଆମର ଦରମା ପାଇବାର କଥା, ସ୍କୁଲମ୍ୟାନେଇଁ କମିଟିର ସଂପାଦକ ପ୍ରତି ମାସରେ ଆମଙ୍କୁ କିପରି ଦରମା ଦିଆଯିବ ତାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁ ନାହାଁନ୍ତି । ଆମେ ମାସ ମାସ ଅଭାବ ଭିତରେ ସକୁଳି ହୋଇ ହଇରାଣ ହଉରୁ । ତାଙ୍କୁ ଯେତେ କହିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଶୁଣୁ ନାହାଁନ୍ତି । କେବେ କମିତି ଚଳିବା ପାଇଁ କେତେ ଟଙ୍କା ଧାର ଆକାରରେ ଦଉଚଢି । ଏସବୁର ବିହିତ ପ୍ରତିକାର କରାଯାଉ ।

ଚିଠିଟା ପହଞ୍ଚିଲା କଟକ ଜିଲ୍ଲା ସ୍କୁଲ ଜନ୍ସପେକ୍ଷର ପଦ୍ମଚରଣ ବାବୁଙ୍କ ପାଖରେ । ସେ ଯାଇପୂର ତେପୁଟି ଜନ୍ସପେକ୍ଷକ ପାଖଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ବିଷୟରେ ଜନକାରି ପାଇଁ ଜଢା ଭାବରେ ଲେଖିଲେ । ତେପୁଟି ଜନ୍ସପେକ୍ଷର ହରିବଲ୍ଲୁଭ ବାବୁଙ୍କ ପାଖଙ୍କୁ ଏ ବିଷୟରେ ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ଦୂରତ ଲେଖି ପଠାଇବାକୁ ଚିଠି ଦେଲେ ।

ସୁଲର ମ୍ୟାନେଜିଂ କମିଟି ବସିଲା । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କୁମାର ତ୍ରିପାଠୀ ଯାଜପୁର ଏସ.ଡି.ଓ. କମିଟିର ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ । ସେ ଧରି ବସିଲେ କାହିଁକି ପାଞ୍ଚ ମାସ ଧରି ଶିକ୍ଷକମାନେ ଦରମା ପାଇ ନାହାନ୍ତି । ତାର କେହିଏତ ସଂପାଦକ ହରିବଳ୍ଲଭ ବାବୁ ଦିଆନ୍ତୁ । ହରିବଳ୍ଲଭ ବାବୁ ନିରୁଗର । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଦରମା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଦିଆ ହେଲା ।

ମୋର ଏଇ ଚିଠିରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଦରମା ପାଇଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ହରିବଳ୍ଲଭ ବାବୁଙ୍କର ରାଗରା ମୋ' ଉପରେ ରହିଲା । ସେ ଦିନରୁ ମୁଁ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ବା ଲୋକ ଭାବରେ ତାଙ୍କ ଶୁଭ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବଂଚିତ ହେଲି । ତହିଁରେ ମୋର ଦୁଃଖ କରିବାର କିଛି ନଥିଲା । କାରଣ ସତ୍ୟର ଉପାସକ ଭାବରେ ମୁଁ ଯାହା କରିବାର କରିଛି । କିଏ ମତେ ଶୁଭ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁ ବା ଅଶୁଭ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁ, ମୋର କିଛି ଯାଏ ଆସେନା ।

ଅବଶ୍ୟ ହରିବଳ୍ଲଭ ବାବୁ ମୁଁ ସେଠି ଥିବା ଯାଏଁ ମୋର କିଛି କ୍ଷତି କରି ନାହାନ୍ତି । ମୁଁ ଆପେ ଆପେ ବାଲେଶ୍ଵର ମିଶନ ସୁଲକୁ ଦରଖାସ୍ତ କରି ଚାଲିଗଲି । ମୁଁ ଚାଲିଯିବା ପରେ ହୁଏତ ସେ ଆଶ୍ରମ୍ଭ ପାଇଥିବେ !!

॥ ତେତିଶ ॥

ବାଲେଶ୍ଵର ମିଶନ ସୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା

ସ୍ମୃତି ବିଶ୍ଵମର !

ଖଲିକୋଟ

ତା ୫ / ୭ / ୭୭

୧୯୪୧ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ମାସ । ବାଲେଶ୍ଵର ରେଳ ଷେସନରେ ଗାଡ଼ି ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଆଉ ଦୁଇଟା ଷେସନ ବାକି ଅଛି । ସମୟ ଦିନ ଚାରିଟା ହେବ । ଭୟକର ମେଘ ଘୋଟେଇ ଆସିଲା ରେଳ ଲାଇନର ପଣ୍ଡିମପଟ ନୀଳଗିରି ପର୍ବତମାଳାକୁ ଧରି । ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ବରକୋଳିଆ ଟୋପାମାନ ବର୍ଷ ଆସିଲା । ନିମିଷକ ଭିତରେ ବଣ, ବୁଦା ଗଛିଲା ପଡ଼ିଆ ଗୀଁ ଗଢା ଯୁଆଡ଼େ ଚାହୁଁବ ମେଘ ବର୍ଷାର ଧୂମାଳ ଛବି । କିଆରା ପାଣି । ମୁଁ ଗାଡ଼ି ଭିତରେ ବସି ବର୍ଷାର ଏ ମୋହନ ଦୃଶ୍ୟ ଉପରୋଗ କରୁଥାଏ । ବାଲେଶ୍ଵର ଷେସନରେ ଗାଡ଼ି ପହଞ୍ଚିଲା ପରେ ଯେତେ ମୂଷଳ ଧାରାରେ ଏଇପରି ଅବିରାମ ଭାବରେ ବର୍ଷାର ଲାଳା ଚାଲିଥାଏ । ମୁଁ କିମିଟି ଓହ୍ଲାଇ କୁଆଡ଼େ ଯିବି । ପାଖରେ ଛତା ନାହିଁ । ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଛତା ଧରେନି । କାରଣ ଜୀବନରେ ମୁଁ ବହୁତ ଛତା ହଜାଇଛି । ସବୁବେଳେ ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଅନ୍ୟମନସ୍ଥ । ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ଥରେ ମୁଁ ସମ୍ବଲପୁରରୁ ଗାଡ଼ିରେ ଫେରୁଛି ଭଦ୍ରକ, ବାଟରେ କଣ୍ଠାଇ ରୋଡ଼ ପାଖେ ଗାଡ଼ି ଚିକିଏ

ଠିଆ ହେଲା । ସେତେବେଳକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୁଡ଼ି ଯାଉଥାଏ । ଅସ୍ତମିତ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଆଭା ପଣ୍ଡିମ ଦିଗ୍ବଳୀଯକୁ ବୁନ୍ଦୁ ନତ କରିଥାଏ । ସେ ପ୍ରାଣ ବିମୋହନ ଦୃଶ୍ୟ ଭିତରେ ମୁଁ ଏତେ ବୁଡ଼ି ଯାଉଥାଏ ଯେ ମୋର କୌଣସି ଜିନିଷପତ୍ର ଗାଡ଼ି ଭିତରେ କେଉଁଠି ଅଛି, କାଳେ ହଜି ଯାଇପାରେ ଏଥୁପ୍ରତି ମୋର ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ କି ଥାନ ନାହିଁ । ବାଲେଶ୍ଵର ଷେସନଠି ପ୍ରାୟ ଚାତି ସାଢ଼େ ସାତଟାକୁ ଦେଖିଲି ମୋର ଲଣ୍ଠନଟା ମୋର ଜିନିଷପତ୍ର ସହିତ ନାହିଁ । କଣ୍ଠାଇ ରୋଡ଼ଠାରେ କେତେବୁଡ଼ିକାଏ ମେଦିନିପୁରିଆ ବଜାକୁଣା ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଓହ୍ଲାଇଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଦି'ଚାରିଟା ଲଣ୍ଠନ ଥିଲା । ଓହ୍ଲାଇଲାବେଳେ ମୋ' ଲଣ୍ଠନଟି ସେମାନଙ୍କ ଲଣ୍ଠନ ବିଚାରି ସେମାନେ ନେଇ ଯାଇଚାହିଁ ବୋଲି ମନେ ହେଲା । ସବୁବେଳେ କଞ୍ଚନାର ମୋହନ ତରଙ୍ଗ ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ରହିଲେ ବାସ୍ତବରେ ଚାଲିବା କଷ୍ଟକର ।

ବାଲେଶ୍ଵର ଷେସନରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ବର୍ଷାର ଫୁରା ଚିକିଏ କମି ଯାଇଛି । ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଖଣ୍ଡିଏ ରିକ୍ସା ଧରି ଚାଲିଲି ବାଲେଶ୍ଵର ମିଶନ ହାଇସ୍କୁଲକୁ । ସ୍କୁଲରେ ମୋର ତା'ଆରଦିନ କାମରେ ଯୋଗ ଦେବା କଥା । ସେତେବେଳକୁ ରାତି ପ୍ରାୟ ଆୟତା ହେବ । ମେଘ ରୁପୁରୁପୁ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥାଏ । ମୁଁ ଏକବାର ସେଠି ଅଜଣା ଅଣ୍ଣଣା । ରମାକାନ୍ତ ସାହୁ ମିଶନ ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ । ହତା ଭିତରେ ତାକର ବସା । ଜିନିଷପତ୍ରତକ ଧରି ତାକରି ଦୁଆରେ ଓହ୍ଲାଇଲି ଓ ମୋର ପରିଚୟ ଦେଲି । ରମାକାନ୍ତ ବାବୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ବଡ଼ ଭଦ୍ର ଓ କମନୀୟ । କ୍ଷଣିକଦେଖାରେ ଆପଣାର କରିନେଇଲେ । କେତେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଗୁରୁଗମ୍ଭୀର ଚାହଣା ଓ କରନ୍ତା ଭାବ ଜୀବନରେ ଦେଖୁଛି । କିନ୍ତୁ ରମାକାନ୍ତ ବାବୁଙ୍କର ସେ ସବୁ କାହିଁ ? ମତେ ବଡ଼ ସମ୍ପେହ ଭାବରେ ଚାହିଁ କହିଲେ, “ଆପଣ ଏଇଠି ରହିବେ । ଜିଆପିଆ ବି ଏଇଠି ହେବ । ଏ ମେଘ ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ କୁଆଡ଼େ ଯିବେ ?”

ମୁଁ ତାଙ୍କ ବସାରେ ରହିବାକୁ ଚିକିଏ ଅମଙ୍ଗ ହେଲି । ଆଉ କହିଲି, “ବୋର୍ଡିଂ ଥିବ । ସେଠି ରହିଲେ ମତେ ଚିକିଏ ସୁବିଧା ହେବ ।”

ରମାକାନ୍ତ ବାବୁ ମୋ'ପାଇଁ ବୋର୍ଡିଂରେ ରହିବାର ସୁବିଧା କରିଦେଲେ । ସେବିନ ରାତିରେ ବୋର୍ଡିଂରେ ରହିଲି ।

ତା'ଆରଦିନ ସ୍କୁଲରେ ପହଞ୍ଚ କାମରେ ଯୋଗ ଦେଲି । ଦେଖିଲି, ନୋଟିସ ବୋର୍ଡିଂରେ ଲେଖା ଯାଇଛି, “ବିଶ୍ୱକବି ରବାହୁନାଥଙ୍କର ମହାପ୍ରୟାଣ ।”

କବି ରବୀଦୁନାଥ ମରଣ ଶଯ୍ୟାରେ ପଡ଼ି କେତେଦିନ ହେଲା ଛଟପଟ ହେଉ ଥିବାର ଖବର କାଗଜରୁ ଶୁଣିଥିଲି । ଜୀବନ ଥୁବାଯାଏଁ ଯାହା ବୋଧ ହଉଥାଏ, ଜୀବନଟା ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଚାଲିଗଲେ, ତାହା ପ୍ରତି ମମତା, କରୁଣା ଘନାଇ ଆସେ । ବିଶ୍ୱାସିବନ ସହିତ ଯେ ଆପଣାକୁ ମିଶାଇ ଦେଇବି, ବିଶ୍ୱର ପ୍ରତି ପ୍ରାଣତତ୍ତ୍ଵରେ ଯେ ବାଜି ଉଠୁଟି, ତାର ଜୀବନକୁ ମରଣ ଆହୁରି ମହାଯାନ ।

ସେଦିନ ସ୍ତୁଲରେ ଗୋଟିଏ ଶୋକ ସଭାର ଆୟୋଜନ ହେଲା । ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ କେତେ ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଧୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଜଣାଇଲେ । ମୁଁ ନୂଆ ହୋଇ ଆସିଥିବା ଶିକ୍ଷକ କବି ଜଣେ ସେଇ ଶୋକ ସଭାରେ ଗୋଟିଏ କ’ଣ କବିତା ଗାଇ ବିଶ୍ୱକବିକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଦେଲି ।

ତା’ ଆରଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ବାଲେଶ୍ୱର ଟାଉନହଲ ଭରପୂର । କୌଣସି ଜଣେ ମୁସଲମାନ ସାହିତ୍ୟକଳ ସଭାପତିତରେ ରବୀଦୁନାଥଙ୍କ ଶୋକସଭା ପାଳିତ ହେଉଥାଏ । ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଦାର୍ଘ୍ୟ କବିତା ଲେଖି ନେଇଥାଏ । କବିତାଟି ପଡ଼ିଲି । ଜନତା ଆଗ୍ରହର ସହିତ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥାଏଟି । ଏ ନବାଗତ ତତ୍ତ୍ଵବିଜ୍ଞାନକବି ଜଣକ କିଏ ? ତା’ ଆରଦିନ ରମାକାନ୍ତ ବାବୁ ମତେ କହିଲେ, “କୃଷ୍ଣ ବାବୁ ! ଆପଣଙ୍କ କବିତାଟି ଭଲ ହୋଇଥିଲା ।”

ମୁଁ ବାଲେଶ୍ୱର ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ମୋର ଯାଜପୁରବାସୀ ବନ୍ଧୁମାନେ ମତେ ସତର୍କ କରାଇ କହିଥିଲେ, “ବାଲେଶ୍ୱର ମ୍ୟାଲେରିଆର ଜନ୍ମଭୂମି ଓ ଲୀଳାଭୂମି । ୧୯୧୮ ନା କେଉଁ ମସିହାରେ ବାଲେଶ୍ୱର ମ୍ୟାଲେରିଆରେ ଛାରଖାର ହୋଇଯାଇବି । ଏପରିକି ଯାତ୍ରୀମାନେ ଗାଡ଼ିରେ ଗଲାବେଳେ ସେତେବେଳେ ବାଲେଶ୍ୱର ଷେସନରେ ପାଣି ଛୁଅନ୍ତିନି । ଆପଣ ସେଠି କୌଣସି ପୋଖରୀ ଓ ନୂଆ ପାଣିରେ ଗାଧୋଇବେ ନାହିଁ କି ସେ ପାଣି ପିଇବେ ନାହିଁ । ପାଣି ଗରମ କରି ଗାଧୋଇବେ । ଆଉ କଳ ପାଣି ପିଇବେ ।”

ମତେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ଏତକି ସତର୍କ କରାଇବାର ପଥେଷ କାରଣ ଥିଲା । କାରଣ ମୁଁ ଯାଜପୁର ବିରଜା ମାଜନର ସ୍ତୁଲରେ ପ୍ରାୟ ଦୁଇବର୍ଷ ରହିଥିଲି । ମତେ ସେଠି ଭାଷଣ ମ୍ୟାଲେରିଆ ହେଲା । ଜର ଛାଡ଼ି ଯାଉଥାଏ । ପୂଣି ଡାହାଣୀ ଗୋପାଣୀ ଲାଗିଲା ପରି ପାଞ୍ଚ ସାତ ଦିନ ପରେ ଲାଗିଯାଉଥାଏ । ମୁଁ ଯାଜପୁରରେ ଏଇ ଜରରୁ ପରିତ୍ରାଣ ପାଇବା ପାଇଁ ଦୁଇଟା ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିଶି ଏତ୍ତୁଏତ୍ତ ଚନ୍ଦିକ୍ ଖାଇବି । ସେତାକି ଅକରା ପିତା ଅକ୍ଷଧ ମୁଁ ଜୀବନରେ ଖାଇନି । ଫେରେ ପିଲା ଗୋଟାଏ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ଜୁର କୋପରେ । ଯାଜପୁର ଛାଡ଼ି ବାଲେଶ୍ୱର ଯିବା ଦାରା ମ୍ୟାଲେରିଆ

ଗୋଗକୁ ପୁଲଚନ୍ଦନ ଦେଇ ଯେପରି ଜାଣି ଶୁଣି ବରଣ କରିବାକୁ ହେବ, ଏଇ ଭାବ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନ ଭିତରେ ଉଚ୍ଚି ମାରିଲା ।

ମୁଁ ବାଲେଶ୍ଵରରେ ପାଦଦେବାର ଦୁଇ ଚାରିଦିନ ଭିତରେ ମତେ ଭାରି ଝାଡ଼ା ହେଲା । ଦିନେ ଖଣ୍ଡ ଅସ୍ତାଭାବିକ ଝାଡ଼ା ହେବାରେ କିଛି ଯାଏ ଆସେନା । କିନ୍ତୁ ଝାଡ଼ାରେ ରକ୍ତ ପୋଷ ପୋଷ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ରକ୍ତ ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ଯେ କଷ ହେଉଥାଏ, ତା' ବି ନୂହେଁ । ମୁଁ ଏସବୁ ଦେଖି ଛାନିଆ ହୋଇଗଲି । ପ୍ରତିଦିନ ପାଣିଆ ଝାଡ଼ା ଉପରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ରକ୍ତ ପଡ଼େ । ଜଣେ ତାନ୍ତ୍ରରଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କଲି । ସେ କହିଲେ, ମତେ ଅର୍ଶ ହୋଇଛି । ସେ ବି କିଛି ଔଷଧ ଦେଲେ । ସେ ଔଷଧ କାଟୁ କଲାନି ।

ମୁଁ ପ୍ରତିଦିନ ମିଶ୍ର ଓ ଲେମ୍ୟ ସରବତ ସକାଳେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପିଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି । ଏପରି ପ୍ରାୟ ସପ୍ତାହେ କରିଥିବି, ଗଞ୍ଜ ପଡ଼ିବା କମି ଆସିଲା । ସେବିନ୍ତୁ ପ୍ରତିଦିନ ଗାଧୋଇବା ପରେ ମିଶ୍ର ସରବତ ପିଇବା ଅଭ୍ୟାସ କରିନେଲି । ତା'ପରେ ଆଉ ସେ ପ୍ରକାର ଝାଡ଼ାର ଚିହ୍ନ ଦେଖିଲିନି ।

ମାସେ ପଦର ଦିନ ରହିବା ପରେ ଦେଖିଲି ମତେ ପୁଣି ମ୍ୟାଲେରିଆ ହେଲା । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ସ୍କୁଲ ପାଖ ନୂଆ ବଜାରରେ ଗୋଟିଏ ବସା କରିଥାଏ । କଲେକ୍ଟର ଅଫିସର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମୋହରିର ମୋ' ବସାର ଅନ୍ୟ ବଖରାରେ ଥାନ୍ତି । ମୋ' ବସା ନିକଟରେ ବିଷ୍ଣୁ ପଣ୍ଡାର ଗୋଟିଏ ହୋଇଲ । ବିଷ୍ଣୁ ପଣ୍ଡା ମତେ ଗଣ୍ଠିଏ ସୁବିଧାରେ ଖାଇବାକୁ ଦିଏ । ଜରର ଆକ୍ରମଣରେ ମୁଁ ନିରାଧାର ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ ଶେସ ଉପରେ । ସେତେବେଳକୁ ମ୍ୟାଲେରିଆର ଗୋଟାଏ ଔଷଧ ବାହାରିଥାଏ । ତା ନା ପାଇଗୋଲା । ପାଇଗୋଲା ଦୁଇ ଶିଶି ବ୍ୟବହାର କଲି । ପାଣି ମହିଏ ପୁଟାଇ ଦେବାକୁ ସାର୍ବ କି ବାଲ୍ ଚିକିଏ ଦେବାକୁ ପାଖରେ କେହି ନଥାନ୍ତି । ଅନେକ ସମୟରେ ବାନ୍ତି ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ପଡ଼ିଶା ଘରର ମୋହରିମାନେ ବରାବର ମତେ ଏ ଜର ତୋଗ ସମୟରେ ମୋର ସେବା ଶୁଣୁଷା କରିଚନ୍ତି ଓ କିମିତି ଅଛି ବୋଲି ପଚାରାନ୍ତି । ପାଇଗୋଲା ବ୍ୟବହାର କରିବା ଫଳରେ ଜର କମି କମି ଆସିଲା । ମନେ ମନେ ବିଚାରୁଥାଏ, ଜର ଭଲ ହୋଇଗଲେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯିବି । ଆସୁ ଆସୁ ତ ଜର ତୋଗିଲିଣି, ଏଠି ସବୁଦିନ ପାଇଁ ରହିଲେ ହୁଏତ ଦେହ ଆହୁରି ଖରାପ ହୋଇପାରେ ।

ଅନେକ ସ୍କୁଲ ପିଲାଙ୍କୁ ଦେଖେ ଶ୍ରେଣୀ ଭିତରେ ଜରରେ କମ୍ପୁଥବେ । କିନ୍ତୁ କ୍ଲାସରେ ବସିଥିବେ । ପାଠପଢ଼ା ଶୁଣୁଥିବେ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ଅବସ୍ଥା

ଦେଖୁ ବଡ଼ ବ୍ୟଥୁତ ହୋଇପଡ଼େ । ଗୋଗ ବଜରାଗ ଭିତରେ ସଢ଼ି ଏମାନେ କି ପାଠ ପଡ଼ିବେ ? ଦେହ, ମନର ଶାନ୍ତି ଓ ସୁସ୍ଥିତା ନଥିଲେ ଶିକ୍ଷା ଦାକ୍ଷାର ସାଧନା ଫୁଟି ଉଠିବା ସହଜ ନୁହେଁ ।

ବାଲେଶ୍ଵର ମିଶନ ସ୍କୁଲରେ ମୁଁ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚମାସ ରହିଥିବି । ମତେ ସ୍କୁଲର ବାତାବରଣ ଭଲ ଲାଗିଛି । ଅଧ୍ୟକାଂଶ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ପିଲା । ପାଠପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସ୍କୁଲରେ ସମବେତ ପ୍ରାର୍ଥନା ହୁଏ । ପୁରୋହିତ ବାଇବେଳରୁ କିଛି ଅଂଶ ପଡ଼ିବା ପରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ସଙ୍ଗାତ ବୋଲାଯାଏ । ମୁଁ ବରାବର ଏଇ ପ୍ରାର୍ଥନା ସଭାରେ ଯୋଗଦିଏ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଫୁଟବଲ୍ ଖେଳ ପ୍ରତି ଏତେ ଛୁକ୍ ଦେଖୁ ମୁଁ ଅବାଳ ହୋଇଯାଏ । ଥରେ ସ୍କୁଲ ପଡ଼ିଆରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍କୁଲ ଟିମର ଫୁଟବଲ୍ ମ୍ୟାର୍ ହେଉଥିଲା । ମ୍ୟାର୍ ଦେଖୁବାକୁ ହଜାର ହଜାର ଛାତ୍ର ଓ ଲୋକମାନଙ୍କର ବିପୁଲ ସମାଗମ । ମୁଁ ସେହି ମ୍ୟାଚ ଦେଖୁଆଏ । ଖେଳାଳୀମାନଙ୍କର ସାହସ, ନିଷା ଓ ଜିଣିବାର ମନୋଭାବ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥାଏ । କି ଅଦମ୍ୟ ଉପାହ ଉନ୍ନାଦନାରେ ସେମାନେ ଖେଳୁଥାନ୍ତି । ଶେଷରେ ମିଶନ ସ୍କୁଲ ଟିମ ହାରିଗଲା । ଖେଳ ସରିଗଲା । ଯିଏ ସୁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲେ । ମିଶନ ସ୍କୁଲ କ୍ୟାପଟେନ୍ ଟିମର ଖେଳାଳୀମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଦୁମେ ଯେତେ ଭଲ ଖେଳିଲେ କ’ଣ ହେବ, ସେମାନେ ତ ତୁମ ଆଗରେ ବିଜୟୀ ଜୀବନର ହସ ହସିଦେଇ ଚାଲିଗଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁଁହଁ କଳା ପଡ଼ି ଆସିଲା । ବିଜୟୀ ଜୀବନର ହସ ହସିବାକୁ ହେଲେ କି ଅପରିସାମ ନିଷା ଓ ସାଧନା ଦରକାର । କି ଘୋର୍ୟ ଓ ସାହସ ଅବଳମ୍ବନ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । କେତେ ଉତ୍ଥାନପତନ କେତେ ଆଶା ନିରାଶା ଭିତରେ ଚାଲିବାକୁ ପଡ଼େ । ବିଜୟୀ ଜୀବନର ହସ ଟିକକ ଏତେ ସହଜରେ ଏତେ ବେଗି ମିଳେନା । ଯାଦୁ ବଜରେ ଦଶ ମିନିଟ୍ ଭିତରେ ଆମଗଛ କରି ଆମ ଫଳାଇଲା ପରି । କ୍ୟାପଟେନ୍କ ଓର ବାଣୀରୁ ଏତେଗୁଡ଼ିଏ କଥା ଯିମିତି ଫୁଟି ବାହାରୁଥିଲା, ମୁଁ ଅନ୍ତରଃ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ତାଙ୍କର । ସେଇ କ୍ୟାପଟେନ୍ ଛାତ୍ରଙ୍କ ସହିତ କେତେଥର ଆଳାପ କରିଛି । କେତେଥର ବସାକୁ ଡାକିଆଣି ଜଳଖ୍ଯା ଖାଇବାକୁ ଦେଇଛି । ପ୍ରାଣର ଅନ୍ତର ମମତାଭରା ଆଖରେ ଚାହିଁ ରହିଛି । ମୋର କବି ହୃଦୟ ଆନନ୍ଦ ଓ ଗର୍ବରେ ପୂରିଇରିଛି । ବିଜୟୀ ଜୀବନର ହସ କି ବିରାଟ, କି' ମଧୁର । ଏତେ ସହଜରେ ମିଳେନା ଏସବୁ ଯେମିତି ମୋର ପ୍ରାଣତତ୍ତ୍ଵକି ପ୍ରତି ମୁହଁର୍ଭରେ ଆଘାତ କରି ଚାଲିଛି - ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିଛି ।

ସେଥର ପୂଜାରୁଟି ପରେ ଯେଉଁଦିନ ସ୍କୁଲ ଖୋଲିବ, ସେଦିନ ମୋର ସ୍କୁଲରେ ପହଞ୍ଚୁଥିବା କଥା । ମୋର ଧାରଣା ହେଲା ତା' ଆରଦିନ ସ୍କୁଲ ଖୋଲିବ । ଫଳରେ

ସ୍କୁଲ ଖୋଲିବାର ପରଦିନ ସ୍କୁଲରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି । ମୋର ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଧୁମାନେ ଆଶ୍ରୟ ହୋଇ ପଚାରିଲେ, “କାଳି ସ୍କୁଲ ଖୋଲିଲା । ଆପଣ କମିତି ଆଜି ଆସିଲେ ?” ମୁଁ କହିଲି, ମୋର ଧାରଣା ହେଲା ଆଜି ସ୍କୁଲ ଖୋଲୁଛି ବୋଲି ।” ଏ ଘଟଣାରେ ମୋର ପୂଜାରୀଙ୍କ ମାସକ୍ୟାକର ଦରମା କଟିଯିବା କଥା । ଶିକ୍ଷକମାନେ ମତେ କହିଲେ, “ଆପଣ ସାହେବଙ୍କୁ ଦରଖାସ୍ତ ଲେଖିବେ ଯେ ଆପଣ ଗାଡ଼ି ଫେଲ ହୋଇଯିବା ହେତୁ ଆସି ପାରିଲେନି । ଜମିତି ଲେଖିଲେ ଆପଣଙ୍କ ଦରମା କଟିବନି ।”

ମିଛର ଆଶ୍ରୟ କମିତି ନେବି ଏକ ବିଶାଟ ଦୃଢ଼ରେ ପଡ଼ିଲି । ଟିକିଏ ମିଛ କହିଲେ ମୋର ପୂରା ଦରମା ମାସକ୍ୟାକର ମିଳିଯିବ, ସତ କହିଲେ ଏକବାର କଟିଯିବ, ଏ ଏକ ବିଷମ ପରିସ୍ଥିତି । ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ସ୍ଵେଚ୍ଛା ଓ ସହାନୁଭୂତି ମୋ’ ପ୍ରତି ରହିଛି ଅନୁଭବ କଲି, କିନ୍ତୁ ମିଛଟେ କମିତି କହିବି ମତେ ବଡ଼ ଖୁଲ୍ଲମୁକ୍ତ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ମାସ ଶେଷରେ ଦରମା ପାଇଲା ବେଳକୁ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଦିନର ଦରମା କଟିଲା । ହୁଟିର ଅଣତିରିଶି ଦିନର ଦରମା ପାଇଲି । ମତେ ବୋଧହୁଏ କିଛି ଲେଖିବାକୁ ପଡ଼ିନି । ଗୋଟାଏ ଦିନ ନ ଆସିବି ବୋଲି । ମାସ ଯାକର ଦରମା କାଟିବା ନିର୍ଦ୍ଦୟତା ହେବ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରତି । ଏ କଥା ବୋଧହୁଏ ଆମେରିକାନ ସାହେବ ଅନୁଭବ କରିଥିବେ । ଏଇ ବିଶାଳ ଅନୁଭବ ସବୁ ଅନୁଷ୍ଠାନର ସର୍ବୋତ୍ତମା କର୍ତ୍ତାଙ୍କଠି ମିଳିବା ଦୁଷ୍ଟର । ଯେଉଁଠି ଥାଏ, ସେଠି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗୋଟାଏ ଆନନ୍ଦର ସଂସାର ପରି ଚାଲେ । ମୁଁ ୧୯୪୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟମାସ ଛୁଟାପରେ ଆଉ ବାଲେଶ୍ଵର ଯାଇନି । ଉପସାର ପଢ଼ିଏ ଦେଇ ଚାଲିଗଲି ଷଢ଼େଇକଳା ରାଜ ହାଃର: ସ୍କୁଲକୁ । ମତେ ଭୟ ହେଲା ମ୍ୟାଲେରିଆ ଜୁରରେ ହୁଏତ ପୁଣି ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇପାରେ । ଏଇହେତୁ ମୁଁ ବାଲେଶ୍ଵର ଆପେ ଆପେ ଛାଡ଼ିଲି । ଷଢ଼େଇକଳାରେ ୧୯୪୨ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ମାସରେ କାମରେ ଯୋଗଦେଲି । ମୁଁ ଷଢ଼େଇକଳାରେ ଡିନି ଚାରିମାସ ରହିଥିବି । ଗଡ଼ଖାଇ ନଦୀରେ ଗାଧୋଇବା, ସେଇ ପାଣି ପିଇବା, ଷଢ଼େଇକଳାର ଶୁଷ୍କ ଜଳବାୟୁରେ ରହିବା, ଏସବୁ ଫଳରେ ମୋର ମ୍ୟାଲେରିଆ ଭଲହୋଇ ଆସିଲା । ପିହା କମିଗଲା । ଗଡ଼ଖାଇ ନଦୀର ପାଣିରେ ଲୌହ ଅଂଶ ଯଥେଷ୍ଟ ଥାଏ । ସେଇଟା ଦେହଙ୍କୁ ଉପକାର କଲା । ଆଶ୍ରୟର କଥା ୧୯୪୨୦ରୁ ୧୯୭୭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଆଦୌ ଜର ରୋଗରେ ପଡ଼ିନି । ବିଧାତାର ବୋଧହୁଏ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଥିଲା । ମୁଁ ଷଢ଼େଇକଳା ଯାଇ ଦିହକୁ ପୂରାପୂରି ଭଲ କରି ଆସିବି ।

ଷଢ଼େଇକଳା ଅବସ୍ଥାନର କାହାଣୀ ପରେ ଲେଖିବି ।

॥ ଚଉଡ଼ିରିଶି ॥

ମଣିଷ ଅଗାଡ଼ି ଅଗାଡ଼ି ନୁହେଁ

ସ୍ଵେଚ୍ଛର ବିଶ୍ୱମ୍ଭର !

ଖଳିକୋଟ

ତା. ୨୫.୭.୭୭

୧୯୪୭ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ମାସରେ ବାଲେଶ୍ଵର ଛାଡ଼ିଲି । ବାଲେଶ୍ଵରରେ ରହିବାର ମୋର ଯେ ଆନ୍ତରିକ ଜଙ୍ଗା ନ ଥିଲା, ତା' ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ମ୍ୟାଲେରିଆ ଜରର ଶିକାର ହୋଇ ପଡ଼ିଲି ବାଲେଶ୍ଵରରେ ପାଦ ଦେବାର ଦୂର ତିନି ମାସ ଭିତରେ । ସେଇ ହେତୁରୁ ଚାଲିଗଲି ଷଢ଼େଇକଳାର ଶୁଷ୍କ ଓ ପାହାଡ଼ି ଜଳବାୟୁରେ ଦେହ ଭଲ ହୋଇଯିବ, ଏଇ ଧାରଣା ମନ ଭିତରେ ବଳବତ୍ତର ହୋଇ ଉଠିଲା । ସତକୁ ସତ ଖଡ଼ଖାଇ ନଦୀରେ ଗାଧୋଇବା, ଲୌହ ଅଂଶ ମିଶ୍ରିତ ତାର ପାଣି ପିଇବା, ଶୁଷ୍କ ଜଳବାୟୁରେ ବିଚରଣ କରିବା ଫଳରେ ମୋର ବହୁଦିନ ବ୍ୟାପୀ ରହିଥିବା ମ୍ୟାଲେରିଆ ଜର ଭଲ ହୋଇ ଆସିଲା । ପେଟରେ ପ୍ଲାହା ଯାହାକି ଆଠମାସ ଧରି ରହିଥିଲା, କମି ଆସିଲା । ସେଇ ଦିନରୁ ଆଜିକି ପ୍ରାୟ ଚବିଶି ପଚିଶି ବର୍ଷ ହେଲା ମତେ ଦିନେ ହେଲେ ମ୍ୟାଲେରିଆ ଜର ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜର ଛୁଟିଲି ।

ଷଢ଼େଇକଳା ସ୍କୁଲକୁ ଲାଗି ବୋର୍ଡିଂ ଘର । ସେଇଠି ରହିଲି । ବୋର୍ଡିଂରେ ପରିଚାଳକ ଥାଅନ୍ତି କଟକ ଜିଲ୍ଲା ଶଂଖତ୍ରାସ ଅଞ୍ଚଳର ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ । ତାଙ୍କ ନାଁ କି, ନନ୍ଦ ମନେ ପଢ଼ୁନି । ସେ ବିପତ୍ତୀଙ୍କ । ପଣ୍ଡିତେ ବଡ଼ ବନ୍ଦୁ ଭାବାପନ୍ତୁ । ଥରେ ଷଢ଼େଇକଳା ହାଟରୁ ବୋର୍ଡିଂ ପାଇଁ ଗୁଡ଼ିଏ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ପନ୍ଦିପରିବା କିଣି ଆଣି ଥୋଇଲେ । ଖର ଉପରେ ପଣ୍ଡିତେ ବସିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ଆଖି ଦୁଇଟିରୁ ଦି'ଗୋପା ଲୁହ ଫରିପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ଉତ୍କଷ୍ଟିତ ହୋଇ ପଚାରିଲି, “ଆପଣ କାନୁହୁନ୍ତି କହିନ୍ତି ? କିଏ କ'ଣ ଅପମାନ କରି କହିଲା କି ?”

ପଣ୍ଡିତେ କହିଲେ, “ନାହିଁ କୃଷ୍ଣବାବୁ! ଗୋଟାଏ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା ଯେ ପେଟ ଭିତରୁ କୋହ ବାହାରିଲା । ମୁଁ ଏଠି ଆଗେ ପରିବାର ନେଇ ରହିଥିଲି । ମୁଁ ବଜାରରୁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ପରିବା ଆଣି ଘରେ ଥୋଇଦେଲେ ମୋ’ ସୀ ସେଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ଭାରି ଖୁସି ହୋଇଯାଏ । ତା' ୫୦ରେ କେତେ ହସ ଫୁଟି ଉଠେ । ଆଜି ଏଇ ପରିବା ଗୁଡ଼ିକ ଆଣି ଥୋଇଦେଲା ପରେ ମୋର ମନେ ହେଲା, ମୋର ସୀ ଏଗୁଡ଼ିକ

ଦେଖୁଥିଲେ କେତେ ଖୁସି ହେଉଥାନା । ମୁଁ ରହିଛି, ମୋର ସେଇ ହାତ, ସେଇ ପରିବା ପଡ଼ୁ ହାଟରୁ ଆଶ୍ରମି, କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁ ଦେଖି ଖୁସି ହେବା ପାଇଁ ମୋ’ ସୀ ମୋ’ ପାଖରେ ନାହିଁ ।”

ଏ ସବୁ କଥା କହିଲା ବେଳେ ବୃଦ୍ଧ ବିପଦ୍ରୀଙ୍କ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଆଖି ଲୁହରେ ଛଳଛଳ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି ଦେଇ ପ୍ରବୋଧନା ଦେଲି । ବିପଦ୍ରୀଙ୍କ ଜୀବନର ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଗା ବିପଦ୍ରୀଙ୍କ ଯେପରି ବୁଝିବ ଅନ୍ୟମାନେ ବୁଝିପାରିବେ ନାହିଁ । କେତେ ଦିନର କେତେ ସ୍ମୃତି, କବିତା ପରି ବିପଦ୍ରୀଙ୍କ ହୃଦୟର ପ୍ରତିତଷ୍ଠାକୁ ଥରାଇ ଫୁଟି ଉଠିବ, ତାହା କଜନା କରିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ଶିଶୁ ପରି ପଣ୍ଡିତେ ଘର୍ତ୍ତିଏ ବେଳ ଯାଏଁ କାହିଁ ଉଠିଲେ । ହୃଦୟ ବ୍ୟଥା ଅସମ୍ଭାବ ହୋଇ ଉଠିଲା । କେତେ ସୁଖ ଦୁଃଖର, କେତେ ବିପଦ ଆପଦର, କେତେ ଅଭାବ ଅନାଟନର, କେତେ ଅଶ୍ରୁହାସ୍ୟର ସାଥ ନାରୀ ପୁରୁଷର ଏ ମାଟି ଉପରେ । ନାରୀ ଚାଲିଗଲେ ତାର ପ୍ରାଣର ପୁରୁଷଟିକୁ ଛାଡ଼ି ଏ ମାଟି ଉପରୁ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ପୁରୁଷ ଗୋଟିଏ ପଡ଼ୁ ପୂର୍ବହୀନ ଥୁଷା ଗଛଟିଏ ପରି ଅନନ୍ତ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷକୁ ଚାହିଁ ରହିଥିବ । ତାକୁ ଚିକିଏ ପଚାରିବାକୁ କେହି ନାହିଁ । ତା’ ଆଖିରୁ ଲୁହ ବୋହୁଥିଲେ ବୋହୁଥିବ । ତା’ ପ୍ରାଣକୁ ବାଧୁଥିଲେ ବାଧୁଥିବ । ମନର କଥା ଦୁଷ୍ଟ ପିଟାଇ କହିବାକୁ ଗଲେ । କହିପାରୁ ନ ଥିବ ।

ପୁରୁଷ ଓ ନାରୀର ହୃଦୟ ଭରା ବନ୍ଧନରୁ ବଳି ପ୍ରାଣ ବିମୋହନ ସଂପଦ ଏ ମାଟି ଉପରେ ଆଉ କ’ଣ ଥାଇପାରେ ? ତାରି ସର୍ବରେ ପଢ଼ୁକୁଡ଼ିଆ ରାଜପ୍ରାସାଦରୁ ବଳି ଆନନ୍ଦ ଦେଇ ପାରିବ । ଜାଉ, କାଞ୍ଜି, ଶାଗ ଅମୃତ ବଳି ସୁଆଦ ଲାଗି ପାରିବ । ଆଖିର ଲୁହ ଓ ଓର ହସରେ ଅନନ୍ତ କବିତା ପୁଣି ଉଠିବ ।

ଗଡ଼ଜାତ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତି ସପ୍ତାହରେ ହାଟ ବସେ । ସେ ହାଟଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟାଏ ଯାତ୍ରା ପରି । ଷଢ଼େଇକଳା ହାଟ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ହାଟ । ମୁଁ ଥରେ ହାଟକୁ ବୁଲି ଯାଇଛି । ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଜଣ ଲୋକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ କଥା ଭାଷା ଉଚ୍ଚରୁ ଗୋଟିଏ ପଦ ମୋର କାନରେ ପଡ଼ିଲା, ଯାହାକି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ବୁକୁ ଭିତରେ ଲେଖା ହୋଇ ରହିଛି । ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଡ଼ାଇଲା ବେଳେ, ବନ୍ଧୁଜନ ସହିତ କଥାଭାଷା ହେବା ବେଳେ ଅନେକ ସମୟରେ ଆବଶ୍ୟକ ମୁଲକରେ, ମୁଁ ସେଇ ପଦକର ଉଦ୍‌ଦିତରଣ ଦେଇଥାଏ । ସେଇ ପଦକ ହେଉଛି, “ଧାନ ଅଗାଢ଼ି ଅଗାଢ଼ି, ମଣିଷ ଅଗାଢ଼ି, ଅଗାଢ଼ି ନୁହେଁ ।”

ମୋର ସେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଚିପାଖାତା ଥାଏ । ସେଇ ଚିପା ଖାତାରେ ଏ ପଦକ ଚିପି ଆଣିଲି ।

ଏ ଉତ୍ତିର ସତ୍ୟତା ମୁଁ ବହୁ ଜାଗାରେ ଦେଖିବି । ଖଲିକୋଟ ଗଡ଼କୁ ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଆସିଲା ବେଳେ ଜଣେ ଚାହାଳୀ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ନାଁ ଶୁଣିଲି । ତାଙ୍କ ନାଁ ଅଗଳି ମାନ୍ଦର । ତାଙ୍କୁ ପିଲାତୁ ବୁଢା ଯାଏ ସମସ୍ତେ ଅଗଳି ମାନ୍ଦର ବୋଲି ଡାକନ୍ତି ।

ସେ ପାଠ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ପଢ଼ିଥିବେ ସପୁମ ଶ୍ରେଣୀ ଯାଏଁ । ନିତାନ୍ତ ଗରିବ । ତାଙ୍କ ରୂପ ଚେହେରା ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଯୋଗୁଁ ହେଉ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାରଣ ଯୋଗୁଁ ହେଉ ଚିକିଏ ବିରୂପ । କିନ୍ତୁ ସେ ଅତି ସରଳ ଓ କର୍ମତ୍ୱର । ଜଂରାଜୀରେ ଅଗଳି ଅର୍ଥ କୁସିତ, ଅସୁନ୍ଦର । ଏଇ ନାଁରେ ତାଙ୍କୁ ତାକିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଚିକିଏ ହେଲେ ଅବିଗୁଣ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ଚାହାଳୀଟିଏ କରି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବେଶ ପରିଶ୍ରମ କରି ପଡ଼ାନ୍ତି ଏବଂ ତହିଁରେ ଚଳିଯାନ୍ତି । ଏଣେ ସ୍ଥାନୀୟ ତାକଘରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ କାମ କରନ୍ତି ଅବସର ସମୟରେ । ତାଙ୍କର ସାଧୁତା ଓ କର୍ମପରାଯଣତା ଦିନଙ୍କୁ ଦିନ ଏତେ ବଢ଼ିଗଲା ଯେ ତା'ରି ବଳରେ ସେ ଜଣେ ପୋଷାଲ୍ କିରାଣୀ ହୋଇ ମାସକୁ ଦେଢ଼ିଶ' ଚକା ପାଇ ପାରିଲେ ।

ସାହାଙ୍କ ଲୋକେ ନିତାନ୍ତ ହେଉ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ ଆଉ ଅଗଳି ମାନ୍ଦର ବୋଲି ତାକୁଥିଲେ, ମଣିଷ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଅଗାଢ଼ି ବୋଲି ହୁଏତ କାହା ନଜରକୁ ଆସୁ ନ ଥିଲେ, ସେ ପୁଣି ଜଣେ ସରକାରୀ ପଦସ୍ଥ କିରାଣୀ ଭାବରେ ମୁଣ୍ଡ କେକି ଠିଆ ହୋଇ ପାରିଲେ ।

ସମୟ ଆସେ, ଯେତେବେଳେ କର୍ମ ତ୍ୱରତା ବଳରେ ମଣିଷ ଅଗାଢ଼ି ଭିତରେ ଚାଉଳ ପରି, ତାଙ୍କୁ ଧାନ କରିଦେଇପାରେ ।

ଆଜି ଯିଏ ଅଗଳି କାଳି ସିଏ 'ମୋଷ ବିଭିତ୍ତିପୁନ' ହୋଇପାରେ ଯେବେ ସକଳ ଅପମାନ ଅନାଦରକୁ ଭୂଷେଷ ନ କରି ସିଏ ଧରଣାର ଚାକରାସ୍ତାରେ ଚାଲେ ଆପଣାର ସାଧୁତା ଉପରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି । ଏହି ସାଧୁତା ତା sincerity ମଣିଷଙ୍କୁ ତୁଳି ଘୋପାନରେ ଠିଆ କରାଇ ଯିବାର ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ନିଶ୍ଚିନ୍ତି । ସାଧୁତାର ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଠିଆ ହୋଇଯିବା ଯେତିକି କଷକର, ସେତିକି ଆନନ୍ଦପ୍ରଦ ।

ଷଢ଼େଇକଳା ରାଜ ହାଇସ୍କୁଲରେ ମୁଁ ପ୍ରାୟ ତିନି ଚାରି ମାସ ରହିଥିବି । ମୁଁ ଏଠି ଜଂରାଜୀ ତଳ ଶ୍ରେଣୀ ମାନଙ୍କରେ ପଢ଼ାଏ ଓ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଉପର ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କରେ ପଢ଼ାଏ । ଛାତ୍ରମାନେ ଅତି ଭଦ୍ର ଓ ଶୃଙ୍ଖଳିତ । ସେମାନଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ ଓ ଆଦ୍ୟ

ସମ୍ବାନ ମତେ ବହୁବାର ମୁଗ୍ଧ କରିଛି - ମୋର ମନେ ପଢୁଛି ସ୍ୱର୍ଗଶ୍ରେଣୀରେ ଷଡ଼େଇକଳା ରାଜାଙ୍କ ନାଟି ପଢୁଥିଲେ । ମୁଁ ଜଂରାଜା ଅନୁବାଦ ସେଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ନେଇଥାଏ । ସବୁ ଯିଲେ ଖାତାରେ ଜଂରାଜା ଅନୁବାଦ ଲେଖି ଆଣିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ ରାଜା ପିଲାଟି ଲେଖି ଥାଣି ନ ଥାନ୍ତି । ମୁଁ ପଚାଳି, “ତୁମେ ଖାତା ଆଣିଲା ?” ବଢ଼ି ବିକଳ ଭାବରେ ସେ କହିଲେ, “ଆଣିଲା ଆଞ୍ଚା । ଏଇଲେ ଲେଖିକରି ଦେଉଛି, କ୍ଷମା କରିବେ ।”

ସେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଲେଖିକରି ଦେଲେ । ଏ ଘଟଣା ପରେ ସେ କେବେହେଲେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ତୁଟି କରି ନାହାଁଛି । ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ (ହୋମ ଟାକ୍) ଲେଖି ନ ଦେଲେ ପାଠ ପଢ଼ି ନ ଆସିଲେ ଶ୍ରେଣୀ ଭିତରେ ଯେ ଅପମାନ ଲାଗିବ, ଏକଥା ସେ ରଜା ପିଲା କାହିଁକି, ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲା ଅନୁଭବ କରୁଥିବାର ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି ।

ଆଦୁସମାନ ପ୍ରତି ସଜାଗ ରହିବା ଛାତ୍ରର ପ୍ରଧାନ ଓ ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଏତକ ଯାହାର ନାହିଁ, ସେ ଛାତ୍ର ଉପର ପାହାଚକୁ ଯାଇପାରେନା ଏବଂ ଜୀବନକୁ କଳକିତ କରି ଶେଷରେ ତା’ ବାପାମାଆର, ବା ପରିବାରର, ଦେଶର, ଜାତିର, ସମାଜର ଦୁର୍ବଲ ବୋଲି ପରି ବଞ୍ଚି ରହେ ମାତ୍ର ।

ଏଠି କାଳି ପ୍ରସନ୍ନ କବିକ ପରିଚୟ ହେଲା । ଆଗରୁ ‘ସହକାର’ ଜରିଆରେ ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିଥିଲି । ସେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଜଣେ ଗପ ଲେଖକ ଭାବରେ ଜଣାଶୁଣା । ତାଙ୍କ ଛଢା ଅନେକ ତରୁଣ ଓ ପ୍ରବୀଣ କବିକର ବହୁ କାବ୍ୟ କବିତା ଶୁଣିବାର ସ୍ଵେଚ୍ଛା ପାଇଛି । ଷଡ଼େଇକଳା ସାହିତ୍ୟର କାବ୍ୟ କବିତାର, ନୃତ୍ୟ ରଙ୍ଗର ବାସ୍ତବିକ ଗୋଟିଏ ଲାଲାଭୂମି ।

ମତେ ଷଡ଼େଇକଳା ଭାରି ଭଲ ଲାଗିଛି । ଖଡ଼ଖାଇ ନଦୀ ଷଡ଼େଇକଳାର ଗୋଟିଏ ସମ୍ବନ୍ଧ । ତାର ବିଷ୍ଣୁତ ଉପଳ ଶୟା ଉପରେ ବସିଛି, ଶୋଇଛି, ବୁଲିଛି, କେତେବାର ଏବଂ କାନଦେଇରି ଶୁଣିଛି ତାର କଳକଳ ତାନ । ଶିଶୁପରି ବିଚିତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣର ଛୋଟ ଛୋଟ ଉପଳ ଖଣ୍ଡ ସଂଗ୍ରହ କରିଛି ତାର ବାଲୁକା ଶୟା ଭିତରୁ । ତା’ରି କୁଳରେ ବସି ଆଇକି ଚବିଶି ବର୍ଷ ତଳେ ଗୋଟିଏ କବିତା ଲେଖିଥିଲି ।

॥ ଅମୃତ ସର୍ବ ॥

ଷଡ଼େଇକଳା

୧୩/୨/୪୯

ଆସେ ଏଥୁ ନିତି ନିତି,

ଶୁଣେ ଏ ଅବୋଧ ରାତି

ଭଲ ଲାଗେ ମତେ
 କେବଣ ଅନନ୍ତୁ ଆସି
 କେବଣ ଅନନ୍ତେ ଭାସି
 ଚାଲେ କାଳ ସ୍ତୋତେ ।
 ଏଇ ଜଳ, ଏଇ ଶିଳା,
 ଅନନ୍ତ ଉଦାର ଲୀଳା
 ମେଲେ ମୋ' ହୃଦୟ
 କ୍ଷଣିକ ପାଇଁ କି ଆହା
 ଘେନି କି ବିପୁଳ ଶୋହା
 ହୁଏ ରସମୟ ।
 କହ ମତେ କହ ନର ।
 କାହିଁ ଆସିଯାଏ କାହିଁ ?
 ବିପୁଳ ସଂସାର -
 ମଧେ ମୁଁ ସାମାନ୍ୟ ଜନ,
 ମୋର କିବା ପ୍ରଯୋଜନ
 ଏଥୁ ଆସିବାର ।
 କେତେ ବନ୍ଧୁ କେତେ ପ୍ରାତି,
 କେତେ ସୁଖ, ଦୁଃଖ ଗାତି
 ବିରହ ମିଳନ
 କେତେ ଜୟ ପରାଜୟ,
 ମାନ ଅପମାନ ଚଯ
 ନିର୍ବହ ଜୀବନ ।
 ଚାଲେ କି ଅସୀମ ଲକ୍ଷ୍ୟ,
 କି' ବିରାଟ ଆଶା ବକ୍ଷେ
 କହ କାହିଁ ପାଇଁ ?
 ଅନନ୍ତ ତିମିର ତଳେ,
 ବାଟ କାଟି ଧାରେ ଚଳେ
 କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ ।

ତୁମର ଅବୋଧ ଗୀତେ,
 ଭରିଦିଏ ମୋର ଚିରେ
 ଜାଣେ କିଏ ମୁହଁ ?
 କି' କାମ କରିବା ଲାଗି,
 ଏ ଜୀବନ ଅଛି ଜାଗି
 ପରଶି ଏ ଭୂଷି ।
 ତୁମର ଏ କଳକଳ,-
 ଗାତି ମୋ' ମରମ ତଳ,
 ଦୂର ଅନ୍ତଃପୁରେ
 ନବାନ ଚେତନା ଜଉ,
 ଅମୃତର ବାଣୀ କହୁ
 ମଧୁମୟ ସ୍ଵରେ ।
 ଛଳଛଳେ କଳକଳେ
 ନାଚି ରକ୍ଷ ଶିଳା ପରେ
 ଖେଳି ଖେଳି ଯାଏ
 ସବୁରେ ଅମୃତ ଭରି
 ସବୁରେ ଆନନ୍ଦେ ତଳି
 ନାଚେ ଓ ନଚାଏ ।

(ଷଡ୍କେତକଳାର ଶିଳା ଶୟାଶ୍ୟୀ ଗଡ଼ଖାଇ ନଦୀକୁଳରେ ଅବସ୍ଥାନ କାଳରେ
ଲିଖିତ) - ଲେଖକ

ସେ ସମୟରେ ଦିତୀୟ ମହାୟୁଦ୍ଧ ଚାଲିଥାଏ । ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଶତ
ପକ୍ଷର ବୋମା ପଡ଼ିବାର ଭୟ ଥାଏ । ଭାଇନା ଚିଠି ଦେଲେ, “ଚାରିଆଡ଼େ ଯୁଦ୍ଧର
ଭୟ । ତୁ’ ଏତେ ଦୂରରେ ରହିଲେ ଆମ ମନ ବୁଝୁନି । ତୁ’ ଗାଁକୁ ଆ’ ଭାରି ।”

ଭାଇନାଙ୍କ ଚିଠି ପାଇ ମୁଁ ୧୯୪୭ ମସିହା ମାର୍ଚ୍ଚ ମହିନେ ଦୋଳନ୍ତୁଟା
ଆଡ଼କୁ ଗାଁକୁ ଚାଲି ଆସିଲି । ଆଉ ଷଡ୍କେତକଳା ଯାଇନି । ତା’ପରେ ଯାଆଁଲା
ମାଇନର ସୁଲକୁ ହେଡ଼ିପଣ୍ଡିତ ରୂପେ ଗଲି । ମୋର ପୂର୍ବ ପରିଚିତ ତ୍ରୈନିଂ ଶ୍ରେଣୀର
ବନ୍ଧୁ ଅତ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଚପଟିକ ଅନୁରୋଧରେ । ସିଏ, ସେଠି ସେତେବେଳକୁ ସେକେଷ୍ଟ
ମାଫ୍ରର ଥାନ୍ତି ।

॥ ପଞ୍ଚତିରଣି ॥

ଅଶୁଭ ସ୍ଵପ୍ନ

ସେହର ବିଶ୍ୱମୟର

ଖଲିକୋଟ

ଡା. ଗ୍ରେଗୋରୀ

ଜାଁଳା ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କଠା କରିବାର ପ୍ରାୟ ଦେବ ବରଷ ହୋଇଗଲାଣି । ୧୯୪୩ ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସ । ପୂଜା ଛୁଟି ହବାକୁ ଆଉ ପ୍ରାୟ ଦିନେ କି ବି'ଦିନ ଅଛି । ମୁଁ ସ୍କୁଲକୁ ଲାଗି ଛାତ୍ରବାସର ଗୋଟିଏ କୋଠରାରେ ବସାକରି ରହିଆଏ । ଘରଟି ମାଟି ଝାଟିରେ ତିଆରି । ଦକ୍ଷିଣ ପାଖରେ ପଣସ ତୋଟା । ୫ରକା ଖୋଲି ଦେଲେ ବେଶ ଶାତଳ ପବନ ଚାଲିଚାଲି ହୋଇ ବହିଆସେ । ଦେହ ମନ ସତେଜ ହୋଇଯାଏ । ସେଇ କୋଠରାଟି ମୋର କେତେ ଦିନର ସାଥ । ଆଗରେ ମନ୍ଦାର ଗଛଗୁଡ଼ିକ । ସେଇ ମନ୍ଦାର ଗଛ ତଳେ ସପଟିଏ ପକାଇ ସନ୍ଧ୍ୟା ସକାଳେ ବସେ ଆଉ ମନରେ କେତେ କଜ୍ଜନା ନେଇ କବିତା ଲେଖେ । ‘ପାଇକ ଗୋକା’ କବିତାଟି ମୋର ଖୁବ୍ ସମ୍ବନ୍ଧ ସେଇଠି ଲେଖା ।

ପୂଜାଛୁଟାର ଠିକ୍ ଦିନକ ଆଗରୁ ରାତିରେ ମୁଁ ସେଇ କୋଠରାରେ ଶୋଇବି, ଗୋଟିଏ ଅଶୁଭ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖୁଲି । ସେ ସ୍ଵପ୍ନଟି ଅବିକଳ ଏବେ ମୋ ଆଖ୍ ଆଗରେ ଦିଶି ଯାଉଛି । ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ କୃଷ୍ଣକାୟ ମର୍ଜନ୍ତ ମୋ’ ଦୁଆର ଆଗରେ ହଠାତ୍ ଥାଏ ଠିଆ ହେଲା ଆଉ ମୋ’ ଆଡ଼କୁ ପ୍ରାୟ ଘଡ଼ିଏ ଯାଏଁ ଚାହିଁ ରହିଲା ବଡ଼ କରୁଣ ଭାବରେ । ତା’ ପରେ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଦେଇ କ୍ଷଣିକ ଭିତରେ କୁଆଡ଼େ ଅବୁଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ମୋର ମନେ ହେଲା ତାର ସେଇ ଆଖ୍ ଭିତର ଦେଇ ମତେ ଯେପରି କିଛି ଗୋଟାଏ ଦୁଃଖ ବିପଦର ଖବର ଦେବାକୁ ଆସିଥିଲା । ମୋର ନିଦଟା ଚାଉଁକିନା ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ବିଚାରିଲି ଲୋକେ କହନ୍ତି ମର୍ଜନ୍ତ ସ୍ଵପ୍ନ ଅଶୁଭ ଓ ଅମଙ୍ଗଳର ଚିହ୍ନ ! ସତେ କ’ଣ ଇମିତି କିଛି ଘଟିବି ବା ଅଦୂର ଭବିଷ୍ୟତରେ ଘଟିବ ?

କ୍ଷଣିକ ପାଇଁକି ମନଟା ଗୋଲେଇ ଘାଣି ଲାଗିଲା । କିଛି ସୁଖ ଲାଗିଲାନି । ତା’ପରେ ମନକୁ ମନ ବୋଧ ଦେଇ ଶୋଇପଡ଼ିଲି । କିକିଏ ଶୋଇଲା ପରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ରାତିର ସ୍ଵପ୍ନ କାହାକୁ କହିଲିନି ।

ସକାଳ ହେଲା । ଜୀବନର ଅସୀମ କର୍ମ ପ୍ରବାହ ଭିତରେ ସେଇ ମୁହଁର୍ଭର

ସେଇ ସ୍ଵପ୍ନଟି କୁଆଁତାରା ସକାଳ ପରେ ପରେ ଆକାଶର କେଉଁ ଅଜଣା ରାଜ୍ୟରେ ବିଲୀନ ହେଲାପରି ଉଭେଇଗଲା ।

ସେଦିନ ସ୍ମୂଳ ଛୁଟୀ ହେବାର କଥା । ସ୍ମୂଳ ଛୁଟୀ ହେଲା ପୂଜାପାଇଁ ପଦର ଦିନ । ମନରେ ଭାବି ଆନନ୍ଦ । ଆଇ.ଏ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାଲାଗି ମୁଁ କଟକ ଯାଇ କେତେଷ୍ଵ ବହି କଣି ଆଣିଥିଲି । ଛୁଟୀଟାରେ ବହୁତ ସମୟ ମିଳିବ । ବହିଗୁଡ଼ିକ ବେଶ ଲେଉଛାଇ ପାରିବି, ଏ ଆଶାରେ ମୋର ଲୁଗାପଟା ସହିତ ବହି ଗୁଡ଼ିକ ବନ୍ଧାବନ୍ତି କରି ରଖିଲି । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଶଗଡ଼ ଭଡ଼ାକରି ବାହାରିପଡ଼ିଲି ଖୋର୍ଦ୍ଦାରୋଡ୍ ସେସନକୁ ।

ଖୋର୍ଦ୍ଦାରୋଡ୍ ଦିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ବିଶ୍ରାମାଗାରରେ ବିଶ୍ରାମ ନେଲି । ସେତେବେଳକୁ ବାଲୁଗାଁ ଯିବାକୁ କୌଣସି ଗାଡ଼ି ନଥିଲା । ବସାରୁ ଆସିଲା ପରେ ଖାଇ ନଥିଲି । ଖଣ୍ଡିଏ ଖାଇନେଲି । କିନ୍ତୁ ଖାଇଲାବେଳେ କାହିଁକି କେଜାଣି ଖାଇବାଟା ଦୃସ୍ତିକର ହେଲାନି । ମନଟା କି ଗୋଟାଏ ଅଜଣା ଆୟାତରେ ଯେପରି ଚିକିଏ ଆଫୋଲିଟ ହୋଇଥିଲା । ବାଲୁଗାଁ ଯିବା ଲାଗି ଡାକଗାଡ଼ି ଆସିବ ରାତି ଦି'ଟା ବେଳେ ଆଉ ପାସେଞ୍ଚର ଆସି ପହଞ୍ଚିବ ରାତି ତିନିଟା ବେଳେ ବୋଲି ସେସନର କୌଣସି ରେଲାଏ କର୍ମଚାରୀଙ୍କଠାରୁ ବୁଝିନେଲି । ତେଣୁ ଏତେ ସମସ୍ତ ଦୃଥାରେ ନ ବସି ଅନ୍ତରଃ ଖଣ୍ଡିଏ ବହି ପଡ଼ି ସମୟ କଟାଇବା ଭଲ ହବ ମନେକରି ଆଇ.ଏ ଶ୍ରେଣୀର ପାଠ୍ୟ ବହି ଖଣ୍ଡିଏ ପଡ଼ିଲି । କିନ୍ତୁ ସମୟ ପଡ଼ିଲା ପରେ ଚିକିଏ ନିଦ ଲାଗିଆସିଲା । ବିଶ୍ରାମାଗାରରେ ଜନଗହଳି । ଗାଡ଼ିମାନଙ୍କର ଆସିବା ଯିବା ଶବରେ ନିଦ କ'ଣ ହୁଏ ? ତଥାପି ଅଧା ନିଦ୍ରା, ଅଧା ଜାଗରଣ ଭିତରେ ସମୟ ଗୁଡ଼ିକ ଚାଲି ଯାଉଥାଏ ।

ମାତ୍ରାସ ଡାକଗାଡ଼ି ଆସିବା ବେଳ ହୋଇଗଲା । ଯାତ୍ରୀମାନେ କିଏ କିମିତି ଯିବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଅର୍ଜ ଚେତନ ଅବସ୍ଥାରେ ଶୋଇ ବିଚାରୁଥାଏ ଡାକଗାଡ଼ିରେ ଯିବି କି ପାସେଞ୍ଚର ଗାଡ଼ିରେ ଯିବି, ଏତେ ଗୁଡ଼ାଏ ରାତି ଅଛି । ଡାକ ଗାଡ଼ିରେ ଯାଇ ବାଲୁଗାଁ ସେସନରେ ସକାଳ ଯାଏ ପଡ଼ି ରହିବାକୁ ହବ, ତେଣୁ ପାସେଞ୍ଚର ଗାଡ଼ିରେ ଯିବା ଭଲ ହବ । ବାଲୁଗାଁରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ପାସର ପାଟି ଯାଇଥାରେ ଗାଁକୁ ଚାଲିକରି ଯାଇହବ । ଏ ନିଷ୍ଠର ମନରେ କିନ୍ତୁ ଦୃଢ଼ ହୋଇ ରହିଲା ନାହିଁ । ଡାକ ଗାଡ଼ିରେ ଯିବି କି ପାସେଞ୍ଚର ଗାଡ଼ିରେ ଯିବି, ଏ ଦୟ ମନକୁ ଅଥୟ ଚଞ୍ଚଳ କରାଇ ପକାଇଲା । ପାସେଞ୍ଚର ଗାଡ଼ିରେ ଯିବି ବୋଲି ଯେତେ

ଦୃଢ଼ ସଂକଷ୍ଟ କରି ଶୋଇ ରହିଲି ତାକ ଗାଡ଼ିରେ ଯିବାର ଚିନ୍ତା ମଞ୍ଚରେ ମଞ୍ଚରେ ସେ ସଂକଷ୍ଟକୁ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ବରାବର ଲାଗି ପଡ଼ିଥାଏ । ଶେଷରେ ବିଜୟୀ ହେଲା ତାକ ଗାଡ଼ିରେ ଯିବାର ଚିନ୍ତା । ହଠାତ୍ ବୁଝିଂ ଅଫିସରୁ ତାକ ଗାଡ଼ିରେ ଯିବାକୁ ଟିକେଟ୍ ଖଣ୍ଡିଏ କିଣି ଆଣିଲି । କେଉଁ ଅଜଣା ଅଦେଖା ହାତ ମତେ ଏ ଗାଡ଼ିରେ କି ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ନଉଚି, ସେତେବେଳକୁ ଭାବି ପାରୁ ନଥିଲି । କି' ଅଜଣା ସଂପଦ ଓ ବିପଦର କିଏ କେତେବେଳେ ସମ୍ମାନୀନ ହବ, କିଏ ହବନି । ରାତି ତିନିଟା ବେଳେ ବାଲୁଗାଁ ଷେସନରେ ଓହ୍ଲାଇଲି । ତାରିଆଡ଼େ କିଟମିଟି ଅନ୍ଧାର । ପୂର୍ବ ଆକାଶ ସାମାନ୍ୟ ଟିକିଏ ଉଦ୍ଧଳ ଦିଶି ଆସୁଛି । ବିଚାରିଥିଲି ବାଲୁଗାଁ ଷେସନରେ ରହିଯିବି । ସକାଳ ହେଲେ ଗାଁକୁ ଯିବି । କିନ୍ତୁ ସେଇ ଗାଡ଼ିରେ କେଉଁରେ ଆସୁଥିଲେ ପଣ୍ଡିତ ଦାଶରଥ ରଥ, କୁମାରାଜର, ଯିଏ କି ଆମ ଗାଁ ନୀଳାୟର ଭାଇନାଙ୍କ ଶଶୁର । ସେ କହିଲେ “କୃଷ ! ଆଉ ଏଠି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବା କହିଁବି, ପାହାଡ଼ା ହେଇ ଆସିଲାଣି, ଆସ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଯାଉଥିବା । ବାଣପୂରଠି ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ରାତି ପାହି ଯାଇଥିବ ।” ତାକ କଥାରେ ହଁ ଭରିଲି । ସେ ଓ ମୁଁ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ନାନା ସୁଖ, ଦୁଃଖ, ଆଳାପ ଭିତରେ ଚାଲିଲୁ ବାଣପୂର ସଢ଼କରେ । ସେ ଓ ମୁଁ ଦୁଇଟି ଯାତ୍ରୀର ଭାଗ୍ୟ ଯେ ସମାନ ଏକଥା ଆମ ଉର୍ଦ୍ଧରେ ରହି ଆଉ ଜଣେ କିଏ ବୋଧହୁଏ ଜାଣି ପାରିଥିଲା । ବାଣପୂର ତାଟିଆ ଶଙ୍ଖ ପାଖେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ସକାଳ ହୋଇ ଆସିଲାଣି । ବାଟରେ କିଏ କିମିଟି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ଯିବା ଆସିବା କରୁଚନ୍ତି । ହଠାତ୍ ଗାଲୁଆ ଗାଁ ଆର୍ ସାନ୍ତୁ ପୁଡ଼ିଆର ପୁଅକୁ ଦେଖିଲି । ସେ ମତେ ନମାନ୍ତାର କଳା ଆଉ କହିଲା, ଆପଣଙ୍କ ଗାଁରେ ତ ଗୋଲମାଳ ।

ଏହିତକ କହିଦେଇ ସେ ଚାଲିଗଲା । ତା' କଥାର ଅର୍ଥ ମୁଁ ବୁଝିନେଲି । ଆମ ଗାଁରେ ଦୁଇ ତିନିଟା ଦଳ ଅଛି । ଦଳଦଳ ଭିତରେ କିଛି ଗୋଟାଏ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ହୋଇଥିବ ବୋଧହୁଏ ।

ବାଣପୂର ବିଷରମ୍ପୁ ସାଇ ପାରହୋଇ ବଜାର ପାଖାପାଖୁ ହୋଇଚି କି ନାହିଁ, ଆମ ଗାଁର ଗୋଟିଏ ଲୋକକୁ ଦେଖିଲି । ସେ କହିଲା ବଡ଼ ବିମର୍ଶ ଭାବରେ, “ଆଜ୍ଞା ଏଇଲେ ଆସିଲେ, ଗୋପାଳ ଭାଇନାଙ୍କ (ମୋ' ନିଜ ଭାଇନା) ଅବସ୍ଥା ସଂଘାତିକ । କାଳି ରାତି ହାଲହୁଳି ପଡ଼ିଯାଇଥିଲା । ତାତ୍କର, କମ୍ପାଉଣ୍ଡର ରାତି ତମାମ ରହି ସାଲାଇନ, ରଞ୍ଜେକସନ ଦଉଥିଲେ । ଆଜି ସକାଳକୁ ଅବସ୍ଥା କ'ଣ ଥିବ କେଜାଣି, ବଞ୍ଚିଲେ ବଞ୍ଚିଲା ପରି ।

ଏତକ ଶୁଣିଲା ପରେ ମୋ' ଛାତି ଦମଦମ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଆଉ ପାହୁଣେ ଗଲା ପରେ ଦେଖିଲି ବାଣପୂର ମାଜନର ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ୁଥିବା ଆମ ଗାଁର ପିଲାମାନଙ୍କୁ । ସେହାନେ ମତେ ଘେରିଗଲେ ଆଉ କହିଲେ, “ଗୋପାଳ ଭାଇନାଙ୍କ ଅବସ୍ଥା କାଳିଠୁ ବଢ଼ି ସଙ୍କଟଜନକ ।”

ମୁଣ୍ଡରେ ମୁଣ୍ଡାଇଥିବା ଲୁଗାପଟା ବହିର ବୁଜୁଲାଟି ସେଇ ପିଲାମାନଙ୍କ ଜିମା ଦେଇ ଗାଁକୁ ଗଲି ଆମ ଗାଁ ସଡ଼କରେ । ଆମ ଗାଁ ସଡ଼କର ଯୋଡ଼ିଆମ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଛି, ଦେଖିଲି, ଆମ ଗାଁର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବାବୁଙ୍କୁ । ସାଇକଲରେ ସକାଳଟାରୁ ବାଣପୂର ଆସୁଚନ୍ତି । ମତେ ଦେଖି କହିଲେ,

ସେତେବେଳେ କି' ଯୌର୍ୟ ଆସିବାର କଥା ? ଆମ ଗାଁ ଓ ଖାଲୁଆ ଗାଁ ସାଇ ଭିତର ଦେଇ ଗଲାବେଳେ ଅଗଣିତ ନରନାରୀ ମତେ ଚାହୁଥାନ୍ତି । ମୁଁ ଏକମୁହଁ ହୋଇ ଚାଲିଛି ଘରକୁ ଭାଇନାଙ୍କୁ ଶେଷ ମୁହଁର୍ଭରେ ଦେଖିବାପାଇଁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଆହା ବାଣୀ ମୋ' କାନରେ ଆସି ବାଜୁଥାଏ । ନିଜର ଆମ୍ବାୟସ୍ଵଜନ ମରିଗଲେ ବା ମରିଯିବା ଲାଗି ସଙ୍ଗଚାପନ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଲେ ମଣିଷ ମନ ଯେପରି ଅସ୍ତିର ବିକଳ ହୋଇପଡ଼େ, ଦେଖିଲି ସମସ୍ତେ ଠିକ ସେଇ ଅବସ୍ଥାରେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖିରେ ଯେପରି ଲୁହ ତଳଢ଼ଳ । ମାଜକିନାଠୁ ଅଣ୍ଟିଗା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଉଛି, “ହେ ଭଗବାନ, ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ ଲୋକଙ୍କୁ ଏ ଦଶ କାହିଁକି ? ହେ ପ୍ରଭୁ, ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ବଞ୍ଚାଇଦିଅ ।”

ମୁଁ ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି ସାଇ ଭିତରେ ଯାଉଥାଏ । ଦାଣ ଦୁଆରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲି ଦାଣଘରେ ଭାଇନା ଶୋଇଚନ୍ତି ଆଉ ପ୍ରତି ମୁହଁର୍ଭରେ ଅଥୟ ବିକଳ ହଉଚନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଦି'ଜଣ ମଣିଷ ଧରିଚନ୍ତି । କାରଣ ଉଠିପଡ଼ିଲେ ହୃଦୟପିଣ୍ଡ କ୍ରିୟା ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ । ଭାଉଜ ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇ କାନ୍ଦୁଚନ୍ତି । ଅଗଣିତ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଘର ଭିତରେ କିଏ ଭାଉଜଙ୍କୁ ପ୍ରବୋଧନା ଦଉଚନ୍ତି । ଭାଉଜ ବାଯାଣା ପରି ହୋଇ ଭୂଲ୍ ଉପରେ ଲୋଟି ଯାଉଚନ୍ତି ।

କିଏ ଜଣେ କହିଲା, “ହେଇଟି କୃଷ୍ଣ ଆସିଲେଣି ।” ମତେ ସିଏ ଟିକିଏ ଚାହିଁଲେ । କହିଲେ, “ଦେଖିଚାହିଁ ଚଲିବୁ । ଗାଁରେ ହଇଜା, ପାଣି ଗରମ କରି ପିଇବୁ ।”

ଏସବୁ କହିଲା ବେଳେ ପାଟି ଖନି ମାରିଯାଉଥାଏ । କେତେ ମୁହଁର୍ ପରେ କହିଲେ, “ଆମ ବିଲରେ ଗୋଟିଏ ଦୀପ ଜଲୁଛି ।”

ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କର ବାଚାଳ ଅବସ୍ଥା ।

କାଶୀ କମ୍ପାଉଷର, ତାଙ୍କର ଆସି ପହଞ୍ଚଗଲେ । ସେମାନେ ଗତ ରାତିରେ ଯେ ଚିକିଷା କରିଥିଲେ ତାର ପାଉଣା ପାଇ ନଥିଲେ । ମୁଁ ଶାଠିଏ ଟଙ୍କା ଧରି ଆସିଥିଲି । ଭାଇନାଙ୍କ ଜୀବନ ଯିବାକୁ ହୁଏତ ପଦର ମିନିଟ୍ ବାକି ଥିବ । ସେମାନେ ଟଙ୍କା ମାଗିଲେ । ଶାଠିଏ ଟଙ୍କା ସେମାନଙ୍କ ହାତକୁ ବଡ଼ାଇଦେଲି । ଆଉ ଭାଇନାଙ୍କ ପାଖରେ ବରାବର ରହିବାକୁ କହିଲି । ରୋଗୀ କ୍ଷଣିକ ଭିତରେ ମରିଯିବ । ଆଉ ସେମାନେ ରହିବେ କ'ଣ ? ଟଙ୍କାଟା ହାତରେ ପଡ଼ିବା ପରେ ଚାଲିଗଲେ ।

ଚିକିଷକଙ୍କୁ ଏ ଦେଶରେ ନରନାରାୟଣ କୁହାୟାଏ । କିନ୍ତୁ ନରନାରାୟଣ ତୁଳ୍ୟ ଚିକିଷକ ଏ ଯୁଗରେ କୁଟିତ୍ ଦେଖାଯାନ୍ତି । ଚିକିଷକ ଯେତେବେଳେ କୋଟି କୋଟି ଲୋକର ହୃଦୟରେ ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ନ ଲୋଡ଼ି ରାଜପ୍ରାସାଦ ପରି ତିନି ମହଲା କୋଠା କରି ଧନ ସମଦର ପ୍ରାରୂପ୍ୟର ଭିତରେ ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ଭାଙ୍ଗା କରେ, ସେତେବେଳେ ସେ ପାଲଟି ଉଠେ ଗୋଟାଏ ଅର୍ଥଗୁଢ଼ ପିଶାଚ, ନରନାରାୟଣ ନୁହେଁ । ହୃଦୟବାନ ଚିକିଷକ ହିଁ ପୃଥିବୀର ଦେବତା । ଏ ଯୁଗରେ ଚିକିଷକ ରୋଗୀର ଜୀବନ ବଞ୍ଚାଇବାଠାରୁ ଅଧିକ ଆସ୍ରାବାନ ହୁଏ ତା' ପଇସାରେ ଜୀବନଟାକୁ ବଞ୍ଚାଇବାରେ । ଫଳରେ ପ୍ରାଚାନ ଆର୍ଯ୍ୟ ମହର୍ଷଙ୍କ ପରି ଆୟୁର୍ବେଦାର୍ଯ୍ୟ କୋଟିକେ ଗୋଟିଏ ମିଳିବା ସମ୍ଭବପର ହଉନି ।

ଲମିଟିକା କି ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁଠି ମୋଟା ଦରମା ପାଇବାବାଳା ତାଙ୍କରମାନେ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ କଞ୍ଚା ପଇସା ପ୍ରତିଦିନ ପାଇବାକୁ ଯେତେ ଆଗ୍ରହଣୀଳ, ରୋଗୀର ପ୍ରାଣ ପ୍ରତି ସେତେ ଆନ୍ତରିକତା ଦେଖାଯାଏନି ।

ସକାଳ ଘଣ୍ଟାରେ ବୋଧହୁଏ ଆଠଟା ବାରିଥିବ । ରୋଗଶ୍ୟାରେ ଶୋଇରହି ଭାଇନା ବାଚାଳଭଲି କ'ଣ ଗୁଡ଼ାଏ କହୁଆନ୍ତି । ଏ ପାଖରୁ ସେ ପାଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଡ଼ି ଯାଉଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଦି'ଜଣ ଲୋକ ଧରି ମଧ୍ୟ ଥୟ କରି ପାରୁ ନଥାନ୍ତି । ସେ ଅସ୍ତିର । ସେ ବୈକଳ୍ୟ ପ୍ରାଣ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାକୁ କରିଚାଲିଥାନ୍ତି ସେ ସଂଗ୍ରାମ । ମୁଁ ପାଖାଣ ପରି ମୂଳ ଭାବରେ ଠିଆ ହୋଇ ଦେଖୁଆଏ । ହଠାତ୍ ଭାଇନା ଠିଆ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଦି'ଜଣ ଧରିଥାନ୍ତି । ଆଖି ମିଟିମିଟି ହୋଇ ଆସେ ଆସେ ବୁଝି ହୋଇଗଲା । ଗୋଟିଏ ଅଭୂତପୂର୍ବ ଆଭା ମୁଖ ମଣ୍ଡଳରେ ଦେଖାଗଲା । ଦି'ଜଣ ଲୋକ ତାଙ୍କୁ ଆସେ କରି ଶୁଆଇଦେଲେ । ଜୀବନର ଦୀପ ନିର୍ଭି ନିର୍ଭି ଆସିଲା । କାଶୀ କମ୍ପାଉଷର ହଠାତ୍ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେ ଚିକିଏ ଦେଖ ପାଣି ମୁଠେ ମୁହଁକୁ ଛିଥିଲେ । ନାହିଁ

ଦେଖିଲେ, ନାଡ଼ି ଲାଗିଲାନି । କାଶୀ କମାଉଣ୍ଡର ନୀରବ ହୋଇ ସାଇକେଳ ଧରି ଠିଆ ହେଲେ । ମୁଁ ପଚାରିଲି, “କ’ଣ ଦେଖିଲ ?” ସେ କେବଳ କହିଲେ, ... ଅର୍ଥ ... ମରିଗଲେଣି । ମୁଁ ତାଙ୍କ ଛାତିରେ ହାତ ବୁଲାଇ ଦେଖିଲି, ଦେହଟି କେବଳ ଉଷ୍ମମ ଅଛି ଟିକିଏ । ହୃଦ୍ୟର ସହନ ନାହିଁ । ଅତି ବିକଳ ଭାବରେ କହିଉଠିଲି -

“ଆଉ କି ଚାଲିବି ନାହିଁ ମହା ଶୁଶାନର

ଯାତ୍ରୀ ଏବେ ଯିବ ଚାଲି ଏଇ ମୁହଁର୍ଗର୍ଗକେ ।”

ବୋଧହୂଏ ଭାଜନାକୁ ଜୀବନରେ ଅନ୍ତିମ ନିମେଶରେ ଦେଖିବାକୁ ମତେ କିଏ ଶାପ୍ତ ଶାଘ୍ର ଗାଁକୁ ଘେନି ଆସୁଥିଲା । ତାଙ୍କର ଆସନ୍ତ ମୁହଁୟ ଭିତରେ ତାଙ୍କର ଆମା ବୋଧହୂଏ ଖୋଜି ହରଥିଲା ମତେ । ତା’ ନହେଲେ ମୁଁ ଯେବେ ପାସେଞ୍ଜର ଗାଡ଼ିରେ ଆସିଥାନ୍ତି, ସେ ମତେ ଦେଖିପାରି ନଥାନ୍ତେ କି ମୁଁ ତାଙ୍କର ଶେଷ ଜୀବନ ବାୟୁ ଉତ୍ତିଷ୍ଠିବାର ଦେଖିବା ଅସମବ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଦେଖିଲେ ଦେଖିଆନ୍ତି ତାଙ୍କର ଶବଦକୁ ବା ଶୁଶାନ ପାଉଗଲୁ । ପ୍ରାଣ ସହିତ ପ୍ରାଣର ଅନ୍ତିମ ନିର୍ବିତ୍ତ ବନ୍ଧନ କି ବିରାଟ । କି’ ବ୍ୟାପକ ! କି ସୁନ୍ଦର ! କି ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ! ଅନନ୍ତ ଯୋଜନ ଦୂରରୁ କି ତା’ର ତାଙ୍କ, କେତେ ରୂପରେ, କେତେ ଲଜ୍ଜିତରେ କାନପାଖେ ବାଜି ଉଠିବ । ଆଖୁ ଆଗରେ ସେ ମୂରଁ ଜଳଢ଼ଳ ହୋଇ ଦେଖାଦବ ।

ମୁଁ ବୋଧହୂଏ ଆସିଥିଲି ଜୀବନର ଶେଷ ମୁହଁର୍ଗରେ ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଦେଖିବା ପାଇଁ । ତାଙ୍କର ଟିକିଏ ସେବା କରିପାରିଲି ନାହିଁ । ମନଭରି ଦି’ପଦ କଥା ହୋଇପାରିଲି ନାହିଁ । ଅସମୟରେ ଅକାଳରେ ଜୀବନର ଦୀପ ଜଳି ଜଳି ଆସୁଥିବା ବେଳେ ହଠାତ୍ ଦପକିନି ନିର୍ଭିଗଲା ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ଝଡ଼ର ସଂଘାତରେ । ତାଙ୍କପରି ଭାଇ ମୋ’ ପ୍ରାଣର ଦେବତା । ଜୀବନରେ ଦିନେ ସୁନ୍ଦର ମତେ ଟିକିଏ ରାଗହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ଗାଳିଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ଦିନେ ସୁନ୍ଦର ଲେଖନାହାନ୍ତି ଚିଠିରେ ମୋ’ ପାଖକୁ ଏତେ ଚଙ୍ଗା ପଠାଇବୁ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ଅଜଣାରେ କେଉଁଠି ଧାର ଉଧାର କରିଥିଲେ ଯେବେ ସେ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ତାଙ୍କ ଶୁଣି ଦିଅନ୍ତି । ସେ ଅପୁତ୍ରିକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମତେ ଦେଖ ସେ ଅପୁତ୍ରିକର ଦୁଃଖ ଭୁଲିଛନ୍ତି । ଭାଇଙ୍କ ପୁଅପରି ଦେଖିଆସିଛନ୍ତି । ମୁଁ ରୋଜଗାର କରି ଯାହା ସାମାନ୍ୟ ପାଏ, ସେଥରୁ କିଛି ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ପ୍ରତି ମାସରେ ଦେଲେ ସେ ତାଙ୍କ କେନିଥି ପରି ଅନନ୍ତ ଆଦରରେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ।

ଥରେ ମୁଁ ଓ ସେ ଗାଡ଼ିରେ ଆସୁରୁ । ମୁଁ ଯିବି ଯାଁଳା ଓ ସେ ଖୋର୍ଦ୍ଧାରୋଡ଼ ଷେବନାରୁ ଯିବେ ପୁରା ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନକୁ । ମୁଁ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ରୋଡ଼ଠି ଓହ୍ଲାର ତାଙ୍କୁ

ନମସ୍କାର କରି ବିଦ୍ୟାୟ ନେଇ ଆସିଲାବେଳେ ଅଣ୍ଟାରୁ ଦଶଟି ପଇସା ବାହାର କରି ମତେ ଦେଲେ - “ନେ କ’ଣ ଜଳଖ୍ଯା କରିଯିବୁ, ତୋକ କରୁଥିବ ।”

ସେ ଦଶଟି ପଇସା ଦଶଟି ତମା ପଇସା ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟ ଆଖରେ ସେ ସାମାନ୍ୟ କେତୋଟି ତମାପଇସା ହୋଇପାରେ କିନ୍ତୁ ମୋ’ ଆଖରେ ସେ ଯମିତି ଦଶଟି ସୁନାମୋହର ବା ତା’ଠୁ ଆଉ କିଛି ଅଧିକ ।

ବିଦ୍ୟାୟ ଦେଇ ଆସିଲାବେଳେ ମତେ ଏକାକୀ କେଉଁଆଡ଼େ କିମିତି ଯିବ ବୋଲି ବିଚାରି ତାଙ୍କର ଭ୍ରାତୃହୃଦୟ ଆର୍ଦ୍ର ହୋଇ ଉଠିଲା । ମତେ ଠିକ୍ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ ପୁତ୍ର ପରି ମମତାବୋଲା ଆଖରେ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ଏବେ ଖୋର୍ଦ୍ଦାରୋଡ଼ ଷେସନକୁ ଗଲେ ସେ ଦିନର ସ୍ଵତି ମନେପଡ଼େ । ଅଜଣାରେ ଆଖୁ ନୀରବ ଲୁହରେ ଛଳଛଳ ହୋଇଯାଏ ।

ଭାଇନା ଯାଇଚନ୍ତି । ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଯାଉଚନ୍ତି । ମୁଁ ଯେ ଆକାଶର ପକ୍ଷାପରି, ବେପରୁଆ ଭାବରେ ବିଚରଣ କରୁଥିଲି, ସେ ଅମୃତ ସମଦ ମୋର ତାଙ୍କ ଯିବା ବାସି ହଜିଯାଇଛି । ଆଗରୁ କହିଛି ପଣ୍ଡିତ ଦାଶରଥ ରଥେ ବାଲୁଗ୍ରୀ ବାଣପୂର ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ମୋର ସହଯାତ୍ରୀ ହେଲେ ସେବିନ । ସେ ଗାଁକୁ ଗଲାପରେ ମନେ କରିଥିବେ ଆମେ ଦୁଇଜଣ ହତଭାଗା ସେବିନ ଆସୁଥିଲୁ । କାରଣ ତାଙ୍କର ଝିଅ ଆମେ ଆସିବାର ପୂର୍ବଦିନ ରାତି ଆମ ଗାଁରେ ହଜାରେ ମରିଯାଇଥିଲା । ସେ ଝିଅଟି ଆମରି ଗାଁର ବୋହୁ ।

ଭାଇନା ବୋଧହୁଏ ଅକ୍ଷେବର ଦୁଇ ତାରିଖ ୧୯୪୩ ମସିହାରେ ମରିଗଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କର ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା ପରେ ପରେ ଯାଁକା ଚାଲିଗଲି ।

।ଛତିଶି ॥

ଆର.ଏ. ପରୀକ୍ଷା

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା ୨୭ ।୭୭

ସ୍ମୃତି ବିଶ୍ୱମ୍ଭର !

୧୯୩୭ ୦୧ ରୁ ୧୯୪୭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦାର୍ଘ ପଦର ବର୍ଷ କାଳ ଜଣେ ସାଧାରଣ ତ୍ରୈନତ୍ର ମାଟ୍ରିକ୍ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ସମୁଦ୍ରାୟ ପ୍ରାକୁତିକ ଓ ରାଜନୈତିକ ଓଡ଼ିଶାର ବିଚିନ୍ତି ଏମ.ଇ. ସ୍କୁଲ ଓ ହାଇସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ବିଚରଣ କରି ଆସିଛି ।

କେଉଁଠି ମାସିକ ଦରମା ଏକୋଇଶି ଟଙ୍କା, ପଚିଶି ଟଙ୍କା ବା ତିରିଶି ଟଙ୍କା ଓ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ହେଲେ ପଞ୍ଚଟିରିଶି ପାଇ ଆସିଛି । କିନ୍ତୁ ଏ ଭିତରେ ମୁଁ ଜାଣା କରିଥିଲେ ବି.ଏ ବା ଏମ. ଏ ଘରୋଇ ଛାତ୍ର ଭାବରେ ପାସ କରିପାରିଥାନ୍ତି । ବଡ଼ ଚାକିରା ପାଇ ପାରିଥାନ୍ତି । ଆର୍ଥିକ ସ୍ଵରୂପରେ ଭିତରେ ହୁଏତ ଚାଲି ପାରିଥାନ୍ତି ।

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ତିଗ୍ରୀଧାରୀ ହେବା ପାଇଁ ଗଭୀର ବାସନା ନାହାଁ । ଜଣେ ଭଲ ଚାକିରିଆ ଭାବରେ ଗୋଟାଏ ସ୍ଥାନରେ ଉପରିସ୍ଥି ଚାକିରିଆମାନଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ଜଣେ Most obedient servant ଭାବରେ ବଞ୍ଚି ରହିବାର ଅଭିଳାଷ ନାହାଁ କିମ୍ବା ଅର୍ଥ ସଞ୍ଚୟ କରିବାର ଦୁର୍ବାର ବାସନାର ବନ୍ଦର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଜଣେ ସାମାଜିକ ବିଶ୍ଵାଳ ସଂଗତି ସଂପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବରେ ମୁଣ୍ଡ ଚେକି ଠିଆ ହେବାର ପରିକଳନା ନାହାଁ । ମୋ'ରି ବୟସର ମୋ'ରି ଭଲି ମୋର କେତେକ ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଦୁ ଆଇ.ଏ, ବି.୬, ଏମ.୬ ପାସ କରି ବେଶ ଆଗାମରେ ରହି ପାରିଛନ୍ତି କ୍ଷମତା ଓ ଅର୍ଥର ମୋହର ବଦ୍ଧ ହୋଇ । ଏସବୁ ଦେଖୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଣର କେଉଁ ଅଜଣା କେଣରେ ଚିକିଏ ହେଲେ ଜର୍ଷା ବା ଦୟ ଗୋଟିଏ କ୍ଷାଣ ବୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧ ପରି ଫୁଟି ଉଠି ପାରିନି ।

ନିଭୃତ କୁଟୀର ଭିତରେ ବସି ପଦ ମିଳାଇ କବିତା ଲେଖିବାର ପାଗଳାମୀ ଜୀବନର ସେଇ କିଶୋର ବୟସରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଆସିଛି । କେତେ ଥାର ବିଦ୍ୟପର ପାତ୍ର ହୋଇଛି । ଅଭାବ, ଅନଚନ ଓ କେତେ କା'ର ଅବଜ୍ଞା ଭିତରେ ଏଇ ଛୋଟ କବି ଜୀବନର ଡଙ୍ଗାଟି ମହାସମୁଦ୍ରରେ ଉସାଇ ଚାଲିଛି । ଡଙ୍ଗା ଯେବେ ବିଶାଳ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା, ପାଳ ବନ୍ଦା ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା, ଡଙ୍ଗା ବାହିବାର ପ୍ରଚୁର ଶକ୍ତି ଆସନ୍ତା । ତେବେ ତାହା ବିଜୟ ଜୀବନର ଶ୍ରୀ ଧରି ସମୁଦ୍ର ଆରପାରି ଦୂର ଦିଗବଳୟକୁ ସର୍ବ କରି ପାରନ୍ତା । ଡଙ୍ଗାଟି ନିର୍ଦ୍ଦାତ ଛୋଟ । କୁଳେ କୁଳେ ଆହୁଲୀ ମାରି ମାରି ଚାଲିଛି ମାତ୍ର, ସକଳର ଅଜଣାରେ ଅଶୁଣାରେ ହୁଏତ କେଉଁଠି ବୁଢ଼ିଯାଇପାରେ ଅଥବା ଥକି ଥାକି କରି ରହି ଯାଇପାରେ, କିମ୍ବା କେତେ ଯୁଗ ଯୁଗାନ୍ତର ପରେ ଯେଉଁ ଦିଗବଳୟର ସର୍ବ ପାଇପାରେ ବା ନପାଇ ପାରେ ମଧ୍ୟ ।

୧୯୪୫ ମସିହା । ମୁଁ ବାଲୁଗୀ ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ସେତେବେଳକୁ ଶିକ୍ଷକ । ମାସକୁ ସତାଇଶି ଟଙ୍କା ଦରମା । ଗାଁରୁ ସ୍କୁଲକୁ ଯିବା ଆସିବା କରେ । ସେଇ ବର୍ଷ ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ପୂଜା ହୁଏ ପରେ ପରେ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଜିଦ୍ ଧରି ବସିଲେ, “ତୁମେ ଏଇ ବର୍ଷ ଆଇ.ଏ. ପରାକ୍ଷା ଦିଅ ।”

ମୁଁ ତାଙ୍କର ଏ ଜିଦ୍ଧକୁ ମନେ ମନେ ସାଗର କଲି ସତ, କିନ୍ତୁ କହିଲି, “ମୁଁ ପରାକ୍ଷା ଦେବାଟାକୁ ଆଉ ପାରିବିନି । ପରାକ୍ଷାରେ ତିନିପଣ୍ଡା ଏକାଠି ଏକାଦିକ୍ରମେ ବସି ଲୋଖିବାର ଅଭ୍ୟାସଟା ଛାଡ଼ିରା ହୋଇ ଗଲାଣି । ପୁଣି ସବୁ ବହି ସଂଗ୍ରହ କରି ଦି’ବରଷର ପାଠକୁ ଦି, ତିନି ମାସ ଭିତରେ ଆୟର କରିବା ଏତେ ସହଜ ନୁହ ।” ସେ କିନ୍ତୁ ଛାଡ଼ିବାର ପାତ୍ରୀ ନୁହନ୍ତି । ମତେ ଜୋର ଦେଇ କହିଲେ, “ତୁମେ ପରାକ୍ଷାରେ କଲମ ଧରି ବସିଲେ ହଁ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହାସଳ କରି ଦେଇ ପାରିବ, ଏ ଫୁଲ ବିଶାସ ମୋର ରହିଛି ।”

ଏକ ଦିଗରେ କେଉଁ ପଲ୍ଲୀ କୋଣର ଜଣେ ଅଣିଷ୍ଟିତା ଅଥବ ଉନ୍ନତ ସଂସ୍କରିତସଂପନ୍ନା ନାରୀର ବିଶାସ ଓ ଜିଦ୍ଧ, ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ମୋ’ ଭଲି ଜଣେ ପାଗଳ ଝୁଆଳ କବିର ଅନିଲ୍ଲା । ଏ’ ଦୁଇଟା ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ତୁମ୍ଭଲ ଦୟ । ଏ ଦୟ ଭିତରେ କବି ବିଜୟୀ ହେବେ କି ପନ୍ଥୀ ବିଜୟିନୀ ହେବେ, ମୁଁ ସେଇ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖୁଆଏ । କବି ପନ୍ଥୀର କି ବିରାଟ ଅନୁରୋଧ; କି ପ୍ରାଣଭରା ଅରିମାନ । କି’ ଅଚଳ ବିଶାସ ! “ତୁମେ ପରାକ୍ଷାରେ ବସିଗଲେ ହଁ ବିଜୟଶ୍ରୀ ପାଇପାରିବ ।”

ମୋ’ ଭଲି ଭାବପ୍ରବଣ କବି ପକ୍ଷରେ କବିପନ୍ଥୀର ଏ ଅନୁରୋଧ ଏଡ଼ିବା ସହଜ ନଥିଲା । ଆସନ୍ତା ମାର୍ତ୍ତ ମାସରେ ପରାକ୍ଷାଟା ନିଷ୍ପତ୍ତ ଦେବି ବୋଲି ତାକୁ ନିର୍ଭର ଜବାବ୍ ଦେଲି ।

ଆଜ. ଏ ପରାକ୍ଷାର ପାଠ୍ୟ ବହି ମୋ’ ପାଖରେ ପ୍ରାୟ ନଥାଏ । ମାକ୍ଲେ ସାହେବଙ୍କ ଲିଖୁତ କବି ଗୋଲଡ଼ ସ୍ଥିଥ ଜୀବନୀ ବହି ଖଣ୍ଡିଏ ପାଠ୍ୟ ଥାଏ । ସେ ବହିଟି କିଣିଆଣି ପଢ଼ୁଆଏ । ମତେ ଗୋଲଡ଼ ସ୍ଥିଥଙ୍କ ଜୀବନଟାଟି ଏତେ ଭଲ ଲାଗିଲା ଯେ ପ୍ରାୟ ତିନି ଚାରିଥର ସେ ବହିଟି ପଢ଼ି ସାରିଦେଲି । ଗୋଲଡ଼ ସ୍ଥିଥ ଜୀବନରେ ବହୁ ବ୍ୟଥିତାର ସମ୍ବୂଧନ ହୋଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ବହି, ଗୋଟିଏ Vicar of wake field ଓ Deserted village ଗୋଟିଏ ପଲ୍ଲୀ ଜୀବନର ଚିତ୍ର ଯେନି ଛୋଟ କବିତା ବହି - ଏ ଦୁଇଟି ବହିରେ ତାଙ୍କରି ପ୍ରତିଭାର ସାକ୍ଷର ଏତେ ଜୀବନ ଭାବରେ ପରିସ୍ଥିତ ଯେ ସେ ଦୁଇଟି ହଁ ତାକୁ ଏ ବିଶ୍ୱ ସାହିତ୍ୟର ଦରବାରରେ ସ୍ଥାଯୀ ଅମରତ୍ବ ଦାନ କରିଛି । ମୋ’ ଦରିଦ୍ର ହତରାଗା କବି ଜୀବନଟା ସହିତ ଗୋଲଡ଼ ସ୍ଥିଥଙ୍କ ଜୀବନଟାର ବହୁ ପରିମାଣରେ ମେଳ ଅଛି । ସେ ବହି ପଡ଼ିବା ବେଳେ ଏଇ କବିତାଟି ଲୋଖଥିଲି ।

|| କବି ସନ୍ମାନ ||

ଶତ ଦୁଃଖ ଶତ ଝଞ୍ଜା ଶତ ବଜୁପାତ
 ସହୁଛି ଜୀବନେ ତବ ହେ ଦରିଦ୍ର କବି
 ବାଲୁତ ଯୌବନ ଯାଏଁ ପାରିନାହିଁ ଦେଖୁ
 ଆନନ୍ଦର ଲାଳା ପଦ୍ମ ପ୍ରାଣବନ୍ତ ଛବି
 ନିରନ୍ତର ପଥକ ପରି ଦେଖେ ଦେଖେ ବୁଲି
 ନୀରବେ ସଙ୍ଗାତ ଗାଇ ବିପଞ୍ଚ ବଜାଇ
 ନିଷଳ ଜୀବନେ ନେଇଥିଲି ବରି
 ଦୈନ୍ୟର ମୁକୁଟ ଶିରେ ଅନ୍ତର ମୁଠେ ପାଇଁ
 ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଲାଞ୍ଚନା ବୋଲା ଗଭୀର ଅନ୍ତରୁ
 କବିତାର ମୁକ୍ତ ଧାରା ବୁହାଇତ ତମେ
 ତୁମ ସାଥେ ଦୁଃଖ ତବ ଯାଇଅଛି ନିଜି
 ବିଶ୍ୱ ବୁକେ ବହୁଅଛି କବି ହୋଇ ଜଣେ
 ତୁମର ବିଜନ ପଲ୍ଲୀ କୋଳେ ନିଃସ୍ଵ କବି !
 ବିଶ୍ୱ ସାରା ଦେଖୁଥିବି ତୁମ ସର୍ବ ଛବି !

(ଜଂରାଜୀ କବି ଗୋଲଡ଼ ସ୍ଥିଥିକ କାବ୍ୟ ଓ ଜୀବନୀ ପାଠ କରିବା ପରେ ଏ କବିତାଟି ଲିଖିତ)

ଅନୁଭବ କଲି ପରାକ୍ଷା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାର ଛାତ୍ର ସବୁ ବହିପତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରି
 ସେ ଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ପଡ଼ିବାର କଥା । କେଉଁ ପାଠ୍ୟ ଉପରେ କିମିତି
 ପ୍ରଶମାନ ଆସୁଛି, ଅନ୍ତତଃ ଗତ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷର ତାଢ଼େ ପ୍ରଶ୍ନ ସାଇତି ରଖୁ ସେ ପ୍ରଶ୍ନ
 ଗୁଡ଼ିକର ସଠିକ୍ ଉଚରନ କ'ଣ ହେବ ଠିକ୍ କରିନେବା ଉଚିତ ।

ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଗୋଲଡ଼ ସ୍ଥିଥିକ ଛୋଟ ଜୀବନୀ ବହିଟି ପଢ଼ି ମୋ' ଭବିଷ୍ୟତ କବି
 ଜୀବନର ମୋହନ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖୁଥାଏ । ମୁଁ ଅନ୍ତର ବା ସୁଦୂର ଭବିଷ୍ୟତରେ ମୋ'
 ଜୀବନର କାହାଣୀ ଘେନି ହୁଏତ ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖୁବି ବା କବିତା
 ପ୍ରତି ନିଯତ ଲେଖୁଚି, ମୋର ସମସ୍ତ କବିତା ବିଡା ଭିତରୁ ଲେଖିତି ଅନ୍ତତଃ ଗୋଟେ
 ଯୋଡ଼େ କବିତା କେହି ସାହିତ୍ୟକ ବନ୍ଧୁ ଆବିଷାର କରିବେ, ଯାହା ଘେନି ଓଡ଼ିଆ
 ସାହିତ୍ୟରେ ମୁଁ ବହୁଯାଇ ପାରିବି । ଏଇ ସ୍ଵପ୍ନରେ ମସଗୁଲ ହେଇ ସେଇ ତିରିଶି

ପୃଷ୍ଠାର ବହି ଖଣ୍ଡିକ ଓଲଟାଇ ଓଲଟାଇ ପ୍ରାୟେ ଦି' ମାସ ବିତାଇ ଦେଲି । ପରୀକ୍ଷାର୍ଥୀ ଯିଏ, ସିଏ କ'ଣ ଏଇ ଚିନ୍ତାରେ ବିଭୋର ହୁଏ । ପ୍ରତିଦିନ ସ୍କୁଲକୁ ଯାଉଥାଏ । ଭାଇନା ଦି' ତିନି ବର୍ଷ ହେଲା ମରି ଯାଇଥାନ୍ତି ସେ ସେ ଦୂଃଖର ଦାଗ ମନରୁ ଲିଭି ନଥାଏ । ସେ ଧକ୍କାରେ ସ୍ଥାୟବିକ ଦୂର୍ବଳତା ଆସିଥିଲା । ତାହା ପୁରା ଭଲ ହୋଇ ନଥାଏ । ଘର ବିଷୟ ଚିକିଏ ବୁଝିବାକୁ ପଡ଼ୁଥାଏ । ଏହା ଉତ୍ତରେ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତିଦିନ କବିତା ଲେଖା ଚାଲିଥାଏ । ଏ ସବୁ ଉତ୍ତରେ ପନ୍ଥୀଙ୍କର ପ୍ରାଣର ଅନୁରୋଧ ପରୀକ୍ଷା ଦେବା ପାଇଁ । ମଞ୍ଜିରେ ମଞ୍ଜିରେ ସାଙ୍କୁ କହେ, ନାହାଁ ଏ ବର୍ଷ ଦେଇ ହେବନି । ଆର ବର୍ଷ ଆଡ଼କୁ ପରୀକ୍ଷାଟା ଦେବି । ଏ ସବୁ ଶୁଣି ସେ ଜିଦ୍ବ ଧରି କହନ୍ତି, ‘ନା , ଏଇ ବର୍ଷ ତମକୁ ଦେବାକୁ ହେବ । କବି ଲୋକ ହୋଇ ପରୀକ୍ଷାକୁ ଭରୁଚ କ'ଣ ? ପ୍ରତିଦିନ ଏତେ ଏତେ କବିତା ଲେଖୁଚ । ପରୀକ୍ଷାରେ ସମିତି ଲେଖ୍ୟିବ ।’

ମୁଁ ମନେ ମନେ ବିଚାରେ ସରଳପ୍ରାଣ ନାରାର କି ସୁନ୍ଦର ଜିଦ୍ବ ଓ ଅନୁମାନ । ୧୯୪୭ ଜାନୁଆରୀ ମାସ ଦିତୀୟ ସପ୍ତାହରେ ମାସେ ଦି'ମାସ ସ୍କୁଲରୁ ଛୁଟା ନେଇ କଟକରେ ରହିବି ଏବଂ ସେଠି ବହି ପତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରି ପଡ଼ିବି ଓ ପରୀକ୍ଷା ଦେବି ବୋଲି ଠିକ୍ କରି ନେଲି । ଆମ ଗାଁର ହାତିବନ୍ଧୁ ସାହୁ, ତୋବନାର ସାନଭାଇ ହେବ ସେତେବେଳକୁ କଟକ ସେକ୍ରେଟରିଏଟରେ ଚାକିରା କରୁଥାଏ । ମୁଁ ସିନା ଆମ ଗାଁର ପ୍ରଥମ ମାଟ୍ରିକ୍ୟୁଲେଟ, ସେ କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମ ଗ୍ରାଜୁଏର । ହାତିବନ୍ଧୁ ମୁଁ ନିଜର ସାନଭାଇ ପରି ଦେଖେ । ସେ ଭଲ ଛାତ୍ର । ତା'ରି ବସାରେ ରହି ପଢ଼ାପଡ଼ି କରିବି ବୋଲି ତା ସହିତ ଚିଠିପତ୍ର ଦିଆନିଆ କରୁଥାଏ । ହାତିବନ୍ଧୁ ବରାବର ଲଗାଇଥାଏ, କୃଷ ଭାଇନା । ତୁମର ତ ଜଂରାଜୀ ଭଲ, ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଭଲ । ତୁମେ ପରୀକ୍ଷା ଦେଲେ ଅଛି ପରିଶ୍ରମରେ ସୁନ୍ଦର ପାସ କରିପାରିବ । ପରୀକ୍ଷାଟା ଦେଉନ କହିଁକି ?

ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ତିନିମାସ ଅଛି । ତା' ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଲେଖିଥିଲି କବିତାରେ । ସେ ଚିଠି ଏଇଠି ଦଉଚି !

ଭାମପୂର

ତା ୨୭ । ୧୨ । ୧୫୫

ସ୍ଵେଚ୍ଛର ହାତିବନ୍ଧୁ !

ପାଇଚି ମୁଁ ଚିଠି ତବ ଯିବଲୁଁ କଟକ ରୂପୀ
ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଆଉ ଅଛି ଜମା ମାସ ଦୂର

ପଡ଼ାପଡ଼ି କରି ନାହିଁ ସେତେ ହେଲେ ଭଲ କରି
ତଥାପି ହୃଦୟେ ଆଶା ଜୟ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନେବି ବରି ।
ଗୃହର ଜଞ୍ଚାଳମାଳେ କି ଅବା ପଡ଼ିବି ପାଠ
ଧାନକଟା, ନଡ଼ାବୁଝା, ବଣରୁ ଆଣିବି କାଠ-
ଆଜି ଯେତେ ଜୀବନର ରହିବାର ଆୟୋଜନ
ତା'ମେଲେ କବିତା ଲେଖା ହୁଏ ପୂଣି ସବୁଦିନ ।
ବାତଚକ୍ର ପରି ମନ ସବୁଚବଳେ ଜତସ୍ତତଃ
ଶାରୀରିକ ଦୁର୍ବଲତା ଆଶେ ବିଭୀଷିକା ଶତ
ସିଂହ ପରି ଯେଉଁ ମନ ସବଳ ସୁନ୍ଦର ଥିଲା
ନାନା ଦୁଃଖ ଭାରେ ଲାଇଁ କରଇ ନୀରବେ ଲୀଳା
କେତେ ଆଶା ଅଭିଳାଷ ନବାନ ପଲ୍ଲୀବ ସମ
ମରନେ ମରଳି ଯାଏ, ରହେ ନାହିଁ ବହୁ କ୍ଷଣ
ଅଭାବ, ବିପଦ ଦୁଃଖ କରଇ ରାଜ୍ଜଦ ତହଁ
ସୁଖ ସଂପଦର ଯାହା ଥିଲା ଦିନେ ଲୀଳା ଭୂଇଁ ।
ପରାକ୍ଷା ଦେବାକୁ ହେବ ସବୁ ଅଭାବର ମେଲେ
ପଡ଼େ ବା ନ ପଡ଼େ ପାଠ, ପଡ଼ିବି ତ କିଛି ହେଲେ
ଯାହା କରିବାକୁ ଜାଣା, କରିବାକୁ ହେବ ଆଗ
ନ ହେଲେ ସେ ପଡ଼ିଥିବ, ଚାଲିଯିବ ଅନ୍ତରାଗ
ବିଦାୟ ବିଦାୟ ଆଜି, ପୁଣି କେତେ ଦିନ ପରେ
ଦେଖା ହେବ ତୁମ ସାଥେ ପୁଣି ସେଇ କଟକରେ
ଜୀବନରେ ସୁଖ ଦୁଃଖ ହେବା ପୁଣି କଥା ଭାଷା
ପୁଣିବ ଜୀବନେ ପୁଣି ଆନନ୍ଦ ବିପୁଳ ଆଶା ।

ତୁମର

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରୀପାଠୀ

ବାଲୁଗୀ ମିଃଇ ସ୍କୁଲରୁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ମାସ ଛୁଟି ନେଇ କଟକ ବାହାରିଲି ହାତିବନ୍ଧୁ
ବସାରେ ରହି ପାଠ ପଡ଼ିବି ଏବଂ ପରାକ୍ଷା ଦେଇ ଫେରିବି । ଘରୁ ସମସ୍ତକୁ ବିଦାୟ
ନେଇ ବାଲୁଗୀ ଆସିଲି । ସ୍କୁଲ ଛାତ୍ରବାସରେ ଦି ଦିନ ରହିବା ପରେ ତା ଆରଦିନ
କଟକ ଗଲି ବୋଧହୁଏ । କଟକ ଯିବାର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ହାତିବନ୍ଧୁ ପାଖକୁ
ଖଣ୍ଡିଏ କାର୍ଡରେ କବିତାରେ ଚିଠି ଲେଖିଥିଲି ।

ବାଲୁଗ୍ରୀ ଛାଡ୍ରାବାସ
ତା ୯୧୧୪୭

ସେହର ଶ୍ରୀମାନ ହାଡ଼ିବନ୍ଦୁ !
ଗାଁରୁ ଆଜି ମୁଁ ଆସିଲି ବିଦାୟ ନେଇ
କଟକ ଯିବାକୁ ଆଇ. ଏ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ
ପ୍ରେସ୍‌ସୀ କହିଲେ ଦେହ ଭଲ ଥିବ ରଖ
ଫେରିଲେ ବାସନା ତେଲ କାଚେ ଆଣିବ କି ?
ଝିଅ ବସିଥିଲା କାଚ କଣ୍ଠେ ଖେଳି
ହସି ହସି ମୋତେ ଚାହିଁଲା ନାଗବେ ଫେରି
ନନା ଆଇ. ଏ ତୁମେ ପାଆସ କରିବା ପାଇଁ
ଦିଅଁଙ୍କ ପାଖେ ବଳିତା ମୁଁ ଦେବି ଯାଇ ।
ଫେରିଲେ ମୋ' ପାଇଁ ସେପରି ପିନ୍ ଏକ
ଆଣିଥିବ ଯାହା ଦିଶୁଥିବ ଜକଜକ
ଆହୁରି ଆଣିବ ସୁନ୍ଦର ନେଲି ଜାମା
ତଳେ ରହିଥିବ ଗୋଲାପୀ ଫୁଲର କନା ।
ପଇସା ତମର ବଳିବ ହେ ଯଦ୍ୟପି
ଆଣିବ ସାଜବ ମଥାରେ ତା' ଥିବ ଗୋପି
ଗାଆଁଲୋକେ ସାଥେ ଯେତେ ଯହିଁ ହେଲା ଦେଖା
କହିଲେ ୩୦ରେ ଖେଳାଇ ହର୍ଷ ରେଖା
ଗାଆଁର ବଢ଼ିବ ଗାଉରବ ସମ୍ମାନ
ଶିକ୍ଷିତ ହୋଇ ବାହାରିଲେ କେତେ ଜଣ
ଜଞ୍ଜାଳ ଘେରା ସଖା ସାଥିହାନ କବି
ଚାଲିଅଛି ପଥେ ସବୁ କଥା ଅନୁଭବି ।
ପଡ଼ଇ ତାହାର ମନେ ସକଳର ଥଳି
କାହା ତୁଲେ ସେହୁ ବନ୍ଦା ଯେ କେତେ ଭଲି
ଏ ଜୀବନେ ମୋର ମୋହରି ନୁହଇ ଖାଲି
କେତେ ପରାଣର ଆଶା, ଆକାଂକ୍ଷା ଥାଳି ।

ତୁମର
କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିପାଠୀ

ହାଡ଼ିବନ୍ଧୁର କଟକ ବାଜି ସାହିରେ ଥିବା ବସାରେ ବୋଧହୁଏ ୧୯୪୭ ଜାନୁଆରୀ ଦଶ ତାରିଖ ଆଡ଼କୁ ପହଞ୍ଚଗଲି । ତାର ପୁତ୍ରଗା ଲତ୍ତ ମଧ୍ୟ କଲେଜରେ ପଢ଼ୁଥାଏ ଏବଂ ସେଠି ରହି ଆଜ.ଏ ପରୀକ୍ଷା ସେ ବର୍ଷ ଦେଉଥାଏ । ହାଡ଼ିବନ୍ଧୁ ମୋ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଅଳଗା ଘରର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିଦେଲା, ସୁବିଧାରେ ରହି ପଡ଼ାପଡ଼ି କରିବା ପାଇଁ । ଲତ୍ତୁ ଇଂରାଜୀ ବହିତକ ପଡ଼ିବାର ସୁବିଧା ପାଇଲି । ସକାଳେ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ପଡ଼େ । ଦି' ପହରଟି ବିଶ୍ରାମରେ ଯାଏ । ରାତିରେ ଘଣ୍ଟେ ଦେଡ଼ ଘଣ୍ଟାରୁ ବେଶୀ ପଡ଼ିପାରେ ନାହିଁ । ପ୍ରାୟ ପଦର କୋଡ଼ିଏ ଦିନ ପଡ଼ାପଡ଼ି ଲେଖାଲେଖୁ କରିବା ପରେ ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସ୍ଵାୟବିକ ଦୁର୍ବଳତା ପୁରା ଭଲ ହୋଇ ନଥାଏ । ଆଖୁର ବଳ ପାଉ ନଥାଏ ରାତି ବେଶୀ ସମୟ ଯାଏଁ ପଡ଼ିବାକୁ । ମୁଁ ରାତିରେ ଖାଇ ସାରି ଦଶଟା ବେଳକୁ ଶୋଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ମଞ୍ଜିରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଦେଖେ ମୋ' ପାଖ ବଞ୍ଚିରାରେ ଲତ୍ତ ପଢୁଛି ପ୍ରାୟ ରାତି ଗୋଟାଏ ଯାଏ । ମୁଁ ଲତ୍ତୁର ପଡ଼ା ଦେଖୁ ସେଇ ରାତିରେ ଲଶ୍ନନ ଲଗାଇ ରହି ଧରି ବସେ । କିନ୍ତୁ ଅଧି ଘଣ୍ଟାଏ ପଡ଼ିବାପରେ ମତେ ଅକ୍ଷର ଗୁଡ଼ାକ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଅକ୍ଷର ଉପରେ, ଗୋଟାଏ ଧାଡ଼ି ଆଉ ଗୋଟାଏ ଧାଡ଼ି ଉପରେ ମାଡ଼ି ଗଲା ପରି ଦିଶେ । ବହିଟି ଥୋଇ ଦେଇ ଲଶ୍ନନ ନିଭାଇ ଶେଯରେ ବଡ଼ ହତାଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଯାଏ । ବିଚାରେ ମୋର ଦେହ ଓ ମନ ବଳ କ'ଣ ଏତେ କମି ଆସିଲା ? କାହିଁକି ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଆସିଲି ? ଯାହା ନ ହୋଇଛି ବାଳ କାଳେ, ତା' ନ ହେବ କାଳେ କାଳେ - କଥାଟା ଏକବାର ସତ ।

ହାଡ଼ିବନ୍ଧୁ ମୋର ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇ ହେବା ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଭୃଙ୍ଗରାଜ ତେଲ କିଣି ଆଣି ଦେଉଥାଏ । ତାକୁ ପ୍ରତିଦିନ ଲଗାଏ । ଭଲ ଭଲ ଖାଦ୍ୟର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ମଧ୍ୟ କରିଥାଏ । ମୋର ହତାଶ ପ୍ରାଣରେ କେତେ ସାହୁନା ଦିଏ । ତୁମେ ଜୃଷ୍ଟ ଭାଇନା ଆଜ.ଏ ପରୀକ୍ଷାରେ ଅତି ଅଳ୍ପଶରେ ପାୟ କରିଯିବ ବୋଲି କହେ । ହାଡ଼ିବନ୍ଧୁ ମୋର ବହୁ ଯନ୍ତ୍ର ନେଇଛି, ତାହା ଭୁଲି ଯିବାର ନୁହେଁ ।

ମୁଁ ସମସ୍ତ ଆଜ.ଏ ଶ୍ରେଣୀ ସମସ୍ତ ପାଠ୍ୟ ଉପରେ ଦିନ ପନ୍ଦର କୋଡ଼ିଏଟା ଭିତରେ ଆଖ ବୁଲାଇ ଦେଖିଲି ଯେ ଇଂରାଜୀ ପଡ଼ିବା ମୋର ବିଶେଷ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । ଯାହା ପାଠ୍ୟ ଭାବରେ ଅଛି, ସେ ସବୁ ବହିର ପ୍ରାୟ ତିନିଭାଗ ମୁଁ ବହୁ ଆଗରୁ ଝାନର ଆହରଣ ପାଇଁ ହେଉ ବା ଇଂରାଜୀ କାବ୍ୟ କବିତା ଉପଚାର କରିବା ପାଇଁ ହେଉ ପଡ଼ି ସାରିଛି । ଓଡ଼ିଆ ବହି ଛୁଇଲିନି, କାରଣ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସମସ୍ତ ଜିନିଷ

ମୁଁ ବହୁ ଆଗରୁ ଜାଣିଛି । କେବଳ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ମତେ ଚିକିଏ କଷ୍ଟକର ବୋଧ ହେଲା । ତାକୁଙ୍କ ଚିକିଏ ଚିକିଏ ଦେଖେ । ଅଛ ପରିଶ୍ରମରେ ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ନକରି କୃତକାର୍ଯ୍ୟତା ଲାଭ କରି ପାରିବି; ଏ ନିର୍ମଳ ବିଶ୍ୱାସ ମୋ' ଦେହ, ମନର ଶିରା, ଉପଶିରା ଧରି ଫୁଟି ଉଠିଲା ।

ପରୀକ୍ଷା ଦିନ ପାଖେଇ ଆସିଲା । ପ୍ରଥମଦିନ ପାଇଁ ଜଂରାଜୀ ଥାଏ । ମୋର ରଂରାଜୀକୁ ଉତ୍ସ ନାହିଁ । କାରଣ ମୁଁ ଶୁଦ୍ଧ, ସରଳ ଜଂରାଜୀ ଲେଖିପାରେ, କହିପାରେ । ରଂରାଜୀ ପରୀକ୍ଷାଦିନ ପରୀକ୍ଷା କେନ୍ତ୍ରରେ ବସିଛି । ପ୍ରଶ୍ନ ବଣ୍ଡା ଚାଲିଛି । ମୋର ଦୁଆତରୁ ସ୍ୟାହି ଗୁଡ଼ାକ କିମିତି ଆପେ ବୋହି ଆସି ଖାତାଚାକୁ ଅଳବିଲିଆ କରିଦେଲା । ମୋର ଆଗରେ ବସିଥିବା ଜଣେ ପରୀକ୍ଷାର୍ଥୀ ବନ୍ଦୁ କହିଲେ, “ଆପଣ ଭାଗ୍ୟବାନ । ସ୍ୟାହି ଖାତା ଉପରେ ଅକସ୍ମାତ୍ ଅଜାହି ହୋଇଯିବା ଗୋଟାଏ ଶୁଭ ସୂଚନା । ଆପଣ ନିଶ୍ଚୟ ପାସ କରିବେ ।” ପ୍ରଶ୍ନ କାଗଜ ପଢ଼ି ଦେଖିଲି ମୁଁ ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ାକ ବେଶ ଉଭର କରିଦେଇ ପାରିବି । କିନ୍ତୁ କଳମ ଧରି ଲେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଳାବେଳକୁ ହାତ ଥରି ଉଠିଲା । ପ୍ରଥମ ଦି’ଚାରିଶା ଶରଣ ଅଷ୍ଟର ତାର ସ୍ଥାଭାବିକ ରୂପ ନଧରି ବକାଟକା ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଅଗଣିତ ଛାତ୍ର ଲେଖ ଚାଲିଛନ୍ତି, ମୁଁ କାହିଁକି ଏତେ ଉତ୍ସ କାତର ହୋଇଯାଉଛି - କ’ଣ ପରୀକ୍ଷା କେନ୍ତ୍ର ଛାତ୍ର ଏଇଠୁ ଏଇଠୁ ଗାଁକୁ ଫେରିଯିବି ନିଷଳତାର ଜାବତ ମୂର୍ଚ୍ଛିଏ ପରି । ଜଂରାଜୀ ଭାଷା ଶୁଭପୂର୍ବ ଭାବରେ କବିତାର ଛଟାଦେଇ ଲେଖିବାରେ, କହିବାରେ ମୋର ଯେ ନେପୁଣ୍ୟର ଅଭାବ, ତାହା ତ ଆଦୋ ନୁହେଁ । ପ୍ରଶ୍ନର ଉଭର କ’ଣ ହେବ ମୁଁ ବେଶ ଜାଣିଛି । ସାଧାରଣ ଆଇ.ଏ ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ରକୁ ହୁଏତ ଜଂରାଜୀ କବିତା ପଡ଼ାଇ ପାରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ ବିଦ୍ୱତା ମୋର ଅଛି । ଏ ସମସ୍ତ ସଂପଦ ଥିବା ସହେ ମୋ ହାତ ଏତେ ଥରିଉଠୁଛି କାହିଁକି ? ଏ ହାତ ତ ସାଧାରଣ ଲୋକର ହାତ ନୁହେଁ, ଏ ଜଣେ କବିର ହାତ, ଏ ହାତ ଏ ଜୀବନରେ କେତେ କ’ଣ ଲେଖିବ ।

ଗୋଟାଏ ବିଶାଳ ଜଳସ୍ତ୍ରୋତ କୌଣସି ପ୍ରାଚୀର ପରି ବିଶାଳ ଶିଳାଖଣ୍ଡର ସମ୍ମଖୀନ ହେଲେ ତାହା ହଠାତ୍ ବୋହିଯିବାକୁ ରାସ୍ତା ନପାଇ ସେଇଠି କିଛିଯାଏ ଅଚକିଯାଏ ଏବଂ ଚିକିଏ ଛୁଅପରି ରାସ୍ତା ସୃଷ୍ଟି କରି ତା’ ଭିତର ଦେଇ ବୋହି ଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ଆଖୁର ପଳକରେ ସେ ରାସ୍ତା ବିଚାରଗୁ ବିଚାରତର ହୋଇଉଠେ । ତା’ପରେ ସେ ଜଳସ୍ତ୍ରୋତ ଅବାଧରେ ବିଜୟ ଉନ୍ନତ ପରି ବୋହିବାଲେ ବିଲ, ବନ ନଦୀ, ପ୍ରାନ୍ତର ଶିଳା ସୈକତକୁ ପୂରନ କରି । ମୋର ସେବିନ ପରୀକ୍ଷା କେନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରାୟ

ସେଇ ଅବସ୍ଥା ହେଲା । ମୁଁ ଯେଉଁ ସାଭାବିକ ରାତିରେ ବସିଥିଲି, ତାକୁ ଛାଡ଼ି ସିଂହ ବସିଲା ପରି ଆଶ୍ଵ ଦି'ଗାକୁ ଉପରେ ମାଡ଼ି ବସିଲି । ସାହସ ଓ ଯୌର୍ଯ୍ୟ ଦେହ, ମନରେ ସଞ୍ଚରଣ କରି ପ୍ରଥମେ ଦୁଇ ଚାରି ଧାଡ଼ି ଜଳଦି ଜଳଦି ଲୋଖ୍ୟିବାକୁ ଆରୟ କଲି । ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ସାତ ଧାଡ଼ି ଲୋଖ୍ୟିବା ପରେ ଆଙ୍ଗୁଠିର ସାଥୀଗୁଡ଼ିକ ସତେଜ ଓ କର୍ମପ୍ରବଣ ହୋଇଉଠିଲା । ଅନନ୍ତ ଭାବ ରାଶି, ଯାହା ସଞ୍ଚତ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ବୋହି ଚାଲିଲା ଅବିରାମ ଭାବରେ ଅବାଧ ଗଡ଼ିରେ କାଗଜ ଉପରେ ବିଦ୍ୟୁତ ଚଞ୍ଚଳ ଚାଲିଲା । ପୃଷ୍ଠା ପରେ ପୃଷ୍ଠା ଲେଖି ଚାଲିବି, କୌଣସି ବହି ଲେଖାର ସ୍ତରରେ ନୁହେଁ, ନିଜର ସାଭାବିକ ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଅନୁକଳନରେ ।

ମନୋବିଜ୍ଞାନରେ ଦୁଇଟା ବିଷୟ ଥାଏ । ଗୋଟାଏ ହେଉଚି ସାଧାରଣ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଓ ଅନ୍ୟଟି ଶିଶୁ ମନୋବିଜ୍ଞାନ । ମୋର ତ ଏ କାଗଜକୁ ଭାରି ଭାରି । ତେବେ ଶିଶୁ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ମତେ ଭଲ ଲାଗେ । ପରାକ୍ଷାର ପୂର୍ବଦିନ ରେଭେନସା କଲେଜ ଛାତ୍ରାବାସର ଜଣେ ପରିଚିତ ଛାତ୍ରଙ୍କରୁ ଶିଶୁ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଗୋଟିଏ ନୋଟ ବହି ମାଗି ଆଣିଲି । ତାଙ୍କରି ଖଟ ଉପରେ ବସି ସେବିନ ଦିନ ଦୁଇଟାବେଳୁ ଯେ ରାତି ସାତଟାଯାଏ ଏକ ନିଶାପରେ ସେ ବହିଟି ପଢ଼ିଗଲି ଏବଂ ବିଷୟବସ୍ତୁ ମନେ ରଖିନେଲି । ଶତାର ମନୋନିବେଶ ଥିଲେ ପରାଜୟର ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ ।

ତା' ଆରଦିନ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ପରାକ୍ଷା ଦେବାର କଥା । ସାଧାରଣ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକରୁ କେବଳ ଦୁଇଟି ପ୍ରଶ୍ନ ମୁଁ ଉଭର କରି ପାରିବି ଏବଂ ଆଉ ଚାରିଟା ପ୍ରଶ୍ନ ଉଭର କରି ପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ଉଭର ଗୁଡ଼ାକ ଯଥାଯଥ ହବନି । ଦେଖିଲି ପରାକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ରରେ ସମସ୍ତେ ଲେଖାଲିଛନ୍ତି । ମୁଁ ଲେଖୁଛି ସତ, କିନ୍ତୁ ସେ ଲେଖାରେ ନିଜର ଅନୁମାନ ଓ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ସଂପର୍କୀୟ ଅନୁଭୂତି ନିଜ ମନରୁ ଖେଳାଇ ଚାଲିବି । ପରାକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ରରେ ଭାବୁଆଏ, ସବୁ କାଗଜଗୁଡ଼ାକ ବେଶ ସୁଦର ଭାବରେ ଉଭର କରିପାରିଛି, ଏଇ ଗୋଟାକ କାଗଜରେ କ'ଣ ଫେଲ ହୋଇଯିବି ?

ସେ ବିଷୟ ପରାକ୍ଷା ଦେବ ଆସିବା ପରେ ଉପରଞ୍ଚି ଶିଶୁ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରଶ୍ନ ଦିଆଗଲା । ଦେଖିଲି ଛଅଟି ଯାକ ପ୍ରଶ୍ନ ପୁରା ଉଭର କରିଛେ । ମୁଁ ପୂର୍ବଦିନ ଯାହା ଯାହା ପଢ଼ି ଆସିଛି ଏବଂ ଯାହା ପଢ଼ିବ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରିଛି, ସେବରୁ ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଶ୍ନ ପରାକ୍ଷାରେ ପଢ଼ିଛି । ଶିଶୁ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଉଭର କରି ଆସିବା ପରେ ଆଶା ଓ ଆନନ୍ଦର ସଞ୍ଚାର ହେଲା, ଆଜ.ଏରେ ଅତତଃ ପାସଟା ସୁନିଶ୍ଚିତ ।

ଯୋବନ ହିଁ ସାଧନାର ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ । ସେ ସମୟ ବିତିଗଲେ ଯେ ଜଣେ ଉଠିପାରିବନି କୌଣସି ବିଷୟରେ ଉନ୍ନତି କରି ତା' ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ମାନସିକ ଓ ଶାରୀରିକ ବଳର ନ୍ୟୂନତା ଚିକିଏ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସୃଷ୍ଟି କରେ ।

ପ୍ରାୟ ଦୁଇମାସ ପରେ କାଗଜରେ ଦେଖିଲି, ମୋ ନାଁଟି ପାସ୍ ତାଲିକାରେ ବାହାରିଛି ।

ଆଜ. ଏ ପାସ୍ କଲାପରେ ମୁଁ ବାଣପୂର ହାଇସ୍କୁଲକୁ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ଆସିଲି ମାସକୁ ବାଉନ ଟଙ୍କା ଦରମାରେ ୧୯୪୭ ମସିହା ପୂଜାହୁଟୀ ପରେ କିମ୍ବା ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ।

ତା'ପରେ ବି. ଏ. ପରୀକ୍ଷା କିମିତି ଦେଲି, ତାର କାହାଣୀ ପରେ କହିବି ।

॥ ସତତିରିଶି ॥

୧୯୪୭ ଜୁନ୍ ଦଶ ତାରିଖ

ଖଲ୍ଲିବୋଟ

ସେହର ବିଶ୍ୱମର ।

ତା ୧୩୦୮୫୪

ତୁମ ପାଖକୁ ମୋ' ଜୀବନର କାହାଣୀ ଶୁଭ୍ରିକ ଲେଖିଲାବେଳେ ସତେ କେତେ ଭଲ ଲାଗୁଛି । ଅତୀତର କେତେ ବିସ୍ତର ଘଟଣା ଆଖି ଆଗରେ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ସଂଧା ଆକାଶରେ ତାରା ପୁଣିଲା ପରି ଉକ୍ତି ମାରୁଛି । ସେଶୁଭ୍ରିକ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଧରି ରଖିବାକୁ ମୋର ଏଇ ସାମାନ୍ୟତମ ଲେଖା ମାଧ୍ୟମରେ ତମର କି ଆଗ୍ରହ । ସେଇ ଆଗ୍ରହ ହିଁ ମୋର ପରମ୍ ସଂପଦ । ଏ ଦରିଦ୍ର ଶିକ୍ଷକ କବିର ଅକିଞ୍ଚିତକର ରାଶିରାଶି ଲେଖା ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ଯେବେ ତମକୁ ଚିକିଏ ଆନନ୍ଦ କଣିକାଏ ସତ୍ତ୍ୱାଷ ବା ଆମୃତ୍ସ୍ତ୍ର ଦେଇ ପାରୁଛି ସେଇ ମୋର ପୃଥବୀରେ ସଫଳ ଦୟା ।

ଜୀବନର ପିଲାଦିନୁ ଏଯାଏଁ ଲେଖା ଲେଖିବାରେ ମୁଁ ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟି ପାଏ ମୁଁ ଏ ଜଗତର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଭବରେ ତାହା ପାଏନି । ଭଲ କରି ଘର ଖଣ୍ଡିଏ କରି ପାରିନି କି ଭଲକରି ଚାକିରାଟିଏ କରିପାରିନି ଯେଉଁ ଚାକିରାରେ ଅର୍ଥ ବା ବାହାରର କୌକିକ ମାନ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ମିଳି ପାରିବ । ମୋର ସେ ଆଢ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ମୋଟେ ନାହିଁ ।

ଜୀବନର ମଧ୍ୟ ବୟସରେ ମୁଁ କେତେ ଅଜଣା ଦୂର୍ଘଟଣାର ସମ୍ମାନ ହୋଇଛି । ହୁଏତ ମୃତ୍ୟୁ ଆସି ମତେ ଭିଡ଼ି ନେଇଛି ତାର ଦୁଆର ଏରୁଣ୍ଠି ବନ୍ଦ ଉପରକୁ । କିନ୍ତୁ କ’ଣ ବିଚାରି ମୋତେ ଛାଡ଼ି ଦେଇଛି । ଏଇ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଲେଖା ଲେଖିବା ପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିବ ।

୧୯୪୭ ମସିହାର କଥା । ଗ୍ରୀଷ୍ମହୁତୀ ସମୟଟା । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ବାଣପୁର ହାଇସ୍କ୍ଵାଲର ଶିକ୍ଷକ । ଗାଁରେ ବରାବର ଥାଏ । ଜୁନ୍ ମାସ ଦଶ ତାରିଖ ବୋଧହୁଏ ହବ । ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ଆସୁଛି । ଆମ ଗାଁ ଉରର ପାଖ ଘୋଲରୀ ପର୍ବତ ଆତ୍ମ ମେଘ ବରଷା ବତାସୀ ସାତ ପୁଅ ମାଆ ପରି ଘୋଟେଇ ଆସିଲାଣି । ଟପଟପ ବରକୋଳିଆ ଟୋପା ପଡ଼ୁଛି । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ଆମ ଦାଣ ଘରେ ଲଣ୍ଠନ ଜାଳି ସଥପଟିଏ ପାରି ବସିଛି । ଆମ ଗାଁ ବଳି ବାବୁଙ୍କ ପୁଅ ରମେଶ, ଛୋଟ ପିଲାଟିଏ । ବୋଧହୁଏ ସେ ସପୁମ କି ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ିଥିବ, ସେ ପ୍ରତିଦିନ ରାତିରେ ମୋ ପାଖରେ ପଡ଼ନ୍ତି । ସେ ଦିନ ସେ ବି ବହିପତ୍ର ଧରି ମୋ ପାଖରେ ବସିଛନ୍ତି । ମୁଁ ରମେଶକୁ କହିଲି, “ରମେଶ, ରାତିକି ଆହୁରି ବଢ଼ି ବରଷା ହୋଇପାରେ, ଦୂମେ ମେଘ ଅଶାର ରାତିରେ ଘରକୁ ଏକୁଟିଆ କାହା ସାଙ୍ଗରେ ଯିବ ? ଚିକିଏ ବରଷା ପୁରା କମି ଆସିଲେ ଘରକୁ ଯିବ ଭାରି ଆଜି ବେଗାବେଗି ।”

ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କୁ ବରଷା ଯୋଗୁଁ ବେଗାବେଗି ଘରକୁ ଚାଲିଯିବାକୁ କହୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଇଟା ପ୍ରଧାନ କାରଣ ନୁହେଁ । ପ୍ରଧାନ କାରଣ ହଉଛି, ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଶ୍ରାନ୍ତ ସଂଖ୍ୟା ‘ସମାଜ’କୁ ଦେବା ଲାଗି ଗୋଟିଏ କବିତା ଲେଖିବାକୁ ବିଚାରୁଥିଲି । ମୋ’ ପାଖରେ କେହି ବସିଲେ ମୁଁ କବିତା ଲେଖିପାରେନା । ମତେ କମିତିକା ଚିକିଏ ଛଦିବାଛି ଲାଗେ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ଅଭ୍ୟାସ ମୋର ରହିଛି । ସେ ଚାଲିଗଲେ ମୁଁ ବେଶ ନିରୋଳାରେ ବସି କବିତା ଲେଖିବି - ଏଇ ହେଲା ମୋର ପ୍ରଧାନ ଉଦେଶ୍ୟ । ବରଷା କମି ଆସିଲା । କେବଳ ଚିକିଏ ଚିକିଏ କୁଣ୍ଡା ଝଡ଼ିଲା ପରି ବରଷା ହଉଥାଏ । ସେ ଅନ୍ୟ ଜଣେ କିଏ ତାଙ୍କ ଘରଥାଡ଼େ ଯାଉଥିଲେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଘରକୁ ଗଲେ । ମୁଁ ଗୋପବନ୍ଧୁ ବିଶ୍ୟରେ କବିତାଟିଏ ଲେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି ।

କବିତା ପ୍ରାୟ ଚାରିପାଞ୍ଚ ଧାଡ଼ି ଲେଖିଛି ମନ ଭିତରଟା କାହିଁକି ଚିକିଏ ଦୋଦୁଲ୍ୟମାନ ହେଲାପରି ଲାଗିଲା । ସେଇ ଘରର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ପ୍ରାୟ ବତିଶିଟା ପୁରା ଧାନ ବସ୍ତା ଗୋଟିଏ ଆଡ଼ି ଉପରେ ଥୁଆ ହୋଇଥାଏ । ଧାଡ଼ିଟିଏ ଲେଖୁଥାଏ

ଏବଂ ସେହି ଧାନ ବସ୍ତାଗୁଡ଼ିକର ଛୋଟ ପାହାଡ଼ିଟିକୁ ଚାହୁଁଥାଏ । ମୋ' ପ୍ରାଣର କେଉଁ ଗୋପନ ତତ୍ତ୍ଵ ମତେ ଯେଉଁଳି କହୁଁଥାଏ, ଏଇ ଧାନବସ୍ତା ଗୁଡ଼ିକ ତମ ଉପରେ ପଡ଼ିଯିବ, ଲେଖୁଚ ବସି କ'ଣ ? ସେତେବେଳେ ସେଇ ଧାନବସ୍ତାଗୁଡ଼ାକ ହଲୁଥିଲା, ତା' ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ି ଲେଖ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ି ଲେଖିବାକୁ କଳମ ନେଲାବେଳେ ପୁଣି ଧାନବସ୍ତାଗୁଡ଼ାକୁ ଚାହିଁଥାଏ ଆଉ ବିଚାରୁଥାଏ ଏଗୁଡ଼ାକ ମୋ' ଉପରେ ପଡ଼ିଯିବ କି ? ପୁଣି ଭାବେ, ନା ପଡ଼ିବନି ।

ମନଙ୍କୁ ଏ ପ୍ରକାର ବୋଧ ଦେଇ ଆଉ ଧାଡ଼ିଟିଏ ଲେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି କି ନାହିଁ, ଆଖର ଏକ ପଳକରେ ସମସ୍ତ ଧାନବସ୍ତା ମୋରି ଉପରେ ଟଣି ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ତ ସେତେବେଳକୁ ତଳେ ବସି ଲଜ୍ଜା କରି ଲେଖୁଥିଲି । ମୋ' ପିଠି ଓ ଅଣ୍ଟାରେ ଶୁଭ ଜୋରରେ ଧାନ ବସ୍ତାର ମାଡ଼ ବସିଲା । ଅଣ୍ଟାରେ ମାଡ଼ ହେବାରୁ ୩୦ଟା ଭୁଲ୍‌ ଉପରେ ବାଡ଼େଇ ହୋଇଗଲା । ମୋର ମନେ ହେଲା, ମୋ ପାଟିର ତଳଧାଡ଼ି ଦାନସବୁ ଯିମିତି ଝଢ଼ି ପଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି । ଧାନବସ୍ତାଗୁଡ଼ିକ ପଡ଼ିବାବେଳେ କାଳେ ଛାଡ଼ି ଓ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ପଡ଼ିବ ବୋଲି, ସେଇ ମୁହଁର୍ଗରେ ବିଚାରି ମୁଁ ମୁଣ୍ଡ ଓ ଛାତିଗାକୁ ଚିକିଏ ଆଗ ଆଡ଼କୁ ଘୋଷାରି ନେଇ ଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି ଯେଉଁଆଡ଼େ ଧାନବସ୍ତାର ଧାପ ବେଶୀ ନାହିଁ । ସମସ୍ତ ଧାନ ବସ୍ତା ଉପରେ ମୁଁ ପୋଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଲି । ଘରର ଗୋଟାଏ କାହୁର ମାଟି ଝାଟି କାହୁର କିଛି ଅଂଶ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଝିଣ୍ଡିକା ଚଢ଼େଇ ଥଣ୍ଡ ଭିତରେ ରହି ଜୀବନ ନୟିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯିମିତି ଛଟପଟ ହେଉଥାଏ ଆଉ ଏଥରୁ ବର୍ତ୍ତିବା ସମ୍ବନ୍ଧ ନୁହେଁ ବୋଲି ଶୋଳପଣ ବିଚାରୁଥାଏ, ମୁଁ ପୁରାପୁରି ସେଇ ଅବସ୍ଥାକୁ ନ ଆସିଲେ ମଧ୍ୟ ଗୋରାଏ ଯେ ବିରାଟ ଅଜଣା ଆୟାତର କବଳରେ ପଡ଼ି ରହିଛି, ଆଉ ଏହା ପରେ ପରେ ଅବସ୍ଥା କ'ଣ ହେବ କିଛି ଚିତ୍ର କରି ପାରୁ ନଥାଏ । ବସ୍ତାତକ ପଡ଼ିଯିବା ପରେ 'ମରିଗଲି' 'ମରିଗଲି' ହୁଏତ ଦୁଇ ତିନିଥର କହିଥୁବି । ସେତେବେଳକୁ ରାତି ପ୍ରାୟ ଆଠଟା ହେବ । ମୋର ସ୍ବା ଅନ୍ତର୍ମାଣ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଶା ଘରେ ବସିଥାଏ । ଭାଉଙ୍କ ମୋ ପାଇଁ ଭାତ ବାହିବାକୁ ହାଣିଶାଳ ଘରକୁ ପ୍ରାୟ ଯାଉଥିଲେ । ମୋ' ଶଳା କୃଷ୍ଣ ଘରେ ସେତେବେଳକୁ ଥିଲା । କୃଷ୍ଣ ଭାରି କୋରଦାର ପିଲା । ତା ଦେହ ଓ ମନରେ ଅମିତ ବଳ । ମୋ' ପାଟି ଶୁଣି ଓ ଧାନ ବସ୍ତା ପଡ଼ିବାର ଶବ ଶୁଣି ମୋ' ସ୍ବା ରଢ଼ି ଛାତୁଥାଏ । "ଆରେ ଶଶୀ, (ମୋ' ଶଳାର ନାଁ କୃଷ୍ଣ । ତାକୁ ମୋ' ସ୍ବା ଶଶୀ ବୋଲି ତାକେ) କ'ଣ ହେଲା କହ, ସେ ଜୀବନରେ ଅଛନ୍ତିକି ?"

ତାର ଏ ଆତଙ୍କ ରଗା ଡାକ ମୋ' କାନରେ ବାଜୁଥାଏ । ମୁଁ ସେଇ ଧାନ ବଞ୍ଚା ଭିତରୁ ରଢ଼ି କରୁଥାଏ, "ହଁ, ମୁଁ ଜୀବନରେ ଅଛି । ମୋର କିଛି ବିଶେଷ କ୍ଷତି ହୋଇନି ।"

ଦାଣ ଦୁଆରଟା ବଞ୍ଚା ପଡ଼ିବା ଯୋଗୁଁ ଖୋଲା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପୁରାପୁରି ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଥାଏ । କୃଷ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଅଗଣାପରୁ ଆସି ଧାନବଞ୍ଚା ଆଡ଼େଇ ମତେ ଅଗଣାପଟ ଅଡ଼ଙ୍ଗକୁ ବାହୁରା ପିଲାକୁ ଆଣିଲା ପରି ଚେକି ଆଣିଲା । ମୋ ପାରିଗୁ ରକ୍ତ ବୋହି ଅଡ଼ଙ୍ଗର ଚାରିଆଡ଼େ ରତ୍ନାକ୍ର ହୋଇଗଲା । ମୁଁ ଠିଆ ହୋଇ ପାରୁନଥାଏ କି ବସି ପାରୁନଥାଏ । ମେଞ୍ଚାଟି ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ କେବଳ । ମୋର ଆପାଦ ମଞ୍ଜକ ଠକଠକ ହୋଇ ଥରୁଥାଏ । ପାଟିରୁ କଥା ସ୍ଵଷ୍ଟ ଭାବରେ ବାହାରୁ ନଥାଏ ।

ଗାଁରେ ଚାରିଆଡ଼େ ହୁରି ହୋଇଗଲାଣି ଦୋ ଉପରେ ବଞ୍ଚା ମାଡ଼ି ବସିଛି । ଆଉ ମୁଁ ମୂର୍ମୂର୍ମୁ ଅବସ୍ଥାରେ ଘଡ଼ି ରହିଛି । ଆମ ଦାଣ ଦୁଆର ନଢ଼ିଆ ଗଛ ପାଖେ ଆମ ସାଇରପ୍ରାୟ ପରାଶ ଲୋକ ସେତେବେଳକୁ ଜମା ହୋଇଗଲେଣି । ବାଣପୁର ତାକ୍ରରଖାନାକୁ ଯିବାକୁ ଶଗଡ଼ ବନ୍ଦା ହେଲା । ମୁଁ ତ ସେତେବେଳେ ଶଗଡ଼କୁ ଚାଲିକରି ଯିବା ଅବସ୍ଥାରେ ନଥିଲି । ଆମ ଗାଁ ଗଦା ଶତପଥ ଭାରି ବଳୁଆ ଲୋକ ତୁମ୍ଭେ ତୁଡ଼ା ଖାଇ ହଜମ କରିଦେବା ଲୋକ । ଦଶଜଣ ମଣିଷର ବଳ ତାଙ୍କଠି । ସେ ମତେ ଚେକିଆଣି ପକାଇଲା । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ବିଚାରିଲି, ଏ ଲୋକଟି ପାଠ ଶାଠ ନ ପଡ଼ି ଥିଲେ କ'ଣ ହେଲା ? ଦେହର ଅମିତ ବଳରେ ବଳୀଯାନ ହୋଇ ସେ ଯେପରି ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିଲେ ପାଠୁଆ ଶାଠୁଆ ଲୋକେ ତା' କରି ପାରିବେନି । ଶାରାରିକ ଅମିତ ଶକ୍ତି ସମାଜର, ରାଷ୍ଟ୍ରର ବିରାଟ ସଂପଦ । ଏ ସଂପଦରେ ଦେଶ ଯେବେ ପଛାଇ ଯାଏ, ଦେଶର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ, ରାଷ୍ଟ୍ରଗତ ଓ ସମାଜଗତ ସଙ୍କଟରୁ ଦେଶକୁ ବଞ୍ଚାଇବା ସହଜସାଧ ନୁହେଁ ।

ସେତେବେଳକୁ ଜଣେ ବଙ୍ଗାଳୀ ତାକ୍ରର ବାଣପୁର ତାକ୍ରରଖାନାରେ ଥାଏ । ସେ ମୋ' ଅବସ୍ଥା ଦେଖିଲେ, "You are fortunate" । କାରଣ ତୁମର ମେରୁହାଡ଼ ଉପରେ ଆଘାତ ହୋଇଥିଲେ ତୁମେ ବଞ୍ଚିପାରି ନଥାଏ । ସେବିନ ରାତିରେ ତାକ୍ରରଖାନା ଖଟିଆରେ ଶୋଇ ରାତିଟି ବିଚାଇ ନେଲି । ସକାଳକୁ ଆଉ ଉଠିପାରିଲି ନାହିଁ । ଠିଆ ହେବା ତ ଦୂରର କଥା, ବସି ପାରିଲି ନାହିଁ ମଧ୍ୟ । ତାକ୍ରର କ'ଣ ଔଷଧ ଦେଲେ, କିଛି ଉପଶମ ହେଲାନି ।

ଉତ୍କଳ ଅଭାବ, ଅସୁବିଧା ବା ବିପଦରେ ପଡ଼ିଲେ ଅନେକ ସମୟରେ କିଏ ଜଣେ ଆସି ସାହାୟ୍ୟ ଦେଇ ଚାଲିଯାଏ । ସେ ଦାନର ପ୍ରତିଦାନ ଜନ୍ମ ଜନ୍ମ ଧରି ଶୁଣି ହୁଏନା । ମୋ' ଭାଗ୍ୟକୁ ମତେ ହୃଦୟ ଭରି ସେବା କରିବାକୁ ଜୁଟିଗଲେ ଦାଶରଥ ମହାତ୍ମି । ସେ ଆମ ଗାଁ ଜନିଦାର ଦାଶରଥ ପଞ୍ଚନାୟକଙ୍କର ପିଆଦା କାମ କରୁଥିଲା । ସେ ଜୀବନରେ କେତେ କେଉଁଠି କାମ କରିଛି । କେତେ ଜିନିଷ କାହା ଘରୁ ଚୋରେଇ କେତେ ଥର ନେଇ ଯାଇଛି, ତାର ସାମା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେ କୌଣସି ବିପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାହାୟ୍ୟ କରିବାକୁ ସେ କେବେହେଲେ ପଛମୁଢା ଦିଏ ନାହିଁ । ତାର ଅନେକାଳିମାମୟ ଚରିତ୍ର ଭିତରେ ଏ ଯେଉଁଳି ଗୋଟାଏ ସୁନାର ଗାର । ତାକୁ ଟିକିଏ ସାମାନ୍ୟ ଜର ବା କାଶ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ଡାକ୍ତରଖାନାର Indoor ରୋଗୀ ଭାବରେ ମୋ ଯିବାର ଦି'ଦିନ ଆଗରୁ ରହିଥିଲା । ମତେ କେବଳ ସେବା କରିବା ପାଇଁ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ Indoor ରୋଗୀ ରୂପେ ଆହୁରି ସାତ ଆଠ ଦିନ ରହିଲା । ବିଧାତାର ବରଦାନ ପରି ସେ ଯେବେ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ନଥାନା, ମୁଁ ଦିନ ସାତ ଆଠଟା ଭିତରେ ଆଗୋଗ୍ୟ ଲାଭ କରି ଗାଁକୁ ଫେରି ଆସି ପାରି ନଥାନ୍ତି ।

॥ ଅଂତିରିଣି ॥

ବି.ଏ. ପରୀକ୍ଷା

ଖଲିକୋଟ

ସ୍ଵେଚ୍ଛର ବିଶ୍ୱମ୍ଭର !

ତା ୧୧ ୭ ୨୭

୧୯୪୮ ମସିହା ପୂଜା ହୁଟା ପାଖେଇ ଯିବା ସମୟଟା । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ବାଣପୁର ହାଇସ୍କୁଲରେ ପ୍ରାୟ ଦୁଇବର୍ଷ କାମ କରି ସାରିଲିଣି । ସାମାପ୍ରାଣା କବି ପନୀର ପୁଣି ଅନୁରୋଧ, “ତୁମେ ବି.ଏ. ପରୀକ୍ଷାଟା ଦିଅ ।”

ମୁଁ ଜମିତି ଗୋଟାଏ ଲୋକ ଯେ କୌଣସି ଗୋଟାଏ ବିଷୟରେ ବାନ୍ଧିବୁନ୍ତି ହୋଇ ଚାରି ଛ ମାସ ରହିପାରିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ସବୁବେଳେ ହସି ହସି ପ୍ରଭାପତି ପରି ମୁକ୍ତ ଭାବରେ ବିହରଣ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ହେଲେ ମଧ୍ୟ କବିପନ୍ମାଳର ଏ ପ୍ରକାର ଅନୁରୋଧ ଏହି ପାରେନା । ତଥାପି ମୁଁ ତାକୁ କହିଲି, “ବି.ଏ ପରୀକ୍ଷାରେ ବହୁତ ଗୁଡ଼ାଏ ବହି । ସବୁ ଗୁଡ଼ାକ ଚିନି ମାସ ଭିତରେ ପଡ଼ି ଆୟର କରି ବି.ଏ ପରୀକ୍ଷାରେ ବସି କୃତିର ହାସଳ କରିବା କଷ୍ଟକର । ତୁମେ ସବୁ ମାଇକିନା ଲୋକ ବି.ଏ ପରୀକ୍ଷାର

ଗୁରୁର ବୁଝିପାରିବନି । ମତେ ଆମର ହାଡ଼ିବନ୍ଧୁ କହୁଥିଲା, କୃଷ୍ଣ ଭାଇନା, ଆଜ. ଏ. ଟା ସହଜ । ବି. ଏ. ଗୋଟାଏ ଉପାଧୁ ପରୀକ୍ଷା । ଏଥରେ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ହେଲେ ଚିକିଏ ବଡ଼ ଧରଣର ଇଂରାଜୀ ଲେଖୁ ଜାଣିବା ଦରକାର । ଆଲୋଚନାମୂଳକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । ବହିଗୁଡ଼ାକ ତନ୍ଦ ତନ୍ଦ କରି ପଡ଼ି ବିଷୟ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଧାରଣା ରଖିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ କ’ଣ ଏସବୁକୁ ପାରିବି ? ଫେଲ ହୋଇଗଲେ ଲାଜ ମାଡ଼ିବ । ଜୀବନରେ ଏ ପ୍ରକାର ଦୂର୍ଭାଗ୍ୟ ମୋର କେବେହେଲେ ଆସିନି । କବିତା ଲେଖୁ ଚାଲିବା, ଜାତୀୟ ସାହିତ୍ୟକୁ କିଛି ହେଲେ ଦାନ ଦେଇ; ସେଇ ମୋର ଚରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ।”

କବିପନ୍ଦୀ ଏ ସବୁ ଶୁଣି ମତେ କହିଲେ, “ତୁମେ ତ କବିତା ଲେଖୁଚ । ଏତେ ଏତେ ଇଂରାଜୀ ବହି ପଢ଼ିଲେ ତୁମ ଜ୍ଞାନ ବଢ଼ିବ ତ ! ପୁଣି କବିତା ଲେଖାକୁ ସେ ଜ୍ଞାନ କେତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ତ !”

ମନେ ମନେ ବିଚାରିଲି, ଏ ପାଠସିନା ପଡ଼ି ନାହାନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଘର କଣରେ ରହି କି’ ପ୍ରସାରିତ ଦୃଷ୍ଟିରେଖା ତାକର । କେତେ ଜଣ ପଲ୍ଲୀବଧୂ ଏଇଭଳି ଉନ୍ନତ ପ୍ରେରଣା ଦେଇପାରିବେ । ପ୍ରକୃତରେ ଗୁଡ଼ାଏ କବିତା, ନାଚକ ପାଷାଡ଼୍ୟ କବିମାନଙ୍କର ପଢ଼ିଲେ ଚିକିଏ ଗରୀର ଧାନନଶୀଳତାର ସହ, ମୋର ସାମିତ କବି ପ୍ରାଣର ପରିସର କେତେ ବଢ଼ିଯିବ । ମୋ’ ପାଇଁ କବିପନ୍ଦୀ ଯାହା ଅନୁଭବକୁ ଆଣି ପାରିଚାନ୍ତି, ମୁଁ ତାହା କ୍ଷଣିକ ପାଇଁକି ଭାବି ପାରିନି । ଗୋଟାଏ କବିତା ବା ନାଚକ ବା ଉପନ୍ୟାସକୁ ମଞ୍ଜନ ମଜଳିସରେ ପଢ଼ିବା ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ଚିକିଏ ଗରୀର ଆଲୋଚନାମୂଳକ ଭାବରେ ପଢ଼ିବା, ଏ ଦୁଇଟା ଭିତରେ ବହୁତ ପ୍ରତ୍ୱେଦ । କବି-ପନ୍ଦୀକୁ କହିଲେ, “ଆହା ହେଉ, ତୁମେ ତ ବରାବର ଲଗାଇଚ ବି. ଏ ପରୀକ୍ଷା ଦେବା ପାଇଁ, ଏ ବର୍ଷ ଦେବି ନିଷୟ ।”

କବି-ପନ୍ଦୀ ମୋର ହଁ ଭରିବାରେ ବେଶ ଉଲ୍ଲୁଷ୍ଟି ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଯେଉଁ ନାରା ଶିକ୍ଷାର ଗୌରବ ବୁଝିପାରେ, ସେ ତାର ପରିବାର ଓ ପରିବେଷନାକୁ କି’ ବିଭବ ନ ଦେଇପାରେ ? ଶିକ୍ଷା, ସାମ୍ବୁଦ୍ଧି, ଶିଷ୍ଟ ସଂଗୀତ, ସାହିତ୍ୟ, ଉନ୍ନତ ବୁଦ୍ଧି, ଉଦାର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ, ବିଶାଳ ଧୈର୍ୟ ଓ ସାହସ, ଏ ସର୍ଜଳର ଶ୍ରୀସମଦରେ ସମାଜ ରଞ୍ଜିତ ହୋଇଯାଇ ପାରିବ । ସେଥର ପୂଜା ହୃଦୀ ପରେ ପରେ କଟକ ଯାଇ ତିନି ଖଣ୍ଡି, ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର ସଂପର୍କୀୟ ବହି କିଣି ଆଣିଲି । ଆଉ କୌଣସି ଇଂରାଜୀ ବହି

କଣିବାକୁ ପାଖରେ ପଇସାର ନିତାନ୍ତ ଅଭାବ । ଗାଁକୁ ଆସିଲା ବେଳେ ଜାହାଙ୍କ ବାଟ ଦେଇ ଆସିଲି । ଜାନାର ମାଇନର ସ୍ଥଳ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର ସେତେବେଳକୁ ଥାନ୍ତି ଅଦ୍ଵେତାନୟ ଚମ୍ପୁପତି । ଆମେ କଟକ ତ୍ରେନିଂ ସ୍ଥଳରେ ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ପଡ଼ୁଥିଲୁ । ଅଦ୍ଵେତ ମତେ ‘ରଜା’ ବୋଲି ଡାକେ, ମୁଁ ତାକୁ ମନ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି ଡାକେ । ଏ ଡାକ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ରହି ଆସିଛି । ମୁଁ ତା’ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରି କହିଲି, “ଆରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ! ମୁଁ ଏଥର ବି.ଏ ପରାକ୍ଷା ଦେଉଛି । ମତେ ବି.ଏ ଶ୍ରେଣୀର ଇଂରାଜୀ ଜତ୍ୟାଦିର ପାଠ୍ୟ ବହିଗୁଡ଼ିକ ଦେବୁ !”

ସେ ଆଗ୍ରହ ଓ ଆନନ୍ଦର ସହିତ ହାଁ କଲା । ମୁଁ ବି ଦେଖିଲି, ସେ ଆସନ୍ତା ବର୍ଷ ବି.ଏ ଦେବ ବୋଲି ସବୁ ବହି ପାଖରେ ଜମାଇ ରଖିଛି ।

ଗାଁକୁ ଆସିଲି । ସ୍ଥଳକୁ ପ୍ରତିଦିନ ଯାଉଥାଏ । ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ମାସ ଯାଏଁ ସେଇ ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର ବହି ଗୁଡ଼ିକ ପଡ଼ୁଥାଏ । ମନୋବିଜ୍ଞାନ, ନୀତି ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନ ଏହି ତିନିଷତ୍ର ବହିରୁ ମତେ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଓ ନୀତି ବିଜ୍ଞାନ ପଡ଼ିବାକୁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଥାଏ । ଇଂରାଜୀ ଓ ଓଡ଼ିଆ ବହି ପ୍ରାୟ ଛୁଇଁନ୍ତି । ଉଚ୍ଚକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଫର୍ମ ଜତ୍ୟାଦି ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଇ ପକାଇ ଥାଏ । ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ଜାନୁୟାରୀ ମାସ ଶେଷ ପାଦିଆ ହୋଇଗଲା । ପରାକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଓ ପରାକ୍ଷା ପିତା ବାନ୍ଧିବାକୁ ଅନୁମତି ପଡ଼ୁ ଆସିବା ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । କାହିଁକି ଆସିଲାନି । ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଦୁମାନେ କହିଲେ କଟକ ଜନନିଭରସିଟି ଅଫିସକୁ ଯାଇ ବୁଝି ଆସିବାକୁ । କଟକ ଗଲି । ଜନନିଭରସିଟି ଅଫିସର ନିରାନୀ ଓ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାର କହିଲେ, “ଆପଣ ୧୯୪୯ରେ ଆଇ.ଏ ଦେଇଥିଲେ । ୧୯୪୯ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସକୁ ପୂର୍ବା ତିନି ବର୍ଷ ହେଉନି । ତେଣୁ ଆପଣ ଏ ବର୍ଷ ବି.ଏ ପରାକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଅନୁମତି ପାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏ ମର୍ମରେ ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ କାଲିର୍ଦ୍ଦୁ ଚିଠି ପଠା ହୋଇ ସାରିଛି ।” ଏଥରେ ଯେକୌଣସି ଘରୋଇ ଭାବରେ ବି.ଏ ପରାକ୍ଷାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ଛାତ୍ରର ଦୁଃଖ ଆଦିବା କଥା । ମୋର ମୋଟେ ଦୁଃଖ ହେଲାନି । ଏକେତ ପରାକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଅନିଲା । ଦ୍ୱିତୀୟରେ ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର ବହି ହୁଇଥିଲୁ ଚିକିଏ ପଡ଼ିବା ଛଢା ବି.ଏ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଖଣ୍ଡିଏ ହେଲେ ବହି ଛୁଇଁନ୍ତି । କେବଳ ସେଇ ବହି ଗୁଡ଼ିକର ନାଁ ମନେ ରଖିଛି ମାତ୍ର । ଜାନୁୟାରୀ ପ୍ରାୟ ସରିଆସିଲାଣି । ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସରେ ପରାକ୍ଷା ଆଗ୍ରହ । ମାସେ ଦେବ ମାସରେ କ’ଣ ବା ପଢ଼ିବି ? କବି-ପନ୍ଥୀ ମୋ’ ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହେବେନି ବା ଅଭିମାନ କରିବେନି, ମୁଁ ପରାକ୍ଷା ନ ଦଉଛି ବୋଲି । କାରଣ ଦୋଷଟା ପରାକ୍ଷା ନ ଦେବାରେ ମୋର ନାହିଁ ।

ଆଜନଗତ ଅସୁବିଧା ହେତୁ ମୋର ପରୀକ୍ଷା ଦେବାଚା ଏ ବର୍ଷ ହୋଇ ପାରୁନି । ବେଶ ଆନନ୍ଦରେ କଟକରୁ ଗାଁକୁ ଫେରି ଆସିଲି ।

ବିସ୍ମୟର କଥା, ଆଶ୍ରଯ୍ୟର କଥା, ଏ ଘଟଣାର ସାତଦିନ ପରେ ମୋ' ପାଖକୁ ଉଛଳ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ ଅପିସ୍ତରୁ ଚିଠି ଆସିଲା, ତୁମେ ଏ ବର୍ଷ (୧୯୪୯) ଦେଇ ପାରିବ ଓ ପରୀକ୍ଷା ପିୟ ଦାଖଳ କରିବାର ସମୟ ଗତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ ସାତ ଦିନ ସମୟ ଦିଆଗଲା - ତା' ଭିତରେ ପିୟ ଦାଖଳ କରିବ ।

ଏ ପ୍ରକାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଓ ଆଦେଶ ଉଛଳ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଆସିଯିବା ପରେ ପରେ ମୋର ଧାରଣା ହେଲା, ମୁଁ ବି.ଏ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପଡ଼ିଆଏ ବା ନ ପଡ଼ିଆଏ କିନ୍ତୁ ଯାଏ ଆସେନା । ଗୋଟାଏ 'ନାହିଁ'ରେ ପରିଣତ ନ ହୋଇ 'ହଁ'ରେ ପରିଣତ ହେବ, ଏଇଟା ଅବିକଳ ମତେ ଦେଖା ଯାଉଛି । ଜୀବନରେ ସବୁ କରିବ କିନ୍ତୁ ସୁଯୋଗ ଯେତେବେଳେ ଦୁଆରେ ଆପେ ଆପେ ଆସି ତାକ ମାରୁଛି, ତାକୁ ସାଗତ ନକରି ଫେରାଇ ଦେବାଚା ମସ୍ତବ୍ଧ ଭୁଲ । ତେଣୁ ଏ ସୁଯୋଗ ମୋ' ପାଖକୁ ଆସିବା ପାଇଁ ମୋଟେ ଉନ୍ମୂଳ୍ନ ନଥିଲା, ସେ ଯେବେ ଆସିଛି, ଆପେ ଆପେ ମୋ' ଗଳାରେ ବରଣ ମାଲ୍ୟ ଦେବା ପାଇଁ ସେ ମାଲ୍ୟ କିମିତି ଫେରାଇ ଦେବି ।

ସେ ସୁଯୋଗର ବରଣମାଳା ପିଛି ସେଦିନ ବାଣପୁର ପୋଷ ଅପିୟ ଜରିଆରେ ବି.ଏ ପରୀକ୍ଷା ପିୟଚା ବୋଧହୁଏ ପଞ୍ଚ ଚାଲିଶି ଟଙ୍କା ହେବ, ଉଛଳ ବିଶ୍ଵ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ପଠାଇ ଦେଲି । ବାଣପୁର ସ୍କୁଲରୁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ମାସ ଛୁଟା ଆଣିଲି ପରୀକ୍ଷା ଦେବା ପାଇଁ । କଟକରେ ରହି ପଡ଼ାପଡ଼ି କଲେ ବସା ଖର୍ଚ୍ଚ ଓ ଖାଇବା ଖର୍ଚ୍ଚ ବହୁତ ପଡ଼ିଯିବ । ସବୁବେଳେ ତ ମୋର ଆଭାବ, ତେଣୁ ଟଙ୍କା ଶାଠିଏଟି ଧରି ବାହାରିଲି ଜାଙ୍ଗା ମାଜନର ସ୍କୁଲକୁ । ସେଇଠି ରହିବି । ସେଇ ଛାତ୍ରବାସରେ ଖାଇବି । ମହାର ତ ବହି ଅଛି, ତାର ମୋର ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ପଡ଼ିବୁ ।

ପାଠ ପଡ଼ିବା ପାଇଁ, କବିତା ଟେଲଖାବା ପାଇଁ ସାଧନାର ଆସନରେ ବସି ନିଜକୁ ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ଜାଙ୍ଗା ମାଜନର ସ୍କୁଲ ଛାତ୍ରବାସ, ଯାହା କି ଗୋଟିଏ ଉନ୍ନୂତ୍ର ପ୍ରାତିର ଉପରେ । ପଣୟ ତୋଟା ଓ କେତେ ଶୟ କ୍ଷେତ୍ର, ଟାଙ୍କି ଭୂମି ପରିବେକ୍ଷିତ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଛି ପ୍ରକୃତ କ୍ଷେତ୍ର । ମତେ ଜାଙ୍ଗା ଛାତ୍ରବାସ ଏତେ ଭଲ ଲାଗିଲା ଯେ ସେଠି ଚାରିଦିନ ରହି, ସେଇ ଉନ୍ନୂତ୍ର ବେଷ୍ଟନି ଭିତରେ ନିଜକୁ ହଜାଇ ଦେବାକୁ ମନ ହୁଏ ।

ଗାଁରୁ ସମସ୍ତକଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲିଗଲି ସେଇ ଜାଁଳା ଛାତ୍ରବାସକୁ । ମନ୍ତ୍ରୀ ଅଦେତ ମତେ ପଢ଼ିବାକୁ ଆସିବାର ଦେଖୁ ଆନନ୍ଦରେ କୋହ କୋହ ହୋଇଗଲା । ମନ୍ତ୍ରୀ ଅଦେତ ମୋ’ରୁ ବଳି ବୁଦ୍ଧିମାନ, ବାସ୍ତବବାଦୀ, ଶିକ୍ଷା ଦୀକ୍ଷାରେ ବେଶ ଉନ୍ନତ । ସେ ଯାହା ପଡ଼େ, ତାକୁ ତନ୍ତ୍ର ତନ୍ତ୍ର କରି ପଡ଼େ । ଉପର ଠାଉରିଆ ଭାବରେ ଗୋଟାଏ ବିଷୟ ଗଡ଼ାଇ ନେଇ ଯିବା ତା’ ଜାତକରେ ନାହିଁ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ତାର ଠିକ୍ ଓଳଟା । ଗୋଟାଏ ବିଷୟକୁ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଜାଣି ପାରିଲେ, କଷନା ରଙ୍ଗ ଦେଇ ମୁଁ ତାକୁ ବେଶ ସଜାଇ ପାରେ । କେବଳ ସଜାଇପାରେ ତା’ ନୁହଁ, ତାର ଆମିକ ସାରବରା ଦେଇପାରେ । ଫଳରେ ମତେ ଏତେବେଳେ ପଢ଼ିବା ଦରକାର ପଡ଼େନା ।

ଜାଁଳା ମାଇନର ସ୍କୁଲର ସେଇ ଅପିସ ଘରେ ଆମେ ଦି’ ଜଣୟାକ ପଡ଼ାରେ ଲାଗିଯାଉ ଠିକ୍ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଯେ ରାତି ଦଶଟା ଯାଏଁ । ଅଞ୍ଚ ସିଂହ ମନ୍ତ୍ରୀ ଅଦେତ ଆଣି ରଖୁଥାଏ । ଘଣ୍ଟେ ଦେବତାମନ୍ଦିର ପଡ଼ାପଡ଼ି ଓ ଆଲୋଚନା ପରେ ଟିକିଏ କ୍ଲୁଚି, ଆସିଲେ, ମନ୍ତ୍ରୀଷକୁ ସତେଜ ଓ କର୍ମପ୍ରବରଣ କରିବାକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟାଏ ଅଞ୍ଚାସିଂହ ଖାଉ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଲୁଣ ସହିତ । ପ୍ରକୃତରେ ମନ୍ତ୍ରୀର ଦୁର୍ବଲତା କମିଯାଏ । ମୁଁ ସେ ସମୟକୁ ଚକ୍ଷମା ବ୍ୟବହାର କରି ସାରିଲିଣି । ଚକ୍ଷମା ଲଗାଇ ରାତିରେ ପ୍ରାୟ ପଦର କେଢ଼ିଏ ମନିଟ ପଡ଼ିଥିବି, ଅକ୍ଷର ଗୁଡ଼ାକ ଆଉ ଦିଶେନି । ତେଣୁ ମନ୍ତ୍ରୀ ଅଦେତ, ଜଂରାଜୀ ବହିତକ ପଡ଼େ, ମୁଁ ଶୁଣେ । ଜଂରାଜୀ କବିତାର ବହୁ ଅଂଶ ମନ୍ତ୍ରୀ ବୁଝିପାରେନା, ମୁଁ ତାକୁ ସଷ୍ଟ ରୂପେ ବୁଝାଇଦିଏ । ମୋର କବିତା ବୁଝାଇବାରେ ସେ ଏତେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୁଏ ଯେ ମତେ କହେ, “ତୁ ବି. ଏ ଶ୍ରେଣୀର ଜଂରାଜୀ ପାଠ୍ୟ ବହି ପଡ଼ି ନଥିଲେ କ’ଣ ହେଲା, ତୋର ଯେଉଁ ଜନ୍ମଗତ କବି ପ୍ରତିରା ଅଛି, ସେଇ ହେତେ ସାହସ ଦେଇଛି ପରାକ୍ଷାରେ ସିଦ୍ଧ ପାଇବା ପାଇଁ । ଆଉ ତୁ’ ନିଷୟ ପାସ କରିବୁ ।”

ସେ ପାସ କରିବୁ ମତେ କହିଲେ ମୁଁ ଯେତେ ଖୁସି ହୁଏନା, ବେଶି ଖୁସି ହୁଏ ଜଂରାଜୀ କବିତା ଆଲୋଚନା କରିବାରେ ମୁଁ ଯେଉଁ ମଧୁଟିକକ ପାଏ । କାବ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଆଲୋଚନା ଭିତରେ ଯେ ରସ ସମ୍ବ୍ରଦ୍ଧରେ ନିଜକୁ ଖାସ ଦେଇ ପାରିବି, ତାର ଶୌରବ ପାସ କରିବା, ସାର୍ଵପିକେର୍ଣ୍ଣ ଶୌରବରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ବେଶୀ ।

ଏଇଭଳି ମାସେ ଖଣ୍ଡେ ପଡ଼ାପଡ଼ି ଭିତରେ ମୁଁ ଦିନେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଅଦେତକୁ ପଚାରିଲି,

“ତୁ ତ ବହୁ ଦିନ ହେଲା ବହି ସଂଗ୍ରହ କରି ପଡ଼ାପଡ଼ି କରୁଚୁ । ଏବର୍ଷ ପରାକ୍ଷା ଦେଲୁନି କାହିଁକି ?”

ମନ୍ତ୍ରୀ ମତେ କହିଲା, “ଏଠି ଜଣେ ଜ୍ୟୋତିଷୀ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ନାଁ ପ୍ରଭାକର ମହାପାତ୍ର । ତୁ’ ତାଙ୍କୁ ଜାଣିଥିବୁ । ସେ ଉର୍ଧ୍ଵକୁଳାର ପାସ କରିଚନ୍ତି । ଜ୍ୟୋତିଷୀ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏକବାର ଅଦିତ୍ୟାଯ ପଣ୍ଡିତ । ସେ କହିଚନ୍ତି ମୁଁ ଆସନ୍ତା ବର୍ଷ ପରାକ୍ଷା ଦେଲେ ପାସ ନିଶ୍ଚୟ କରିବି ।”

ମୁଁ ପଚାରିଲି, “ମୁଁ ପାସ କରିବି କି ନାହିଁ ମୋ’ ଜାତକଟା ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇବି କି ?”

ମୋର ଆନ୍ତରିକ ଜଣ୍ଠା ଥାଏ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ କିନ୍ତୁ ମନ୍ତ୍ରୀ ଅଦେତ ନାହିଁ କଲା ତାଙ୍କୁ ଏତେବେଳେ ଦେଖାଇବାକୁ । କାରଣ ସେ ଯେବେ ନାହିଁ କରିଦିଅଛନ୍ତି, ମୋର ଉସାହ, ମମତା ଭାଙ୍ଗିଯିବ । ମୁଁ ପରାକ୍ଷା ଦେଇ ଫେରିଲାବେଳକୁ ତାଙ୍କୁ ଜାତକ ଦେଖାଇବା ଠିକ୍ ହେବ ବୋଲି ସେ କହିଲା ।

ମୁଁ ଜାଣିଲି, ପ୍ରକୃତରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଯାହା କହୁଚି ଜଣେ ବିଚାରଣୀଙ୍କ ଲୋକ ଭାବରେ କହୁଚି । ତାର ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ ଜାତକ ଦେଖାଇବାରୁ କ୍ଷାନ୍ତ ରହିଲି ।

କିନ୍ତୁ କୌତୁଳ୍ୟ ସମରଣ କରିବା ମହା କଠିନ । ଅଦେତ ଶନିବାର ଦିନ ଗାଁକୁ ଯାଏ । ସୋମବାର ଦିନ ଫେରେ । ତାର ଅନୁପସ୍ଥିତରେ ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ପ୍ରଭାକର ମହାପାତ୍ରଙ୍କୁ ଡକାଇ ପଠାଇଲି । ସେ ଖଡ଼ମ ଖଡ଼ ଖଡ଼ କରି ନିଜର ସାଭାବିକ ଶୁରୁଗାମୀର୍ଯ୍ୟ ଠାଣି ଘେନି ମୋ’ ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚଗଲେ ଆଉ କହିଲେ, “କୃଷ୍ଣବାବୁ ! କାହିଁକି ଡାକିଲେ ?”

ପ୍ରାୟ ଅଧିଘଣ୍ଟାଏ ପରେ ମତେ ନିର୍ଭର ଭାବରେ କହିଲେ, ଆପଣ ନିଶ୍ଚୟ ପାସ କରୁଚନ୍ତି । ପାଠ ପଡ଼ିଆନ୍ତୁ ବା ନ ପଡ଼ିଆନ୍ତୁ ଆପଣ ଯଶସ୍ଵୀ ହେବେ ପରାକ୍ଷାରେ ନିଶ୍ଚୟ ! ଯେବେ ଫେଲ ହେବେ ମୁଁ ଆଜିତୁ କାନିରେ ଗଣ୍ଠି ପକାଇ କହୁଚି, ଏ ଜ୍ୟୋତିଷ ଚର୍ଚା କରିବିନି । କଥାଟା ଶୁଣି ଆଶ୍ଵଷ୍ଟ ହେଲି । ଚଙ୍ଗାଟିଏ ଦକ୍ଷିଣା ଦେଲି । ସେ କିନ୍ତୁ ଅମଙ୍ଗ ହେଉଥିଲେ ମୋ’ତୁ କିଛି ନବା ପାଇଁ । ସେ ଚାଲିଗଲା ପରେ ପରେ ମୁଁ ଯେ ପଡ଼ାପଡ଼ିରେ ଅବହେଲା କଲି ତା’ ନୁହେଁ, ଯମିତି ପଡ଼ାପଡ଼ି ଚାଲେ ସମିତି ଚାଲିଲା । ତା’ ଆର ଦିନ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଏସବୁ କଥା କହିଲି । ମନ୍ତ୍ରୀ ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦିତ

ହୋଇ କହିଲା, “ପ୍ରଭାକର ମହାପାତ୍ରେ ଯେବେ କହିଚନ୍ତି କୃତିତ୍ୱ ପାଇବୁ ବୋଲି,
ପାଇବୁ ନିଶ୍ଚୟ, ଏଥରେ ସୁଧା ତିଳେ ମାତ୍ର ନାହିଁ ।

ମୁଁ ଜାଙ୍କା ବୋର୍ଡଂରେ ପ୍ରାୟ ମାସେ ଦେଢ଼ମାସ ରହିଥିବି । ତାପରେ ପରାକ୍ଷା
ପ୍ରାୟ ଚାରି ପାଞ୍ଚଦିନ ଅଛି କଟକ ଯିବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲି । ମନ୍ତ୍ରୀ ଅଦ୍ଵେତ ମତେ
କହିଲା, “ତୁ କେଉଁଠି ରହିବୁ, କଟକରେ ବସା ଠିକ୍ କରିବୁ ?”

ମୁଁ କହିଲି, “ଆମର ହାତିବନ୍ଧୁ ଅଛି, ଆମର ଗାଆଁର, କଟକ ସେକ୍ରେଟେରିଆରେ
କାମ କରେ । ତା’ର ବସାରେ ରହିବି ।”

ହାତିବନ୍ଧୁ ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖିଲି । ତା’ ବସାରେ ରହି ପରାକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଯିବି
ବୋଲି । ଯେବେ ତା ବସାରେ ସୁବିଧା ନଥାଏ, ତେବେ ମୋ’ ପାଇଁ ଗୋଟାଏ
ବସାଘର ଠିକ୍ କରିଦେବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଲେଖିବାକୁ ଭୁଲି ନଥିଲି । ପ୍ରାୟ ଦୁଇଦିନ
ଭିତରେ ହାତିବନ୍ଧୁର ଚିଠି ପାଇଲି ଯେ ତା’ ବସାରେ ଜାଗା ହବନି ରହିବାକୁ କିମ୍ବା
ଅନ୍ୟତ୍ର ବସା ଘର ମିଳୁନି । ଅଦ୍ଵେତ ଚିଠିଟି ପଢ଼ି ଅତି ବ୍ୟପ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ମତେ
କହିଲା, “ରଜା ! ବସାଘରଟିଏ ସୁବିଧାରେ ନ ପାଇଲେ ତୁ’ ପରାକ୍ଷା ଦେବାରେ
ହଜରାଣ ହୋଇଯିବୁ । ହାତିବନ୍ଧୁ ଉପରେ ତୁ’ ଏତେ ଆସ୍ତା କରିଥିଲୁ ସତ, କିନ୍ତୁ
ତାର କ’ଣ ଅସୁବିଧା ଥିବ, ତେଣୁ ସେ ମନା କରିଦେଲା, ଏବେ ହଠାତ୍ କ’ଣ
କରିବା ? ଆହା, ତୁ’ ବସାପାଇଁ କିଛି ଚିନ୍ତା କରନା । ମୋର ଜଣେ ଛାତ୍ର ରେଭେନ୍ସା
କଲେଜ ପାଖେ ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ କାମକରେ । ତା’ ପାଖକୁ ଚିଠି ଦେଇ ମୁଁ
ବସାଘର ବନ୍ଦୋବସ୍ତୁ କରିଦେବି । ସେ ମୋର ଅତି ପ୍ରିୟ ଓ ବିଶ୍ଵାସୀ ଛାତ୍ର, ତତେ
ମଧ୍ୟ ଜାଣେ ।”

ମନ୍ତ୍ରୀ ଚିଠି ଲେଖିଲା । ସେଇ ଛାତ୍ର ଜଣକ ଉରର ଦେଲେ, “କୃଷ୍ଣବାବୁ ଯେବେ
ବି.ଏ ପରାକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଆସିବେ, ଆମର ଗୋଟିଏ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଅଧିକ ଅଛି । ସେଠି
ରହିବେ ବିନା ଭଡ଼ାରେ । ନିକଟରେ କେନାଳ ଅଛି ଗାଧୋଇବାକୁ । ନିରୋଳା
ଜାଗା ପଢ଼ିବାକୁ । ଆସନ୍ତୁ ! ତାଙ୍କର ସବୁ ସୁବିଧା ମୁଁ ଦେଖିବି ।”

ଚିଠିଟି ପାଇ ଆମେ ଆଶ୍ରମିର ନିଶ୍ଚାସ ମାରିଲୁ ।

ଯେଉଁଦିନ ଜାଙ୍କା ବୋର୍ଡଂ ଘର ଛାତି କଟକ ପରାକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଗଲି, ମନ୍ତ୍ରୀ
ଅଦ୍ଵେତ ମତେ ପ୍ରାଣର ଭାଇପରି ଅଧିବାଟ ଯାଏଁ ହାତିବନ୍ଧୁ ଆସିଲା । ବାଟ୍ୟାକ

କହୁଆଏ, “ରଜା ! ପରାକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଯାଉଛୁ । ସିଂହ ବିକ୍ରମରେ ବସି ଲେଖିବୁ । ଭୟ କରିବୁନି । ତୋର ପାଦରେ ଜୋଡା କି ଚପଳ ନାହିଁ । କେତେ କେତେ ପିଲା ଜୋଡା ଚପଳ ପିଣ୍ଡ ଆସିଥିବେ । ତୁ’ ଖାଲି ଗୋଡ଼ରେ ପରାକ୍ଷାକୁ ଯିବୁନି । ଭଲ ଚକଚକିଆ ଚପଳ ହଳେ କିଣି ଲାଗିବୁ । ନଛଲେ ତତେ ମାନହାନି ଲାଗିବ । ସେମାନଙ୍କୁ ତୁ’ ବେଶ ପୋଷାକରେ ହୀନ ବୋଲି ମନ ପାତଳ ପଡ଼ିଯିବ । ମନେ ରଖ ଥା’ ରଜା । ତୋର ଇଂରାଜୀ ସରଳ, ସୁବୋଧ ଓ ଏକବାର ନିର୍ଭୁଲ । ତେଣୁ ତୋର ଫେଲ ହେବାର ଭୟ ମୋଟେ ନାହିଁ । ଟଙ୍କାର ଅଭାବ ହେଲେ ମୋ’ ପାଖକୁ ଲେଖିବୁ । ଚିଠି ଦେଉଥିବୁ କମିତି ପରାକ୍ଷାରେ ଲେଖିଲୁ ।

ଅଧାବାଚରେ ବିଦୟା ଦେଇ ମନ୍ତ୍ରୀ ଅଦୈତ ଚାଲିଗଲା । ଜାଁକାର ସେଇ ଆୟ, ପଣସ ତୋରାର ଶ୍ୟାମଳ ଆତୁଆଳ ଭିତରେ ମିଶିଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାକୁ ଚାହୁଁଆଏ । ଏଇ ନିର୍ମଳ ମମତାଚିକକ ଏଇ ମାଟି ଉପରେ କି’ ମୋହନ ସଂପଦ । କି’ ଦୂର୍ଲ୍ଲଭ ନିଧି । ମନ୍ତ୍ରୀ ଅଦୈତର ଏଇ ହୃଦୟଭରତ ଆଶା, ଆଶ୍ଵାସନା ବାଚ୍ୟାକ ମନେ ପଡ଼ୁଆଏ । କେତେବେଳୁ ରେତାଙ୍ଗ ସେସନରେ ପହଞ୍ଚି ଗଲିଣି, ଜାଣି ପାରିଲିନି । ଗାଡ଼ି ଆସିଲା, ଗାଡ଼ିରେ ବସିଲି । କଟକ ସେସନରେ ବୋଧହୁଏ ରାତି ଦଶଟାକୁ ପହଞ୍ଚିଗଲି । ଯିବି କୁଆଡ଼େ, ରାତିରେ ତ ସେ ବସା ଦେଖନି । ହାଡ଼ିବନ୍ଧୁ ବସାକୁ ଯାଇ ଆଜି ରାତିଟି କଟାଇ ଦେବି । କାଳି ସକାଳେ ନୂଆ ବସାକୁ ଖୋଜି ଖୋଜି ଯିବି ବୋଲି ବିଚାରିଲି ।

ରିକ୍ସାରେ ବସି ହାଡ଼ିବନ୍ଧୁ ବସାକୁ ଚାଲିଲି । ହାଡ଼ିବନ୍ଧୁ ମତେ କବି ଭାବରେ ସମ୍ମାନ କରିଛି । ବଡ଼ଭାଇ ଭାବରେ ଆଦର ଗୌରବ ଦେଖାଇଛି । ସୁଦୂର ବିଦେଶରୁ ଫେରି ତା’ ବସା କଟକରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ଖାଇବା ପିଇବାର ବହୋବନ୍ଧ କରିଛି ଆନ୍ତରିକତା ସହ । ମୋର ସୁଖ ଦୁଃଖରେ ସହାନୂଳୁତି ଦେଖାଇଛି । ଆଇ.ଏ ପରାକ୍ଷା ଦେବାକୁ ମତେ ବାରମ୍ବାର କରିଛି । ତାର ଏସବୁ ମୁଁ ଭୁଲିନି କି ଭୁଲି ପାରିବି ନାହିଁ ।

ମୋର ବି.ଏ ପରାକ୍ଷା ଦେବା ସମୟରେ ତାର କି ଅସୁବିଧା ଥିବ, ତାର ମୋ’ ପ୍ରତି ଉଦ୍‌ବାସନତା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଚିକିଏ ମୁଁ ଦୁଃଖ କଲି । ତା’ ବସାରେ ପହଞ୍ଚି ସେ ରାତିଟି ସେଠି କଟାଇଦେଲି । ତା’ ଆରଦିନ ରିକ୍ସା ଖଣ୍ଡିଏ କରି ମୋ’ ପାଇଁ ବହୋବନ୍ଧ ହୋଇଥିବା ନୂଆ ବସାକୁ ବାହାରିଲି । ବାହାରିଲା ବେଳେ ହାଡ଼ିବନ୍ଧୁ ରିକ୍ସା ପାଖେ ଠିଆ ହୋଇ ମତେ ନମ୍ବାର କଇବା ଆଉ କହିଲା, “ଭାଇନା ଅସୁବିଧା

ଯେବେ ହୁଏ, ଏଠିକି ଚାଲି ଆସିବ ।” ଆଖରୁ ମୋର ଚୋପିଏ ଲୁହ ବୋହି ଆସିଲା । ହାଡ଼ିବନ୍ଧୁ ମତେ ହୃଦୟର କେଉଁ ନିର୍ଭୂତ କୋଣରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଛି । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଖରାପ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ହୁଏତ ମୋ’ ପ୍ରତି ଉଦାସୀନ ରହିଛି ।

ଅନେକ ସମୟରେ ନାନା ଅବସ୍ଥା, ନାନା ଘରଣାଚକ୍ର ମଣିଷ ଭିତରର ସ୍ଥାଭାବିକ ଶ୍ରୀ ସମ୍ପଦକୁ ଚପାଇ ରଖେ । ସେ ଚାପାକୁ ଯେତେ ଖୋଲିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଳେ ମଧ୍ୟ ଖୋଲି ହୁଏନା । ହାଡ଼ିବନ୍ଧୁର ମନ ଭିତରେ ସେତେବେଳେ କି ଘରଣାଚକ୍ରର ଚାପା ପଡ଼ିଥିବ, ମୁଁ କହି ପାରିବିନି । ତଥାପି ସେ ଚାପା ଖୋଲି ସେ ବଡ଼ କରୁଣ ଭାବରେ କହିଛି ତ, “ଜାଣନା ଅସୁବିଧା ହେଲେ ଏଠିକି ଚାଲି ଆସିବ ।”

ନୂଆ ବସା ଘରଟି ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ ପର୍ଶିମ ପାଖ ବୋର୍ଡଂ ଘରକୁ ଲାଗି କରି ଥାଏ । ମଞ୍ଚରେ ଗୋଟିଏ ସତ୍ତ୍ଵକର ବ୍ୟବଧାନ ମାତ୍ର । ସେଇଠି ରହି ପଡ଼ାପଡ଼ି କରେ ଓ ପରୀକ୍ଷା ଦିନ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଯାଏ । ମନ୍ତ୍ରୀ ଅଦ୍ଦେତର କଥା ଅନୁସାରେ କଟକରେ ପହଞ୍ଚୁ ପହଞ୍ଚୁ ଚପଲ ହଙ୍ଗଟିଏ କିମି ପକାଇଲି । ପ୍ରଥମଦିନ ସେ ହଙ୍ଗକ ଲଗାଇ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଗଲି । ମୁଁ ଏତେ ନିର୍ବିଷ୍ଟ ଭାବରେ ପରୀକ୍ଷା ଉପର ଲେଖିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲି ଯେ ପରୀକ୍ଷା କେନ୍ତେ ଛାଡ଼ି ଆସିବା ପରେ ସେ ଚପଲ ହଙ୍ଗକ ଛାଡ଼ି ଆସିଲି । ଉପରାଙ୍ଗି ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଗଲାବେଳେ ଦେଖିଲି, ସେ ଚପଲ ହଙ୍ଗକ ନାହିଁ । ମନରେ ଟିକିଏ ଦୁଃଖ ହେଲାନି, କାରଣ ସେହିନ ଜାଗାଜୀ କାଗଜଟା ମୁଁ ଭଲ ଭାବରେ ଲେଖିଥିଲି । ଗୋଟାଏ ବିଶାଳ ସାଂସ୍କୃତିକ ବିଜୟ ପାଖରେ ଗୋଟାଏ କିଛି, ଯେତେ ମୂଲ୍ୟବାନ ହେଉନା କାହିଁକି, ସାଂସାରିକ ବସ୍ତୁ ହଜିଗଲେ ଏତେବେ ବାଧେନା । କିନ୍ତୁ ବାଧନା ଗୋଟାଏ କଥା ଯେ ସାଧାରଣ ଚପଲ ହଲେ ଏତେ ବଡ଼ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ଯେବେ କିଏ ଚୋରାଇ କୁଟାଇ ନେଇଯାଉଥିବେ । ମଣିଷର ଚୋରା ବୃଦ୍ଧିକୁ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷାୟତନ ନିରାଇ ପାରିନି ତାହା ବାହାରକୁ ମୁଣ୍ଡ ଚେକି ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଗୋଟାଏ ପ୍ରାଣହୀନ ଛଟା ପଥରର ବିଶାଳ ଘରଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ।

ମୁଁ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାବେଳେ ମୋ ଆଗରେ ଜଣେ ପରୀକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା ଦେଉଥାଏଇ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ମୋର ମନେ ହେଲା, ଏ ଗୋଟାଏ ସା ଲୋକ ଜାଏ ପରୀକ୍ଷାରେ ଲେଖି ପାସ କରି ଚାଲିଯିବେ, ମୁଁ କ’ଣ ଏତେ ହାନବାର୍ଯ୍ୟ ଯେ, ମୁଁ

ତଳେ ପଡ଼ିଯିବି । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ସେତିକି ଚାହୁଁଆଏ, ଜଣେ ପ୍ରେମିକ କଜନା ବିଳାସା କବି ଭାବରେ ନୁହେଁ, ଜଣେ ପ୍ରତିଦିନୀ ବା ପ୍ରତିଯୋଗୀ ଭାବରେ ମୋର ଦେହ ମନର ପ୍ରତି ଶିରା ଉପଶିରା ଧରି ପ୍ରତିଯୋଗିତାର; ଚିକନ୍ ଆକାଂକ୍ଷାର ବିପୁଳ ବହି ଜଳିଛଠିଲା । ବିଦ୍ୟୁତ କରେଣ ପରି ଉଭର ଲେଖିବାରେ ଭାବଧାରା, ପ୍ରାଣର କେଉଁ ଅତଳ ଗହୁରରୁ ଫୁଟି ବାହାରିଲା । ମୁଁ ପ୍ରତିଯୋଗିତାକୁ ଭଲ ପାଏନା । କିନ୍ତୁ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ ପ୍ରତିଯୋଗିତାକୁ ଛାଡ଼ିପାରିଲି ନହିଁ । ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଆଏ, ସେ ଭବୁ ମହିଳା ଅନେକ ସମୟରେ ଥଙ୍ଗି ଥଙ୍ଗି ଲେଖୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ଏସବୁ ଦେଖି ମନେ ମନେ ହସୁଆଏ, କାରଣ ମୁଁ ଏକ ନିମେଷ ପାଇଁ ମୋର କଳମକୁ ଅନ୍ତକାଳ ପାରୁନଥିଲି । ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଶକ୍ତିର ବିରାଟ ବିକାଶ ହୁଏ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟପ୍ରତି ଯେବେ ଜର୍ଷା ବା ଦ୍ୱା ସୃଷ୍ଟିକରେ ତେବେ ସେ ପ୍ରକାର ପ୍ରତିଯୋଗିତାରୁ କ୍ଷାତ୍ର ରହିବା ଭଲ ।

ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ବାଣପୂର ହାଇସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକ ଥାଏ । ବାଣପୂର ହାଇସ୍କୁଲକୁ ସେତେବେଳେ ବି.ଏ ଅନର୍ଥ ପାସ କରିଥିବା ଜଣେ ଯୁବକ ଶିକ୍ଷକ ଆସିଥାନ୍ତି । ସେ ଜଂରାଜୀ ପ୍ରଶ୍ନ ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ମୋ’ ଉପରେ ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଦମାନଙ୍କ ଆଗରେ ମତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରୁଥାନ୍ତି । “ଏ ବର୍ଷ ଜଂରାଜୀ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ାକ ଏତେ ଜଟିଲ ଯେ କୃଷ୍ଣବାବୁ ଏଥରେ ପାସ କରିବା ଏକବାର ଅସମ୍ଭବ । ବୃଦ୍ଧ ଫେଲଟିଏ ହୋଇ ଆସିବେ ।”

ମୁଁ ପରାକ୍ଷା ଦେଇ କଟକରୁ ଫେରିଲି ଏବଂ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି ମୋର ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଦମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେଜଣ ମୋର ବି.ଏ ପାସ କରିବାଟାକୁ ଚାହାନ୍ତିନି । ଆଉ କେତେଜଣ ବନ୍ଦୁକର ମୋର ଝାନ ଗାରିମା ଓ ବିଦ୍ୱତ୍ତା ସଂପର୍କରେ ଏତେ ନିମ୍ନ ଧାରଣା ଯେ ସେମାନେ କହୁଥାନ୍ତି, “କୃଷ୍ଣ ହ୍ରିପାଠୀ କ’ଣ କଟମ କରି କବିତା ସିନା ଲେଖୁଛନ୍ତି, ବି.ଏ ପାଠ୍ୟ ଏତେ ପିଲାଳିଆ ଖେଳପରି ହୋଇଛି ଯେ ଜ୍ଞାନ ମାସ ଦି’ଟା ଭିତରେ କ’ଣ ପଢ଼ି, ପରାକ୍ଷାରେ ପାସଟେ କରିଯିବେ ? ଏ ବର୍ଷ ଯାହା ପ୍ରଶ୍ନ ପଡ଼ିଛି ଜଂରାଜୀରେ ଏଥରେ ତ ଆମର ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇ ହୋଇଯିବ । ଯା’ଙ୍କ ଭଲି କୁଙ୍କି ଅସରପା କ’ଣ ଲେଖିବେ ଜତ୍ୟାଦି ।”

ପରାକ୍ଷା ଫଳ ବାହାରିବାର ଦିନ ପାଖେଇ ଆସିଲା । ଯେଉଁଦିନ ‘ସମାଜ’ ଖବର କାଗଜରେ ପରାକ୍ଷା ଫଳ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା, ମୋର ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଦମାନେ ମୋ’ ନାଁଟାକୁ ସମାଜରୁ ଖୋଜି ଖୋଜି ପାଇଲେନି । ସେମାନଙ୍କର ମୋ’ ସଂପର୍କରେ ଯାହା ଧାରଣା ଥିଲା ଓ ବି.ଏ ପରାକ୍ଷାରେ ଧଳା ଅକ୍ଷରରେ ନାଁଟା ବାହାରିବ ବୋଲି

ଯାହା କଷଣା କରୁଥିଲେ ତାହା ଠିକ୍ ବୋଲି ବିଚାରି ମନେ ମନେ ହୁଏତ ଉଲ୍ଲୁଷ୍ଟି
ହୋଇଥିବେ ।

ଅନ୍ୟ ଜଣେ କିଏ କହିଲେ, “ତୁମେ ପୁରୀ କେନ୍ତ୍ର କ’ଣ ଦେଖୁଚ, ସେ ପରା
କଟକ କେନ୍ତ୍ରରେ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇବାବୁବିରାଗି ।” “ସେଇଁ କଟକ କେନ୍ତ୍ର ଉପରେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର
ଆଖିପଡ଼ିଲା । ମୋ’ ନାଁଟା କଳା ଅକ୍ଷରରେ କାଗଜ ଉପରେ ଦେଖୁ ସେମାନଙ୍କର
ମୁହଁ କଳା ପଡ଼ିଗଲା ।

ମୌଳିକ ପ୍ରତିଭାର ଉନ୍ନେଷ୍ଟ ଯେଉଁଠି ରହିଛି, ଜୟଶ୍ରୀ ସେଇଠି ଆପେ ଆସି
ଠିଆ ହେବେ ॥

॥ ଅଣଗାଳିଶି ॥

ଲେସେଡ଼ି ହୋଇ କା’ଦୂଆରେ ପଡ଼ିରହି ନପାରେ ।

ଖଲିକୋଟ

ସେହର ବିଶ୍ୱମ୍ଭର !

ତା ୧୪ । ୧ । ୨୪

୧୯୪୧ ମସିହା । ମନୁଷ୍ୟର ପରିକଷନା ଅନେକ ସମୟରେ ବିପଳ ହୁଏ ।
ଭାବିଥିଲି ବାଣୟୁଗ ମୋର ଜନ୍ମମାଟି । ବାଣୟୁଗ ଉଚ୍ଚରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କାମ
କରି ଏହିଠାରେ ହିଁ ଚାକିରୀ ଜୀବନ ସାଙ୍ଗ କରିବି । ଏଠା ଚାକିରୀ ଛାତ୍ର ଜୀବନର
ଏଇ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦରେ ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଯିବିନାଇଁ କିନ୍ତୁ ଏଠି ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ରହିବା ପରେ
ମୋର ଜାହା ବିଗୋଧରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଯିବାକୁ ହେଲା ।

ମୁଁ ବାଣୟୁଗ ହାଇସ୍କୁଲକୁ ଆସିବା ସମୟରେ ଟ୍ରେଞ୍ଚ ଆଇ.ଏ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ
ଆସିଥିଲି । ଏଇଠି ରହି ଘରୋଇ ଛାତ୍ର ଭାବରେ ବି.ଏ ଡି. ଇଡ଼ି. ଯୋଗ୍ୟତା ହାସଲ
କଲି । ମୋର ଯୋଗ୍ୟତା ଅନୁରୂପ ଚାକିରୀ ଦେବାକୁ ସ୍କୁଲ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ମାନଙ୍କୁ
ଜଣାଇଲି । ସେତେବେଳେ ମୋର ଯୋଗ୍ୟତା ଅନୁରୂପ ଚାକିରୀ ସେଠି ନଥିଲା,
ତା’ ନୁହେଁ, ସରକାରୀ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ସ୍କୁଲ ବରାବର ଖାଲି ପଡ଼ିଥାଏ । ସ୍କୁଲର
କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଜଣେ କଲେଜରୁ ସଦ୍ୟ ବି.ଏ ପାସ କରି ଆସିଥିବା ମୂରକକୁ
ସେ ସ୍କୁଲରେ ରଖାନ୍ତି ଏବଂ ଗ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରରୁ ପୂର୍ବରୁ ତାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅନ୍ତର କରିଦିଅନ୍ତି ।
ଏହାଦାରା ସ୍କୁଲର କିଛି ପଇସା ବଞ୍ଚିରହେ । ଯେଉଁମାନେ ବିଦାୟ ନେଇଯାଆନ୍ତି,
ସେମାନଙ୍କର ଯେ ପୂରା ଜାହା ଥାଏ, ଚାଲିଯିବାକୁ ତା’ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ଗୋଦାବରାଶ

ବାବୁ ସ୍କୁଲର ସଂପାଦକ ସତ, କିନ୍ତୁ ସ୍କୁଲର ଆଉୟତରଣୀ ସମସ୍ତ କଥା ସେ ବୁଝନ୍ତିନି । ହାଇସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ବି. ରଙ୍ଗନାଥନ, ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁ ଓ ସ୍ନାନୀୟ କେତେଜଣ ପ୍ରତାବଶାଳୀ ମ୍ୟାନେଜିଂ କମିଟି ସଦସ୍ୟ ଓ ସ୍କୁଲର ଜଣେ କିରାନୀ - ଏଇମାନେ ସ୍କୁଲର ହର୍ତ୍ତାକର୍ତ୍ତା ଦକ୍ଷ ବିଧାତା - ଏମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚିତରେ ସ୍କୁଲ ଢାଳେ ।

ଥରେ ସ୍କୁଲରେ ଗୋଟିଏ ନାଟକ ପିଲାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଭିନୀତ ହେବା ପାଇଁ ଚିକେଟ ବହି ଛପା ହୋଇ ଆସିଲା । ପାଞ୍ଚ ଛକ୍ଷଣ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ବିରିନ୍ଦୁ ଗାଁକୁ ପଠାହେଲା ଚିକେଟ ବହି ଦିଆହୋଇ ଯେ ସେମାନେ ଆଗତୁରା ଚିକେଟ ବିକ୍ରି କରି ଟଙ୍କା ସଂଗ୍ରହ କରିବେ । ମତେ ମଧ୍ୟ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିକେଟ ବହି ଦିଆହେଲା । ଚିକେଟ ବହି ଦିଆଯିବାର ପ୍ରାୟ ଦୁଇଟା ଦିନ ପରେ ସ୍କୁଲର କିରାନୀ ବାବୁ ଯେ କି ନିଜକୁ ଭାରି ପ୍ରତାପା ଜ୍ଞାନୀ ଓ ସର୍ବଜ୍ଞ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ବି ରଙ୍ଗନାଥନଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତପରି କର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି, ମତେ ପଚାରିଲେ, “କୃଷ୍ଣବାବୁ ! ପଣ୍ଡିତେ ଓ ଅନ୍ୟ କେତେ ଶିକ୍ଷକ ତ ଚିକେଟ ବିକ୍ରି କରି ବହୁ ଟଙ୍କା ସଂଗ୍ରହ କଲେଣି । ଆପଣ କେତେ କରିଚନ୍ତି ?”

ମୁଁ କହିଲି, “ଏବେ ତ ଦି’ଦିନ ହେଲା ଚିକେଟ ବହି ନେଇଛି । ଏଇ ଆସନ୍ତା ଶନିବାର, ରବିବାର ଚିକିଏ ଫୁରୁସତ୍ତ ମିଳିଲେ କୁଆଡ଼େ କୁଆଡ଼େ ଯାଇ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣିବି ।”

ମୋର ଏଇ ପଦିକ କଥାରେ କିରାନୀ ବାବୁ ଢାସଳ୍ୟ ଭାବରେ କହିଲେ, “ଆପଣ ସିମିତି ମାନ୍ଦର ସିମିତି ଚିକେଟ ବିକ୍ରି କରିବେ ।”

ସେତେବେଳକୁ ସାଡ଼େ ଦଶଟା ସମୟ । ସ୍କୁଲର ପ୍ରଥମ ଘଣ୍ଟା ବାଜି ଦିତୋୟ ଘଣ୍ଟା ବାଜି ସାରିଲାଣି । ଶିକ୍ଷକମାନେ ସେମାନଙ୍କର ବୈଠକ ରୂପରୁ ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କୁ ଯିବାକୁ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ବି. ରଙ୍ଗନାଥନ ଗୁରୁ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଅଧିକ ଚର୍ଚିରେ ଆସାନ । କିରାନୀ ବାବୁଙ୍କ ଏ ଅନ୍ଧତ୍ୟ ମତେ ଦୁଃଖରୁ ହୋଇ ଉଠିଲା । ମୁଁ ଆଗ୍ରେଯଗିରି ପରି ଜଳି ଉଠିଲି । ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଜୀବନରେ କୃତି ରାଗେ । କିନ୍ତୁ ଘଟଣାଚକ୍ରରେ ଯେବେ ରାଗିଯିବି, ଅଥୟ ହୋଇପଡ଼ିବି । ମତେ ପ୍ରକୃତିଷ୍ଟ୍ଵ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆଣିବା ଅସମ୍ଭବ । ହଠାତ୍ କହି ଉଠିଲି ବଜ୍ର ଗମ୍ଭୀର ନିନାଦରେ, “ତୁମର କି’ ଅଧିକାର ଅଛି ମୋର ଶିକ୍ଷକତା ଉପରେ କଥା କହିବାକୁ ? ତୁମେ ପାଠ ପଡ଼ିବ ସପୁମ ଶ୍ରେଣୀ ଯାଏଁ । ପରକୁ ଖୋଦାମତ କରି ଚାକିରା ଖଣ୍ଡ ପାଇଚ । ସେ ପୁଣି

କିରାନୀଗିରି । ତୁମେ ଶିକ୍ଷା ଦୀକ୍ଷା ସଂସ୍ଥାତିର କେଉଁ ରସାତଳରେ ଅଛ ତାର ଠିକଣା ନାହିଁ । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଓ ତାଙ୍କ ଦଳୀୟ କେତେକଙ୍କର ଗୋଲାମଗିରି କରି ତୁମର ଏତେ ସାହସ ? ଛୋଟ ଲୋକ ଟିକିଏ ଉର୍ଦ୍ଦ୍ଦକୁ ଉଠିଲେ ତାର ଆଖ୍ଯ ଏକବାର ଆକାଶକୁ ଚାଲିଯାଏ ? ମଣିଷ ତାଙ୍କୁ ମଣିଷ ପରି ଦିଶିଛିନି । ମୁଁ ଜିଏ, କ’ଣ ଏ ସବୁ ମାପିବା ପୂର୍ବରୁ ନିଜକୁ ତୁମେ ଆଗ ମାପିଚ ନା ? ସକଳ ଦୂର୍ନାତି ଓ ଷଡ଼ୟନ୍ତର ଗୋଟାଏ ଅତେଦ୍ୟ ଦୁର୍ଗ ପରି ତୁମେ ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ କାମ କରୁଛ । ତୁମର ଏ ନଥ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କର ।

ମୋର ଏଇ କେତେ ପଦିକରେ ସମସ୍ତ ସ୍କୁଲ ଗୃହ କମ୍ପିଉଟିଲା । ଛାତ୍ର ଶିକ୍ଷକ ଅବାକ୍ ହୋଇ ମୋ’ ଚାରିଆଡ଼େ ଜମା ହୋଇଗଲେ । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ବି. ରଙ୍ଗନାଥନ୍ ଦାରୁଭୂତୋ ମୁରାରୀ ପରି ଉଁ ରୁଁ ପାଟି ନ ଫିଟାଇ ଆସନରେ ଆସାନ । ଭାବ ଭଙ୍ଗାରୁ ଜଣାପଦ୍ଧତିର ସତେ ଯେପରି କହି ଉଠୁଟନ୍ତି, “In near future I should get rid of this nuisance” (ସେ ସବୁବେଳେ ଇଂରାଜୀରେ କଥା କୁହନ୍ତି ।) ଏଇ ଘଟଣା ଦ୍ୱାରା ବାଣପୂର ସ୍କୁଲ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଛାତ୍ରିବାର ବାଟ ଯେ ମୁଁ ନିଜେ ଫିଟାଇ ଥିଲି ଏଥରେ ଦିଧା କରିବାର କିଛି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ନିଜର ସାର୍ଥ ପାଇଁ ଆମ୍ବ ସମ୍ବାନ୍ ଉପରେ ପଦାଘାତ କରିବା ମୋ ଜାତକରେ ନାହିଁ । ବାଣପୂର ଛାତ୍ରିପାରେ, ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ ବି ଛାତ୍ରିପାରେ କିନ୍ତୁ ଲେଷେଢ଼ି ହୋଇ, କାହାର ପଦଲେହନ କରି, କେଉଁ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ବା କା’ ଦୁଆରେ ଏକ ମୁହଁର୍ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ି ରହି ନ ପାରେ ।

ଏ ତ ହେଲା ବାଣପୂର ଛାତ୍ରିବାର ଅବ୍ୟବହିତ ଘଟଣା । କିନ୍ତୁ ୧୯୪୭ ଠାରୁ ୧୯୪୧ ଯାଏଁ ମତେ କେବଳ ଶିକ୍ଷକ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପାତ୍ରଙ୍କୁ ଛାତ୍ରି ଦେଲେ ସ୍କୁଲର କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେହି ଆନ୍ତରିକ ଭାବରେ ସ୍ଵର୍ଗ ପାଆନ୍ତିନି । ତା’ର କାରଣ ହୁଏତ ହୋଇପାରେ ମୁଁ ମହତାବକ ‘ପ୍ରଜାତତ୍ତ୍ଵ’ ଓ ‘ଫକାର’ରେ କବିତା ଲେଖେ । ତେଣୁ ମୁଁ ମହତାବ ଦଳୀୟ । ଯେଉଁ ଦଳକୁ ସ୍କୁଲର କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ଭଲ ଆଖିରେ ଦେଖନ୍ତିନି କିମ୍ବା ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ମ୍ୟାନେଜିଂ କମିଟି ସଦସ୍ୟ ଏମାନଙ୍କୁ ଦେବତା ପରି ଆରାଧନା କରି ପାରେନା ।

ଥରେ ମୋର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ କବିତା ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା ରବିବାର ‘ପ୍ରଜାତତ୍ତ୍ଵ’ରେ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପାତ୍ର ସେ କବିତାଟି ପଡ଼ି ଏତେ ମୁହଁ ହେଲେ ଯେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ବୈଠକ ଗୃହରେ ମୋର ପ୍ରଶଂସା ନକରି ରହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଜଣେ ଅଭିଜ୍ଞ ଶିକ୍ଷକ ହଠାତ୍ କହି ଉଠିଲେ, “ହଁ, ସେ ଲେଖୁଣ୍ଟନ୍ତି ଯେ ଲେଖା କ’ଣ ଏତେ ଭଲ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସିଲାଣି ?”

ଜଗନ୍ନାଥ୍ ବାବୁ କହିଲେ, “ଆପଣ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ କବିତା ପଡ଼ି କରି କହୁଚଢ଼ି ନା ନ ପଡ଼ି କରି ?”

ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଲାଇବ୍ରେରୀ ରୂପରେ ରହି ଏ ସବୁ ଶୁଣୁଆଏ । ମୋ’ ପ୍ରତି ଯେ କେତେକଙ୍କର ଗୋଟାଏ ବିଷ ଦୃଷ୍ଟି ବରାବର ରହିଛି, ସେଇ ଘଟଣାରୁ ଅନୁମାନ କଲି । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ଗୋଟାଏ ଇଂରାଜୀ କବିତାର ଅର୍ଥ ପ୍ରକୃତ ଯାହା ମୁଁ ତାହା ବ୍ୟକ୍ତ କଲି । କିନ୍ତୁ ଆଉ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଯେ କି କବିତାର ଧାର ଧାରନ୍ତିନି । ବି.ଏ ଅନର୍ଥ ପାସ କରିବାକି । ସେ ଗଣି ଓଚାରି ସେ କବିତାର ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ କଲେ । ଅଥବା ମୋ’ କଥାଟା ବାଏଁ ବାଏଁ ଉଭାଇ ଗଲା । ମୁଁ ସିନା କବି ମୁଁ କ’ଣ କଲେଇ ଦ୍ୱାର ମାଡ଼ିବି କି ?

ସେ ଯାହା ହେଉ, ପରିଶେଷରେ ସ୍କୁଲ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ମତେ କହିଲେ, “You came here as a trained intermediate teacher. If you like, you may stuck to that very post.

ବି.ଏ. ବି.ରତ୍ନ ପାସ କରି ନିଜର ଜନ୍ମମାଟିର ସ୍କୁଲ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଚ୍ରେଣ୍ଟ ଆଇ.ଏ ସ୍କ୍ଵାନରେ ରହିବା ମତେ କିମିତି କିମିତି ବୋଧ ହେଲା । ମୁଁ ତ ଆଗରୁ ଜାଣିଛି, ଏମାନଙ୍କର ମୋ ପ୍ରତି ମୂଳରୁ ଶୁଭଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ । ତେଣୁ ଲସ୍ତପା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଦାଖଲ କଲି । ଗୋଟା ଖୋଜୁଥିଲା ଯାହା ଦଜବ ହେଲା ତାହା ପରି ବିନା ଦିଧାରେ ଏକ ମୁହଁର୍ବ ରିତରେ ମୋ’ ଲସ୍ତପାପତ୍ର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗୃହୀତ ହୋଇଗଲା । ମୋର ଯାହା ଦରମା ପତ୍ର କିରାନୀ ବାବୁଙ୍କୁ ଆଦେଶ ହେଲା ଦେଇଦେବା ପାଇଁ । ଦରମାତକ ଧରିଲି । ସ୍କୁଲ ଚାଲିବି । ସ୍କୁଲ ଛାତ୍ର ଚାଲିଯିବି । ତେଣୁ ପ୍ରତି ଶ୍ରେଣୀକୁ ଯାଇ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଆସିଲି । ବିଶ୍ଵନାଥ ବାବୁ କହିଲେ ଅତି ଧାର କଣ୍ଠରେ “ତୁମେ ଯାଉଚ ?” ହଁ ଯାଉଚି ତ । ବି.ରଜନାଥନ୍ ପଚାରିଲେ, “Have you tried else where Mr Tripathy?” ମୁଁ ଉଭର ଦେଲି । What is that to you?

ଆଉ ବା ସେ କ’ଣ କହିବେ ? ଯିଏ ମୋ’ ପ୍ରତି ହୃଦୟହାନ ଏବଂ ବିଞ୍ଚ ବିଚାରକ ନୁହୁନ୍ତି, ମୋର ଭବିଷ୍ୟତ କ’ଣ ହେବ ବା ମୁଁ କେଉଁଠି କ’ଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି କି ନାହିଁ ଏଭଳି ଉପରଠାଉରିଆ ସହାନୁଭୂତି ଦେଖାଇବାରେ କି ମୂଳ୍ୟ ଅଛି ? ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ଯାହା ଉଭର ଦେବାର ଦେଲି । ଅବଶ୍ୟ ପରେ ଶୁଣିବାକୁ

ପାଇଲି, ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ କହିଲେ, “କୃଷ୍ଣ ଚିକିଏ ସ୍ଵାଧାନ ଚେତା - ଅମାନିଆ ଧରଣର ।”

ବାଣପୁର ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ିଲି । ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଛାଡ଼ିଲି । ମୁଁ ଯେ ଅଧାପନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅବହେଳା କରେ ତା’ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ଯେଉଁ ଛାତ୍ରମାନେ ସେଠୁ ଉର୍ବାର୍ଷ ହୋଇ ଏବେ ବଡ଼ ପାହ୍ୟାରେ କେଉଁଠି କମିତି କାମ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ସହ ଦେଖା ହେଲେ କହନ୍ତି, “ଆପଣ ଧଉଳି ପାହାଡ଼ । ପଢ଼ାଇଲାବେଳେ କି ଓଜସ୍ବିନୀ ଭାଷାରେ କହି ଚାଲିଥାନ୍ତି । ଶୁଣିଲେ ଦେଶାମ୍ବବୋଧ ଦେହର ପ୍ରତି ଶୋଣିତ ବିହୂରେ ନାଚିଛଠେ । ଗର୍ବ ଗୌରବରେ ଆମ ଛାତି ଫୁଲି ଉଠେ ।” ଇତ୍ୟାଦି ।

ନିଜର ସୁନାମ ନିଜେ କହିବା ସୁଯତର ନୁହେଁ । ବାଣପୁର ସ୍କୁଲକୁ ଜୀବନର ଶେଷ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଭାବରେ ଚିକିଏ ଚାହିଁଦେଇ ପାହୁଣ୍ଡ ଦି’ ପାହୁଣ୍ଡ ଯାଇବି ଡାକବାଲା ସହିତ ହଠାତ୍ ଦେଖା ହେଲା - ସେ କହିଲା, “ବାବୁ ଆପଣଙ୍କର ଖଣ୍ଡିଏ ରେତିଷ୍ଟୀ ଚିଠି ଆପଣଙ୍କ ଘର ଟିକଣାରେ ଆସିବି ।”

ଘରକୁ ଯାଇ ଚିଠିଟା ଦେଖିବା ପାଇଁ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ ଉଠିଲି । ଘରେ ପହଞ୍ଚି ଚିଠି ଖୋଲି ଦେଖେ ତାହା ଗୋଟିଏ ନିୟୁକ୍ତି ପତ୍ର । ବାମପାର କୋଟିଷା ହାଇସ୍କୁଲରେ ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ଯିବାପାଇଁ ନିୟୁକ୍ତି ପତ୍ର ଆସିବି ।

ବିଧାତାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର । ମୋର କୋଟିଷା ଯିବାକୁ ମନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏତେ ଦୂର ଯିବାକୁ ଘରେ ସମସ୍ତେ ମନା କରିଦେଲେ । କାରଣ ମୁଁ ଘରକୁ ଏକୁଚିଆ ଲୋକ । ତେଣୁ କୋଟିଷା ଯିବାର କହନା ଏତିକିରେ ଧାଙ୍ଗ ହେଲା ।

ବାଣପୁର ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ିବା ପରେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ କବିତା ଲେଖାଥିଲି । ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପାତ୍ର କବି ପ୍ରକୃତିର ଏବଂ ଆଦର୍ଶ ଚରିତ୍ରବାନ ଶିକ୍ଷକ । ସାରା ବାଣପୁରରେ ଶୁଣାର ପୂଜା ତାଙ୍କଠି ଦେଖାଯାଏ । ସେ କବିତାଟି ସେଥର ‘ଡଗର’ରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ବାଣପୁର ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଆଗରେ ସେ କବିତା ପଡ଼ି ଶୁଣାଇଲେ ଏବଂ କହିଲେ, “ଏଉଳି କବିତା ଯିଏ ଲେଖିପାରେ ତାକୁ ବାଣପୁର ସ୍କୁଲରୁ ଛାଡ଼ିବା କେବଳ ଅନ୍ୟାୟ ହୋଇନି, ନିଷ୍ଠୁରତା ମଧ୍ୟ କରାଯାଇଛି ।

ସେ କବିତାର ଏଇ କେତୋଟି ଧାଡ଼ି -

“କେହି ବୁଝିଲେନି ପାଇଲିଲେ ସବୁ ଜଡ଼
କାହାରି ଆଖିରେ ମୋ ପାଇଁ ନଥିଲା

ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁ ଜଳ ?
 କାହା ବୁଝୁଛେ ମୋ' ପାଇଁ ନ ଗଲା
 ଚକିଏ ଆୟାତ ଲାଗି
 ସତିଙ୍କୁ ଚାହିଁ କାତର ନଯନେ
 ଆସିଲି ବିଦାୟ ମାଗି ।”

॥ ଚାକିଶି ॥

ଶିକା ଛିଡ଼ିଲା

ଖଲିକୋଟ

ସ୍ଵେଚ୍ଛର ବିଶ୍ୱମର ।

୩ ୮ ୮ ୨୫

ତୁମେ ସେବିନ ମୋ' ବସାକୁ ଆସିଥିଲ । ମୋ' ଜୀବନର କେତେକ କାହାଣୀ ତୁମକୁ ପଢ଼ି ଶୁଣାଇଲି । ତୁମେ ମୋର ଏଇ ଅକିଞ୍ଚିତକର ଜୀବନର କାହାଣାଗୁଡ଼ିକ ଶୁଣି କି' ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ ଦବ ପରାରୁଥିଲି । ତୁମେ ମୋ' କବିତା ଅପେକ୍ଷା ମୋର ଏଇ ଲେଖାକୁ ବେଶ ପଦ୍ଧତି କଲ । ମୁଁ ତ ଅଛ କେତୋଟି ଘଟଣାକୁ ରୂପ ଦେଇଥିଲି । ତୁମକୁ ଆଉ କିଛି ଘଟଣା ଶୁଣାଇବାକୁ ମୋର ଗଛିତ ଆମ୍ବକାହାଣୀ ପ୍ରାୟ ନଥିଲା । ତୁମେ କିନ୍ତୁ ଲୋଡ଼ିଲ ମୋ' ଜୀବନର କଥା ଆଉ କିଛି ପାଖରେ ଥିଲେ ଶୁଣିବା ପାଇଁ । ତୁମର ଆଗ୍ରହ, ତୁମର ଅନୁରୋଧ ଆଉ ତୁମର ଆନ୍ତରିକ ପ୍ରଶଂସା ମତେ ଏ ଲେଖା ଲେଖିବାରେ ଜନ୍ମନ ଯୋଗାଇଛି ।

୧୯୪୧ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ମାସ ପ୍ରଥମ ସପ୍ତାହରେ ବୋଧହୃଦୟ ବାଣପୁର ହାଇ ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ିଲି । କେଉଁଆଡ଼େ ଚାକିରା ପାଇଁ ଆଖ୍ଯ ବୁଲାଇବି କିଛି ଠିକ୍ କରିପାରିଲି ନାହିଁ । ଆଗରୁ କହିବି, କୋଟିଷା ଯିବା ପ୍ରସ୍ତାବ ବନ୍ଦ ହେଲା । ସେ ବର୍ଷ ମୋର ଡିଅର ବିବାହ ହେଲା । କଥା ଥିଲା ଜ୍ଞାଇକୁ ମୁଁ ପଡ଼ାଇବି । ସେ ପଢା ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଗାଁରେ ବସିଥିଲେ । ଘରେ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଭାଉଙ୍କ କହିଲେ, “ନିରାକାରପୁର ସ୍କୁଲରେ ତ ସେ ପଢ଼ୁଥିଲେ । ତୁମେ ଯାଅ, ସେଠି ତାଙ୍କ ନାଁ ଲେଖାଇ ଦେଇ ଆସିବ । ଆଉ ସେ ରାତିମାତ୍ର ଛାଡ଼ିବାସରେ ରହି ପଡ଼ାପଡ଼ି କରିବେ ତାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବ ।”

ସେଇ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନେଇ ନିରାକାରପୁର ଗଲି ।

ପୃଥିବୀରେ ଅନନ୍ତ ଘଟଣାର ଚକ୍ର ଅନବରତ ପୂରି ଚାଲିଛି । ତାର ବିରାମ ନାହିଁ । ତାର ଶେଷ ନାହିଁ । ସେଇ ଚକ୍ରର ଦୂର୍ବଳ ଭିତରେ କେଡ଼େବେଳେ ଜାହାର ଜାଗ୍ୟ କି' ଭାବରେ ରୂପାୟିତ ହବ, କହିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ମୁଁ ନିରାକାର ପୂର ଗଲି ଚାକିରୀ ଉଦେଶ୍ୟରେ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ସେଠି ପହଞ୍ଚିବା ପରେ, ସେଠି ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ହବାପାଇଁ ଆହାନ ଆସିଲା । ବିସ୍ମିତ ହେଲି; ବାଣପୂର ହାଇସ୍କୁଲ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ମତେ ଯେଉଁ ହୀନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖି ସେଠା ଛାତ୍ରିଯିବା ପାଇଁ ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ ନିର୍ମମ ଜଣିତ ଦେଇଥିଲେ । ସେଇ ଆଘାତର ଘାଆ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୁଣୁ ନଥିଲା । ଜଣେ ସାଧାରଣ ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ତ ବାଣପୂରରେ ଥିଲି । ହଠାତ୍ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ଗୋଟାଏ ଉଚ୍ଚ ସୋପାନକୁ ଏଡ଼େବେଗେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚିଯିବି, ଏ' କହିନା ମତେ ମୋଟେ ଛୁଇଁ ନଥିଲା । ଯାହା ହେଉ ଏ ଆହାନ ଶୁଣି ମୋର ମନେ ହେଲା, ମୋର ସେ ଘା'ଟା ଯେ'ଭଳି ପୂରି ଉଠିଲା ।

ନିରାକାରପୂର ସ୍କୁଲ ବାରଣାରେ ସେବିନ ଯାଉ ଯାଉ ସାକ୍ଷାତ ହେଲା ଆନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କ ସହିତ । ଆନନ୍ଦ ବାବୁ ସେଠି ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ସେ କଂଗ୍ରେସ ଟିକେଟ୍ ପାଇଁ ସେ ଅଞ୍ଚଳବୁନ୍ଦୁ ରାଜ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସଭାକୁ ଯିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଉଥିଲେ । ମୁଁ ଓଳସିଂହ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଡ଼ିବା ସମୟରେ ସେଠି ସେ ମୋର ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ଆମକୁ ସେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ପଡ଼ାଉଥିଲେ । ମୋର ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ମାନ ଥାଏ । ତାଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ ଓ ଜାଂରାଜୀରେ ବେଶ ପାଣିତ୍ୟ ଥାଏ । ମୋର କବିତା ଲେଖା ଦେଖି ସେ ମତେ ସେତେବେଳେ କହୁଥିଲେ, “କୃଷ୍ଣ ! ତୁମେ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ଖ୍ୟାତନାମା କବି ହୋଇପାରିବ । ବାଣପୂର ମାଟି କବି ମାଟି । ବାଣପୂରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାତ୍ରଙ୍କ ପାଖରେ ଏଇ ସାହିତ୍ୟକ ପ୍ରତିଭା ଦେଖାଯାଏ ।

ସେଇ ଆନନ୍ଦବାବୁ ନିରାକାରପୂର ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରଥମ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି । ତ୍ରୈଶ ମାଟ୍ଟିକ୍ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ପାଣିତ୍ୟ ବଳରେ ଘରୋଇ ଭାବରେ ବି.ଏ ପାସ କରିଥିଲେ । ଓଳସିଂହ ଛାତ୍ର ସେ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କୌଣସି ମାଇନର ସ୍କୁଲକୁ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଯେଉଁ ମାଇନର ସ୍କୁଲର ସଂପାଦକ ଥିଲେ ‘ସହକାର’ର ସୁଯୋଗ୍ୟ ସଂପାଦକ ବାଳକୃଷ୍ଣ କର । ମୁଁ କଟକ ତ୍ରୈଶ ସ୍କୁଲରେ ପଡ଼ିଲାବେଳେ ‘ସହକାର’ ଅଧିକାରୀ ଥରେ ଯାଇଛି । ବାଳକୃଷ୍ଣ ବାବୁ ମତେ ତାଙ୍କ ପଚାରିଲେ, “କୃଷ୍ଣ ! ତୁମେ ଓଳସିଂହ ହାଇସ୍କୁଲର ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଆନନ୍ଦ ରଥ ଆମ ମାଇନର ସ୍କୁଲକୁ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ଆସିବାକୁ ଦରଖାସ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଜାଂରାଜୀ

ଲେଖା କି' ଚମକ୍ତାର । ତାଙ୍କର ଜଂରାଜୀ ଲେଖାରେ ମୁଁ ଏତେ ମୁଶିଧ ଯେ ତାଙ୍କୁ ଏଠାକୁ ଆଣିବାକୁ ଆମେ ଜଣ୍ଣା କରିବୁ । ବାଳକୃଷ୍ଣ ବାବୁଙ୍କ ମୁଖରୁ ତାଙ୍କ ଜଂରାଜୀ ଆନର ପ୍ରଶଂସା ମୁଁ ବହୁବାର ଶୁଣିଛି ।

ନିରାକାରପୂର ପରି ଗୋଟିଏ ଅନୁନ୍ଦତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଶିକ୍ଷାର ଦାପଶିଖା ଜଳାଇବାର ପ୍ରଧାନ ଓ ପ୍ରଥମ ଉଦ୍‌ୟୋଗ୍ରା ଆନନ୍ଦ ବାବୁ । କ୍ଷେତ୍ରବାସୀ ରାଉତରାୟ ଅଜସ୍ର ଅର୍ଥ ଦେଇଛନ୍ତି ଅନୁଶୀଳିତ ଭାବରେ ହାଇସ୍କୁଲ ଓ କଲେଜ ଠିଆ କରାଇବା ପାଇଁ ସେଥିଲାଗି ସେ ଧନ୍ୟବାଦର ପାତ୍ର । କିନ୍ତୁ କେବଳ ଜଙ୍ଗାରେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଡ଼ି ହୁଏନି, ହୁଏ ସ୍ଵର୍ଗତ ମନରେ । ନିରାକାରପୂର ଆଜି ଯଦି ଶିକ୍ଷାର ଆଲୋକରେ ଉଦ୍ଭାସିତ, ସେ ଆଲୋକର ପ୍ରତି ରଶ୍ମି କଣାରେ ରାଉତରାୟଙ୍କର ଧନବଳ ଯେତିକି ରହିଛି, ଆନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କର ମନବଳ ସେତିକି ରହିଛି କହିଲେ କିଛି ମାତ୍ର ଭୁଲ ହବନି ବୋଲି ମୁଁ ମନେ କରେ । ଆନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କ ପରି ଜଣେ କର୍ମପ୍ରବଣ ଉଚିତିକିତ ବ୍ୟକ୍ତି ସେ ମାଟିରେ ଫୁଟି ଉଠି ନଥିଲେ ହୁଏତ ନିରାକାରପୂର ଗୋଟିଏ ଅନୁନ୍ଦତ ପଲ୍ଲୀର ଅଶିକ୍ଷିତା ଗ୍ରାମ୍ୟ ବାଲିକା ପରି ସେଇ ଟାଙ୍ଗ ଭୁଲ୍କୁ ଆଦରି ପଡ଼ି ରହିଥାନ୍ତା । ବହୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ପରେ ମତେ ଆନନ୍ଦ ବାବୁ କହିଲେ, କୃଷ୍ଣ ! ତୁମେ ଆମର ଏଇ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ଆଜିଥୁ ରହ । ମୁଁ ତୁମକୁ ଜାଣିବି ତୁମେ ଭଲ ଛାତ୍ର ଥିଲ । ଆଜିକାଲି ଯୁବକମାନେ ବି.ଏ ପାୟ କରି ଦି' ପଦ ନିର୍ଭୂଲ ଭାବରେ ଲେଖୁ ପାରୁନାହାନ୍ତି । ମୁଁ ଦରଖାସ୍ତ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖାଲି ଏବଂ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ନିଯୁକ୍ତି ପଡ଼ି ମିଳିଲା ମାସିକ ଟ. ୧ ୨୦ ଦରଖାରେ । ସ୍କୁଲର ସଭାପତି ଓ ପ୍ରଧାନ ପୃଷ୍ଠାପୋଷକ ରାଉତରାୟଙ୍କ ସହ ମଧ୍ୟ ସେବିନ ଦେଖାହେଲା । ଜ୍ଞାନ୍ଜଳିର ନାଟା ସ୍କୁଲରେ ଲେଖାଇ ଦେଲି । ସିଧା ସିଧା ଗାଁକୁ ଆସିଲି । ତା' ପରଦିନ ଲୁଗାପଟା ତୁଙ୍କ ଉତ୍ୟାଦି ନେଇ ନିରାକାର ପୁରରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ମୋର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ଏହାଠି ପ୍ରଥମ କରି ।

ମୁଁ ରହିଲି ଗୋଟିଏ ଛୋଟ କୋଠରୀ ଭିତରେ ସ୍କୁଲର ହାତ୍ରାବାସକୁ ଲାଗିକରି । ତାର ପରିଷିମ ପଚକୁ ଗୋଟିଏ ଝରକା ଥାଏ । ସେଇ ଝରକା ବାଟେ ଚାହିଁଲେ ଚିତ୍ରକୃତ ପାହାଡ଼ର ଶାତ ସବୁଜ ଶୋଭା ଦେଖାଯାଏ । ମୁଁ ଚିରଦିନ ପାହାଡ଼ ଦୃଶ୍ୟର ଉପାସକ । ସନ୍ଧ୍ୟା, ସକାଳ, ଦିପ୍ରହର ସମୟରେ ମୁଁ ସେହି ପାହାଡ଼ଟିକୁ ଚାହିଁ ରହେ । ପ୍ରାଣର କେଉଁ ଗୋପନ ତତ୍ତ୍ଵରେ ସେଇ ଛୋଟ ପାହାଡ଼ଟି କି' ମୋହନ ଆଘାତ ଦିଏ । ଜହୁ ରାତିରେ ସ୍କୁଲସ୍କୁଲିଆ ପବନ ବୋହିଲାବେଳେ ମୁଁ ଚିତ୍ରକୃତକୁ ନିର୍ନ୍ମନେଷ

ଆଖରେ ଚାହିଁରହି ସେଇ ଶୋଲା ପଡ଼ିଆରେ ପଦଚାରଣ କରୁଥାଏ । ସେ ପାହାଡ଼ ବୁଝୁଥିବ କି ନାହିଁ ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ । ମୋ' ଜୀବନର ସେଇ ଗୋଟିଏ ପ୍ରିୟତମ ସାଥ । ପ୍ରକୃତିରୁ ବଳି ଏତେ ଅନ୍ତରଣ ବହୁ ମୁଁ କେଉଁଠି ପାଇନି । ଅନ୍ତ ବିଶ ପ୍ରକୃତି ସହିତ ଜୀବନ ଓତ୍ପୋତ ଭାବରେ ମିଶିଗଲେ, ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ଯେଉଁ ମାଧ୍ୟରୀ, ଯେଉଁ ଶାନ୍ତି ମିଲିବ, ପୃଥିବୀର କେଉଁ ରାଜ ସଂପଦ ଦେଇ ପାରିବ ? ନିରାକାରପୁରକୁ ବର୍ଷକ ପରେ ଛାଡ଼ି ଆସିବି କିନ୍ତୁ ଚିତ୍ରକୁଟ ମୋ' ଦେହ ମନର ପ୍ରତି ଶିରା, ଉପଶିରା ଭିତରେ ଚିତ୍ରିତ ହୋଇ ରହିବି ।

ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକର ଦୁଇଟି ବିଷୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରହିବା ଦରକାର । ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ଶାସନ ଏବଂ ଅନ୍ୟଟି ହେଉଛି ସାଂସ୍କୃତିକ ବାତାବରଣ, ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ଭିତରେ ଖେଳେଇ ଦବା । ଶାସନ ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଛାଡ଼ି ସମାଜ, ଶିକ୍ଷକ ସମାଜକୁ ଧମକଟମକ ଦେଇ କୋରିମାନା କରି ବା Confidential report ଲେଖି ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ବଦଳି କରିଦେବା ବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କୌଣସି କାରଣରୁ ରାଗ ରଖି ସ୍କୁଲର ନାଁ କାଟି ଦେବା । ଏଇଟା ଶାସନର ନିକୃଷ୍ଟତମ ପରା । ଅନେକ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଶାସନର ଏଇ ନିକୃଷ୍ଟତମ ପରା ଅନୁସରଣ କରି ସ୍କୁଲର ଜଣେ ଉପସ୍ଥିତ ଶାସନ ବା Administrator ବୋଲି ବାହାରା ନିଅନ୍ତି । ରାଜ୍ୟ ପୁରସ୍କାର ବି ପାଆନ୍ତି ।

ସ୍କୁଲ ଶାସନ ଚୋର ଖଣ୍ଡକୁ ଶାସନ କଲା ପରି ନୁହେଁ । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକର ବିଶାଳ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦିଯା, କ୍ଷମା, ସ୍ଵେଚ୍ଛା, ମାୟା, ମମତା, ତ୍ୟାଗ, ସହନଶାଳତା, ଶିକ୍ଷା ସଂସ୍କୃତିର ଅନ୍ତ ଆଧାର ହେବା ଦରକାର । ସେହି ମହିମାମୟ ବିଶାଳ ବ୍ୟକ୍ତିର ହିଁ ଆପେ ଆପେ ଗଢ଼ିଯିବ ଛାଡ଼ି ସମାଜକୁ ଓ ଶିକ୍ଷକ ସମାଜକୁ ଓ ପରିଶେଷରେ ବିଶାଳ ଜାତିକୁ । ଏହା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାୟ ଲୋଡ଼ା ହବନି ଶାସନର ନିକୃଷ୍ଟତମ ପରା ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ବା କାଯିକ ଦଣ୍ଡ । ଯେ କୌଣସି କର୍ମକୁଳୀ ଶିକ୍ଷକର ମଥା ଲାଞ୍ଚ ଆସିବ, ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକର ଏହି ହିମାତ୍ରୀ ଗମ୍ଭୀର ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଗରେ । ସେ ଚାଲିବ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ପଥରେ ହସି ହସି, କୌଣସି ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶାଳ ମନୋବ୍ରତ କାହା ପାଇଁ ପୋଷଣ ନକରି । ଏ' କବିର କଷନା ପରି ମନେ ହୋଇପାରେ କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏ ପରାର ଅନୁସରଣ ଯେ ଫଳପ୍ରଦ କେଉଁଠାରେ ନ ହୋଇଛି ତା' ନୁହେଁ । ଦିତ୍ୟୀଯରେ ସାଂସ୍କୃତିକ ବାତାବରଣ ସ୍ଵର୍ଗ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଜୀବନର ପ୍ରଧାନତମ ଅଂଶ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାତ୍ରର ମୌଳିକ ଶକ୍ତିର ବିକାଶ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ଚାଲିବ ତାର ବିଶାଳ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ସାଧନାର ବେଦି ଉପରେ ବସି ଜାତିକି ସମୃଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ।

ନିରାକାରପୂର ପରି ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ମୁଁ ଏ ଦୁଇଟି ବିଷୟ ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି ଚାଲିଲି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ । ମୁଁ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ନୃତନ ଛାଞ୍ଚରେ ଗଢ଼ୁଥିବାବେଳେ ନିଜକୁ ବି ନୃତନ ଛାଞ୍ଚରେ ଗଢ଼ୁଥିଲି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହଁର୍ରୁରେ ସର୍ତ୍ତକତା ଅବଳମ୍ବନ କରି ।

କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେବାର ପ୍ରାୟ ତିନି ଚାରିଦିନ ହୋଇ ଗଲାଣି । ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟ । ମୁଁ ମୋ କୋଠରୀର ବାରଣ୍ୟାରେ ଗୋଟିଏ ଚଉକି ପକାଇ ନୀରବରେ ବସିଥି । ସ୍କୁଲର ଗଠନମୂଳକ କମ୍ କ’ଣ କ’ଣ କରାଯିବ ସେ ବିଷ୍ୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁଛି । ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳେ ଦୂରରୁ ଶୁଣାଗଲା ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଜଣେ ଛାତ୍ରକୁ କହିବାର, “ହେଡ଼ମାନ୍ତର ସର୍ବମାୟ କର୍ତ୍ତା ।”

ଏ ପଦିକ ଶୁଣି ଚମକି ପଡ଼ିଲି । ପ୍ରଧାନ ଶକ୍ତିକ ସର୍ବମୟ କରା ହୋଇପାରନ୍ତି
କିନ୍ତୁ ସେହାରା ଭାବରେ ସେ କିଛି ତ କରି ପାରିବେନି । ଛାତ୍ର, ଅନୁଷ୍ଠାନର
ସମାଜର ମଙ୍ଗଳ ଦୃଷ୍ଟିର ଭାବିତିକି ସବୁ କଥା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ନୁଆ ସ୍କୁଲ, ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀ ଯାଏଁ ଖୋଲିଛି । ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶାନ୍ତି,
ଶୃଙ୍ଖଳାର ଅଭାବ । ଶିକ୍ଷକମାନେ ଠିକ୍ ସମୟରେ ସ୍କୁଲକୁ ଯାଉନାହାନ୍ତି । ପିଲାମାନଙ୍କ
ଯୋଗ୍ୟତା ଶ୍ରେଣୀ ଅନୁରପ ହୋଇ ପାରିନି ।

‘এ’ এবু বাচরে পকাইলি নিজে বহু পরিশৃম করি। দশটাখন্তি চৰিটা
ভিতৰে কাম কৰিবা বাদে গতিৰে বোৰ্ডিংৰে প্ৰতি রুমকু যাই পিলামানকু
জংৰাই পড়া এ। ‘কি’ প্ৰশালীৰে পড়াইবাকু হেব কেতেক তালিমহান
শিক্ষককু বুঝাএ। প্ৰতি ছাত্ৰ বড়ি তোৱু প্ৰাৰ্থনা কৰিবে এবং স্বান জত্যাদি
নিত্যকৰ্ম পকাল ছ’গা ভিতৰে পাৰি পঢ়াৰে লাগি পড়িবে বোলি নিৰ্দেশ
দেলি। কেতে জণ শিক্ষক অন্ততঃ ঘণ্টাএ তেৱিরে আসতি। তাঙ্ক ব্যক্তিদেৱকু
নবাধলা পৰি তাঙ্ক অন্তৰকু উদ্বোধন কৰি ঠিক সময়ৰে ঝুলকু আষিবাকু
কহিলি। আন্তৰিকতা যেଉটি রহিছি, যেটি অবাধতা পশি পারিবা এতে পছন্দ
নুহোঁ। যেমানে ঠিক সময়ৰে আসিলৈ। দলিত জাতিৰ ছাত্ৰক পাইঁ পৰকাৰ
চৰপৰু পাহায় মিলে। মো’ পূৰ্বৰু ঝুলৱ কৰ্মকৰ্ত্তামানে যামান্য কিছি
দেজ বাকিটক পেচৰে পকাইথলৈ। মুঁ কিন্তু যাহাৰ যেতিকি টকা আষিচি,
তাৰ যেৱে ন্যায় গঠাগা তাকু দেজ তা’তাৰু দষ্টক্ষণ নেৱথলি। প্ৰধান
শিক্ষক যেবে গোটিএ কাণিকৰিব পেচৰে পকাএ, শিক্ষানুষ্ঠানৰ পৰ্বেও

ପାହାରରେ ବସି, ସେ ଛାତ୍ର ସମାଜ ଓ ଶିକ୍ଷକ ସମାଜକୁ ଚୋରି କରିବାକୁ ଶିଖାଉଚି ବୋଲି କହିବା ଛଡ଼ା ଆଉ କ'ଣ ହୋଇପାରେ ? ଏପରିକି ସ୍କୁଲ କିରାଣୀଠୁ ମୁଁ ଯେବେ କାଗଜ ଫର୍ଦ୍ଦେ ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ନେଇଥାଏ, ତେବେ ସେହି କାଗଜର ଦାମ ସ୍କୁଲକୁ ଦେଇଦିଏ । ନିଜେ ସତୋଟ ରହିଲେ ସେଇ ସତୋଟ ବ୍ୟକ୍ତିରୁ ହିଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସତୋଟ କରିପାରିବ ।

ବାଣପୁରରୁ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ବଳୀଯାରସିଂହ ନାମକ ବି.ଏ ପାସ କରିଥିବା ଜଣେ ତରୁଣ ଯୁବକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଏଠାକୁ ଆଣିଲି । ସ୍କୁଲର ସାଂସ୍କୃତିକ ବାଚାବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ସେ ମତେ ଯଥେଷ୍ଟ ସାହାୟ୍ୟ କରିଚନ୍ତି । ‘ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ବ’ ନାମକ ଗୋଟିଏ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକା ମୁଁ ଯିବାର ଦୁଇମାସ ଭିତରେ ସ୍କୁଲରୁ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ସ୍କୁଲର ଛାତ୍ର ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଡଢ଼ିଶାର ବିଶିଷ୍ଟ ଲବଧପ୍ରତିଷ୍ଠା କବି ଲେଖକଙ୍କର ଲେଖାକୁ ସେଥିରେ ସ୍ଥାନ ଦିଆ ହେଲା । କାରଣ ଛାତ୍ର ସମାଜ ବାହାରର ଲେଖକମାନଙ୍କ ଉନ୍ନତ ଲେଖାର ସଂସର୍ଗରେ ଆସିପାରିବେ ଏବଂ ନିଜର ସଙ୍କୁଚିତ ଦୃଷ୍ଟିରେଖାକୁ ପ୍ରସାରଣ କରିପାରିବାର ସୁରିଧା ସୁଯୋଗ ପାଇପାରିବେ ।

ସ୍କୁଲର ପତ୍ରିକା ଛାପିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ରୋଟାରି ମେସିନ୍ ପ୍ରାୟ ଛଅଶହ ଟଙ୍କାରେ ମଗାଇ ଦେଲି । ପ୍ରତି ମାସରେ ଅତିତଃ ଶହେ ଖଣ୍ଡ ପତ୍ରିକା ଛାତ୍ର ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସାହାୟ୍ୟରେ ରୋଟାରି ମେସିନରେ ଛପା ଯାଇ ପାରିଲା ଏବଂ ଖୋର୍ଦ୍ଦ ରୋଡ୍ ଷ୍ଟେସନରେ ତହିଁଗୁ କେତେ ଖଣ୍ଡ ବିକିବାର ଆୟୋଜନ କଲି । ଛାତ୍ରମାନେ ଲେଖକ ଭାବରେ, ପ୍ରକାଶକ ଭାବରେ, ମୁଦ୍ରାକର ଭାବରେ ଏବଂ ପ୍ରଚାରକ ଭାବରେ ତାଲିମ୍ ପାଇଲେ । ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି ‘ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ବ’ ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର କି’ ଆଗ୍ରହ, କି’ ଉତ୍କଷ୍ଟା ! କି’ ଅପରିସାମ ଆନନ୍ଦ ! ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ତରୁଣ ଛାତ୍ର ପ୍ରାଣରେ ପ୍ରେରଣା ଉଛୁଲି ଉଠିଲା ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ଗଢ଼, ପ୍ରବନ୍ଧ, କବିତା ପ୍ରତିଦିନ ଲେଖିବା ପାଇଁ । ସେଇ ନବ ପ୍ରକାଶିତ ହାତ ଛାପା ‘ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ବ’ ଖଣ୍ଡିଏ ପାଇଁ ଡଢ଼ିଶାର ତରୁଣ ଲେଖକ ଅଧାପକ ପଠାଣି ପଞ୍ଜନ୍ଯାକ ପ୍ରାଣର ଆବେଗରେ ସେବିନ ଗାଢ଼ି ଭିତରେ ବସି କହିଲେ, “ଆପଣ ଏଇ ପଳ୍ଳୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଖଣ୍ଡିଏ ସୁନ୍ଦର ହାତ ଛପା ପତ୍ରିକା ଏଇମାନଙ୍କୁ ନେଇ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରିଲେ ଅଥବା ବଡ଼ ବେଷ୍ଟନୀ ଭିତରେ ରହି ଆମେ ସେପରି କରି ପାରୁନ୍ତୁ ।”

ଛାତ୍ରବାସରେ କୌଣସି ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଜର ହେଲେ ବା ସାଂଘାତିକ ରୋଗ ହେଲେ

ତାହାର ଯତ୍ନ ନେବା ପାଇଁ କେତେଜଣ ବଡ଼ ବଡ଼ ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ ସେବା ସଂଘ ଗଡ଼ିଲି । ମୋର ମନେ ଅଛି କଟକ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଆସିଥିବା ଧୀରେନ ନାମକ ଜଣେ ଛାତ୍ର ପିଲାମାନଙ୍କର ପରିଚ୍ୟା ଭାର ନେଇଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସେବାପରାୟଣତା ଅନେକ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଅଭିଭୂତ କରିଛି । ତାଙ୍କର ଆଦର୍ଶରେ ଅନେକ ପିଲା ମଧ୍ୟ ଗଡ଼ି ହୋଇଛନ୍ତି । ମୁଁ ନିଜେ ହାତରୁ ପରିଷା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ବାଲ୍ମୀ, ମିଶ୍ର ଜତ୍ୟାଦି ଆଣି ନିଃସ୍ଵ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦୂରବସ୍ତାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି । ସେମାନଙ୍କୁ ମୋ’ର ପିଲାଙ୍କେଲା ପରି ପ୍ରାଣର ଗଭୀର ମମତା ଦେଇ ଦେଖି ଆସିଛି ।

ମୋର ଗୋଟିଏ କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ଥରେ ବୋର୍ଡିଙ୍ରେ ଗୋଟିଏ ପିଲାର ପ୍ରାୟ ପଚିଶି ଟଙ୍କା ଚୋରି ଗଲା । ସେ ଖବର ମୋ’ ପାଖଙ୍କୁ ଆସିଲା । ମୁଁ ସେବିନ ସଂଧା ସାତଚାରୁ ରାତି ଗୋଟାଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବସାଇ ଚୋରିର ତଦତ କଲା । ଅବଶ୍ୟ ସେ ତଦତ ପୋଲିସ ତଦତ କଲା ପରି ନୁହେଁ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅତି ଆପଣାର ଭାବରେ ପଚାରିଲି, “ବାହାରର କେହି ଆସି ତୁମମାନଙ୍କର ଏ ଟଙ୍କା ଚୋରି କରି ନେଇଛି । ଚିକିଏ ପ୍ରଲୁବ୍ଧ ହୋଇ ଦୁର୍ବଲତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ କିଏ ହୁଏତ ତୁମମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ନେଇ ଯାଇଥିବ ।

ଏହା ସତ୍ୟ କଥା ତୁମମାନଙ୍କର ଭୟ ହଉଥିବ, ମୁଁ ଜାଣିଲେ ଯିଏ ନେଇଥିବ ତାହାପ୍ରତି କଠୋର ଦଷ୍ଟ ବିଧାନ କରିବି । କିନ୍ତୁ ଏ ଧାରଣା ମନରୁ ଯୋଗ୍ନି ଦିଅ । ମୁଁ ତୁମଙ୍କୁ ଚିଆରି କରିବାକୁ ଆସିଛି । ତୁମର ଦୋଷ ଦୁର୍ବଲତା ଦେଖିଲେ ମୁଁ ତୁମଙ୍କୁ ଚିଆରିବି । ତୁମେ ତୁମ ବାପା ମାଆକର ଯେପରି କୋଟିନିଧି, ମୋର ସେଇପରି ଆଦରର ସଂପଦ । ଏତେ ପିଲାମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଚିକିଏ ଅପମାନ ଲାଗିବ ବୋଲି ହୁଏତ କୁଣ୍ଡିତ ହଉଥିବ ମତେ କହିବା ଲାଗି । କିନ୍ତୁ ସମୟ ଦଉଛି, ମତେ ନିଭୃତ ଭାବରେ ଆଜି କହିବ ।”

ଏତେ କଥା ଅନ୍ତରେ ଚାରିଘଣ୍ଡା କାଳ ବୁଝାଇବା ପରେ ମୋ’ ବସାକୁ ଜଣେ ଛାତ୍ର ଆସି କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ଚୋର, ମୁଁ ସେ ଟଙ୍କାଟା ନେଇ ଯାଇଛି, ମତେ ମାଫ୍ କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ସେଥରୁ ସାମାନ୍ୟ କିଛି ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଦେଇଛି ।”

ତା’ ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରବୋଧନା ଦେଲି । ସେ କିପରି ବୋରି କରିଥିଲା ତାର ଗୋଟିଏ ବିବରଣୀ ମତେ ଲେଖି କରି ଦେଲା । ଜୀବନରେ ଏ ହାନ ପକ୍ଷା ମୋଟେ ନ ଧରିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ବହୁବାର ବୁଝାଇଛି । ସେ ସେବିନରୁ ହୁଏତ ଆଉ

ଚୋରି କରି ନଥିବ । କିନ୍ତୁ ତାର ଅଭିଭାବକ ତାକୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ପଡ଼ାଇବାକୁ ନେଇଗଲେ ।

ଦେଖିଲି ବର୍ଷକ ଭିତରେ ସ୍ମୂଳ ଗୋଟିଏ ସ୍ତରକୁ ଅନ୍ତର୍ଭାବରେ ଆସି ପାରିଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଛାତ୍ର ସମାଜର ବିଚକ୍ଷଣତା, ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ।

ମୁଁ କିମ୍ବା ଫୋଲା ଫାଙ୍ଗୁଳିଆ ଲୋକ ବୋଲି ଅନେକଙ୍କର ଧାରଣା । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଦାୟିତ୍ୱ ପଡ଼ିଲେ ମୁଁ ତାକୁ ନିଷାର ସହିତ ତୁଳାଏ । ମୋର ବର୍ଷକର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକତାରେ ନିରାକାରପୂର ଓ ତା' ଆଖ ପାଖ ବହୁ ଅଞ୍ଚଳ ଲୋକଙ୍କର ମୋ' ପ୍ରତି ଗରୀର ସମାନ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଥିବାର ଦେଖିଲି । ଅନେକ ହୁଏତ ମୋ' ସାମନାରେ କହିଛନ୍ତି । ଆପଣ ପାଞ୍ଚଟା ବର୍ଷ ରହିଗଲେ ନିରାକାରପୂର ଗୋଟିଏ ଆଦର୍ଶ ହାଇସ୍ମୁଲ ହୋଇ ପାରିବ । ବହୁ ଛାତ୍ର ତା' ପରବର୍ଷ ମୋ' ନାଁ ଶୁଣି ଏଠାରେ ନାଁ ଲେଖାଇବାକୁ ଆଗ୍ରହ, ଉକ୍ତଶ୍ଵା ପ୍ରକାଶ କରିବାର ମୋର ମନେ ଅଛି । ମୁଁ ନିରାକାରପୂର ଛାତ୍ରିବାର ପ୍ରାୟ ଚରଦ ବର୍ଷ ହୋଇଗଲାଣି । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଲୋକ କହନ୍ତି, “ସେଇ ବାଣପୂର ହେଡ଼ମାନ୍ତର ପରି ଆଉ କେହି ହେଡ଼ମାନ୍ତର ହେବେନି ।”

ଏ ସବୁ ଶୁଣି ମୁଁ ବିସ୍ମିତ ହୁଏ । ମୁଁ ଗୋଟାଏ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଅପୂର୍ବାଙ୍ଗ ହାଇସ୍ମୁଲର କ'ଣ କରି ପାରିଛି ସେପରି ଆଖିଦୃଷ୍ଟିଆ କାମ ? କିନ୍ତୁ ଜଣେ ବନ୍ଦୁକ ପାଖକୁ ଆଜିକି ତେଜଶି ବର୍ଷ ତଳେ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଲେଖିଥିଲି କବିତାରେ । ସେଇ ପଦଟି ଏଇଠି ହଠାତ୍ ମନେ ପଡ଼ୁଛି ।

“ନିଷାର କପାଳେ ଲେଖା

ସତତ ବିଜୟ ।”

ଗୋଟିଏ ଦୁଧିଖିଆ କଥେଳିଆ ଶିଶୁର ହେପାଇତ୍, ନେଲା ପରି ମୁଁ ଏଇ ନୂଆ ସ୍ମୂଳର ହେପାଇତ୍, ନେବାରେ ଆତରିକ ଯେଉଁ ନିଷା ଟିକକ ଦେଖାଇଥିଲି, ତା'ରି ଯୋରୁଁ ଲୋକଚକ୍ଷୁରେ ମୋର ଏତେ ଆଦର ସମାନ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ନିରାକାରପୂର ଛାତ୍ର ସମାଜ ତଥା ଜନସମାଜ ମୋ'ପ୍ରତି ଏ ଯେଉଁ ସେହେ ସମାନ ଦେଖାଇଛନ୍ତି, ମୋ' ଜାବନର ଇତିହାସରେ ତାର ପଚାନ୍ତର ନାହିଁ । ମୁଁ ବର୍ଷକ ପରେ କାହିଁକି ନିରାକାରପୂର ଛାତ୍ରିଲି, ତାହାର ରୋମାଞ୍ଚକର କାହାଣୀ ପରେ କହିବି ।

|| ଏକଚାଳିଶି ||

ନୂଆ ନାଟକ

ସ୍ଵେହର ବିଶ୍ୱାସର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ଡା-୯-ଣ-୨୫

ଜୀବନରେ ବୋଶୀ ଦୁଃଖ କେତେବେଳେ ହୁଏ ଜାଣିଛି ? ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ତ ମଣିଷକୁ ସବୁବେଳେ ଘେରେଇ କରି ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ମଣିଷ କେତେ ଆକାଂକ୍ଷା, କେତେ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଇ ଦିନ ନାହିଁ, ରାତି ନାହିଁ ପ୍ରତି ନିଯତ ଗୋଟିଏ ଜିନିଷକୁ ଗଡ଼ି ଚାଲିଛି, ସେତେବେଳେ ଯେବେ ହଠାତ୍ କିଛି ବାଧା ଆସି ପହଞ୍ଚେ ଏବଂ ତାକୁ ଏହିବା ସାଧାତୀତ ହୋଇ ପଡ଼େ ତେବେ ମଣିଷ ମନରେ ଦୁଃଖ ଗରୀରତମ ହୋଇ ପଡ଼େ ।

ନିରାକାରପୂର ସ୍କୁଲକୁ ଜୀବନର ବହୁ ସଞ୍ଚତ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଇ ଗଡ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲି । ସାଂସ୍କାରିକ ବାଚାବରଣ ଭିତରେ ସ୍କୁଲର ପ୍ରାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ଲାଗି କେତେ ଆଶା ବାନ୍ଧିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ତାହା ସବୁ ଅକାଳ ମେଘ ପରି କେଉଁ ମହାଶୂନ୍ୟକୁ ଉଭାଇ ଗଲା ।

୧୯୪୭ ମସିହା ଗ୍ରାମ୍ଭୁଟୀ ପରେ ସ୍କୁଲ ଖୋଲିଲା ଖୁବ୍ ସମ୍ବନ୍ଧ ଜ୍ଞାଲାଇ ମାସ ପ୍ରଥମ ସପ୍ତାହରେ । ମୁଁ ସ୍କୁଲରେ ପହଞ୍ଚିଲା ପରେ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି ମୋର ଆଉ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ସ୍କୁଲରେ । ଆନନ୍ଦବାବୁ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଚାନ୍ତି । ମତେ କେତେକ ଉପର ଶ୍ରେଣୀର ପିଲା ପଚାରିଲେ, “ଆପଣ ତେବେ କ’ଣ କରିବେ ?”

ମୁଁ ଚିକିଏ ହସି ସେମାନଙ୍କୁ ଉଭର ଦେଇ, “ମୁଁ ଆଉ କ’ଣ କରିବି ? ମୁଁ ମୋ’ ଗାଁକୁ ଚାଲିଯିବି । ଚାକିରା କରିବା କଥା ତ, କେତେ ସ୍କୁଲ ଅଛି । କେଉଁଠି ହେଲେ ଖଣ୍ଡିଏ ଚାକିରା ମିଳିବ ତ ।” ଦେଖିଲି ମୋର ଏଇ ଉଭର ସେଇ ପିଲାମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ଗୋଟାଏ ଦୁଃଖର ଛାୟା ଫୁଟି ଉଠିଲା । ସେମାନେ ପୂଣି କହିଲେ, “ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା । ଆପଣ ଯାଆନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଆପଣ ବରାବର ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତୁ ରହିବାକୁ ।”

ନିରାକାରପୂର ସ୍କୁଲରେ ମୁଁ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ରହିବା ଲାଗି ମୋ’ ପଛରେ

ବିରାଟ ଜନ ସମର୍ଥନ ଓ ଛାତ୍ର ସମର୍ଥନ ରହିବି, ଅନୁଭବ କଲି । କିନ୍ତୁ ସମର୍ଥନର ନୈତିକ ମୂଲ୍ୟ ଆଇପାରେ କିନ୍ତୁ ବାଣ୍ଶ୍ଵବ ମୂଲ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ । କାରଣ ସ୍କୁଲର ଯିଏ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ତାଙ୍କର ଦୃଦ୍ୟବତ୍ତା ଆଇପାରେ କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷାର ଅଭାବ ହେତୁ ସ୍କୁଲ ସମ୍ପଦକୀୟ ପରିଚାଳନାରେ, ସେ ନିତାନ୍ତ ଅନନ୍ତିଷ୍ଠିତ । ତାଙ୍କର ଟଙ୍କାରେ ସ୍କୁଲ ଚାଲୁଛି । ସେ ଯାହା କହିବେ ସେଯା । ଲୋକଙ୍କର କଥାରେ କି' ମୂଲ୍ୟ ଅଛି ? ସ୍କୁଲର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ରାଉତରାୟଙ୍କର ମୋ'ପ୍ରତି ଯେ ତିତ୍ରଧାରଣା ଥିଲା ତା' ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ, ତାଙ୍କର ମିଜାଜକୁ ଟିକିଏ ମଙ୍ଗେଇ ପାରିଲେ ନାନା ପ୍ରକାର ତୋଷାମଦ ଭିତରେ କାମଟା ଯେ ହାସଲ ହୋଇପାରିବ, ଅତି ସହଜରେ ଏହା ଆନନ୍ଦ ବାବୁ ଜାଣିଥିଲେ । ଖୁବ୍ ସମ୍ବନ୍ଧ, ଆନନ୍ଦବାବୁ ସ୍କୁଲରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ରହିବା ପାଇଁ ସେଇଭଳି ଯୋଗାଡ଼ି କରାଯାଇଛି ଗ୍ରୀଷ୍ମହୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ।

କଂଗ୍ରେସ ଟିକେଟ ବଳରେ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ବିଧାନ ସଭାକୁ ସଦସ୍ୟ ହୋଇଯିବା ଲାଗି ଆନନ୍ଦ ବାବୁ ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ିଥିଲେ ଆଉ ତାଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ମତେ ରଖାଇଥିଲେ । ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ିବା ପରେ ପରେ ଆଖିପାଖ କେତେ ଗାଁ ବୁଲି ଘୋଟ ପାଇଁ ପ୍ରଚାର ବି କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କଂଗ୍ରେସ ଆନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥା ଭାବରେ ଠିଆ ହେବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ପରିଶେଷରେ ଦେଲାନି, ଦେଲା ରଣ୍ୟର ରାଣୀଙ୍କୁ । ଫଳରେ ଆନନ୍ଦ ବାବୁ ବେକାର ହୋଇ ବସି ରହିଲେ । ବେକାର ଅବସ୍ଥାରେ ବସି ରହିବା ଅବସ୍ଥାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ରାଉତରାୟ କିମ୍ବା ସ୍କୁଲର ହିତାକାଂକ୍ଷା ବନ୍ଧୁମାନେ, ସମୁଦ୍ରାୟ ନିରାକାରପୂର ଅଞ୍ଚଳର ଜନସମାଜ ତଥା ସ୍କୁଲର ଛାତ୍ରମାନେ କାହାର ହେଲେ ଦୟାମାୟା ତାଙ୍କପ୍ରତି ନଥିଲା । ଏପରିକି ରାଉତରାୟ ବେଳେ ବେଳେ କହିବାର ମୁଁ ଶୁଣିବି, “ଆଉ ତାଙ୍କୁ ସ୍କୁଲରେ ପୂରେଇବି ନାହିଁ । ସେ ଯାଇଚନ୍ତି ତ ଏକବାର ଯାଇଚନ୍ତି ।”

ରାଉତରାୟ ଓ ଜନସମାଜ ଏମାନଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରତି ସ୍କୁଲରେ ପୂଣି ଶିକ୍ଷକତା କରିବା ସମ୍ପର୍କରେ ଯେ ଅନୁକୂଳ ମତ ନଥିଲା ଏକଥା ଆନନ୍ଦ ବାବୁ ବଗାବର ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଅଭାବର କଷାଘାତରେ ସନ୍ତୁଳି ହୋଇ ମତେ ଆନନ୍ଦବାବୁ ବହୁବାର କହିବିଛି, “କୃଷ୍ଣ ! ତୁମେ ଟିକିଏ ମୋର ସ୍କୁଲରେ ରହିବା ବିଷୟରେ ରାଉତରାୟଙ୍କୁ କହ । ଆଉ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ସ୍କୁଲ ପାଇଁ ଆଉ ସେହି ପଦରେ ଆନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କୁ ରଖିଲେ ଭଲ ହେବ । ସେ କ'ଣ କହୁଚନ୍ତି ଏ ସବୁ ଶୁଣି ମତେ କହିବ ।”

ମୁଁ ଆନନ୍ଦବାବୁଙ୍କର ଏ ଅନୁଗୋଧ ଶୁଣି ଯେତିକି ବିଦ୍ୱିତ ହୁଏ, ସେତିକି ଦୁଃଖିତ ବି ହୁଏ । ଆନନ୍ଦ ବାବୁ ସ୍କୁଲ ଗଡ଼ିଚନ୍ତି ଆଦ୍ୟରୁ ସତ କିନ୍ତୁ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ

ସ୍କୁଲ ଚଳାଇବାରେ ତାଙ୍କର ଶତ ସହସ୍ର ତୃଟି ଥିଲା । ଏକଥା ନିରାକାରପୂରର ସମସ୍ତେ ଜାଣିଛନ୍ତି, ସ୍କୁଲର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସାଧାରଣ ପିଅନ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ନିବିଡ଼ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଯିଏ ଦାପଟି, ଆଦ୍ୟ କରି ଜାଳି ଦେଇଛି, ସେ ସମ୍ମାନର ପାତ୍ର ସତ କିନ୍ତୁ ତାକୁ ଜାଳି ରଖିବାକୁ ହେବ, ପ୍ରାଣର ସକଳ ଶତ ବିନିଯୋଗ କରି । ତାକୁ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ଅବସ୍ଥାକୁ ଆଣିଲେ ସେ ଯେ ସକଳର ସ୍ଵେଚ୍ଛା, ସମ୍ମାନ ହରାଇ ବସିବ, ଏହା ସ୍ଵତଃସିଦ୍ଧ କଥା । ଆନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସେଯା ହେଲା । ତାଙ୍କର ଜଣେ ବହୁଦିନର ଛାତ୍ର ଭାବରେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ନବ ନିର୍ମିତ ହାଇସ୍କୁଲର ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ଅନୁରୋଧ ମୁଁ ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ଯେ ରାଉତରାୟଙ୍କୁ ନ ଜଣାଇଛି ତା' ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ରାଉତରାୟ ସେତେବେଳେ ମୋ' କଥା ଶୁଣି ନଶୁଣିଲା ପରି ଆନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କ ରହିବା ସମ୍ପର୍କରେ ରୁ କିଛି ହେଲେ ପାଟି ପିଟାଇ ନାହାନ୍ତି ।

ଚଙ୍ଗା ପଇସାର ନଢ଼ଶୁମ୍ବୀ ବିଶାଳ ଦୁର୍ଗ ପରି ଯେ ରହିଛି ସେ ଖୋସାମତର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ତରଳି ଯିବା ଅତି ସହଜ । ଗ୍ରୀଷ୍ମାହୁଟୀ ପୂର୍ବରୁ ରାଉତରାୟଙ୍କ ମନୋଭାବ ଯାହାଥିଲା ଛୁଟୀ ଭିତରେ ଏକବାର ବଦଳିଗଲା । ଆନନ୍ଦବାବୁ ସ୍କୁଲରେ ପୂର୍ବପରି ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ରହିବା ଲାଗି ଛୁଟୀ ଭିତରେ ମ୍ୟାନେଜିଂ କମିଟି ଡକାଗଲା ମୋର ଏକାନ୍ତ ଅଜଣାରେ । ମ୍ୟାନେଜିଂ କମିଟିର ବିବରଣୀ ପୁସ୍ତକରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସି ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହାତ ହେଲା ଯେ ଆନନ୍ଦ ରଥ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ହେବେ । ମୁଁ ସହକାରୀ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ରହିବି ଆଉ ସତ୍ୟବାଦୀ ହୋତା ନାମକ ସ୍କୁଲର ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅନ୍ତର କରାଯିବ । ରାଉତରାୟ ଓ ସ୍କୁଲର ସମାଦକ କରବାବୁ ଏଥରେ ସ୍ବାକ୍ଷର କଲେ ।

ଗ୍ରୀଷ୍ମାହୁଟୀ ପରେ ଯେଉଁଦିନ ଛୁଟୀ ଖୋଲିଲା ଆନନ୍ଦ ବାବୁ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକର ବୁରୁଗମ୍ବାର ଠାଣିରେ ସ୍କୁଲରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଆସନରେ ବସି ଅନ୍ତରେ ଗୋଟାଏ ଆଶ୍ରମ୍ଭିତ ନିଷିଦ୍ଧ ମାରିଲେ । ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି ପରେ, ଘରୁ ଆସିଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ଦୁଆର ଆଗରେ ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ବ ଓ ଦ୍ୟାନଦୀପ ରଖା ହୋଇଥିଲା । ମଙ୍ଗଳର ପ୍ରତୀକ ସରୂପ । ଘର ଭିତରେ ହୁଳୁହୁଳି ପଡ଼ୁଥିଲା କି ନାହିଁ କହି ପାରିବି ନାହିଁ ।

ଗୋଟାଏ ନୂଆ ନାଟକ ଅଭିନୀତ ହେଲାବେଳେ ବହୁ ଲୋକ ଦେଖିବାକୁ ଆସନ୍ତି । ସ୍କୁଲର ଏ ନାଟକ ଦେଖିବାପାଇଁ ବାହାର ଲୋକ କିଏ ଆସିଥିବେ କି ନାହିଁ କେଜାଣି, ସ୍କୁଲର ଅଗଣିତ ଛାତ୍ର ଅଫିସ ସାମନାରେ ଉପ୍ରକଷ ନମ୍ବନରେ ଠିଆ ହୋଇ ଫେରିଗଲେ ।

ମୁଁ ଧୀର ଭାବରେ ସ୍କୁଲ ଅଫିସକୁ ଯାଇ ଗୋଟାଏ ଚଉକିରେ ବସିଲି । ଆନନ୍ଦ ବାବୁ ମୋ' ହତାକୁ ଖଣ୍ଡିଏ କାଗଜ ଓ ସତ୍ୟବାଦୀ ହୋତାଙ୍କ ହାତକୁ ଖଣ୍ଡିଏ କାଗଜ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ । ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ସ୍କୁଲରେ ରହିବା ପାଇଁ ସେଥିରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଥିଲା । କାଗଜଟି ଦେଖିଲାବେଳେ ବିଚାରିଲି, ମତେ ବରଂ ସ୍କୁଲରୁ ଅନ୍ତର କରି ଦେଇଥିଲେ ମ୍ୟାନେଜିଂ କମିଟି ମୋ'ପ୍ରତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୟା ପ୍ରକାଶ କରିଥାଆନ୍ତେ । ଦୟା ସେତେବେଳେ ବାଧେ ସେତେବେଳେ ନିର୍ଦ୍ଦୟତାର ମିଠା ଅଧିକ ସୁଆଦ ଲାଗେ ।

ମୁଁ ଆନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କୁ କହିଲି, “ଏ କ’ଣ ?”

ସେ ଚିକିଏ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲେ, “ମୁଁ କିଛି ଜାଣେନା । ସେକ୍ରେଟେରୀଙ୍କୁ ପଚାର । ସେକ୍ରେଟେରୀଙ୍କ ଦସ୍ତଖତରେ ଏ କାଗଜ ତୁମକୁ ଦିଆଯାଇଛି ।”

ମୁଁ କିଛି ଉଭର ନ ଦେଇ କୋଠରାରୁ ଆସି ବସି ରହିଲି ।

ପ୍ରତିଦିନ ମୋ' କୋଠରାକୁ ଅଗଣିତ ଛାତ୍ର ଓ ନିରାକାରପୂରବାସୀ ବହୁ ପୁରୁଖୀ ଲୋକ ଆସନ୍ତି । ମୁଁ କି ଉପାୟରେ ସ୍କୁଲରେ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର ଭାବେ ରହିପାରିବି, ବହୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରୁ ଥାଆନ୍ତି । ଆନନ୍ଦବାବୁଙ୍କ ସହକର୍ମୀ । ଜଣେ ମତେ କହୁଥାଆନ୍ତି, “ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଆମେ କିଛି ଅସମ୍ଭାନର କାର୍ଯ୍ୟ କରିନ୍ତୁ । ଆପଣ ରହନ୍ତୁ । ଆପଣ ଆନନ୍ଦବାବୁ ମିଳିମିଶି କାମ କରିବେ ।”

ମୁଁ ଏ ସବୁର କିଛି ସଠିକ ଉଭର ନ ଦେଇ ନୀରବ ଭାବରେ ବସି ରହିଥାଏ । ମୁଁ ମନେ ମନେ ବିଚାରୁଥାଏ, ଆନନ୍ଦବାବୁ ସ୍କୁଲରେ ରହନ୍ତୁ ମୋର ତହିଁରେ କିଛି ଦୁଃଖ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ମତେ ପଦେ ହେଲେ ନ କହି ମୋର ଜଣେ ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ କାହିଁକି କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅନ୍ତର କରାଯାଇଛି । ମୋର ବିନା ଅନୁମତିରେ ଓ ବିନା ଡାକଗାରେ ମ୍ୟାନେଜିଂ କମିଟି କାହିଁକି ଉକାୟାଇ ଏ ସବୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହୋଇଛି । ମୋ' ପ୍ରତି ଏ ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କାହିଁକି ? ଆନନ୍ଦ ବାବୁ ବହୁ ଦିନର ଅଭିଜ୍ଞ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ରୂପେ କେତେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଚଳାଇ ଆସିଛନ୍ତି । ଏତେ ଜାଣିବାର ଲୋକ ହୋଇ ଏଭଳି ଷଡ଼ୟନ୍ତ କାହିଁକି କଲେ, ମତେ ଡାକି କହିଥିଲେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ସେଇ ଆସନରେ ବସାଇ ଦେଇ ମୋର ପବିତ୍ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି ।

ଦିନେ ଗଲା, ଦି'ଦିନ ଗଲା ତିନିଦିନ ଗଲା । ଚର୍ବି ଦିନ ନାଚକର ଗୋଟାଏ ପ୍ରଧାନ ଦୃଶ୍ୟ ସ୍କୁଲ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଫୁଟି ଉଠିଲା । ମୁଁ ଠିକ୍ ଦଶଟାବେଳେ ସ୍କୁଲ ଅଫିସରେ

ପହଞ୍ଚ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଆସନ ମାଡ଼ି ବସିଲି । ସେତେବେଳକୁ ଆନନ୍ଦ ବାବୁ ଆସି ନାହାନ୍ତି । ସ୍କୁଲ କିରାଣାଙ୍କୁ କହିଲି, “ନୋଟିସ୍ ବହି ଆଶ ।” ସେ ନୋଟିସ୍ ବହିରେ ଗୋଟିଏ ନୋଟିସ୍ ଲେଖି ସ୍କୁଲରେ ପ୍ରତି ଶ୍ରେଣୀରେ ବୁଲାଇ ଦେଲି ଯେ ଆଜିତୁ ମୁଁ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ । ଆନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କୁ କୌଣସି ଛାତ୍ର ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ରୂପେ ମାନିବେ ନାହାନ୍ତି । ମ୍ୟାନେଜିଂ କମିଟି ବିବରଣୀ ପୁସ୍ତକ ମଗାଇଲି । ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟି ଭିତରେ ଯେତେ ଯାହା ପ୍ରସାବ ରୂପରେ ହୋଇଥିଲା, ସେ ସବୁ ବେଆଇନ୍‌ମୂଳକ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଦେଲି, ଛୁଟି ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସ୍କୁଲର ଚାର୍ଜ ଦିଆଯାଇଥିଲା ତାଙ୍କୁ ଦସ୍ତରି ହାତରେ ତକାଇ ପଠାଇଲି । ସେ ମୋ’ ପାଖରେ ଚିକିଏ ଭାତତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ପହଞ୍ଚିଲେ । ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲି, “ଆପଣଙ୍କୁ ସ୍କୁଲର ଚାର୍ଜ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଆପଣ ମୋର ବିନା ଅନୁମତିରେ କାହିଁକି ସ୍କୁଲର କାଗଜପତ୍ର ଓ ଚାବିକାଠି ଅନ୍ୟକୁ ଦେଲେ ? ତାହାର କୈପିୟତ ମତେ ଦିଅନ୍ତୁ ।”

ସେ ଆବାକାବା ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ସତ୍ୟବାଦୀ ହୋତାଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅତର କରି ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ତାଙ୍କୁ ଲିଖିତ ଆକାରରେ କହିଲି ପୂର୍ବ ପରି ସ୍କୁଲରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ।

ମୋର ଅଭିନୟ ଦେଖି ବାହାରେ ଛାତ୍ର ସମାଜ, ଜନ ସମାଜ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ନୃତନ ଜୀବନର ସଞ୍ଚାର ହେଲା ପରି ଦେଖିଲି । ନୋଟିସ୍ କରି ଦେଲି ବାହାରେ ବା ସ୍କୁଲରେ ଛାତ୍ରମାନେ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ବୁଲି ପାରିବେ ନାହାନ୍ତି । ସମ୍ବୂଧାୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଯାହା କି ଗୋଳମାଳ ଭିତରେ ତରଙ୍ଗାୟିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲା, ଶାତ ଶାତଳ ପଢିଆସିଲା । ପ୍ରାୟ ଅଧ ଘଣ୍ଟାଏ ଭିତରେ ।

ଅଛ ସମୟ ଭିତରେ ଆନନ୍ଦ ବାବୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ତାଙ୍କୁ କିରାଣା ଦାରା ନୋଟିସ୍ଟଟି ଶୁଣାଇ ଦେଲି ଏବଂ କହିଲି, ଆପଣ ସେ ଚଉକିରେ ଜଣେ ସାଧାରଣ ଜାବରେ ବସି ପାରନ୍ତି । ସେ ଆଉ ବସିବେ କଥଣ, ମୋ’ ଟେବ୍‌ଲୁ ପାଖରେ ପଦର ମିନିଟ୍ କାଳ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲେ । ମୁଁ କଳାକାଠ ପଡ଼ିଗଲା । ଗମଗମ ହୋଇ ମୁଁରୁ ଗୋଟାଏ ଖାଲ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ଅପରାଧୀ ପରି ଠିଆ ହେବା ଛଢା ପଦେ ହେଲେ ପାତି ପିଟାଇ କହି ପାରିଲେ ନାହାନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟ ପରି ସେ ଚାଲିଗଲେ ବାହାରକୁ । ସେତେବେଳେ ମୋର କବି ଅତର ଯେ ବଜ୍ର ପାଲଟି ଉଠିଲା, ତା’ ନୁହେଁ, ମୁଁ ଦେଖୁଥିଲି ତାକର ନେଟିକ ମେରୁଦଶ କେତେ ଦୂର ଚାଣ ଅଛି । ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାକ ପରେ ଆନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କର ଜଣେ ସହକର୍ମୀ ଯିଏ କି ସ୍କୁଲର ସହକାରୀ ସମାଦକ ଓ

ଖଦତ ଖୋଲରେ ବିମଣ୍ଡିତ, ସେ ଆସି ପହଞ୍ଚ ଗଲେ । ଅପିସ ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିବାକୁ ବୋଧହୁଏ ସାହସ ହେଲାନି । ସେ ଅପିସ ସାମନା ଆମଗଛ ମୂଳରେ ଠିଆ ହୋଇ ମତେ କେବଳ ବିସୁୟ ଓ ଆତକଭାରା ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରହିଲେ ଘଡ଼ିଏ ବେଳ ଯାଏଁ । ଆଉ ମୁଁ କିମିତି ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଆସନରେ ବସି ଆଦେଶ ଜାହିର କରୁଥିଲେ ଦେଖୁଥିଲେ । ବୋଧହୁଏ ମନେ କରୁଥିବେ ଏ ଲୋକର ଦିମାକ୍ଟା ଅଛଦିନ ପାଇଁ । ତାଙ୍କର ଏ ଭଲି ଭାବିବାଟା ଅସ୍ଵାଭାବିକ ନଥିଲା ଏବଂ ସେଥିରେ ସତ୍ୟତା ବରାବର ରହିଥିଲା । କାରଣ ମୁଁ ଯେ ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଛାଡ଼ି ନିଶ୍ଚୟ ଚାଲିଯିବି - ଏ ଶେଷ ନିଷ୍ଠର ମୁଁ ଯାହା ଆଗରେ ବ୍ୟକ୍ତ ନ କଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜେ ମନେ ମନେ କରିପାରିଥିଲି । କାରଣ ଯେ ସତ୍ୟର ଉପାସକ ସେ ଷଡ଼ୟନ୍ତମୟ ଜୀବନର ବହୁ ଦୂରରେ ।

ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଦିନ କାଳ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ରୂପେ ସମସ୍ତ ଦାୟିତ୍ବ ନେଇ କାମ କରିବାକୁ ଲାଗିଲି । ଆନନ୍ଦ ବାବୁ ଓ ସ୍କୁଲର ସହକାରୀ ସମାଦକ ସ୍କୁଲ ବାରଣ୍ଡାରେ ଗୋଟାଏ ଘେର ମାରି ଦେଇ ଚାଲି ଯାଉଥାନ୍ତି । ସ୍କୁଲର ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ସେତେବେଳକୁ କଲିକତାରେ ଥିଲେ କିମା କରିବତା ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସହ ମୋର ଆଉ ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ ହୋଇ ପାରିନି । କିମା ମୁଁ କାଳେ ଏଇମାନଙ୍କର କାରସାଦି ତାଙ୍କ ଆଗରେ କହିଦେବି ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ, ସେଥିଲାଗି ଏମାନେ ତାଙ୍କୁ କଲିକତା ଯାଇ କେତେ ଦିନ ସେଠାରେ ରହିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିବେ ।

ନିରାକାରପୂର ଓ ତାହାର ଆଖପାଖ ପଲ୍ଲୀ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଡ଼ୋଶୀ ହାଇସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଗୋଟାଏ ଚହଳ ପଢ଼ିଗଲା ଯେ ମୁଁ ଓ ଆନନ୍ଦ ବାବୁ ଏ ଦୁହଁଙ୍କ ଭିତରେ କିପରି ଗୋଟାଏ ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲିଛି ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକର ପାଇଁ । ମୋ' ବସାକୁ ଆସି ସହକାରୀ ସମାଦକ ବେଳେ ବେଳେ ଧମକ ଚମକ ଦେଲାପରି କଥାମାନ କହୁଥାନ୍ତି । ମୁଁ ଏସବୁ ଶୁଣି ଯେତିକି ହସ୍ତଥାଏ, ସେତିକି ଦୁଃଖ ବି କରୁଥାଏ ।

ମୁଁ ବିଚାରି ଥିଲେ ହୁଏତ ମଧ୍ୟାନେଇଁ କମିଟିର ଏଇ ବେଆଇନମୂଳକ କାମ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗାୟ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଜଣାଇ ପାରିଥାନ୍ତି । ପୋଲିସକୁ ଖବର ଦେଇଥାନ୍ତି ମୋର ଅଜଣାରେ ସ୍କୁଲର କିରାଣୀ ଏବଂ ଚାର୍ଜରେ ଥିବା ଶିକ୍ଷକ କିପରି ସ୍କୁଲର କାଗଜପତ୍ର ହସ୍ତଗତ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଆନନ୍ଦ ବାବୁ ସ୍କୁଲରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ପଶିଛନ୍ତି ବେଆଇନସଙ୍ଗତ କାମ କରି । ମୁଁ ଏସବୁ ଭାଣିଶୁଣି କଲିନି କାରଣ ନିରାକାରପୂର ସ୍କୁଲ ଗୋଟିଏ ନିତାନ ଶିଶୁ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଚାହିଁ ପାରିନି କି ପାଦ ଚାଲି ଚାଲି ପାରିନି । ଯେ, ମୋଟେ ଉଧେଇ ପାରିନି, ତା' ଉପରେ ଶତ

ସହସ୍ର ଚାପ ପଡ଼ିଲେ ତାର ଯେ କ୍ଷତି ଅବଶ୍ୟକାବୀ ଏହା ଧୂବ ସତ୍ୟ । ତେଣୁ ବର୍ଷେ କାଳ ମାଆ କଥ୍ତିଲା ପିଲାକୁ ପାଳି ଆଗିଲା ପରି ମୁଁ ଯେ ପାଳି ଆଗିଥିଲି, ତାକୁ ଏଇ ଭଲି ନାନା ଶିଷ୍ଟଗୋଲ ଭିତରେ ପକେଇବାକୁ ମୋର ଆନ୍ତରିକ ଜଙ୍ଗା ନଥିଲା । ସ୍କୁଲର ଆଭ୍ୟନ୍ତରାଗ ଜୀବନ ସ୍କୁଲ ଭାବରେ ବଂଚି ରହୁ, ମୋର ବରାବର ଏଇ କାମନା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ରହି ଆସିଛି ।

ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ସାତ ଦିନ ପରେ ସ୍କୁଲର ସମାଦକ ଭୁବନେଶ୍ୱର କର, ସହକାରୀ ସମାଦକ, ଆନନ୍ଦ ବାବୁ ସ୍କୁଲ ଅଫ୍ସରେ ଆସି ବସିଲେ । ମତେ ବଡ଼ ବିନପ୍ର ଭାବରେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ବାବୁ ପଚାରିଲେ, “କୃଷ୍ଣବାବୁ, ଆପଣ କେବେ ଆନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କୁ ଚାର୍ଜ ଦିଇଛନ୍ତି ? ଯାହା ତ ହେଲାଣି ହେଲାଣି । ଆନନ୍ଦ ବାବୁ ତ ସ୍କୁଲ କରିଛନ୍ତି । ସେ ସ୍କୁଲରୁ ଚାଲିଯିବା କ’ଣ ଭଲ ହେବ ? ଆପଣଙ୍କର ସେ ଶିକ୍ଷକ । ଆପଣ ବୁଝି ବିଚାରି ଯାହା କରିବେ ।”

ମୁଁ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ କହିଲି, “ଆନନ୍ଦ ବାବୁ ସ୍କୁଲରେ ରହନ୍ତୁ ବୋଲି ଆପଣଙ୍କର ଯିମିତି ଜଙ୍ଗା ମୋର ମଧ୍ୟ ସିମିତି ଜଙ୍ଗା । ଆପଣମାନେ ମ୍ୟାନେଜିଂ କମିଟି ଡାକିଲେ ଛୁଟୀ ଭିତରେ । ମତେ ଟିକିଏ ଖବର ଦେଲେନି । ଏ ଗୋଟାଏ ଘରୋଇ ଅନୁଷ୍ଠାନ ହେଲେ ବି ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗୀୟ ମଞ୍ଚୁରି ପାଇଛି । ଆପଣମାନେ ଗଡ଼ିଭାତି ରାଜା ପରି ମନମୁଖି ଯେ କୌଣସି ସ୍କୁଲର କାର୍ଯ୍ୟ ବେଆଇନ୍ ଭାବରେ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ମୁଁ ସ୍କୁଲ ଖୋଲିଲା ଦିନ ଆସି ଦେଖେ ତ ଆଉ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ମତେ ନୋଟିସ ଦିଇଛନ୍ତି । ମୁଁ ଯେତିକି ବିଷ୍ଣୁଟ ହେଲି ସେତିକି ବି ଆପଣକୁ ଅପମାନିତ ବୋଧ କଲି । ମୁଁ ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନର କି ବିଭାଗ କ୍ଷତି କରି ପକାଇଥିଲି ଯାହା ଲାଗି ଆପଣଙ୍କର ଏ ନିଷ୍ଠାରତମ ବ୍ୟବହାର ମୋ’ପ୍ରତି କଲେ ! ମୁଁ ସ୍କୁଲର ଏକ କର୍ପରକ ପାରିରେ ପକାଇନି, ଆପଣମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅନ୍ୟମାନେ ଯାହା କରିଛନ୍ତି, ମୁଁ ଜଣେ ଅପୁତ୍ରିକ ପିତା । ଏ ସ୍କୁଲଟିକୁ ଲାଲନ ପାଲନ କରି ମୁଁ ଶତ ପୁତ୍ରରେ ପୁତ୍ରବାନ ହେଲା ପରି ଆନନ୍ଦ ଓ ଶୌରବ ଅନୁଭବ କରିଥିଲି । ମୋର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶୋଣିତ ବିଦୁରେ ଏହାର ବିଶାଳ ଉତ୍ସଳମାୟ ଭବିଷ୍ୟତର ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲି । ଆପଣମାନେ ମୋର ଏଇ ବିଶାଳ ସ୍ଵପ୍ନକୁ ଦଳି କୁଦି କହିଛି ନିଷ୍ଠାରତାର ଚରମ ପରିଚୟ ଦେଇଛନ୍ତି ।”

ମୁଁ ଏ ସବୁ କହିଲା ବେଳେ ମୋ’ଆଖି ଲୁହରେ ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ମୁଁ ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବି ବୋଲି ଏଇ ଦୁଃଖରେ ନୁହେଁ । ମୋର ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ମମତା ଓ ଦାନ ରହିଛି, ସେତେ କ୍ଷାଣ ହେଉ ପଛକେ, କେହି ଟିକିଏ ବୁଝିଲେନି ବୋଲି ।

ତାପରେ ମୁଁ କହିଲି, “ମୋର ଜଣେ ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ସତ୍ୟବାଦୀ ହୋତାକୁ ମୋର ଅଜଣାରେ ମୋର ପରାମର୍ଶ ନନେଇ ଆପଣମାନେ କର୍ମଚୂୟତ କରିଚନ୍ତି-ଏହା କରିବା ଦାରା ଆପଣମାନେ କେବଳ ସେହାଚାରିତାର ପରିଚୟ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି, ଜଣେ ସାହିତ୍ୟପ୍ରାଣ ଦରିଦ୍ର ପ୍ରବାଣ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଚନ୍ତି । ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଜାଣିଶୁଣି ହତ୍ୟା କରିବା ଠାରୁ ବଳି ନିର୍ଲକ୍ଷର ଅପକର୍ମ ଆଉ କଣ ଅଛି ?

ମୋର ଏ ସବୁ କଥା ଶୁଣି ସଂପାଦକ କହିଲେ, “ଆପଣଙ୍କୁ ନପଚାରି ଏ ସବୁ କରିବା ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ବାସ୍ତବିକ ମପ୍ତୁବଡ଼ ଭୁଲ ହୋଇଛି । ଆମେମାନେ ମାନି ଯାଉଛୁ । ଆଉ ଆମର ଦୋଷ ସ୍ବାକାର କରୁଛୁ । ଆପଣ ସେ ସବୁ ଭୁଲିଯାଆନ୍ତୁ ।” ତାପରେ ମୁଁ ପୁଣି କହିଲି, “ଆନନ୍ଦବାବୁ ମୋର ଶିକ୍ଷକ । ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ସ୍ଵେଚ୍ଛ ସମ୍ମାନ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଛି । କର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଯେଉଁ ଅନାତିର ଅବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟି କରିଚନ୍ତି ହୁଏତ, ତାହା ସେ ସବୁ କରିବାକୁ ଯାଇ ନଥାନେ ମତେ ଯେବେ ଟିକିଏ ପଚାରିଥାନେ । ମୁଁ ଆପେ ଆପେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକର ସକଳ ଦାୟିତ୍ବ ତାଙ୍କୁ’ଙ୍କ ଦେଇ ଏଇଠି ରହିଥାନ୍ତି ବା ଅନ୍ୟତ୍ର ଯାଇଥାନ୍ତି ଆନନ୍ଦରେ ।

ଭୁବନେଶ୍ୱର ବାବୁ କହିଲେ, “ବର୍ତ୍ତମାନ କ’ଣ କରିବା କହନ୍ତୁ ।”

ମୁଁ କହିଲି, “ମୁଁ ମୋର ଜ୍ଞାପନାପତ୍ର ଦାଖଲ କରି ଦରଚି ଅକୁଣ୍ଠିତ ଭାବରେ । ଆନନ୍ଦବାବୁ ମୋର ଶିକ୍ଷକ । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ଅଭାବ ଭିତରେ ପକାଇ ମୁଁ ଏଠି ରହିବାକୁ ଚାହେଁନା । ତାଙ୍କର ଯେତେ ତୁଟି ଥାଉନା କାହିଁକି, ଏଠି ଭୁଲ ଗଢ଼ିବାରେ ସେ ଯେ ପ୍ରଥମ ଉଦ୍‌ଦେୟାକ୍ତା ସେଥିଲାଗି ମୋର ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ରହିଛି । ସତ୍ୟବାଦୀ ହୋତାକୁ ଗୋଟାଏ ମାସର ଆଗରୁଗା ଦରମା ଦେଇ ଦିଅନ୍ତୁ ଯେବେ ଆପଣଙ୍କର ଜଙ୍ଗ୍ଲା ନୁହେଁ ତାଙ୍କୁ ରଖିବାକୁ । ଜଙ୍ଗ୍ଲା କଲେ ମତେ ମଧ୍ୟ ସେଉଳି ଭାବରେ ବିଦ୍ୟା ଦେଇ ପାରନ୍ତି ।”

ଏ ସବୁ କହି ମୁଁ ଜ୍ଞାପନାପତ୍ର ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଦାଖଲ କଲି । ଜ୍ଞାପନାପତ୍ର ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଗୁହିତ ହୋଇଗଲା । ମତେ ଓ ସତ୍ୟବାଦୀ ହୋତାକୁ ମାସକର ଆଗରୁଗା ଦରମା ମିଳିଲା । ଦେଖିଲି ଆନନ୍ଦବାବୁ ଓ ତାଙ୍କ ସହକର୍ମୀଙ୍କ ମୁହଁରେ ହସର ଗୋଟାଏ ଶୁଭ୍ର ରେଖା ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ସେତେବେଳେକୁ ବିଶାଳ ଜନସମ୍ମତ ମୋର ଚାରିଆଡ଼େ ବିଶ୍ୱବିଧ ଭାବରେ ମତେ ଚାହିଁ ରହିଥାନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କ ତୁଣ୍ଡରେ ଏଇ କଥା-କୃଷ୍ଣବାବୁ କାହିଁକି ହଠାତ୍ ଏପରି ଜ୍ଞାପା ଦେଇଦେଲେ !

ତା'ପରଦିନ ନିରାକାରପୁର ଛାତ୍ର ସମାଜ ଓ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଉପରଞ୍ଚି ଗାଡ଼ିରେ ଗାଁ କୁ ଯିବାକୁ ବାହାରିଲି । କେତେ ଛାତ୍ର, କେତେଲୋକ ଷେସନରେ ରୁଷ ହେଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖିରେ ଲୁହ ଓ ୩୦ରେ କଥା, “ଆପଣଙ୍କ ପରି ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର ଆଉ ନିରାକାରପୁର ଦେଖିବନି ।” କେତେ ଜଣ ଛାତ୍ର ବାଲୁଗାଁ ଷେସନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ’ ସହିତ ଗାଡ଼ିରେ ବସି ଆସିଲେ । ମତେ ତାହିଁ ଗାଡ଼ି ଭିତରେ ସେମାନେ କାହୁଆନ୍ତି । ଧୀରେନ୍ ନାମକ ଜଣେ ଛାତ୍ର ଶିଶୁ ପରି ତୋ ତୋ କାହି ଗଢ଼ି ଯାଉଥାନ୍ତି । ଗାଡ଼ିର ଅନ୍ୟ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଏ ସବୁ ଦେଖି ଆଶ୍ରଯ । ଅଛି କେତେଟି ଦିନର ଗରୀର ମମତା ହଠାତ୍ ଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲେ ପ୍ରାଣ ସମାଳି ହୋଇ ରହି ପାରେନା ।

ନିରାକାରପୁର ଛାତ୍ର ଗାଁରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ମୋ’ ପାଖକୁ ‘ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର’ ଅପିସରୁ ଗୋଟିଏ ଚିଠି ଆସିଥାଏ । ‘ପ୍ରଜାତନ୍ର’ର ବିଶେଷ ସଂଖ୍ୟା ଅଗର୍ଷ ପଦର ତାରିଖରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଲେଖା ଦେବାକୁ । ଗୋଟିଏ କବିତା ଗାଁରେ ବସି ଲେଖିଲି ଏବଂ ‘ପ୍ରଜାତନ୍ର’ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟକୁ ପଠାଇ ଦେଲି । ତାହା ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ସେହି କବିତାଟି ପଢ଼ି ନିରାକାରପୁରର କେତେ ବନ୍ଦୁ ଏବଂ କେତେ ଛାତ୍ର ମତେ କହିଲେ - ଆପଣ ନିରାକାରପୁର ସ୍ମୂଲରେ ଯାହା ଘଟିଲା ବୋଧହୁଏ ସେଇ ଘଟଣାର ଛାଯା ଆପଣଙ୍କ କବିତାରେ ରୂପ୍ୟାବିତହୋଇଛି । କବିତାଟିର ପ୍ରଥମ କେତେ ଧାତ୍ରି ଏଇ -

“ସବୁ ଗରଙ୍ଗୁ ମଣିଷ ଗରଳ

ଅତି ଉଚ୍ଛବିତର

ହେ ମୋର ମଣିଷ ! ହେ ମୋର ମଣିଷ

ହୃଦ ନିର୍ମଳ କର !!”

॥ ବୟାଳିଶି ॥

ବହୁଦିନର ସ୍ଵପ୍ନ

ଶ୍ରୀଦେବ ବିଶ୍ୱମର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା ୧୫-୪-୭୫

ଆମ ଗାଁ ନଈଟା ଯେତେବେଳେ ପୂରା ବଢ଼ିବାରି ଚାଲିଥାଏ ଶ୍ରାବଣ ମାସରେ, ସେତେବେଳେ ବିଲବାଡ଼ି ବାଟ୍ୟାଟ ସବୁକୁ ବୁଡ଼ାଇ ଦିଏ । କିନ୍ତୁ ନଈଟା ଏକବାର ଶୁଣିଗଲେ କେଉଁଠି କେମିତି ବାଲି ଟିକିଏ ଉଞ୍ଚୁରେଇ ଦେଲେ ପାଣି ମଦେ ବାହାରେ ବା କୁ'ଠି କେମିତି ଖାଇମାନଙ୍କରେ ପାଣି ଟିକିଏ ଥାଏ । ସେ ବି ଖରା ଦିନ ଖରା ତାତିରେ ଆସେ ଆସେ ଶୁଣି ଶୁଣି ଆସେ ।

୧୯୪୭ କୁଳାଇ ମାସରେ ନିରାକାରପୂର୍ବୁ ଚାକିରୀ ଛାଡ଼ି ଆସିବା ପରେ କେତେ ଦିନ ପାଇଁ ମୋର ପ୍ରାୟ ସେଇ ଅବସ୍ଥା ହେଲା । ପ୍ରତି ମାସରେ ଦରମାଗଣ୍ଡାକ ତ ପାଉଥିଲି, ବେଶ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସବୁ ଦିଗରେ ଖର୍ଚ୍ଚବାର୍ଜ କରି ପାରୁଥିଲି । ଖାଇବା, ପିଇବା, ଲୁଗାପଟା କରିବାରୁ ଆଗ୍ରହ କରି, ବହୁବାନବମାନଙ୍କୁ ଦିଆନିଆ କରିବା, ଗରିବ ଗୁରୁବାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା, ପୂରା, କଟକ ମାସକେ ଦି'ଥର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟରେ ବୁଲି ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ବିଷୟରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ଦିଗରେ ହାତ ମୁକୁଳା ଥିଲା । ଚାକିରୀ ଛାଡ଼ିବା ପରେ ପରେ ହାତ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ଆସିଲା । ଚିଠି ଖଣ୍ଡିଏ ମଧ୍ୟ ଲେଖି ତାକରେ ପଠାଇବାରେ ସଂକୋଚ ଅନୁଭବ କଲି । ଯାହା ଆଗରୁରା ଦରମା ନିରାକାରପୂର୍ବୁ ଆଣିଥିଲି ସରି ସରି ଆସିଲା ।

ଘରେ ମୋ' ସ୍ତ୍ରୀ ମୋତୁ ନେଇ କିଛି କିଛି ପଇସା ପାଖରେ ରଖିଥାନ୍ତି । ମୋର ଅଭାବ ଦେଖି ବେଳେବେଳେ ଚଙ୍ଗା ମୋତେ ଦିଅନ୍ତି । ସିଏ ବିପୁଲ ଭାବରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଆସିବି ଏଇ ବା ତାକୁ କେତେ ? ମୁଁ ବହୁ ସ୍ଥାନରେ କାମ କରି ଆସିବି କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ସ୍କୁଲରୁ ଚାକିରୀ ନ ପାଇଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟ ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼େ ନାହିଁ । ଏଥର କିନ୍ତୁ ଚାକିରାଟି ଇଷ୍ଟପା ଦେଲି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍କୁଲରୁ ନିଯୁକ୍ତିପତ୍ର ନପାଇ । ତେଣୁ ଅନୁର ଭବିଷ୍ୟତରେ କି ସ୍ଵର୍ଗ ଭବିଷ୍ୟତରେ କେତେବେଳେ ଚାକିରୀ ମିଳିବ ଠିକ୍ କରି ଜାଣିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ ।

ଇତି ମଧ୍ୟରେ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ବୋର୍ଡ୍ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ ଦାନବନ୍ଧୁ ବେହେରାଙ୍କ ପାଖକୁ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ହାଇସ୍କୁଲରେ ମତେ ଖଣ୍ଡିଏ ଶିକ୍ଷକ ଚାକିରୀ ଦେବାପାଇଁ ଦରଖାସ୍ତାଟିଏ ଦେଇଥାଏ ମାତ୍ର । ଦରଖାସ୍ତ ଖଣ୍ଡିଏ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ନୀରବ ଭାବରେ ଘରକୋଣରେ ବସି ରହିଲେ ଚାକିରାଟା ତ ହଠାତ୍ ଆସି ହାତରେ ଗୁଞ୍ଜି ହୋଇଯିବ- ଏହା ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ଲୋକେ ନାନା ଭାବରେ ଧରାଧରି କରି ହାତଗୁଞ୍ଜା ଦେଇ ଚାକିରୀ ପା'ନ୍ତି, ମୁଁ ସେଟାକୁ ପସନ୍ଦ କରେନି ବା ମୁଁ ସେ ଦରର ଲୋକ ନୁହେଁ ।

ଦିନେ ହଠାତ୍ ମନେ ହେଲା, ତକ୍କର ମହତାବଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିଏ ଦେବି । ମୋ' ପାଇଁ ସେ ପଦ୍ମଟିଏ ଲେଖି ଦେଲେ ଚାକିରାଟା ଅନ୍ତର୍ଭାବରେ ହୋଇଯିବ । ସିଏ ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଲୋକ । ତଥାପି ସଙ୍କୋଚ ଆସେ । ଏତେ ବଡ଼ ଲୋକ । କେନ୍ଦ୍ରରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଅଛନ୍ତି । ଏଇ ସାମାନ୍ୟ କଥାପାଇଁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ କ'ଣ ଲେଖିବି ? ତଥାପି ଅଭାବର ଉକ୍ତତ କଷାଘାତ ସଙ୍କୋଚ ଉପରେ ପଦାଘାତ କରିବାକୁ ପଛାଏନି ।

ମତେ ସିଏ ସେତେବେଳକୁ ଭଲଭାବରେ ଚିହ୍ନିଥାନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କ ସଂପାଦିତ ‘ଝଙ୍କାର’ ଓ ‘ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର’ରେ ମୁଁ ଧାରାବାହିକ ଭାବରେ କବିତା ଲେଖୁଥିଲି । ଥରେ ବିଶ୍ୱବ ମିଳନ ଉଷ୍ଣବରେ ୧୯୫୭ରେ ତାଙ୍କ ଭାଷଣରେ ମତେ ପରିଚନ୍ତ କରାଇବା ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ କହିଥିଲେ, ଏଇ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରୀପାଠୀ ଜଣେ “*Prolific writer*” ।

ଯାହା ହେଉ ମନରେ ଶେଷ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କଲି ତାଙ୍କର ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଦେବି । ଚିଠି ଲେଖିଲି । ଚିଠିର ମର୍ମଟା ଥିଲା, “ମୁଁ ନିରାକାରପୂର୍ବର ହାଇସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷକ ଚାକିରାରୁ ଛପ୍ରପା ଦେଇ ଘରେ ବେକାର ହୋଇ ବସିଛି । ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ବୋର୍ଡ ଅଧୀନରେ ବହୁତ ହାଇସ୍କୁଲ ପାଇଁ ବି.୬ ଡି. ଇତି ପାଶ କରିଥିବା ଶିକ୍ଷକ ଆବଶ୍ୟକ ହେବେ । ମୁଁ ଜିଲ୍ଲା ବୋର୍ଡ ସଭାପତି ଦୀନବନ୍ଧୁ ବେହେରାଙ୍କ ପାଖକୁ ଦରଖାସ୍ତ କରିଛି । ଆପଣ ମୋ’ ପାଇଁ ଚିକିଏ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ।”

ପ୍ରାୟ ସାତ ଆଠ ଦିନ ପରେ ମହତାବ ବାବୁଙ୍କ ଠାରୁ ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଚିଠି ପାଇଲି ।

ନିରଦିଲୀ

ତା ୨୭-୭-୫୭

ପ୍ରିୟ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ବାବୁ !

ଆପଣଙ୍କ ଚିଠି ମୁଁ ପାଇଛି । ଆପଣଙ୍କ ଚାକିରୀ ସଂପର୍କରେ ଆଜି ଦୀନବନ୍ଧୁ ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଦେଲି । ମୁଁ ଖାଲି ଚିଠି ଦେଲେ ହୋଇଯିବ କି ? ଆପଣ ମଧ୍ୟ ଯାଇ ଚିକିଏ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ।

ଆଶାକରେ ଆପଣ କୁଶଳରେ ଥିବେ । (ଇତି)

ଆପଣଙ୍କର

ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ

ମୋର ଆଉ ଯାଇ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଦରକାର ପଡ଼ିନି । ପ୍ରାୟ ଚାରି ପାଞ୍ଚଦିନ ଭିତରେ ଜିଲ୍ଲା ବୋର୍ଡ ପ୍ରେସିଟେଷ୍ଟ ଦୀନବନ୍ଧୁ ବେହେରାଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ ପତ୍ର ପାଇଲି । ଖଲିକୋଟ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପ୍ରଥମ ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ।

ତା-୪-୮-୫୭ ରିଖରେ ଗାଁରୁ ଖଲିକୋଟ ଆସିଲି । ସେବିନ ବି ଖଲିକୋଟ ହାଇସ୍କୁଲରେ କାମରେ ଯୋଗ ଦେଲି । ଏଇଠି ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । ତାହା କୌତୁଳ୍ୟବଶତଃ ପ୍ରକାଶ ନ କରି ରହିପାରୁନି ।

ଜୀବନର ବହୁଦିନ ତଳର ଆକସ୍ମୀକ ସ୍ଵପ୍ନ ଅନେକ ସମୟରେ ସତ୍ୟରୂପେ ପ୍ରତିଭାତ ହୁଏ । ଆଜିକି ଚିରିଶି ବର୍ଷ ତଳର କଥା । ସେତେବେଳକୁ ମତେ ବୟସ ଉଣେଇଶି ପୂରି କୋଡ଼ିଏ ଚାଲୁଥିବ । ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ଯୌବନ ସମୟଟା । ଚାରିଆଡ଼ ସ୍ଵପ୍ନମୟ ବୋଧ ହେଉଥାଏ । ଆସିଥିଲି ବିବାହ ହବା ପାଇଁ । ଏଇ ଖଲିକୋଟ ଗଡ଼ ନିକଟବର୍ତ୍ତ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦରପୂର ଗାଁରେ । ବିବାହ ଦିନଠୁ ଦଶମଙ୍ଗଳା (ଦଶଦିନ)ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୁଶ୍ରୀର ଘରେ ରହିବାକୁ ହୁଏ । ବିବାହ ବାସିତିଆସି, ମୁଁ ନିର୍ମଳଙ୍ଗର ଓ ଖଲିକୋଟ ଗଡ଼ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଲି । ନିର୍ମଳଙ୍ଗର ଆଉ ଖଲିକୋଟ ଗଡ଼ ଓ ରାଜାଙ୍କ ଉଥାସ ଦେଖିବା ଆଗରୁ ମୋ' ଅଞ୍ଚିରେ ପଡ଼ିଲା ଏଇ ସ୍କୁଲ ଘରଟି ।

ସ୍କୁଲର ଚାରିଆଡ଼ ପାଚିରି ନଥାଏ । ସ୍କୁଲର ଲମ୍ବା ହଲର ବାହାର ପାଖ କାନ୍ଦୁରେ ଗୋଟିଏ ଲଚା ମାଡ଼ିଥାଏ । ଖୁବ୍ ଗାଡ଼ ରଙ୍ଗର ଫୁଲ ସବୁ ପ୍ରତିଥାଏ ସେଇ ଲଚାରେ । ଏବେ ଯେଉଁ ଘଣ୍ଟା ଅଛି, ସେଇ ଘଣ୍ଟା ବି ଝୁଲା ହୋଇଥାଏ । ସେଇ ସ୍କୁଲ ହତାରେ ଟକିଏ ଠିଆ ହୋଇ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲି । ଏ ପାଖେ ପାହାଡ଼ ସେ ପାଖେ ପାହାଡ଼, ମଣିରେ ଏଇ ସ୍କୁଲ ଘର, ଆଗରେ ବିସ୍ତୃତ ପଡ଼ିଆ-ପ୍ରକୃତିର ମୋହନ ଉଷ୍ଣଜ ଭିତରେ ଏଇ ସ୍କୁଲଟିର ଅବସ୍ଥିତ ମତେ କ୍ଷଣିକ ପାଇଁକି ଅଭିଭୂତ କଲା । ହୀତ ବୁକୁ ଭିତରର କେଉଁ ସୁଦୂର କୋଣରେ ଗୋଟିଏ କଷମ ପୁଣି ଉଠିଲା । ଏଇ ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକଟିଏ ହୋଇ ରହନ୍ତି ହେଲେ । (ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ମାଟ୍ରିକ ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀ ଛାତ୍ର, ୧୯୩୦) । ଯେଉଁଦିନ କାମରେ ଯୋଗ ଦେଲି ସେବିନ ବିଚାରିଲି ଟିକିଏ ଆଶ୍ୟର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଯେ ୧୯୩୦ ମସିହାରେ ସ୍ଵପ୍ନ ଆଜି ୧୯୪୭ରେ ପୁଣି ଉଠିବାକୁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲା ।

୧୯୩୦ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସରେ ବିବାହ କରିବାକୁ ଆସିବା ସମୟରେ ମୁଁ ଯେ କେବଳ ଭାବିଥିଲି ଖଲିକୋଟ ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ରହିବି ବୋଲି ତା' ନୁହେଁ, ସୁଦୂର ସମ୍ବଲପୁର, ବଉଦ ଜତ୍ୟାଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ଚ୍ରେଷ୍ଠ ମାଟ୍ରିକ ଛାତ୍ର ଭାବରେ ବିଚରଣ କରୁଥିଲା ବେଳେ କେତେଥର ଭାବିଟି, ଚେଷ୍ଟା କରିଟି ବି ଏଇ ଖଲିକୋଟ ଆସିବାକୁ କିନ୍ତୁ ଆସି ପାରିନି । ବି.ଏ ଡି. ଇଡ଼ି ପାଶ ପରେ ପରେ ନିରାକାରପୂର ଗଲି ଏବଂ ସେବୁ ଏଠାକୁ ଆସିଲି । ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁଠା ଘଟିବା କଥା ତାହା ଆପେ ଆପେ ଘଟିଯିବ । କିନ୍ତୁ ମନର ଗୋପନ ଗହାରରେ ଅନେକ ସମୟରେ ସୁଦୂର ଭବିଷ୍ୟତର କେତେ ଘଟଣାର ଯାହା ଘଟିବାକୁ ଅଛି ଟିକିଏ ଉଙ୍ଗି ମାରି ଦେଇ ଚାଲିଯାଏ ।

ମୁଁ ଖଲିକୋଟ ସ୍କୁଲରେ ଯୋଗ ଦେବାପାରେ କେଉଁ ବସାରେ ରହିବି ବୋଲି ବସାଯାର ଖୋଜା ପଡ଼ିଲା । ବିଶ୍ଵନାଥ ଆଚାର୍ୟ ବୋଲି ଜଣେ କବିରାଜ ଓ ପ୍ରାଚୀନ କାବ୍ୟ କବିତାରେ ଅଭିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଖଣ୍ଡିଏ ବସାଯାର ବଡ଼ ଦାଘସହିରେ ଥାଏ । ସେ ଘେଟି ମୁଁ ଓ କେତେ ଜଣ ଛାତ୍ର ରହିଲୁ ମାସିକ ସାତ ଆଠଙ୍କା ଭଡ଼ାରେ । ସେ ଘର ମଣିରେ ଗୋଟିଏ କାନ୍ଦୁ ଥାଏ । ସେଟାକୁ ହାତ ମାରିଦେଲେ କୁଞ୍ଜପରି ଦୋହଳି ଭତେ । ସେଟା ହୁଏତ ରାତିବିକାଳି ପଡ଼ି ଯାଇପାରେ । ବିପଦକୁ ଜାଣିଶୁଣି ବରଣ କରିବା ଯେ କୌଣସି ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକର କାର୍ୟ ନୁହେଁ । କାନ୍ଦୁଟା ମରାମତ କରିବାକୁ ଘରର ମାଲିକଙ୍କୁ କହିଲୁ ଆମେ, ସେଠି ରହିବାର ଚାରିପାଞ୍ଚ ଦିନ ଭିତରେ । ଏ ଦେଶରେ ଲୋକେ ଅନ୍ୟଭୂତ ସୁବିଧାଗା ମାରିନେବାକୁ ଯେତେ ତ୍ୟର ଅନ୍ୟକୁ ସୁବିଧାଗା ଦେବା ପାଇଁ ସେତେ ଆଗ୍ରହଶାଳ ନୁହୁନ୍ତି । ବିଶ୍ଵନାଥ କବିରାଜ କାନ୍ଦୁର ମରାମତି ପାଇଁ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ରହିଲେ । ଆଉ ରହିବାକୁ ଜାଣା ଥିଲେ ରହିପାର ନୋହିଲେ ଅନ୍ୟ ବସାଯାର ଦେଖିପାର ବୋଲି ମମତା ବିହୀନ ସ୍ଵରରେ ଆମକୁ କହିଲେ । ମୁଁ ସେ ଘର ଛାଡ଼ି ସ୍କୁଲରେ ରହିବାକୁ ଚାଲିଗଲି । ମୋ' ସାଜରେ ରହିଥିବା ଚାରି ପାଞ୍ଚଜଣ ଛାତ୍ର ବୋର୍ଡଙ୍‌କୁ ଚାଲିଗଲେ । ମୋ' ପାଖରେ ସେତେବେଳେ ପଇସା ନଥାଏ । ଘର ଛାଡ଼ିଯିବା ବେଳେ ପଣ୍ଡିତ ବିଶ୍ଵନାଥ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଦିନର ଭଡ଼ା ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ଅଣା ଆମକୁ ମାରିଲେ ।

ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହିଲି - ମୋ'ପାଖରେ ତ ଏଇଲେ ପଇସା ପଢ଼ୁ ନାହିଁ । ଏ ମାସ ଶେଷକୁ ଦରମା ପାଇଲେ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ୟତକ ଦେଇଦେବି ।

ସେ କିନ୍ତୁ ନହୋଡ଼ିବନ୍ତା । ଘର ଛାଡ଼ିଯିବା ପରେ ଆପଣଙ୍କ ସହ କି ସମ୍ପର୍କ ? ଏଇଲେ ଦେଇ ଦେବାକୁ ହବ ।"

ଏଇଭଳି ନିର୍ମମ ଭରର ବିଶ୍ଵନାଥଙ୍କ ଭଳି ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ପାଇବାକୁ ଆଶା କରି ନଥିଲି । ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟରେ ଯାହାର ଅନ୍ତ ଅବଗାହ ଅଛି, ସାହିତ୍ୟ ରସରେ ଯେ ରସବନ୍ତ, ଆର୍ଥିକ ଦିଗରୁ ସିଏ ସ୍କୁଲ ଅବସ୍ଥାପନ୍ଥ ସିଏ ଗୋଟାଏ ଟକା ଅନ୍ତରେ ଆଠଦଶ ଦିନ ପରେ ନେବାପାଇଁ ମଙ୍ଗନାହାନ୍ତି । ଯୁଣି ତାଙ୍କର ପ୍ରାୟ ବୋଲିଲେ ଶହେ ଦୁଇଶ ବା ପାଁଶ ତିନିଶ' ନୁହେ ଜମା ପଇସା ବାରଣା କି ଟକାଏ । ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳ ପାହିଲେ ମୁଁ ଦେଖାଦେଖି ହେବା, କେତେ ସାହିତ୍ୟ ସଭାରେ କେତେ ଆଲୋଚନାରେ ଭାଗ ନେବା ।

ମୋର ଜଣେ ଛାତ୍ର ସେ କଟାଳ କରୁଥିବାର ଦେଖି ମୋ ପାଇଁ ଟଙ୍କାଟିଏ କି ବାରଣା ଘରଭଡ଼ା ବାବଦକୁ ଢାଙ୍କୁ ଦେଲେ । ସେ ଦିନଠୁ ବିଶ୍ଵନାଥଙ୍କୁ ମୁଁ ଯେତେଥର ଦେଖେ, ମନେ ମନେ ବିଚାରେ ଏ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଓ ଜ୍ଞାନ ଗାରିମାର ଯେତେ ଉପାସକ ନୁହନ୍ତି, ଉପାସକ ଅର୍ଥ ପିଶାଚିର । ଅର୍ଥ ପିଶାଚି ଯା'ଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ଗାରିମା, ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଓ ମାନବିକତାସୂଳର ଗୁଣଗୁଡ଼ିକୁ ଚିପିଚାପି ଢାଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ ହୃଦୟହାନ ମଣିଷ ଭାବରେ ଠିଆ କରାଇ ଦେଇଛି । ପୃଥିବୀରେ ଖୁବ୍ କମ୍ ସାହିତ୍ୟକ, କବି, କଳାକାର ଅର୍ଥ ଲାଳସା । ସବୁ ପିପାସାଠୁ ନଳଟ ଅର୍ଥ ପିପାସା ମଣିଷଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ ଜାନୁଆର କରିଦିଏ । ଅର୍ଥର ଦୁର୍ବାର ପିପାସାର କବଳରେ ଥରେ ପଡ଼ିଗଲେ ତହିଁରୁ ଜନ୍ମ ଜନ୍ମାନ୍ତର ଧରି ଆଉ ତ୍ରାହି ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ସାମାନ୍ୟ ତମ୍ଭା ପରିସାର ମୋହ ଏମାନେ ଛାଡ଼ି ପାରନ୍ତିନି ।

ମୁଁ ସ୍କୁଲଘରେ ରହିଲି । ରାତିରେ ମୋ'ପାଖରେ ରହିବା ପାଇଁ ଦୁର୍ଗାଚରଣ ବୋଲି ଜଣେ ବୋର୍ଡିଂ ଛାତ୍ର ଆସିଗଲେ । ପ୍ରକୃତିର ଉଷଙ୍ଗ ଭିତରେ ସ୍କୁଲର ଅବସ୍ଥାଟି । ଚାରିଆଡ଼େ ଫୁଲଗଛ । ଆଗରେ ପାହାଡ଼ । ପଛରେ ପାହାଡ଼ । ନିରୋଳା ଜାଗା । ସାମୁହିକ ପବନ ବେଶ ଆରାମ ଦିଏ ମାରୁଆ ପାହାଡ଼ ସର୍ବିରୁ ବୋହି ଆସି । କବିତା ଲେଖିବା ପାଇଁ ଏ ନିର୍ଭୂତ ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ଶ୍ରୀସମନ୍ତ ଜାଗାଟି ମତେ ଯେଉଁଳି ଚାହିଁ ବସିଥିଲା ।

ମୁଁ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ପ୍ରାୟ ବର୍ଷ ଏଇ ସ୍କୁଲ ଘରେ ରହିଆସିଛି । ଦଶଟାଠୁ ଚାରିଟା ସ୍କୁଲ କାମ ପରେ ମୋର ସବୁତକ ସମୟ ମୁଁ କବିତା ଲେଖାରେ ନିଯୋଜିତ କରେ । ଦିନକୁ ତିନି ଚାରିଟା କରି କବିତା ଲେଖି ପକାଏ । ଶନିବାର, ରବିବାର ସପ୍ତାହରେ ଏଇ ଦୁଇଦିନ ଛୁଟି ମିଳେ ସେତେବେଳେ । ଏଇ ଦିରଦିନ ଏଠି ନରହି ଗାଁକୁ ଚାଲିଯାଏ । ଗାଁରେ କିଛି ଲେଖିପାରେନି କି ପଡ଼ି ପାରେନି । ମୋର ସମସ୍ତ ଲେଖାପଢ଼ା, କାବ୍ୟଚର୍ଚା ଏଇଠି ହୁଏ । ମୋର 'ମାଟିଦୀପ' ଓ 'ଆହ୍ଲାଦିପ'ର ବହୁତ ଭଲ କବିତା ମୁଁ ଏଇଠି ଲେଖିଛି ।

ସେତେବେଳେ ଖଲିକୋଟରେ ବଡ଼ ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଆଏ ଚିନୋଟି । ଗୋଟିଏ ହାତସ୍କୁଲ, ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟି ତାକୟର ଓ ତାତ୍କରଖାନା । ମୁଁ ଆସିବାର ବର୍ଷେ ଦି'ବର୍ଷ ଭିତରେ ରାଜାଘର ଜମିଦାରୀ ସରକାର ହାତକୁ ଚାଲିଗଲା । ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ରାଜ ଅନୁଗ୍ରହରେ ଚଳୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଦିନକୁ ଦିନ ଖରାପ ହୋଇ ଆସିଲା । ଯେଉଁମାନେ ରାଜ ବିଭବରେ ଚଳୁଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ

ଦାଉର ଭିକାରି ପରି ଯା'କୁ ତାକୁ ହାତ ପଢାଇବାର ମୁଁ ଦେଖିଛି । ମୋ' ପାଖକୁ ଛୋଟ ଘରଠୁ ବଡ଼ଘର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନେକ ମାଗମାଗୁଣିଆ ଆସନ୍ତି । ମୁଁ କାହାକୁ ଜ୍ଞାଏ, କାହାକୁ ଚାରଣା, ଆଠଣା ଦେଇ ବିଦାୟ କରେ । ସେତେବେଳେ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ଘରତାଙ୍ଗି ଚିହ୍ନହୋଇ ପଡ଼ିଥିବାର ମୁଁ ଦେଖିଛି । ସମୁଦାୟ ଗଡ଼ଟା ପ୍ରାଣୀନ ପରି ବୋଧହୁଏ ! ବସ୍ତ୍ରାଘାୟ ପାଖରେ ବହୁ ଲୋକ ପଇସେ, ଅଧିଲେ ମାଣି ବୁଲୁଥାନ୍ତି । ଏ ଦୀନ ଦରିଦ୍ରର ଚିତ୍ର ମୋ' ପ୍ରାଣ ଉଚିରେ ବହୁ ଭାବରେ ରେଖାପାତ କରିଛି ।

ସ୍କୁଲରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଛି, ସେମାନେ ପାଠ ମୁଖସ୍ଥ କରି ପରାକ୍ଷାରେ ଲେଖିବାରେ ଯେତେ ଅଭ୍ୟନ୍ତ, ନିଜେ ମନରୁ ଦି'ପଦ ଲେଖିବାରେ ନିତାନ୍ତ ଅସମର୍ଥ । ଜଂରାଜା କବିତା ଓ ଗଦ୍ୟ ବହିର ବହୁ ବିଷୟର ସାରାଂଶ ମୋ' ଆଗରେ ବହୁ ପିଲା ଆବୃତ୍ତି କରିବାର ଦେଖିଛି । ସେମାନଙ୍କ ଉଚିତରୁ କେହି କେହି ମାଟ୍ରିକ୍ୟଲେସନ୍ ତିନି ଚାରିଥର ଫେଲ ହୋଇଚନ୍ତି ମଧ୍ୟ । ଛୋଟ ଛୋଟ ସ୍କୁଲ ପିଲାଗୁଡ଼ାକ ସ୍କୁଲ ପଡ଼ିଆରେ ଦୁଡ଼ୁ, ଦୋହୁଚୋରି ଖେଳିବାବେଳେ ପରସ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ବହୁ ଅପଭାଷା, ଯାହାକୁ ଦୋ ଅକ୍ଷରି କହନ୍ତି, ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ମୋ' କାନରେ ପଡ଼ିଲେ, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଡାକି ସେମାନଙ୍କ କାନ ମୋଡ଼ିଛି ଏବଂ ତାଗିଦି, କରି ଦେଇଛି ଜମିତି ଅପଭାଷା ବ୍ୟବହାର ନ କରିବାକୁ । ସ୍କୁଲ ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅପଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ଏହା ଆଗରୁ ମୁଁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଦେଖି ନଥିଲି । ମୋର ମାନେ ପଡ଼ୁଛି ମୁଁ ଜୀବନରେ ମୋର ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ କି ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନରେ ଏତଳି ଶବ୍ଦ ଥଣ୍ଡା କୌତୁକରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିନି ।

॥ ତେଯାଳିଶି ॥

ଖଲ୍ଲିକୋଟରୁ ବିଦାୟ

ସ୍ନେହର ବିଶ୍ୱମ୍ଭର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା-୩୦-୯-୨୫

ଖଲ୍ଲିକୋଟ ହା:ଇ ସ୍କୁଲରେ ଦୀର୍ଘ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ରହିଯିବା ଉଚିରେ କେବଳ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ହା:ଇ:ସ୍କୁଲ ପ୍ରତି ନୁହେଁ, ସମୁଦାୟ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ମାଟି ପ୍ରତି ଗୋଟିଏ ମମତା ଆସି ଯାଇଥିଲା । ଖଲ୍ଲିକୋଟ ପ୍ରକୃତିର ଲାଳାଭୂମି । ବଣ, ପାହାଡ଼, ଝରଣା, ହ୍ରଦ, ଶସ୍ତ୍ର କ୍ଷେତ୍ର ଓ ଚାରଣ ଭୂମି ଏ ସମସ୍ତ ପ୍ରକୃତିର ଶ୍ରୀ ସମଦ ଧରି ଖଲ୍ଲିକୋଟ ମୋ' ଆଖିରେ ଜରଗୋପର ସୁଜଳରଳ୍ୟାଘ୍ୟ ପରି ବା ଭାରତର କାଶ୍ମୀର ପରି ଖଣ୍ଡିଏ ଭୂଖଣ୍ଡ । ଏ ମାଟି ଉପରେ ଦୀର୍ଘ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ବିଚରଣ କରି କେତେ କାବ୍ୟ କବିତା

ଲେଖିଛି, କେତେ ଲୋକଙ୍କ ସୁଖ ଦୁଃଖ, ବିପଦ ଆପଦ ସହିତ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । କେତେ ତରୁଣ ଛାତ୍ରଙ୍କ ଜୟ ପରାଜ୍ୟ ଆଦର ଗୌରବରେ ନିଜକୁ ମିଶାଇ ଦେଇ ପାରିଛି । ଯେଉଁଦିନ ମୋ' ପାଇଁ ସ୍କୁଲରେ ବିଦ୍ୟା ସରା ହେଲା ମୋର ଗୁରୁଣ୍ଠି ବନଳି ହୋଇ ଯିବା ଆଦେଶଟା ଆସିବା ପରେ, ସେବିନ ବିଦ୍ୟା ସରାରେ କହିଥିଲି, “ବାଣପୂର ମୋର ମାଆର ଘର । ଖଲ୍ଲିକୋଟ ମୋର ମାଉସା ଘର । ଏଠି ଥିଲେ ମୁଁ ମୋର ମାଆ କୋଳରେ ଥିଲା ପରି ଲାଗେ । ଏ ମାଟି ଛାଡ଼ିଯିବା ପରେ ମତେ ଯେ ବାଧୁଚି, ବାଧୁଚି ଆଉ କାଳ କାଳ ଧରି ବାଧୁବ-ଏଥରେ ଦିଧା କରିବାର କିଛି ନାହିଁ ।” ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଛାଡ଼ି ଗୁରୁଣ୍ଠିରେ ରହିବା ଭିତରେ ପ୍ରାଣର ଆବେଗରେ ମୋର ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପାଖକୁ କବିତାରେ ଗୋଟିଏ ଚିଠି ଲେଖିଥିଲି । ତାର ପ୍ରଥମ ଦି'ଧାଡ଼ି-

“ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ମୋର ପ୍ରିୟ ମାଟି
ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ ପାରିବିନି ତା'ବନ୍ଧନ କାଟି ।”

ସେବିନ ସେଇ ବିଦ୍ୟା ସରାରେ କହିଥିଲି ଆଖିର ଲୁହରେ-
ସ୍ଵେଚ୍ଛର ଛାତ୍ର ଓ ଛାତ୍ରୀ ସମାଜ,

ମୁଁ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଯେଉଁଲି ଭାବରେ ଛାଡ଼ି ଯାଉଛି ମୋ' ଜୀବନର ଜତିହାସରେ ଏ ଗୋଟିଏ ଗାର ହୋଇ ରହିବ । ମୁଁ ଭୂମମାନଙ୍କର ସ୍ଵେଚ୍ଛ, ଶ୍ରୀରା ଭୁଲି ପାରିବି ନାହିଁ । ମୋର ଏଇ ନିର୍ମମ ବଦଳିରେ ଭୂମମାନଙ୍କର ହାତ ନାହିଁ ହାତ ଅଛି ଅନ୍ୟମମାନଙ୍କର ଯେଉଁମାନେ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ ମୋ'ଭଳି ଜଣେ ସ୍ବାଧ୍ୟାନଚେତା ଶିକ୍ଷକ-କବି ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ରହୁ ବୋଲି । ମୁଁ ଯାଉଛି କିନ୍ତୁ କେବେ ଏଇ ପ୍ରିୟ ମାଟିକି ଆସିବି କହି ପାରିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଦିନେ ନା ଦିନେ ଆସିବି ନିଶ୍ଚୟ । ମମତା ଯେଉଁ ମାଟିର ପ୍ରତି ଧୂଳି କଣା ସହିତ ଓତ୍ପ୍ରୋତ ଭାବରେ ବିଜଢ଼ିତ ହୋଇ ରହିଛି, ସେଠୁ ଏକବାର ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ମୋର ମମତା ଭୂମମାନଙ୍କ ପ୍ରତି, ଏ ମାଟି ପ୍ରତି, ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରତି, ଏ ଆକାଶ, ପବନ ପ୍ରତି, ଏ ବିଲ, ବନ, ପାହାଡ଼, ପ୍ରାଚିର ପ୍ରତି ଯେବେ ରହିଛି ଆଉ ତହିଁରେ କୃତ୍ରିମତାର କାଳିମା ଦାଗ ଯେବେ ତିଳେ ମାତ୍ର ନାହିଁ ତେବେ ଏଇ ମାଟି ଦିନେ ମତେ ନିଶ୍ଚୟ ଏଠିକି ଶାଣି ଆଶିବ । ନିର୍ବର୍ଗ ସୁନ୍ଦର ବନ୍ଧନ ମରିପାରେନା ବିଦ୍ୟା ଏଇ ଅନ୍ତିମ ନିମୋଷରେ ଭୂମ ମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ କଥା କହି ରଖୁଛି, ଏହାର କେବଳ କଥାର କଥା ନୁହେଁ, ମୋର ପ୍ରାଣର କଥା ଭୂମମାନଙ୍କ ପାଇଁ । ଜୀବନରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ କେବେ ହେଲେ ଚାଲିବିନି, ଝଡ଼ଝେଞ୍ଜା ଯେତେ ଆସୁନା କାହିଁକି ଜୀବନର ଯାତ୍ରା ପଥରେ । ° ° °

ଖଲିକୋଟରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଆସିଲି ୧୯୫୭ ମସିହା ଜୁଲାଇ ମାସ ଶେଷ ସପ୍ତାହରେ । ଗୁରାଣ୍ଡି ଯିବାକୁ ହବ । ଗୁରାଣ୍ଡି ହାଇସ୍କୁଲ ପାରଲାଖେମ୍ୟୁଣ୍ଡି ପାଖରେ । ମୋ' ଘର ବାଣପୂରରୁ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ିଶ ମାଇଲ ଦୂରରେ । ଯେଉଁମାନେ ଗୁରାଣ୍ଡି ଯାନ୍ତି ସେମାନେ ତିନିଟା କାରଣରୁ ଯାଆନ୍ତି ବୋଲି ଏଇ ଅଞ୍ଚଳରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରବାଦ ଅଛି । ରଙ୍ଗରାଜୀରେ ଏଇ ତିନୋଟି ହଉଚି (Posting) (ନିୟୁକ୍ତି) (Promotion) (ଉନ୍ନତି) ଏବଂ (Punishment) (ଦଣ୍ଡ) । ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ କଥାଟା ଥର୍ଥାର୍ଥୀ, Posting ଆଉ Promotion ମତେ ଲାଗୁ ହବନ୍ତି । ହେଲେ ଦୃତୀୟଟା Punishment ମତେ ଲାଗୁ ହୋଇପାରେ । ମୁଁ ଯେ ଖଲିକୋଟ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ହରିହର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଅନାତିପୂର୍ଣ୍ଣ ନୋଟିସକୁ ଅବମାନନା କରିଛି । ସେଥିଯୋଗୁଁ ଦଣ୍ଡ ସ୍ଵରୂପ ମୋର ଏ ବଦଳି ସୁଦୂର ଗୁରାଣ୍ଡି ଅଞ୍ଚଳକୁ । ମୋର ବଦଳି ଆଦେଶରେ Punishment ବା ଦଣ୍ଡ କଥାଟା ଲେଖା ହୋଇ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଧରି ନବାକୁ ହେଲା ଅନେକଙ୍କ ମତରେ ଯେ ଦଣ୍ଡ ସ୍ଵରୂପ ମତେ ଗୁରାଣ୍ଡି ବଦଳି ହେଲା ।

ପୃଥିବୀରେ ଯେଉଁମାନେ ବିପୁଲୀ, ନ୍ୟାୟ ପାଇଁ, ସତ୍ୟ ପାଇଁ ସଂଘର୍ଷ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଜୀବନକୁ ବିପନ୍ନ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ସେ ଦେଶର ରାଜଶକ୍ତି ନିର୍ବାସନ ଦଣ୍ଡଦିଏ । ଯାହା ବଳରେ ଜନସମାଜ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ପଢ଼ି ପାରିବାନ୍ତି । ଗଡ଼କାତ ରାଜାମାନେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ଅବମାନନା କରୁଥିବା କିମ୍ବା ସେମାନଙ୍କର ଦୋଷ ଦୂର୍ବଳତା ସମାଲୋଚନା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟରୁ ବାହାର କରି ଦିଅନ୍ତି ଚବିଶି ଘଣ୍ଟା ଭିତରେ । ସେମାନେ ଦାଣ୍ଡର ଭିକାରି ପରି ପୁଅ ମାରିପ ଧରି ରାଜ୍ୟ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାନ୍ତି ଏବଂ ନିଜର ଭାଗ୍ୟ ଆଦରି ଅନ୍ୟତ୍ର ରହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସୁଦୂରପ୍ରସାରା ବିଶାଳ ବ୍ୟକ୍ତିର ଯାହା ଜଗତର ପ୍ରାଣ କେନ୍ତରକୁ ଥରେ ଆକୃଷ କରି ପାରିଛି, ସେ ଆକାଶ ପାତାଳ ଯେଉଁଠି ଥାଉନା କାହିଁକି କିମ୍ବା ଏ ପୃଥିବୀରୁ 'ଏକବାର ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହେଉନା କହିଁକି ତାର ଅତର ପ୍ରଭାବ ଜନତାର ଚିର ରାଜ୍ୟରୁ ବିଦ୍ୟୁତ ହୋଇ ପାରିବନାହାର୍କ । ଜନତା ରାଜଶକ୍ତିର ଅଖଣ୍ଡ କ୍ଷମତାକୁ ମାନିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ପୂଜା କରୁଥିବା ହୃଦୟ ସିଂହାସନରେ ବସାଇ ତାର ସେଇ ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକି ଯିଏ ଜନତା ପାଇଁ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଡାବୋଧ କରିନି । ରାଜଶକ୍ତିର କ୍ଷମତାରୁ ଜଣେ ଜଣେ ବଳିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ମନ ବାର ସତାନଙ୍କ କ୍ଷମତା ଯଥେଷ୍ଟ ଅଧିକ ।

ମତେ ଖଲିକୋଟ ମାଟିରୁ ବିଦ୍ୟୁତ କରି ସୁଦୂର ଗୁରାଣ୍ଡି ସୁଲରେ ନିର୍ବାସିତ କରି ରଖିବାର କହନା ସନ୍ଦେହୀ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସର୍ବ କରିଛି ଏବଂ ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଦେଇ

ସେ ତାହା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଇ ପାରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ମାଟିର ନର ନାରୀ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ମାଟିର ଅନ୍ତର ମତେ ଆପଣାର ପରି ଯେ ବାନ୍ଧି ରଖିବି-ତାହା ମୁଁ ଜାଣେ ଏବଂ ଜାଣେ ଏଇ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ।

ଖଲ୍ଲିକୋଟରୁ ସୁଦୂର ଗୁରାଣ୍ଡିକୁ ବଦଳି ହେବା ଖବର ମୋ' ସୀ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ମୁଁ ଖଲ୍ଲିକୋଟରେ ଥିବାବେଳେ ପ୍ରତି ଶନିବାର ଗାଁକୁ ଆସି ପାରୁଥିଲି ଏବଂ ଘରର ଅଭାବ ଅସୁରିଧା, ସମସ୍ତଙ୍କର ଦେହ ପା' ଦେଖି ପାରୁଥିଲି । ଗୁରାଣ୍ଡିରେ ରହିଲେ ସେସବୁ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ମାସେ ଦି'ମାସରେ ଦେଖାସାକ୍ଷାତ ହେବ ଏବଂ ପରସ୍ପରର ଦେହ ପା'ଜାବନର ଏଇ ପୌଡ଼ ବୟସରେ ଜାଣିହବନି, ତରୁ ନେଇହବନି ।

ମୋ' ଉପରେ ତାଙ୍କର ବିରକ୍ତି ଯେ ମୁଁ ସଂସାରରେ ମଣିଷ ଚଳିଲାପରି ଚଳୁନି । ତାଙ୍କର ଧାରଣା ଏକବାର ସତ୍ୟ । ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ଅନୀତି, ଦୁର୍ନୀତିକି ଆଖିବୁଛି ଚଳିବା ଲୋକ ମୁଁ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଦୁଃଖ ବରଣ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟାୟର ପାଦତଳେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ଚଳିବାକୁ ଏକବାର ପଣ୍ଠାତପଦ-

୧୯୪୭ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ମାସ ପ୍ରଥମ ସପ୍ତାହ କି ଛୁଲାଇ ଶେଷ ସପ୍ତାହ ହବ ଗୁରାଣ୍ଡି ବାହାରିଲି । ସୁଦୂର ଅଜଣା ଅଞ୍ଚଳରେ ରହିବାକୁ ହେବ କେତେକାଳ ଧରି କିଏ କହିପାରିବ ? ଖଲ୍ଲିକୋଟର ସେଇ ବନ୍ଦୁ ପଣ୍ଡିତ ଗୌରାଶଙ୍କର, ସୁଦର୍ଶନ ପଞ୍ଜନ୍ମାୟକ ମତେ ଛଳଛଳ ଆଖିରେ ଚାହିଁ ରହିଲେ, ଯେଉଁ ମୁହଁର୍ବରେ ମୋର ଲୁଗାପଟା, ଶେଯ ଇତ୍ୟାଦି ଧରି ବସରେ ଚଢ଼ିଲି ଗୁରାଣ୍ଡି ଯିବାପାଇଁ । ଖଲ୍ଲିକୋଟର ବନପର୍ବତ ଖଲ୍ଲିକୋଟର ପ୍ରତି ସାଇ, ପ୍ରତି ଲୋକ, ପ୍ରତି ଦୋକାନ ବଜାର, ସ୍କୁଲ, ଛାତ୍ର ସମାଜ, ସହକର୍ମୀ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଗଲାବେଳେ ଛାତି ଭିତରୁ ଗୋଟାଏ କୋହ ଉଠୁଆୟ । ମୁଁ ସାରା ଜୀବନଧରି ଭାବପ୍ରବଣ । ମୋର ଭାବପ୍ରବଣ ଅନ୍ତର ମୋ' ଭିତରେ ବରାବର କହି ଉଠୁଆୟ । “ଆଉ କ’ଣ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଫେରିବି ନାହିଁ ?” ଏ’କରୁଣ ପ୍ରଶ୍ନର ଉରର କିଏ ଦେଇପାରିବ ?

ବସ ଆସେ ଆସେ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ନିଃସଙ୍ଗ ଯାହୁଠାଟି ପରି ମୁଁ ବସି ରହିଥାଏ । ଖଲ୍ଲିକୋଟ' ଗାଁ, ବନପର୍ବତ, ନିର୍ମଳଙ୍କର, ମଠ, ମନ୍ଦିର ସମସ୍ତ ଆଖିର ଅନ୍ତରାଳରେ ରହିଲେ । ପଛକୁ ଚାହିଁ ପାରିଲି ନାହିଁ । ଆଗକୁ ଚାହିଁଲେ ଆଖିଟା ଶୂନ୍ୟମାୟ ବୋଧ ହେଲା । ମନ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଭାବ ଆସୁଥାଏ । ମୁଁ ଗୋଟାଏ

ନିଷ୍ଠୁର ହାତରେ ବିଚାଡ଼ିତ ହୋଇ କେଉଁ ସୁଦୂର ଅଞ୍ଚଳକୁ ଚାଲିଯାଉଛି, ଯେଉଁ ଆଉ ଫେରିଆସିବା ସମ୍ବପନ ନୁହେଁ । କେତେଦୂର ସେ ଅଞ୍ଚଳ, ଜୀବନରେ ଡଢ଼ିଶାର କେତେ ଅଞ୍ଚଳ ବୁଲି ଆସିଛି, ଏତେ ଦୁର୍ବଳ ଏତେ ନିଃସଙ୍ଗ ଏତେ ମାନହାନ କେଉଁଠି ବୋଧ କରିନି । ଆଜି ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଛାଡ଼ି ଗୁରୁତ୍ୱ ଗଲାବେଳେ ଏତେ ଅସ୍ତ୍ରିର ମୁଁ ହୋଇପଡ଼ୁଛି କାହିଁକି ? ଯିବି କି ନାହିଁ ଏ ପ୍ରଶ୍ନ, ଏ ଦିଧା ବେଳେ ବେଳେ ମନ ଭିତରେ ଉଙ୍କି ମାରୁଛି । ମୋର ମନର ଏପରି ନିଃସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ସାହା ସାଥ କିଏ ଅଛି ଯିଏ ଚିକିଏ ସାହସ ଦେବ ? ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ କାହାର ଚିକିଏ ସାହ୍ୟ, ଚିକିଏ ପ୍ରବୋଧନା ପ୍ରାଣରେ କେତେ ଦମ୍ପତ୍ତି ଦିଏ । ଦୁଃଖ ବିପଦକୁ ବରଣ କରିବାକୁ ହଠାତ୍ ତେବେଂପଡ଼ିବା ସହଜ କିନ୍ତୁ ତା'ଭିତରେ ସନ୍ତୁଳି ହେଲାବେଳେ କି'କଷ, କି'ଯାତନା ଯିଏ ଅଙ୍ଗେ ନିରେଇବି ଯିଏ ଜାଣେ ।

ତଥାପି ଚାଲିବାକୁ ହେବ । ଏତେ କାତର ହେଲେ ଚଳିବ ? କିଏ ଯିମିତି ମନ ଭିତରେ ମୁହଁମୁହଁ କହିଭାବୁଛି ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ ! ଯେଉଁଠି ନିଜର ବୋଲି କେହି ନାହିଁ ସେଠି ନିଜେହିଁ ନିଜର ବଳ ବୋଲି ବିଚାରି ସିଂହ ବିକ୍ରମରେ ଆଗେଇବାକୁ ହେବ ।

ଏ ସବୁ କଥା ବସ୍ତରେ ବସି ଭାବି ଚାଲିଛି । ବସ କେତେବେଳେ ବ୍ରହ୍ମପୁର ବାରାକସ ଭିତରେ ପହଞ୍ଚ ଗଲାଣି ଜାଣିପାରିନି । ଚିନ୍ତାରାଜ୍ୟ ଭିତରେ ବିଚରଣ କଲେ ମଣିଷ ଏ'ମାଟି ଧରଣୀର କେଉଁଠି ଅଛି ଜାଣିପାରେନା । ବସରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଦେଖିଲି, ଆଉ ଗୋଟିଏ ବସ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡ ଯିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଅଛି । ସେଇ ଗାଡ଼ିରେ ଯାଇ ବସିଲି । ଅଛ ସମୟ ଭିତରେ ପାରଳା ଆଡ଼କୁ ମୁହଁକରି ଗାଡ଼ି ଦକ୍ଷିଣ ଦିଶରେ ଚାଲିଲା । ସେଇ ଗାଡ଼ି ଭିତରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଗାଆଁର ଜଣେ ଯାତ୍ରାକ ସହ କଥାବାର୍ତ୍ତ ହେଲି । ବୁଢ଼ା ଲୋକଟିଏ । କଥାଭାଷାରେ ବେଶ ଆହୁଯତାର ସଙ୍କେତ ରହିଛି । ଗୁରୁତ୍ୱ ଗାଁର ଅବସ୍ଥିତି, ଜଳବାୟୁ, ଖାଦ୍ୟପେଯ, ଲୋକମାନଙ୍କ ଆଚାର ବ୍ୟବହାର ସବୁକଥା ପଚାରିନେଲି । ଚିକିଏ ଖୁସି ଲାଗିଲା । ତେଲେଙ୍ଗା ପରିବେଶନୀ ଭିତରେ ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକ ସେ । ଖାଣି ଓଡ଼ିଆ କଥାରେ ଶ୍ରୀ ଦୁଷ୍ଟରୁ କାହାରି ପଢ଼ୁଥାଏ ଅନେକ ସମୟରେ । ସୁଦୂର ସାଥହାନ ଯାତ୍ରାପଥରେ ସେହି ବୁଢ଼ାଟି ସହ ମୋର ପରିଚୟ ମରୁଭୂତିରେ ମନ୍ଦିର ବର୍ଷା ହେଲାପରି କେତେ ଆରାମ, କେତେ ପ୍ରାତିକର ବୋଧ ହେଲା । ଅଜଣା, ଅପରିଚିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ସେ ଯେପରି ମୋର ଏକାନ୍ତ ନିର୍ଭର । ଦୁନିଆରେ ସବୁଠି ମଣିଷ ଅଛନ୍ତି, ସ୍ଵେଚ୍ଛ ସହାନ୍ତୁଭୂତିର ଝରଣା

ସବୁଠି ଉଣା ଅଧୁକେ ରହିଛି, ଚିକିଏ ଉଷାରି ପାରିଲେ ବେଶ ପାଣି ମହିଏ ମିଳିପାରିବ, ଶୋଷ ମେଷି ପାରିବ । କେବଳ ଜଡ଼, ପାଷାଣ ପରି ବସି ରହିଲେ ଶୋଷରେ ସିନା ଲୋକ ଆଉଟିପାଉଟି ହେବ, ପାଣି ମହିଏ ପାଇବା ଦୂଷର ହୋଇଉଠିବ ।

ବାଟରେ ମହେନ୍ଦ୍ର ପର୍ବତ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି । ଆକାଶର କେତେ ଉପରେ ସିଏ । ମୁଁ ଗାଁ, ଘର, ମୋର ନିଃସଙ୍ଗ ଜୀବନର ଦୁଃଖ ସମସ୍ତ ଭୁଲିଗଲି । ଯେତେବେଳେ ନଭରୁଷୀ ମହେନ୍ଦ୍ରର ଶିଖ ଉପରେ ମୋ' ଆଖି ପଡ଼ିଲା । ବସ୍ତୁ ଚାଲିଥାଏ, ମୁଁ କିନ୍ତୁ ସେହି ମହେନ୍ଦ୍ର ଗିରିମାଳାକୁ ଚାହିଁ ରହିଥାଏ । ଅନତ ପ୍ରକୃତିର ପ୍ରାଣ ବିମୋହନ ଆହ୍ଵା ଭିତରେ ବୁଝି ରହିଲେ ମଣିଷ ଦୁଃଖ କେତେ ଚିକିଏ କୁଆଡ଼େ ମିଳାଇଯାଏ ଆଖିର ପଲକରେ ।

ଏ ପାଖରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପର୍ବିମର ସେଇ ଗିରିମାଳା ତଳେ ପ୍ରାୟ ଅସ୍ତ୍ର ହୋଇଯିବା ଉପରେ । ମୋର ସେହି ନବପରିଚିତ ସ୍ବବିର ବନ୍ଦୁ ଗାଡ଼ି ଭିତରେ କହିଲେ-ଆଜ୍ଞା, ଏଇ ଗୋପାଣି ଗାଁ ଆସିଗଲା । ଆପଣ ଏଇଠି ଓହ୍ଲାଇବେ । ଏହୁ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ମାରଳ ଗୁରାଷି ।

ସ୍ଵପ୍ନ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଗୋପାଣି ତୁଳ୍ପୁର ପାରଳା ସଢ଼କ କଡ଼ରେ ଛୋଟ ଗାଁଟିଏ । ସେଠୁ ଓହ୍ଲାଇଲି । ମୋର ତ ବେଶୀ କିଛି ଜିନିଷପତ୍ର ନଥିଲା । ଲୁଗାପଟା ଓ କନ୍ଦାଟିଏ । ଏ ସବୁ ହାତରେ ଧରି ଚାଲିଲି ଗୁରାଷି ମୋର ନୃତ୍ୟ କର୍ମଭୂତ୍ରୁତିକୁ । ଦୂରରୁ ଆଶ୍ରମେ ତୁ ଗୁଡ଼ିକ ଦଶ୍ୱଥାଏ । ଅସରାଏ ବର୍ଷା ଆଗରୁ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ମାଟି ସଢ଼କଟା କାହୁଆ ପଚପଚ ହୋଇଥାଏ । ମୁଁ ପଲ୍ଲୀ ପକାଳର ଲୋକ । ମାଟି କାହୁଆରେ ଯିବାର ମୋର ତେର ଅଭ୍ୟାସ ଅଛି । ସେଇ ପଚପଚ ମାଟି ସଢ଼କରେ ପାଦ ପକାଇ ଗୁରାଷି ଗାଁକୁ ଚାଲିଲି । ସଢ଼କ ଦି'ପାଖରେ ବାଗୁଳ ଗଛ । ହଳଦିଆ ଫୁଲଗୁଡ଼ିକ ଆଖିରେ ଆନନ୍ଦର ଆଭା ବୋଲି ଦେଉଥାଏ । ଏକାକୀ ଯାଉଥିବା ବେଳେ ଭାବୁଥାଏ - ଏଇଠି ମୋର କର୍ମଭୂତ୍ରୁତି । ଏତେ ଦୂରରେ । କେତେଦିନ କେତେକାଳ ଏଠି ରହିବି ? ଏଠି ସବୁ ନୂଆ । ଗଛ, ପତ୍ର, ଗାଁ ଗଣ୍ଡା ଲୋକବାକ ସବୁ ନୂଆ, ପ୍ରତି ନୂଆ ଜିନିଷର ଗୋଟାଏ ଆକର୍ଷଣ ଅଛି ।

ଜମିତି ଭାବୁ ଭାବୁ ବାଟ ସରି ସରି ଆସିଲା । ଗୁରାଷି ଗାଁର ଉପକଣ୍ଠରେ ଗୋଟାଏ ନାଳ । ଠିକ୍ ଆମରି ଶାଲିଥା ନଶପରି । ସେଠି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲି ପ୍ରାୟ ତିରିଶିଗଜ ଦୂରରୁ ମତେ କେତେଇଣ ନିରେଖି କରି ଚାହୁଁଚାହୁଁ ଗୋଟାଏ ଖପରଳି

ଘର ବାରଣାରେ । ମୁଁ ଯେତିକି ଆଗକୁ ମାଡ଼ି ଚାଲିଛି, ସେମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ସେତିକି ବଢୁଛି ଆଉ ସେମାନଙ୍କର କୌତୁଳ୍ୟ ଉଦ୍‌ବେଗ ଏତେ ବେଶୀ ଯେ ସେମାନେ ବାରଣା ତେଣୁ ସତ୍କ ଉପରକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲେଣି ।

ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପରିଚିତ ମୁହଁ ଗୋଟିଏ । ବହୁଦିନ ତଳେ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ସ୍ଥଳକୁ କିରାଣା ହୋଇ ଆସିଥିଲେ ।

ହଠାତ୍ ନମସ୍କାର ଶୁଣିଲି ତାଙ୍କୁ - ଆପଣ କିମିତି ଏଠିକି ଆସିଲେ ହଠାତ୍ ସ୍ଵପ୍ନପରି ?

ମୁଁ କହିଲି - ଚାଲନ୍ତୁ ଶୁଣିବେନିକି, ଏତେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ କାହିଁକି ?

ସୁଦୂର ସ୍ଥଳରୁ କେହି ଶିକ୍ଷକ ବଦଳି ହୋଇ ଗୁରାଣ୍ଟି ଗଲେ ଏଇଭଳି କୌତୁଳ୍ୟ ସେ ସ୍ଥଳ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ମନରେ ଉପୁଳି ଥାଏ । ତେଣୁ ମତେ ଦେଖି ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଏ ଭାବର ଉଦ୍ଦେଶ ହେବା ନିତାନ୍ତ ସ୍ବାଭାବିକ ।

॥ ଚଉରାଳିଶି ॥

ଝାଉଁଳା ଗଛର ଅବସ୍ଥା

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ସ୍ଵେଚ୍ଛର ବିଶ୍ୱମର !

ତା ୨୦ ।୫ ।୩୩

ଗଛଟାଏ ନିର୍ମିମ ଭାବରେ ଉପୁତ୍ତାଇ ଆଶି ଅନ୍ୟ ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ କେବଳ ପୋଡ଼ି ଦେଲେ ତାହାର ଅବସ୍ଥା ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଯାହା ହୁଏ, ମୋର ଅବସ୍ଥା ଗୁରାଣ୍ଟିରେ କେତେଦିନ ପାଇଁ ସେଯା ହୋଇ ଉଠିଲା । ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ନିର୍ମିମ ଭାବରେ ଉପୁତ୍ତା ହୋଇ ଆସିଥିଲି ଖଲ୍ଲିକୋଟରୁ ଗୁରାଣ୍ଟିକୁ । ମୋର ଅନେକ ଚେର ଛିଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ପୋଡ଼ା ହେଲା ବେଳେ ଗୁରାଣ୍ଟି ମାଟିରେ ମୁଁ ଉଧେଇ ପାଇଲିନି । ଏକବାର ତଳ ତାଳି ଝାଉଁଳି ପଡ଼ିଲି ।

ଗଛ ଝାଉଁଳି ଗଲେ ଅନେକ ସମୟରେ ମରିଯାଏ । ଅନେକ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ପୁରୁଣା ଝାଉଁଳାପତ୍ର ଶୁଷ୍କଯାଇ ଝଢ଼ିଯାଏ । ତା' ସ୍ଥାନରେ ନୂଆପତ୍ର ବାହାରେ । ପୁଣି ଗଛ କେନା ମେଲେ । ଆଶା ହୁଏ, ଚିକିଏ ପାଣି ତାଳି ତାର ହେପାଇତ ଦେଲେ ଗଛଟା ପୁଣି ପଲ୍ଲୁବି ଉଠିବ । ପତ୍ର ପୁଲ ଫଳ ସମଦରେ ତଳତଳ ହୋଇ ତାର ପୂର୍ବରୂପ ଫେରି ପାଇବ ।

ଶୁରାଷ୍ଟି ସ୍କୁଲରେ ମାସେ ପଦର ଦିନ ରହିବା ପରେ ପରେ ଭାଷଣ ସ୍ଥାୟବିକ ଦୁର୍ବଳତାର ଶିକାର ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ମତେ କିଛି ଭଲ ଲାଗିଲାନି । ଭାତ ଖାଇ ବସିଲେ ବାତି ଆସେ । ରାତିରେ ନିଦ ପ୍ରାୟ ହୁଏନି । ମୁଁ ଓ ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଫକୀରଚରଣ ପଞ୍ଜନାୟକ ଆମେ ଦି' ଜଣ ସ୍କୁଲର ଅପିସ ଘରେ ଶୋଇ । ଫକୀର ବାବୁ ଖାଇ ସାରିଲା ପରେ ନିଘୋଡ଼ ନିଦରେ ଶୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ମୁଁ ଆଖି ଦୁଇଚାକୁ ଦୁଇ କରି ଶେଷରେ ପଡ଼ିଥାଏ । ଅପିସ ଘଣ୍ଟା ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବାଙ୍ଗି ଉଠେ । ଏଗାର, ବାର, ଏକ, ଦୁଇ, ତିନି । ମୁଁ ଏପାଖ ସେପାଖ କଢ଼ ଲେଉଚାଇ ହେଉଥାଏ । କାହିଁକି ଚିକିଏ ନିଦ ହଉନି ବୋଲି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥାଏ । ଶାତ ଦିନ ରାତି । ଦୁଆରଚା ପିଗାଇ ବାହାର ବାରଘାକୁ ଆସେ । ବାଲଟିରୁ ପାଣି ଆଣି ମୁଣ୍ଡରେ ମାରି ହୁଏ । ତା'ପରେ ଆସି ଶୋଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । କାହିଁକି ମୋଟେ ନିଦ ଆସିବ ? ଫକୀରବାବୁ ନିଦରେ ଶୋଇ ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରୁଥାଆନ୍ତି । ଅନ୍ତତଃ ଘଣ୍ଟାଏ ବା ଅଧୟକ୍ଷାଏ ମୋର ସେପରି ଚିକିଏ ନିଦ ହୁଆନ୍ତା ବୋଲି କେତେ ବିଚାରେ । ନୈଶିତ୍ୟ ଯେଉଁଠି ନାହିଁ ନିଦ ସେଠିକି କେଉଁଠୁ ଆସିବ ? ସକାଳ ହୁଏ । ଶେପରୁ ଉଠେ । ମୁଣ୍ଡଟା ଭାରି ଭାରି ଲାଗେ । ବୁଲାଇ ହୁଏ । ଗାଧୋଇ ଆସି ଲୁଗାଟା ଦର ତିପୁତ୍ରା କରି ଚରକି କି ବେଞ୍ଚ ଉପରେ ଥୋଇ ଦେଇ ଲାଆକିନା ଶେଷରେ ପଡ଼ିଯାଏ । ସେଇ ଅର୍ଦ୍ଧଜାଗରଣ ତହିଁଲ ଅବସ୍ଥା ।

ଥରେ ଗାଧୋଇ ଆସି ମୁଁ ଶେଷରେ ମୁଁହଁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ିଯାଇଛି । ମୋର ଦରଚିପୁତ୍ରା ରାତିପିଶା ଲୁଗାଟା ଅପିସ ଚଉକି ଉପରେ ପଡ଼ିଛି । ସେଥରୁ ପାଣି ଚିକିଏ ଚିକିଏ ନିଗିତୁଚି । ଫକୀର ବାବୁଙ୍କ ଆଖ ପଡ଼ିଲା ସେଇ ଲୁଗାଟା ଉପରେ । ଫକୀର ବାବୁ ଶାତ, ଶିଷ୍ଟ, ଧୀର ପ୍ରକୃତିର ଭଦ୍ରଲୋକ । କିନ୍ତୁ ଚିକିଏ ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲେ - ଦେଖ ତ୍ରିପାଠୀ ବାବୁ କେଡ଼େ Careless, ଗାଧୋଇ ଆସି ଲୁଗାଟାକୁ ଏଇଠି ଫକାଇ ଦେଇଚନ୍ତି, ଶୁଖାଇବାକୁ ନାହିଁ ।

ସେ କାହିଁକି ଯେ କୌଣସି ଲୋକ ଏଥରେ ବିରକ୍ତ ପ୍ରକାଶ କରି ସେପରି କହନ୍ତା । ମୁଁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଲୁଗାଟି ନେଇ ଅପିସ ପାଖରେ ଥବା ଭାଲିଯ ଗଛରେ ଶୁଖାଇ ଦେଲି । ମୋର ମନର ଅବସ୍ଥା ସେ ଜାଣିବା ଅବସ୍ଥାରେ ନଥିଲେ ! ସ୍ଥାୟବିକ ଦୁର୍ବଳତାର ରୋଗୀ ମାନସିକ କି' ଯନ୍ତ୍ରଣା ପାଏ, ଫକୀରବାବୁ କାହିଁକି ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଭୁକ୍ତଭୋଗୀ ନ ହେଲେ ଜାଣି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ସୁଲାରେ କାମ କରିବାରେ; ପରୀକ୍ଷା ଖାତା ଦେଖିବାରେ ସେଇ ଅବହେଳା ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ଫକାରବାବୁ ପରେ ପରେ ହୁଏତ ବୁଝିନେଲେ ମୋର ମାନସିକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ୍ୟ ଠିକ୍ ରହୁନି । ସେ ବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ କହନ୍ତି - ଆପଣ ହଠାତ୍ ନିର୍ଯ୍ୟାତିତି ହୋଇ ଆସିବାରୁ ଆପଣଙ୍କର ମାନସିକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ।

ଥରେ ମୋର ପାଞ୍ଚ ଟଙ୍କିଆ ନୋଟ୍‌ଟାଏ ତଳେ ପଡ଼ିଯାଇଛି, ସେ ମତେ ଖୋଜିକରି ଗେଲେ । ମୋର ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ, କେଉଁଠି ମୋର ଟଙ୍କା ପଡ଼ିଯାଇଛି । ତାକର ଧାରଣା ରହିଲା ମୁଁ ବଡ଼ Careless । ଅବଶ୍ୟ ସେ ଧାରଣା ନିତାନ୍ତ ଅଠିକ୍ ନୁହେଁ । ତେବେ ମୁଁ କବି ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ ଯୋଗୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଅନ୍ୟ ମନ୍ଦ ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ମୋର ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ଅନ୍ୟମନସ୍ତା ବିଶେଷ ଭାବେ ବଢ଼ିଗଲା । ମଣିଷର ମାନସିକ ଦୁଷ୍ଟିତା ଆସିଲେ ଘୃଥବୀର ସବୁ କଥା ସେ ଭୁଲିଯାଏ । ଅସ୍ତିତ୍ବ ତଞ୍ଚଳ ହୋଇପଡ଼େ । ଦୂନିଆରେ ତାକୁ କେତେ ଲୋକ କେତେ ପ୍ରକାରେ ସମାଲୋଚନା କରନ୍ତି । ସେ ସବୁ ନୀରବରେ ସହେ ।

ମୁଁ ମୋ' ନିଜ ଜୀବନରେ ତିନିଥର ସ୍ଵାୟବିକ ଦୂର୍ବଲତାର ଉକ୍ତ ଅବସ୍ଥା ଭୋଗ କରିଛି । ସତେ ଏଇଲେ ମରିଯିବି ଏଇପରି ଲାଗେ । ଭାଇନା ମରିଯିବା ପରେ ହଠାତ୍ ହଇଜାରେ, ପରେ ପାରିବାରିକ ଅଶାନ୍ତି ଫୁଲି ଉଠିଲା । ସେଇ ଅଶାନ୍ତି ମନସ୍ତାପ ଭିତରେ ମୁଁ ସ୍ଵାୟବିକ ଭୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି ୧୯୪୩ ମସିହାରେ । ୧୯୩୮ରେ ବୋର ମରିଯିବା ପରେ ମତେ ବଡ଼ ନିଃସହାୟ ଲାଗିଲା । ମନଟା ଉପରେ ଗୋଟାଏ ଆୟାତ ଲାଗିଲା । ସେଥର ବି ସ୍ଵାୟବିକ ଦୂର୍ବଲତା ମତେ ଆକ୍ରମଣ କରିଛି । ୧୯୪୭ରେ ନିର୍ଯ୍ୟାତିତ ଭାବରେ ମୋର ଅକସ୍ମାତ ବଦଳି ହେଲା ଗୁରାଷ୍ଟିକୁ ଖଳିକୋଟରୁ । ନୌଷିନ୍ୟ ମରି ମରିଗଲା । ମନ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ଆୟାତ ଆସିଲା ଫଳରେ ସ୍ଵାୟବିକ ଦୂର୍ବଲତା ମତେ ହତସନ୍ତ କରି ପକାଇଲା । ମୁଁ ଆଗରୁ ଜାଣିଛି ଏଇ ଭୋଗ ଭଲ ହେବା ପାଇଁ ଅସୀମ ସାହସ ଓ ଧୈର୍ୟ ଦରକାର । ଦିତ୍ୟତାରେ ସାରବାନ ଖାଦ୍ୟ ଓ ପୁଷ୍ଟିକର ରସାୟନ ଔଷଧ ଦରକାର । ଗୁରାଷ୍ଟିରେ ଯେତେବେଳେ ମୋର ଏ ଅବସ୍ଥା ଆସିଲା ସେତେବେଳେ ମୁଁ ସାରବାନ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ଆସିଲି । ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳୁ କଞ୍ଚା ଅଣ୍ଟା, କଟି ବା କ୍ଷୀର ସାଙ୍ଗରେ ଖାଏ । ଦଶଟା ବେଳକୁ ଭାତ, ତାଳି, ତର୍କାରୀ, ଅଧା ଶିଖ ଅଣ୍ଟା ଗୋଟାଏ ଓ କ୍ଷୀର ପାଏ ଖାଏ । ରାତିରେ ଭାତ, ତାଳି, ତର୍କାରୀ; ଘିଆ, କ୍ଷୀର ଓ ଅଣ୍ଟାଭଜା ଖାଏ । ରନ୍‌ପୁରୁଷ ଲେହ । ଦିଲ୍ଲୀରୁ ହାକିମ ଔଷଧ, ଛାଗଳାଦି ଘୃତ ଗୋଟିଏ ସିରପ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଚନ୍ଦିକ, ନିଯମିତ ଖାଏ ।

ସକାଳେ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଭୂଜଗରାଜ ତେଲ ମୁଣ୍ଡରେ ଘଷି ହୁଏ । ସେତେବେଳକୁ ଅଗାଧୁ ବୋଲି ଜଣେ ପିଅନ୍ ଥାଏ । ସେ ବଡ଼ ବେପରୁଆ ମିଞ୍ଚାସର ଯୁବକ । ମୋର ଏ ଦୁର୍ବଳତା ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ସେ କେବଳ ମତେ ସାହସ ଓ ଧୈର୍ୟ ଦେଇଛି ତା' ନୁହେଁ । ପ୍ରତିଦିନ ମୋର ବହୁ ସେବା କରିଛି । ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ମୋ' ମୁଣ୍ଡରେ ଟେଲ ଘଷିଦିଏ । ପଦର କୋଡ଼ିଏ ବାଲଟି ପାଣି କାଡ଼େ, ମୋ' ଉପରେ ଅଜାଡ଼େ । ସାରବାନ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା କରି ମୋ' ପାଇଁ ଆଣିଦିଏ । ପ୍ରତିଦିନ ଏତେ ଏତେ ଗାଧୋଇଲେ ମଧ୍ୟ ମତେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଲସମ କି ସଙ୍କିର୍ତ୍ତ ଧରେନି ।

ଏ ଭିତରେ ମତେ ତିନି ଚାରିଦିନ ଧରି ଜର ହେଲା । ଅଗାଧୁ ସେଇ ଜର ବେଳେ ମୋର ଦେହ ମୁଣ୍ଡ ଘଷି ଦେଇଛି । ପାଖରେ ବହୁ ସମୟ ବସି ରହିଛି । ଆପୁତ୍ର ସ୍କୁଲର ମେହେତର । ସ୍କୁଲକୁ ଲାଗି ତାର ମୁଣ୍ଡ ବଜା ଚାଳର କୁଡ଼ିଆଟିଏ । ଥରେ ରାତି ବାରଟା କି ଗୋଟାଏ ହେବ, ମୁଁ ବଡ଼ ଅବସନ୍ନ ହୋଇପଡ଼ିଲି । ଆପୁତ୍ର ମୋର ଦୁଃଖ ଦେଖୁ ଆପେ ଆପେ ଆସି ମୋର ଗୋଡ଼ ଘଷି ଦେଲା । ଆଉ ମତେ ଜଗି ରହିଲା । ପାଠ ପଢ଼ି ବାବୁ ବୋଲାଇବା ଲୋକ ବହୁତ ଅଛନ୍ତି ଏ ଦୁନିଆରେ । କାହାର ବାନ୍ତି; ଛେପ, ଖଙ୍କାର, ଜର ରୋଗ ଦେଖିଲେ ଆଡ଼େଇ ହୋଇ ଯିବେ ଅସୁକେଇ ହୋଇ । କିନ୍ତୁ ସକଳ ଅସୁନ୍ଦା ନିର୍ବିକାର ଚିତ୍ତରେ ବହନ କରି ପରର ସେବାରେ ଆପଣାକୁ ବିନିଯୋଗ କରିବା ଲୋକ ହେଉଛନ୍ତି ସେଇମାନେ, ଯେଉଁମାନେ ସମ୍ମର ବିଶକ୍ଷକୁ ନିଜ ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ମାଆ ପୁଅକୁ ଅନୁଭବ କଲାପରି । ଏଇ ମାବୃପ୍ରାଣ ଅନୁଭବ ଆସେ ପ୍ରାଣ ଯେତେବେଳେ ଅନ୍ତର ପ୍ରସାରି ଭିତରେ ଗତି କରେ । ଏ ଦୁଇଟି ଅଶିକ୍ଷିତ ଲୋକର ସେବାରେ ମୁଁ ଖାଉଁଲି ଥିବା ଗଛ କେନା ମେଲିଲା ପରି ଜୀବୀ ଉଠିଲି ।

ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ଦିନେ ଶନିବାର ସ୍କୁଲ ସକାଳୁଆ ବସିଛି, ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ସେଇ ଦୁର୍ବଳ ଅବସ୍ଥାରେ ଜାଗରାଜୀ ପଡ଼ାଉଛି । ହଠାତ୍ ଛାତିଟା ଦବି ଦବି ଆସିଲା ପରି ଲାଗିଲା । ମନେ କଲି ହୃଦୟିଷ୍ଟ କ୍ରିୟା ଏବେ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ କି ! ହଠାତ୍ ମନରେ ସାହସ ଓ ବଳ ସଞ୍ଚୟ କରିବା ପାଇଁ ନେପୋଲିଯନ, ରାଣୀପ୍ରତାପଙ୍କ ଗାଥା ସ୍ଵରଣ କରି ନିଜକୁ ନେପୋଲିଯନ ବା ପ୍ରତାପ ପରି ଜଣେ ଅସାଧାରଣ ସାହସା ଯୋଦ୍ଧା ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲି । ଏଇଭାବି ଭାବରେ ଛାତିରେ ବଳ ଓ ସାହସ ସଞ୍ଚୟ କରି ମନଟାକୁ ଜଣେ ବୀରପୁରୁଷ ଭାବରେ ଠିଆ କରାଇ ନେଲି । ଦୁର୍ବଳତା ଚାଲିଗଲା । ବୀର ବିକ୍ରମରେ ପଦ ଚାରଣ କଲି । ଶ୍ରେଣୀ ଘଣ୍ଟା ବାଜିବା

ଏରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ବୈଠକ ଘରକୁ ଆସିଲି । ବେଶ ସ୍ଵପ୍ନ ଅନୁଭବ କଲି ଯଦିତ
ଦୂର୍ବଳତାର ବହୁ ଅଂଶ ଅପସାରିତ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ ।

ଦୁଃଖ, ବିପଦ, ଦୂର୍ବଳ ମୁହଁର୍ଗରେ ପ୍ରାଣରେ ଘୋର୍ଯ୍ୟ, ସାହସ ଓ ଶକ୍ତି ସଞ୍ଚୟ କରି
ଘୁଣି ନବ ବିକ୍ରମରେ ଜାଗି ଉଠିବା ପାଇଁ ବୀର ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଗାଆ ରସାୟନ
ଅଶ୍ରଦ୍ଧା ବଳି ବେଶ କାମ ଦିଏ, ଜୀବନରେ ଏହା ମୁଁ କେତେଥର ଅନୁଭବ କରିଛି ।

ସେଇଦିନ ଠିକ୍ ଏଗାରଟା ପୂର୍ବରୁ ଟିକିଏ ଦୂର୍ବଳତା ଓ ଭୟକୁ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ
ମୋ' ସ୍ବାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସାଜେ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସନେଟ୍ ଲେଖୁ ପକାଇଲି ।

“କବିର ଏ ସିଦ୍ଧି ବାଣୀ
ମନେ ରଖ ଆଗୋ ସତୀ
ଆଗୋ ପତିତ୍ବୁତା !
ତୁମରି ଏ ସାମନ୍ତ ସିନ୍ଧୁର
ଜଳେ ଯାହା ଦାଉ ଦାଉ
ପୃଥିବୀରେ ନାହିଁ କା'ର ହାତ
ନିମିଷକେ କରି ଦେବ ଦୂର !

ଏ କବିତାଟି ଲେଖିବା ପରେ ଗୋଟାଏ ଗଭୀର ଆମ୍ବିଶ୍ଵାସ ଆସିଲା, ମୋର
ଏଇଲେ ମୃତ୍ୟୁ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଭୟ କରିବାର କାରଣ ନାହିଁ । କବିତାଟି ଲେଖ
ଚାରିଥର ପଡ଼ିଦେବା ପରେ ସମସ୍ତ ଭୟ ଚଲା ମେଘ ପରି କୁଆଡ଼େ ଅତର୍ଜାନ
ହୋଇଗଲା । ଛାତିରେ ସାହସ ଓ ଡେଂରେ ଗୋଟାଏ ଆମ୍ବିଶ୍ଵାସର ହସ ପୁଟିଉଠିଲା ।

ଆମ୍ବିଶ୍ଵାସ ଜୀବନର କି' ଫରମ ସଂପଦ । ଏଇଟିକି ହରାଇ ବସିଲେ ମଣିଷ
ନିଜକୁ କେଡ଼େ ପରାଜିତ, ଅସହାୟ, ଦୂର୍ବଳ ମନେ କରେ ।

ଏତେ ଉପଚାର ଭିତରେ ମୋର ସ୍ଵାୟବିକ ଦୂର୍ବଳତା ଆସେ ଆସେ କମି କମି
ଆସିଲା । ମୁଁ ସେ ବର୍ଷ ଗାଁକୁ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ହୁଟାରେ ଆସିଲା ବେଳକୁ ମୋ' ଦେହ ଓ ମନର
ସାମ୍ବୁଦ୍ଧି ଦେଖୁ ମୋର ଆମ୍ବାୟସଜନ ଅବାକୁ ହୋଇଗଲେ । କିନ୍ତୁ ତେଲ ଘଷି ଘଷି
ମୁଣ୍ଡଟା ପ୍ରାୟ ଚନ୍ଦା ହେବା ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସି ଯାଇଥିଲା । ମୋର ସ୍ବା ସବୁବେଳେ
ଗାଁରେ ଚାହିଁ ବସିଥାଏ ମୋର ସାମ୍ବୁଦ୍ଧି କିପରି ଅଛି ଜାଣିବାକୁ । ମୁଁ ପ୍ରତି ସପ୍ରାହରେ
ଘରକୁ ଚିଠି ଦେଉଥିଲି; କିନ୍ତୁ କାଳେ ମୋ' ସ୍ବା ଅଧ୍ୟେର୍ୟ ହେବେ, ସେଥିଲାଗି

ମୋର ସଙ୍କଟାପକ୍ଷ ଅବସ୍ଥାରେ ଏତେବା ବିବରଣୀ ତାଙ୍କୁ ଜଣାଉ ନଥିଲି । କିନ୍ତୁ ମୋ' ଦ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ କି' ଉପଚାର ଉଚିତରେ ମୁଁ ଦିନରାତି ସୁହୃଦ ଗୁରାଣ୍ଡି ଅଞ୍ଚଳରେ ଚାଲିଚାଲି ତାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଭାସ ପ୍ରାୟ ଦେଉଥିଲି । ତହିଁରୁ ସେ ସେଇ ପଲ୍ଲୀ କୁଟୀର କୋଣରେ ରହି ଅନୁମାନ କରି ନେଇଥିଲେ ମୋ' ମନ୍ତ୍ରିଷ୍ଠର ଦୁର୍ବଳତା କେତେ ଭାଷଣ ଆକାରରେ ଥିବ । ନାରୀ ଜାତିର ଅନୁମାନ ଅନେକ ସମୟରେ ଠିକ୍ ହୁଏ । ମୋ' ସା ଚାରି ମାସ ପରେ ଗ୍ରାମୀ କୁଟୀରେ ମୋର ଭଲ ଦ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଦେଖି ଟିକିଏ ଉଲ୍ଲୁଚିତ ହୋଇଥିବେ । କିନ୍ତୁ ମତେ ଦେଖି କହିଲେ ତୁମ ଦେହ ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ଭଲ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସିଛି ସତ, କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଟିକିଏ କଳା ପଡ଼ି ଯାଇଚ ।

ମୁଁ ହସି ହସି କହିଲି - ମୁଁ ଟିକିଏ କଳା ପଡ଼ିଯାଇବି ବୋଲି ତୁମେ ଟିକିଏ ଶ୍ଵେତ ହୋଇପାର ହୁଏତ ମୁହଁର୍ବକ ପାଇଁ ଆଉ ଏ କଳା କିନ୍ତି ସମୟ ପରେ ଚାଲି ଯାଇପାରେ, ଦେହର ପୂର୍ବ ବର୍ଷ ଫେରିପାରେ । ଫେରି ପାରିବ ନିଶ୍ଚୟ କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ କଳା ତୁମେ ଅସରତି ଲୁହ ଦିନ ରାତି ଦେଖୁଆନ୍ତ, ସେ ଅନେକକଳା ସମ୍ବ୍ରଦରେ ମୁଁ ଉବେଳ ହୁବେଳ ହେଉଥିଲି, ସେଥିରୁ ଯେ ପାରି ହୋଇ କୁଜକୁ ଆସି ପାରିବି ।

ସେ ଅବାକ୍ ହୋଇ ଲୁହରେ ଛଳଛଳ ଆଖରେ ମତେ ଚାହିଁ ରହିଲେ ଆଉ କହିଲେ - ମୁଁ ଦିନରାତି ଦିଅଁକୁ ଜଣାଉ ଥାଏ, କିମିତି ତୁମ ଦିହ ଭଲ ହୋଇଯିବ ।

ମୁଁ କହିଲି - ତୁମର ଧର୍ମପ୍ରାଣତା ଓ ନିଷା ମତେ ବଞ୍ଚାଇ ପାରିବି, ସାବିଦ୍ରୀ ସତ୍ୟବାନଙ୍କୁ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଦେଲାପରି ।

|| ପଞ୍ଚଚାଳିଶି ||

ଗୁରାଣ୍ଡି ଜୀବନ

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ସେହର ବିଶ୍ୱମର !

ତା ୧୪ | ୧୦ | ୭୪

ତୁମେ ଗୁରାଣ୍ଡିରେ ଥିଲ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଗୁରାଣ୍ଡିରେ ତୁମରି ସହିତ ରହି ଶିକ୍ଷକତା କରି କରି ଆସିଛି, ପ୍ରାୟ ଦୁଇବର୍ଷ କାଳ । ଚାରିଆଡ଼େ ଶ୍ୟାମାୟମାନ ବନ ପର୍ବତ, ପାହାଡ଼ ପ୍ରାତିର, ମଣିଞ୍ଜେ ବିଶାଳ ଉର୍ବର ବିଲ ମାଳ । ତା'ରି ଉଚିତରେ ଗୁରାଣ୍ଡି ଗାଁଟି କେଉଁ ସୁହୃଦ ଯୁଗରୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଣ୍ଡ ଚେକି ଠିଆ ହୋଇବି ନିଜର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ନିଜର ଜାତୀୟ ପରମରା ସମସ୍ତ ବଜାୟ ରଖି ଚାରିଆଡ଼ର ତେଲୁଗୁଭାଷା ଗାଁ ମାନଙ୍କ ଉଚିତରେ ।

ଜାତିପ୍ରାତି ଗଭାରରୁ ଗଭାରତର ନହେଲେ ଜାତିର ଏକ୍ୟ ମରିଯାଏ, ଏବଂ ଜାତୀୟତା ନିଷିଦ୍ଧ ହୋଇଯିବାର ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ବନ୍ଧା ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଏ' ସ୍ଥାନର ଅଧିକାରୀ ବଳୁଆ ବା ଦଳପତି ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ସ୍ଵଦେଶ ସ୍ଵଧର୍ମପ୍ରାତି ଏତେ ବଳବତ୍ତର ଯେ ଏମାନଙ୍କର ଜାତୀୟତା ମରିଯିବା ତ ଦୂରର କଥା, ବାହାରର ପ୍ରଭାବ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ କରି ପାରିନି । ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବଳୁଆ ପୁରୁଷ ଓ ନାରାମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି ଯେ ଏମାନଙ୍କ ଭାଷାରେ ଚାଲି ଚଳନରେ ପୋଷାକପଡ଼ୁରେ ଖାଦ୍ୟପେଯରେ କର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରରେ କର୍ମ ନିଯନ୍ତ୍ରଣରେ ଓଡ଼ିଆ ଘରର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ବରାବର ଦେଖାଯାଏ । ସୁଦୂର ଅତୀତରେ ଏଇମାନେ କାହିଁ ଅଭିଯାନରେ ଯାଇଥିଲେ କାହିଁ ଏବଂ ଜୟଯାତ୍ରା କରି ଫେରିବା ବେଳେ ଏହଠି ରହି ଯାଇଛନ୍ତି । ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେ ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବଳୁଆ ପୁରୁଷ ଓ ନାରାର ଚାହାଣୀରେ ବାରଦର ମହିମା ପ୍ରକଟିତ ।

ଏମାନଙ୍କର ଏକ୍ୟ ଆଶ୍ୟକଳନକ । ଗୋଟିଏ କଥା କହିବାକୁ ଚାହିଁଲେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମିଳିମିଶି କରିଯିବେ । ଏମାନଙ୍କର ସଂଘବନ୍ଧତା ଏତେ ସୁଦୃଢ଼ ଯେ ପାରଳା ରାଜା ଏ ଗାଁର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଡରି କରି ଥାଆନ୍ତି । ଜାତି ପାଇଁ, ମହତ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ନିଆଁକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିବା ସାହସ ବଳୁଆ ମାନଙ୍କ ଅଛି ମନ୍ଦାଗତ ସଂପର୍କ । ବଳୁଆମାନଙ୍କର ଶାରୀରିକ ଶ୍ରୀ ସଂପଦ ଅନନ୍ୟ ସାଧାରଣ । ଦେଖୁବାକୁ ତମ୍ଭା କାଠିପରି ଗୋରା ଏବଂ ଦେହରେ ଅମିତ ଶକ୍ତି । ବାଣିଜ୍ୟ, ବ୍ୟବସାୟ, କୃଷି, ଶିକ୍ଷା, ସକଳ ଦିଗରେ ଏମାନେ ବେଶ୍‌ଧୂରନ୍ତର । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେହି କୁମୁଟି ବା ମାରୁଆଡ଼ି ସେମାନଙ୍କ ଗାଁରେ ବ୍ୟବସାୟ କରିବାକୁ ପଶି ପାରିନାହାଁ ଦଳୁଆ ମାନଙ୍କର ସଂହଚି ଓ ପ୍ରତିପରି ଏତେ ବିଶାଳ । ଉନ୍ନତ, ଉତ୍ସଳ ରୁଚି ସଂପନ୍ନ ସେଇମାନେ, ଆମର ଏଠାକାର ବ୍ରାହ୍ମଣ, କରଣ ପରି ସେମାନେ ସମ୍ମାନିତ ।

ସେମାନେ ଅତିଥିଏ ଦେଖୁଲେ କି ଆଦର ଗୌରବରେ ତାର ଚର୍ଚା କରନ୍ତି । ଶୁଦ୍ଧଶ୍ରାଦ୍ଧରେ, ବିବାହ ବନ୍ଧାପନାରେ, ଦଳୁଆ ଜାତିର କି ଥଳାପର କି ନଥୁଳା ଘରକୁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବରାବର ଖାଇବାକୁ ଡାକନ୍ତି । କାହାର କିମିତି ଅବସ୍ଥାକୁ ନେଇ ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ସେତେ ଭଲ ନ ହୋଇପାରେ କିନ୍ତୁ ଆଗ୍ରହ ଓ ଆନନ୍ଦର ସହ ତାକିବା ଜିନିଷଟା ରହନ୍ତି ।

ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ଏହି କହିବି । ମୁଁ ଦିତୀୟଥର ଗୁରାଣ୍ତି ଆସିକାରୁ ବଦଳି ହୋଇଯାଇଛି, ମୋ ସହିତ ଆସିମାର ସଙ୍ଗାତ୍ମକ କବାନ୍ତ୍ର ଅଛନ୍ତି । ନିତାନ୍ତ ଗରିବ ଘରର ଗୋଟିଏ ବଳୁଆ ଯୁବକ ଆମ ଦି' ଜଣଙ୍କୁ ନମ୍ବାର କରି ତାଙ୍କ ଘରକୁ

ଡାକିନେଲା । ଆମେ ଦି'ଜଣ ପହଞ୍ଚବା ମାଡ଼େ ଆମର ପଦ ଧୋଇ ଦେଇ ପାଦକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇ ଗୋଟିଏ ଆସନରେ ବସାଇଦେଲା । ଗାଇ କ୍ଷାର, ତହିଁରେ ନବାତ ପଡ଼ିଛି ପୂରା ର୍ଗୁସେ ଲେଖାଏଁ । ଆମ ଆଗରେ ଥୋଇଦେଲା । ଘରଟି ଧୂପାକାଠି ଜାଳି ବେଶ ସୁବସିତ ହୋଇଛି । ଫୁଲ ଚହନ ଆମକୁ ଲଗାଇ ଦେଲା । ଦେଖୁଳି ତାର ଗୋଟିଏ ଅପାରୁଆ ଯୁବତୀ ଝିଅ ଘରର ଗୋଟିଏ କୋଣରେ ଠିଆ ହୋଇଛି, ସିଏ ନମସ୍କାର କଲା । ଛୋଟ ଛୋଟ ପିଲାଶୁଢ଼ିକ ଆସି ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିଲେ ଆମରି ପାଦଚଳେ । ଆମେ ବନ୍ଧୁ ଦି'ଜଣ ତାରି ପରିବାରର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆଶାର୍ବାଦ କଲୁ ଏବଂ ଆନନ୍ଦରେ ଅଭ୍ୟର୍ଥତ ହୋଇ ଆସିଲୁ । ସେଇ ସରଳପ୍ରାଣ ବଳୁଆ ଯୁବକଟିର ଏ ଆତିଥ୍ୟ ଏ ହୃଦୟ ଭିତରେ ମୋର ସୁନାର ଗାରପରି ରହିଛି । ଆତିଥ୍ୟତାରୁ ଜାଣିହୁଁଏ, ମାନବିକତାର ମୋହନ ବିକାଶ କେତେଦୂର ପୁଣିଷ୍ଠିତି । ଆମକୁ ଅଧିବାକୁ ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ଆସିଲା । ଫେରିଲାବେଳେ କେଡ଼େ ବିନମ୍ବ ଭାବରେ କହିଲା - ଆଜା । ଆପଣ ଚିକିଏ ଆଶାର୍ବାଦ ରଖୁଥାନ୍ତୁ ଏଇ ଗରିବ ପରିବାର ଉପରେ ।

ସେ ନିତାନ୍ତ ଗରିବ ଓ ସେତେ ଶିକ୍ଷିତ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଣର କେଉଁ ଗଭାର ତଳେ ଜୀବନର କି ମୋହନ ଉସ ରହିଛି ତାର ।

ଯେଉଁ ଜାତି ଅନ୍ୟକୁ ଆନନ୍ଦ ଦେଇ, ସନ୍ନାନ ଦେଇ, ଗୌରବ ଦେଇ ପୂଜା କରିପାରେ ଏବଂ ତା'ରି ଭିତରେ ଗଭାର ସନ୍ତୋଷ ପାଏ ସେ ଜାତିର କି ଗାରିମାମୟ ଅତିଥ୍ୟ ରହିଛି । ବୀର ବଳୁଆ ଶଶୀଯତ ଜାତିର ଆତିଥ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଆନ୍ତରିକତା ଦେଖୁଳି ସେବିନ, ମୁଁ ସେଇ ଆନ୍ତରିକତା ପାଖେ ଲାଞ୍ଚ ପଡ଼ିଲି । ତାର ଆମ ପାଖେ କିଛି ହଁ ସ୍ଵାର୍ଥ ନଥିଲା ।

ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଵେଚ୍ଛ ସହାନୁଭୂତିରେ ମୁଁ ବହୁବାର ମୁଗ୍ଧ ହୋଇପଡ଼ିଛି, ମୁଁ ଗାଁରୁ ଫେରିଲାବେଳେ ଗୁରାଣ୍ତିରୁ ଦୁଇ ମାଇଲ ଦୂର ଗୋସାଣି ଗାଁ ପାଖେ ଓହ୍ଲାଏ । ସେଥୁ ଓହ୍ଲାଇ ଦୁଇ ମାଇଲ ଚାଲିଚାଲି ଯାଏ ଗୁରାଣି - ଗୋସାଣି ଗାଁ ତା'ପରେ ବାଟରେ ପଡ଼େ । ମହାଦେବପୂର ଗାଁ, ତା'ପରେ ପଡ଼େ ଗୁରାଣି । ଏଇ ତିନି ଗାଁର ଲୋକେ ମାତେ ଦେଖି ବାଚ୍ୟାକ ପଚାରୁଥାନ୍ତି - ଆଜା, ଗାଁରୁ ଫେରିଲେ ? ଗାଁରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ଦେହପା କିମିତି ଅଛି ?

ଅତରତେ ସେଇ ଦୁଇମାଇଲ ରାଷ୍ଟା ରିତରେ ମୁଁ ପଚାଶ ଶାଠିଏ ଲୋକ କି' ଶିକ୍ଷିତ, କି' ଅଶିକ୍ଷିତ, କି' ପୁରୁଷ କି' ନାରୀ ସମସ୍ତଙ୍କ କଣ୍ଠରୁ ଏଇ ସହାନୁଭୂତିର

ବାଣୀ ବହୁବାର ଶୁଣିଛି । ଅନ୍ୟ ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ମୁଁ ଚାକିରୀ କରିଛି, କିନ୍ତୁ ଏତେଟା କାହାରୁ ଶୁଣିନି । ଆଜି ହୁଏତ ଚାରିବର୍ଷ ପରେ ଦେଡ଼ଶ' ମାରଳ ଦୂରରେ ରହି ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ସେଇ କଣ୍ଠ ସ୍ଵର ଶୁଣିପାରୁଛି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁ ଦେଖି ପାରୁଛି କଷନାର ଆଖରେ । ଯେଉଁ ଗାଁକୁ ଯାଇଛି, ଯାହା ଘରକୁ ଯାଇଛି, କିଏ ଆଖୁ ଦୋରୁଆ ପିଇବାକୁ ଦେଇଛି, କିଏ ତା' କପେ ବଢ଼ାଇ ଦେଇଛି, କିଏ ବା ପାନ ଦି'ଖଣ୍ଡ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଛି । କେଉଁଠାରୁ ରିକ୍ତ ହସ୍ତରେ ଆସିନି । ଅଥବା ସମସ୍ତ ଲୋକ ପ୍ରାୟ ଅଶିକ୍ଷିତ, ଖଣ୍ଡାୟତ ବା ଚଷା ପୁଣି ଯେବେ କାହା ଘରକୁ ଯାଇ ପାରେନି, ସିଏ ମନଦୃଶ କରିଛି । “ମାସ୍ତରବାବୁ ଆମ ଘରକୁ ଟିକିଏ ଆସି ପାରିଲେନି ?”

କି' ଧନୀ, କି' ଦରିଦ୍ର, କି' ଅଶିକ୍ଷିତ, କି' ଶିକ୍ଷିତ ସମସ୍ତଙ୍କର ଏତେ ସଦାବ, ଏତେ ଆଦର ଦେଖିଲେ ମନେହୁଏ ମୁଁ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ସ୍ଵପ୍ନପୁରୀ ଭିତରେ ବୁଲୁଛି ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ବଳୁଆ ଲୋକ ନିଜକୁ ରଯତ ବା କୃଷକ ବୋଲି ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରେ । ବିଲ ବାଡ଼ିରେ କାମ କରିବାରେ ସେମାନଙ୍କର କି' ଆନନ୍ଦ । ମୁଁ ଥରେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଡ଼ାଉଛି, ସ୍କୁଲର ଝରକା ପାଖକୁ ଦିଶୁଛି ପ୍ରାୟ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ହାତ ଦୂର ଧାନ କିଆଗା । ବର୍ଷା ଚୋପା ଅନବରତ ପଡ଼ୁଛି । ଦଳୁଆଣୀ ସ୍ବୀ ଲୋକ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଜଣ ଗୋଟିଏ କିଆରୀରେ ଧାନ ରୋତର୍ତ୍ତ ଏବଂ ଗାତ ଗାଉଚନ୍ତି ରାଜିଣୀଧରି ।

କେତେ ଘୋଡ଼ାହାତୀ, କେତେ ପାଇସ୍ତାତି

ଡୋହରି ବାପର ଥିଲା ।

ଗଲାବେଳେ ବାବୁ ଗୋବିନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରରେ

ଛିଡ଼ା ପଲଙ୍କରେ ଗଲା ।

ମୁଁ ପାଠ ପଡ଼ାଇବା ଛାଡ଼ିଦେଇ ନାରୀ କଣ୍ଠର ସେଇ ପ୍ରାଣ ପରିଷ୍ଫେତ ଗୀତକୁ କାନଦେବରି ଝରକା ପାଖେ ଶୁଣିବାକୁ ଲାଗିଲି । କର୍ମର କଠୋରତାକୁ ନାରୀ ସଙ୍ଗତର ମୋହନ ମାଧୁରୀରେ ରସାଶିତ କରିଚାଲେ ଏଥୁ । ଦିଲ୍ଲୀର କେଉଁ ମସଜିଦରେ ପରା ଲେଖା ହୋଇଛି ସ୍ଵର୍ଗ ଯେବେ କେଉଁଠାରେ ଥାଏ ତେବେ ଏଇଠାରେ ଏଇଠାରେ । ମୋର ମନେ ହେଲା, ଜୀବନର ମିଠା ଯେବେ କେଉଁଠାରେ ଥାଏ ତେବେ ଏଇଠାରେ ଏଇଠାରେ ।

ଏଠି ନାରୀ ପରଦାର ଅନ୍ତରାଳରେ ରହେନା ଲୁଚିକରି । ତାର ଘର କି' ପରିଷ୍ଫେତ ପରିଛନ୍ତି, ବାସନକୁସନ ଗୁଡ଼ିକ କି' ନିର୍ମଳ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘରେ ଗୋରୁ ଗାଇ, ପ୍ରତ୍ୟେକ

ଘରେ ଧାନ ଚାଉଳ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିଶ୍ରମୀ । ପରିଶ୍ରମ କରି କିଏ ରୋକ ଉପାସରେ ରହିନି ଦୁନିଆରେ । ସିଏ ପରିଶ୍ରମ କାତର, ତା'ର ଦୁଖ, ତାର ଅଭାବ ସବୁଠ ବେଶୀ ।

ନାରୀର ପରିପୁଷ୍ଟ ଗୌରକାନ୍ତି ଯୌବନ ଏବଂ ପୁରୁଷର ତେଜ, ବଳ, ବାୟ୍ୟ ଓ ଏମାନଙ୍କର ସାମାଜୀନ କର୍ମ ତ୍ୱରତା ଘରେ, ବାହାରେ, ବାଢ଼ିରେ ଏ ସ୍ଥାନକୁ ଜୀବତ କରି ଟେକି ରଖୁଛି କାଳ କାଳ ଧରି । ଚାଷୀ ଘରର ଲୋକ ଏମାନେ । ଚାଷ ଏମାନଙ୍କର ଜୀବନର ପ୍ରଧାନ ଅବଳମ୍ବନ । ଚାରିଆଡ଼େ ଧାନ, ଆଖୁ, ମୁଗର ଫସଳରେ ଗୁରାଣ୍ତି ଗାଁର ମାଟି ଖଣ୍ଡିକ ହସି ଉଠୁଥାଏ । କେତେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଝିଅ ପିଲାଙ୍କ କଣ୍ଠରୁ ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ପଲ୍ଲୀଗୀତ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଛି ଏବଂ ଅନୁଭବ କରିଛି ଏଇ ଦୋରାଷୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଓଡ଼ିଶା ତାର ପଲ୍ଲୀଗୀତର ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ର୍ୟଶ୍ରୀ ଏମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହି ଆସିଛି ଯଦିତ ଏମାନେ ବହୁ ଦୂରରେ ଓଡ଼ିଶାର ମଧ୍ୟ ଭୂଖଣ୍ଡରୁ ରହିଛନ୍ତି ତେଲୁଗୁ ଭାଷାଭାଷୀ ଭିତରେ । ଏଇ ବଳୁଆ ଖଣ୍ଡାୟମାନେ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଶାର ସୈନିକ ଜାତି । ସୈନିକ ଦେଶକୁ ଶତ୍ରୁ ଆକ୍ରମଣରୁ ରକ୍ଷା କରେ କେବଳ ନୃତ୍ତେ, ସେ ଜାତୀୟ ପରମାଣୁ ମଧ୍ୟ ରକ୍ଷା କରେ ବିଜାତୀୟ ପ୍ରଭାବ ଉପରେ ପଦାୟାତ କରି । ଏଇ ଦଳୁଆମାନେ ନିଜକୁ ରୟତ ବୋଲି ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର ସୈନିକ ଜାତି ବୋଲି ଗର୍ବ କରନ୍ତି । ଜାତୀୟ ଗର୍ବ ଜାତିକୁ କବଚ ପରି ରକ୍ଷା କରେ । ମୁଁ ମୋର ଗୁରାଣ୍ତି ଅବସ୍ଥାନ ଭିତରେ ଏମାନଙ୍କର ଏଇ ଜାତୀୟ ଗର୍ବ ଦେଖୁ ଆନନ୍ଦରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ଏବଂ ଏଇ ଜାତୀୟ ଗର୍ବ ହିଁ ଏମାନଙ୍କର ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ବଜାୟ ରଖିବାରେ ସହାୟତା କରିଛି ।

ଗୁରାଣ୍ତିର ଜନସମାଜ କଥା ପରେ ଗୁରାଣ୍ତି ସ୍କୁଲର ଛାତ୍ର ସମାଜ ମୋ' ଆଗରେ ଡଳଡଳ ହୋଇ ନାଚି ଉଠେ । ଅନ୍ୟ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଛାତ୍ରମାନେ ଶ୍ରେଣୀରେ ବା ବାହାରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଅବମାନନା କରିବାର ବହୁ ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ ମିଳିଛି । ଏଠି କିନ୍ତୁ ତା' ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପ୍ରତି ସ୍ଵେଚ୍ଛା ସମ୍ମାନରେ ଏମାନଙ୍କ ହୃଦୟ ସବୁବେଳେ ଆନନ୍ଦ । ଜଣେ ଛାତ୍ର ସ୍କୁଲ ଛାତ୍ରି ବହୁବର୍ଷ ପରେ ତାର ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ସେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସହିତ ଆଳାପ ନକରି ଛାତ୍ରିବନି । ଜଳଖୁଆ ନ ଖୋଇ ତୁଳା ତୁଳାରେ ଫେରାଇ ଦେବନି । ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସୁଖ, ଦୁଖ, ଆପଦବିପଦ କଥା ନପଚାରି ନାରବ ରହିବନି । ସତେ ଯେମିତି ତା'ରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶୋଣିତ ବିଦୁରେ ତାର ପ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସେ ଆପଣାର କରି ରଖୁଛି । ଓଠରେ ହସ ପୁଟାଇ, ବକୁରେ ମମତାବୋଧ ଛୁଟାଇ, ଭାଷାରେ

ଆନ୍ତରିକତା ନଚାଇ ସେ କଥା କହିବ ସୌଜନ୍ୟର ସହିତ ତାର ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ । ଶିକ୍ଷକର ଆଦେଶ ଲାଗନ କରି ଦେଇ ଯିବାର ଛାତ୍ର ମୁଁ କୃତି ଦେଖୁଥିବି ।

କୌଣସି ଶିକ୍ଷକ ବିଦ୍ୟାୟ ନେଇ ସୁଲଗୁ ଚାଲିଗଲେ, ତାକୁ ସେମାନେ ହୃଦୟ ଭରି ଯଥେଷ୍ଟ ଉପହାର ଦେଇ ଗୋରବ ଓ ଆନନ୍ଦର ସହ ଛାଡ଼ିଛି । ତା' ନକରି ପାରିଲେ ଜୀବନରେ କିଛି ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ଭୁଲ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ବିଚାରନ୍ତି । ଜୀବନ ଯେଉଁଠି ସରଳ ସ୍ଵର୍ଗ, କାଳିମା କନ୍ତୁଷ୍ଠର ଏକ ବିଦୁସ୍ତର୍ଣ୍ଣ କରିପାରିନି, ସେଇଠି ମାନବିକ ଅନ୍ତର ଏକବାର ଅଜାତି ହୋଇପଡ଼େ ।

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଭାଷାର ପ୍ରସାର ପାଇଁ ସେଠି ମୁଁ ‘ଆଞ୍ଜଳି’ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ କରିଛି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ଆଲୋଚନା କରିବା ପାଇଁ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ସଭା କରିଛି ସାଧାନତା ଦିବସରେ । ଓଡ଼ିଆରେ ଦେଶମୁଖୋଧ ଉପରେ ବର୍ତ୍ତତା ଦେଇଛି । ସେଠାରେ ଜନସମାଜ ଓ ଛାତ୍ର ସମାଜ ଏଥରେ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ସହଯୋଗ ଓ ସହାୟତା କରିଛନ୍ତି ।

ଗୁରାଣ୍ତିର ଜନସମାଜ, ଛାତ୍ର ସମାଜ, ଗୁରାଣ୍ତିର ବିଲବନ, ପାହାଡ଼ ପ୍ରାନ୍ତରର ନୈସର୍ଗିକ ଶୋଭା - ଏ ସକଳ ଭିତରେ ବର୍ଷକାଳ ରହି ଆସିଛି ଏବଂ ମୋ ଗୀ ଏଠି ନିକଟରେ ହୋଇଥିଲେ ଏଠା ଛାଡ଼ିଯିବାକୁ ଛାଇବା କରି ନଥାନ୍ତି । ଜୀବନର ପ୍ରୋତ୍ଥ ବୟସରେ ଏତେ ଦୂରରେ ରହିବା ମୋ' ପକ୍ଷରେ ସମ୍ବନ୍ଧର ହେଲାନି । ଖୁବ୍ ସମ୍ବନ୍ଧ ୧୯୪୭ ମସିହା ପୂଜୀ ଛୁଟା ପରେ ମୁଁ ଆସିକା ବଦଳି ହୋଇ ଆସିଲି ଗୁରାଣ୍ତିରୁ । ପୁଣି ୧୯୪୯ ଜୁଲାଇ ମାସରେ ଆସିକାରୁ ବଦଳି ହୋଇ ଆସିଲି ଗୁରାଣ୍ତିକି । ୧୯୫୦ ସେପରେମେର ମାସରେ ଗୁରାଣ୍ତି ଛାଡ଼ି ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଆସିଲି । ଏଇପରି ଗୁରାଣ୍ତି ମାଟିରେ ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଦୂରବର୍ଷ ରହିଛି ।

ଗୁରାଣ୍ତି ହାଇସ୍‌କୁଲରୁ ବିଦ୍ୟାୟ ନେଇ ୧୯୭୦ରେ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଆସିଲି । ସେ ବିଦ୍ୟାୟର ଚିତ୍ର ମୋ' ମନରୁ ନିର୍ଭିନ୍ନି । କେତେ ବିଦ୍ୟାୟ ସଭା ଭିତରେ ସେ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାୟ ସଭା । ମୋ' ଦରିଦ୍ର ଶିକ୍ଷକ କବିର ଜୀବନରେ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦର୍ଶଣ ଓଡ଼ିଶା ଓ ଭରତ ଓଡ଼ିଶାର ପଦର ଶୋହଳଟା ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା କରି ଆସିଛି । କେତେ ସ୍କୁଲରେ ବିଦ୍ୟାୟ ସଭା ମୋ' ପାଇଁ ଆୟୋଜନ କରାଯାଇଛି । କେଉଁଠି ବା କରାଯାଇନି ।

୧୯୭୦ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ମାସ ହେବ । ଗୁରାଣ୍ତିର ସେଇ ସ୍କୁଲ ବାରଣ୍ଡା ଉପରେ ଅଗଣିତ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ମତେ ବିଦ୍ୟାୟ ଦେବା ପାଇଁ ବସିଗଲେ । ମୋ' ବେଳରେ

ପୁଲମାଳ ପକାଇ ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ମୋ' ସମ୍ପର୍କରେ ବଞ୍ଚିତା ଦେଲେ । ଅଗଣିତ ଛାଡ଼ୁଛାଡ଼ୁ କିଶୋର ବୟସର ତରୁଣ ବୟସର ମୋ' ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ନିବନ୍ଧ କରି ବସି ଥାଆନ୍ତି । ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଚାହିଁଥାଏ । ଏମାନେ କିଏ ଆଉ ମୁଁ କିଏ ? ଭାବୁଆଏ । କେତୋଟି ବିନର ବନ୍ଧନ ଭିତରେ ଏମାନେ ମତେ କେତେ ଆପଣାର କରି ଦେଖିବାକୁ, ମୁଁ ଏମାନଙ୍କୁ ମୋ' ବୁକୁର ଶୋଣିତ ବିନ୍ଦୁ ଭିତରେ କିପରି ସାଇତି ରଖାଇ । ଏମାନଙ୍କ ସ୍ଵେଚ୍ଛା, ମମତା, ଆଦର ସମାନରେ ମୁଁ ବୁଢ଼ିଯାଇଛି । ମୋର ନିର୍ଯ୍ୟାତୀତ ଜୀବନକୁ ସେମାନେ ଦିନ ଦିନ ଧରି ଆଦର, ଗୌରବର ମୋହନ ପ୍ରଲେପରେ ପରିସିନ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ବହୁ ଦୁଃଖ ଜୀବନରେ ଭୁଲିଯାଇଛି । ମୋ'ର ଆଖର ଲୁହ ଏଇମାନେ, ଏଇ ନିର୍ବର୍ଗ ସୁଦୂର କିଶୋର ବୟସର ପିଲାଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ଯୋହି ଦେଇବାକୁ । ହତାଶାରୁ ମରୁ ପ୍ରାତର ଭିତରୁ ମତେ କାଢି ନେଇ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଶ୍ୟାମଳୟିନ୍ତ ମରୁଦ୍ୟାନ ଭିତରେ ଠିଆ କରାଇଛନ୍ତି । ମନ୍ତ୍ରିଷ ଦୁର୍ବଳତା ମୋର ଆସିଥିଲା ବେଳେ କେଉଁ ସୁଦୂର ବଣ ପାହାଡ଼ ତଳର ଏଇ ପିଲାଗୁଡ଼ିକ ମୋ' ପାଇଁ ଦେଇବାକୁ ଲହୁଣା ନିଜ ଘରମାନଙ୍କରୁ ଖଣି ପତରରେ ବାନ୍ଧିବାକି, ଯାହା ଖାଇଲେ ମନ୍ତ୍ରିଷ ସୁମ୍ଭୁ ସବଳ ହୋଇ ପାରିବ । ଶ୍ରେଣୀରେ ଶୁଭୁ ଆସନରେ ବସି ପାଠ ପଡ଼ାଇଲା ବେଳେ ମୋ'ର ୪୦ର ଭାଷା ଶୁଣି ଏମାନେ କେତେ ମୁଗ୍ଧ ଚକିତ ହୋଇ ଶୁଣିବାକୁ ଆଗ୍ରହ, ଉକ୍ତଶ୍ଵା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । କାହାର ଦୁଃଖରେ ଅଭାବରେ କେତେ କାହାକୁ ଆଉଁସି ଦେଇବି ବା ସାହାଯ୍ୟ କରିବି । ସେସବୁ ମନେପକାଇ ଏମାନେ ଆଜି ଆଖି ଲୁହରେ ଛଳଛଳ କରୁଛନ୍ତି ।

ଏଇ ବିଦ୍ୟାମଦିରର ବାରଣା ଆଜି ନୀରବ, ନିଷ୍ଠବ୍ଧ । ସବୁରି ମୁହଁଚିମାନ ଶୁଖ ଯାଇଛି । ନିର୍ମଳ ଆଖାତଙ୍କୁ ଲୁହଟିଏ କେତେବେଳୁ ଗଡ଼ିଶଳାଣି କାହାରି ଜାଣିହାନି । ସମସ୍ତେ ଯେପରି ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି - ତୁମେ ଆସନ ଭିତରେ ରହିଥାଏ, ଆମକୁ ଛାଡ଼ିଯାଏ ନାହିଁ । ସତେ ଯେପରି ମୋ'ର ଅଭାବରେ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଃସହାୟ ହେଲାପରି ଲାଗୁଛି ।

କେଉଁ ଦୂର ଆକାଶରେ ଚଢ଼େଇଛି ପରି ମୁଁ ଉଦ୍‌ଦୟିବି ନିମିଷକ ଭିତରେ ତାଙ୍କରି ଆଖି ଆଗରୁ । ତାଙ୍କରି ହାତ ପାହାନ୍ତାରେ ଏଇ ଗଛ ତାଳରେ ବସିଛି ଏଇଲେ । ଆର ମୁହଁର୍ଗରେ ଚାହିଁଲାବେଳକୁ ହୁଏତ ଏଇ ଚଢ଼େଇଟି କେଉଁ ମେଘାଲୋକରେ, କେଉଁ ବଣ ପାହାଡ଼ର ଆରପାରିରେ ମିଶି ଯାଇଥିବ, ତାକିଲେ ତାକ ଶୁଭ୍ରିବନି, ଦେଖିଲେ ଦେଖ ପାରିବେନି, ଖୋଜିଲେ ଆଉ ପାଇବେନି । ଏ ବିଶାଳ ମର୍ମମନ୍ଦିନୀ

ଅନୁଭବ ଆଜି ଏଇ ନିମେଷରେ ସବୁରି କଅଳ୍ପ ହୃଦୟତତ୍ତ୍ଵାକି ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ସର୍ଗ କରୁଛି । ହୃଦୟ କଥା କହି ହଉନି, ଉଷ୍ଣ ଲୋତକ ବିଦୂରେ ଯେପରି ଆମ୍ବପ୍ରକାଶ କରୁଛି ।

ଏଇ କିଶୋର କିଶୋରୀ, ବାଳକ ବାଳିକା ଛାତ୍ର ଓ ଛାତ୍ରୀ ସମାଜକୁ ମୁଁ କି' ସମ୍ବଦ ଦେଇଛି । ଏମାନେ ଆମ୍ବୀଯରୁ ବଳି ପରମ ଆମ୍ବୀଯ ଭାବରେ ମତେ ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି । ଛାତ୍ର, ଛାତ୍ର ପାରୁନାହାନ୍ତି, ଚାହିଁ ଚାହିଁ ପାରୁନାହାନ୍ତି । କଥା କହୁ କହୁ ବୁକୁ ଭିତରେ ରୁଦ୍ଧହୋଇ ଆସୁଛି । ସମସ୍ତଙ୍କ ବୁକୁ ଭିତରେ ମୁଁ ସତେ ଯେପରି ସାଥ, ବନ୍ଧୁ, ସଖା ଶିକ୍ଷକ ପରି ରହିଛି । ଏ ବିଶାଳ ବନ୍ଧନ ଏମାନଙ୍କ ଟିକି ପ୍ରାଣରେ କିଏ ଫୁଟେଇ ପାରିଛି । କାହାର ମୋହନ ଜାଗିତରେ ଏମାନେ ମୋ' ପ୍ରତି ଏତେ ଭଳି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ମୁଁ ଏମାନଙ୍କୁ କେତେ ଲୁହ ବୋଲା ଆଖିରେ ଚାହିଁ ରହିଛି । କିଏ ଜଣେ ଆସି ବିଦାୟ ଶାତିକା ପଡ଼ି ଦେଇଗଲେ, ଲେଖାଟି ବିଶ୍ଵମର ତୁମରି । ମୋ' କାନରେ ସେଇ ପଦିକ ବାଜିଇଥୁବି ।

ତୁମେ ତ କବି ଆଉ
ନଥୁବ ସେତେବେଳେ
ଏ ନଦୀ ପ୍ରାତର ବିଲ ପାହାଡ଼ ମେଲେ
ତୁମରି ବାଣୀ ଆଉ ବାଜିବନାଇଁ ଏଥ
ରାତ୍ରା ବିଲ, ବନ ପାହାଡ଼ ସାମାଉରି ।

କ' ଅନେକ ଶିହରଣ ବୁକୁ ଭିତରେ ଏଇ ପଦିକ ବାଣୀରେ । ରହି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଶିଶୁଟି ପରି ଆଖରୁ ଲୁହ ପୋହୁଆଏ । ମତେ ଠିଆ ହୋଇ କହିବାକୁ ସଭାପତି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । କେତେପଦ କହିଲି । କିନ୍ତୁ କହିବାର କିଛି ନଥିଲା । ଜୀବନ ସହିତ ଜୀବନ ଯେତେବେଳେ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ବନ୍ଧା ସେହି ଭାଷା କାହିଁ ? ଭାଷାରୁ ଭାବର କମନ କି ବିରାଟ । ଜଣକର ଭାଷା ନଥାଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ଭାବର କମନ ଭିତରେ ସେ କି' ସୁଦର । ସେ କି ଅମୃତ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଦେଇଯାଏ ।

ସଭା ସରିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କ ସୃତିକି ବୁକୁ ଭିତରେ ସାଇତି ରଖି ଚାଲିଲି । ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ପିଲାମାନେ ନମସ୍କାର କରି ପଛକୁ ଫେରି ମତେ ଟିକିଏ ଚାହିଁ ଚାଲି ଯାଉଥାନ୍ତି । ସତେ ଆଉ ଦେଖିବେ ନାହିଁ ପରା ।

ତା' ଆରଦିନ ମୁଁ ଗୁରାପି ଛାତ୍ର ଖଲିକୋଟ ଆସିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲି । ସ୍କୁଲର

ମେହେତର ଆପୁତ୍ର କେତେ ନିରୀହ, ସରଳ ଓ କର୍ମପ୍ରବଣ ଲୋକଟିଏ । ମୁଁ ନକହୁ ନକହୁ ମୋର ପେଡ଼ି, ପେଟରା, ଲୁଗାପଟା ଭାରକରି ଧରିଲା । ଦିନ ଏଗାରଟା ହେବ । ସବୁ ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ମେଲାଣି ମାଗି ଆସିଲି । ପିଲାମାନେ ଶ୍ରେଣୀରେ ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଚାହିଁ କହି ପୋଛି ଆସିଲି । “ମନେ ରଖଥିବ, ପିଲେ ଯାଉଚି । ଜୀବନରେ ତୁମେ ମୋର ସବୁ ସମ୍ପଦରୁ ମହାନ୍ ସମ୍ପଦ । ତୁମପରି ସରଳ, ସୁନ୍ଦର ହୃଦୟବାନ ଛାତ୍ର ବନ୍ଧୁ ଜୀବନରେ କମ୍ ଦେଖୁଚି ।”

“ଥାଅ ଯାଉଚି” କହି ଗୁରାଣ୍ତି ଗାଁ ଉପକଣ୍ଠ ନାଳ ପାଖରେ ଥିବା ରାସ୍ତାକୁ ଆସିଲି । ତୁମେ ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ମତେ ଗୋପାଣି ଗାଁ ବସ୍ତ୍ରାଣ ପାଖରେ ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ଆସିଲି ।

ତୁମେ ଦେଖଥିବ ବିଶ୍ୱମ୍ଭର । ମୁଁ ‘ଦି’ ପାହୁଣ୍ଡ ଆଗକୁ ଯାଇଥିବି କି ନାହିଁ, ପଛକୁ ଫେରି ଚାହେଁ ତ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ଶ’ ଦୁଇଶ’ ଛାତ୍ର ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ି ମୋ’ ପଛପଟେ ଧାଡ଼ିବାନ୍ତି ଆସୁଚନ୍ତି ମତେ ଛାଡ଼ିଯିବାକୁ ଗୋପାଣି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ପ୍ରାୟ ଦୁଇମାତଳ ରାସ୍ତା । କବି କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ ଜୟ । ସହକାରୀ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଜୟ - ଏଇ ସ୍କୂଲଗାନ ସେମାନେ ଦେଇ ଦେଇ ଚାଲିଚନ୍ତି ବାଚ୍ୟାକ ଆକାଶ, ପବନ ପ୍ରକଳ୍ପିତ କରି । ମୋର ଚାରିପଟରେ ରହି ସେମାନଙ୍କର ଏଇ ପ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷକଟିକୁ ଗୋଟିଏ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଭିତରେ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇ ଛାଡ଼ି ଆସିବାକୁ କି’ ଅଦମ୍ୟ ବାସନା । ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଆସିଲେ । ଛୋଟ ବୟସର ପିଲାଠୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବଡ଼ ବଡ଼ ପିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ।

ଆକର୍ଷଣ ଯେତେବେଳେ ବିଶାଳ ହୁଏ, ସେ ବନ୍ଧନ ମାନେନା ।

ସେଦିନ ଭାଷାକର ଖରା । ସମୟ ବାରଟା ହବ, ତୁମେ ମୋ’ ମୁଁ ଉପରେ କନାଇତାଟାଏ ଚେକି ମୋ’ ସାଜରେ ଚାଲିଥାଅ । ଏତେ ଏତେ ପିଲା ଅମିତ ବିକ୍ରମରେ ସ୍କୂଲଗାନ ଦେଇ ତୁହାକୁ ତୁହା ଚାଲିଥାଅନ୍ତି । ଖରା ଖରା ପରି ତାଙ୍କୁ ଲାଗିନି ।

ମତେ ଲାଜ ମାତ୍ରଥାଏ । ମୋ’ ପାଇଁ ସ୍କୂଲଗାନ ଦେଇ ମତେ ଗୋଟାଏ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ନେବା ସ୍ଵେଚ୍ଛା, ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇ ମୋ’ ଜୀବନରେ ଏକବାର ଏ ପ୍ରଥମ ଅନୁଭୂତି । ସାମାନ୍ୟତମ ଶିକ୍ଷକ କବିଟିଏ ମୁଁ । ମୋ’ ପାଇଁ ଏତେ ଆୟୋଜନ, ଏତେ ସ୍କୂଲଗାନ କାହିଁକି ? ବିଚାରୁଥାଏ । ତୁମକୁ ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ହୁଏତ କହିଥିବି; ଏଥରୁ ଏତେ ସ୍କୂଲଗାନ ନ ଦେବାପାଇଁ । ପ୍ରାୟ ପଞ୍ଚଚାଲିଶି ମିନିଟ୍ ଭିତରେ ମୁଁ ପହଞ୍ଚିଲି

ଗୋପାଣି ଗଁ, ଯେଉଁଠି ପାରଳା - ହୃଦୟର ବସ ଠିଆ ହୁଏ ଦୂର୍ଗା ପର୍ବତର ପାଦତଳେ ।

ପାରଳା ବସ ଆସିଲା । ମତେ ଗୋଟିଏ ସୁବିଧାଜନକ ସ୍ଥାନରେ ବସ ଭିତରେ ପିଲାମାନେ ବସାଇ ଦେଲେ । ସମସ୍ତ ପିଲାଙ୍କର ସମ୍ମିଳିତ ନମସ୍କାର, ଚିଠି ଦେବେ ଆଜ୍ଞା ବୋଲି ପ୍ରାଣପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁଗୋଧ । ଦୂରରୁ ସେଇ ସତ୍ତବଦୀତ କଯଁ ଗଛତଳୁ ଆପୁତ୍ରର ପ୍ରଶାନ୍ତ । ତୁମର ଆଖ ଛଳଛଳ ନରା ବିଦାୟ ପ୍ରଣତି, ଦୀର୍ଘ ଦୂରବର୍ଷର ଗୁରାଣ୍ତି ମାଟିର ପ୍ରାଣ ବିମୋହନ କେତେ ସୁଖ, ଦୁଃଖ, ଆନନ୍ଦ ଶୌରବର ସୃତି ସମସ୍ତ ଏ ବୁନ୍ଦୁ ଭିତରେ ଧରି ମୋର ଗନ୍ଧବ୍ୟ ମାର୍ଗରେ ଚାଲିଲି । ପଛକୁ ଟିକିଏ ବସ ଭିତରୁ ଚାହିଁ ଦେଉଥାଏ । ତୁମେ, ଛାଡ଼ୁମାନେ ନିଃସ୍ଵ, ଦରିଦ୍ର, ହୃଦୟବାନ ମେହେତର ପିଲା ଆପୁତ୍ର ଚାଲିଗଲେଣି ନା ମତେ ଚାହିଁ ରହିଚନ୍ତି । ଦେଖୁଥାଏ, ଚାହିଁ ରହିଚନ୍ତି । ବସଟା ସେମାନଙ୍କ ଆଖ ଆତ୍ମାଳରୁ ଲୁଚି ନୟିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଲୁହ ଦି'ଧାର ନୀରବରେ ଆଖରୁ ବୋହିଗଲା ।

ଶତସହସ୍ର ଆଖର ପ୍ରାଣଭରା ଚାହାଣୀ ମତେ ଯେବେ ଚାହିଁ ରହିଛି, ଜୀବନରେ ଆଉ କି ବିପୁଳ ସମ୍ବଦ ପାଆନ୍ତି !

୩ । ଛୟାକିଶି ॥

ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ସ୍ମୃତର ବିଶ୍ଵମର ।

ତା ୫ | ୮ | ୭୭

୧୯୪୮ ମସିହା । ଆସିକା ହାଇସ୍କୁଲ ଛାତ୍ରବାସର ଅବସ୍ଥିତି ସେତେବେଳକୁ ଥାଏ ବଜାର ଭିତରେ । ଅନେକ ରଥ ହାଇସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ । କେବଳ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ ନୁହେଁ ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନେକ ରଥଙ୍କ ଭଲି ନିର୍ଭୀକ, ତେଜସ୍ଵୀ ଓ ଆନଗରିମାରେ ପ୍ରଦାୟ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଖୁବ ଅଛି ଦେଖାଯାନ୍ତି । ତାଙ୍କରି ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ମୁଁ ରହିଲି ଛାତ୍ରବାସର ଉପର ମହଲାରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ କୋଠରୀ ଭିତରେ । ସେଇ ଛାତ୍ରବାସରେ ଅନ୍ତରେ ତିରିଶି ଯାଏ ଛାତ୍ର ରହୁଥିବେ । ତା' ଭିତରେ ଜଣେ ଛାତ୍ର ଥାନ୍ତି, ତାଙ୍କ ନାଁ ପ୍ରମୋଦ କୁମାର ଦାସ । ତାଙ୍କ ଘର ଆସିକାରୁ ପ୍ରାୟ ଦୂର ମାଇଲ ଦୂରରେ ଦେ ଭୂଙ୍ଗ ଗାଁରେ ।

କାର୍ତ୍ତକ ପୂର୍ଣ୍ଣମା । ସୁଲ ବନ୍ଦ ହୋଇଥାଏ । ଛାତ୍ରବାସର ବହୁ ଛାତ୍ର କିଏ ସାଇଦେବରେ, କିଏ ଚାଲିକରି ଗଲେ ଚନ୍ଦ୍ରକଷେତ୍ରର ମହାଦେବଙ୍କ ଦର୍ଶନକୁ । ଆସିକାଟ ପ୍ରାୟ ଚାରି ପାଞ୍ଚମାଇଲ ଦୂର ସେ ସ୍ଵାନଟି । ପ୍ରମୋଦ ମତେ ସାଇକେଲରେ ବସାଇ ଚନ୍ଦ୍ରକଷେତ୍ରର ଦେଖାଇ ଆଣିବେ ବୋଲି ଅନୁରୋଧ କଲେ । ତାଙ୍କର ଏ ଅନୁରୋଧ ମୁଁ ଏହିପାରିଲି ନାହିଁ । ଚନ୍ଦ୍ରକଷେତ୍ରର ଦର୍ଶନ କରିଯାରି ଆମେ ଫେରିଲୁ ଆସିକା, କିନ୍ତୁ ବାଟରେ ତାଙ୍କ ଗାଁ ପଡ଼େ । ପ୍ରମୋଦ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ମତେ ତାକି ନେଲେ ।

ପ୍ରମୋଦ ତାଙ୍କ ବୋଉର ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପୁଅ । ନନା ମରିଯାଇଚନ୍ତି ବହୁ ଦିନରୁ । ଘରେ ଅଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ବିଧବା ବୋଉ । ପ୍ରମୋଦଙ୍କର ଗୋପାଇଁ ବାପା ଅଛନ୍ତି । ସେ କିନ୍ତୁ ପ୍ରମୋଦ ଓ ପ୍ରମୋଦ ବୋଉକୁ ବହୁ ଦିନରୁ ଭିନ୍ନ କରି ଦେଇଚନ୍ତି ସାମାନ୍ୟ ଜମି ଆଉ ଘର ଖଣ୍ଡେ ଦେଇ । ପ୍ରମୋଦ ତାଙ୍କ ବୋଉଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ସମଦ । ସ୍ଵାମୀ ମରିଯିବା ବାସୀ ସେ ପ୍ରମୋଦ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି । ପ୍ରମୋଦ ପାଠଶାଳ ପଢ଼ି ମଣିଷ ହବ - ଏ ଭବିଷ୍ୟତ ଆଶା ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଦାପକୁ ଜାଲି ରଖନ୍ତି । ଦୁଆର ଆତ୍ମଆଳରେ ଠିଆ ହୋଇ ପ୍ରମୋଦଙ୍କର ବୋଉ ବଡ଼ କରୁଣ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ ମତେ, “ପୁଅ । ପ୍ରମୋଦ ତୁମକୁ ଲାଗିଲା । ତାର ନିଜର ହୋଇ କେହି ନାହିଁ । ବାପା ନଥବା ପିଲା ଦୁନିଆରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଠିଆ ହେବା କେତେ କଷକର, ମୁଁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଛି । ତୁମକୁ ମୋର ଏତିକି ଅଳି ସେ କିମିତି ମାଟ୍ଟିକ ଖଣ୍ଡିକ ପାଶ କରିବ । ତୁମର ଚେଷ୍ଟାରେ ସେ ମଣିଷ ହୋଇ ଚାଲିବ ।” ଏତେ କହିଲାବେଳେ ତାଙ୍କର ଆଖ୍ଯ ଲୁହରେ ଓଦା ହୋଇ ଆସୁଥିଲା ।

ଜଣେ ଅପରିଚିତା ବିଧବା ନାରୀର ଏ ଅନୁରୋଧ ମୋ’ କବି ପ୍ରାଣକୁ ଚହଳାର ଦେଲା । ପ୍ରମୋଦଙ୍କର ଜୀବନ ନରକାର ମଙ୍ଗ ମୁଁ ଠିକ୍ ବାଟକୁ ମୋଡ଼ିଦେଇ ପାରିବି ବୋଲି ତାଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲି । ସେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଯେତେବେଳେ ଆନ୍ତରିକତାର ବଳିଷ୍ଠ ସର୍ବରେ ରଞ୍ଜିତ ହୁଏ । ସେ ଆଉ ସାଧାରଣ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ହୋଇ ରହେନା । ସେ ସାଧନାର ଦୀପ ଶିଖା ହୋଇ ଜଳି ଉଠେ ।

ମୁଁ ଓ ପ୍ରମୋଦ ଆସିକା ଛାତ୍ରବାସକୁ ସେବିନ ସଂଧାରେ ଫେରି ଆସିଲୁ । ମୁଁ ସେବିନରୁ ପ୍ରମୋଦଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତ କିମିତି ଗଢ଼ି ଉଠିବ ସେ ଦିଗରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦେଲି । ପ୍ରମୋଦ ଛାତ୍ରବାସରେ ଥିବା ବେଳେ ଓଳିଏ ଖାଇଲେ ଓଳିଏ ଖାଇବାକୁ ପାଆନ୍ତି

ନାହିଁ । ଅଭାବ ହେତୁ ଉପର ଓଳି ଖାଇବା ବନ୍ଦ କରି ଦିଅଛି । ପ୍ରମୋଦ ପ୍ରତିଦିନ ଅଥବା ନିଯମିତ ଗୁପ୍ତ ଗୁଡ଼ାଖୁ ଘଷନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଯୋତା, ଚପଳ ପ୍ରାୟ ଦଶହଳ ଥିବ । ସେଗୁଡ଼ିକ ମାଜିମୁକ୍ତି ସଫା କରି ରଖନ୍ତି । ଭଲ କନାର ପ୍ରୟାଣ ଜାମା ତିନି ଚାରିହଳ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ସ୍କୁଲକୁ ବେଶପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଗଲାବେଳେ ହାଜଳିନି ସ୍ନେହ ମୁଖମପଳରେ ମାଖ ଦର୍ପଶରେ ଚେହେରାଟି କିମିତି ଦିଶୁଟି ଦେଖୁ ଯୋତା ମୋଜା ଗୋଡ଼ରେ ଲଗାଇ ଯାଆନ୍ତି । ସତେ ଯିମିତି କେଉଁ ଜମିଦାର ଘରର ପିଲାଟିଏ । ପାନଖୁଲେ ଖାଇବାରେ ପଛାନ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ସହିତ ନିଜକୁ ଡୁଲନା କରି ଦେଖେ ଯେ ମୁଁ ବାହାରର ଏ ଆଡ଼ା କରିବାରେ ତାଙ୍କୁ କେତେ ପଛରେ ପଡ଼ିଛି । ମୁଁ ପ୍ରମୋଦକୁ ପଚାରେ - “ପ୍ରମୋଦ, ଡୁମେ ପାଠ ପ୍ରତି ମନ ଦିଅ । ବାହାରର ଏ ସରକିରେ କାହିଁକି ମାତିଛ ?” ତାଙ୍କୁ ଉଭର ପାଏ, “ଆଜ୍ଞା ଘର ଭିତରେ ଆମେ ଶାଗ ଶାଉରୁ କି ପେଇ ଶାଉରୁ କି ଚିରା ଲେଙ୍କେଡ଼ା ପିନ୍ଧି କାଳ କଟାଉରୁ, କିଏ ଆସି ଦେଖୁଟି ? ଭଲ ପୋଷାକ ପତ୍ର ପିନ୍ଧିଥିବା, ଭଲ ବାଟା ଯୋତା ବାହାରକୁ ବାହାରିଲେ ଆମେ ଯେବେ ହଲେ ପାଦରେ ଲଗାଇଥିବା, ଚାଲିଗଲା ବେଳେ ସ୍ନେହ ପାଉଡ଼ର ଗନ୍ଧରେ ରାସ୍ତା ମହକି ଯାଉଥିବ, ତେବେ ଯିଏ ହେଲେ ଆମକୁ ଚାହିଁବ, ବଡ଼ ଲୋକ ଘର ପିଲା ବୋଲି ଜାଣିବ । ଆମକୁ ସମସ୍ତେ ଖାତିର କରିବେ ।

ପ୍ରମୋଦକର ଏ ସୁଭି ମୂଳରେ କିଛି ହେଲେ ସତ୍ୟତା ନଥିଲା, ତା’ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ଜୀବନର ଏଇ ତରୁଣ ବୟସରେ ପାଠ ଶାଠ ପ୍ରତି ମନ ନ ଦେଇ, ନିଜର ଦାୟିତ୍ବବୋଧ ଅନୁଭବକୁ ନ ଆଣି ସୁଦୂର ଭବିଷ୍ୟତ କଥଣ ହେବ - ଏ କଥା ଟିକି ହେଲେ ଚିନ୍ତା ନକରି ନିଜର ଅବସ୍ଥା ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନରଖୁ ପିଲାଦିନୁ ଏଇପରି ବାବୁଟିଏ ସାଜି ଚାଲିବାର ବାଜ ତାଙ୍କ ମନ ଭିତରେ କିଏ ବୁଣି ଦେଇଛି ଦେଖୁ ମୁଁ ଯେତିକି ଆର୍ଥ୍ୟ ହୁଏ ସେତିକି ଦୁଃଖ୍ୟ ହୁଏ । ଶିକ୍ଷକ ଆସନରେ ବସି ମତେ ତାକୁ ସୁଧାରିବାକୁ ହେବ । ତାର ଦୁଃଖନା ବିଧବା ମାଆର ଅଶ୍ଵବୋଲା ଅନୁଗୋଧକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ ।

ଯିଏ ମହା ସମୁଦ୍ରର ତିରିଶି ହାତ ଦୂରକୁ ଭାସି ପଳାଇଛି, ତାକୁ ହୁଏତ ଉଷାର କରିବା ସହଜ କିନ୍ତୁ ଯିଏ ସମୁଦ୍ରର ସୁଦୂର ଗହାରକୁ ଚାଲି ଯାଇଛି, ସେ ଯେ ଆଉ ଫେରି ଆସି ପାରିବ, ତାକୁ ଯେ ଉଷାର କରାଯାଇ ପାରିବ - ଏଇ ଏକବାରକେ ଅସମ୍ଭବ, ତାର ସେଇଠି ଶେଷ, ସେଇଠି ତାର ଅତିମ ସମାଧ୍ୟ, ସେଇଠି ସକଳ ଚେଷ୍ଟା, ସକଳ ସାଧନା ହାର ମାନିବ ।

ପ୍ରମୋଦ ଏଇ ବିଳାସ ବ୍ୟସନ, ସଉକି ଭରା ମହା ସମୁଦ୍ରରେ ତିରିଶି ଚାଲିଶି ଛାତ ଦୂରକୁ ଯାଇଚନ୍ତି କି ଏକବାର ମଞ୍ଚ ସମୁଦ୍ର ପାର ହୋଇ କେଉଁଠି ବିଳାନ ହୋଇ ଯାଇଚନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଆଉ ଧରି ପାରିବା ସହଜ ନୁହେଁ - ଏ କଥା ମୁଁ ବରାବର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରୁଥାଏ । ଦେଖିଲି, ପ୍ରମୋଦ ଏତେ ଦୂରକୁ ଯାଇ ନାହାନ୍ତି । ଯେଉଁଠିକି ବରତି ଖଣ୍ଡ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲେ, ତାଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ଆଣି ନ ହେବ ।

ପ୍ରମୋଦ ଯେ ନିତାନ୍ତ ଗଧ ଛାତ୍ର ତା' ଏକବାର ନୁହେଁ । ତାଙ୍କରି ମେଧା ଶକ୍ତି ବେଶ ରହିଛି । କେବଳ ତାର ପ୍ରାଣପୂର୍ଣ୍ଣ ବିନିଯୋଗ କରାଯାଇ ପାରିଲେ ସେ ଜଣେ ଉତ୍ସଳ ଛାତ୍ର ଭାବରେ ଫୁଟି ପାରିବେ । ସେ ଭଲ ଖେଳି ପାରନ୍ତି, ଦୌଡ଼ି ପାରନ୍ତି, ସାଇକେଲରେ ମାଇଲ ମାଇଲ ରାଷ୍ଟା ଯାଇ ପାରନ୍ତି । ପାଠ ଦିଗରୁ ଦେଖିଲେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସକଳ ବିଷୟରେ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ପାରି ପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଇଂରାଜୀରେ ତାଙ୍କ ବୟସ ଓ ଶ୍ରେଣୀ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯେତିକି ଆଗୁଆ ହେବା କଥା, ହୋଇ ପାରି ନାହାନ୍ତି । ଶତକଢ଼ା ପଦର ରଖିବା ପ୍ରତିରେ ସେ ରହିଚନ୍ତି କହିଲେ ଚଲେ ।

ତ୍ରାନ୍ସଲେସନ ପ୍ରଶାଳୀ ପ୍ରୟୋଗ କରି ତାଙ୍କର ଇଂରାଜୀରେ କାଳ ଜ୍ଞାନକୁ ପକକା ନ କଲେ, ସେ ଇଂରାଜୀ ଶୁଣି ଭାବରେ ଲେଖିବାରେ ମୂଳ ପିଣ୍ଡକୁ ଧରି ପାରିବେ ନାହିଁ, ଏ ଧାରଣା ମୋ' ମନ ଉଚିତରେ ବନ୍ଦମୂଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ତାଙ୍କୁ ସେଇ ଭାବରେ ଦିନ କେତେ ତାଲିମ୍ ଦେଲି । ତା'ପରେ ପରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ରଚନା, ଛୋଟ ଛୋଟ ଚିଠି ଇଂରାଜୀରେ ଲେଖିବା ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଲି । ଦେଖିଲି, ସେ ଯେ କୁହୁଡ଼ିରେ ପହଞ୍ଚିଲା ପରି ଭାଷା ଶୁଣି କରି ସରଳ ଭାବରେ ଲେଖିବାର ବାଟ ପାଉ ନଥିଲେ, ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ପାଇଲେ । ଇଂରାଜୀ ଶିଖିବା ପ୍ରତି ଯେଉଁ ବିଦୃଷା ଦିନ ଧରି ରହିଥିଲା, ତାହା ଅପସରି ଗଲା । ବହୁ ଦିନର ସହୃଦୀ ବିଦୃଷା ମରିଗଲା ପରେ ତା' ସ୍ଥାନରେ ଯେତେବେଳେ ଆଗୁହ, ଆନନ୍ଦ, କୌତୁଳ୍ୟ ମାତ୍ରିବସେ କୌଣସି ବିଷୟ ଶିଖିବା ପାଇଁ ସେତେବେଳେ ଛାତ୍ର କର୍ମପ୍ରବଣ ହୋଇ ଆଗେଇ ଚାଲେ । ପ୍ରମୋଦଙ୍କ ଜୀବନରେ ସେଇଥା ହେଲା । ଶ୍ରେଣୀରେ ବସାରେ, ଛାତ୍ର ମହଲରେ, ସେ ଇଂରାଜୀ ଶୁଣି ସରଳ ଭାବରେ କହିବାରେ, ଲେଖିବାରେ ଦିନଦିନ ଧରି ଆଗେଇ ଚାଲିଲେ । ସେ କୌଣସି ବିଷୟ ଶିଖିବାର ମିଠା ମଣିଷ ଥରେ ପାଇଗଲେ, ସେ ତାଙ୍କୁ ଛାତ୍ର ପାରେନା ।

ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ବରାବର ମୋ' ପାଖରେ ମୋର ପୁଅ, ପୁତୁରା ପରି ରଖୁଥାଏ । ସେ ରାତିରେ ଲେଖାପଡ଼ା ସାରି ଦିନେ ଦିନେ ଉପାସରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିବାର ଦେଖେ ।

ମୋର ମନ ବୁଝେନି । ସଙ୍କୋଚ ପିଟାଇ ସେ ମୋତେ ଖାଇନି ବୋଲି କହନ୍ତିନି । ମୁଁ ତାକୁ ଛ’ଣା ଆଠଣା ଦିଏ ବାହାରେ ହୋଗେଲକୁ ଯାଇ ଖାଇ ଆସିବାକୁ । ବୋର୍ଡ଼ରେ ମଧ୍ୟ ପିଲାଙ୍କପାଇଁ ରଣ ଯାଇଥିବା ଭାତ, ତିଆଶରୁ କିଛି କିଛି ବଳେ । ପୂଜାରିକୁ କହିଦେଇଥାଏ ଯେ ପ୍ରମୋଦ ରାତି ମିଳ ପକାଇ ନାହାନ୍ତି ଅଭାବ ହେଉରୁ । ତେଣୁ ପ୍ରତିଦିନ ରାତିରେ ଭାତ ତିଆଶ ସେ ମୋ’ କୋଠରାକୁ ଆଣି ଦେଉଥବ ପ୍ରମୋଦଙ୍କ ପାଇଁ । ସମସ୍ତେ ଖାଇ ସାରିବା ପରେ ସେ ପୂଜାରିଟି ପ୍ରମୋଦଙ୍କ ପାଇଁ ଭାତ, ଡାଳି, ତର୍କାରି ଲୁଚାଇ କରି ଆଣିଦିଏ । ପ୍ରମୋଦ ଖାଇ ସାରି ମୋ’ରି ଶେଯ ପାଖରେ ଶେଯ ପକାଇ ଶୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ରାତିରେ ଦେଖେ ତାଙ୍କର ମଶାରି ନଥିବା ହେଉରୁ ମଶା ତାକୁ କାମ୍ପୁଡ଼ୁରୁ । ମୋ’ ମଶାରିଟି ତାଙ୍କ ଉପରେ ପକାଇ ଦିଏ । ଏଇଭଳି ସକଳ ଆଦର, ଯନ୍ତ୍ର ଓ ମମତା ଭିତରେ ମୁଁ ତାଙ୍କର ଜୀବନର ଗତିପଥ ବଦଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲି ।

ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ ପାଠ ପ୍ରତି ଧାନ, ଧାରଣା ଆସିଗଲେ ବିକାର ପ୍ରତି ଏତେବା ଦୃଷ୍ଟି କମି କମି ଆସେ । ମୁଁ ଦେଖୁଥିଲି ପ୍ରମୋଦ ତ ବେଶ ପଡ଼ା ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଉଛନ୍ତି । ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ଓ ଜଂରାଜୀରେ ଶତକଡ଼ା ଚାଲିଶି ନମ୍ବର ପାଉଛନ୍ତି । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ବାହାରର ବେଶ ପୋଷାକ, ଗୁଡ଼ାଖୁଣ୍ଡ, ପାନ ପ୍ରତି ଯେ ନୌଷିକ ମୋହ - ଏ ସବୁ ହୁଏତ କମି ଯାଇପାରେ । ବାହାରେ ବାଜେ ଧରଣର ପିଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗ ହେବାର ଏବଂ ସମୟର ଅପବ୍ୟବହାର କରିବା ଯେ ଦୃଷ୍ଟା, ସେ ହୁଏତ ଉଭାଜ୍ୟିବ । କିନ୍ତୁ ତାହା ଏତେ ସହଜ ନୁହେଁ । ଗୋଟାଏ ଖରାପ ଅଭ୍ୟାସରେ ଚେର ଦେହ, ମନର ସୁନ୍ଦର ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ ଯେତେ ବେଳଗି ମାଡ଼ିଯିବ, ସେତେ ବେଳଗି ତାକୁ ଉପାଡ଼ି ହବନି । ଟିକିଏ ଉପାଡ଼ି ଦେଲା ବେଳକୁ ସିଏ ପୁଣି କଞ୍ଚକ ଉତ୍ଥବ । ତଥାପି କେତେକ ପରିମାଣରେ କେତେ ଗୁଡ଼ାଏ ଚେର ଯେ ମରି ମରି ଯାଇନି - ତା ନୁହେଁ ।

ପ୍ରମୋଦ ଆସିକା ସ୍କୁଲର ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀରେ ତ ପଡ଼ନ୍ତି । ମୁଁ ସେଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ଜଂରାଜୀ ପଡ଼ାଏ । ପଡ଼ାଇବା ଭିତରେ ଦିନେ କୌଣସି ବିଷୟ କୁଣ୍ଡାର କୁଣ୍ଡାର କହିଲି, “Every one wants money, without money it is difficult to pullon !” ମୋର ଏ ସମସ୍ତ ଜଂରାଜୀ ବାକ୍ୟରାଜି ତରୁଣ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ କାନରେ ବାଜିଲା ବେଳେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲି ଶ୍ରେଣୀ ଗୋଟାକ ଯାକ ସବୁ ପିଲା କିରି କିରି ହୋଇ ହସୁଚନ୍ତି । ଜଣେ ଜଣେ ପିଲା କହୁଚନ୍ତି, Yes sir, every one wants money.”

ଏମାନେ କାହିଁକି ହସୁଚନ୍ତି କିଛି ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୋର ତ କହିବାରେ କିଛି ଭୁଲ ରହୁନି । ପୁଣି ମୋ' କଥାକୁ ଆନ୍ତରିକ ସମର୍ଥନ ଜଣାଇ ଜଣେ କେହି କହୁଚନ୍ତି ହସର ମଧ୍ୟ ମୋହନ ରେଖା ୩୦ରେ ଖେଳାଇ ଦେଇ, Yes sir, every one wants money.

ଡେବେ ହାସ୍ୟ ଖେଳର ଗୋଟାଏ ଧୂନି ଏତେ ବିରାଟ ଭାବରେ ଏତେ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ସମସ୍ତ ଶ୍ରେଣୀରେ ଫୁଲିବାର କାରଣ କ'ଣ ? କିଛି ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମନ ଉତ୍ତରେ କାରଣଟା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ତୃଷ୍ଣା ପ୍ରତିନ୍ଦି ଭାବରେ ଜାଗି ରହିଲା ।

ସେବିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ବସାକୁ ଆସି ପ୍ରମୋଦଙ୍କୁ ପଚାରିଲି, “ଏ ହାସ୍ୟ ରୋଲର କାରଣ କ'ଣ ? ତାଙ୍କୁ ବୁଝିନେଲି ଯେ, ସେଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ଜଣେ ଛାତ୍ରୀ ଅଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ନାଁ ମନୋରମା କିନ୍ତୁ ନାଁ ମନି । ମୁଁ ଯେତେ ଥର ମୋହନ ଉଚାରଣ କରିଛି, ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖି ସେ ମନି ଝିଅଟି ଉପରେ । ମନିକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ସବୁ ପିଲେ ହସୁଚନ୍ତି । ଏ ଗୁଡ଼ତର୍ବ ମୁଁ ବା ଜାଣିବି କାହିଁକି ?

ମୁଁ ସେବିନଙ୍କୁ ଯେତେଥର ସେ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଯାଇଛି, ପଢାଇବା ବେଳେ money ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ପଡ଼ିଲେ ସେ ଶବ୍ଦକୁ ଛାତ୍ରୀ wealth, riches ଏଇଭଳି ପ୍ରତିଶରମାନ ବ୍ୟବହାର କରିଛି । ଛାତ୍ରମାନେ ନିରାଶ ଆଖିରେ ହୁଏତ ମତେ ତାହିଁ ରହିଥିବେ ଏବଂ ଶରତା ମୋ' ୩୦ରୁ କିମିତି ବାହାରି ପଡ଼ନ୍ତା ବୋଲି ଉକ୍ତର୍ଷିତ ହେଉଥିବେ । ରକ୍ଷା ହୋଇଛି, ସେବିନ ସେଇମାନଙ୍କ ହାସ୍ୟ ରୋଲରେ ଆହୁରି ବିରାଟ ଜନନ ଯୋଗାଇବା ପାଇଁ ମୋ' ତୁଣ୍ଡରୁ ବାହାରିପାରିନି ।

“Money, money, money
brighter than sunshine,
sweeter than honey.”

ପ୍ରମୋଦ ତା' ଆରବର୍ଷ ମାଟ୍ଟିକୁଳେସନ ଦୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ପାସ କଲେ । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ଆସିକା ଛାତ୍ରୀ ଗୁରୁତ୍ୱକୁ ତାଳି ଗଲିଶି । ଖବର କାଗଜରୁ ତାଙ୍କ ପାସ ଖବର ଶୁଣି ମନେ ମନେ ଗୋଟାଏ ଆମ୍ବଦ୍ଧପ୍ରି ପାଇଲି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରମୋଦଙ୍କୁ ବିଧବା ହତଭାଗିନୀ ମାଆ ଯିଏକି ତାହିଁ ବସିଥିବେ ପୁଅଟିର ବିଜୟ ସମାଦ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଦିନ ଦିନ ଧରି ତାଙ୍କୁ ଏ ସମାଦ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦଟିକକ ଦେଇଥିବ ତାହା ତାଙ୍କ

ଜୀବନ ପେଡ଼ିର ଅତୁଳନୀୟ ସମ୍ବଦ । ତାଙ୍କର ଏ ସମ୍ବଦ ଶୁଣିବା ପରେ ପରେ ତାଙ୍କ ମାଆ ଏ ମାଟି ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି । ଆଶ୍ଵଷ୍ଟର ଗୋଟାଏ ନିଃଶ୍ଵାସ ମାରି କିନ୍ତୁ ରଖି ଯାଇଛନ୍ତି ପ୍ରମୋଦକୁ, ଅନ୍ଧାର ଭିତରକୁ ୩୦ଲି ଦେଇ କରି ନୁହେଁ, ଚିକିଏ ଆଲୁଆରେ ଆଲୋକିତ କରି । ପ୍ରମୋଦ ସେଇ ଆଲୁଆ ଚିକକ ପାଇ ଆହୁରି ଆଲୋକର ସନ୍ଧାନରେ ଚାଲିଛନ୍ତି ଜୀବନର ଯାତ୍ରା ପଥରେ ।

ମୁଁ ସେବିନ୍ତୁ ପ୍ରମୋଦକୁ ଦେଖନି । ମଞ୍ଚରେ ତାଙ୍କରୁ ହୁଏତ ଖଣ୍ଡିଏ କି ଦି'ଖଣ୍ଡ ଚିଠି ପାଇଥିବି । ସେ ଚିଠି ଜାଗାଜୀରେ ଲେଖା । ସେଇ ଦୁଇଖଣ୍ଡି ଚିଠିରେ ସେ ମତେ ସମ୍ବେଧନ କରିଥିବାର ମନେ ପଡ଼ୁଛି, My dear father ବା ମୋର ପରମ ସ୍ନେହାସଦ ପିତା ।” ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ - କବିର ଜୀବନରେ ଏଇ ଚିକକ କମ୍ ସମ୍ବଦ ନୁହେଁ !!

॥ ସତଚାଳିଶି ॥

ବନ୍ଧୁ ସୁଦର୍ଶନ ମହାପାତ୍ର

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ସ୍ନେହର ବିଶ୍ୱମ୍ଭର !

ତା ୨୯ ୧୭ ୨୭

ଜୀବନରେ ବହୁ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସମର୍କରେ ଆସିଛି । ତା' ଭିତରେ ଏଇଲି ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ବିଷୟରେ ପଦେ ଅଧେ କହିବି ଯିଏ କି ମୋ' ବୁକୁ ଭିତରେ ଅଳିଭା ଗାର ପକାଇ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ୧୯୭୩ ମସିହା ୦୧ୟୁ ୧୯୭୫ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଇ ଦୂଜବର୍ଷ କାଳ ମୋର ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଅବସ୍ଥାନ ସମୟରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ପରିଚୟ, ଘନିଷ୍ଠତା, ଆମ୍ବୀଯତା ଏତେ ମାତ୍ରରେ ବଢ଼ି ଯାଇଛି ଯେ ସିଏ ଯିମିତି ମୋ' ଜୀବନର ଗୋଟିଏ ଅବିହ୍ବେଦ୍ୟ ଅଙ୍ଗ ହୋଇ ରହି ପାରିଛନ୍ତି ।

ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି, ସୁଦର୍ଶନ ମହାପାତ୍ର । ଘର ବୀରନରସିଂହପୁର ଶାସନରେ । ଖଲ୍ଲିକୋଟ ପଞ୍ଚାୟତ ଚାଲିମ କେତ୍ରରେ ସେ କାମ କରନ୍ତି ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ । ସିଏ ବିଏ. ବା ଏମ. ଏ ପାଶ କରି ନାହାନ୍ତି ସତ କିନ୍ତୁ ଭାରି ବୁଦ୍ଧିମାନ ଓ ସତ୍ୟକୁଣ୍ଡଳ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ । ବିଶାଳ ପାଣିତ୍ୟର ଅଧିକାରୀ ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସାମାନ୍ୟତମ ଜ୍ଞାନ ଗାରିମା ଭିତରେ ଆପଣଙ୍କୁ ବିରାଟ କରି ଗଢ଼ି ପାରିଛନ୍ତି । ଆପଣାର ହୃଦୟ ଦେଇ ପରକ ମଣିଷ କରି ଗଢ଼ି ପାରିବା ତାଙ୍କ ପ୍ରକୃତିର ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଣ ।

ଖଲିକୋଟ ଉତ୍ତାରି ସାହିରେ ଗୋଟିଏ ବସା କରି ରହନ୍ତି । ନିଜେ ହାତରେ ଗୋଷ୍ଠେ କରି ଚଳନ୍ତି । ପ୍ରତିଦିନ ଅବସର ସମୟରେ ମୋ' ବସାକୁ ଆସି ମୋ' କାହାୟ କବିତାର ବହୁ ଅଂଶ ମଧୁର କଣ୍ଠରେ ଗାଆନ୍ତି । ମୋ' ଲୋଖାରେ କେଉଁଠି ଉତ୍ସୁକ ଧାଡ଼ିମାନ ଅଛି ଖୋଜି ଖୋଜି ବାହାର କରନ୍ତି ଏବଂ ସେ ଗୁଡ଼ିକର ସାରବରା ଅନୁଭବ କରି ଆନନ୍ଦରେ ତନ୍ମୟ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି ।

ମୁଁ ଖଲିକୋଟରେ ଥିବାବେଳେ ପ୍ରାୟ ହୋଟେଲରେ ଖାଦ୍ୟ ଦିନେ ଦିନେ ଏତେ ଅରୁଚିକର ହୁଏ ଯେ ମତେ ଉପବାସ ରହିବାକୁ ପଡ଼େ । ମନର ଏ' ଦୁଃଖ କହିଲେ ତାଙ୍କୁ ଜିଲ୍ଲା ବେଳେ ବେଳେ ଫେଡ଼ି କହେ । ସୁଦର୍ଶନ ବାବୁ ମତେ ମୋର ଖାଇବାର ଅସୁବିଧା ଦେଖୁ ତାଙ୍କ ବସାରେ ଖାଇବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ ଅତିଥି କେତେ ଦିନ ପାଇଁ । ମୁଁ ଦଶଟା ବେଳକୁ ଜଳଖ୍ଯା ଖାଇ ସ୍କୁଲକୁ ଯାଏ ଆଉ ଗୋଟାଏ ବେଳେ ଭାତ ଖାଏ । ପ୍ରତିଦିନ ଗୋଟାଏ ବେଳେ ତାଙ୍କ ବସାକୁ ଖାଇବାକୁ ଯାଏ । ଖାଦ୍ୟ ଭିତରେ କେବଳ ଭାତ, ଡାଲି ଓ ଟିକିଏ ଶାଗ ଖରଢା । ମୁଁ ଗଲେ ସେ ଅନ୍ତ ଆସୁହରେ ପିଢ଼ିଟିଏ ପକାଇ ଦିଅନ୍ତି । ପାଣି ଭାଲଟିଏ ଥୋଇ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ଭାତ, ଡାଲି ଓ ଶାଗ ଖରଢା ବାଢ଼ି ଦିଅନ୍ତି । କେଉଁ ଦୁଃଖନା ଜନମ କଲା ମାଆ ତା' ପୁଅକୁ ବାଢ଼ି ଦେଲାପରି ମମତାର ମୋହନ କମ୍ପନରେ । ସେଇ ଭାତ ଗଣ୍ଡିକ, ସେଇ ଡାଲି ଓ ଶାଗଖରଢା ଟିକକ ମତେ ଅମୃତ ପରି ଲାଗେ । ହୋଟେଲର ଚାରି ତିଥିରେ, ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର ଭଜାର ବହୁ ଉର୍ଦ୍ଦ୍ଵରେ ଏ ଖାଦ୍ୟ ରହିବି ବୋଲି ମନେହୁଏ । ସେ କେତୋଟି ଦିନ ମୁଁ ତାଙ୍କ ବସାରେ ଖାଇବି ବଡ଼ ଦୃଷ୍ଟିର ସହ ଖାଇବି । ମୁଁ ସୁଦର୍ଶନ ବାବୁଙ୍କୁ ପଚାରେ, “ଆପଣଙ୍କର ମତେ ମୁଁଏ ଖାଇବାକୁ ଦେବାରେ, ଏତେ ଦ୍ୱାରା, ଏତେ ସମର୍ପନା କାହିଁକି ?”

ସେ କହନ୍ତି, “ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଅତିଥି ଭାବରେ ପାଇବି, ଏ ମୋର କମ୍ ଘୋରାଣ୍ୟ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଦରିଦ୍ର, ମୋର ତ ସେପରି ଭାଣ୍ୟ ନାହିଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଚର୍ଚା କରିବାକୁ । ଏଇ ସାମାନ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଭିତରେ ଆଉ କ'ଣ ଦେଇ ଆପଣଙ୍କୁ ମୁଗଧ କରିବି ? ପ୍ରାଣର ଯେଉଁ ମମତା ଟିକକ ଅଛି ତାଙ୍କୁ ହିଁ ଏଇ ଶାଗ ଭାତରେ ଗୋଲେଇ କରି ଦେଉବି ମାତ୍ର ।”

ଏସବୁ କହିଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ଆଖି ମମତାର ମୋହନ କମ୍ପନରେ ଛଳଛଳ ହୋଇଯାଏ । ମୁଁ ଜାବନରେ ବହୁ ବଡ଼ ଘରମାନଙ୍କରେ ଆତିଥ୍ୟ ପାଇବି । ସେ ଆତିଥ୍ୟ ଭିତରେ ମୁଁ ଗର୍ଜ ଆଡ଼ମରର ଆଟୋପ ଯେତେ ଦେଖାଇ, ଆତରିକତାର

ବିପୁଳ ସର୍ବ କମ ଦେଖୁଛି । ମୁଁ ଖାଲସାରିବା ପରେ ସୁଦର୍ଶନ ବାବୁ ମୋ' ଅଛିଁଠାପତ୍ର ନିଜେ ବାହାର କରି ଦିଅନ୍ତି, ମାଆ ପୁଅର ଅଛିଁଠା ଲଗାଇଲା ପରି ।

କୌଣସି ଜିନିଷ ଭିତରେ ମାଧୁରା ନାହିଁ । ମାଧୁରା ପ୍ରାଣର କଥା । ପ୍ରାଣର ମାଧୁରା ମିଶିଲେ ଜିନିଷର ମାଧୁରା ବା ଓଜନ ବଡ଼େ ।

ସୁଦର୍ଶନ ମହାପାତ୍ରେ ସେ ଜଣେ ସାହିତ୍ୟକ ଓ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବକ୍ତା - ଏ ଧାରଣା ମୋର ଆଗେ ଆଗେ ନଥିଲା । ସଭା ସମିତିମାନଙ୍କରେ ସେ ଦେଶ ସୁଚିନ୍ତିତ ବଢ଼ୁତା ଦେଇପାରନ୍ତି ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିର, ସମାଜର ବା କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନର ଦୋଷଦୂର୍ବଳତା ଦେଖିଲେ ତାହା ପ୍ରତ୍ୟ୍ୟେ ଭାବରେ ସମାଲୋଚନା କରିବାକୁ ଛାଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଏଥୁଲାଗି ତାଙ୍କୁ କେତେଥର ବିରକ୍ତିଭାଜନ ହେବାକୁ ପଢ଼ିବି । ସେ ନିରପେକ୍ଷ ସମାଲୋଚକ ସେ କୌଣସି ବିରକ୍ତ ବା ଅନୁଗତିକି ଖାତିର କରେନା । ଥରେ ଏଇ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଅଞ୍ଚଳରେ ସରକାରୀ ଟଙ୍କାରେ କୌଣସି ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନର ଗୋଟିଏ ଘର ତିଆରି କରାଯାଉଥିଲା । ଯିଏ ଘର ତିଆରି କରିବାର ଭାଗା ନେଇଥିଲେ, ସେ ଘରର କାମ ନିତାନ୍ତ କଙ୍କା କରିଥିବାର ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆସିଲା । ସେବିନ ମହାପାତ୍ରେ ଗୋଟିଏ ସଭାରେ ଏହାର ତୀରୁ ନିଯାବାଦ କଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ନିର୍ଭାକତା ଦେଖି ମନେ ମନେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଶଂସା କରୁଥାଏ । ଯାହାର ନୈତିକ ମେରୁଦଷ୍ଟ ଚାଣ, ସେଇ ଏକା ନିର୍ଭାକତାର ପରମ ପରିଚୟ ଦେଇପାରିବ । ମହାପାତ୍ରେ ଦେଖିବାକୁ ଭାରି ପତଳା, ମାଂସ ପଳେ ଦି'ପଳ ଦିହରେ ଥିବ । ଦେହରେ ମେରୁହାଡ଼, ପଞ୍ଜରାହାଡ଼ ଗଣି ହୋଇଯିବ । ତାଙ୍କ ଦେହର ମେରୁଦଷ୍ଟ ହୁଏତ ମଜଭୁତ ନ ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ନୈତିକ ମେରୁଦଷ୍ଟ ଚାଣ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ଦୈହିକ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଅପେକ୍ଷା ତାଙ୍କର ମାନସିକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଧିକ ପରି ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖିରେ ଦିଶେ ।

ମୋର ବହୁଦିନଗୁ ଗୋଟାଏ ଅଭିଳାଷ ଥିଲା ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼ିକା ସମାଦନା କରିବି । ସେଥିରେ ଗାନ୍ଧି, ପ୍ରବନ୍ଧ ଏବଂ କରିବା ପ୍ରକାଶ ପାଇବ । ପଢ଼ିକାର ନାଁ ଦିଆହେବ ‘ତ୍ରିବେଣୀ’ । ପଢ଼ିକାଟି ଆକାରରେ ନିହାତି ଛୋଟ ହେଉ, କିନ୍ତୁ ଯାଏ ଆସେନା, କିନ୍ତୁ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ଯେପରି ବଞ୍ଚିପାରିବ, ତାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ହେବ । ଆଶା ଆକାଂକ୍ଷା ମଣିଷର ବୁକୁ ଭିତରେ ସଂଧା ଆକାଶର ତାରାପରି ବହୁତ ଉଚ୍ଚ ଆସେ କିନ୍ତୁ ସେଗୁଡ଼ିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା ଏହେ ସହଜ ନୁହେଁ । ମୋର ଏଇ ଭାବ ମୁଁ ସୁଦର୍ଶନ ବାବୁଙ୍କୁ କହିଲି । ପଞ୍ଚାୟତ ତାଳିମ କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ନା ପ୍ରଧାନ ଅଧିକ୍ଷେତ୍ର ଥାଆନ୍ତି ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କୁମାର ମିଶ୍ର । ତାଙ୍କ

ଘର ଖୁପଡ଼ା । ସେ କଲେଜ ଜୀବନରୁ କରିତା ଲେଖିଆସିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଲେଖାରେ କରିଦର ଚିହ୍ନ ମୁଁ ଦେଖିଛି ଏବଂ ସାଧନାର ବେଦୀରେ ବସି ଶତଶତ କରିତା ଲେଖିଯିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରିଛି । ଉନ୍ନାଦନା ବି ଦେଇଛି । ପଢ଼ିକାଟିଏ ଛପା ଆକାରରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ପରିକଳନା ସେ ମୋ'ରୁ ଶୁଣିଲେ ଏବଂ ଶୁଣିଲେ ମଧ୍ୟ ସୁଦର୍ଶନ ବାବୁଙ୍କଠାରୁ । ସେ ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ ଲେଖା ଓ ଦଶକିଆ ନୋଟ ଖୁଣିଏ ମୋ' ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ ଏବଂ ଆମର ଏ ପରିକଳନାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଶାୟ୍ତ୍ର ଶାୟ୍ତ୍ର କରିବାକୁ କହିଲେ । ଆମ ସହିତ ମିଶିଲେ ଆଉ ଜଣେ ତରୁଣ ଲେଖକ ଶ୍ରୀମାନ ଅଜିତ ଦାସ, ସେ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଆର୍ଟ ସ୍କୁଲର ଛାତ୍ର । ‘ତ୍ରିବେଣୀ’ ପଢ଼ିକାର ମୁଁ ହେଲି ସମ୍ମାଦକ ଏବଂ ପ୍ରତି ପଦର ଦିନରେ ଗୋଟିଏ ସାହିତ୍ୟ ସଭା ହେବ । ସେଥିରେ ଆମେ ପାଞ୍ଚ ଛ'ଜଣ ଲେଖକ ଗୋଟିଏ ଲେଖା ପଡ଼ିବୁ ଓ ସେବୁଡ଼ିକ ଆଲୋଚିତ ହେବ ସେଇ ସଭାରେ । ସେଥିରୁ ବାହି ପ୍ରତି ସଂଖ୍ୟା ‘ତ୍ରିବେଣୀ’ରେ ଭଲ ଲେଖା କେତୋଟି ଦିଆହେବ । ସୁଦର୍ଶନ ମହାପାତ୍ରେ ଉଚ୍ଚ ସାହିତ୍ୟ ସଭା ପ୍ରତି ମାସରେ ଡାକିବା ପାଇଁ ସଂପାଦକ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ ।

ପ୍ରଥମ ସଂଖ୍ୟା ‘ତ୍ରିବେଣୀ’ ମୁଁ ବ୍ରହ୍ମପୁରରୁ ଛାପି ଆଣିଲି । ପଢ଼ିକାଟି ଦେଖି ଆମ ଲେଖକ ସମାଜ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଉପ୍ରାଦୁ ଉନ୍ନାଦନାର ତରଙ୍ଗ ଖେଳିଗଲା । ପ୍ରତି ପଦର ଦିନରେ ସାହିତ୍ୟ ସଭା ବସିଲା । ସୁଦର୍ଶନ ମହାପାତ୍ର, ଗୌରାଶକର ଆଚାର୍ୟ, ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବାବୁ, ଅଜିତ ଦାସ ମୁଁ ଓ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଧୁ ଏଇ ସଭାରେ ରାତିମତ ଯୋଗ ଦେଲୁ । ଆଲୋଚନା ସଭାରେ ଶ୍ରୋତା ଅଛ, ବନ୍ଧୁ ଅଛ କିନ୍ତୁ ଆଲୋଚନା ହୁଏ ବହୁତ । ସାହିତ୍ୟ ଆଲୋଚନା ରସରେ ଯେ ଥରେ ମରୁଆଳା ହୋଇଛି, ସେ ତାକୁ ସହଜରେ ଛାଡ଼ିପାରେନା । ଜଟିମଧ୍ୟରେ ‘ତ୍ରିବେଣୀ’ର ଦିତୀୟ ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ଆମ୍ବମାନଙ୍କ ଲେଖାଛଡ଼ା ବାହାରର କେତେ ଲେଖକ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଲେଖା ଆଣି ସେଥିରେ ସ୍ଥାନ ଦେଲି । ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଭଳି ଗୋଟିଏ ଅଧ୍ୟ ସହର, ଅଧ୍ୟ ପଲ୍ଲୀଭଳି ଜାଗାରେ ଏଭଳି ଗୋଟିଏ ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼ିକା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଦ୍ୱାରା, ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଜନସମାଜର ବି ଆଖି ତା’ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ଛାତ୍ର, ଶିକ୍ଷକ, ଉଦ୍‌ଦେଲୋକ କି ଦୂରର କି ପାଖର ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ଚିଠି ଆସିଲା, “ପଢ଼ିକାଟି ବରାବର ବାହାର କର ।”

କିନ୍ତୁ ‘ତ୍ରିବେଣୀ’ର ତିନୋଟି ସଂଖ୍ୟା ବି ବାହାରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଦୁଇଟି ସଂଖ୍ୟା ପରେ ‘ତ୍ରିବେଣୀ’ ସ୍ନେହ କେଉଁ ଅତଳ ବାଲୁକା ଶୟ୍ୟାତଳେ ବିଲାନ ହୋଇଗଲା ।

ପତ୍ରିକାଟିଏ ସ୍ମାର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ହେଲେ ଧନବଳ, ମନବଳ, ଲେଖାବଳ ଥରା ଦରକାର ଏବଂ ତା' ପଛରେ ଦୃଢ଼ ସଙ୍ଗଠନ ରହିବା ନିତାତ ଆବଶ୍ୟକ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବାବୁ କେଉଁଆଡ଼େ ବଦଳି ହୋଇ ଚାଲିଗଲେ । ସିମିତି ଭଲ ଲେଖାର ଯୋଗାଡ଼ ହୋଇ ପାରିଲାନି । ମୋ'ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ସହଯୋଗ ଓ ଆନ୍ତରିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲିନି ।

ମୁଁ ସୁଦର୍ଶନ ବାବୁଙ୍କୁ ବଡ଼ ଦୁଃଖରେ, ନିରାଶରେ କହେ, “କ’ଣ ସୁଦର୍ଶନ ବାବୁ ! ‘ତ୍ରିବେଶା’ ତ ନିରିଗଲା, ଆମେ ଆଉ କ’ଣ କରିପାରିଲେ !” ସୁଦର୍ଶନ ମହାପାତ୍ର ମତେ ଉଭର ଦିଅନ୍ତି, “ନିରିଯିବାରେ ଦୁଃଖ ନାହିଁ, କିଏ ଅଛକରେ ନିରିବ, କିଏ ବା ବହୁତ ସମୟ ପରେ ନିରିବ । ଆମେ ଯେ କ୍ଷଣିକ ପାଇଁକି ଟିକିଏ କଳତାନ ଫୁଟାଇ ଦେଇପାରିଲେ ଜ୍ଞାନ କମ କଥା ନୁହେଁ ।”

ତାଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀରେ ମୋ' ପ୍ରାଣରେ ଆଶାର ସଞ୍ଚାର ହୁଏ । ସୁଦର୍ଶନ ବାବୁ ଜୀବନରେ ହତାଶ ହବାର ଲୋକ ନୁହେଁ । ଆଶା, ଆକାଂକ୍ଷା ଉନ୍ନାଦନା ଶତ ଝଡ଼ଝଞ୍ଜା ଭିତରେ ଫୁଟାଇ ଫୁଟାଇ ଚାଲିବାର ଲୋକ । ଏଠି ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ! ଯାହାକି ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ର ଉପରେ ରେଖାପାତ କରିବ, ପ୍ରକାଶ ନକରି ରହିପାରୁନି । ତାଙ୍କର ଦଶବର୍ଷର ଗୋଟିଏ ପୁଅ ରଲେକ୍ଟିକ୍ ସକ୍ରିୟା ମରିଗଲା ୨୩-୭-୨୭ ତାରିଖରେ । ଏ ଘଟଣା ବି ଖବର କାଗଜରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ମୁଁ, ପଣ୍ଡିତ ଗୌରାଶଙ୍କର ଜତ୍ୟାଦି ବନ୍ଧୁମାନେ ସୁଦର୍ଶନ ମହାପାତ୍ରଙ୍କର ଏ ବିପଦ ଶୁଣି ଅଧାର ହୋଇପଡ଼ିଲୁ । ଏ ଘଟଣାର ପ୍ରାୟ ଦଶ ପଦରଦିନ ପରେ ଦିନେ ରାତି ଦଶଟା ବେଳେ ସୁଦର୍ଶନ ବାବୁ ଆସି ମୋ' ବସାରେ ହାଜର । ଦେଖିଲି, ତାଙ୍କ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ସେଇଭଳି ହାସ୍ୟାନ୍ତିରି, ଆଖରେ ସେଇ କର୍ମପ୍ରବଣତାର ମୋହନ ଦୀପ୍ତି ତଳଢ଼ଳ, ମନ ଭିତରେ ସେଇ ମେରୁ ପରି ବିଶାଳ ଶକ୍ତି ଅଚଳ ଅଳଳ ରହିବି, ଓଠର ଭାଷାରେ ଦୁଃଖ, ଅବସାଦର ରେଣୁମାତ୍ର ଛାଯା ନାହିଁ । ମତେ କହିଲେ, “ଆଜି ରବିବାର, ଆପଣ ଶାକୁ ନଯାଇ ରହିବି, ମୋର ପରମ ଭାଗ୍ୟ । ଆଜି ଆପଣଙ୍କ ସହ ସାକ୍ଷାତ ହୋଇପାରିଲା । ଖାରବାର ବନୋବନ୍ତ କରିଦେଲି । ଶାକ ସାରିବା ପରେ ମତେ କହିଲେ, “ତ୍ରିପାଠୀ ବାବୁ, ଆପଣଙ୍କର ଆମ୍ବଜୀବନୀ ଲେଖା କେତେ ଦୂର ଗଲା ? ମତେ କିଛି ପଡ଼ାଇ ଶୁଣାଇବେ, ମୁଁ କାଳି ଖଲୁରୀପଡ଼ା ଚାଲିଯିବି । ଆପଣଙ୍କ ଆମ୍ବଜୀବନୀ ଶୁଣିବି, ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖିବି ବୋଲି କେତେ ଆଶା, ଆକାଂକ୍ଷା ଧରି ମୁଁ ଆସିଛି ।”

ମଁ ଏକବାର ବିସ୍ତିତ ହୋଇଗଲି । ଲୋକଟାର କି ବିରାଟ ଘୋର୍ଯ୍ୟ । ଦଶବର୍ଷର ପୁଅ କାଳି ସକାଳେ ଆକସ୍ମୀକ ଭାବରେ ମରିଯାଇଛି । ସେଥିପ୍ରତି ଖାତିର ନାହିଁ । ସେ ସଂପର୍କରେ ପଦେ ବି କହୁନାହାନ୍ତି । ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ତ ଏ ବଳି ପଡ଼ିଲେ । ଯେଉଁ ଲୋକ ବାରପରି ବଞ୍ଚିପାରେ, ତାର ପୃଥିବୀରେ କି' ଦୁଃଖ ଅଛି ? ବାରପରି ବଞ୍ଚିରହିବାକୁ ହେଲେ ବୀରପରି ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ହେବ, ଜୀବନର ସକଳ ରୋଗ, ଶୋକ, ଅଭାବ, ଅନନ୍ତନ ସହିତ । ଯାହାଠି ବୀରଦ୍ଵାରା ନାହିଁ, ତାର କର୍ମ ତପୁରତା ନାହିଁ । ତାର ୩୦ରେ ମୁଗ୍ଧ ମଧ୍ୟ ହସ ନାହିଁ । ତାର ବାଣୀରେ ଅଭୟର ସର୍ଗ ନାହିଁ । ସେଇଦିନ ଦେଖିଲି ସୁଦର୍ଶନ ବାବୁଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ର, ମନ୍ତ୍ର, ଦେହ ମନସ୍ବବୁ ଯେପରି ବୀର ବୀର୍ଯ୍ୟରେ ଗଡ଼ା ।

ସେଦିନ ମୋର କବିତା ସେଇପରି କଣୁରେ ଗାଇଲେ, ମୋର ଆୟୁଜୀବନୀର କେତେ ପତ୍ର ଶୁଣିଲେ । ତା' ଆରଦିନ ଖଜୁରାପଡ଼ା ଯାଇ ସେହୁ ଚିଠି ଲେଖିଲେ ।

ଖଜୁରାପଡ଼ା

ମାନନୀୟ ତ୍ରିପାଠୀ ବାବୁ !

ଆୟୁଜୀବନୀ ଲେଖାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲୁ, ଯେପରି ହେଲେ ସାରିଦିଅନ୍ତୁ । ଲେଖା ଅତି ଉଚ୍ଚକେଟିର ସରସ ଓ ଉପଭୋଗ୍ୟ ହେଉଛି । ସର୍ବଜନ ଆୟୁତ ହେବ । ଏ ବୟସରେ ଆପଣଙ୍କ ଏତାଦୁଷ ଘୋର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ଆୟୁବିସୃତ ହୋଇଗଲି ।

ଆପଣଙ୍କ କଳମ ମୁନରେ ଦେଶ ବଞ୍ଚିରହୁ । ଓଡ଼ିଆ ମୁଣ୍ଡ ଚେକନ୍ତୁ ।

ଆପଣଙ୍କର ସୁଦର୍ଶନ

ମୋ'ରଳି ଜଣେ ସାମାନ୍ୟତମ ଶିକ୍ଷକ-କବି ପ୍ରତି ଏ ପଞ୍ଚିରୁଡ଼ିକ ତ କମ ମୂଲ୍ୟବାନ ନୁହେଁ । ଦେଶାମ୍ବୋଧର ଭିତ୍ତିରେ ଜୀବନଟା ଯା'ର ଗଡ଼ା ହୋଇଛି, ପୁଅ ମରିଯାଉ, ସମ୍ପର୍କିବାଡ଼ି ସରିଯାଉ, ତାର ସେଥିକି ଭ୍ରମେପ ନାହିଁ । ସେ ହସିବ, ନାଚିବ, କୁଦିବ, ଦେଶର ଶୌରବ ଗାରିମା କେଉଁଠି ଚିକିଏ ହେଲେ ଫୁଟି ଉଠିଲେ ।

ଧନ୍ୟ ସୁଦର୍ଶନ ବାବୁ, ନିଜେ ବିରାଟ ନହୋଇ ଜାତିକି ବିରାଟ କରିବାକୁ ଯିଏ ଲାଗିପଡ଼େ ସେ କେତେ ବିରାଟ କହିହବନି !

|| ଅଠାଳିଶି ||

ଶିକ୍ଷା ଓ ଶିକ୍ଷକର ଲକ୍ଷ୍ୟ

ଖଲୁକୋଟ

ସେହର ବିଶ୍ୱାସର !

ଡା ୮ ୮ ୨୭

ମୁଁ କବିତା ଲେଖେ, ଆଉ ଶିକ୍ଷକତା କରେ । ମୁଁ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାର, ଦୁଇଟି ବା ତିନୋଟି ହାଇସ୍କୁଲରେ ଆଜିକି ପ୍ରାୟ ପଦର ଶୋଳ ବର୍ଷ ହେଲା ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ରହିଆସିଥିବି । ମୁଁ ମୋର କେତେ ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଦୁଙ୍କ ଠାରୁ ଶୁଣି ଆସୁଛି ଓ ଶୁଣି ଆସିବି ଯେ ମୁଁ ଭଲ କବି କିନ୍ତୁ ଭଲ ଶିକ୍ଷକ ନୁହେଁ । ମୁଁ କବିତା ଲେଖିବା, ଆଲୋଚନା କରିବାରେ ଯେତେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଏ ଶିକ୍ଷା ବା ଶିକ୍ଷକତା ଉପରେ ସେତେଟା ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଏନା ।

କିନ୍ତୁ କବି ଯେ ଜନଶିକ୍ଷକ ଏ କଥା ସେମାନେ ଭୁଲି ଯାଆନ୍ତି । ଶିକ୍ଷାର ମୌଳିକ ନାଟିକି ଭିରି କରି ଶିକ୍ଷକ-କବି ଶିକ୍ଷା ଦିଏ ଛାତ୍ର ସମାଜକୁ । ପ୍ରାଣର ପ୍ରତୋଦନା ଛାତ୍ରପ୍ରାଣରେ ପୂର୍ଣ୍ଣତାମୂଳିକତା । ଏଇ ପ୍ରତୋଦନା, ଏଇ ପ୍ରେରଣା, ଏଇ ଉନ୍ନାଦନା ଛାତ୍ରର କୋମଳ ପ୍ରାଣ ଭିତରେ ବୋଲି ନଦେଲେ, ଛାତ୍ରର ଅତିରିକ୍ତ ଶକ୍ତିର ବିକାଶ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ମଞ୍ଜିଟି ପୋଡ଼ି, ପାଣିଦେଇ ଫୁଲ ଗଛଟିଏ ବଢାଇ ଫୁଲ ଫୁଲାଇଲେ ଯିଏ ଯିମିତି ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବ, ସେ ଫୁଲରୁ ଯିମିତି ବର୍ଣ୍ଣଗତି ବାହାରିବ, କାଗଜ ଫୁଲର ଗଛଟିଏ ସୃଷ୍ଟିକରି ତହିଁରେ କାଗଜର ପତ୍ର, ଫୁଲ ଖଞ୍ଜି ଦେଇ ମାଟି ଉପରେ ଠିଆ କାଗଜ ଦେଲେ ସେ ନିଷୟ ଫୁଲଗଛ ପରି ସମସ୍ତଙ୍କ ଆହୁକି ଦିଶିବ । କିନ୍ତୁ ସେ ଗଛ ଗଛ ନୁହେଁ କି ସେ ଫୁଲ ଫୁଲ ନୁହେଁ । କବି ସ୍ମରଣ । ଶିକ୍ଷକ ଏଇ ସ୍ମରଣ ମନୋଭାବ ଧରି ଛାତ୍ରଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ଦିଏନା ଆଜିକାଲି ଯୁଗରେ । ସେ ଗୁଡ଼ିଏ କାଗଜ ଫୁଲ ଗଛର ଛାତ୍ର ସୃଷ୍ଟି କରି ଆମ୍ବଦୃଷ୍ଟି ପାଏ ।

ମୁଁ ଏଇ କାଗଜ ଫୁଲ ଗଛର ଛାତ୍ର ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶେଷ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ମୋର ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ଭଲ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ନାଁ କରିପାରେନା । ମୋର ମନେ ପଢ଼ୁଛି ମୋର ଏଇ ଖଲୁକୋଟ ରହିବାର ଦଶ ବାର ବର୍ଷ ଭିତରେ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ କଥା । ସେ ଏମ. ଏ ପାଶ କରିଥିଲେ । ଜୀବନରେ ସେ ପଚାଶ ହଜାର ଟଙ୍କାରୁ କମ ସଞ୍ଚାର କରି ନଥିବେ । ସବୁବେଳେ ଗୋଟାଏ ମନ୍ତ୍ରବଢ଼ କଷ୍ଟ

ଥୋଲା ତାଙ୍କ ଅଣ୍ଟାରେ ଝୁଲୁଥିବ । ଖାଇଲା ବେଳେ, ଶୋଇଲା ବେଳେ, ବସିଲା ବେଳେ, ଚାଲିଲା ବେଳେ, କର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାମ କଲାବେଳେ, କି'ଦିନ, କି'ରାତି, କି' ସନ୍ଧ୍ୟା, କି' ସକାଳ ସବୁବେଳେ ସେଇ କଞ୍ଚ ଥୋଲାଟି ତାଙ୍କର ଜୀବନ ନାଟିକା ପରି ଅଣ୍ଟାରେ ଝୁଲୁଥିବ । ସିଏ ନଥିଲେ ଯେଉଁଳି ବା ସିଏ ଜୀବନରେ ନାହାନ୍ତି । ପୁଅ ଝିଅ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଏମାନଙ୍କ ବନ୍ଧନ ଠାରୁ ସେ କଞ୍ଚ ଥୋଲାର ବନ୍ଧନ ଆହୁରି ନିବିଦ୍ଧତର ।

ସୁଲ ତ୍ରେଜେରୀରେ ଚାବି ପକାଇ ଆସିବା ପରେ କୋଡ଼ିଏ ଥର ତ୍ରେଜେରୀ ପାଖକୁ ଫେରିଯାଇ ହାତରେ ଅଣ୍ଟାଲୁଥିବେ, ଚାବିଟା ଜୋରରେ ପଡ଼ିଛି କି ନାହିଁ । ଟଙ୍କା, ସୁନା ମଣିମୁକ୍ତା ଅମାପ ଭାବରେ ରଖି, ମଷ୍ଟବଢ଼ କୋଠାବାଢ଼ କରି, କିଏ କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି - ଏ ସମସ୍ତର ଗପ ଶୁଣିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗେ । ରାଜା ମିଥାସଙ୍କ ମିଜାଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କ ମିଜାଙ୍କକୁ ଦୂଳି ବସିଲେ ଉଣେଇଶ ବିଶ - ଏଇ ସମାନ୍ୟ ପରକ ହେବ ମାତ୍ର ।

ବାର୍ଷିକ୍ୟର ଦାର ଦେଶରେ ସିଏ । ଏ ବନ୍ଧୁରେ ଜଣେ ଅଧେ ଥିଲା ଘର ପିଲାକୁ ସିଏ ଚିଉସନ କରିବାର ଏ ଲେଖକ ସହକର୍ମୀ ଦେଖିଛି । ଥରେ ଗୋଟିଏ ପିଲା ଚିଉସନ ଫି ହୁଏତ ମାସକର ଦେଇ ପାରି ନଥିବ । ସୁଲରୁ ବୋର୍ଡିଂରୁ ଯାଏଁ, ବୋର୍ଡିଂରୁ ବଜାର ଯାଏଁ ତା'ପଛରେ ଗୋଡ଼ାରଥାନ୍ତି ଚିଉସନ ଫି ସମାନ୍ୟ ସାତ ଆଠଟା ଟଙ୍କା ମାଗିବାକୁ । ସେ ପିଲାଟା କଣ୍ଠେଇ କୋଳି ଲଟା ଭିତରେ ଛେଳି ପିଲାଟା ଯା'ଡେ ସିଆଡେ ହେଲାପରି ବୁଲୁଥାଏ । ନାଁ ଆସା ଦେଇଦେବି କହି ତାଙ୍କ ଆଖିରୁ ଚିକିଏ ବାଟ ଗଲାବେଳକୁ ନିଜକୁ ରଖି କରିବା ପାଇଁ । ତା'ପଛରେ ଏହି ଶିକ୍ଷକ ଲାଗିଯାଇ ଆଉ ଦି'ପଦ କ'ଣ କହି ଦିଅନ୍ତି । ଚିଉସନ ଫି'ଟା ଆଦାୟ ଉଦେଶ୍ୟରେ ଯଦାରା ପିଲାଟା ଲାଜ, ସକୋଟ ଓ ଅପମାନ ଭିତରେ ସବୁଳି ହୋଇଯାଏ, ପୁଣି କିଛି ବାଟ ଚାଲିଯାଏ ।

ଆଉଥରେ ଦେଖିଲି ଜଣେ ଛାତ୍ର ସଜନା ଛୁଇଁରୁ ମଷ୍ଟବଢ଼ ଗୋଟାଏ ବିଢାଧରି ଏକମୁହଁ ହୋଇ ପଲାଉଛନ୍ତି । ମୁଁ ଚିକିଏ ଥଙ୍ଗ କରି କହିଲି, “କିହୋ, ଏଇଥରେ ତୁମ କାମଚା ହାସଲ ହୋଇଯିବ କି ?” ସିଏ ଦର ସକୋଟରେ ହସି ହସି ଚାଲିଗଲେ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଗାତ ମନେ ମନେ ଗାଇଲି ।

“ସଜନା ଶାଗରୁ ବିଡ଼େ
ଦେଇଦେଲେ ଯେବେ ପାଶ ଥୁଆ
ପାଠ କେ' କାହିଁ ପଡ଼ିବ ତିଳେ !”

ଘେତେବେଳ ସମୟଟା ବାର୍ଷକ ପରାକ୍ଷାର ଖାତାଦେଖା ସମୟ । ମୁଁ ଦେଖିଛି ବାର୍ଷକ ପରାକ୍ଷା ସମୟ ଆସିଗଲେ ପରାକ୍ଷାର ପ୍ରାୟ ଦୁଇତିନି ମାସ ପୂର୍ବରୁ ଜଣେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବସାକୁ ଅନ୍ତତଃ ପଦର, ଦଶ, କୋଡ଼ିଏ ପିଲା ଦଉଡ଼ିବେ ଚିଉସନ କରିବାକୁ । ମାସକୁ ଦଶ, ପଦର ଚଙ୍କା ଜଣେ ଜଣେ ଦେବେ । ଉଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ ପାଠ ଶିଖିବା, ଭିତିର ଉଦେଶ୍ୟ ସହଜରେ ଓ ସୁବିଧାରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହ ପାଇ ପାଶ କରିଯିବା । ବର୍ଷ ଆରମ୍ଭରୁ ସେମାନେ ଚିଉସନ କରିବେ ନାହିଁ । ଜଣେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ସେଇ ପରାକ୍ଷା ସମୟଟାରେ ଅନ୍ତତଃ ପାଞ୍ଚ’ ଆଠଶ ପାଇୟାଅଛି । ଯେବେ କେହି ଛାତ୍ର ପାଶ କରି ପାରନ୍ତିନି, ନିତାନ୍ତ ଅପରାକ୍ଷାରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଗାଲି ଦେବାର ଉଦାହରଣ କମ୍ ଦେଖାଯାଏନି ।

ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଛି ଜଣେ ଛାତ୍ରୀ ମାଟ୍ରିକ୍ ଟେଙ୍କ ପରାକ୍ଷାରେ ସବୁ ବିଷୟରେ ସାଧାରଣ ନମ୍ର ରଖି ପାଶ କରିଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ମୋ’ ହାତରେ ଇଂରାଜୀରେ ରଖିଛନ୍ତି ଆଠ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂଖ୍ୟା ଶହେରୁ । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ସେ ଛାତ୍ରୀଙ୍କ ନନା, କକା, ସାଇପଡ଼ିଶାର ପରିଚିତ ପ୍ରିୟଙ୍କନ ପରିଜନ ଏପରିକି ଜଣେ ଅଧେ କୁଳି କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ପାଶ ନମ୍ର ଦେବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ, ଉପଦେଶ, ଆବେଶ ଆଦି ଦେଇଛନ୍ତି ମତେ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ଏସବୁ କଥାରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇନି । ସେ ଛାତ୍ରୀ ସେଥର ଫେଲ ହେଲେ । ତାର ମାଆ ମତେ ପ୍ରତିଦିନ ରଜଙ୍କଳା, ବାଡ଼ିପୋଡ଼ା, ବଡ଼ଗୋଟିଆ ଜତ୍ୟାଦି କଳି ପରାୟଣା ନାରା କଣ୍ଠର ସୁଲଭ ବିଶେଷଣ ବର୍ଷଣ କରି ଯଥେଷ୍ଟ ଗାଲି ଦିଅନ୍ତି । ସେ ଛାତ୍ରୀ ଜଣକ ମତେ ଦେଖିଲେ ରାସ୍ତା ଘାଟରେ ଖାଲି ଉଧୁଲୁଥିବା ଗାର ବଳଦ ପରି ବିରିବିରି ହୁଅନ୍ତି ।

ଏ ସବୁ ଦେଖିଲେ ମନେହୁଏ, ଶିକ୍ଷାଟା ବା ଶିକ୍ଷାଳୟଟା ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ବ୍ୟବସାୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲାଣି । ମୋ’ ଭଲି ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ କବି ଏ ବ୍ୟବସାୟିକ ମନୋବ୍ୟବି ଧରି ଶିକ୍ଷକତା କରିପାରିନି ଓ ପାରୁନି ବୋଲି ମୁଁ ଜଣେ ନିପାରିବାର ଶିକ୍ଷକ ଅବଶ୍ୟ ଏ ଦେଶରେ ବା ଏ ଅଞ୍ଚଳର ସବୁ ଶିକ୍ଷକ ଯେ ଏଇ ମତର ପୋଷକ ବା ସେମାନଙ୍କର ଯେ ଶିକ୍ଷକର ଉନ୍ନତ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ନାହିଁ, ତା’ନୁହେ । ଏଇଭାବି ଉଚ୍ଚ କୋଟିର ଶିକ୍ଷକ ସଂଖ୍ୟାରେ ଅତି ଅଛି ଆଜ୍ଞୁଠି ଅଗରେ ଗଣିଦେଲା ପରି ।

ଶିକ୍ଷକ ଛାତ୍ର ଭିତରେ ସେ ପ୍ରାଣଦରା ନିବିଡ଼ ବନ୍ଧନ, ସେହି, ମମତା ମାୟା, ଆଦର, ଅଭ୍ୟର୍ଥନା, ତ୍ୟାଗ ତିତିକ୍ଷାର ସେ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ଯୁଗ ଯୁଗାନ୍ତ ଧରି ଶିକ୍ଷକ ଛାତ୍ର ଭିତରେ ସେ ପବିତ୍ର ସମ୍ପର୍କ ସେ ସବୁ ଦିନକୁ ଦିନ ଉଭାଇ ଯାଉଛି । ଜଣେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ବୋର୍ଡିଂ ପିଲାଙ୍କ ଘୁରସାରେ, ରମ୍ଭାରୁ ଜାଇ, ସୁଜି, ତେଲ, ଗହମ ରତ୍ୟାଦି ଆଣି ବୋର୍ଡିଂରେ ଦୋକାନ କରି ସହକର୍ମୀ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଜିନିଷ ପଡ଼ୁ ଅଛି ଲାଭରେ ବିକ୍ରି କରନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷକର ମନ୍ତ୍ରିଷ ସେତେବେଳେ ଜଣେ ବ୍ୟବସାୟୀର ମନ୍ତ୍ରିଷରେ ପରିଣତ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ଶିକ୍ଷକତାର ନିର୍ମଳ ଆଦର୍ଶ ତାଙ୍କଠି ଦେଖାଯିବ କିପରି ? ସେ ଅଗଣିତ ଛାତ୍ରସମାଜ ଉପରେ କି ପୁଣ୍ୟ ପ୍ରଭାବ ପକାଇ ପାରିବେ ! ଏସବୁକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ମୁଁ ବହୁଦିନ ତଳେ ଗୋଟିଏ କବିତା ଲେଖିଥିଲି-

“ବ୍ୟବସାୟ ଭରା ବୁଦ୍ଧି ଭିତରେ

ମହା ଜୀବନର

ମନ୍ତ୍ର ସାଧନା କାହିଁ ?”

ଥରେ ବିଷ୍ଵୁବ ମିଳନ ଉସବରେ ମୁଁ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଯାଇଥାଏ କଟକ । ଭାରତ ସେବକ ସମିତିର ସଭ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ ସାହୁ ମଧ୍ୟ ଯାଇଥାଏ । ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ବାବୁ ‘ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର’ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ବସି କଥାବାର୍ତ୍ତ ହେଉଛୁ ଠିକ୍ ଏତିକି ବେଳେ ଜଣେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଆସି ଜୁଟିଗଲେ । କଥାଭାଷା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣବାବୁ ସେଇ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, “ହଜହୋ ! ଆଜିକାଲି ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ’ଣ ?” ସେ ମନ୍ତ୍ରୀ ହଠାତ୍ ଉଭର ଦେଲେ, “କିଛି କାମ ନକରି ଅମାପ ଚକା ରୋଜଗାର କରିବା ।”

ସେ ଥାରେ କହିଥାନ୍ତୁ କି ଭଲରେ କହିଥାନ୍ତୁ, ମୁଁ ସେ ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିପନି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ କଥାରେ ଗୋଟାଏ ସତ୍ୟ ପୁଣି ଉଦ୍‌ଧରିଲା ସେ ଆଜିକାଲି ଯୁଗରେ ସବୁଠି ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲୋକେ ଅନାତି, ଅନ୍ୟାୟ ଉପାୟରେ ନିଜର କର୍ମ ଉପରେ ନିର୍ଭର ନକରି ଚକା ରୋଜଗାର ନକଲେ ଚଳିବା ମୁଣ୍ଡିଲ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ସେଇଟା ଆଜିକାଲି ଶିକ୍ଷାର ଚରମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ଏହା ଯେ’ ନ କରୁଛି ତାର ସମାଜରେ ତିଷ୍ଠି ରହିବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇପଡ଼ୁଛି ।

ଆଜିକାଳି ସୁଗରେ ଏଇ ଭାବଧାରା ଉପରେ ଯେତେ ସତ୍ୟ ନିହିତ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମଣିଷ ଏଇ ଉପାୟରେ ଚାଲି ଚାଲି ପ୍ରାଣ ଭିତରେ ଅନେକ ଶାନ୍ତି ସନ୍ତୋଷ ପାଇ ପାରୁଛି କି ? ସମସ୍ତେ ଏକ ବାନ୍ୟରେ କହିବେ, “ନାଁ ।”

ଶାରିରିକ ଓ ମାନସିକ ଶ୍ରୀ ଲବ୍ଧ ଉପାର୍ଜନ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ମଣିଷ ସୁଖ ଦୁଃଖରେ ଦୁନିଆ ଉପରେ ନିର୍ମଳ, ଶାନ୍ତି ଓ ଆନନ୍ଦ ପାଇ ପାରିବ-ଏଇ ନିର୍ମଳ ଶାନ୍ତି ଓ ଆନନ୍ଦ ଶିକ୍ଷାର ଚରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

ପୃଥିବୀର ଅଗଣିତ ନଚନାରୀ, ଅଧିମ, ଅନ୍ୟାୟ, ଦୁର୍ଗତିର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ଅନେକ ପ୍ରାଚ୍ୟୁଷ୍ୟ ଉପରେ କାଳ କାଟି ରହିଥିବା ବେଳେ ଶିକ୍ଷକ ଏଥରେ ରେଣୁମାତ୍ର ଚହଲି ନଇଠି, ନିର୍ମଳ, ଶାନ୍ତି ଓ ଆନନ୍ଦର ଅବତାର ପରି, ତାର ଶିକ୍ଷାର ବର୍ତ୍ତକା ଜାଳି ଜାଳି ଚାଲିବ, ଚାଲି ପାରିବ ମଧ୍ୟ ଏବଂ ସେଥିରେ ତାର ବିଜୟର ଶଙ୍ଖ ବାଜି ଉଠିବ । ସେଇ ଶଙ୍ଖର ପୁଣ୍ୟ ନିନାଦରେ ଦୁନିଆର ଆଖି ଫିଟିବ ।

ଅନ୍ତ ଦୁନିଆର ଆଖି ଫିଟାଇବା ଶିକ୍ଷା ଓ ଶିକ୍ଷକର କାମ । ଶିକ୍ଷା ଓ ଶିକ୍ଷକର କାମ ନୁହେ ଅନ୍ତ ଦୁନିଆକୁ ଅନୁସରଣ କରି ଚାଲିବା । ଶିକ୍ଷା ଓ ଶିକ୍ଷକର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟେ ସେତିକିବେଳେ, ଯେତେବେଳେ ସିଏ ଅନ୍ତ ଦୁନିଆ ସହିତ ହାତ ମିଳାଇ ଚାଲେ ।

॥ ଅଣଚାଶ ॥

ମୋ କବି ଜୀବନର ଆରମ୍ଭ

ସ୍ଵେଚ୍ଛର ବିଶ୍ଵମନ୍ଦର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ଡା-୨୦-୩-୨୫

ମୋ'ଜୀବନରେ କାହାଣୀ ଶୁଣିବାକୁ ତୁମର ଭାରି ଆଗ୍ରହ । ମୁଁ କେବଳ କବିତା ଲେଖେ ଓ ଆଜିକି ତିରିଶି ବର୍ଷ ଧରି କବିତା ଲେଖି ଆସୁଛି । ଗଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଲେଖି ନାହିଁ କହିଲେ ଚଲେ । ତେବେ ମୋର ଗଦ୍ୟ ଲେଖା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ କେତେଦୂର ସୁଖ ଲାଗିବ, କହି ପାରିବି ନାହିଁ । ତେବେ ତୁମର ଆଗ୍ରହକୁ ଖୋରାକ ଯୋଗାଇବା ପାଇଁ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଜୀବନର କେତେକ ଘଟଣା କହିଯିବି ସେଇ ସାଧାରଣ କଥାଗୁଡ଼ିକ ତୁମଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ ନ ଦେଇ ପାରିଲେ କିଛି କିଛି ଦେଇ ପାରିବ ବୋଲି ମୋର ଆଖା । ଖାଦ୍ୟ ଜିନିଷ ରୁଚିକର ହେଲେ ପେଟ ପୂରାଇ ଖାଇ ହୁଏ । ରୁଚିକର ନହେଲେ ଅନ୍ତତଃ କିଛି ଖାଇବାକୁ ହବ ତ ଆଉ ତା' ଦ୍ୱାରା ଭୋକର କିମ୍ବଦଂଶ

ଉପଶମିତ ହୋଇ ପାରିବ ତ । ତେଣୁ ତୁମର ଆଶା, ଆକାଂକ୍ଷା ଆଂଶିକ ଭାବରେ
ଅତଚଃ ଦୃସ୍ତି ପାଇ ପାରିବ ମୋ'ଲେଖା ପଡ଼ି ଏ ବିଶ୍ୱାସ ମୋର ଅଛି ।

ତୁମେ ମତେ ପଚାରୁଥିଲ ମୋ'କବି ଜୀବନର ଆରମ୍ଭ କିପରି ହେଲା ? ମୁଁ
ଏତେ କବିତା କିପରି ଲେଖିଲି ? ମୁଁ ବହୁ ପିଲାଦିନ୍ଦୁ କବିତା ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କରିଛି-
କିନ୍ତୁ କବିତା ଲେଖିବାରେ ସିଙ୍ଗି ଲାଭ କରିଛି ବହୁତ ତେରିରେ । ତାର କାରଣ ମୁଁ
ବହୁତ ଲେଖେ । କମ ପଡ଼େ । କେବଳ ଦେଶୀ ପଡ଼ିଲେ କମ ଲେଖିଲେ ଯେ
ସାଧନାରେ ପରିପକ୍ଷତା ଆସିଯିବ ତା'ନୁହେଁ । ଜନସମାଜ ସମ୍ପର୍କରେ ଅଭିଜ୍ଞତା ଅର୍ଜନ
କରିବା ଏକାତ୍ମ ଆବଶ୍ୟକ । କବି, ଲେଖକ ଜୀବନର ବହୁ ଉତ୍ଥାନ, ପତନ ଭିତର
ଦେଇ ଗଢ଼ି କଲେ ଜୀବନ ସମ୍ପର୍କରେ ଅନେକ ଅନୁଭୂତି ପାଏ, ଅନେକ ସତ୍ୟ
ଉପଲବ୍ଧ କରେ । ସେଇ ଉପଲବ୍ଧ, ସେଇ ଗଭାର ଅନୁଭୂତିକୁ ସେ ରୂପ ଦିଖ
ଅତି ପ୍ରାଣସର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ । ପୁଣି ଭାବର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କର ସମାନ ନୁହେଁ ।
ଭାବର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଯେତେ ସୁନ୍ଦର ହବ, ଜନମନକୁ ସେ ଲେଖା ସେତେ ଗଭାର
ଭାବରେ ସର୍ବ କରିପାରିବ । ପୁଥବୀରେ ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅନେକ ଅନୁଭୂତି ଓ
ଅଭିଜ୍ଞତା ଅଛି କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ କବି ନୁହେଁ । କାରଣ କବିତା ଲେଖିବା ପାଇଁ ତନ୍ମୟତା
ଏକାତ୍ମ ଲୋଡ଼ା । ଏଇ ତନ୍ମୟତା ଆପେ ଆପେ ଆସେ । ତନ୍ମୟତା ଯେତେ ଗଭାର
ହବ, କବିତା ସେତେ ପ୍ରାଣବନ୍ତ ହବ । ତନ୍ମୟତା ନ ଆସିଲେ କବିତା ଲେଖିବା
ନିରଥ୍କ । ପଦକୁ ପଦ ପକାଇ କବିତା ଲେଖାଯାଇ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ସେ କବିତା
ଛନ୍ଦନ ସବୁଜ ପତ୍ର ପରି ନ ଦିଶି କେବଳ ଶୁଣିଲା କାଠିବୁଗା ପରି ନାରସ, ନିର୍ଜବ
ବୋଧହବ । ମୁଁ ଦୃଢାୟ ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀରେ ପତ୍ରଥବାବେଳେ କବିତା ଲେଖୁଥିଲି
ସିଲଟରେ । ମୋର ମନେ ଅଛି ମୋର ମାମ୍ବୁ, ମୁଁ ବୋଧହୁଏ, ମତେ ନଅବର୍ଷ
ହେଲାବେଳେ, ଅସମ୍ଯରେ ମରିଗଲେ । ମୁଁ ବୋଇ ସାଙ୍ଗେ ମାମ୍ବୁ ଘରକୁ ସେ
ସମୟରେ ଯାଇଥିଲି ମାରଁ କାହୁଥିବାର ଦେଖିଲି । ସେ ଏପରି ବାହୁନି କାହୁଥିଲେ,
“ତୁମେ ପନ୍ଦେ ଛୋଟା, ଅଛ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।” ଉଚ୍ୟାବି ।

ସେ ପଦକ ମୋ' ବୁକୁ ଭିତରେ ଗଭାର ରେଖାପାତ କଲା । ମାମ୍ବୁ ମତେ ଭଲ
ପାଉଥିଲେ । ମୁଁ ନାରବରେ ଏକୁଟିଆ ବସି ଗୁଣ୍ଗୁଣ୍ଗୁ ହୋଇ ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରେ କବିତା
ମନେ ମନେ ଗାଉଥିବାର ମୋର ମନେ ପତ୍ରି । ଦାସକାଠିଆ, ପାଲା ଆମ ଗାଁରେ
ଆମ ଗାଁ ଆଖପାଖରେ ହୁଏ । ମୁଁ ପାଲା, ଦାସକାଠିଆ, ରାମଲାଲା ଦେଖିବାକୁ ଯାଏ ।
ମୋର ମନେହୁଏ, ମୁଁ ବଡ଼ ହେଲେ ଏହି ପାଲାଗାୟକ ବା ଦାସକାଠିଆ ଗାୟକ
ହେବି ଆଉ ଅବାରିତ ଭାବରେ ଗାତ ଗାଇ ଚାଲିବି ।

୧୯୭୩ ମସିହାରେ ବାଣପୁର ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ପଡ଼ିଲି । ସେତେବେଳେ ଶାଳିଆ ନଈ, ନାରାୟଣୀ ପଥେ, ଚିଲିକା ଉତ୍ସାହି ବିଷୟରେ ଛୋଟ ଛୋଟ କବିତା ଲେଖୁଥିଲି । ବାଣପୁର ମାଇନର ସ୍କୁଲ ସେକେଷ୍ଟ ମାଷ୍ଟର ଚିନ୍ତାମଣି ଜେନା ଆମକୁ ଜଂଗାଜୀ ପଡ଼ାନ୍ତି । ମୋ' କବିତା ଲେଖା ଦେଖି ସେ ମତେ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ବହୁ ଉତ୍ସାହ ଦିଅନ୍ତି । ଆମ ଗାଁ ସାପୁଆ ନଈ କୁଳରେ ଗୋଟିଏ ପଣସ ଗଛ ଥାଏ । ସେ ଗଛ ଏବେ ନାହିଁ । ମୁଁ, ଆମ ଗାଁର ଛୋଟା ନନ୍ଦ (ଭଲ ନାଁ ଅନନ୍ତ ନନ୍ଦ) ସେଇ ଗଛ ଉପରେ ଦି ପହରେ ବସୁ । ମୁଁ ଖାତା, ପେନ୍-ସିଲ୍ ନେଇ ଯାଇଥାଏ । ମୁଁ କବିତା ଲେଖେ ଆଉ ଛୋଟା ନନ୍ଦେ ତାକୁ ସ୍ଵର ଦେଇ ବୋଲନ୍ତି । ମତେ ଛୋଟା ନନ୍ଦେ କହନ୍ତି, “ତୋର ଏଇ କବିତା ଶୁଭିକ ଗୋଟିଏ ବହିକରି ମୁଁ ଛାପି ଦେବି । ମୋର କଟକ, ପୁରୀରେ ବହୁ ପରିଚିତ ସାଙ୍ଗ ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ ଛାପାଖାନାରେ କାମ କରନ୍ତି ।

ମୋ'କବିତାଶୁଭିକ ବହି ହୋଇ ଛପା ହୋଇ ପାରିବ ଶୁଣି ମତେ ବଡ଼ ଖୁସି ଲାଗେ । ଛୋଟା ନନ୍ଦେ ମୋ'ରୁ ବୟସରେ ଚିକିଏ ବଡ଼ ହେବେ ଆଉ ୧୯୭୧ ମସିହା ସତ୍ୟାଶ୍ରୁତି ଆଯୋଳନ ବେଳେ ସେ ବାଣପୁର ଜାତୀୟ ସ୍କୁଲରେ ପଡ଼ୁଥିଲେ, ବାଣପୁର ମାଇନର ସ୍କୁଲ ଛାତ୍ରିଦେଇ । ଶୁଦ୍ଧିରାମ ଫାଶୀ ପାଇବାର କବିତା ସେ ମୋ'ଆଗରେ ବୋଲନ୍ତି । ସେଇ କବିତା କିଏ ସେ ଲେଖିଥିଲେ ମୁଁ କହିପାରିବି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେଇ ପିଲା ବୟସରେ ସେ ଏତେ ଉତ୍ସୁକି କଣ୍ଠରେ ବୋଲନ୍ତି ଯେ ମୁଁ ଶୁଣିଲେ ମୋ'ଲୋମ ଟାଙ୍କୁରି ଉଠେ । ସ୍ଵଦେଶ ପ୍ରୀତିରେ ପ୍ରାଣ ତନ୍ଦ୍ରିୟ ହୋଇ ଉଠେ । ଜାତୀୟ ଭାବାପନ୍ତି କବିତା ଲେଖିବାରେ ଯେ ପ୍ରେରଣା ମୁଁ ପିଲାଦିନେ ପାଇଥିଲି ବୋଧହୁଏ-ଏଇ ଶୁଦ୍ଧିରାମ କବିତା ସେଇ ପ୍ରେରଣା ପ୍ରଥମ କରି ମୋ' ବୁକୁ ଭିତରେ ଲେଖି ଦେଇଥିବ ! ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ପଡ଼ିବା ବେଳେ ମୋ' ସାଙ୍ଗରେ ଆଉ ଜଣେ ବାଲକ କବି ପଡ଼ିଥିଲେ, ସେ ହରଚନ୍ତି ପୋଲସରାର ଶ୍ୟାମ ସୁନ୍ଦର ପାଣିଗ୍ରହୀ । ସେ ଗୋଦାବରାଶ ବାବୁଙ୍କ ଘରେ ରହନ୍ତି । ଗୋଦାବରାଶ ବାବୁଙ୍କ ସହକର୍ମୀ ସୁଦର୍ଶନ ପାଣିଗ୍ରହୀଙ୍କ ସେ ଭାଇ ହେବେ । ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ପାଣିଗ୍ରହୀ ମୋ'ରୁ ବୟସରେ ବୋଧହୁଏ ଦୁଇତିନି ବର୍ଷ ବଡ଼ ହେବେ-ତଥାପି ଆମେ ଏକା ଶ୍ରେଣୀରେ ପଡ଼ୁଥିଲୁ । ସେତେବେଳେ ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ବୟସ ପିଲାମାନେ ପଡ଼ୁଥିଲେ । କବି ଜାବରେ ଆମ ଦି'ଜଣଙ୍କ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ବନ୍ଧୁତା ଆସିଗଲା । ମୁଁ ଖରାଦିନେ ମାର୍କ, ଏପ୍ରିଲ ମାସରେ ସ୍କୁଲ ସକାଳୁଆ ହୁଏ । ମୁଁ ଦିନ ଏଗାରଚାରେ ସ୍କୁଲରୁ ଘରକୁ ଫେରେ ।

ଘରେ ଗଣ୍ଡିଏ ଖାଇଦେଇ ଶ୍ୟାମ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କ ଘରକୁ ସେଇ ଦି'ପହର ଖରାରେ ଚାଲିଯାଏ । ଆମଘରତୁ ଗଛ ବାଲୁକେଶ୍ଵର ଯେଉଁଠି ଶ୍ୟାମ ସୁନ୍ଦର ପାଣିଗ୍ରାହୀ ରହନ୍ତି, ପ୍ରାୟ ତିନି ମାଜଳରୁ କମ ହବନି ।

ଶାଳିଆ ନେଇ କୁଳରେ ଆମତୋଟା ପାଖରେ ଘଣ୍ଟିଲା ପାହାଡ଼ । ସେ ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ ଭିତରେ ଆମେ ଦି'ଜଣ ବସି କବିତା ଚର୍ଚା କରୁ । କବିତା ଲେଖୁ । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ମୁଁ ଘରକୁ ଫେରିଆସେ । ‘ହିନ୍ଦୁ’, ‘ମାନବମିତ୍ର’ ନାଁ ଦେଇ ହାତ ଲେଖା ପଢ଼ିକା ପ୍ରକାଶ କରୁ । ମୁଁ ଓ ସେ ସେଇ ପଢ଼ିକାର ସମାଦକ, ସହକାରୀ ସମାଦକ ହଉ । ଆମର କବିତା ଆଉ ଆମ ସୁଲ ଛାତ୍ର ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଗଛ, କବିତା, ପ୍ରବନ୍ଧ ସେଥିରେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ ।

ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ମୁଁ ସେଇ ହାତ ଲେଖା ‘ହିନ୍ଦୁ’ ପଢ଼ିକାରେ ‘ହେ ଗଞ୍ଜାମି ବନ୍ଧୁ’ ବୋଲି ଗୋଟିଏ କବିତା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲି । ସେଇ କବିତାଟି ନେଇ ବାଣପୁର ସୁଲରେ ଗୋଟିଏ ଚହଳ ପଡ଼ିଗଲା ଛାତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ମହଲରେ । କବିତାର କଥାବସ୍ତୁ ହେଉଛି, ସେତେବେଳେ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ଆଲିଆବାଦ ଗାଆଁର ଗୋଟିଏ ପିଲା ନରସିଂହ ପଞ୍ଜନାୟକ ମୋ’ସହିତ ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଡ଼ୁଥାନ୍ତି । ଆମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରତି ଶନିବାର ଦିନ ଜଂରାଜୀ ଶୁଭଲିଖନ ଉକାଯାଏ । ଯାହାର ଯେତିକି ଭୁଲ ହୁଏ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂଖ୍ୟା ନମ୍ବରରୁ ସେତକ କଟାଯାଏ । ମନେକର କୋଡ଼ିଏଟି ଶର ଡକା ହେଲା ତେବେ ସେଥର କୋଡ଼ିଏ ହେଲା ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂଖ୍ୟା । ଯାହାର ଦଶଟି ବନାନ ଭୁଲ ହେବ, ସେଇ ଦଶଟି ଭୁଲ ପାଇଁ ଦଶନମ୍ବର ସେଇ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂଖ୍ୟା କୋଡ଼ିଏରୁ କଟିଯିବ । ସେ ସେଥର ପାଇବ କୋଡ଼ିଏରୁ ଦଶ ନମ୍ବର । ଶିକ୍ଷକ ସଂଶୋଧନ ନ କରି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସଂଶୋଧନ ଭାର ଦିଆ ହେବ । ମୋ’ ଲେଖା ସଂଶୋଧନ କରିବା ଭାର ପଡ଼ିଲା ନୃସିଂହ ପଞ୍ଜନାୟକଙ୍କ ହାତରେ । ସେ ଜାଣିଶୁଣି ମୋର ଠିକ ଥିବା ବନାନଗୁଡ଼ିକୁ ଭୁଲ କରି ଲେଖି ଦେଇ ସେଗୁଡ଼ିକ କାଟି ଦେଲେ । ଫଳରେ ମୁଁ ସେଥର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂଖ୍ୟା କୋଡ଼ିଏ ବା ପଚିଶିରୁ ପାଞ୍ଚ ସାତ ନମ୍ବର ପାଇଥିବି । ମୁଁ ଜଂରାଜୀରେ ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ପାଏ । ମୋର ଜଂରାଜୀ ବନାନ ପ୍ରାୟ ଭୁଲ ହୁଏନି । ଶିକ୍ଷକ ବିଶ୍ୱାନାଥ ଶତପଥୀ ମୋର ଏତେ ଗୁଡ଼ାଏ ଭୁଲ ଦେଖି ମୋ’ ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହେଲେ । ମୁଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ବିରକ୍ତିଭାଜନ ହେବି ବୋଲି ନୃସିଂହ ଜାଣିଶୁଣି ଏ ଷଡ଼ୟନ୍ତ କରିଚନ୍ତି ବୋଲି ଯେତେ କହିଲି, ବିଶ୍ୱାନାଥ ବାବୁ ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । ଏ ବାଲକ କବି ପ୍ରାଣରେ ଏଇ ଘଟଣାରେ ଯେ’ଆୟାତ ଆସିଲା, ତାହା ରୂପାୟିତ ହେଲ ‘ହେ ଗଞ୍ଜାମୀ ବନ୍ଧୁ’ କବିତାରେ ।

ନୃସିଂହ ପଣନାୟକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଖରେ ମୋ' ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯୋଗ ଆଣିଲେ ଏଇ କବିତା ଲାଗି ବିଶ୍ଵାନଥ ବାବୁ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ବାଣପୁରର ସର୍ବତ୍ର ସମାନିତ । ତାଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ଖ୍ୟାତି ଥାଏ । ଏବେ ବି ବାଣପୁରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କୁ ସମାନ କରନ୍ତି ତାଙ୍କର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ, ମାନ୍ୟବିକତା ଓ ଉଚ୍ଛକୋଟିର ଚରିତ୍ରବରା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଚାଳିଶି ବର୍ଷର ଶିକ୍ଷକତା ଭିତରେ ସେ ବାଣପୁରର ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନକୁ ନିଜର ପ୍ରତି ଗନ୍ଧ ବିରୁ ଦେଇ ଗଢ଼ିବନ୍ତି ବୋଲି କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତ ହବନି । ବିଶ୍ଵାନଥ ବାବୁ କେବଳ ଜଣେ ବେତନ ତୋଗା ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷକ ନଥିଲେ, ସେ ଥିଲେ ସାରା ବାଣପୁର ଜୀବନର ସଙ୍ଗଠକ । ତାରିତ୍ରିକ ଦୋଷ ଦୁର୍ବଳତା ଦେଖିଲେ ସେ ଅଗ୍ରଶିଖା ହୋଇ ଉଠନ୍ତି । ମୋ' କବି ଜୀବନକୁ ସେ ଉସାହ, ଉନ୍ନାଦନା ଦିଅନ୍ତି ସତ କିନ୍ତୁ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଟିକିଏ ବିବ୍ରତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଗୋଟାଏ ପିଲା ନାଁରେ ବ୍ୟଙ୍ଗ ବିହୂପ କରି କବିତା ଲେଖିବାଟା ସେ ବୋଧହୂଏ ପସନ୍ଦ କଲେନି । ମତେ ଏ ଘଟଣାରେ କଠୋର ଦଣ୍ଡ ଦେବେ ଏ ଭୟ ମୋର ଥାଏ ।

କିନ୍ତୁ ସେକେଷ୍ଟ ମାସ୍ତର ଚିନ୍ତାମଣି ଜେନା ଏ ଘଟଣାରେ ମୋ' ପ୍ରତି କିଛି କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ କରିବାକୁ ବାରଣ କରି ନୀରବ ରହିଲେ ।

ସେଇ ପିଲା ଦିନେ କବିତା ଲେଖା ସମ୍ରକ୍ଷରେ ମୋର ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ମୁଁ ଦିନେ ଗୋଟିଏ କବିତା ଲେଖିବାକୁ ବସିଲି, କିନ୍ତୁ କିଛି ନୁଆ କଥା ମତେ ଦିଶିଲାନି । ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ତିନି ଘଣ୍ଟା କଲାମଟି ଧରି ବସିଥାଏ । କ'ଣ ଲେଖିବି, ସବୁ ତ ସମସ୍ତେ ଲେଖି ସାରିଚନ୍ତି, ମୁଁ ନୁଆ କଥା କ'ଣ ଲେଖିବି, ଏ ଚିତା ମୋର ମନ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଆଦୋଳନ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଲେଖି ପାରିଲିନି । ବଡ଼ ନିରାଶ ଲାଗିଲା ପହଞ୍ଚିଲ ଯାଇ ଶ୍ୟାମ, ସମସ୍ତେ ତ ସବୁ ଲେଖିଚନ୍ତି, ମୁଁ କେଉଁ ବିଷୟରେ ଲେଖିବି କିଛି ଭାବି ପାରୁନି ।” ଶ୍ୟାମ ସୁନ୍ଦର ପାଣିଗ୍ରହୀ ମତେ ହସି କହିଲେ, “ସମଗ୍ର ବିଶ୍ଵ ଜଗତ ତୋ' ଆଖି ଆଗରେ ପଡ଼ି ରହିଛି । ଯାହା ଦେଖିବୁ ତାହା ଲେଖି ଯିବୁ । ଭାବୁକୁ କ'ଣ ?”

କବି ଶ୍ୟାମମସୁନ୍ଦରଙ୍କର ସାଧନା ବଡ଼ଦିନକୁ ରହିଲାନି । ଏବେ ସେ ବେଳେ ବେଳେ ମୋ' ବସାକୁ ଆସିଲେ ବଡ଼ ଆଗ୍ରହରେ ମୋ' କବିତା ଶୁଣନ୍ତି ଶ୍ୟାମ ସୁନ୍ଦରଙ୍କ ପରି ଜଣେ ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁ ଯେ'କି ମତେ ପିଲାଦିନୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଣିରେ

ମଣ୍ଡିରେ ଚିଠି ଲେଖନ୍ତି କବିତା ଲେଖା ପ୍ରତି ବରାବର ଧାନ ଦେବାପାଇଁ । ତାଙ୍କର ଉସାହ ଉନ୍ନାଦନିଆ ନିକଟରେ ମୁଁ ନତ ମସ୍ତକ ।

ପ୍ରତିଭା ବହୁ ଲୋକଙ୍କର ଅଛି । କିନ୍ତୁ ତାର ବିକତ ବିକାଶ ହୁଏ ନମ୍ବ ଲୋକଙ୍କର ଏଇ ଉସାହ ଉନ୍ନାଦନାର ଅହରହ ଅଭାବରେ । ମଉଳି ଯିବା ସହଜ କିନ୍ତୁ ଫୁଟି ଉଠିବା ଏତେ ସହଜ ନୁହେଁ । ଫୁଟି ଉଠିବାକୁ ହେଲେ ଅନ୍ୟର ଉସାହ, ଉନ୍ନାଦନା ଯେତିକି ଲୋଡ଼ା ନିଜର ସାଧନା ସେତିକି ଲୋଡ଼ା । ଥରେ ପଦ୍ମଚରଣ ପଞ୍ଜନାୟକ ମତେ କହିଥୁଲେ, “କୃଷ୍ଣବାବୁ ! କବିତା ଲେଖା ଅଭ୍ୟସଟିକୁ ପୋଷା ପକ୍ଷା ପରି ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।”

କଥାଟି ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ସତ । ଏ ସାଧନା ଥରେ ମରିଗଲେ ପୁଣି ଉଧେଇବା ଆୟାସ ସାପେକ୍ଷ ।

॥ ପଚାଶ ॥

ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ର

ସ୍ଵେଚ୍ଛର ବିଶ୍ୱମର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା-୪-୧୨-୨୫

ଗତ ମାସ ତା' ୨ ଅରିଖ ଦିନ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ତାକ ଘରେ ବସି ପୋଷମାଷ୍ଟରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତ ହେଉଛି, କଥାବାର୍ତ୍ତର ପ୍ରବାହ ଭିତରେ ହଠାତ୍ ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ରଙ୍କର କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଲେଖାର ଗୋଟିଏ ପଂକ୍ତି ଉଦ୍ବାର କରି କହିଲି, “ଏ ପଂକ୍ତି ମୋର ନୁହେଁ, ନିଆଁଶ୍ଵରୀ ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ରଙ୍କର, ଯାହାଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଅତି ଉଦ୍ବେଗନକ ବୋଲି ‘ସମାଜ’ ରେ କଲି ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ।”

ପୋଷମାଷ୍ଟର ବାବୁ ମତେ ଚାହିଁ କହିଲେ, “ଉଦ୍ବେଗନକ କ’ଣ କହୁଚନ୍ତି, କାଳି ଦିନ ତିନିଟା ବେଳେ ତାଙ୍କର ଜୀବନ ଦୀପ ନିର୍ଜ ଯାଇଛି ।”

ଛାତିଟା ଦାଉଁକିନା ହୋଇଗଲା । ଗତ କାଳି ରାତିରେ ରେଡ଼ିଓରେ ଆଞ୍ଚଳିକ ସଂବାଦରେ ଯେ ତାଙ୍କର ପରଲୋକ ସଂବାଦ ପ୍ରଚାରିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା-ତାହା ମୁଁ ଜାଣି ନଥିଲି ।

ସୁଲକୁ ଆସି ଦେଖିଲି, ଛାତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷକମାନେ ପ୍ରତିଦିନର ସାମୁହିକ ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗାତ ବୋଲିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଧାଡ଼ି ବାହି ସୁଲ ପଡ଼ିଆରେ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ଫକୀରବାବୁଙ୍କୁ କହିଲି, “କାଲି ଦିନ ତିନିଟାରେ ମହାପାତ୍ରେ ଚାଲିଗଲେ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଜଗତରୁ ଜଣେ ଉଚକୋଟିର କବି, ଗାଁକ ଓ ନିର୍ଜାକ ସମାଲୋଚକର ଗାରିମାନୟ ସ୍ଥାନ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ନିଭିଗଲା । ତାଙ୍କ ଆଦ୍ୱାର ସଦଗତି ପାଇଁ ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ ମାରବ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଅନ୍ତୁ ।”

ସେ ନର୍ଦେଶ ଦେଲେ । ପ୍ରାର୍ଥନା ସରିବା ପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାତ୍ରଙ୍କ ତୁଣ୍ଡରୁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି, “ନିଆଁଖୁଣ୍ଡା ଆଉ ବାହାରିବ କି ନାହିଁ ?” ସେ ଦିନ ସଂଧାରେ ଖଲିକୋଟ ଗଡ଼ର ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତି ମତେ ପଚାରିଛନ୍ତି, ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ‘ନିଆଁଖୁଣ୍ଡା’ ଆଉ କିଏ ପ୍ରକାଶ କରିବ ? ତାଙ୍କ ପରି ବଳିଷ୍ଠ ଲେଖକର ସ୍ଥାନ କିଏ ପୂରଣ କରିବ ରତ୍ୟାଦି ।

ବାଣପୁର ମାଟିରେ କବି ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ରଙ୍କର ଜନ୍ମ । କବି ଗୋଦାବରୀଶଙ୍କ ଜନ୍ମର ପ୍ରାୟ ବାରବର୍ଷ ପରେ ୧୮୮୯୯ରେ କବି ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ରଙ୍କର ଜନ୍ମ । ଆଉ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଜନ୍ମର ବାରବର୍ଷ ପରେ ମୋର ଜନ୍ମ ୧୯୧୧ ରେ । ମୋ’ର ସେ ବାର ବର୍ଷ ବଡ଼ । ମୁଁ ୧୯୨୩ ମାରେ ବାଣପୁର ମାଜନର ସୁଲରେ ଚର୍ଦୂର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଡ଼ିଲା ବେଳକୁ ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ପ୍ରଥମ କରି ଦେଖିଲି ଏବଂ ସେ ଯେ କବି, ଏ ପରିଚୟ ପ୍ରଥମ କରି ପାଇଲି । ସେତେବେଳକୁ ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁବକ । କେବଳ ବାଣପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ନୁହେ, ଓଡ଼ିଶାରେ ସେ ସର୍ବତ୍ର କବି ଭାବରେ ପରିଚିତ ହୋଇ ସାରିଲେଣି । ବାଣପୁର ମାଜନର ସୁଲରେ ସେ ପଢୁଥିବା ସମୟରେ ଆଦର୍ଶ ନାଁରେ ଗୋଟିଏ ହାତଲେଖା ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼ିକା ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ ।

ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଲେଖା ଏବଂ ତଙ୍କର ମାଯାଧର ମାନସିଂହଙ୍କ କବିତା ତହିଁରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇବାର ଦେଖିଚି । ବାଣପୁର ମାଜନର ସୁଲରେ ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ରେ ଛାତ୍ର ଥିବା ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ପୁସ୍ତକାଳୟ (Students Association Library) ଖୋଲିଆନ୍ତି । ସେ ପୁସ୍ତକାଳୟରୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ କବିତା ପୁସ୍ତକ ବାଣପୁର କବିତାରେ ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କବି ପ୍ରତିଭାର ଅଦିତୀୟ ସ୍ଥାନ ଦେଖି ବହୁ ଛାତ୍ର ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ପ୍ରଶଂସା କରିବାର ଶୁଣିଚି । ‘ବାଣପୁର’ କବିତା ପଡ଼ିଗଲା ବେଳେ ବାଣପୁର ପ୍ରକୃତିର ପ୍ରାଣ ବିମୋହନ ବର୍ଣ୍ଣନା ମତେ ବହୁବାର ମୁଗ୍ଧ କରିଛି ।

ରାଧାନାଥଙ୍କ ‘ଚିଲିକା’ ଶୌଳୀରେ ଲେଖା ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କବି ପ୍ରତିଭାର ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଦାସ୍ତି ତା’ରି ଉତ୍ତରେ ବିଛୁରିତ ହୋଇଥାଏ । ସେଇ ବାଣପୁର କବିତାର କେତେ ପଦ ଏବେ ମଧ୍ୟ ମୋର ମନେ ଅଛି ।

“ମାମୁ ଉଣଜାର ଚାଲେ ହେଲେ ଠିଆ
ଗଛ ପଡ଼ ଦିଶେ ରୁଢ଼ିଆ ରୁଢ଼ିଆ ।”

• • •

“କୁମାରାଂଗ ମୋର ପ୍ରିୟ ଜନପଦ
ସୁଖେ ଦୁଃଖେ ସଦା ମୋ ପ୍ରିୟ ସଂପଦ ।”

• • •

ଶାଳିଆ ସଂପର୍କରେ:-

ରେବି ତୁ ଆସିବୁ କେତେ ଅରଣ୍ୟାନୀ
ଚିତ୍ରକୂଟ ପାଶେ କିବା ମହାକିନୀ ।”

ସେଇ ୧୯୭୩ ବା ୧୯୭୪ ମସିହା । ବାଣପୁର ମାଇନର ସ୍କୁଲ ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀରେ ମୋର ଏଗାର ବର୍ଷ ବୟସରେ ମୁଁ କବିତା ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କରୁଥିଲା ବେଳେ ମହାପାତ୍ରେ, ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁଙ୍କ ଲୋକମୁଖ ପତ୍ରିକା ସଂପାଦନାରେ ଥାନ୍ତି । ସେଠି ଗୋଟିଏ ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଖୋଲିଥାଏ । ସେତେବେଳକୁ ଅସହଯୋଗ ଆହୋଳନର ସମୟ । ମହାପାତ୍ରେ ଗଛ ବାଲୁକେଶ୍ଵରଙ୍କ ପାଶେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବାଲ୍ପରେ ଥାନ୍ତି, ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ଲାଗି କରି ମୁଣ୍ଡର ବାଲଗୁଡ଼ାକ କଞ୍ଚା କଞ୍ଚା ଦିଶୁଥାଏ । ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ପ୍ରତିଭାର ଅଦିତୀୟ ତେଜ, ଜାତୀୟତା ଓ ଦେଶଭୂବାଧର ଭାବଧାରା ପ୍ରତି ଧମନୀରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଲା ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କର ଆଉ ଦି’ଖଣ୍ଡ ଛୋଟ କବିତା ବହି ପଡ଼ିବାକୁ ପାଇଲି ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ଆହୁବଳି । ଆଉ ଖଣ୍ଡିଏ ହେଉଛି ଆମେ ଓ ତମେ । ଏ ଦୁଇଟି ବହି ୧୯୭୩-୭୪ ମସିହାର ଲେଖା । ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କାର୍ତ୍ତିମାଳା ଗଛ ବହିର ଆଦ୍ୟରେ ପୁଅର ବୁକୁରେ ମାଆର ଛୁରା ଗଛଟି ଯାହା, ଆହୁବଳାର କଥାବସ୍ଥା ସେଯା ।

ସେଇ “ଆହୁବଳି” କବିତାରେ ଦେଶଭୂବାଧ ଭାବଧାରା ମୋର କିଶୋର ପ୍ରାଣକୁ ସେତେବେଳେ ବହୁ ଭାବରେ ଉଦ୍ବୁଦ୍ଧ କରିଛି । ଏବେ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ବର୍ଷ ତଳେ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ପଚାରିଥିଲି, ‘ଆପଣଙ୍କର ସେଇ ଆହୁବଳି କବିତା ବହିଟି ଅଛି ତ ? ଥିଲେ ପୁଣି ତାକୁ ଥରେ ଛାପି ଦିଅନ୍ତୁ “

ମହାପାତ୍ରେ କହିଲେ, ନାହିଁ କୃଷ୍ଣ ! ସେ ବହି ମିଳୁଛି !

‘ଆମେ ଓ ତମେ’ ପ୍ରାୟ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ପୃଷ୍ଠାର ଛୋଟ ବହିଟିଏ । ସେଥିରେ ସେ ସମୟର ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାରଙ୍କ ଦାରା ନିଷେଷିତ ହୋଇଥିବା ଏ ଦେଶର ଗୋଟିଏ ନିଖୁଣ ବିତ୍ର ଦିଆଯାଇଥାଏ । ତାର ପଦେ ମନେ ଅଛି-

“ଆମ କଥା ଥରେ ଶୁଣ !

ଆମ ବାପା ଥିଲେ କୋଟି ଧନପତି

ଆମକୁ ନ ମିଳେ ଲୁଣ !!”

ଜୀବନର ତରୁଣ ବୟସରେ ପ୍ରଭାତ କୁଦୁମ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଛୋଟ କବିତା ବହି ସେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ପଲ୍ଲୀକବି ନନ୍ଦକିଶୋର ମହାପାତ୍ରଙ୍କୁ ବାଲକ-କବି ଆଖ୍ୟା ଦେଇ ବହିଟିର ବେଶ ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲେ । ରାଣୀ ପ୍ରତାପ ବହିରେ ରାଣୀ ପ୍ରତାପଙ୍କ ପାଖକୁ ପୃଥ୍ବୀରାଜଙ୍କ ପତ୍ର କବିତାଟି ପ୍ରାୟ ସେଇ ୧୯୭୪ ବା ୧୯୭୫ ସମୟର ଲେଖା । କବିତାଟି ପଡ଼ିଦେଲେ ଜଡ଼ ପ୍ରାଣରେ ବି ଜୀବନର ସଞ୍ଚାର ହୋଇ ଉଠିବ ।

ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ କବି, ଲେଖକଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ମୁଦ୍ରିମେୟ । ସତ୍ୟବାଦୀ ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦ ପୁଟି ସାରିଥାଏ । ‘ସବୁଜ’ ମାନଙ୍କର ଅଙ୍କୁରୋଦଶମ୍ ହେଉଥାଏ ୧୯୭୪-୭୫ ମସିହା ଭିତରେ । ତରୁଣ ଲେଖକ ମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରାମାରଞ୍ଜନ ମହାତ୍ମି, ଉଦୟନାଥ ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ, ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ର, ମାୟାଧର ମାନସିଂହ ଏଇମାନଙ୍କ ନାଁ ଉଜ୍ଜଳ ରୂପେ ପୁଟି ବାହାରୁଥାଏ ବାହାରକୁ । ମହାପାତ୍ରେ ସେତେବେଳକୁ ଗଢ଼ କବିତା ଉତ୍ୟାଦି ଲେଖୁଥାନ୍ତି । ବ୍ୟଙ୍ଗ ଲେଖା ଖୁବ୍ କମ ତାଙ୍କ ଲେଖନୀରୁ ସେତେବେଳେ ବାହାରୁ ଥାଏ । କାଜି ନଜରୁଲଙ୍କ କବିତା ପରି ଅରି ଉଦଗାରା କବିତାର ସାଧକ ସ୍ରୁଷ୍ଟା ସେତେବେଳେ ସିଏ ।

୧୯୭୮ ମସିହାରେ ମୁଁ ଓଳସିଂହ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପତ୍ରଥାଏ ନବମ ଶ୍ରେଣୀରେ । ସହକାରରେ ମୋର କବିତା ସେତେବେଳେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥାଏ । ମୋର ‘ପାଇକ ବାଲା’ କବିତା ସେ ବର୍ଷ ‘ସହକାର’ରେ ବାହାରିଥିଲା । ବାଣପୂର ମାନଙ୍କର ସ୍କୁଲଠି ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ସହିତ ହଠାତ୍ ଦେଖା ହେଲା । ମତେ ମହାପାତ୍ରେ କହିଲେ, ‘କୃଷ୍ଣ’ ତୁମର ‘ପାଇକ ବାଲା’ କବିତାଟି ପଢ଼ିଲି । ସେଥିରେ ଛୟ ଦୋଷ ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ରହି ଯାଇଛି । ମୁଁ ଦୈନିକ ‘ଆଶା’ରେ ତା’ର ସମାଲୋଚନା କରିବି ବୋଲି ବିଚାରି ଥିଲି ।

ମୁଁ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଏ ପ୍ରକାର ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟରେ ଚିକିଏ କ୍ଷୁଣ୍ଠ ହେଲି । ସେତେବେଳେ ମୋ କବିତାରେ କେବଳ ଛନ୍ଦ ଦୋଷ ନଥିଲା ବହୁ ଜାଗାରେ ଅପରିପକ୍ଷତାର ସ୍ଵାକ୍ଷର ରହିଥିଲା । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଜାଣି ପାରୁ ନଥିଲି । ଶିଶୁ ନଈ କୂଳରେ ବାଲିଘର ଚିଆରି କରି ସେଇ ବାଲିଘରକୁ ଯେତେ ମମତା ଓ ସମ୍ମାନ ଦିଏ ତାର ଶିଶୁ ସ୍କୁଲଭା ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ସେତେ ମମତା ବା ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବୟସ ମାନେ ଦିଆନ୍ତିନି । ନିଜ ସୃଷ୍ଟିକି ନିଜେ ଭଲ ପାଇବା ସ୍ଵର୍ଗର ଲକ୍ଷଣ । ତାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ବୁଝିନେଲି । ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଆଖିରେ ମୋର ସେତେବେଳର ସୃଷ୍ଟିଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଶିଶୁର ବାଲିଘର ପରି ଦିଶୁଥିବ ।

୧୯୩୭ ମସିହାର କଥା । ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ‘ପ୍ରେମପଥେ’ ଉପନ୍ୟାସ ସାରପ୍ତ ପ୍ରେସରୁ ବାଳକୃଷ୍ଣ କରଙ୍କ ସମାଦକତ୍ତରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥାଏ । ମହାପାତ୍ରେ ଅନେକ ସମୟରେ ସାରପ୍ତ ପ୍ରେସରେ ରହନ୍ତି । ମୁଁ କଟକ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ସେତେବେଳେ ପଢୁଥାଏ । ମୋର ଗୋଟିଏ କବିତା ‘ଆହ୍ଵାନ’ ‘ସହକାର’ରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥାଏ । ସେ କବିତାରେ ଛନ୍ଦ ଦୋଷ ପ୍ରାୟ ନଥାଏ । ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଆଖିରେ ସେ କବିତାଟି ପଡ଼ିଲା । ବଡ଼ ଖୁସି ହୋଇ ମତେ କହିଲେ, “ତୁମ ଲେଖା ଭଲ ହୋଇ ଆସୁଛି, ଏଥରେ ଛନ୍ଦଗତ ଭୁଲ ପ୍ରାୟ ନାହିଁ ।” କବିତାଟିର ଦିପଦ ମନେ ଅଛି

“ସୁପ୍ର ଦେଶରେ ଚେଇଁଚ କିଏରେ

ଶିଖ ରାଜପୁର ପାଇକ ବୀର ?

ମନ୍ତ୍ରକ ପାଣି ଛଢାଇ ଆଖିବ

ଶତ୍ରୁ ଶୋଣିତ ତରଳ ଧାର !

ଶିନ୍ଦୁ କପାଳେ ଶୋଇଚି ଜନନୀ

ଜାର୍ଷ ଆଜି ତା’ ବକ୍ଷ ସାରା

ସର୍ବ ମୁକୁଟ ଲୁପ୍ତ ତାହାରି

ନୟନ୍ତୁ ନିରିଚି କଜଳ ଶିରା !”

ମତେ ସେତେବେଳେ ମହାପାତ୍ରେ କହିଲେ, “କୃଷ୍ଣ ! ତୁମେ ତ ପିଲାଦିନରୁ କବି । କବିତା ଲେଖୁଚ, ଗଦ୍ୟ ଲେଖୁନ ? କବିତା ଅପେକ୍ଷା ଗଦ୍ୟରେ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ scope କ୍ଷେତ୍ର ଅଧିକ ମିଳିବ ।”

- ମୋର ପିଲାଦିନ୍ତୁ ଖୁଲ୍କ କବିତା ଲେଖ ଏ ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ କବି ହେବି

ଏବଂ ସବୁ ଗୌରବତୁ କବିର ଗୌରବ ଅଧିକ । ମୋର ଏ କଥା ଶୁଣି କବି ମହାପାତ୍ରେ ଚିକିଏ ହସିଲେ, କିଛି କହିଲେନି । କିନ୍ତୁ ଦାର୍ଘ ତିରିଶି ବର୍ଷ ଧରି କବିତା ଲେଖି ଆସିବା ପରେ ଏବେ ବର୍ଷେ ହେଲା କେତେ ସାହିତ୍ୟକ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ମୋର ଆୟୁଜୀବନୀ ଚିଠି ଆକାରରେ ଲେଖୁଣି ଏବଂ ପ୍ରାୟ ତିନିଶହ ପୃଷ୍ଠା ଲେଖିଥାରିଲିଣି । ଲେଖିଲାବେଳେ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ତିରିଶି ବର୍ଷ ତଳର ସ୍ଥି ମନେ ପଡ଼ି ଯାଉଛି । ଗଢି ଲେଖିବାରେ ଭାବର ସ୍ମୃତିଶ ପାଇଁ ଯେ' ପରିସର ଅଧିକ ମିଳିବ, ତାହା ଅନୁଭବ କରୁଛି ।

ନିର୍ଜୀଳ ଭାବରେ ସମାଲୋଚନା କରିବା ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ଗୋଟିଏ ଲକ୍ଷଣ । ଅନେକ ସମୟରେ ତାଙ୍କ ସମାଲୋଚନାର ଉପ୍ରଭାବ ପ୍ରାଣରେ ଆୟାତ ଦେଇଥାଏ । ମୋର ମନେ ଅଛି ଜଣେ ତରୁଣ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ କବିତା ଉପରେ ସେ ନିଆଁଖୁଣ୍ଟରେ ଥରେ କିନ୍ତୁ ସମାଲୋଚନା କରିଥାନ୍ତି । ବାଣପୁର ବଜାରଠି ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ସହିତ ଦେଖା ହେଲା । ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲି, “ମହାପାତ୍ରେ ! ଆପଣ ଇମିତି ବ୍ୟଙ୍ଗ ବିନ୍ଦୁପ କରି ତାଙ୍କ ଲେଖାକୁ କାଟିକୁଣ୍ଠି ଥୋଇଦେବା ଦ୍ୱାରା, ସେ ହତୋସାହ ହୋଇଯିବେ । ଆପଣ ଚିକିଏ ବିଚାର କରି ସମାଲୋଚନା କରୁନାହାନ୍ତି ?”

ମୋର ଏଇ କେତେ ପଦ କଥା ଶୁଣି ମହାପାତ୍ରେ କହିଲେ, କୃଷ ! ତୁମ ଲେଖାର ସାବଳୀଳ ଭଙ୍ଗୀ ମତେ ମୁଗ୍ଧ କରିଛି । ତୁମ ଲେଖାରେ ମୁଁ ଏବେ ସିମିତି କିଛି ଦୋଷ ଦୂର୍ବଳତା ବା ଅସଂଲଗ୍ନ ଭାବଧାରା ଦେଖୁନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଯାହାଙ୍କ କବିତା ମୁଁ ସମାଲୋଚନା କରିଛି, ତାଙ୍କ କବିତା ତୁମେ ପଡ଼ିଛି ତ ? କହୁନ ସେ ଲେଖା କ’ଣ ଲେଖାରେ ଯାଏ ? ଯାହାର କବିତା ନାହିଁ, ସେ କବିତାରେ ହାତ ଦେବେ କାହିଁକି ? ତୁମେ ତ କବି, ତୁମେ କହୁନ ତାଙ୍କ କବିତା କବିତା ପରି ଲାଗେ ?”

ମୁଁ ତାଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ଉଭର ଶୁଣି ନିରୁତ୍ତର ରହିଲି ।

ମୁଁ ବାଣପୁର ହାଇସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକ ଥିବା ବେଳେ ହାଇସ୍କୁଲ ହତା ଭିତରେ ବରଗଛ ତଳେ ଗୋଟିଏ ସଭା ହୋଇଥିଲା । ସେ ସଭାରେ ଗୋଦାବରାଶ ମହାପାତ୍ର ଥିଲେ । ବି. ରଙ୍ଗନାଥନ୍ ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ସଭାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଅଭିଭାବକ ମାନଙ୍କୁ ସ୍କୁଲର ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହଯୋଗ କରିବା ସଂପର୍କରେ କେତେ କଥା ଓଡ଼ିଆରେ କହୁଥାନ୍ତି । ବି. ରଙ୍ଗନାଥନ୍ ତାମିଲ ଭାଷା ଲୋକ । ତାଙ୍କ ତୁମ୍ଭରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବଡ଼ ବିକୃତ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥାଏ । ଏହାଦେଖୁ ମହାପାତ୍ରେ

ଏକବାର ଅସହିଷ୍ଣୁ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ସଭାରେ ଠିଆ ହୋଇ କହିଲେ, “ମୋ ଜାତିର ଭାଷାକୁ ଏଡ଼େ ବିକୃତ ଭାବରେ ଗୋଲଣୀ ମାଇକିନା ମାନେ କହିଲା ପରି ମୋ’ ସମ୍ବୂଖରେ କିଏ କହିବ - ଏହା ମୁଁ ବରଦାସ୍ତ କରି ପାରିବି ନାହିଁ । ମୋ ଜାତିର ଭାଷା ଯେବେ ଦୂମ ଦୂଷରେ ଲେଉଚୁନି ଦୂମେ ଝଙ୍ଗାଜାରେ କହ । ଦୂମର କି’ ଅଧିକାର ଅଛି ମୋ’ ଭାଷାକୁ ଏଇଭଳି ଅପମାନ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା । ଯେବେ ଦୂମେ ଏହିପରି କହ ନିତାନ୍ତ ବିକୃତ ଭାବରେ, ମୁଁ ପ୍ରତିବାଦ ସ୍ଥରୂପ ଏ ସଭା ଏଇ ମୁହଁର୍ବରେ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବି ।”

ବି. ରଜନାଥନ୍ ସେପରି ବିକୃତ ଓଡ଼ିଆରେ କହି ଚାଲିଲେ । କିନ୍ତୁ ଭାଷାର ପୂଜାରୀ କବି ମହାପାତ୍ରେ ସଭା ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ । ନିଜର ମାତୃଭାଷା ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର ହେଲେ ପ୍ରକୃତ କବି ତାହା ସହି ପାରେନା । ତାର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ପାଇଁ ତା ଧମନୀର ପ୍ରତି ଶୋଣିତ ବିନ୍ଦୁ ଉଷ୍ଣ ହୋଇ ଉଠେ ।

୧୯୪୮ ମସିହାରେ ମୁଁ ଆସିକା ହାଇସ୍କୁଲରେ କାମ କରୁଥାଏ । ଆସିକା ବସଷ୍ଟାଷ ପାଖେ ଗୋଟିଏ ଦୋ ମହିଳା ଘରେ ବସା କରିଥାଏ । ମହାପାତ୍ରେ ଧରାକୋଟରୁ ଫେରୁଥାନ୍ତି । ମୋ’ ବସାକୁ ଆସିଲେ । ତାଙ୍କୁ ‘ତା’ ଓ ମାକ୍ରୋପୋଲ୍ ସିଗାରେଟ୍ ଦେଲି । ମତେ ପଚାରିଲେ, “ଏଇ ଦାମିକା ସିଗାରେଟ୍ ଗୁଡ଼କ କାହିଁକି ଆଣିଲ ?” ମୁଁ ଚିକିଏ ହସି ହସି କହିଲି, “ଆପଣ ଦାମିକା ଲୋକ ନା, ସେଥିପାଇଁ ଏଇ ଦାମିକା ସିଗାରେଟ୍ ଆଣିଲ ।” ସେତେବେଳକୁ ମୋର ‘ଆହୁତି’, ‘ଅଗ୍ନିଶଂଖ’, ‘ମାଟିଦୀପ’, ‘ରୂପାୟନ’, ‘ଆମ୍ବଲିପି’ ବହିଗୁଡ଼କ ଛପା ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖାଏଁ ଉପହାର ଦେଲି । ମତେ କହିଲେ, “ଦୂମେ ଏତେ ଗୁଡ଼ାଏ ବହି କରି ଗଲଣି । ମୁଁ ଦୂମର ସେଇ ‘ଆମ୍ବଲିପି’ଟି ପଡ଼ିଥିଲି । ବଢ଼ ସାବଲୀଳ ଭଙ୍ଗାରେ ଲେଖା । ମତେ ବଡ଼ ଭଲ ଲାଗିଲା ।

ତାଙ୍କ ଦୂଷରୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବହିର ପ୍ରଶଂସା ଖୁବ୍ କମ ଶୁଣାଯାଏ । ମୋର ସବୁଗୁଡ଼ିକ ବହି ନେଲେ ଏବଂ ମତେ କହିଲେ, “କୃଷ ! ମୋର ଗୋଟିଏ କବିତା ‘ଆମ ଏଇ ବିରାଟ ମନ୍ଦିର’ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା ବହୁଦିନ ତଳେ ସହଜାରରେ, ଦୂମେ ପଡ଼ିବ ? ସେ କବିତାଟି ମିଳୁନି । ଯେବେ ପୁରୁଣା ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ଦେଖିବ, ମତେ ଦେବ, ପୁରା ବଡ଼ ଦେଉଳ ସଂପର୍କରେ ସେ କବିତାଟି ।”

ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସେ ବସରେ ବାଣପୁର ଫେରୁଥାନ୍ତି । ସେ ଓ ମୁଁ ବସରେ

ବସି ବହୁ ଆଳାପ କରୁଥିଲା । ହଠାତ୍ ଆଖୁ ଗୋଛାଏ ବିକା ଆସିଲା । ମତେ ମହାପାତ୍ରେ କହିଲେ, “ଦେଖୁଚ କୃଷ୍ଣ ! ଏଠି କେତେ ଆଖୁ ଗୋଛା କେତେ ଜଣ ଧରି ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କ ଆଖୁ ଗୋଛାକୁ ବସର ଝରକା ଉପରେ ଟେକି ଧରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ କହୁଛନ୍ତି, ଏ ଆଖୁ ଭଲ ନିଅ । ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଆଖୁ ଗୋଛା ତଳେ ଥୁଆ ହୋଇଛି ବା ଟିକିଏ ଉପରକୁ ଟେକିଧରୁ ନାହାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଆଖୁ ସତେ ଯିମିତି ଭଲ ନୁହଁ ।”

ଏତକ କହି ହସି ପକାଇଲେ ।

ମୁଁ କହିଲି, “ଏ ତ ବିଷ୍ଣୁପାନର ଯୁଗ । ଭିତରେ କିଛି ନଥାଇ, ଯିଏ ସମସ୍ତକୁ ଫେଲିପେଲି ଉପରକୁ ଉଠି ପାରୁଛି, ସେ ତ ବିକରୁଛି । ତେବେ ଶେଷରେ ଅବଶ୍ୟ ଧରା ପଡ଼ୁଛି । ଫମାଟା ଫମା, ନିଦାଟା ନିଦା ।”

ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ଛାତର୍ଷ ତଳେ ବାଲୁଗାଁଠୁ କଟକ ଏକସପ୍ରେସ ବସରେ ଚଢ଼ି ସେ କଟକ ଯାଉଥାନ୍ତି । ମୋ’ ଉପରେ ହଠାତ୍ ମହାପାତ୍ରଙ୍କର ଆଖୁ ପଡ଼ିଲା । ମତେ କହିଲେ, “କୃଷ୍ଣ ! ତକ୍ତର ମାନସିଂହ ତୁମ ସଂପର୍କରେ ଓ ତୁମ କବିତା ସଂପର୍କରେ ‘ସମାଜ’ରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ, ମୁଁ ତାହା ପଡ଼ିବି । ତୁମେ ଏତେ ଦିନପରେ ଲୋକଙ୍କୋଟନକୁ ଆସିଲା ।”

ମୁଁ କହିଲି, “ହଁ ନଈଟା ଶିଳା ବହୁର ପଥ ଡେଇଁ ନାନାଆଡ଼େ ବଳେଇ ଚଳେଇ ଶେଷରେ ସମତଳ ଭୂର୍ବେଳେ ଥିବା ଗୀ ଗହଜକୁ ଆସିଲେ ତ ଲୋକମାନେ ଦେଖିପାରିବେ । ଅନ୍ୟ ନଈଗୁଡ଼ାକ ଯେପରି ସହଜରେ ଓ ସୁବିଧାରେ ବାଚକାଟି ଆସିପାରିଲେ ଏ ନଈର ଭାଗ୍ୟରେ ସେ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ସେ କ୍ଷେତ୍ର ଛୁଟି ପାରେନା । ସେଥିଲାଗି ହୁଏତ ଏତେଦିନ ତେରିହେଲା ।”

ମୋ’ଠୁ ଏତକ ଶୁଣିବାରେ ତାଙ୍କ ମୁହଁ ଉଷ୍ଟତ ହସରେ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

କବି ମହାପାତ୍ରେ ଅତି ଆଧୁନିକ ଦୁର୍ବୋଧ କବିତାର ପକ୍ଷପାତି ନଥିଲେ । ଆମେ କେତେଜଣ ବହୁ ବାଣପୁର ବଜାର ପାଖେ ଗୋପାନାଥ ସେନାପଟିଙ୍କ ଅଷ୍ଟଧ ଦେବକଳି ବସିରୁ । ଆମ ସହିତ ମହାପାତ୍ରେ ବି ବସିଛନ୍ତି । ଜଣେ କଲେଇ ପଢ଼ୁଆ ପିଲା କହିଲା, “ଆଖା ! ଆପଣଙ୍କ କବିତା, ମାନସିଂ, ତ୍ରିପାଠୀ, ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କ କବିତା

ଯମିତି ବୁଝି ହଉଛି, ପ୍ରାଣକୁ ଛୁଇଁ ପାରୁଛି, ଏବର ଅତି ଆଧୁନିକ କବିତା କାହିଁକି ଭଲ ଲାଗୁନି ? ”

ସେ ହଠାତ୍ କହି ପକାଇଲେ, “ଅତି ଆଧୁନିକ କବିତାର କବିମାନେ ମଣିଷମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଲେଖୁଚାହିଁ କି ? ସେଥିଲାଗି ଭଲ ଲାଗୁନି । ”

ଏଇ ଖଳିକୋଟ ଗଡ଼ ବସନ୍ତାଷ୍ଟ ପାଶେ ପ୍ରାୟ ଗତବର୍ଷ ତାଙ୍କ ସହିତ ଦେଖା�ୋଇଥିଲା । ମାୟାଧର ମାନସିଂହ ଗ୍ରହାବଳୀର ପ୍ରଥମ ଭାଗ ପ୍ରକାଶ ହୋଇ ପାରିଥାଏ । ମତେ କହିଲେ, “ମାୟାଧର ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରଥମ ଭାଗ ଗ୍ରହାବଳିଟି ବେଶ ସୁଦର ହୋଇଛି । ”

ମୁଁ କହିଲି, “ଆପଣଙ୍କ ଗ୍ରହାବଳି ଏଥର ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତୁ । ଗ୍ରହାବଳି ପ୍ରକାଶର ସମୟ ବି ଆପଣଙ୍କର ଏଥର ଆସିଗଲା । ”

ସେ ପଚାରିଲେ, “କୃଷ୍ଣ ! ତାର ନାଁ କ’ଣ ଦେବା କହିଲ ? ”

ମୁଁ କହିଲି, “ନିଆଁ ଖୁଣ୍ଡା ଗୋଦାବରାଶ ମହାପାତ୍ର ଗ୍ରହାବଳି । ”

ତାଙ୍କ ମନକୁ ପାଇଲା କି ନାହିଁ କେତାଣି, କିନ୍ତୁ ହସି ହସି କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା ହସ ଦେଖିବା, କେବେହେଲେ ବାହାରିବ ତ । ”

କବି ଗୋଦାବରାଶ ମହାପାତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଅନନ୍ୟ ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ । ତାଙ୍କ ପ୍ରତିରାର ଦୀପଶିଖା କେବେହେଲେ ମିଞ୍ଚିମିଞ୍ଚି ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସି ନଥିଲା । ଜୀବନର ଶେଷ ମୁହଁର୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିଖାକେକି ଜଳି ଉଠୁଥିଲା । ଏଇଲେ ଲେଖୁବି ବୋଇଲେ ସେ ଲେଖୁଥିଲେ । ଦିଆସିଲ କାଠିଟାକୁ ମାରିଦେଲେ ଚଢ଼ିନି ଯମିତି ନିଆଁ ଜଳି ଉଠେ କଳମା ଧରି ଗାର ଟାଣିଦେଲେ ସେଇକ୍ଷଣି ଗୋଟିଏ ଜୀବନ୍ତ କବିତା ବା ଗଛ ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲା ତାଙ୍କ ଅମର ଲେଖନୀରୁ । ଯେ ଜନ୍ମିତ ପ୍ରତିଭା ସମ୍ମନ୍ନ କବି ସେ ଚିତ୍ତା କରି ଘଡ଼ିଏ ଦଷ୍ଟେ ବସି କିଛି ଲେଖେନି । ଆପେ ଆପେ ତା’ ବୁକୁର ପ୍ରତି ତତ୍ତ୍ଵ ଭିତରେ କବିତାର କଳତାନ ବାଜି ଉଠେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଚଞ୍ଚଳ ବେଗରେ । ତାର ମୋହନ କହିନା, ତାର ତୀର୍ତ୍ତ୍ତୁ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି, ତାର ସୁଦୂର ପ୍ରସାରଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ-ଏ ସମସ୍ତ ପୁଞ୍ଜିଭୂତ ହୋଇ ତାର ଅଜଣାରେ ତାର ସୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ଆଦୁପ୍ରକାଶ କରେ । କବି ମହାପାତ୍ରେ ଏଇ ଦରର କବି । ଜାତି ପ୍ରତି, ସମାଜ ପ୍ରତି, ଦେଶପ୍ରତି ତାଙ୍କର ମମତା ଅସାଧାରଣ । ଏଇ ଅସାଧାରଣ ମମଦ୍ରବୋଧ, କବି ଜୀବନର ପ୍ରଧାନ ଅବଲମ୍ବନ । ବ୍ୟଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟୁପ

ମାଧ୍ୟମରେ ଆପଣାର ଭାବଧାରା ସେ ଯେପରି ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି, ଉଛ୍ଵାସଧର୍ମୀ, ଜୀବନଧର୍ମୀ କବି ଭାବରେ ତାଙ୍କର ଭାବଧାରା ସେଇପରି ରୂପାନ୍ତିତ ହୋଇପାରିଛି । ଚେତନାର ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଚମକ ତାଙ୍କର ସକଳ ସୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ଜାତି ପ୍ରାଣରେ ଗାରକାଟି ପାରିଛି ।

‘ଉଠ କଙ୍କାଳ’, ‘ହେ ମୋର କଲମ’, ‘ବଙ୍କା ସିଧା’, ‘କଣ୍ଠା ଓ ଫୁଲ’, ‘ନାଳ ମାତ୍ରାଣା’, ‘ପ୍ରେମପଥେ’, ‘ଏବେ ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚି’ ଓ ଶିଶୁ ମାନଙ୍କ ଉପଯୋଗୀ ଶବ୍ୟ ଓ କବିତା ଏବଂ ପିଲାଦିନର ଓ ଯୌବନ ସମୟରେ ଲେଖା - ଏ ଗୁଡ଼ିକ ଡିଆ ସାହିତ୍ୟ ଗନ୍ଧାଘରର ଅମ୍ବଲ୍ୟ ରତ୍ନ । ଏସବୁ ଭିତରେ କବି ଗୋଦାବରାଶ ମହାପାତ୍ର ଚିରଦିନ ଧରି ବଞ୍ଚି ରହିବେ ଏବଂ ଜାତିର ଅର୍ପ୍ୟ ପାରଥୁବେ । ଜାତିର କବି ନିଜ ଦୁକୁର ପ୍ରତି ଶୋଣିତ ବିନ୍ଦୁ ଭିତରେ ଜାତିକି ଅନୁଭବ କରି ଯାହା ଦେଇ ଯାଇଛି ତାର କ୍ଷୟ ନାହିଁ । ତାର ଶେଷ ନାହିଁ ।

ହେ ମୋର ବାଣପୂର ମାଟିର କବି ଗୋଦାବରାଶ ! ତୁମର ସ୍ଵପ୍ନ, ତୁମର ସାଧନା ଓ ବ୍ୟକ୍ତିର ଯାହା ତୁମରି ଅଗଣ୍ଯିତ ଲେଖା ଭିତରୁ ପୁଣି ଉଠୁବି, ତା'ରି ଭିତର ଦେଇ ଏ ଜାତି ଅଗ୍ରଗାମୀ ହେଉ । କବିର ଜୀବନ ବ୍ୟାପୀ ସାଧନା ଦେଶର କି ଗୌରବମୟ ସମ୍ପଦ ଆକାଶର ଉନ୍ନଳ ଗ୍ରହ, ନକ୍ଷତ୍ର ପରି ଜାତିକି ସେ ଦିଗବର୍ଣ୍ଣନ ଦେଇଥୁବ ।

॥ ଏକାବନ ॥

ଗୋଦାବରାଶ ବାବୁ

ସ୍ନେହର ବିଶ୍ଵମ୍ଭର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ଡା-୧-୭-୭୭

ମୋ’ ଜୀବନର କାହାଣୀର ବହୁତ ପାଞ୍ଚୁଡ଼ା ତୁମ ଆଗରେ ଆଗରୁ ମେଳାଇ ରଖିଛି । ତୁମେ ସେବୁଡ଼ିକ ଦେଖି କମ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିନ । ବହୁବାର ମତେ ଅନୁରୋଧ କରିଛ ଲେଖିଯିବାକୁ । ତୁମରି ଆନ୍ତରିକ ଆଗ୍ରହ ଅନୁରୋଧ ମତେ ଲେଖିବାରେ ପ୍ରବୁନ୍ତ କରିଛି । ତୁମରାଳି ଜଣେ ଜଣେ ତରୁଣ ସାହିତ୍ୟିକ ବନ୍ଧୁ ଜୀବନର ଯାତ୍ରା ପଥରେ ଭେଟିବା ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟର କଥା ।

ଆଜି ମୋ’ ବାଣପୂର ମାଟିର ତଥା ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ବରେଣ୍ୟ ପୁରୁଷଙ୍କ କଥା ଲେଖିବି, ଯାହାକୁ ତୁମେ ଦେଖିଥୁବ, ଜାଣିଥୁବ, ଆଉ ତାଙ୍କ ତୁଣ୍ଠରୁ କେତେଠି ହୁଏତ ଭାଷଣ ଶୁଣିଥୁବ ।

ମୋ'ରି ବୟସର, ମୋର ବାଣପୁରବାସୀ ବନ୍ଧୁମାନେ ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁଙ୍କ ସାହଚର୍ଯ୍ୟରେ ଯେତେ ଆସିଛନ୍ତି, ମୁଁ ସେତେ ଆସିପାରିନି ବା ଆସିପାରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିନି । ସବୁବେଳେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଦୂରରେ ରହିଛି । ଜୀବନରେ ଦି' ଚାରିଥର ତାଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ଗ ହୋଇଥିବି । ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ କରିଥିବି ତାହା ହଁ ତୁମ ପାଖକୁ ଲେଖୁଛି ।

ବହୁତ ତଳ କଥା-ଖୁବ୍ ସମ୍ବନ୍ଧ ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ଓଳସିଂହ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଡ଼ୁଥାଏ । ୧୯୭୩ କି ୧୯୭୮ ମସିହା ହେବ । ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟିରେ ମୁଁ ଗାଁକୁ ଆସିଥାଏ । ଆମରି ଗାଁର ଭୁବନେଶ୍ୱର ସାହୁ ସେତେବେଳକୁ ଖୋର୍ଦ୍ଦା ହାଜିଃସ୍କୁଲରେ ପଡ଼ୁଥାନ୍ତି । ତାର ମୋର ଭାରି ସାଙ୍ଗ । ଛୁଟାରେ ଗାଆଁକୁ ଆସିଲେ ସେ ଓ ମୁଁ ବାଣପୁର ଅଞ୍ଚଳର ବହୁ ଗାଁକୁ ବୁଲିଯାଉ । ସାମାଜିକ, ସାହିତ୍ୟକ, ଶିକ୍ଷା ସମକ୍ଷାୟ ବହୁ ଆଲୋଚନା କରୁ । ମୁଁ ତାକୁ ଭୋବନା ବୋଲି ଡାକେ । ଭୋବନା ସାହିତ୍ୟକ ନୁହେଁ, କବି ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ସଂଘାର ମନୋଭାବର ପିଲା । ତା'ଠ ସତୋଚପଣିଆ ଯଥେଷ୍ଟ ଥାଏ । ଏହି ସତୋଚପଣିଆ ଏବେ ମଧ୍ୟ ତାର ରହିଛି । ଯେକୌଣସି ଜାତୀୟ ସମରି ବା ସର୍ବସାଧାରଣ ସମରି ବୁଝାଶୁଣା କରିବାର ଭାର ତାକୁ ଯେବେ ଦିଆଯାଏ, ସେ ତହିଁରୁ ଏକ ଅଧଳା ବରବାଦ କରିବନି ବା ଆଦ୍ୟାତ୍ମ କରିବ ନାହିଁ । ଏଇ ସତୋଚ ଗୁଣର ଅଧିକାରୀ ହେବା ଲୋକ ଏ ଯୁଗରେ ଅତି ଅଛ ଦେଖାଯାନ୍ତି । ମୁଁ ଏଥିଲାଗି ତାକୁ ଭାରି ଭଲ ପାଏ । ଭୋବନା ଓ ମୁଁ ସେଇ ପିଲାଦିନେ ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ବୁଲିଯିବାକୁ ମନସ୍ତୁ କଲୁ ।

ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟା ହୋଇଥାଏ । ଦିନେ ଠିକ୍ ଗୋଟାଏ କି ଦି'ଟା ସମୟରେ ତାଙ୍କ ଘରଠି ପହଞ୍ଚଗଲୁ । ସେତେବେଳକୁ ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁଙ୍କର ଏଇ ଛୋଟିଆ ପକକା ଘରଟି ନଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଚାଲୁଗର ବଖରାରେ ସେ ବସିଥାନ୍ତି । ସମ୍ବୁଦ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ ବାଦାମ ରଙ୍ଗର ଚେବୁଲ । ଆଉ ଚିନି ତାରୋଟି ଚଉକି ପଡ଼ିଥାଏ । ରାୟକ୍ରମେ ଗୁଡ଼ାଏ ବହିପତ୍ର ଥୁଆ ହୋଇଥାଏ । ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁଙ୍କ ଦେଖି ନମ୍ବାର କଲୁ । ସେ ଆମକୁ ସାମନାରେ ପଡ଼ିଥିବା ଚଉକିରେ ବସିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ ଓଠରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥିତ ଦେଖା ଖେଳାଇ ଦେଇ । ମତେ ଭୋବନା କହିଥାଏ ବାଟରେ ଆସିଲାବେଳେ, “କୃଷ ! କୌଣସି ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ ଉତ୍ତରଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବାକୁ ଗଲେ, ଦେଖାସାକ୍ଷାତ ଭିତରେ ସେ ଯେବେ ବସିବାକୁ ନହନ୍ତି, ତେବେ ବସିଯିବା ଉଚିତ । ନବସି ଠିଆ ହୋଇ ରହିବାଟା ଅଭଦ୍ରତା ହେବ ।”

ମୁଁ ଓ ଭୋବନା ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁଙ୍କ ପାଖରେ ବସିଲୁ । ମତେ ଟିକିଏ ସଙ୍କୋଚ ଲାଗୁଥାଏ । ଭୋବନାର ଏତେଟା ସଙ୍କୋଚ ନଥାଏ । କାରଣ ଭୋବନା ଖୋର୍ଦ୍ଧ ସ୍ତୁଲରେ ପଡ଼ିବା ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ବହୁ ସଭା ସମିତିରେ ଯୋଗ ଦେଇଛି । ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ନେତା ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସମର୍କରେ ଆସିଛି । ସେ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ କଥା ପଚାରିଲା । ସେ ପଚାରିବାକୁ ଆର୍ଯ୍ୟ କରିଛି କି ନାହିଁ ମୁଁ ତା'ଦିହରେ ଆଜୁଠି ମାରି ଉଣିତ ଦେଲି ନ ପଚାରିବାକୁ । ଭୋବନା କ'ଣ ମୋ' କଥା ମାନେ । ଆଲୋଚନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଙ୍କୋଚ ରହିଲେ ନିର୍ମଳ ଦୃଷ୍ଟିଜ୍ଞା ଫୁଲିଦିବନି, ଏକଥା ନିର୍ମିତ ରୂପେ ସତ୍ୟ । ଭୋବନା ଆଗରୁ ଏ କଥା ଜାଣିଛି । ସେ ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁଙ୍କୁ ପଚାରିଲା, “ଆଜ୍ଞା, ମହାଦ୍ୱାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ଗୋଟିଏ ଗୋରୁ ବହୁଦିନ ଧରି ରୋଗ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛପଚ ହେଉଥିଲା । ମହାଦ୍ୱାଗାନ୍ଧୀ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ ଗୋରୁଟିକୁ ଗୁଲି କରି ମାରିଦେବାକୁ ତଦ୍ବାଗା ଗୋରୁଟି ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ପରିତ୍ରାଣ ପାଇବ । ଏପରି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବା ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କ'ଣ ଠିକ୍ ହୋଇଛି ? ଆପଣଙ୍କର ମତ କ'ଣ ?

ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁ ବଡ଼ ତାଳାକ ଲୋକ । ହସକୌତୁକ ଓ ଥଣ୍ଡା ତାମସା ରିତର ଦେଇ ସେ କୌଣସି ସତ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ସେ ଲୋକ । ସେ ସିଧାସନଖ କଥାଟିକୁ କହନ୍ତିନି । ସେ ହସି ହସି ଭୋବନାକୁ କହିଲେ, “ହଇହେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ! ତୁମେ ତ ଭଲ ପ୍ରଶ୍ନିଏ ପଚାରିଛ । ତୁମର ମତ କ'ଣ ଆଗ କହିଲ ?” ଭୋବନା ହଠାତ୍ କହିଲା, ଗାନ୍ଧିଜୀ ଠିକ୍ କରିଛନ୍ତି । ଗୋରୁଟି କେତେ କଷ୍ଟ ପାଉଥିଲା । ତାକୁ ସେଥିରୁ ରକ୍ଷା ମିଳିଲା । ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁ ହସି ହସି କହିଲେ, “ଭୁବନେଶ୍ୱର ! ଦେଖୁଛ କେତେ ଲୋକ ଘଣ୍ଟିଲା ମୁଣ୍ଡିଆରୁ ପ୍ରତାପ ପାଖ ଜଙ୍ଗଲକୁ କାଠଗୋଛା ମୁଣ୍ଡରେ ମୁଣ୍ଡାଇ ଆଶୁଷ୍ଟନ୍ତି । କାଠଗୋଛା ମୁଣ୍ଡାଇ ଆଶିବାବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ଶୋଳିର ଦୁଇଁ ହୋଇଯାଉଛନ୍ତି । ଖାଲନାଳ ହୋଇ ବାଟରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ହାଲିଆ ମାରି ଆସୁଛନ୍ତି । ଏଇମାନେ ତ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ପାଉଛନ୍ତି । ଏଇମାନଙ୍କୁ କଷ୍ଟରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ଲାଗି ଗୁଲିକରି ମାରିଦେବା ଭଲ ତ ହେବ । ଆଉ ତୁମର ମତରେ ନ୍ୟାୟୋଚିତ ହେବ । ତୁମେ ତେବେ ଏ ଦୁଃଖୀ କଷ୍ଟୀ ଲୋକ ଗୁଡ଼ାକୁ ଗୁଲି କରି ମାରିଦିଅ ।”

ଭୋବନା ଆଉ କିନ୍ତୁ ଉରର ଦେଇପାରିଲାନି । ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁ ହସିଲେ । ମୁଁ ହସିଲି । ଜମିଟି ଗୁଡ଼ାଏ ହସ ବୃଷ୍ଟିର ରୋଳରେ ସେଇ ଘରଟି ପୂରି ଉଠିଲା ।

ମତେ ଗୋଦାବରାଶ ବାବୁ କହିଲେ, “କୃଷ୍ଣ ! ତୁମେ ପରା ଓଜନୀଂହ ସୁଲାରେ ପଡ଼ୁଛ, ସେଠି ଏଇ କେତେଦିନ ତଳେ ପୁରସ୍କାର ବିତରଣୀ ଉପର ହୋଇଥିଲା । ତୁମେ କି ପୁରସ୍କାର ପାଇଲ ?” ମୁଁ କହିଲି, “ମୁଁ ତ ନୂଆ ହୋଇ ଏ ବର୍ଷ ଯାଇବି, ଯେବେ କୌଣସି ଅଭିନୟରେ ଭାଗ ନେଇଥାନ୍ତି ତେବେ ଖଣ୍ଡିଏ ବହି ମିଳିଥାନ୍ତା ।” ଗୋଦାବରାଶ ବାବୁ କହିଲେ, “ଭାଗ ନେଲନି କାହାଙ୍କି ?”

ମୁଁ କହିଲି, “ମୋର ଜଙ୍ଗାଜୀ ଉଚାରଣ ସେତେ ଭଲ ନୁହେଁ ।” ଗୋଦାବରାଶ ବାବୁ ଠୋ ଠୋ ହସିଉଠିଲେ ଆଉ କହିଲେ, ଉଚାରଣ ଭଲ ନ ହେବା ସେ ବି ଏକ ପ୍ରକାର ଅଭିନୟ ନୁହେଁ କି ?”

॥ ବାଉନ ॥

କଳାବିତ୍ତ ପଦ୍ମଚରଣ

ସେହର ବିଶ୍ୱମର !

ଗୟାରିମୁଣ୍ଡା

ଟା-୭-୧୧-୭୯

ଅଭାବ, ଅନନ୍ତନର ଉକ୍ତଟ ନିଷ୍ପେଷଣ ଉଚିତରେ ପ୍ରାଣର ସେ ସହଜାତ ତୁଣ ଚିକିଏ ଉକ୍ତୁରି ଆସିଲାବେଳକୁ ହୁଏତ ମରି ମରି ଯାଉଥାଏ କିମ୍ବା ଅଧା ଫୁଟି ଆନ ଅଧକ ଫୁଟିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କଳାବେଳେ ସେ ପ୍ରୟାସ ଆଉ ଉଧାଇ ପାରେନା-ଏ ସବୁ ଦେଖିଲେ ବାସ୍ତବିକ ଭାରି ବାଧେ । ପୃଥିବୀର ବହୁ ପ୍ରତିଭାଧର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ଏ ସବୁ ଘଟି ଆସିବି । ତଥାପି ସେମାନଙ୍କର ଯତ୍କିଞ୍ଚିତ ଦାନ ଯେବେ କାହା ପ୍ରାଣରେ ଚିକିଏ ଜୀବନର ସଞ୍ଚାର କରିପାରିବି, ସେ ଦାନ ପାଇଁ ସେମାନେ ଯେ ଆମର ପୂଜ୍ୟ ଓ ପ୍ରିୟ-ଏଥୁରେ ଦିଧା କରିବାର କ’ଣ ଅଛି । ସେଇପରି ଜଣେ ପ୍ରତିଭାଧର କଳାକାର ପଦ୍ମଚରଣ ପଞ୍ଚନାୟକ ମୋ’ର ଜନ୍ମମାଟି ବାଶପୁରର ସତାନ । ତାଙ୍କର ସର୍ବକର୍ମରେ ମୁଁ ଯେତେବେ ଆସିବି ତାହା ମତେ କମ୍ ଆନନ୍ଦ ଓ ଅମୃତର ଅଧିକାରୀ କରିନି ।

ପଦ୍ମବାବୁ ମୋ’ର ବୟସରେ ପାଞ୍ଚ ଛଅବର୍ଷ ସାନ ହେବେ । ପିଲାଦିନେ ମଧ୍ୟ କଣ୍ଠରେ ଗାତ ଗାଇ ଶତସହସ୍ର ଜନମଞ୍ଚଳୀକୁ ମୁଗଧ କରିପାରିବା କ୍ଷମତା ଥିବାର ଏଇ ନିଷ୍ପର୍ଗ ସୁନ୍ଦର ଗୁଣଟିକୁ ଯେଉଁମାନେ ଦେଖିଚନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ଧାରଣା ଥିବ ସେ ଉବିଷ୍ଟ୍ୟତରେ ଜଣେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳର କଳାକାର ହେବେ । ତାଙ୍କୁ ଆସି ଏବେ ଶାଠିଏ ଉପରେ ବୟସ ହବଣି । ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ପରିମାଣରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ରହିବାର କଥା ତାହା

ରହିପାରିଥାତା, ସେ କ୍ଷେତ୍ର ପାଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ କ୍ଷେତ୍ର ନପାଇ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ନିଜ ଚେଷ୍ଟାରେ
ସେ କଳା ରାଜ୍ୟରେ, ସାହିତ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ ଯାହା କିଛି କରିପାରିଚିତି ତା' ଭିତରେ
ସେ ସମାଜ ପ୍ରାଣରେ କମ୍ ରେଖାପାତ କରିନାହାନ୍ତି ।

ଗାଇବା, ବଜାଇବା, ନୃତ୍ୟ କରିବା, ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼ିବା ପ୍ରକାଶ କରିବା, କଳା
ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଢ଼ିବା, ବହୁତା ଦେବା, ନାଟକ ଲେଖିବା, କବି, କଳାକାରମାନଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର
ସଥେରିତ ପୂଜା କରିବା,-ସ ସବୁ କରି କରି ତାଙ୍କର ବାଲ୍ୟ ଯୌବନ ଏବଂ ବାର୍ଷକ୍ୟ
ବିତ୍ତିଯାଇଛି । ଏଇଥିରେ ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ଓ ଗୋରବ । ଘର ପାଇଁ ବା ନିଜ ପାଇଁ
କିଛି କରିନାହାନ୍ତି ଏକବାର ନିଃସ୍ବ, ଦରିଦ୍ର । କିନ୍ତୁ ଏଇ ଉତ୍ତର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ତାଙ୍କର
କଳା ମନୋଭାବକୁ ଗୋଟିଏ ମୁହଁର୍ବ ପାଇଁ ସୁନ୍ଦର ନିଃଶେଷ କରିପାରିନି । ସେ ସୁଆଡ଼େ
ଗଲେ ବା ଯେଉଁଠି ଥିଲେ ସେଇ ହସ ହସ କଥାବାର୍ତ୍ତା, ସେଇ କଳା, ସାହିତ୍ୟ ର୍ଚା
ଏବଂ ତା' ଭିତରେ ଜନଜାବନକୁ ଆନନ୍ଦ ଅମୃତର କଣିକାଏ ଦେଇ ପରିବେଶ
ପାଇବା ଏବେବି ରହିଛି । ମୁଁ ଖଲିକୋଟ ହାଃଇୟୁଲରେ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲି ୧୯୭୮
ମସିହା ହେବ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଡାକିଥିଲି ସ୍କୁଲ ପୁରସ୍କାର ବିତରଣ ଉତ୍ସବରେ ମନୋରଞ୍ଜନ
କାର୍ଯ୍ୟକୁମକୁ ଜୀବନ୍ତ କରି ପରିବେଶଣ କରିବା ପାଇଁ । ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ରଙ୍କ
“କାଳିଜାଇ”କୁ ରୂପକ ଆକାରରେ ସେ ଯେପରି ପରିବେଶଣ କରିପାରିଲେ ତାହା
ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ସୁନ୍ଦର ନିର୍ଦ୍ଦର୍ଶନ । ପ୍ରାୟ ଦୁଇହଙ୍କାର ଜନତା ଉତ୍ସ ନେତ୍ରରେ ଚାହିଁ
ରହିଥାନ୍ତି । ସେ ଦିନ ପଦ୍ମ ବାବୁଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା କଥାରେ କହିବାର ନୁହେଁ ।

‘ଆମ ଗାଁ ବାଉରା ନାନା’ ବୋଲି ମୋର ‘ଉତ୍ସ’ କବିତାଗ୍ରହକ ଗୋଟିଏ
କବିତା ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲା । ସେ କବିତାଟି ପୂରାପୂରି ଛନ୍ଦରେ ଲେଖା
ନୁହେଁ । କିମ୍ବା ସେ କବିତାଟିରେ ଏତେ ସୌରତ ଥିବ ମୋର ଧାରଣା ହିଁ ନାହିଁ । ମୁଁ
ଦେଖିଛି, ବନ ପର୍ବତ ଘେରା ଖଲିକୋଟର ସେଇ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାରଣା ଉପରେ ବା
ବସ୍ତ ଧାରଣା ଦେଖ ଉପରେ ବସି କିମ୍ବା ଖଲିକୋଟର ସେଇ ଗିରି ପଦ ତଳ ରାଜ
ରାଜ୍ଞୀ ଉପରେ ପଦବାରଣ କଳାବେଳେ ମଧ୍ୟ ସଜୀତଙ୍କ ପଦ୍ମ ବାବୁ ସେଇ କବିତାଟି
ଏଭଳି ଛନ୍ଦରେ ବୋଲୁଥାନ୍ତି ଯେ ମୁଁ କେବଳ ନୁହେଁ ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଶୁଣି ମୁଖ୍ୟ
ହେଉଥାନ୍ତି । ପୁଣି ଆଉ ଥରେ ବୋଲିବାକୁ ଅନୁଗୋଧ କରୁଥାନ୍ତି । ମୁଁ ସେତେବେଳେ
ଜାବୁଥାଏ, ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ କବିତା ପଦ୍ମଚରଣଙ୍କ କଣ୍ଠରେ କି ଅନୁପମ ମାଧୁରୀ
ଘେନି ଠିଆ ହୋଇପାରିଛି । ଏଭଳି ମଧୁକଣ୍ଠର ମାଲିକ ହେବାରେ ଯେ ଆନନ୍ଦ ଓ
ଗୋରବ ଅଛି, ପୃଥବୀର କେଉଁ ତାଙ୍କସମଦ ତାହା ଦେଇପାରିବ ?

ଦିନକର ଘଟଣା ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଛି । କୃତିବାସ ପାଇଶାଣୀ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ବିଶୁଦ୍ଧରେ ଲାଢି ସୁଦୂର ଆଷାମାନ ଦ୍ୱାପରେ କାଗାବରଣ କଲେ । ଏ ହେଉଛି ୧୮୮୭ ମସିହାର କଥା । ଦେଶପ୍ରାଣ ବିପୁଳୀ କୃତିବାସ କେବଳ ବାଣୟୁଗର ନୁହୁତି, ସମ୍ଭାବିତ କାରତର ଗୋଟିଏ ଆଗ୍ରେସ ବ୍ୟକ୍ତିର । ସିପାହୀ ବିହ୍ରୋହର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ଜାତିର ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ଦୁର୍ବର୍ଷ ଇଂରେଜ ଜାତି ବିଶୁଦ୍ଧରେ ଲାଢିଥିଲେ । ୧୯୭୪ ମସିହାରେ ବାଣୟୁଗ ପଲଚଣ ପଡ଼ିଆରେ ତାଙ୍କ ସ୍ଵତି ଉଦେଶ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ସଭା ଆୟୋଜନ ହୋଇଥିଲା । ଏ ଆୟୋଜନର ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତାଥିଲେ, ମୃଦୁଲିହାର । ସାମନ୍ତ ବିଂହାର ମତେ ଦିନେ କହିଲେ, “କବି, ଗୋଟିଏ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୂଳକ କବିତା ଲେଖିବ କୃତିବାସ ପାଇଶାଣଙ୍କ ସମର୍କରେ । ପଲଚଣ ପଡ଼ିଆ ସଭାରେ ବୋଲା ହେବ ।” ମୁଁ ଛୋଟ କବିତାଟିଏ ଲେଖିଲି । ତାର ପ୍ରଥମ ପଂକ୍ତି ହେଉଛି-

“ଜାଗ୍ରତ ହୁଅ ଜତିହାସ ଆଜି ଜାଗ୍ରତ ହୁଅ କୃତିବାସ ।

ଏ ମହା ଜାତିର ନିଃଶ୍ଵାସ ତମେ ଏ ମହାଜାତିର ପ୍ରଶ୍ଵାସ ।

ବଜାଡ଼ ଗଡ଼ ତଳେ ତଳେ

ଦୂର୍ଯ୍ୟ ବଜାରେ ଆଉଥରେ....

କଳାବିତ୍ ପଦ୍ମଚରଣ ଦୁଇହଙ୍କାର ଜନତାର ସମାବେଶ ରିତରେ ଯେଉଁଳି ବକ୍ର ନିର୍ଯ୍ୟକ କଣ୍ଠରେ ସେ ସଙ୍ଗାତଟି ଗାଇଲେ, ସମସ୍ତ ଜନତା ପ୍ରମୀଳୀତ ହୋଇ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ସତେ ଯେପରି ଏ ‘ବାଣୟୁଗ ମାଟିର ବରେଣ୍ୟ ଦେଶପ୍ରାଣ ନେତା କୃତିବାସ ଯୋଦ୍ଧୁ ଦେଶରେ ହାତରେ ଖଣ୍ଡା ତଳୁଆର ଓ ତାଳ ଧରି ଶତାବୀର ଅନ୍ଧକାର ଚିରି ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇଗନ୍ତି । ସତେ ଯେପରି ଏ ଜାତିର ଗୌରବମାଯ ଅତୀତ ଜତିହାସର ପ୍ରତି ପୃଷ୍ଠା ଜୀବତ ଭାବରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଖୋଲିଛୋଇ ଯାଇଛି । ସଙ୍ଗାତଙ୍କ ପଦ୍ମଚରଣଙ୍କ ଦେହ, ମନ ପ୍ରାଣ ସଙ୍ଗାତଟି ଗାଇଲାବେଳେ ଯେ ଭଲି ଦେଶାଦୁରୋଧରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଥରି ଉଠୁଥିଲା, ଆଖି ବିଷ୍ଟାରିତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା, ଆକାଶ, ପରମ କମିତ ବିକମିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଏ ମାଟିର ଏ କବିକୁ କେବଳ ନୁହଁ, କଳାପ୍ରାଣ ପଦ୍ମଚରଣଙ୍କ ପ୍ରତିଭାକୁ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତ ଜନତା ପ୍ରାଣ ଦେଇ ସାଗତ କରୁଥିଲା । ବାଣୟୁଗ ମାଟି ପ୍ରକୃତରେ ବାର ପ୍ରସବିନା । ବାଗପୁରୁଷ କୃତିବାସ, ରାଜକବି ରମ୍ଭନାଥ ହରିଚନ୍ଦନ, କବି ଗୋଦାବରାଶ ମିଶ୍ର ଓ ମହାପାତ୍ର, ଶିଷ୍ଟ ଉପେନ୍ଦ୍ର ମହାରଥୀ, ନାଟ୍ୟକାର ପରଶ୍ରମାନ ହରିଚନ୍ଦନ ଆର ଆମର

ସଙ୍ଗାତ୍ସ ପଦ୍ମଚରଣ- ଏଇମାନଙ୍କ ଦାନ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ପରମ ସମ୍ବନ୍ଧ-ଏଥରେ ଦିଗୁତ୍ତି କରିବାର କିଛି ନାହିଁ । ପଦ୍ମଚରଣ ସାଧାରଣ କଣୁଶିଷ୍ଟୀ ନୁହନ୍ତି, ଅସାଧାରଣ । ଅସାଧାରଣ ସତେ ଯେପରି ସ୍ଵର୍ଗ ହାତରେ ଗୋଟିଏ ବିପଞ୍ଚୁ ଏ ମାଟି ଉପରେ ଖେଲିପଡ଼ିଛି ।

ମୁଁ ଦେଖେ ଏଇ ଏକମାତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ପଦ୍ମଚରଣ ଯେ' ସମ୍ବନ୍ଧ ବାଣପୂର, ବାଲୁଗାଁ, ନାରୁଣୀ, ସୁନାଖଳା, ଟାଙ୍ଗା ଓ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁଠି ଚିକିଏ ପ୍ରତିଭାର ଅଗ୍ରି ହୁଲିଙ୍କ ଦେଖିଛି, ତାକୁ ପୂଜାକରି ଆସିଛି ଅନନ୍ୟ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ବିରାଟ ସଭାର ଆୟୋଜନ କରି ନିଜେ ଏକାକୀ । ହାତରେ ଖଡ଼ା ନାହିଁ, ଚାଳରେ ନଡ଼ା ନାହିଁ, ଖାଇବା ପାଇଁ ଘରେ ମୁଠିଏ ବଗଡ଼ା ନାହିଁ, ନିଜର ପିଲାଙ୍ଗିଲାଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ଦୀକ୍ଷା ପାଇଁ ଯାହା ଲୋଡ଼ା, ତା'ପ୍ରତି ଚିକିଏ ଭୂଷେପ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ଦୁର୍ବିନୀତ ପାଗଳ ପରି ଏ'ଜାତିର ବରେଣ୍ୟ ପ୍ରତିଭାମାନଙ୍କୁ ସମର୍ପନା କରିବା ପାଇଁ ଦୁଆରେ ଦୁଆରେ ବୁଲି କେଉଁଠୁ ଦଶ, ପରାଶ ରିକ୍ଷା କରି କଳାକାର ପଦ୍ମଚରଣ ଦିନ, ରାତି ସନ୍ଧ୍ୟା ସକାଳ ଲାଗିପଡ଼ିଛି-ଯାହା ଏ ଆଖି ଦେଖିଛି, ଏ ହୃଦୟ ଅନୁଭବ କରିଛି-କାହିଁକି ? କି' ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ! ଏ ଦେଶରେ କେତେ ସଙ୍ଗତିସମନ୍ବ ଲୋକ ନାହାନ୍ତି-କାହା ମନକୁ ତ ଏ କଥା ଛୁଟିନି । ନିଜ ଧନ୍ୟାରେ ସମସ୍ତେ ଚାଲିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ନନ୍ଦ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ପ୍ରାପାଡ଼ିତ ପଦ୍ମଚରଣ ସକଳ ଦୁଃଖ ଅଭାବ ଉପରେ ପଦାୟାତ କରି ଚାଲିଛି ବୀର ବିଜୁମରେ । ଜାତି ପ୍ରାଣରେ ଯେଉଁମାନେ ଜୀବନ ସଞ୍ଚାର କରିଛନ୍ତି, କଠୋର ସାଧନା ଭିତରେ ଦେଇ ଜୀବନ ସାରା, ପ୍ରାଣ ଦେଇ ପୂଜା କରିବାକୁ । ଏ ପୂଜା ସମସ୍ତେ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଯେ ଅମୃତରୁ ଜନ୍ମ, ସେ ଅମୃତ ପଥର ପଥକ । ସେ ହିଁ କେବଳ ଅମୃତକୁ ଅମୃତ ଦେଇପାରେ । କଳାକାର ପଦ୍ମଚରଣ ନିଲ୍ଲକ କଳାକାରଟିଏ । ଜନ୍ମରୁ ସେ ପ୍ରତିଭାକୁ ଯେପରି ଚିହ୍ନେ ଅନ୍ୟମାନେ ଚିହ୍ନିବା ତ ଦୂରର କଥା, ପ୍ରତିଭାର ଏହୁଷି ବନ୍ଧ ପାଖେ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । 'ସଙ୍ଗାତ ସାହିତ୍ୟ କଳାପରିଷଦ' ବାଲୁକାରେ ସୃଷ୍ଟି କରି ସେ ତା ତରଫରୁ କବି ନାଟ୍ୟକାର ଯଦୁନାଥ ଦାଶ ମହାପାତ୍ର, ଶିଶୀ ଉପେତୁ ମହାରଥୀ, ସମାଜସେବୀ ସାହିତ୍ୟକ ରାଧାଚରଣ ପଣ୍ଡା, ନାରୁଣୀ ସ୍କୁଲ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଗୋଦାବରାଣ ମହାପାତ୍ର ଏବଂ ମୋ'ଭଳି ଜଣେ ସାମାନ୍ୟତମ ସ୍ଵର୍ଗକୁ ସେ ବହୁ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ଆସିଛନ୍ତି ।

ମୋର ମନେ ପଡ଼େ ୧୯୭୩ ମସିହାରେ ମୋ'ପାଇଁ ସମର୍ପନା ସଭାର ଆୟୋଜନ କରିବାର ଦିନକ ପୂର୍ବରୁ ମତେ କହିଲେ, "କୃଷ୍ଣ ବାବୁ ! ରାଧାଚରଣ

ପଣ୍ଡା ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଗଲେଣି, ଆଉ କେତେଦିନ ବଞ୍ଚିବେ । ବୁଢ଼ାଟା ଜୀବନ ସାରା କେତେ କାମ କରିଛି । କିଏ ପଚାରିଲା ? ଚିକିଏ ଖୁସି ହେବ ତ ଆପଣଙ୍କ ସମର୍ଦ୍ଦିନା ସରା ଭିତରେ ତାଙ୍କୁ ଚିକିଏ ସମର୍ଦ୍ଦିନା କରି ପାରିଲେ । ଆପଣଙ୍କ ଅନୁମତି ନେବାକୁ ଆସିଛି ।”

ମୁଁ କହିଲି ମୋର ଅନୁମତି କ’ଣ ନେବେ ବୋଲି ପଚାରୁଚାହିଁ ? ତାଙ୍କର ପୂଜା କରିବା ଆମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଓ ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।”

ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି, ପଦ୍ମଚରଣଙ୍କ ହୃଦୟ କିପରି କାହିଁ ଉଠୁଥିଲା, ତାଙ୍କର ରାଧାଚରଣଙ୍କ ଆସନ୍ତୁ ମୁହୂୟ ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କୁ ସମର୍ଦ୍ଦିନା ଦେବା ପାଇଁ । ପ୍ରକୃତରେ ସେଇ ବର୍ଷ ସେ ଚାଲିଗଲେ । ସେଥର ତାଙ୍କୁ ସମର୍ଦ୍ଦିନା ନ ଦେଇଥିଲେ ପଦ୍ମଚରଣଙ୍କ କୋମଳ ପ୍ରାଣ କେତେ ଘାସି ହେଇଥାଏ ! କଳାବିତ୍ ପଦ୍ମଚରଣଙ୍କ ଦୂରଦୃଷ୍ଟି, ଏ ଘରଣା କେବଳ ପରିଚୟ ଦଉନି । ଦଉଛି ତାଙ୍କ ସହଧର୍ମୀ । କବି, କଳାକାର, ସାହିତ୍ୟକ ବନ୍ଦା, ସମାଜସେବୀମାନଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦେବାରେ ସେ କି’ ବ୍ୟଗ୍ର । ଏ ବ୍ୟଗ୍ରତା ଭିତରେ କି’ ଅଭୂତପୂର୍ବ ଆନ୍ତରିକତାର ମୋହନ ପରିପ୍ରକାଶ । ମୋ’ ଜୀବନରେ କବି ଭାବରେ ମତେ ଯେବେ ପ୍ରଥମ ସମର୍ଦ୍ଦିନା କିଏ ଦେଇଥାଏ, ସେ ହେଉଛାନ୍ତି ଏଇ କଳାବିତ୍ ପଦ୍ମଚରଣ । ଥରେ ୧୯୭୯ ମସିହାରେ, ଆଉ ଥରେ ୧୯୭୩ ମସିହାରେ, ୧୯୭୯ ଠାରୁ ୧୯୭୩ ମସିହାର ସମର୍ଦ୍ଦିନା ଉସବ ମୋ’ ଜୀବନରେ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ସ୍ମୃତିଶୀଘ୍ର ହୋଇ ରହିବ । ବାଣୟୁଗ, ବାଲୁଗାଁ, ନାଚୁଣୀ, ଗମ୍ଭାରିମୁଣ୍ଡା ଇତ୍ୟାଦି ବହୁ ଅଞ୍ଚଳରୁ ବହୁ ମାନ୍ୟକ୍ଷଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକ ଉପସ୍ଥିତି ପ୍ରାୟ ସଂଖ୍ୟାରେ ପାଞ୍ଚଶହ, କମ ନୁହେଁ । ସରାପତି ଆସନ ଅଳଂକୃତ କରିଥାନ୍ତି ପୁରୀ କଲେଜର ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକ ନାଟ୍ୟକାର ନାରାୟଣ ଶତପଥୀ- ମୁଖ୍ୟବନ୍ଦା ଭାବରେ ଆସିଥାନ୍ତି ନୂଆପଡ଼ାରୁ ସୁଦର୍ଶନ ମହାପାତ୍ର- ଦଳେ ଛାତ୍ର ଚିଲିକା ବୁଲିବାକୁ ଆସି ଦେଖୁଥାନ୍ତି, କବିଙ୍କୁ କିପରି ସମର୍ଦ୍ଦିନା ଦିଆଯାଉଛି । ସଙ୍ଗାତଙ୍କ ପଦ୍ମଚରଣ ମାନପତ୍ର ପଢ଼ୁଥାନ୍ତି ମୋ’ ପାଇଁ ଏବଂ ତାଙ୍କର ରାଧାଚରଣଙ୍କ ପାଇଁ- ମୋ’ ବେକରେ ଏବଂ ରାଧାଚରଣଙ୍କ ବେକରେ ପୁଷ୍ପମାଳ୍ୟ ସହ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ଉରଗୀୟ ଲମ୍ବାଇ ଦେଉଥାନ୍ତି-ଜାତିର କବି, ଜାତିର ହୃଦୟରେ ସେ ରସଧାରା ବୁଣିଦିଏ ଜୀବନ-ମୃତ ଜାତିକୁ ଉଦ୍ଦଳୀବିତ କରିବାପାଇଁ-ଏଇ ଭାବଧାରା ଉପସ୍ଥିତ ଜନତା ଅନୁଭବ କରିଥାନ୍ତି କଳାବିତ୍ ପଦ୍ମଚରଣ ମାନପତ୍ର ପଢ଼ିଲାବେଳେ ଏବଂ ତରୁଣ କବି ତପନକୁମାର ମୋର ‘ମୂଷାହାଡ଼ି’ କବିତା ଆବୁରି କଳା ବେଳେ । ସେହିନର ସେ ଅନୁଭବ ଜଣେ କବିର କି’ମୋହନ ସମ୍ପଦ

ସମବ ହୋଇ ପାରିଥିଲା ପଦ୍ମଚରଣଙ୍କ ଅସାମ କଳା ସ୍ଥାନତାର ପରଶରେ ।

ମୁଁ ତାଙ୍କ ପର୍ମର୍କରେ ଗୋଟିଏ କବିତା ଲେଖିଥିଲି ସେ ସମୟ ଭିତରେ । ତାହା
ଏଠି ଉପସ୍ଥାପିତ କରୁଛି ।

॥ ଯେଉଁଭଳି ॥

ଦୂମକୁ ଦେଖିଲି ନାହିଁ, ଯେଉଁଭଳି ଦେଖିଆପି ମୁଁ
ଦୂମକୁ ଛୁଟାଇଲି ନାହିଁ, ଯେଉଁଭଳି ପାରିଆପି କୁଗାଁ ।
ଦୂମକୁ ଖୋଜିଲି ନାହିଁ, ଯେଉଁଭଳି ଖୋଜିଆପି ବାରେ
ଦୂମକୁ ଡାକିଲି ନାହିଁ ଯେ' ଅନୃତ ପାଇଥାପି ସେଇ ଡାକିବାରେ ।
ଦୂମକୁ ମୁଁ କଲିନି ଅମେଷ ଦିଗହୀନ ମହାଶୂନ୍ୟ ଚାହିଁ
ଦୂମକୁ ମୁଁ ପାଇଲିନ ଯେଉଁଭଳି ପାରିଆପି ପାଇ ॥

ବହୁ କୁଣ୍ଡ, ଦୈନ୍ୟ ଅଭାବ ପ୍ରପାଢ଼ିତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପଦ୍ମଚରଣ କଳାବିତ୍ତ ଭାବରେ
ସେ ଗୋଟିଏ କମଳାୟ ଆକର୍ଷଣ ନିଷ୍ପତ୍ତି । ସେ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ କାଳ କାଟି ପାରିବ ନାହିଁ ।
ପଦ୍ମଚରଣର ସେ ପ୍ରାଣ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ ଜାତିର ସମଦ ପରି ରହିଥିବ, ଲିଙ୍ଗ ପାରିବ ନାହିଁ ।

॥ ତେପନ ॥

ଅନନ୍ତ ରଥ

ସ୍ଵେଚ୍ଛା ବିଶ୍ୱାସର ।

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା-୧-୯-୨୭

ନିଜେ ସତୋଟ ରହିଲେ ଲୋକ ନିର୍ଭାଙ୍ଗ ହୁଏ । ନିଜେ ସତୋଟ ରହିବାକୁ
ବହୁ ସାଧନା କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ ହୁଏ । ଏଇ ସାଧନା ସମପ୍ରେ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେଉଁଧାନେ
କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ସାଧନାରୁ ଗୋଟିଏ ନିର୍ମଳ ବ୍ୟକ୍ତି ଫୁଟି ଉଠେ । ସେଇ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ
ଗୋଟିଏ ଜହଞ୍ଜ ଆଲୋକ ପରି । ସେ ଆଲୋକ ସହଜରେ ନିର୍ଜି ପାରେନା ।

ଅନନ୍ତ ରଥ ଗଞ୍ଜାମ କିଲ୍ଲୁ ଭିତରେ ଜଣେ ନିର୍ଭାଙ୍ଗ ଓ ସତୋଟ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ।
ଦେଖିବାକୁ ଲୋକଟି ତେଜା ଓ ପତଳା । ଏଇ ତେଜା ଓ ପାତଳା ଲୋକଟିର ଭିତରୁ
କମିତି ଗୋଟାଏ ତେଜସ୍ଵୀତା ଫୁଟି ଉତ୍ସାହ, ଯାହା ଆଗରେ ମୋ ମଥା
ଅବନନ୍ଦହୋଇ ଯାଇଛି । ଅନେକ ଶିକ୍ଷକ ଓ କର୍ମଚାରୀ ଅନନ୍ତ ରଥକୁ ଭରନ୍ତି । ମୁଁ

କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଜଣେ ସହକର୍ମୀ ଭାବରେ ପ୍ରାୟ ଦୁଇବର୍ଷ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଚଳି ଥାସିଥି । ମୁଁ ମୋଟେ ତାଙ୍କୁ ଡରେନା । ସନ୍ଧାନ କରେ, ଆଦର ଶୌରବ କରେ । ତାଙ୍କ ସହିତ ମିଲିମିଶି ଅନେକ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରେ । ଦୋଷ ଭିତରେ ସେ ଟିକିଏ କ୍ଷଣକୋପୀ ।

ତାଙ୍କର ପରିଧାନ ଭିତରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଦଢ଼ ଧୋତି ଓ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଦଢ଼ ଜାମା । ସେ ଏକବାର ବଗପକ୍ଷୀ ପରି ପରିଷ୍ଠତ ପରିଛନ୍ତି । ପାନ, ବିଢ଼ି, ସିଗାରେଟ, ଗୁଡ଼ାଖୁ ଏ ସବୁର ଭକ୍ତ ଆଜନ୍ମରୁ ସେ ହୋଇ ପାରି ନାହାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଓ ଲଙ୍ଘରାଜୀରେ ବକ୍ତୃତା ଦେଲାବେଳେ ପାଟିରେ ବାଟୁଳି ବାଜିବନି । କହି ଚାଲିଥିବେ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଏକନିଷ୍ଠ ପୂଜକ । ନୋଟିସ୍ ଲତ୍ୟାଦି ଲେଖିଲା ବେଳେ ଓଡ଼ିଆରେ ଲେଖିବେ । କୌଣସି ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କର ଦୋଷ ଦୁର୍ବଳତା ଲତ୍ୟାଦି ଦେଖିଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସରା ସମିତିରେ ତାର କଟୁ ସମାଲୋଚନା କରିବାକୁ ଛାଡ଼ିବେ ନାହିଁ । ମିଥ୍ୟା, ଅନ୍ୟାୟ, ଅଧର୍ମ, ଦୁର୍ଜାତି ଏଗୁଡ଼ାକ ତାଙ୍କ ଦିହରେ ଯିବନି । ସତ୍ୟ ପାଇଁ ଅଶ୍ଵା ଭିଡ଼ି ଲଢ଼ିବା ତାଙ୍କ ପ୍ରକୃତିର ବିଶିଷ୍ଟତମ ଗୁଣ । ଜୀବନର ବିକାଶ କରିବାରେ ଯେବେ ନିଜର କିନ୍ତୁ କ୍ଷତି ହୁଏ, ତାହା ସେ ବରଣ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଜୀବନରେ ସେ କେବେ କାହା ପାଖରେ ମୁଣ୍ଡ ନୋଇଁ ନାହାନ୍ତି । ସତ୍ୟର ଶତ୍ରୁ ବହୁତ । କିନ୍ତୁ ଏଇ ଶତ୍ରୁମାନେ ସତ୍ୟକୁ ତଳିତଳାନ୍ତ କରିବାକୁ ହଜରାଣ କରିବାକୁ ସବୁବେଳେ ବ୍ୟଗ୍ର । କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ ଏମାନେ ହାର ମାନନ୍ତି । ସତ୍ୟ କ୍ଷତ ବିଷତ ହୋଇପାରେ କିନ୍ତୁ ପରାଜିତ ହୋଇ ପାରେନା ।

ଅନେକ ରଥ ବଢ଼ ବନ୍ଧୁ ଭାବାପନ୍ତି । ଏଇ ସତ୍ୟପରାୟଣ ଲୋକଟିର ବନ୍ଧୁ ମହିଳରେ କାନ୍ତି, କୋମଳ, ହାସ୍ୟରସିତା ପୂର୍ଣ୍ଣ କଥାବାର୍ଗୀ ବହୁତ ଆନନ୍ଦ ଦିଏ । ଅନେକ ବିଚାରନ୍ତି, ଲୋକଟା ନୀରସ । ମୁଁ ଥରେ ମୋର ଖଣ୍ଡିଏ କବିତା ବହି ତାଙ୍କୁ ଉପହାର ଦେଲି ଆସିକାରେ ତାଙ୍କର ସହକର୍ମୀ ଥିବା ବେଳେ । ଫ୍ରାଗର ଜଣେ ଶିକ୍ଷକବନ୍ଧୁ କହିଲେ, “ସେ କବିତାରୁ କ’ଣ ବୁଝିବେ ? ତାଙ୍କୁ କବିତା ବହି ଉପହାର ଦେବା ଯାହା, ଗୋଟାଏ ନିରସ, ନିର୍ଜାବ କାଠ ପଥରକୁ ଦେବା ତାହା ।” କିନ୍ତୁ ଗୁରାଣ୍ତି ହାଇସ୍କୁଲରେ ତାଙ୍କ ସହିତ କାମ କଲାବେଳେ ପ୍ରତିଦିନ ସେ ଓ ମୁଁ ଚାରିଟା ପରେ ବୁଲି ଯାଉ ଗୁରାଣ୍ତିର କେଉଁ ବିଲ ଗହାରରେ, କେଉଁ ଛୋଟ ଗିରିନଦୀ କୁଳରେ ବା କେଉଁ ପାହାଡ଼ ତଳେ ଏକାଠି ଦି’ଜଣ ବସୁ । ସେ ତାଙ୍କ ପିଲାଦିନରେ ବହୁତ କଥା କହନ୍ତି ଏବଂ ମଣିରେ ମଣିରେ ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ, ମଧୁସୂଦନ ରାଧାନାଥ, କବିସୂର୍ଯ୍ୟକ

କବିତା ବେଶ ସ୍ଵର ଲମ୍ବାଇ ବୋଲନ୍ତି । ଗୁରାଣ୍ଡିରେ ସେଇ ବନହୂମି, ସେଇ ବିଳମାଳ ତାଙ୍କ ବୀତର ସ୍ଵର ଲହରାରେ ମୁଖରିତ ହୋଇଇଠି । ମୁଁ ବିଚାରେ, ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ଅନେକ ରଥ ତ ବେଶ ସଜୀତଙ୍କ । ଗୀତ ଗାଇଲା ବେଳେ ତନ୍ଦୟ ହୋଇ ଗାଇ ଚାଲିଛନ୍ତି, ରୋମ ଟାଙ୍କରି ଉଠୁଛି । କିଏ ମନେ ଏତେ ଛାତ ଧାରଣା ଦେଉଥିଲା ଅନେକରଥ ନିରସ କାବ୍ୟ କବିତାର ଧାର ଧାରିଛି ବୋଲି । ମୋର ମନେ ଅଛି, ମନେ କହିଲେ, “କୃଷ୍ଣ ବାବୁ, ଆଜି ସଂଧାରେ ପ୍ଲାଟୀନ କାବ୍ୟ ଆଲୋଚନା କରିବା । ସେ ଦିନ ହାରମୋନିଯମ ଦୂରିତାବଳା ଆସିଲା । ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଚିତ୍ତରୁ ବିଶ୍ଵମର ପାଣିଗ୍ରହା ହାରମୋନିଯମ ଧରି ଗୁରାଣ୍ଡି ସ୍ଵରର ସେଇ ଅର୍ପିସ ଘରେ ପ୍ଲାଟୀନ ଛହ ଚଉପଦୀ ବୋଲିଲେ । ଆମେମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଶୁଣୁଥାଇ । ଅନେକ ରଥକ ଦେହ ଓ ମନୀରେ ଗୋଟାଏ ଆନନ୍ଦର ଆଜା ଫୁଟି ଉଠୁଥାଏ । ତାହ ଚଉପଦୀର ଭର୍ତ୍ତି ରଧାତୁଳ କାବ୍ୟ କବିତାର ଛଣ ପରମ ଗ୍ରହକ ଭାବରେ ସେ ବସି ଶୁଣୁଥାଇ ।

ଅନେକ ରଥଙ୍କ ସହିତ କଥାବାରୀ କଳାବେଳେ ଛାତ୍ର, ଶିକ୍ଷକ, ପ୍ଲାନୀୟ ଲୋକ କରି ରଖି କଥାବାରୀ କରନ୍ତି । କାରଣ କଥାଟା କହିଲା ବେଳେ କଥାଟା କାହା ବିଦ୍ୟାରେ ଯିବ କି ନିଜ ଉପରେ ପଢ଼ିବ ପଦାରା ଅନେକରଥଙ୍କ ମନୀରେ ଗୋଟାଏ କିଛି ଧାରଣା ରହିଯିବ, ଏ ଲୋକଟା ଏଇଆ ବୋଲି । ମୁଁ ତାଙ୍କ ସହିତ ଜଣି ରଖି କଥାବାରୀ ଜରେନା । ମନେ ସିଏ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ବନ୍ଦୁତ କଥା ନିଃସକୋତ ଭାବରେ କହନ୍ତି । ସେ କହୁଥିଲେ, “ଥରେ ସରକାରୀ ପ୍ଲଟ୍ଟତରୁ ବିଭାଗର ଜଣେ ନର୍ମଟରୀ ମରେ କାରରୁ ଓହୁଙ୍କ ତାଙ୍କ ଅର୍ପିସ ଚିତ୍ରକୁ ଆସିଲେ ଏବଂ ଅର୍ପିସରେ ବସିବା ପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ସିଗାରେଟ୍ ଲଗାଇଲେ । ଅନେକ ରଥ କହିଲେ, “It is school, Please stop smoking.” ଏଇଟା ସ୍କୁଲ, ଆପଣ ଧୂଆଁ ଖାଇବା ବନ୍ଦ କରନ୍ତୁ ।

‘ସେ ଭବୁଲୋକ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସିଗାରେଟ୍ ଖାଇବା ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ ଏବଂ ଅନେକ ରଥଙ୍କ ନିର୍ଭାବତାଙ୍କ ପ୍ଲଟ୍ଟଙ୍କା କରି ନହିଲେ, “ମୁଁ କେତେ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ଦେଖିବି, ଆପଣଙ୍କ ପରି ଏହେ ନିର୍ଭାବ ସମ୍ବାଦୀ ଲୋକ ମୁଁ କେଉଁଠି ହେଲେ ଦେଖିବି ।”

ଆଉ ଗୋଟିଏ ସମ୍ବାଦୀତାର ଓ ସତ୍ୟନିଷାର ପରିଚୟ ଦେବି । ବସନ୍ତ ଜୁମାର ବାବୁ ପ୍ରୟାତିମୋହନ ଏକାହେମୀର ଜଣେ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ, ସେ ଅବଶ୍ୟ ଏବେ ଜାବନରେ ନାହାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ପ୍ଲାଟୀନ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ତ ଭାବରେ ସେ ଜାତୀୟ ପୁରସ୍କାର ଦିଲ୍ଲୀରୁ ପାଇଥିଲେ । ଅନେକ ରଥେ ଆଜିକି ପ୍ଲାନ ଦଶରଷ୍ଟ

ତଳେ ମାହୁକୁଲେସନ ପରୀକ୍ଷା ଜଂରାଜୀ ଦ୍ୱିତୀୟପଦ୍ଧର ପ୍ରଧାନ ନିରାକ୍ଷକ ଥିଲେ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଫିସରେ ଅନନ୍ତ ରଥକ ସହିତ ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କର ଦେଖାହେଲା । ବସନ୍ତ ବାବୁ ଖଣ୍ଡିଏ କାଗଜରେ ଦୁଇଟି ଛାତ୍ରୀର (ଢାଳ ସ୍କୁଲର) ରୋଲନମ୍ବର ଲେଖି ଅନନ୍ତରଥକ ହାତକୁ ବଡ଼ାଇଦେଲେ । ରଥେ ପଚାରିଲେ, “What is this?” “ଏ’କଣ” ?

ବସନ୍ତ ବାବୁ କହିଲେ, “ଆପଣ ଏଇ ରୋଲ ନମ୍ବର ଛାତ୍ରୀ ବି’ଜଣକୁ ଜଂରାଜୀରେ ପାସ ନମ୍ବର ଦେବେ, ଏଇ ମୋର ଅନୁରୋଧ ।”

ରଥେ ଉଚର ଦେଲେ, “ଆପଣ ଜମିତିକା ସଜ୍ଜା ଓ ନାମଜାଦା ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ? ଆପଣକର ତ ସାହସ କମ ନୁହଁ, ମୋ’ରକି ଜଣେ ସଜୋଟ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଏଇଭଳି ଅନ୍ୟାୟପୂର୍ବ ଅନୁରୋଧ କରିବା । ମନେ ରଖିବୁ, ମୁଁ ଆପଣକ ଭଳି ଏତେ ନିମ୍ନତମ ସୋପାନରେ ନାହିଁ ।

ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କର ମୁହଁଟି ଏହୁଟିଏ ହୋଇଗଲା । ଲାଇ, ଅପମାନରେ ମୁଣ୍ଡପୋଡ଼ି କିମିଏ ପାଟି ନ ପିଟାଇ ପଳାଇଗଲେ । ନିଜେ ଠିକ୍ ଥିଲେ ଦୁନ୍ତିର୍ଗ୍ରହ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବେଶ ପାନେ ଦେଇହେବ । ମଣିଷ ଜୀବନର ଏଇ ନିର୍ମଳ ତେଜଟିକକ ମଣିଷ ପଣିଆ ଏଇ ତେଜସ୍ଵଭାବ ଅଧିକାରୀ ହେବାକୁ ହେଲେ, ପ୍ରଲୋଭନକୁ ବାର ବିକ୍ରମରେ ପଦାୟାତ କରି ଚାଲିବାକୁ ହେବ । ଅନନ୍ତ ରଥେ ଜୀବନରେ ବହୁ ପ୍ରଲୋଭନ ଏହି ଜୀବନର ସାହା ପଥରେ ଚାଲିଚାନ୍ତି ।

ମୋର ମନେ ପହଞ୍ଚି, ମୁଁ ଶୁରାଣ୍ଡିରେ ଶିକ୍ଷକ ଥିବାବେଳେ ଶୁରାଣ୍ଡି ଛାତ୍ରବାସ ପିଲାଙ୍କର (Dining Room) ଭୋଜନାଗାର ନଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଭୋଜନାଗାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ଅଭିଭାବ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦରକାର । ଅନନ୍ତ ରଥକର ବିଶାଳ ବ୍ୟକ୍ତିଦରେ କି’ ଯାଦୁକରା ମାତ୍ର ଥିଲା କେଜାଣି, ଗୋଟାଏ ଦିନରେ ଅଭିଭାବ ହଜାରେ ଦେବହଜାର ଟଙ୍କା ଆଦାୟ ହୋଇପାରିଲା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ପିତା ଓ ଅଭିଭାବକଙ୍କ ଠାରୁ । ଅନନ୍ତବାବୁ ଆମମାନଙ୍କୁ ଧରି ଗୁରୁତ୍ବିରେ କାନ୍ଦାରେ ରେତା କରି ବୁଲିନାହାନ୍ତି । କେବଳ ଶୁରାଣ୍ଡି ସ୍କୁଲର ସେଇ ତୋଟ ଅଫିସ ଘରେ ବସିଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ଶୁରାଣ୍ଡି ଆଖ୍ୟାନ ଗୁରୁତ୍ବିରେ କି’ଧନୀ ଦରିଦ୍ର, କି ମଧ୍ୟବିର ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ଭାବରେ-ହସି ହସି କିମିଏ ପଚାଶ, କିଏ ଶାଠିଏ, କିଏ କୋଡ଼ିଏ ଦେଇଯାଉ ଥାଆନ୍ତି । ମୁଁ ସେ ଅଫିସ ଘରଗାର ଗୋଟାଏ କଣରେ ବସି ଦେଖୁଆଏ ଅନନ୍ତ ରଥକ ପ୍ରତି ଲୋକଙ୍କର କି’ ଶୁରାଣ୍ଡି, କି ବିଶାପ, କି ମମତା ରହିଛି । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ବିଚାରୁଆଏ, ଶିକ୍ଷକ ହବ ତ ଏଇଭଳି

ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହବ, ଯାହାର କଥା ପଦକରେ, ଯା'ର ଚାହାଣୀର ମୋହନ ଉଚ୍ଚିତରେ ଯା'ର ବିଦ୍ବବତାର ଉଦ୍‌ଭଳ ପରଶରେ ଜାତି, ଦେଶ, ସମାଜ, ଗଢ଼ ଉଠିବ । ଆଜିର ଶିକ୍ଷା ଓ ଶିକ୍ଷକତାରେ ସେ ନିର୍ମଳ ଆଦର୍ଶ ନାହିଁ । ଉନ୍ନତ ପ୍ରେରଣା ନାହିଁ । ସେବା, ଦ୍ୟାଗ, ଚିତ୍ତକାର ବ୍ରୁତରେ ବ୍ରୁତୀ ହେବାର ଜାବ ନାହିଁ ।

ମୋ ଜୀବନର ଦାର୍ଘ ଚିତ୍ରଣ ବର୍ଷର ଶିକ୍ଷକତା ଉଚ୍ଚିତରେ ମୁଁ ଦେଖି ଆସୁଛି, ଗୋଟାଏ କଥା ଯେ ଆମେ ତ ପିଲାଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ଆସୁଛୁ, କିନ୍ତୁ କେତେବୁନ୍ଦିଏ ବହିର ବିଶ୍ୱଯବସ୍ଥା ଘୋଷି ମୁଖ୍ୟ କରି ପରାକ୍ଷାରେ ପାଶ କରିବାର ତାଲିମ ଛାତା ତାଙ୍କର ଆହୁକ ବିକାଶ ଲାଗି କି ଶିକ୍ଷା ଦେଇବୁ, ଦେଲେ ବା ତାହା କେତେବୁର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଛି ? ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପରାକ୍ଷା ସମୟରେ କାଳେ କପି କରିବେ ବୋଲି ଜଗିବାକୁ ପଡ଼େ । ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସରକାର ତରଫରୁ ବି କରାଯାଉଛି । ସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଏକପ୍ରକାର ପୋଲିସ୍ ଆଜ ପରାକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ରରେ ବସିଥିବା ଛାତ୍ରମାନେ ଏକପ୍ରକାର ତୋର । ପୋଲିସ୍ ତୋରକୁ ଜଗିଲା ପରି ପରାକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ରରେ ବସିଥିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଆମେହାନେ ଜରୁ । ସେମାନଙ୍କର ଯେବେ ଆହୁକ ଶିକ୍ଷାର ବିକାଶ ହେଉଥାତା ବୋଧହୁଏ ତାଙ୍କୁ ଜଗିବା ମୋଟେ ଲୋଡ଼ା ପଡ଼ିବାନି । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ଶିକ୍ଷାରେ ଆହୁକ ବିକାଶ ହେଉଥିଲା ବୋଲି ବଡ଼ ବଡ଼ ରଷ୍ଟି, ମହର୍ଷମାନେ ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲେ ଏବଂ ଦେଶକୁ ଉଦ୍ଭଳ ସଂପଦ ଦେଇ ପାରୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଶିକ୍ଷକ ଗୁରୁ ଆସନରେ ବସୁଥିଲେ । ଛାତ୍ର ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଭାବରେ ଉଦ୍ଭଳ ଜ୍ଞାନର ଆହରଣରେ ଲାଗି ପଡ଼ୁଥିଲେ ।

ଆହୁପରାକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତାର୍ଷ ହେବା ଛାତ୍ର ଏ ଯୁଗରେ ଅତି ଅଛି । ଦେଶର ଚାରିଆଡ଼େ ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ୟାମାନେ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଚାର ପ୍ରସାର ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିପାଳିତ ହେବା କରୁଛି । ଦେଶରୁ ବହୁତ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକ ବାହାରୁଚିତ୍ତ କିନ୍ତୁ ଆହୁଶିକ୍ଷାରେ ଶିକ୍ଷିତ ଛାତ୍ର କୋଟିକେ ଗୋଟିଏ ମିଲିବା ଦୁଷ୍ଟର । ଆହୁଶିକ୍ଷା ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ଶିକ୍ଷା ନିରଥ୍ରକ, ଜାତିର ପତନ ଅବଶ୍ୟାବାବା । ଏଇ ଆହୁଶିକ୍ଷା ଏ ଯୁଗରେ ଛାତ୍ର ସମାଜକୁ ଦିଆ ଯାଉନି ବୋଲି ଦେଶରେ ଲାଞ୍ଚ, ମିଛ ଦୁର୍ନାଁତି ବଢ଼ିବାଲିଛି । ଆଜନ୍ ଦ୍ୱାରା ଲାଞ୍ଚ, ମିଛ, ଦୁର୍ନାଁତି ଦୂର କରିବା ଅସମ୍ଭବ । ପେଟ ଉଚ୍ଚିତରେ ଯା' ହେଲେ ବାହାରର ଯେତେ ପ୍ରଳେପ ଦେଲେ ସେ ଭଲ ହେବନି, କ୍ଷଣିକ ପାଇଁକି ଚିକିଏ ଦବି ଯାଇପାରେ ।

ମୋର ମନେ ହୁଏ, ଏଇ ଆହୁଶିକ୍ଷା ହୁଏତ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଅନ୍ତର ରଥକୁ ଗଢ଼ିପାରିଛି । ତାଙ୍କର ପୁଅ, ଝିଅଙ୍କୁ ସେ କେବେ ଘରେ ଆସି ପଢ଼ାଇନି କିନ୍ତୁ ରଥକ ବଳିଷ୍ଠ ଆଦର୍ଶ ଓ ନିର୍ମଳ ବ୍ୟକ୍ତିର ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଛାଏ ଛାଏ ଜମିତି ପ୍ରଭାବ

ପକାଇଛି ଯଦ୍ବାଗା ସେମାନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପିଲାଙ୍କୁ ଏକବାର ବାରି ହୋଇ ଯାଆଏ । ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର କି କମନୀୟ । ସେମାନଙ୍କ କଥାଭାଷାରେ କି ମୋହନ ମାଧୁରୀ, ସେମାନଙ୍କର କି ଦାୟିତ୍ବବୋଧ । ଜୀବନକୁ ସତ୍ୟ ସାଧୁତାର ରଙ୍ଗରେ ରଞ୍ଜିତ କରି ଗଢ଼ିବାର କି' ଅଦମ୍ୟ ପିପାସା । ଲାଞ୍ଚ, ମିଶ୍ର, ଦୁର୍ମାତ୍ର ବା ଅପକାରୀର କେତେ ଦୂରରେ ସେମାନେ ।

ମୁଁ ଆସିକା ଓ ଗୁରାଣ୍ଡି ଏଇ ଦୁଇଟି ସ୍କୁଲରେ ୧୯୪୮ ରୁ ୧୯୪୯ ମସିହା ଜିତରେ ତାଙ୍କ ସଂପର୍କରେ ଆସିଛି । ତାଙ୍କ ମୋ'ଭିତରେ ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁତା ତା' ଦେଖି ଆସିକା ସ୍କୁଲର କେତେକ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ଜନସାଧାରଣ ବିପ୍ରିତ ହୋଇବାକୁ ଯେତିକି, ନାନା ଶତ୍ରୁଯତ୍ବ କରି ମତେ ଓ ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ୟତ୍ବ ସ୍କୁଲାତର କରାଇବାକୁ ବେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ସେତିକି ।

ମୁଁ ଆସିକାରୁ ଗୁରାଣ୍ଡି ଯିବାପରେ ଅନ୍ତର ରଥେ ଗୁରାଣ୍ଡି ଗଲେ କେତେବିନ ଛୁଟି ନେଇଯିବା ପରେ । ତାଙ୍କର ଅଦମ୍ୟ ବେଷ୍ଟା ଫଳରେ ମୁଁ ଗୁରାଣ୍ଡି ପରି ସ୍ଵଦୂର ଅଞ୍ଚଳରୁ ଖଲ୍ଲିକୋଟକୁ ବଦଳି ହୋଇ ଆସି ପାରିଲି । ବିପନ୍ନକୁ ସାହାୟ୍ୟ, ସହାନୁଭୂତି ଦେବାରେ, ବିପନ୍ନ ପାଇଁ ପ୍ରାଣପାତ କରି ଲଢ଼ିବାରେ ତାଙ୍କପରି ସିଏ । ଅନ୍ତର ରଥେ ଜଣେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଆ ସେନାପତି ପରି ଶିକ୍ଷକ ସମାଜର ସ୍ଵାର୍ଥ ପାଇଁ, ସମାଜ ପାଇଁ, ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ଯିମିତି ପ୍ରାଣ ପ୍ରାୟର୍ଥିତ କରି ଲାଗି ପଡ଼ିବି, ତାହା ଏକବାର ଅନନ୍ୟ ସାଧାରଣ ।

ତାଙ୍କ ପରି ଜଣେ ସଜୋଟ ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ ଯେ କୌଣସି ଶିକ୍ଷାୟତନର ଥଳାଙ୍କାର ପରି । ଜୀବନରେ ସେ ଜାତୀୟ ପୁରସ୍କାର ପାଇ ନାହାଏ କିନ୍ତୁ ଜାତି ପ୍ରାଣରେ ସମାଜ ପାଇବାକୁ । ଦେଶ ପାଇଁ ସଜୋଟ ଭାବରେ ନିର୍ମଳ କାମ କରି ଯିଏ ସୈନିକ ପରି ଚାଲିବି, ପୁରସ୍କାର କେତେବାବୁ ଗଜା ତା' ପାଦତଳର ଧୂଳି ମୁଠାଏ ସହିତ ବି ସମାନ ନୁହେଁ ॥

।। ଚଉବନ ।।

ପ୍ରଥମ ଓ ଶେଷ ଦେଖା

ସ୍ମେହର ବିଶ୍ୱାସ ।

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା-୧୨-୯-୨୭

୧୯୨୪ ମସିହାର କଥା । ସେତେବେଳକୁ ମୁଁ ବାଣପୂର ମାଜନର ସ୍କୁଲର ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀ ଛାତ୍ର । ମତେ ସେତେବେଳକୁ ତେର ପୂରି ଚଢ଼ିବ ଚାଲୁଥିବ । ସରାଟିଏ ସ୍କୁଲରେ ବା ବାଣପୂର ଜିତରେ ବାହାରେ କେଉଁଠି ହେଲେ, ମୁଁ ଦୂଦୟର ସହ ତହିଁରେ

ଯୋଗ ଦେବାରେ ପଲାଏ ନାହିଁ । ଏମିତିକି ମୁଁ ମୋର ସାହିତ୍ୟକ ସହପାଠୀଙ୍କୁ (ଏବର ବଳିମ ଚନ୍ଦ୍ର ପାତ୍ରଯୋଗୀ ବାଣପୁରତ ପ୍ରଧାନ ଚିକିତ୍ସକ) ଶ୍ୟାମ ସୁନ୍ଦର ପାଣିଗ୍ରାହୀ (‘ଚନ୍ଦ୍ର କାଠ’ର ସଂପାଦକ) ଜଣ୍ଯାଦି କେତେ ଜଣ ରବିବାରେ ଦିନେ ଦିନେ ସାହିତ୍ୟକ ସରା କରୁ । ଆମମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ସରାପତି ହୁଏ । ସାହିତ୍ୟ ବିଷୟକ ନାନା ଆଲୋଚନା କରୁ । ସରା ସମିତିରେ ଯୋଗ ଦେବା, ସରାସମିତି ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଏବଂ ସରା ସମିତିରେ ନିଃସଂକୋଚ ଭାବରେ କହିବା ସେ ସମୟରେ ବାଣପୁର ପିଲାଙ୍କର ଅନ୍ତି ମନ୍ତ୍ରାଗତ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ ।

୧୯୭୪ ମସିହା ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଶୁତ୍ର ଭିତରେ ବାଣପୁର ଭଗବତୀଙ୍କ କୁଡ଼ିଆ ଦୁଆର ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ସରା ହେବ ଏବଂ ଗୋପବନ୍ଧୁବାବୁ ତହିଁରେ ଭାଷଣ ଦେବେ ବୋଲି ପ୍ରଚାରପତ୍ର ବଣ୍ଣା ହୋଇଥାଏ । ସେ ପ୍ରଚାରପତ୍ରର ଲମ୍ବ ଦୂଜ ଜଞ୍ଚ ଓ ଓସାର ଦେତଜଞ୍ଚ ହେବ । ଗୋପବନ୍ଧୁ ବାବୁ ହଜାରିବାଗ ଜେଲରୁ ମୁକୁଳି ଦେଶର ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ସରା କରୁଥାଏ ସେ ସମୟରେ । ସେଇ ପ୍ରଚାରପତ୍ର ପାଇ ଆମେ ବାଣପୁର ସ୍କୁଲର ପିଲାମାନେ ଗୋପବନ୍ଧୁବାବୁଙ୍କ ସରାରେ କେବଳ ଯୋଗ ଦେବୁ ନାହିଁ, ତାଙ୍କ ପାଛୋଟି ଆଣି ସରାଟି କିପରି ସର୍ବାଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର କରିବୁ, ସେଥିପାଇଁ ମାତିଗଲୁ । ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦିନକ ଆଗରୁ ଆସି ଗୋଦାବରାଣ ବାବୁଙ୍କ ଘରେ ରହିଥାଏ । ମୁଁ ଗୋପବନ୍ଧୁବାବୁଙ୍କ ଆଦୌ ଦେଖି ନଥାଏ । ତାଙ୍କ ସଂପାଦିତ ସାପ୍ତାହିକ ‘ସମାଜ’ ଆମେ ପଢ଼ୁଥାଉ । ହଜାରିବାଗ ଜେଲରେ ଥିବା ସମୟରେ ସେ ଯେଉଁ ‘ବନ୍ଦୀର’ ଆହୁକଥା’ ଲେଖିଥିଲେ, ସେଇ କବିତାର କେତେକ ଉତ୍ସୁକ ଅଂଶ ‘ସମାଜ’ରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ । ସେ ଜେଲରୁ ମୁକୁଳିବା ପରେ ପରେ ବୋଧହୁଏ ମୋର ମନେ ଅଛି, ମୁଁ ସେଥରୁ କେତେକ ପ୍ରାଣସର୍ବା ପଦ ମନେ ରଖିଥାଏ ।

“ନିଜ ସ୍ଵାର୍ଥ ଲାଗି ଜାତ ନୁହେ ହିନ୍ଦୁ
ବିଶ୍ଵ ହିତେ ହିନ୍ଦୁ ପ୍ରତି ଜନ୍ମ ବିନ୍ଦୁ ।
ପଇ ପୁଆ ନାହିଁ ବାରର ଜାତକେ
ନ ମରେ ସେ କେବେ ପରାଣ ଆତଙ୍କେ ।”

୧୯୭୪ ମସିହାରେ ମୋ’ ଭଳି ଜଣେ ତେର ବର୍ଷର ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀ ଛାତ୍ର ପ୍ରାଣରେ ସେଇ ପଦେ ଦି’ପଦ ମହାବାଣୀ ବିଶ୍ଵ ପ୍ରାଣତାର ଅନେକ କମନ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥାଏ । ମୁଁ ବାଟରେ ଘାଟରେ ଗଲାବେଳେ ବା ବିଜନ ମୁହଁର୍ଭରେ କେଉଁଠି ବଦିବା ବେଳେ ସେ ପଦକ ଉଲ୍ଲାସଭରା କଣ୍ଠରେ ବୋଲୁଥାଏ ।

ସେଇ ବାଣୀର ସ୍ଵର୍ଗ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ଦେଖିବାକୁ ମନଟା ବନ୍ୟାମୟୀ ନଦୀର ଜଳଗ୍ରେଡ ପରି ଉତ୍କୁଳ, ଉଛୁନ୍ତ ହେଉଥାଏ । ଆମ ବାଣୀର ସ୍ତୁଲର ଆମେ ପ୍ରାୟ ଚିରିଶି ଚାଲିଶି ଜଣ ପିଲା, ଆଉ କେତେ ବାହାରର ଲୋକ ଗୋଟିଏ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ବଳ ଧରି ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁଙ୍କ ଘରଠାକୁ ଗଲୁ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ପାଛୋଟି ଅଣିବା ପାଇଁ । କଥା ହେଲା, କିଏ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ବେକରେ ଫୁଲମାଳ ପକାଇବ ? ସବୁ ପିଲେ ଏକ ସୁରଗେ କହିଲେ, “କୃଷ୍ଣ ଆମ ଭିତରେ ସବୁଠ ସାନ ପିଲା । ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସେ ଫୁଲମାଳ ପିନ୍ଧାଇବ ।” ମୁଁ ଏବେ ମୋର ଏଇ ଛପନ ବର୍ଷ ବୟସରେ ବହୁ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଆଗରେ ଯୁବକ ପରି ଦିଶୁଚି । ଏବେ ମୋର ଅନେକ ପରିଚିତ ଏବଂ ଅପରିଚିତ ବନ୍ଧୁ ମୋର ବୟସ ଛୟାଳିଶି ଅଟକଳ କରନ୍ତି । ଥରେ ଦୁଇବର୍ଷ ତଳେ ବନ୍ଧୁ ମହଲରେ ବସି ଗାତ ଗାଉଥୁଲି ।

“ମତେ ବୟସ ହେଲାଣି ଚଉବନ
ତଥାପି, ଯାଇ ନାହିଁ ମୋର ଯଉବନ ।”

୧୯୭୪ ମସିହାରେ ମତେ ତେର ପୂରି ଚଉଦ ଚାଲୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଆକାରରେ ଟିକିଏ ବାଙ୍ଗରା ଥିବାରୁ ଛୋଟ ପିଲାଟିଏ ପରି ଦିଶୁଥୁଲି । ମୋ’ରୁ ଆକାର ପ୍ରକାରରେ ଓ ବୟସରେ ଅଧିକ, ଏପରିକି ଅଠର ଉଣେଇଶି ବର୍ଷ ବୟସର ରେଣ୍ଟା ପିଲାମାନେ ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀରୁ ସପ୍ରମ ଶ୍ରେଣୀ ଯାଏ ସବୁ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଡ଼ୁଥିଲେ । ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ବେକରେ ଫୁଲମାଳ ପାଇବାର ଝୌରାଣ୍ୟ ମତେ ମିଳିବାରୁ ମୁଁ ଆନନ୍ଦରେ କୋହ କୋହ ହୋଇଉଠିଲି । ମଣିଷ ଆକାର ପ୍ରକାରରେ ଛୋଟ ହେଲେ ତାକୁ କେତେ ଗୁଡ଼ାଏ ସୁରିଧା ସୁଯୋଗ ମିଳିଥାଏ । ମୋର ବାଙ୍ଗର ଆକାରଟା, ମୁଁ ଦେଖିଛି, ଅନେକ ସମୟରେ ଆଶାର୍ବାଦ ପରି କାମ ଦେଇଛି ତ, ଅନେକ ସମୟରେ ଅଭିଶାପ ପରି ମତେ ବି ହଇରାଣ କରିଛି ।

ଆମେ ସବୁ ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁଙ୍କ ଘରଠି ଦିନ ଚାରିଟାକୁ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ବିଦଳ ଫୁଲମାଳ ଧରି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ବେକରେ ପକାଇବା ପାଇଁ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ । ମତେ ମୋର ସାଙ୍ଗ ପିଲାମାନେ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ବେକରେ ଫୁଲମାଳଟା ଗଲାଇ ଦେବା ପାଇଁ ରଙ୍ଗିତ ଦେଉଥାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଗୋପବନ୍ଧୁ କାହାଁତି ?

ଦେଖିଲି ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ର ଠିଆ ହୋଇଛାନ୍ତି । ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀ ଗୋଟିଏ ଚଉକିରେ ବସିଛନ୍ତି । ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁଙ୍କ ପୁଅ ରମ୍ଭନାଥ ପ୍ରାୟ

ସେତେବେଳକୁ ସାତ ବରଷର ପିଲାଟିଏ ହେବେ । ସେ ଖଦଡ଼ ଲୁଗାଟିଏ ପିଛି, ବାଉଁଶ ଚାଞ୍ଚାଟିଏ ପଡ଼ିଥିଲା, ସେଠି ବସିଛନ୍ତି । ମୁହଁରେ ବେଶ କଳା ସ୍ଥାନର ହସ୍ତିଏ ଫୁଟି ଉଠୁଟି । ଆଉ ଜଣେ ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ଦାଡ଼ି, ଆଶୁ ନ ଲୁଚା ଧୋବ ଖଦଡ଼ଟି ପିଛିଛନ୍ତି, ଖଦଡ଼ କଳା ଖଣ୍ଡିଏ ଘୋଡ଼ାଇ ହୋଇଛନ୍ତି, ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁଙ୍କ ବାଷ ବଖରାର ଏରୁଣ୍ଡି ବକ୍ଷ ତେଣ୍ଟିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । ଆସେ ଆସେ ଆମ ପାଖକୁ ଆସିଲେ । ମୁଁ ମନେ କରୁଥାଏ ଗୋପବନ୍ଧୁ ବାବୁ କିଏ ? କାହାକୁ ଫୁଲମାଳ ଦେବି ? ଏଇ ଲୋକଟି, ଯିଏ ଖଦଡ଼ ପିଛି ଅଧେ ଧଳା ଅଧେ କଳା ଦାଡ଼ି ରଖି ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ଉଦାର ଦୃଷ୍ଟିରେ-ସେଇ କ'ଣ ଗୋପବନ୍ଧୁ ? ପିଲାଗୁଡ଼ାକ ପଛରୁ ମୋ' ପିଠିରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ମାରି କହୁଛନ୍ତି, “ଦେ, ଦେ ଫୁଲମାଳ, ଏଇପରା ଗୋପବନ୍ଧୁ । ଠିଆ କ'ଣ ହୋଇଛୁ ଗୋଟାଏ ବୋକାପରି ।”

ଫୁଲ ମାଳଟା ତାଙ୍କରି ବେକରେ ପକାଇବାକୁ ନଉଛି, “ଦେ, ଦେ ଫୁଲମାଳ, ଏଇପରା ଗୋପବନ୍ଧୁ । ଠିଆ କ'ଣ ହୋଇଛୁ ଗୋଟାଏ ବୋକାପରି ।

ଫୁଲ ମାଳଟା ତାଙ୍କରି ବେକରେ ପକାଇବାକୁ ନଉଛି, ମୋର ଫୁଲମାଳ ଧରିଥିବା ହାତଟିକୁ ଚଢକିନା ଗୋପବନ୍ଧୁ ବାବୁ ଧରି ପକାଇଲେ । ମୋର ମନେ ହେଲା, ସତେ ମୁଁ ଯମିତି ଗୋଟାଏ ଅପରାଧ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲି, ଗୋପବନ୍ଧୁ ମୋର ହାତଟାକୁ ଧରି ତହିଁରୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇଲେ । ଫୁଲମାଳଟା ମୋ' ହାତରୁ ଛଢାଇ ନେଇ ରଘୁନାଥଙ୍କ ବେକରେ ପକାଇ ଦେଲେ ।

ପ୍ରକୃତରେ ସେ ସମୟଟା ବେକରେ ଫୁଲମାଳ ପିଛିବାର ସମୟ ନଥିଲା ଭାରତବର୍ଷର ଲୋକମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ । ଗାଁଟା ସେତେବେଳେ ଦୂରଦୂର ହୋଇ ପୋଡ଼ିଯାଉଛି, ସମସ୍ତେ ହାହାକାର କରୁଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ କିଏ କାହାକୁ ଫୁଲମାଳ ଦେବା କଥା କି ? ଘରପୋଡ଼ି ନିଆଁ ନିଭାଇ, ଲୋକମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦଶା ମୋତନ କରିବା ହେଉଛି ସେ ସମୟର ପ୍ରଧାନ ଓ ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ସମୁଦ୍ର ଭାରତବର୍ଷ ସେତେବେଳେ ଠିକ୍ ସେଇ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲା । ଇଂରେଜ ଶାସନର ପାଦତଳେ ଭାରତର ଲୋକମାନେ ପେଡ଼ି ପେଷି ହୋଇ, କ୍ଲାତଦାସ ପରି ଥିଲେ କହିଲେ ଚଳେ । ଦେଶକୁ ସେ ସକଟରୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ପରି କେତେ ତ୍ୟାଗୀ, ସାଧକ ଅଞ୍ଚାଇତି ବାହାରିଥିଲେ । ଅନାହାର କିନ୍ତୁ ଜନସମାଜର ଆର୍ତ୍ତନାଦ, ଯାହା ପ୍ରାଣର ପ୍ରତି ତନ୍ମାନି ଥରାଇ ଦେଇଛି, ଯିଏ ଦିନରାତି ସନ୍ଧ୍ୟା, ସକାଳ ଜାତିକି ଟିକିଏ ଜାରନ ଦେବାକୁ ଆଗରର, ସେଇ ମହାମା ଗୋପବନ୍ଧୁ କେବେ ବେକରେ ଫୁଲମାଳ ପିଛି

ପାରିବେ ? ପାରିଲେ ନାହିଁ କି ପିନ୍ଧାଇବାକୁ ଯାଇଥିବା ଲୋକକୁ ପାଗେଇ ଦେଲେ ନାହିଁ । ଏଇ ଘଟଣାରେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ମୋ' ବାଳକ ପ୍ରାଣରେ ଯେଉଁ ବାଜ ସେବିନ ବୁଣିଦେଲେ ତାହା କେତେକ ପ୍ରାଣରେ ଗଛ ପାଇଟି, ଛୋଟ ଛୋଟ କେତେଟି ଶାଖା, ପ୍ରାଣଖା ମେଲାଇ ମତେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି ମୋ' ଜାବନ ସାବା ।

ମୋ' ଜୀବନର କେତେ ଘଟଣାରୁ ମୋର ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ଆଜି ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ମୁଁ ପାଇଲା ଅଞ୍ଚଳର ଶୁରାଣ୍ଠି ହାଇସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥିବା ସମୟରେ ଶୁରାଣ୍ଠିରୁ ଦୂର ମାଇଲ ଦୂର ଗୋପାଣି ଗାଁ ସଢ଼କରେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଥରେ ବୁଲିଯାଇଛି, କୋଟ, ପ୍ରାଣ, ଜାମା, ଯୋତା, ନେକଟାର ପିନ୍ଧା ଜଣେ ଅପରିବିତ ଭଦ୍ରବ୍ୟକ୍ରିକ ସହ ସେଇ ରାଷ୍ଟ୍ରାରେ ଦେଖାହେଲା । ମୁଁ ଖଣ୍ଡିଏ ଧୋତି ପିନ୍ଧିବି, ଆଉ ଗୋଟିଏ ଚାରିହାତି ଲୁଗା ଯୋଡ଼ାଇ ହୋଇ ଚାଲିଛି ।

ମତେ ସେ ଭଦ୍ରଲୋକ ପଚାରିଲେ - ଆପଣଙ୍କ ଘର ?

ମୁଁ - ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ବାଣପୁର ।

ସେ - ଆପଣ ଏଠି କ'ଣ କରନ୍ତି ?

ମୁଁ - ଶିକ୍ଷକ କାମ କରେ ।

ସେ - କ'ଣ ଏଲିମେଣ୍ଟରି ସ୍କୁଲରେ ?

ମୁଁ - ନା, ହାଇସ୍କୁଲରେ ।

ସେ - ପଣ୍ଡିତ କାମ କରନ୍ତି ?

ମୁଁ - ନା, ଇଂରାଜୀ ପଡ଼ାଏ ।

ସେ - ଷ୍ଣ୍ଵ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଡ଼ାଉଥିବେ ।

ମୁଁ - ନା, ଦଶମ, ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀରେ ।

ସେ - ଆପଣ ହେନଦ୍ର ଗ୍ରାନ୍ତୁଏଟ ?

ମୁଁ - ହଁ ।

ବିଚାରା ଭଦ୍ରଲୋକଟି ମୋ' କଥା ଶୁଣି ଜିଭ କାମୁଡ଼ି ପକାଇଲେ । ମୁଁ ଚିକିଏ ହସି ହସି ପଚାରିଲି “କିହୋ, ଆପଣ ଏତେ ବିଶ୍ଵିତ ହୋଇ ଜିଭ କାମୁଡ଼ି ପକାଇଲେ କିଆଁ ?”

ସେ କହିଲେ - ଆପଣଙ୍କର ବେଶ ପୋଷାକ ଆଡ଼ମର କିଛି ନାହିଁ, ଏତେ ବଡ଼ ପାଦୁଆ ଲୋକ ହୋଇ ।

ମୁଁ ଟିକିଏ ହସିଲି ଆଉ କହିଲି - ପାଠ ସହିତ ପୋଷାକର କି' ସଂପର୍କ ଅଛି ? ପାଠ ଭିତରର ଜିନିଷ, ପୋଷାକ ବାହାରର ଜିନିଷ । ବାହାରର ଚକ୍ରକ ପୋଷାକରେ ପାଠଚା ଉଦ୍‌ଧଳ ବା ମୂଳ୍ୟବାନ ଦିଶିବ ନାହିଁ । ମଲ୍ଲୁପୁଲ ମୁଠାଏ ଗୋଟାଏ ମାଟି ସରାରେ ରଖିଲେ ଯିମିତି ବାସିବ, ଗୋଟାଏ କାଟ ଥାଳିଆରେ ରଖିଲେ କ'ଣ ଅଧିକ ବାସିବ ?

ସେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଚାଲିଗଲେ । ମୁଁ ବିଚାରିଲି, ପିଲାଦିନେ ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଥରେମାତ୍ର ଦେଖୁଥିଲି, ତାଙ୍କର ହିମାଳ୍ୟ ପରି ବିରାଟ ଆଦର୍ଶର ଟିକିଏ ରେଣୁ ମୋ'ଠ ସେହିନ୍ତୁ ଅବା ରହିଯାଇଛି, ତା' ନ ହେଲେ ମୋର ପିଲାଦିନ୍ତୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୋଷାକ ପ୍ରତି ଏତେ ବିଦୃଷା ରହି ନଥାନ୍ତା ।

X X X X

ତଳ ମଣିଷ ପୋଷାକପଡ଼ରୁ ଜନ୍ମ ହୁଏ ନାହିଁ, ଭିତରର ଦେବଦୂଲ୍ଲଭ ଗୁଣ ଭିତରୁ ଜନ୍ମ ହୁଏ । ଭିତରର ବିକାଶ କରିବା ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ମୁଁ ସେ ଦିଗରେ ପ୍ରାଣପଣେ ଅଗେଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଆସିଛି ।

ହଁ କହୁଥିଲି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ କଥା । କଥା ଲହସରେ ମଣିରେ କେତେ ଗୁଡ଼ାଏ କଥା କହି ହୋଇଯାଏ । ତାହା ଅବଶ୍ୟ ସ୍ଵାଭାବିକ ଓ ସୁନ୍ଦର । ଶାଖା ପ୍ରଶାଖା ନଥାଇ ସଳଖ ସୁନ୍ଦର ଗଛଟାଏ ଆକାଶରେ ଅଧାକୁ ବଢ଼ି ଯାଇଥିଲେ ସେତେଟା ମାଧୁରୀ ଫୁଲି ଉଠେ ନାହିଁ ।

ଝାଞ୍ଜ ମୃଦଙ୍ଗ ବାକୁଆଏ, ଗୋପବନ୍ଧୁ ବାବୁ ଆସୁଥାଆନ୍ତି ସଭାକୁ । ତାଙ୍କ ସାଜରେ ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁ, ରମ୍ଭନାଥ ମହାପାତ୍ର ରହିଥାଆନ୍ତି; ମଣିରେ ଦୁହାକୁ ଦୁହା ଲୋକମାନେ ମିଶୁଥାଆନ୍ତି ପ୍ରଧାନ ନଦୀରେ ଉପନଦୀ ଗୁଡ଼ାକ ମିଶିଲା ପରି । ଗୋଦାବରୀଶ ବାବୁଙ୍କ ଘରରୁ ଉଗବତାଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାୟ ଅଢ଼େଇମାଜଳ ରାସ୍ତା । ମୁଁ ବାଟ୍ୟାକ ସଂକୀର୍ତ୍ତନର ମୃଦୁ ମଧୁର ଶବ୍ଦ ଉଗଣ ପ୍ରତି କାନ ଡେରି ନଥାଏ କିମ୍ବା ଅଗଣିତ ଜନତା କେତେ କୁଆଦୁ ଥସି ଆମ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ମିଶୁଥାନ୍ତି ଦେଖୁ ନଥାଏ । ମୁଁ କେବଳ ଅପଳକ ଆଖିରେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ମୁହଁଙ୍କୁ ଚାହିଁ ରହିଥାଏ । ବିଶାଳ ଓଡ଼ିଶାର ରଷ୍ଟିପ୍ରତିମ ନେତା ଗୋପବନ୍ଧୁ । ଉଦ୍‌ଧଳ ଆଖି ଦୁଇଟିରୁ ବାରି ହେଉଥାଏ ସାରା ଓଡ଼ିଶାର ଅଗଣିତ ଦୀନ ଦରିଦ୍ର ଅନନ୍ତ ବେଦନା ଯେଉଁଳି ସେ ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି । ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ସେ କିମିତି ଚାଲିଛନ୍ତି, ଲୋକେ କିମିତି ତାଙ୍କୁ ସମାନ କରୁଛନ୍ତି-ଏ ଭାବର ଗରୋଦର ରେଣୁମାତ୍ର ତାଙ୍କୁ ସର୍ବ କରୁ ନଥାଏ, ଆଜି କାଲିର ନେତାମାନଙ୍କୁ

ସମିତି ସର୍ବ କରୁଛି ସେମାନଙ୍କ ଦେହ, ମନର ପ୍ରତି ଶିରା, ଉପଶିରାକୁ ଭେଦକରି । କି'ସୌମ୍ୟ ଦର୍ଶନ ସିଏ । ମୋର ମନେହୁଏ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ପରମ ତୀର୍ଥ । ଜୀବନରେ ତାଙ୍କର ସହକର୍ମୀ ହେବା ତ ବହୁ ପୁଣ୍ୟର କଥା ସିଏ ଥରେ ମାତ୍ର ଦେଖିଥିବ, ସେ କମ୍ ଭାଗ୍ୟବାନ ନୁହଁ ।

ଉଗବତୀଙ୍କ କୁଡ଼ିଆ ଦୁଆର ପାଖେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଘଣ୍ଟିଲାର ଆରପାରିରେ ଅଷ୍ଟ ହୋଇଯାଉଛନ୍ତି । ଗୋପବନ୍ଧୁବାବୁ 'ଭାଇମାନେ' ବୋଲି ସମ୍ମୋଧନ କରି ବକ୍ତୃତା ଦେବାବେଳେ ଜନକୋଳାହଳ ଏକବାରକେ କମି ଆସିଲା । ଲାଲ ପଗଡ଼ିଆ ପୋଲିସଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ସେତେବେଳେ ଲୋକଙ୍କର ଭାରି ଡର । ସେମାନେ ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ବସି କ'ଣ ଗୁଡ଼ାଏ ଲେଖୁଆନ୍ତି । ମୋର ମନେ ପଡୁଚି, ଗୋପବନ୍ଧୁ ବାବୁ ସଭାରେ କହୁଆନ୍ତି-ପୋଲିସ ବାଲାଙ୍କୁ ଭୟ କର ନାହିଁ, ସେମାନେ ଆମ ବିଗୋଧରେ କ'ଣ ଲେଖୁଛୁନ୍ତି ବୋଲି ସେମାନଙ୍କୁ ଘୃଣା କର ନାହିଁ ବା ହିଂସା ଆଚରଣ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କର ନାହିଁ । ସେମାନେ ଆମରି ଭାଇ । ଜଂରେଜ ସରକାର ପାଖେ ଚାକିରୀ କରୁଛନ୍ତି ତ ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ତାଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ।

ଆଉ କେତେ କ'ଣ କହିଥିବେ ସବୁ ମୋର ମନେ ପଡୁନାହିଁ । ସେ ସଭାରେ ହରିଜନଙ୍କୁ ଛୁଇଁବା, ସେମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବାରେ କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ, କୁକୁରକୁ ତ ଆମେ ଛୁଡ଼ିବେ, ସେମାନେ କ'ଣ କୁକୁରରୁ ହୀନ, ଆମରି ପରି ମଣିଷ ସେମାନେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଆଦର ସମ୍ମାନ ଦେଇ ନିଜର କରିବା ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ଏଇପରି ବହୁ ଉପାଦେୟ କଥା ପ୍ରାଣସର୍ବ ଜାଷାରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ଘଣ୍ଟା କହିଥିବେ ।

ରାତି ଚିକିଏ ହୋଇଯିବାରୁ ମୁଁ ଗାଁକୁ ଚାଲି ଆସିଲି । ଆମ ଗାଁ ଛୋଟ । ନନ୍ଦ (ଅନନ୍ତ ନନ୍ଦ) ଗୋପବନ୍ଧୁ ବାବୁ ସଭାରେ ବସିଥିବାବେଳେ ପଞ୍ଚାଟିଏ ଧରି ତାଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାନ୍ତି । ସେ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ବକ୍ତୃତାରେ ଏତେ ଭାବବିହଳ ହୋଇଗଲେ ଯେ, ତା' ଆରଦିନ ଆମ ଗାଁକୁ ଫେରିବାବେଳେ, ମଝି ଦାଉଁରେ ଦେଖିଲେ ଆମ ଗାଁ ହାତି ସାହିର ରମ୍ଭୁଆ ହାତିକି । ରମ୍ଭୁଆ ହାତି ସେତେବେଳକୁ ଚଉକଷ ରେଣ୍ଟା । ଗୋଟିଏ ହାତରେ କାତି ଧରିବି, ନଡ଼ିଆ ତୋଳା ଛଦା ଦହତି କାନ୍ଦରେ ପକାଇବି । ନଡ଼ିଆ ତୋଳି ପେଟ ପୋଷିବା ତା' କାମ । ଠିକ୍ ଆମ ଗାଁ ବେହେରା ଘର ଦୁଆର ସଲିଖା ଛୋଟା ନନ୍ଦ ରମ୍ଭୁଆ ହାତିକୁ କୁଣ୍ଡାଇ ପକାଇ କହିଲେ-ରମ୍ଭୁଆ ହାତି ଆମର ଭାଇ, ତାଙ୍କୁ ଛୁଇଁଲେ ଆମକୁ କେବେ ପାପ ଲାଗିଯିବ କି ? ଗାଁ ଗୋଟାକର ଲୋକେ ଏ ଦୂଶ୍ୟ ଦେଖି କହୁଆନ୍ତି, "କ'ଣ କଲା ? ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିଲାଗା ହାତିଚାକୁ କୁଣ୍ଡେଇ ପକାଇଲା ?"

ଛୋଟା ନନ୍ଦକ ନନା ଭିକ ନନ୍ଦେ ଭାରି ନୈଷିକ । ମୁହଁରେ ଦାଢ଼ି ରଖିଥାନ୍ତି । ଦିଅଁ ଦର୍ଶନ, ଦିଅଁ ପୂଜା ବିନା ଅନ୍ତି ଛୁଲାଙ୍କବେ ନାହିଁ । ଏ ଖବର ଭିକ ନନ୍ଦେ ଶୁଣି ଅଗ୍ନିଶର୍ମା । ଛୋଟାକୁ ଚାପୁଡ଼େ ପକାଇ ଘରକୁ ଆଣି, ପଇତା ପିତାର ଗାୟତ୍ରୀ କରାଇଲେ ।

ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ଭାଷାରେ କି କୁହୁକ ମନ୍ତ୍ର ଥିଲା, ଥରେ ଶୁଣିଲେ ମଣିଷ ମନରେ ଭାବାନ୍ତର ଆସି ଯାଉଥିଲା । ସାଧକ, ତ୍ୟାଗୀ, ଅନନ୍ତ ସହାନୁଭୂତି ସଂପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ପଦେ ପଦେ କଥା ପୃଥ୍ବୀ ମାଟିର ଅସରନ୍ତି ଧନସମ୍ପଦ ।

ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ମୁଁ ଜୀବନରେ ସେଇ ଗୋଟିଏ ଥର ଦେଖିଛି । ସେଇ ଦେଖା ମୋର ପ୍ରଥମ ଓ ଶେଷ ଦେଖା, ଆଉ ଦେଖିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ପାଇନାହିଁ । ସେଇ ଦେଖାର ଚାରିବର୍ଷ ପରେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଏ ମାଟିରୁ ହଜିଗଲେ । ସେଇ ଟିକକ ଦେଖା ମୋ' ବୁକୁ ଭିତରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲେଖାହୋଇ ରହିଛି ।

॥ ପଞ୍ଚାବନ ॥

ଏ ପ୍ରକାର ସୌଭାଗ୍ୟର ମୁଁ ପକ୍ଷପାତି ନୁହେଁ

ସେହର ବିଶ୍ୱମର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

୩୯-୮-୨୫

ଆଜିକାଲି ଚାକିରୀ ଷେତ୍ରରେ ଯେବେ ଦି'ପଇସା ବାହାରୁ ମିଳିବାର ବାଟ ନାହିଁ ସେ ପ୍ରକାର ଚାକିରୀ କରି ପେଟ ପୋଷିବାକୁ ଲୋକେ ନାପସନ୍ଦ କରୁଛନ୍ତି । ଚାକିରୀରୁ ହକ ଦରମା ବାଦ ଦି'ପଇସା ମିଳିବାଟା ଗୋଟାଏ ଯେମିତି ଗୌରବ ବା ସୌଭାଗ୍ୟ କିନ୍ତୁ ଏ ପ୍ରକାର ଗୌରବ ବା ସୌଭାଗ୍ୟର ମୁଁ ଆଦୋ ପକ୍ଷପାତି ନୁହେଁ ।

ଏ ପ୍ରକାର ସୌଭାଗ୍ୟ ମୋ'ଜୀବନରେ ପ୍ରାୟ ଆସିନି କହିଲେ ଚଲେ । ଯାହା ଆସିଛି ତାହା ଅତି ନଗଣ୍ୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ପାଦରେ ଦଳି ଦେଇଛନ୍ତି । ବିପୁଳ ଆକାରରେ ଆସିଥିଲେ ମୁଁ ତାକୁ ମୋଟେ ଚାହିଁ ନଥାନ୍ତି । ପ୍ରଲୋଭନ ସାମାନ୍ୟ ହେଉ ବା ବିଶାଳ ହେଉ, ପ୍ରଲୋଭନ ଯେ ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରଲୋଭନକୁ ଏହିବାର ସାଧନା କରି ଆସିଛି, ହିମାଦ୍ରି ପରି ବିଶାଳ ପ୍ରଲୋଭନ ଆସୁ ସେ ଏହି ପାରିବ । ସେଥିରେ ବିଶାଳ ବା ସାମାନ୍ୟତାର ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ, ପ୍ରଶ୍ନ ଅଛି ମନର ସଂକାର୍ଷତା ଓ ମନର ବିସ୍ମୃତି ଉପରେ । ଯାହାର ମନ ଆକାଶ ପରି ବିସ୍ମୃତ ସେ ଏସବୁ ଲାଞ୍ଚ ମିଛର ପାଖ ମାଡ଼ିବନି, ସେ ଯେତେ ବିଶାଳ ହେଉ ପଛକେ ।

ଖଲିକୋଟର ସେଇ ଦୋ ମହିଳା ଘରଟା, ଏବେ ପୁଲିସ ଥାନା ହେଉଛି, ସେଇଠି ମୁଁ ଦି'ବରଷ ବସା କରି ରହିଥିଲି । ସେ ବସା ଛାଡ଼ି ମୁଁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଏବେ ରହିଛି । ଦିନେ ଚାରିଟା ବେଳ ସମୟଟା, ମୁଁ ବସି ଗୋଟିଏ କବିତା ଲେଖୁଛି । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ବହୁତ କବିତା ମାନବିକତା ଉପରେ ଲେଖୁଥିଲି । ୧୯୪୪ କି ୧୯୪୫ ମସିହା ହବ, ହଠାତ୍ ଜଣେ ଛାତ୍ର ମୋ' ବସା ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଲେ । ମୁଁ ପଚାରିଲି, “କିହୋ କୁଆଡ଼େ ଆସିଲ ?” ସେ ହସି ହସି କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ଆପଣଙ୍କ ଚିଉସନ୍ ପି ଟା, ହେଇଟି ଦଶଟଙ୍କା ଆଣିଛି, ଦେବାକୁ ଆସିଥିଲି, ନିଅନ୍ତୁ ।” ତାଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ଦଶଟଙ୍କା ଯାଚିବାର ଦେଖି ମୁଁ ହସିଲି ।

ମୁଁ କହିଲି, “ମୁଁ ତ ଚିଉସନ କରେନି, ତୁମକୁ କେବେ ଚିଉସନ କରୁଥିଲି ମୁଁ ତ ଜାଣିନି, ତୁମେ ଥରେ ଦି'ଅର ଆସି ମତେ କହିଥିଲା, ମୋ' ପାଖେ ରହି ପଡ଼ିବାକୁ, ପରୀକ୍ଷାଟା ନିକଟ ହେଲାଣି ବୋଲି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତ ତୁମକୁ ମନା କରି ଦେଇଥିଲା । ଏଇ ଅଛି ସମୟ ଭିତରେ ମୁଁ ତୁମକୁ ପରାକ୍ଷା ଉପଯୋଗୀ କରିପାରିବିନି ବୋଲି । ମୁଁ ତ ତୁମକୁ ଦିନେ ଦଣ୍ଡେ ମୁହଁର୍ରେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ନିୟମିତ ଚିଉଚର ଭାବରେ ପଡ଼ାଇ ପାରିନି, ତୁମେ ମତେ କାହିଁକି ଦଶଟଙ୍କା ଦେଇ ? ଦବାର କିଛି ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ, ନେଇଯାଅ ।” ସେ କିନ୍ତୁ ଛାଡ଼ିବାର ପାତ୍ର ନଥିଲା । ଚିଉସନ ପି ବାହାନାରେ ସେଇ ଦଶ ଟଙ୍କାଟା ଯେ ଏକ ପ୍ରକାର ଲାଞ୍ଚ, ତାହା ବୁଝିବାରେ ମୋର କିଛି ବାକି ନଥିଲା ।

ସେ କିନ୍ତୁ ମୋ' ପାଖରେ ଥୋଇ ଦେଇ ଚାଲିଗଲା । ମୁଁ ବିଚାରିଲି ଏଇ ପିଲାଗୁଡ଼ାକ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଏଇପରି ଭାବରେ ଲାଞ୍ଚ ଦେଇ ପାସ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚାନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ାକ କି' ମଣିଷ ହେବେ ?

ସେ ଦଶଟଙ୍କିଆ ନୋଟଟା ମୋ'ଘର କାନ୍ଦୁରେ ଲଟକାଇ ରଖିଲି । ସେ ପିଲାଟି ଆଉ ଥରେ ଆସିଲା । ଦେଖିଲା ମୋ' କାନ୍ଦୁରେ ତାର ସେଇ ଦଶଟଙ୍କିଆ ନୋଟଟି ଲଟକା ହୋଇଛି, ଠିକ୍ ତା'ରି ହାତକୁ ଯିବା ପାଇଁ ତାକୁ କାହିଁକରି ।

ମୁଁ କହିଲି, “ତୁମ ଟଙ୍କାଟା ନେଇଯାଅ, କାହିଁକି ମତେ ଦେଇଚ ? ମୁଁ ଏ'ସବୁ ନେବାକୁ ଚାହେଁନା । ତୁମୁଁ ଏ ଦଶଟଙ୍କା ନେଇ ତୁମକୁ ପାସ କରାଇ ଦେବି, ଏଯା ଭାବିତ ନା ? ଅନେକ ପିଲା ଏଠି ପରାକ୍ଷା ନିକଟ ହୋଇ ଆସିଲେ ମାସେ, ପଦର ଦିନ ଚିଉସନ ବାହାନାରେ ମାନ୍ଦ୍ରଙ୍ଗ ପାଖେ ବସିବେ, କ'ଣ ପଦର କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଦେବେ, ଏଇପରି ଭାବରେ ପାସ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ମାନ୍ଦ୍ରଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ହାତ କରି । ମୁଁ ଏ ଦରର ଶିକ୍ଷକ ନୁହେଁ, ତୁମର ମତେ ଚିହ୍ନିବାରେ ଭୁଲ ହୋଇଗଲା ।

ତୁମେ ମତେ ଯାହା ମନେ କରିଥିଲ, ମୁଁ ତାହା ନୁହେଁ, ନିଅ, ଅନ୍ୟ କେଉଁଠି ଚେଷ୍ଟା କରିବ, ଲାଖ ଯେଉଁଠି ପିଟିବ, ସେଠିକି ସିନା ମାରିଲେ ହବ, ଏଠି କାହିଁକି ଏ ଅପଚେଷା ?”

ନୀରବ ଭାବରେ ‘ହଉ ଦିଅନ୍ତୁ’ କହି ସେଇ ଦଶଟିକିଆ ନୋଟଟି ଧରି ଚାଲିଗଲା । ଆଉ ସେ ଦିନଠୁ ସେ ମୋ’ ପାଖ ମାଡ଼ିନି । ଏବେ ବାଟରେ ଘାଟରେ ସେଇ ପିଲାଟିକି ଦେଖୁଛି । ସେ ଏବେ ଗୋଟିଏ ନିମ୍ନ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍କୁଲର ଶିକ୍ଷକ । ଏଇପରି ଲାଞ୍ଚ, ମିଛ ଦବାନବା କରି ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଗଡ଼ି ହୋଇଛି, ଛୋଟ ଛୋଟ ପିଲାଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଭାବ ସେଇମାନଙ୍କ ହାତରେ ଦେଲେ, ସେଇ ଛୋଟ ପିଲାମାନେ ଅକ୍ଷର ପରିଚୟତକ ହୁଁଏତ ଶିଖୁ ପାରନ୍ତି, ଅକ୍ଷର ପରିଚୟ ଶିକ୍ଷା ନୁହେଁ ।

ଗୋବିନ୍ଦ ଦ୍ୱାଦଶ ସମୟଟା । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ଏଇ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ସ୍କୁଲରେ ‘ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା’ ର ଉଚ୍ଚର କାଗଜଗୁଡ଼ାକ ମାଟିକୁୟିଲେସନ୍ ପରାଷାର ବସି ଦେଖୁଛି, ବହୁତ ଗୁଡ଼ାଏ କାଗଜ ଦେଖିବାରେ ମୁଣ୍ଡଟା ଟିକିଏ ଦୂର୍ବଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । କାଗଜ ଦେଖା ଛାଡ଼ି ଦେଇ, ତା’ ଟିକିଏ ଖାଇ ପଦାକୁ ବୁଲି ବାହାରିଲି । ସେତେବେଳକୁ ଘର୍ଷାରେ ଚାରିଟା ବାଜିଛି ।

ଖଲ୍ଲିକୋଟ ବସଷ୍ଟାୟ ପାଖେ ଠିଆ ହୋଇଛି, ହଠାତ୍ ପୋଷମ୍ୟାନ୍ କହିଲା, “ଆଜ୍ଞା, ଆପଣଙ୍କର ଗୋଟିଏ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍ ଚିଠି ଆସିଛି । ରସିଦ୍ରରେ ଦସ୍ତଖତ କରି ନେଇଯାନ୍ତୁ ।”

ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍ ଚିଠିର ଉପର ଅକ୍ଷର ଗୁଡ଼ିକ ପଡ଼ି ଜାଣିଲି ପୁରୀରୁ ଆସିଛି । ସେତେବେଳକୁ ମୋ’ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ମୋ’ ଭାଉଙ୍କ ଗୋବିନ୍ଦ ଦ୍ୱାଦଶ ବୁଡ଼କୁ ପୁରୀ ଯାଉଥିଲେ । ମୋ’ଶଳା ଘର ମଧ୍ୟ ପୁରୀରେ । ବିଚାରିଲି ବର୍ଷମାନ ପୁରୀରେ ତ ଲୋକ ଭିଡ଼ । ଏଇ ଭିଡ଼ରେ କେହି ଦଳି ଚକଟି ହୋଇଗଲେ କି ସାଂଘାତିକ । କୌଣସି ଦୁର୍ଘଟଣାର ସମ୍ବନ୍ଧାନ ହୋଇ ତାତ୍କରଖାନାରେ ଅଛନ୍ତି - ଏମିତି କିନ୍ତି ଖବର ଏ ଚିଠି ଭିତରେ ଥିବ, ମୋର ଜରୁରୀ ଉପସ୍ଥିତି ପୁରୀରେ ନିତାତ୍ ଲୋଡ଼ା ପଡ଼ୁଛି । ତା’ ନହେଲେ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍ ଚିଠିଟାଏ ପୁରୀରୁ କିଅଁ ଆସନା ?

କୌତୁଳ୍ୟ ଯେତିକି ବତୁଆୟ, ହାତଟା ସେତିକି ଥରୁଆୟ । ଚିଠିଟି ଖୋଲିଲି । ଦେଖିଲି ଚବିଶି ଚକାର ନୋଟ୍ କେତୋଟି ଆଉ ଖଣ୍ଡିଏ ଦାର୍ଢ ଚିଠି । ଚିଠିରେ ଲେଖା ଅଛି -

ମହାଶୟ !

ମୁଁ ମୟୂରଭଞ୍ଜର କୌଣସି ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲରେ ପଣ୍ଡିତ ଭାବରେ କାମ କରେ । ମୋ' ପୁଅ ଏ ବର୍ଷ ମାତ୍ରିକ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇଛି । ସେ ସବୁଥରେ ପାସ କରିବ । ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାରେ ଭାରି ଖରାପ କରିଛି । ଆପଣ ତାର ମାଆ, ବାପା । ଆପଣଙ୍କ ହାତରେ ସବୁ । ଆପଣ ଦୟା କଲେ ସେ ପାସ କରିବ । ଆପଣଙ୍କ ଗୋଡ଼, ହାତ ଧରି କହୁଛି, ଆପଣ ନିଷୟ ତାକୁ ପାସ ନମର ଦେବେ । ଉପହାର ସରୂପ ଚବିଶି ଟଙ୍କା ପଠାଇଲି । ତାର ଗୋଲ୍ ନମର

ଆପଣଙ୍କର

ଶ୍ରୀ

ବସାକୁ ଆସି ଦେଖିଲି, ସେଇ ଗୋଲ୍ ନମରର ଖାତା - ଖାତାର ଶେଷ ପୃଷ୍ଠାରେ ପରୀକ୍ଷାର୍ଥୀ ବି ଲେଖିଛନ୍ତି, "ଆଜ୍ଞା ! ମୁଁ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାରେ ପାସ କରିପାରିବି ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କୁ ନମନ୍ଦାର କରି କହୁଛି ମତେ ପାସ ନମର ଦେବେ ।"

ସେ ଟଙ୍କା ପ୍ରତି ଲୋଡ଼ ଆସିଲାନି କି ସେ ଛାତ୍ରଟି ପ୍ରତି ମମତା ଆସିଲାନି ଅଥବା ସେଇ ଚିଠିଟି ପଡ଼ି ଦୟାରେ ହୃଦୟ ଆର୍ଦ୍ର ହେଲାନି ।

ଗୋଡ଼ ହାତ ଧରି ଟଙ୍କା ପରୀକ୍ଷକଙ୍କ ଲାଞ୍ଛ ଦେଇ ପାସ କରିବାକୁ ଯେଉଁମାନେ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଯେବେ ପାସ କରି ଦିଆଯାଏ, ସେମାନେ ଦେଶର କି' କାମ କରିବେ ? ଆମଟା ନିତାନ୍ତ କଞ୍ଚା ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି । ପାଳଳ ହେଇନି, ଟିକିଏ ହେଲେ ବନେଇନି । ତାକୁ ଯେବେ ପାଳରେ ପଚାଇ ଦିଆଯାଏ, ସେ ପାଚିବ ନିଷୟ । କିନ୍ତୁ ମିଠା ତ ଲାଗିବନି । ତାର ରୂପ, ରସ, ଗନ୍ଧରେ ସେ ତ କାହାକୁ ମୁଖ୍ୟ କରି ପାରିବନି । କେବଳ ଖଟା ଲାଗିବ ମାତ୍ର ।

ସେ ଚିଠି, ସେ ଟଙ୍କା, ସେ ପିଲା ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ରାଗ ଆସିଲା । ବିଚାରିଲି, ମୁଁ କିଏ କିଛି ନଜାଣି ମୋ' ଭଲି ଜଣେ ଲୋକକୁ ଅନ୍ତତଃ ଚବିଶି ଟଙ୍କାରେ କିଣି ନେବା ପାଇଁ ତ, ସେ ପିଲା ବା ସେ ଅଭିଭାବକର କମ ସାହସ ନୁହେଁ ? ମତେ ଚବିଶି ଟଙ୍କା କାହିଁକି, ଚବିଶି ହଜାର ବା ଚବିଶି ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ମୁହଁର୍ତ୍ତ ପାଇଁ କେହି କିଣି କାହା ପାଦର ଗୋଲାମ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଟଙ୍କାରେ କିଣି ହବା ଲୋକ ନୁହେଁ । ପୃଥିବୀର ଯେକୌଣସି ଅଞ୍ଚଳର ଉଦ୍‌ଧଳ ପ୍ରତିରା ମତେ କିଣି ନେଇ ପାରିବ, ଯେ କୌଣସି ବିରାଟ ହୃଦୟ ମତେ କିଣି ନେଇ ପାରିବ ।

ସେଇଦିନ ସେଇ ମୁହଁର୍ବରେ, କଟକ ସେକେଶାରୀ ବୋର୍ଡକୁ ସେଇ ଚିଠି, ସେଇ ଚକ୍ର ଓ ସେଇ ରେଜେଷ୍ଟ୍ରେସ୍ନ୍ ଲପାପା ଗୋଟିଏ ଖାମରେ ଉର୍ବି କରି ରେଜେଷ୍ଟ୍ରେସ୍ନ୍ ତାକ ଯୋଗେ ପଠାଇ ଦେଲି । ତାହା ସହିତ ଗୋଟାଏ କଢା ଚିଠି ବୋର୍ଡ ସେକ୍ରେଟାରୀଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇଲି ଯେ ଏହି ପରୀକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ପ୍ରତି କଠୋର ଶାସ୍ତି ବିଧାନ ହବା ଦରକାର ।

ଏ ଘଟଣାରେ ମୋର କବି ଛୃଦୟ ବିଦ୍ରୋହୀ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଗୋଟିଏ ସନେଟ୍ ଲେଖାଲି । ତାର କେତେ ପଦ ଏଇ -

“କେତେ ଆଶା କରି ମୋରେ
ଦେଇବ ଉଚ୍ଚକୋଟ
ଆଜନମୂ ଏଇ ହାତ
ଯାହା ପରଣିନି,
ଦେହ, ମନ ଥରି ଉଠେ
ହାୟ ମୋର ଦେଖ
ଶିଶୁରୁ ମଣିଷ ଯାଏଁ
ରସାତକଶାମୀ ।
ଏ' ନିର୍ଲକ୍ଷ ପ୍ରାଣ ଧରି
ହେବାଠାରୁ ବଡ଼
ମୃଦ୍ୟ ବରଂ ଶ୍ରେୟସର
ଶତ ଶ୍ରେୟସର ।”

୧ ୯୭ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ମାସ । ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀର ଟେଷ୍ଟ ପରୀକ୍ଷା ସରି ଯାଇଥାଏ । ମୋ' ଭାଗରେ ପଡ଼ିଥାଏ, ଲାଙ୍ଗରାଜୀ ପ୍ରୁଥମ କାଗଜର ଉଚର ଦେଖାବା । ପ୍ରାୟ ଅଧାର୍ଥ ଖାତା ଦେଖା ହୋଇ ଯାଇଛି । ଦିନେ ହୋଟେଲ୍ ପୁଜାରା ବସାକୁ ଭାତ ଆଣି ଦେଲା । ଦି'ଚାରିଟା ଖାତା ଦେଖାଇଛି, ଖାତା ବିଦ୍ଵାଟା ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ଥୋଇ ଖାଇ ବସିଲି । ଖାଇବାରି ଆଞ୍ଚୋଇବାକୁ ଯାଇଛି, ଦେଖାଲି ଦୁଆର ଆଗରେ କଣେ ମଫାଲି ଦାର୍ଘ୍ୟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଠିଆ । ମୋ' ଖଟ ଉପରେ ବସିବାକୁ କହିଲି । ବସିଲେ ସିଏ । ବସିବା ଭିତରେ ସେ ଖାଇବା ହାତରେ ଚାରି ପାଞ୍ଚଟା ଦି' ଚଳିଆ ନୋଟ ଧରି ସେ ହାତଚାକୁ ଏପାଖ ସେପାଖ ବୁଲାଉଛନ୍ତି । ଠିକ୍ କୌଣସି ଥୁଏଟରରେ ଆଲୁଅ ବଲବରେ ବୁଲାଇଲା ପରି । ମୁଁ ଆଞ୍ଚୋଇଥାଏ ଏବଂ ସେ ଲୋକଟିର ଏ

ପ୍ରକାର କୌଶଳ ଦେଖୁ ମନେ ମନେ ହସ୍ତଥାଏ । ବିଚାରିଲି, ଲୋକଟା ମତେ ଥୋପ ଗିଲାଇବା ପାଇଁ ତ ବେଶ ହଟଚମଟ କରି ଛାଣୁଚି । ପଚାରିଲି, “କୁଆଡ଼େ ଆସିଚ ?” ସେ କହିଲା, “ଆଜ୍ଞା ! ମୋ’ ପିଲାଟି କିମିତି ଟେଷ୍ଟରେ ପାସ କରିବ, ଆପଣଙ୍କୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଇଂରାଜୀରେ ଭାରି ଦୂରକ । ଆପଣ ତହଁରେ ପାସ ନମର ଦେଲେ, ସେ ଏଥର ଟେଷ୍ଟଟା ପାରି ହୋଇ ଯିବ ।”

ଏତକ କହିଲାବେଳେ ତା’ ହାତର କେତେଟା ନୋଟ ମୋ’ ହାତକୁ ହଠାତ୍ ଖସି ପଡ଼ିନି କିନ୍ତୁ ମତେ ଦିଶିଲା ପରି ଏବଂ ମୋ’ ହାତକୁ ଆସିଲା ମୋ’ ଆଖ୍ଯାୟ ଦେବ ଚାଖଣ୍ଡ ଦୂରରେ ଥାଏ, ସତେ ବା ଆଖ୍ୟାର ପଲକରେ ଖେଳିନା ମୋ’ ହାତକୁ ଦେଇଁ ପଡ଼ିବ ।

ମୁଁ ତାକୁ କହିଲି, “ତୁମେ ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବା କିନ୍ତି ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । ମୁଁ ତା’ କାଗଜ ଦେଖନି । ତେବେ ମୋର ଯେତେଦୂର ଅନୁମାନ, ସେ କାଗଜରେ ପାସ କରିବା ଅବସ୍ଥାରେ ନାହିଁ । ଯେବେ ପାସ କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ତରଃ ଦୁଇ ତିନି ନମର ଭଣା ଥିବ, ତେବେ ପାସ ନମର ଦେଇହେବ । ଯେବେ କୋଡ଼ିଏ ତଳକୁ ଥିବ ପାସ ନମର ଦେବା ଅସମ୍ଭବ । ପରାଷକମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଅଠାଇଶି, ଅଣତିରିଶି ପାଇବା କାଗଜକୁ ନମରେ ଦି’ ନମର ଦେଇ ପାସ କରାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଯେ’ ନିତାନ୍ତ କମ ନମର ରଖୁଥିବ, ତାକୁ ପାସ ନମର ଦେଇ ହବନି, ତୁମେ ଯେତେ ଅନୁନୟ କରି କହିଲେ ମଧ୍ୟ ।”

ଲୋକଟି ମୋ’ରୁ ଏତକ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ତା’ ହାତର କେତେଟା ନୋଟ ଆସି ମୋ’ ହାତରେ ଗୁଞ୍ଜା ହୋଇଗଲା ।

ମୁଁ କହିଲି - ଇଏ କ’ଣ ? ତୁମେ ତୁମ ପିଲାପାଇଁ ବର୍ଷକୁ ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଥିବ ତା’ ପାଠପଢାରେ । ତଥାପି ସେ ପାସ କରିବା ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସିପାରୁନି । ଏଇ ଟଙ୍କା ଦଶଟା ଦେଲେ ସେ ପାସ କରି ପକାଇବ ?

ସେ କହିଲା - ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା । ଆପଣ ଏତକ ରଖନ୍ତୁ, ତା’ ପାସ ଆପଣଙ୍କୁ ଲାଗିଲା ।

ସମସ୍ତ ଟଙ୍କା ତା’ ହାତରେ ବାଧ କରି ଭରିଦେଇ କହିଲି, ଦୂମକୁ କିଏ ବତାଇଛି, ମୋ’ ପାଖକୁ ଟଙ୍କାଧରି ଆସିବାକୁ ? ମୁଁ ଏକ କପଦର୍କ କାହାରୁ ଛୁଏନି, ଯାଥ ଫେରିଯାଅ ।

ଲୋକଟି ଟଙ୍କାତକ ଧରି ମୁଣ୍ଡିଆଟିଏ ମାରି ଛାଟିପିଟି ହୋଇ ପଳାଇଗଲା ।
ଲାଜରେ, ଭୟରେ, ଅପମାନରେ ।

ଦେଖୁଳି ପିଲାଟି ରକ୍ଷଣୀ ପୂର୍ଣ୍ଣସଂଖ୍ୟା ଶହେରୁ ତେର । ସେ ବର୍ଷ ସେ ସେଇ
କାଗଜରେ ଫେଲ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଚେଷ୍ଟ ପରାକ୍ଷାରେ ଉଠିପାରିଲା ନାହିଁ ।

ସେ ଲୋକର ଓ ତା' ପୁଅର ମୋ' ପ୍ରତି ରାଗ ରହିଥିବ ନିଷୟ । କିନ୍ତୁ ଟଙ୍କା
ଲୋଭରେ ଗୋଟାଏ ଅପକାରୀ ଛୋଟ ହେଉ ବା ବଡ଼ ହେଉ କରି ବସିବା ଜଣେ
ସାଧାରଣ ଲୋକ ପକ୍ଷରେ ତ ଗର୍ହିତ କାମ କିନ୍ତୁ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ପକ୍ଷରେ ଆହୁରି
ଜୟନ୍ୟ । ମୋର ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନରେ ମୁଁ ଏ ପ୍ରକାର ଅପକାରୀ କରିବାକୁ
ପଢେଇଛି ।

॥ ଛପନ ॥

ବହିରୁ ପଇସା ?

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ସ୍ଵେଚ୍ଛର ବିଶ୍ୱମ୍ଭର !

ତା ୨୮ ୧୯ ୨୭

ମୋର ଅନେକ ସୁପରିଚିତ ବନ୍ଦୁ ମତେ ବେଳେବେଳେ ପଚାରତି - ଆପଣ
ଆପଣଙ୍କ ବହିଗୁଡ଼ାକରୁ ଗୁଡ଼ାଏ ପଇସା ତ ପାଉଥିବେ ?

ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣି ମନେ ମନେ ହସେ । ମୁଁ କି ପଇସା
ମୋ' ବହିମାନଙ୍କରୁ ପାଏ, ମୁଁ ଜାଣେ । ସେମାନେ ଏତେବା କିଅଁ ଜାଣିବେ ?
ଅନେକ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ସୁବକ ଯେଉଁମାନେ କବିତା ଲେଖୁ ବହି ଛାପିବାକୁ ଆଗଭର
ହୁଅଛି, ସେମାନେ ମତେ ପଚାରତି, “ଆଜ୍ଞା । ଏ ବହିଟି ମୋର ଛପାହେଲେ କିଛି
ପଇସା ତ ଲାଭ ହେବ ?”

ଏସବୁ ଶୁଣି ମୁଁ ପେଟ ଫରାଇ ଆହୁରି ହସେ ଆଉ ସେମାନଙ୍କୁ କହେ, “ତୁମେ
ଲେଖୁଯାଅ, ଛାପିଯାଅ ଯେତେ ପାରୁଚ, ପଇସା ପାଇବ କି ନାହିଁ ସେ କଥା ଚିନ୍ତା
କରନି ମୋଟେ ।” ସେମାନେ ମୋ' କଥାଗାକୁ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତିନି ।

ଏ ଦେଶରେ କବି, ଲେଖକ ଭାବରେ ଠିଆ ହେବାପାଇଁ ମୁଁ ଯେତେ ଆଗଭର
ହୋଇଛି, ଲେଖାରୁ ପଇସା ଉଠାଇବା କଥାଗାକୁ ସେତେ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି । ଆଜିକି
ବାରବର୍ଷ ତଳେ ମୋର ବହି କୌଣସି ପ୍ରକାଶକ ଛାପିବାକୁ ନେଲେନି, ଜଣେଅଧେ

କିଏ ନେଇ ଫେରାଇ ଦେଲେ, ମୁଁ ସେହିନ୍ତୁ ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟେ ବହି ନିଜେ ଛାପିଗଲି ପ୍ରାୟ ଆୟୋଜନିତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ମୋର ଜଣେ ବନ୍ଦୁ ମତେ କହିଲେ, “ତ୍ରୀପାଠୀ ବାବୁ, ଆପଣ ଆଉ ବହି ଛାପିବୁନା । ବହିଶୁଭ୍ରାତାକ ବିକ୍ରୀ ହୋଇ ସବୁ ପଇସା ମିଳିଗଲେ ଆଉ ବହି ଛାପିବେ । ପଇସାଶୁଭ୍ରାତାକ ବହି ଛାପି ଅନ୍ୟାୟ କାରଣରେ ପାଣିକି ପିଙ୍ଗି ଦେଉଚନ୍ତି ।”

ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହିଲି, “ବହି କିଏ କିଣିବ ? ଆପଣ ମୋର କେତେଣ୍ଣ ବହି କିଣିଚନ୍ତି ? କବିତା ଲେଖି ପଇସା ପାଇବାର ପ୍ରୟାସ ଯେ’ କରେ, ସେ କବିତା ଲେଖି ପାରିବନି । ପଇସା କରିବାକୁ ହେଲେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଲେଖିବା ଦରକାର । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ସେ ପଥର ପଥକ ନୁହେଁ । ମୁଁ ମୋର ଚିତ୍ରାଧାରା ଦେଶକୁ ଦେଇ ଯିବାକୁ ଚାହେଁ । ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ପଇସା ପାଇବା ମୋ’ ବହି ମାଧ୍ୟମରେ ମୋର ଜଙ୍ଗ୍ଲା ନୁହେଁ ବା ସେ ପ୍ରକାର ଚିତା ମତେ ମୁହଁର୍କ ପାଇଁ ସର୍ବ କରିନି ।

ମୁଁ ଅତଃ ଦୁଇହଜାର ବା ଅଢ଼େଇ ହଜାର ଟଙ୍କା ମୋ’ ବହିଶୁଭ୍ରାତାକ ଛାପିବାରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଥିବି । ବହିଟିଏ ପ୍ରେସରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ ମୋର ଆନନ୍ଦର ସାମା ରହେନି । ସେଇ ଆନନ୍ଦ ହିଁ ମୋର ଧନ । ମୋର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବହିରୁ ଅତଃ ଶହେ ଦୁଇଶା’ ଖଣ୍ଡ କଟକର କେତୋଟି ବହି ଦୋକନରେ ବିକ୍ରି ପାଇଁ ଦେଇଥାଏ । ବାକିତକ ମୋ’ ଘରେ ପଡ଼ିଥାଏ । କେତେ ଶିକ୍ଷକ, କେତେ ଛାତ୍ର, କେତେ ପ୍ରିୟଜନ, କେତେ ପରିଜନ ମତେ ବହି ମାଗିଲେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ବାଣ୍ଡି ଦିଏ । ଜଣେ ଜଣେ ପଇସା ଯାଚନ୍ତି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ପଇସା ନେବାଟା ଅସୁନ୍ଦର ମନେ କରି ସେମାନଙ୍କୁ କହେ, “ନିଅ ପଡ଼, ତୁମେମାନେ ପଡ଼ିଲେ ମୁଁ ମୋର ବହିର ଦାମ ପାଇଗଲି ।”

ପୁରୁଷାର ବିଚରଣ ଉତ୍ସବ କେଉଁଠି ହେଲେ ସେଠାକୁ ବହି କେତୋଟି ପଠାଇଦିଏ ମାହାଲିଆ । ମୋ’ ଘରେ ଏବେ ଅତଃ ମୋର ଛାପାବହି ଶୁଭ୍ରାତା ଥୁଆ ହୋଇଛି ।

ଗତ ଆୟୋଜନିତି ଭିତରେ ପ୍ରାୟ ଅଢ଼େଇ ହଜାର ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ମୁଁ ଯେଉଁ ବହି ସବୁ ଛାପିଥିଲି, ତହିଁରୁ ଦୋକାନମାନଙ୍କରୁ ଟଙ୍କା ଆୟୋଜନିତି ହଜାରେ ଭିତରେ ପାଇଥିବି । କଟକ ଶୁଦ୍ଧେଷ୍ୱର ଷ୍ଟୋର, ପ୍ରେସର୍ ପକ୍ଷିଶର୍ପ ଏମାନେ ରାତିମତ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଶେଷରେ କେବେ ଶହେ, କେବେ ନବେ ଜମିତି ପଠାଇ ଦିଅନ୍ତି । ସେଇ ସାମାନ୍ୟତମ ପଇସାକୁ ମୁଁ ବଡ଼ ମନେକରେ । କୌଣସି କୌଣସି ଦୋକାନୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଥରେ ଅଧେ ମୋ’ବହି ବାବଦ ପଇସା କିଛି ପଠାଇ ଦେବାକୁ ଚିଠି ଲେଖେ । କିଏ ବା

ପଠାନ୍ତି କିଏ ବା ମୋ' ଚିଠିର ଉତ୍ତର ବି ଦିଅନ୍ତିନି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ପଇସା ପଠାଇବା ସମ୍ପର୍କରେ କଟାଳ କରେନି ।

ବର୍ଷକୁ ଅନ୍ତରଥାରେ ପାଞ୍ଚଶ'ବା ହଜାରେ ଟଙ୍କା ମୋ' ବହିମାନଙ୍କରୁ ପାଇବା ମୋ' ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟିନି । ଅନେକ ମନେ କରୁଥିବେ ମୁଁ ଏଇଭାଲି କିଛି ଗୋଟାଏ ମୋଟା ପଇସା ମୋ' ପ୍ରତି ବହିମାନଙ୍କରୁ ପାଉଥିବି । କେତେକ ହିତକାମୀ ବନ୍ଦୁ ମତେ ଉପଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି, “ମାଟ୍ରିକ୍ୟଲେସନ ବା କଲେଜମାନଙ୍କରେ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ଭାବରେ ଆପଣଙ୍କର ଖଣ୍ଡିଏ ବହି ଚାଲିଲେ ବେଶ ପଇସା ପାଇପାରନେ, ଆପଣ ଚିକିଏ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତୁ, ଚିକିଏ କାହାକୁ ଧରାଧରି କରନ୍ତୁ ।”

ମୁଁ ମୋ ବନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ଅନୁରୋଧ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଗ୍ରହଣ କରିପାରେନି ।

କେହି କେହି ମୋର ସମୟାମୟିକ କବି ଓ ଲେଖକମାନେ ବହୁତ କିଛି ମୋଟା ପଇସା ସେମାନଙ୍କର ବହିମାନଙ୍କରୁ ପାଆନ୍ତି ବୋଲି ଶୁଣିଲେ ମୁଁ ଖୁସି ହୁଏ । ରିଷ୍ଟା ବା ଦ୍ୱା ମୋ' ଭିତରେ ଜାତ ହୁଏନି । କାରଣ ମୁଁ ସମସ୍ତକୁ ବଡ଼ ଉଚ୍ଚ ଆଖିରେ ଦେଖେ । ମୋ' ଆଖିରେ କିଏ ଗୋଲାପ ଫୁଲ, କିଏ ପଦ୍ମଫୁଲ, କିଏ ମନ୍ଦାର ଫୁଲ, କିଏ ବା ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ ମୁଁ ଏମାନଙ୍କର ପାଖରେ କେଉଁ ଦୂରଦୂରାତ୍ମ ଅପନ୍ତରା ଘାସ ପଡ଼ିଆରେ ଗୋଟିଏ ଘାସଫୁଲ ପରି ମୋର ସାମାନ୍ୟତମ ଗନ୍ଧ ଓ ବର୍ଷ ବିକାରଣ କରି ରହିଛି ମାତ୍ର । କାହାର ଆଖି ମୋ' ଉପରେ ଯେବେ ଆଦର ମମତାରେ ପଡ଼ିଛି, ମୁଁ ନିଜକୁ ଭାଗ୍ୟବାନ ବା ଗୌରବବାନ ମନେ କରିଛି । ସାମାନ୍ୟ ଘାସଫୁଲର ଦାମ ବା କେତେ ?

ଭାରତ ସେବକ ସମିତିର ସତ୍ୟ ପଦ୍ମଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ ମତେ ଥରେ କହୁଥିଲେ, “କୃଷ୍ଣ ! ମୋର ବହି ଗୁଡ଼ାକ ମୁଁ କ'ଣ କରେ ଜାଣ ? ମୁଁ ଯେବେ ଦେଖେ ଦଳେ ସ୍କୁଲ ପିଲା ବା କଲେଜ ପିଲା ଚିକିଏ ଦୂରରୁ ରାସ୍ତାରେ ଆସୁଛନ୍ତି, ମୁଁ ଦଶ ପଦର ଖଣ୍ଡ ବହି ରାସ୍ତାରେ ଫୋପାଢ଼ି ଦେଇ ଆଉ ଗୋଟାଏ ରାସ୍ତାକୁ ଚାଲିଯାଏ । ମୋର ଆଶା, ସେମାନେ ସେ ଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟାଇ ନେବେ ଆଉ ପଡ଼ିବେ !”

ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ତାହା କରେନି କିନ୍ତୁ ମତେ କିଏ ବହି ମାଗିଲେ ବା ବହି ପଡ଼ିବାର ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କଲେ ତାକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ବହି ଆଦରରେ ଦିଏ ।

୧୯୪୪ ରୁ ୧୯୭୪ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ନିଜେ ହାତରୁ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ବହି ଛାପୁଥିଲି । ପ୍ରକାଶକ କବି କୁଟୀର ଭାମପୁର, ବାଣପୁର ନାଁ ଦେଇ । ଅନେକଙ୍କର ଧାରଣା କବି କୁଟୀର ପ୍ରକାଶନୀ ଗୋଟାଏ କିଛି ବଡ଼ ସଂସ୍ଥା । କେତେ ଜଣ ଲେଖକ

ତାଙ୍କର ବହି ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଏଇ କବି କୁଟୀରକୁ ଚିଠି ଲେଖିଛନ୍ତି । ଏପରିକି ଦିଲ୍ଲୀ, ବମେରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ହୁଏ । ସେଇ ପ୍ରଦର୍ଶନୀର ଉଦ୍‌ୟୋଜ୍ଞ ମାନେ କବି କୁଟୀର ପ୍ରକାଶନୀ ସଂସ୍ଥାକୁ ବହି ପଠାଇବାକୁ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ମଣ୍ଡପକୁ ଚିଠିମାନ ଲେଖିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କବି କୁଟୀର ପ୍ରକାଶନୀ ସେ କେବଳ ଗୋଟାଏ ନାଁ ମାତ୍ର, କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ।

୧୯୭୪ ପରେ ମୁଁ ନିଜେ ବହି ଛାପିବା କବି କୁଟୀର ପ୍ରକାଶନୀ ସଂସ୍ଥାକୁ ବନ୍ଦ କରି ଦେଲି । ମୋ ‘ଦିଗ୍ବଲ୍ୟ’ ବହି ଶୁଭେଷ୍ଟେ ସ୍କୋର ମାଲିକ ଅନ୍ତ ମିଶ୍ର ଛାପିଲେ । ‘ବେଳା ଓ ବାଚି’ ଜଗନ୍ନାଥ ରଥ, ବିନୋଦ ବିହାରୀ ଛାପିବାକୁ ନେଲେ ।

ମୁଁ ମନେ କଲି, ଏଣିକି କଟକର ପ୍ରକାଶକମାନେ ତ ମୋ’ ବହି ଛାପିବାକୁ ନେଉଚଢ଼ି, ମୁଁ ଆଉ ଏତେ କ୍ଷତି ସହି ବହି ଛାପିବି କାହିଁକି ? କିନ୍ତୁ ଏଇ ପ୍ରକାଶକମାନଙ୍କ ପଛରେ ସେ କେତେ ଧାର୍ଜିବାକୁ ହୁଏ, ଆଣ୍ଟ୍ୟଜନକ । ଏଇଥୁ ଯୋଗୁ ମୁଁ ନିଜେ ନିଜେ ବହି ଛାପିଯିବି ବୋଲି ଥରେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଥିଲି ଏବଂ ପ୍ରତିଜ୍ଞାର ଅନୁବର୍ତ୍ତା ହୋଇ ଚାଲିଥିଲି ମଧ୍ୟ ।

ପ୍ରତିଜ୍ଞାରେ ଅଟଳ ରହିବା ବାସ୍ତବିକ୍ କଠିନ । ସିଏ କୌଣସି ଯାନବାହନର ଆଶ୍ରା ନ ନେଇ ପାଦରେ ଚାଲି ଚାଲି ମାରିଲ ମାରିଲ ରାତ୍ରା ଯାଇପାରୁଛି, ତାର ଚାଲିବାର ଶକ୍ତି ବର୍ତ୍ତି ଆଉ ମନର ଓଜନ ବି ବଢ଼ିଚାଲିଛି । ସେ ଯାନ ବାହନର ଟିକିଏ ଆଶ୍ରମ ପାଇଗଲେ ତେଣିକି ଯାନବାହନର ନିଶା ତାକୁ ଏତେ ଟାଣିବ ଯେ ସେ ଏତେ ବାଧା ବିନ୍ଦୁ ଏତେ ଅସୁରିଧା ବରଣ କରି ଆଉ ଚାଲିବାକୁ ଚାହିଁବନି । ଅନ୍ତ ମିଶ୍ର ମୋର ‘ଦିଗ୍ବଲ୍ୟ’ ବହି ଛାପିବା ଦ୍ୱାରା ବହିଟି ଅତି ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଶତାଧିକ କବିତା ଧରି ଫୁଲି ପାରିଲା । ମୁଁ ଛାପିଥିଲେ ହୁଏତ ପଚିଶ ତିରିଶିଟି କବିତା ସମ୍ମିବିଷ୍ଟ କରି ଛୋଟ ଆକାର ପ୍ରକାରରେ ଛାପି ଥାଆନ୍ତି ମୋର ସାମାନ୍ୟତମ ପୂଞ୍ଜିପ୍ରତି ଆଖି ରଖି । ବହିଟା ଆଖିଦୃଶ୍ୟା ହୋଇ ପାରି ନଥାନା । କିନ୍ତୁ ହେଲା କ’ଣ ? ପ୍ରତିଜ୍ଞାରୁ ମୁଁ ଆସେ ଆସେ ବିର୍ଯ୍ୟତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି ।

ଏ ବିର୍ଯ୍ୟତର ତିର୍ଭତା ଅନୁଭବ କଲି ଯେତେବେଳେ କଟକର ଆଉ ଜଣେ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶକ ମୋର ଖଣ୍ଡିଏ ପାଶୁଲିପି ଛାପିବାକୁ ମାଗି ନେଇ ଅତତଃ ଦର ବରଷ ପକାଇ ରଖିଲେ କେଉଁ କାରାଗହର ରିତରେ ବନ୍ଦୀ କଲା ପରି । ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଦୁଇ ବରଷ କାଳ କେତେ ଚିଠି ଲେଖିଛି ତାର ସାମା ନାହିଁ । ଛମିତି କି ଖଣ୍ଡିଏ କାର୍ଡରେ କବିତାରେ ବି ଚିଠି ଲେଖିଛି ବହିଟା ଛାପି ଦେବାକୁ । କାରଣ ଗଦ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା

କବିତା ପ୍ରକାଶକଙ୍କ ପ୍ରାଣରେ ହୁଏତ ଚିକିଏ ଅନୁକଳାର କମନ ଆଣିବ । କିନ୍ତୁ ଯାହାର ଅଛି ମଜ୍ଞା, ମାଁସ, ରତ୍ନରେ କେବଳ ପରସା ପାଇବାର ପ୍ରଶ୍ନ, ତଳତଳ କବିତାର ମଧ୍ୟର ମୋହନ ତାନ ତା'ପ୍ରାଣକୁ ଉଚଳାଇବା ସମ୍ବନ୍ଧ ନୁହେଁ ।

ଭଦ୍ରତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆଜ୍ଞାତିରେ ଗଣିଲା ପରି କେତୋଟି କବିତା ଏକାଠି କରି ମାସେ ପନ୍ଥର ଦିନ ଭିତରେ ବହିଟାକୁ ଛାପି ଦେଲେ ଆଉ ଚିଠି ଦେଲେ - ଆପଣଙ୍କର ବହି ଛପା ସରିଚି ।

ମୁଁ କେତେ ଆଶାର ରଙ୍ଗୀନ ସ୍ଵପ୍ନରେ ବିଭୋର ହୋଇ କଟକ ଧାଇଁଗଲି ମୋ' ବହିଟିକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ । ଦେଖିଲି, ତା'ଭିତରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଅମାର୍ଜନୀୟ ଭୁଲ ରହିଛି ମତେ ପୂପ ଦେଖିବାକୁ ନ ଦେବା ଫଳରେ । ଭୁଲତକ ସଂଶୋଧନ କରି ଗୋଟିଏ ଶୁଣି ପତ୍ର ଦେଇ ଆସିଲି ବହିଟିରେ ଛାପିବା ପାଇଁ ତା'ବି ସେ କଲେନି । କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧାଇ, ଛପା, କାଗଜ-ଏତକ ଯାହା ବହିଟିର ଭଲ ଦେଖିଲି । ଏଥରେ ମୋର ମନରେ ଯେତେ ଆନନ୍ଦ ଆସିଲା, ତା'ଠୁ ବେଶୀ ଦୁଃଖ ହେଲା ବହିରେ ରହି ଯାଇଥିବା ଭୁଲଗୁଡ଼ାକ ଦେଖି ।

ପୁଅଟି ରାଜକୁମାର ପରି ଯେତେ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଥାଉ, ଦାମିକା ପୋଷାକ ପତ୍ର ପିଛି ଯେତେ ଝଲମଳ ଦିଶୁଆଉ, ଯେବେ ତା' ଦେହଗା ଯାକ ଛତ, ଘା' ବା କିଛି ଉଚ୍ଛବ ରୋଗ ରହିଛି, ମାଆର ମନ ସବୁବେଳେ ବିଥେଇ ହେଉଥିବ । ମୁଁ ଠିକ୍ ସେଇପରି ବହିଟା ଦେଖିଲା ମାତ୍ରେ ବିଥେଇ ହୋଇ ପଡ଼େ ।

ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଛି, ସେ ବହି ବଜାରରେ ବେଶ ବିକ୍ରୀ ହୋଇ ପାରିଛି । ଏପରିକି ବହି ଛପାର ଦୁଲ ବରଷ ପରେ ମୁଁ ଲେଖିଲି ସେଇ ପ୍ରକାଶକଙ୍କ ପାଖକୁ ଯେ ଖଣ୍ଡିଏ ବହି ସେ ଜଣେ ଅଧାପକଙ୍କ ପାଖକୁ ମୋ ନାଁରେ ଉପହାର ସ୍ଵରୂପ ପଠାଇବେ । ଉରର ପାଇଲି, "ବନ୍ଧାଇ ବହି ସବୁ ସରି ଯାଇଛି । ବହି ପୁଣି ବନ୍ଧା ହେଲେ ଖଣ୍ଡିଏ ବହି ପଠାଇବି । ସମିତି କିଛି ଆଖିଦୁଶିଆ ପ୍ରାପ୍ୟ ଆପଣଙ୍କର ପାଇବାକୁ ଏଇଲେ ନାଇଁ । ଦୁଇ ବର୍ଷର ହିସାବ କରି ପରେ ପଠାଇବି ।"

ଏଥରୁ ଅନୁମାନ କରି ହେବ, ପ୍ରକାଶକ ଲେଖକଙ୍କ ତାର ସାମାନ୍ୟତମ ପ୍ରାପ୍ୟ ଦେବାକୁ କିପରି କୁଣ୍ଡିତ । ଏଥରେ ଲେଖକ ବହି ଲେଖି କି ପରସା ପାଇବ । ଆଉ ମୋର ବନ୍ଧୁମାନେ ଅନୁମାନ କରିବେ ଏ ଦରିଦ୍ର କବି ବହିରୁ କି ପରସା ପାଏ ?

ମୁଁ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ହାଇସ୍କୁଲରେ ତ କାମ କରେ । ମୁଁ ଆଠ ଦଶ ଖଣ୍ଡ ବହି ଛାପିଛି । ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁମାନେ ମତେ କହୁଥିଲେ ମୋର ବହି ବିକ୍ରୀ ହେଲେ ଆଉ ବହି ଛାପିବେ

ବୋଲି ସେମାନେ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ସ୍କୁଲ ପାଇଁ ଲାଭଗ୍ରେବା ବହି ତାଳିକା କଳାବେଳେ
ସେ ତାଳିକାରେ ମୋ ବହି ନାଁ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି କି ବଜାରରୁ ବି କିଣି ନାହାନ୍ତି । ବରଂ
ମୋ ବହିଗୁଡ଼ିକର ବିରୋଧରେ ବହୁ କଥା କହିଛନ୍ତି ।

କେହି ଶିଷ୍ଟକ ମୋ ବହିର ନାଁ ତାଳିକାରେ ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ସେ ବହିକୁ
ତାଳିକାରୁ କାଟି ଦେଇଛନ୍ତି । ଏଇ ତ ମୋ' ଶିଷ୍ଟକ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ମୋ' ପ୍ରତି
ଉଦାରତା । ଅଥବା ଏଇମାନଙ୍କୁ ମୋର ବହୁ ମୂଲ୍ୟବାନ ବହି ପ୍ରେସରୁ ବାହାରିଲା
ମାତ୍ରେ ପ୍ରଥମ କରି ମୁଁ ଉପହାର ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଏ ଦେଶରେ ଲେଖକଟିଏ ହୋଇ ବାହାରିବା କଷ୍ଟକର । ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ଛାପିବା
କଷ୍ଟକର, ଏବଂ ଛପା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତହିଁରୁ ପଇସା ଲାଭ ବା ମୂଲ୍ୟ ପାଇବା କଷ୍ଟକର ।
ମୋ'ଜୀବନରେ ମୁଁ ଏ ସବୁ ଅଜେ ନିଭେଇଛି !!

॥ ସତାବନ ॥

ଭିତରର ତାକ

ସ୍ନେହର ବିଶ୍ଵମର !

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା-୯-୯-୨୭

ଖୁବ ସମ୍ବବ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ତଳ କଥା । ସେତେବେଳକୁ ମୁଁ ବୋଧହୁଏ ବାଣପୁର
ହାଇସ୍କୁଲରେ କାମ କରୁଛି । କୌଣସି କାମ ଉଦେଶ୍ୟରେ କଟକ ଯାଇଥିଲି । କଟକରୁ
ଗାଁକୁ ଫେରୁଛି । ଖୋର୍ଦ୍ଦ ରୋଡ଼ ଷ୍ଟେସନରେ ସକାଳୁ ଟିକିଏ ଜଳଖିଆ କରି ଗାଡ଼ି
ଉଠରେ ବସିଛି । 'ପାନବାଲା' ପାନ, ବିଡ଼ି, ସିଗାରେଟ ତାକି ପ୍ଲଟପର୍ମ ଉପରେ
ଚାଲିଛି । ମୋର ଗୋଟିଏ ଅଭ୍ୟାସ ସେବେ ଥିଲା, ଏବେ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ମୁଁ କିଛି
ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବା ପରେ ପାନଖଣ୍ଡିଏ ଦି'ଖଣ୍ଡ ଖାଏ । ଚା' ହେଉ, ଜଳଖିଆ ହେଉ,
ପଣା ବା ପଣି ହେଉ, ଏସବୁ ଖାଇବା ପିଇବା ପରେ ପାନ ଖଣ୍ଡେ ଦି'ଖଣ୍ଡ ନିଷୟ
ଖାଇବି, ନଖାଇଲେ ମତେ ସୁଖ ଲାଗେନି !

ପାନବାଲାକୁ ତାକିଲି । ପଇସା କେତେଟା ଦେଇ ପାନ ଦି'ଖଣ୍ଡ କିଣିଲି ।
ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଖଣ୍ଡିଏ ପାନ ପାଟିକି ପକାଇ ଦେଇ, ଆର ଖଣ୍ଡିକ ପକେଟରେ ରଖିଲି ।
ଗାଡ଼ି ଚାଲିନି, ଚାଲିବାକୁ ଆଉ ଦଶମିନିଟି ଡେରି ଅଛି । ବିଚାରିଲି, ଗାଡ଼ି ଚାଲିଲେ
ଆର ପାନ ଖଣ୍ଡିକ ଖାଇବି । ଦି' ପାଖର ପ୍ରାକୃତିକ ଶୋହାସଂପଦ ଦେଖି ଦେଖି
ଜୀବନକୁ ଟିକିଏ ସମୟ ବାଲୁଗାଁରେ ପହଞ୍ଚିଲା ଯାଏ ସୁଖମଯ କରିବି । ମଣିଷ

ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମୟରେ ଚିକିଏ ଆରାମ ଚାହେଁ । କିନ୍ତୁ ଏ ଚିତ୍ତା ରହିଲାନି । ଗାଡ଼ିଟା ସେହିନ ଖୋର୍ଦ୍ଦ ଗୋଡ଼ରେ ଚିକିଏ ବେଶୀ ସମୟ ଅରକି ଗଲା । ପାନ ଖଣ୍ଡିକ ପାଟିରେ କେତେବେଳୁ ମିଳାଇଗଲାଣି । ପାଟିଟା କିମିତି ପାଣିଚିଆ ଲାଗୁଛି । ବିଚାରିଲି, ଏଠି ତ ଗାଡ଼ି କେତେ ସମୟ ରହିବ, ଆର ପାନ ଖଣ୍ଡିକ ଖାଇନେବି । ବସି ବସି ଯେ ବିରତ୍ତି, ଚିକିଏ ଦୁଃଖ ଉଭାଇଯିବା ପାଇଁ ପାନଟିକକ ତ କମ ସଂପଦ ନୁହେଁ । ଗୋଟିଏ ଜିନିଷର ମୂଲ୍ୟବୋଧ ସେଇ ଜିନିଷକୁ ନେଇ ଏତେଟା ନୁହେଁ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ନେଇ ଗଣ୍ୟାଏ ।

ମୁଁ ଆର ପାନ ଖଣ୍ଡିକ ପକେରାରୁ ବାହାର କରି ପାଟିକି ପକାଇବାକୁ ନଉଚି ହଠାତ୍ କାହିଁକି ମନେ ହେଲା, ପାନଖିଲଟା ଚିକିଏ ପିଟାଇ ଦେଖେ !

ଏହାର ଦଶମିନିଟି ଆଗରୁ ତ ଖଣ୍ଡିଏ ପାନ ଖାଇଥିଲି, ତାକୁ ତ ପିଟାଇବାକୁ ଆଗ୍ରହ ହେଲାନି, ଏଇ ଖଣ୍ଡିକ ପିଟାଇବାକୁ ଏତେ ଆଗ୍ରହ କାହିଁକି ? ପିଟାଇ ଦେଖିଲି, ଲୁହା କଣ୍ଠା ଜକଙ୍କ ହୋଇ ଆଖିକୁ ଦିଶୁଛି ଠିକ୍ ଯିମିତି ସଞ୍ଚ ପହର ରାତିରେ ଘାସ ବଣ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପୋକ ଚକଚକ ଦିଶନ୍ତି । ଲୁହା କଣ୍ଠାଟି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ପାନ ଖଣ୍ଡିକ ଖାଇଲି ସତ, କିନ୍ତୁ ଗାଡ଼ିରେ ଗଲାଯାଏଁ ବିଚାରୁ ଥାଏ ମତେ ମୋ' ଭିତରୁ କେଉଁ ଅଜଣା ଲୋକ କହିଲା ଏ ପାନଟି ପିଟାଇବାକୁ ? ମଣିଷକୁ ଆକସ୍ମୀକ ବିପଦ ଆପଦରୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ କିଏ ସମୟେ ସମୟେ ରମିତି ଖବର ଦେଇ ଯାଏ, କେଉଁ ଅଜଣା ରାଇଜ ଭିତରୁ ଆସି ।

ମୁଁ ଅନେକ ବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି, ମୋ ପ୍ରାଣ ଭିତରର ଅଜଣା ଗଭୀର ଆଶା, ଆକାଂକ୍ଷା ମୋ ଚାରିଆଁଢ଼ର ସାନ ପୃଥିବୀଟିରେ ବାସ କରୁଥିବା ବିଚରଣ କରୁଥିବା କେତେ କାହା ପ୍ରାଣ ଉପରେ ଆୟାତ କରିଛି ଅଜଣା ଭାବରେ ଏବଂ ସେମାନେ ମତେ ଅଜଣା ଭାବରେ ସାହାୟ୍ୟ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଥରେ ମୁଁ ଖଲ୍ଲିକୋଟର ବସା ଘରେ ବସିଛି, ପ୍ରାୟ ସଞ୍ଚ ହୋଇ ଆସୁଛି । ବର୍ଷା ଚିପଟିପ ପକାଉଛି । ମୋର ଭଲ୍ଲା ହେଲା ଗରମ ମୁଢ଼ି ଚାରି ପଇସାର କିଣି ଖାଆନ୍ତି । ମୋ' ବସାଘରଟି ଖଲ୍ଲିକୋଟର ପ୍ରଧାନ ରାସ୍ତା ଉପରେ । ଆଗରେ କୌଣସି ଘର ନାହିଁ । ବଡ଼ ମଠର ପାତିରାଟା 'ବିଶ୍ଵନାଥ ଦ୍ରାକ୍ଷସବ' ବିଜ୍ଞାପନଟା ଧାରଣ କରି ଠିଆ ହୋଇଛି । ଗୋଟେ ଯୋଡ଼େ ଗରଦୂଶୀ ମାଇକିନା ମୁଣ୍ଡର ପଣଟାକୁ ହାତେ ହେବ ତଳକୁ ଓସାରି ଦେଇ ମଠ କୁଆରୁ ପାଣି ନଉଚନ୍ତି । ମୁଁ ଖୋଲୁଛି ଗୋଟାଏ ଯୋଡ଼ାଏ ରଷ୍ମୁଳ ପିଲା ଏଇ ବାଟେ ଗଲେ, କାହାକୁ ତାକି ପଇସା ଦିଅନ୍ତି । ବଜାରରୁ ମୁଢ଼ି ଚାରି ପଇସାର କିଣି ଆଣି

ଦେବା ପାଇଁ । ଏଇ ବରଷା ସିଣିସିଣିଆ ପାଗରେ ବାହାରକୁ ଯିବାକୁ ମୋର ଲଜ୍ଜା ହେଉନି । କୌଣସି ଗୋଟିଏ ହେଲେ ସ୍କୁଲ ପିଲା ବାଟରେ ଯିବାର ଦେଖିଲିନି । ତୁନି ହୋଇ ମୋ'ଚରକି ଉପରେ ବସିଲି । ହଠାତ୍ ଦେଖିଲି ମୋ ପଡ଼ିଶା ଘରର ଗୋଟିଏ ଗୁଡ଼ିଆଣା ବୁଢ଼ୀ କାନି ଘୋଡ଼ାର କିଛି ଗୋଟାଏ ଧରି ମୋ ବସାପର ଦାଣ ଅଢ଼ଙ୍ଗରେ ଠିଆ । ସେ ବୁଢ଼ୀଟି ବେଳେବେଳେ ଆସେ ମୋତୁ ଟଙ୍କା ଦି'ଟଙ୍କା ଉଧାର ମାଗିନିଏ ଆଉ ଚାରଣା ଆଠଣା କରି ଆସେ ଅସେ ଶୁଣିଦିଏ ପ୍ରାୟ ନବାର ଆଠ ଦଶ ଦିନ ଭିତରେ । ଏକ ଅଧଳା ବାକି ରଖେନି । ମୁଁ ଦେଇବି ଅନେକ ଶିକ୍ଷିତ ବନ୍ଧୁମାନେ ମୋର, ମୋତୁ ଦଶଟଙ୍କା ପନ୍ଥର ଟଙ୍କା ଧାର ନେଇଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଟଙ୍କା ବରଷ ହୁଏତ ବିଚି ଯାଇଛି, ସେମାନେ ଶୁଣି ନାହାନ୍ତି । ମୁଁ ପ୍ରାୟ ସେମାନଙ୍କୁ ମାଗେନି । ରାତ୍ରା ଘାଟରେ ମତେ ଦେଖିଲେ, ସେମାନେ ଟିକିଏ ସଂକୁଚିତ ହୋଇଯାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଏଇ ସଂକୋଚ ପଣିଆ ଦେଖି ମୁଁ ମନେ ମନେ ହସେ । କିନ୍ତୁ ଏ ବୁଢ଼ୀଟିର ହୁଏତ ଦୋଷ ଦୁର୍ବଳତା ଥାଇପାରେ କିନ୍ତୁ ସେ କେବେହେଲେ କାହା ପାଖରେ ଶକ୍ତି ଯାଇନି । ବି' ପଇସା ପରତୁ ଖାଇ ପାଇଁ ଦେବାର ଭାବ ତ ତାର ନାହିଁ, ସେ ତରିବ କାହିଁକି, ଶକ୍ତିବ କାହିଁକି ? ଏଇ ଅନାହିଁ ଅଣିଷ୍ଟିତା ବୁଢ଼ୀଟିର ଏଇ ଗୋଟିକ ଗୁଣ ହେ ଶିକ୍ଷିତ ସଂପ୍ରଦାୟ ବନ୍ଧୁଗଣ, ଟିକିଏ ହେଲେ ଶିଖନ୍ତ ! ଯାହାର ସଂସ୍କୃତି ନିତାତ ନିମ୍ନ ଧରଣର ସେ ପରର ପଇସା ଖାଇ ଆଖି ବୁଝି ଦିଏ ।

ଏଇ ବୁଢ଼ୀଟି ଦୁଆରେ ଆସି ଆପେ ଆପେ ଠିଆ ହେବାରେ ମୁଁ ମନେକଲି, ବୋଧହୁଏ କିଛି ଉଧାର ମାଗିବାକୁ ଆସିଥିବ । କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ୀଟି ଉଧାର ମାଗିବାକୁ ଆସି ନଥିଲା । ମତେ କହିଲା, “ମାତ୍ର ବାବୁ ! ଉଷ୍ଣମ ମୁଢ଼ି ଗଣ୍ଡିଏ ଆଣିଥିଲି ଖାଇବେ ବୋଲି, ନିଅ ।” ଦେଖିଲି ଗୋଟିଏ ପିତଳ ଗ୍ଲୋସରେ ଗ୍ଲୋସ ହେବ ଉଷ୍ଣମ ମୁଢ଼ି । ଆର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ହେଲି । ମୁଁ ଘଡ଼ିଏ ହେଲା ଗରମ ମୁଢ଼ି ଗଣ୍ଡିଏ ଖାଇବି ବୋଲି ଘରଟା ଭିତରେ ଯାଢ଼କୁ ସାଢ଼କୁ ହେଉଛି । କିଏ ଜଣେ ଦେବଦୂତ ପରି କେଉଁ ଅଜଣା ସପ୍ରପୁରାରୁ ଆସି ମୋର ଉର୍ପୁ ପ୍ରାଣକୁ ଶାତଳ କରି ଦେଇଗଲା, ମୋ' ପ୍ରାଣ ଭିତରୁ ଉଜ୍ଜୁରି ଉଠିଥିବା ଭାବରାଶିକୁ ଅନୁଭବ କରି । କାହା ପ୍ରାଣର ଗଭୀରତମ ଅଜଣା ଆଶା ଆକାଂକ୍ଷା ଏ ପୃଥିବୀର କିଏ ହେଲେ କେଉଁଠି ବୁଝୁଛି ତ ! କି'ବେଚିତ୍ର୍ୟମଧ୍ୟ ଏ ଜୀବନ, ଏ ପୃଥିବୀ !

୧୯୪୧ ମସିହା - ଅଗଷ୍ଟ କି ସେପଟେମ୍ବର ମାସ ହେବ ବୋଧହୁଏ, ମୁଁ ନିରାକାରପୂର ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ଥିଲି ସେତେବେଳେ । କୌଣସି ଗୋଟିଏ ହୁଟୀରେ

ଗାଁକୁ ଫେରୁଚି, ବାଣପୂରରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ରାତି ନଥଟା ହେବ, ଦେଖିଲି ଚାରିଆଡ଼ ଗୋଟାଏ ମୃତ ନିର୍ଜୀବ ଭୂଷଣପରି ନାରବ ନିସ୍ତର-ସମସ୍ତକର ତାଟି କବାଟ ପ୍ରାୟ ପଢ଼ିଯାଇଛି-ଦୋକାନ ବଜାର କେଉଁଠି କାଁ ଭାଁ ଗୋଟାଏ ଖଣ୍ଡ ଖୋଲିଥିବ, ଅର୍ଜ ନିମାଳିତ ଅଖିପରି । ବାଣପୂର ତାତ୍କରଖାନା ପାରହୋଇ ଆସେ ତ, ଦେଖିଲି ଚାରିଆଡ଼ ନିରତ୍ର ଅନ୍ତକାରମାୟ । ରାତ୍ରାର ଦୁଇକବ୍ରତରେ ଚାକୁଶା ଘରଗୁଡ଼ାକ ଭୂତପରି ବଢ଼ି ରହିଛି । ୦୧୦୧୦୧ ମାଇନର ସ୍କୁଲ ପଡ଼ିଆରେ ବରଷା ପାଣିଗୁଡ଼ାକ ଜମାହୋଇ ରହିଛି । ମୁଁ ମାଇନର ସ୍କୁଲ ବୋର୍ଡିଂ ଆଡ଼କୁ ଆଗେଇଲି । ବୋର୍ଡିଂ ଘର କୋଳାହଳଶୂନ୍ୟ, କେହିହେଲେ ଗୋଟିଏ ଛାତ୍ର ନାହାନ୍ତି । ଘରଗୁଡ଼ାକ ମୁକୁଳା ହୋଇ ପଡ଼ିରହିଛି । ମାଇନର ସ୍କୁଲ ପାଖ ସବୁକରେ ଜନମାନବ କେହିହେଲେ ଯିବାଆସିବା କରୁନାହାଁନ୍ତି । କାହାର ସ୍ଵର ଶର ଶୁଣାଯାଉନି । ବାଣପୂର ମାଇନର ସ୍କୁଲ ବିଷ୍ଟାର୍ଷ ବାରଷାରେ ଠିଆ ହୋଇ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲି । ଉପରେ ମେଘାଛନ୍ଦ ଆକାଶର କେଉଁ କଣରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ତାରା ଜୁଲୁଜୁଲୁ ଦିଶୁଚନ୍ତି । କୋଠାବାଡ଼ି ଘରଗୁଡ଼ାକ ଠିଆ ହୋଇଛି, ପ୍ରାଣହୀନ ବେଶଧରି । ମଣିଷର ହସଖେଳ, ସୁଖ ଦୁଃଖର କୋଳାହଳରେ ଘରଗୁଡ଼ିକ ପାଟି ପଡ଼ୁଥିଲେ ସିନା ଘର ସୁଦର ଦିଶିବ । ଖରକାଗଜରୁ ପଡ଼ିଥିଲି, ବାଣପୂରରେ ହଇଜା ଲାଗିଛି । ହଇଜା ଭୟରେ କେହି ବାଣପୂର ଆସୁନାହାଁନ୍ତି । ମୋ ଗାଁ ବାଣପୂରଠୁ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ମାଇଲ ହେବ । କବା ରାତ୍ରା, ରାତି ବେଶୀ ହୋଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ଲୋକଙ୍କର ଯିବାଆସିବା ସେ ରାତ୍ରାରେ ବନ୍ଦ ନଥାଏ । ଏଇ ଅନ୍ତାର ଓ ଜନମାନବ ଶୂନ୍ୟ ରାତ୍ରାରେ ଏକୁଚିଆ ଗାଁକୁ ଯିବି କିମିତି, ସ୍କୁଲ ବୋର୍ଡିଂରେ କେହିହେଲେ ପିଲା ନାହାନ୍ତି, ରହିବି କେଉଁଠି ? ମହାଅଡୁଆରେ ପଡ଼ିଲି । କାହାକୁ ଡାକିବି, କିଏ ମତେ ଗାଁରେ ଏଇ ରାତି ଦଶଟା ଏଗାରଟାରେ ଏଇ ଅଚାନକ ସମୟରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିବ, ମୁଁ ନିଜ ସହିତ ନିଜେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଛି ଏଇ ବିଜନ ଅନ୍ତକାର ଭିତରେ ବସି । କେହିହେଲେ ଜଣେ ଆଲୁଆ ଧରି ଆମ ଗାଁକୁ ଏତିକିବେଳେ ଯାଉଥାନ୍ତା, ତା' ସାଙ୍ଗରେ ଗାଁକୁ ଯାନ୍ତି ଭାରି ।

ପ୍ରାୟ ଦୁଇଘରାକାଳ ଏଇପରି ଚିନ୍ତା କରୁଛି, ଦେଖିଲି ପୋଲିସ ଥାନାଆଡ଼ ଗୋଟାଏ ଲଣ୍ଠନ ଧରି ଜଣେ ଦି'ଜଣ କିଏ ଆସୁଚନ୍ତି । ମନେକଳି ଏମାନେ ଗାଁ ଆଡ଼କୁ ଯାଉଥିବେ ପରା । ନୌରାଶ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ଘନାଇ ଆସେ, ଆଶର ମୋହିନୀ ମୂର୍ଖ ସେତେବେଳେ କେଉଁ ଦୂର ଦିଗବଳୟ ତାରରୁ ଚିକିଏ ଚିକିଏ ଦେଖାଦିଏ । ସେମାନଙ୍କୁ ଭେଟିବା ପାଇଁ ରାତ୍ରା କଢ଼କୁ ଆସିଲି । ପଚାରିଲି, “ତୁମେ କୁଆଡ଼େ ଯିବ ?”

ସେମାନେ କହିଲେ, “ଆମେ ଗାଲୁଆ ଯିବୁ ।”

ବାଣପୁର ଓ ଆମ ଗାଁ ମଞ୍ଚରେ ଗାଁଲୁଆ ଗାଁ ପଡ଼େ । ମନଟା ଆନଦରେ ପୂରି ଉଠିଲା । ଅଧାରୁ ଅଧିକ ବାଟ ଯାଇପାରିବି ଏମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ, ଆଉ ଭୟ କ'ଣ, ଦୁଃଖ କ'ଣ ?

ଗାଲୁଆ ଗାଁରେ ପହଞ୍ଚିଲା ପରେ ସେମାନେ ମତେ ଆମ ଗାଁ ମୁଣ୍ଡ ହେବାକୁ ଅଛବାଟ ଅଛି, ସେଠି ଛାଡ଼ିଦେଲେ । ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ଏତେ ରାତିରେ ଏଇ ହଜଜା ସମୟରେ ଜମିତି ଆସିଲ ବୋଲି, ଘରେ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ବିଦ୍ଵିତ ହୋଇ ପଚାରିଲେ । ଆଉ ଜମିତି ଦୁର୍ଦ୍ଦନ ସମୟରେ ଆସିବନି, କେଉଁଠି ହେଲେ ରହିଯିବ ବୋଲି କହିଲେ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଅନୁଭବ କରିଛି ମୋର ଅସୁବିଧା ସମୟରେ ମତେ କେହିହେଲେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ଆସିଚନ୍ତି । ଅଭାବ ଅସୁବିଧାର ଖାପଚରେ ପଡ଼ିଗଲା ବେଳକୁ କାହାର ଗୋଟାଏ ହାତ ମତେ ସେଥରୁ ଟାଣିଆଣିଛି । ମୁଁ ଏକଥା ବହୁବାର ମୋ’ ଜୀବନରେ ଅନୁଭବ କରିଛି । ମୁଁ ଏ କଥା ମୋ’ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ କହିଲାବେଳେ ସେ ମତେ କହନ୍ତି - ଅର୍କ୍ଷତର ଦଇବ ସାହା । ପୁଅ ପୁତ୍ରଗା ହୋଇ ପଂଫେ ଥାଆନ୍ତେ; ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ବେଳେ ଦୂମ ପାଖରେ ଠିଆ ହୁଆନ୍ତେ । କେହି.ତ ନାହାନ୍ତି, ଉଗବାନ ଆମକୁ ସେଥରୁ କାଟି ଦେଇଛନ୍ତି । ବାଟଘାଟରେ ସାହାଭାରରୀ ସର୍ବମଙ୍ଗଳା ଜଗନ୍ନାଥେ ।

ଏସବୁ କହିଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ଆଖି ଲୁହରେ ଛଳଛଳ ହୋଇଯିବାର ମୁଁ ଦେଖନ୍ତି । ଆଉ ଥରେ ମୁଁ ଗୁଡ଼ାଏ ପରିବାପତ୍ର ଧରି ବାଣପୁରରୁ ଆମ ଗାଁକୁ ଯାଉଛି, ଉପକର ଖରା । ପରିବା ବୁଜୁଳାଟା ଟେକି ହଉନି । ଏ ହାତରେ ଧରି ଚିକିଏ ବାଟ ଗଲାପରେ ପୁଣି ଆରହାତରେ ଧରୁଛି । କେଉଁଠି ଶଙ୍ଖ କି ଶଙ୍ଖମୂଳ ପଡ଼ିଲେ ସେଠି ଚିକିଏ ହାଲିଆ ମାରୁଛି । ତା’ପରେ ବୁଜୁଳାଟି ଧରି ଚାଲୁଛି । ବାଟରେ ବହୁତ ପରିଚିତ ଲୋକ ଚାଲିକରି ବା ସାଇକେଳରେ ଯିବା ଆସିବା କରୁଛନ୍ତି । କାହାକୁ ହେଲେ ଅନୁରୋଧ କରୁନି, ମୋ’ ପରିବା ବୁଜୁଳାଟି ଚିକିଏ ବୋହିକରି ନେଇଯାଅ ବୋଲି । କିନ୍ତୁ ମନ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଅଜଣା ତରଙ୍ଗର ସ୍ତ୍ରୋତ ବହି ଚାଲିଛି କିଏ ହେଲେ ମୋ’ ପରିବା ବୁଜୁଳାଟି ବୋହିନେଇ ଆମ ଘରେ ଦେଇଆସନ୍ତା । ନିଜ ଛାଏଁ କିଏ ମୋର ବିପଦ, ଆପଦ ଅସୁବିଧା ବେଳେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ନ ଆସିଲେ ବା ନ ମଙ୍ଗିଲେ ମୁଁ କାହାକୁ ପ୍ରାୟ ଅନୁରୋଧ କରେନା । କାଳେ କିଏ ଯେବେ ମନା କରିଦିଏ ମତେ ଅପମାନବୋଧ ହେବ । ମୁଁ ବଡ଼ ଅଭିମାନୀ ଆଉ ଭାବପ୍ରବଣ ।

ମୁଁ ଜମିତି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପାଦ ପକାଇ ଚାଲିଛି କେତେବେଳେ ବୁଜୁଳାଟି ଏ ହାତରେ, କେତେବେଳେ ସେ ହାତରେ ଧରି ବା କେତେବେଳେ ବ୍ରାହ୍ମିଣିଆଙ୍କ

ପରି କାନ୍ତରେ ପକାଇ । ରାତି ହୋଇଥିଲେ ମୁଣ୍ଡରେ ମୁଣ୍ଡାଇବାକୁ ପଛାନ୍ତିନି ମଧ୍ୟ । ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳେ ପଛରୁ ସାଇଁକିନା ସାଇକେଳରୁ କିଏ ଜଣେ ଓହ୍ଲାଇ ମୋ' ବୁଜୁଲାଟି ମୋ' ହାତରୁ ଛଡ଼ାଇ ସାଇକେଳରେ ଲଦିବାକୁ ଜାଗତିଆଇ । ଦେଖିଲି ଆମ ଗାଁର ଚେରା ବାରିକ, ବାଣପୁର ହାଇସ୍କୁଲର ଦସ୍ତର ସିଏ । ମନେକଳି, ସିଏ କେଉଁଠି ଥିଲା ମତେ ଆସି ସାହାୟ କରିବାକୁ । ସେ ବୁଜୁଲାଟି ସାଇକେଳରେ ଲଦି ନେଇଯିବା ପରେ କେତେ ଉଶ୍ବାସ ଲାଗିଲା । ଗାଁରେ ପହଞ୍ଚିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଚାରୁଥାଏ, ସେବା ସାହାୟ ସହାନୁଭୂତି ଦବାନବା ସମଦତ୍ତ ବଳି ମଧ୍ୟମୟ ସମଦ ପୃଥବୀରେ କ'ଣ ଥାଇପାରେ ? ଏ ସମଦରେ ଯେ ସମଦବାନ ନୁହେଁ ତାର ଜୀବନ କେଡ଼େ ଫମା ।

ମୁଁ ଖଲ୍ଲିକୋଟରେ ଥିଲାବେଳେ ପ୍ରାୟ ହୋଇଲରେ ଖାଏ । ଏ ହୋଇଲଗୁଡ଼ିକ ନିଚାନ୍ତ ଛୋଟ । ବୁଝିପୁର, କଟକ ହୋଇଲେ ପରି ବଡ଼ ନୁହେଁ । ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପେଟ ଭରି ଖାଇବାକୁ ଦେବାରେ କୁଣ୍ଡିତ । ରକ୍ଷା ପରିପାଳା ସେତେ ଉଚ୍ଛଵି ନୁହେଁ । ଚିକିଏ ବେଶା ପରିଷା ଦେଲେ କେହି କେହି ହୋଇଲେ ବାଲା କିଛି ଚିକିଏ ଭଲ ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତି ।

ମୁଁ ଯେଉଁ ହୋଇଲରେ ଖାଏ, ସେ ହୋଇଲେ ମାଲିକ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ଦିଏ, ମତେ ତାହା ଦିଏନା । ମୁଁ ଚିକିଏ ଅଧିକା ପରିଷା ପ୍ରତି ମାସରେ ଦିଏ ବୋଲି ମୋ' ପାଇଁ ପନିପରିବା ପକାଇ ଗୋଟାଏ ତାଲମା କରେ ଏବଂ ଅଣା ବା ମାଛର ଫୋଲ ଦିଏ । ଏସବୁ ଚିକିଏ ସୁସାଦୁ କରି ଯନ୍ତ୍ର ସହକାରେ ରାନ୍ଧେ । ମୁଁ ଦୃଷ୍ଟି ସହ ଖାଏ । ଦିନେ ଦିନେ ଏହାର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହେଲେ ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଉପବାସରେ ହୋଇଲରୁ ଫେରେ ।

୧୧।୧୯।୨୭ ତାରିଖ, ସେବିନ ହୋଇଛି ରବିବାର । ମୁଁ ହୋଇଲକୁ ଖାଇବାକୁ ଗଲି । ଭାତ ଗୁଡ଼ିକ ଗୋଡ଼ିଆ, ତାଲମାଟା ସେତେ ସୁସାଦୁ ଓ ପରିପାଳା ସହ ରକ୍ଷା ଯାଇନି । ମାଛ ବା ଅଣାର ଯୋଗାଡ଼ ମୋ ପାଇଁ କରାଯାଇନି । ପେଟ ଚରଠେ ପୂରିଥିବ କି ନାହିଁ ଭାତତକ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ଚାଲି ଆସିଲି । ବସାକୁ ଆସି ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି । ନିଦ ହେଲାନି । ମନଟା ବଡ଼ ବ୍ୟପ୍ତ ଲାଗିଲା । ମନର କଥା କାହାକୁ କହିବି ? ଜୀବନର ଅଧେ ଭାଗ ସ୍କୁଲ ମେସରେ ଖାଇ କଟିଗଲା । ବାକି ଚରଠେ ଭାଗ କର୍ମମୟ ଜୀବନର ହୋଇଲେ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇ କଟିଲା । ଘରର ଜଞ୍ଜାଳ ଯୋଗୁ ସ୍ତ୍ରୀ ସବୁବେଳେ ପାଖରେ ରହି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଅବସ୍ଥାନ କାଳରେ ମୋ' ସ୍ତ୍ରୀ ମୋ' ପାଖରେ ଅନ୍ତରେ ଥରେ ଦୁଇମାସ ରହିଲେ । ସେଇ ଦୁଇମାସରେ ମୁଁ

ସୁଖରେ ଖାଇପିଇ ଦେହ ମନରେ ବେଶ ଆରାମ ପାଇ ପାରୁଥିଲି । ସେବିନ ଦିପହରେ ଶେଯରେ ଶୋଇ ରହି ବିଚାରୁଥାଏ, ମୋ' ସ୍ତ୍ରୀ ଯେବେ ଏଇଲେ ଆସି ପହଞ୍ଚନେ କିମ୍ବା କେହି ଆମ୍ବାୟ ସ୍ଵଜନ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଭାଲ ରଣ୍ଜା ଜଣା, ଏଠିକି ଆସନ୍ତେ, ବେଶ ସୁଖରେ ଗଣ୍ଠିଏ ଖାଇବାକୁ ମିଳନ୍ତା । ବସାରେ ରାଶିବା ପାଇଁ ହାଣ୍ଡି, କରେଇ, ଚାଉଳପତ୍ର ସବୁ ରହିଛି ।

ତା' ପରଦିନ ସକାଳ । ବସି ଚିନ୍ତା କରୁଥାଏ, ବାଣପୁର-ବୃଦ୍ଧପୂର ବସ୍ତୁ ଏଇଲେ ଆଠଙ୍ଗାରେ ଆସି ଏଠି ପହଞ୍ଚବ । ଆମ ଗାଁରୁ କିଏ କ'ଣ ଆଜି ଏଠିକି ଆସିବ ? କିଏ ଆସିଲେ ସେ ରୋଷେଇ କରନ୍ତେ, ଆଜି ହୋଟେଲ୍ ଖାଇବାରୁ ଅନ୍ତର୍ଭାବ ଦିନକ ପାଇଁ ତୁହି ମିଳନ୍ତା ।

ଏମିତି ଚିନ୍ତା କରୁଛି ମନ ମଧ୍ୟରେ ଘର ଭିତରେ ଥାଇ, ହଠାତ୍ ମୋ' କାନରେ ପଡ଼ିଲା, “ତ୍ରିପାଠୀ ବାବୁଙ୍କ ବସା ଏଇଗା ?”

‘ତ୍ରିପାଠୀ ବାବୁଙ୍କ ବସା’ ଏଇତକ ଶୁଣିବା ପରେ କୌତୁହଳୀ ହୋଇ ଦୁଆରଟା ମେଲାଇ ଦେଖେ ମୋ' ଶଳା କୃଷ୍ଣ ଆସୁଛି ।

କୃଷ୍ଣ ପୁରୀରେ ଯାତ୍ରା ବ୍ୟବସାୟ କରେ । ବେଶ ଦି' ପଇସା ପାଏ । ଖାଇପିଇ ସବୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଦିଏ । ସେ ରାଜସ୍ବାନର କୋଟି, ଜୟପୁର ଜତ୍ୟାଦି ବହୁ ସ୍ଥାନ ହୁଲି ଆସିଛି । ତାକୁ ଚାରିଭାଷା ଜଣା । ହିନ୍ଦିରେ ଅନର୍ଗଳ କହିପାରେ । ତାକୁ ରଣାବଡ଼ା କାମ ବେଶ ଆସେ । ରୁଚି, ପରଟା ବିଭିନ୍ନ ମିଷ୍ଠାନ୍ତ କରିପାରେ । ତାର ରାନ୍ଧଣା ବଡ଼ ଦେଉଳ ରାନ୍ଧଣା ପରି ।

କୃଷ୍ଣକୁ ଦେଖୁ ମନଟା ଆନନ୍ଦରେ ପୂରି ଉଠିଲା । କୃଷ୍ଣ ଆସି ଲୁଗା ପାଲଟି ରୋଷେଇରେ ଲାଗିଗଲା । ଭାତ, ତାଲି, ତର୍କାରୀ, ଆଲୁ ଭରତା ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ରାଶିଲା ଯେ ଘରଟାଯାକ ମହମହ ବାସୁଥାଏ । ସୁଲକ୍ଷ୍ମୀ ଏଗାରଟା ବେଳେ ଫେରି ସେବିନ ବସାରେ ଢିପ୍ପିର ସହ ଖାଇଲି । ରାତିଓଳି ପାଇଁ କୃଷ୍ଣ ବଳକା ଭାତ ତାଲି ରଖି ଦେଇ କୋଦଳା ଚାଲିଗଲା । ରାତିରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ହୋଟେଲ୍ ଖାଇବା ବନ୍ଦ କରିଦେଲି । ସେଇ ଭାତ, ତାଲି ଗରମ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଖାଇବାରେ ବେଶ ରୁଚିକର ବୋଧ ହେଲା ।

ଜୀବନରେ ଦୁଃଖ ଅଭାବ ଅବସାଦ ବେଳେ ଆଖାରୁ ମୋର ଲୁହ ସକଳର ଅଞ୍ଚାତରେ ନୀରବରେ ଯେବେ ବୋହି ଆସିଛି, ଚିକିଏ ଶାନ୍ତି, ଚିକିଏ ଆରାମ ପାଇବାକୁ ପ୍ରାଣ ଉତ୍ସବିତ ହୋଇ ଉଠିଛି, ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଶ ମତେ ଶୂନ୍ୟ ଲାଗିଛି, ସେତେବେଳେ ମୋ'

ପ୍ରାଣର ଦୃଷ୍ଟି ବିଧାନ କରିବା ଲାଗି ହତାଶ ମରୁରେ ପାଣି ସୁଅ ଚିକିଏ ଖେଳାଇବା
ଲାଗି କିଏ ଆସି ପହଞ୍ଚ ଯାଇଛି । ମୋ' ପ୍ରାଣର ନିବିଡ଼ତମ ଡାକ, ଗଭୀରତମ ଡାକ
କେବେହେଲେ ବୁଥାରେ କେଉଁଠି ହଜିଯାଇନି, ମିଳାଇ ଯାଇନି !!

॥ ଅଠାବନ ॥

ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଏପାଖ ସେପାଖ

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ସେହର ବିଶ୍ୱମର !

ତା ୧ । ୮ । ୨୭

ସେହିନ ତା ୧ । ୮ । ୨୭ ରିଖ । ଦିନ ତମାମ ମେଘ ବରଷ୍ଣୁଛି । ସ୍କୁଲ ଦିନ
ଗୋଟାଏ ବେଳେ ଛୁଟି ହୋଇଗଲା । ମୁଁ ସ୍କୁଲରୁ ବସାକୁ ଫେରୁଛି । ସମ୍ବୁଧରେ
ଖଲ୍ଲିକୋଟର ମାରୁଆ ପାହାଡ଼ । ତାର ଉନ୍ନତ ଚାଢ଼ା ମେଘାଛନ୍ତି । କ୍ଷଣିକ ମଧ୍ୟରେ
ଅସରାକୁ ଅସରା ମେଘ ବରଷି ଆସୁଛି । କପେ ଚା' ଖାଇବାକୁ ଗରୀର ବାସନା ।
ପକେଟରେ ଦେଖିଲି ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ନୂଆ ପଇସା ପଡ଼ିଛି ।

ଖଲ୍ଲିକୋଟରେ ସେ ସମୟକୁ ଚିନିର ଭାରି ଅଭାବ । ଗୋଟିଏ, ଯୋଡ଼ିଏ
ହୋଇଲେ ଚିନି ଅଭାବରୁ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଛି । ଆଉ କେଉଁଠି କେଉଁଠି ହୋଇଲେ
ମାଲିକମାନେ ଚା'ରେ ଗୁଡ଼ ପକାଇ ଚା' ଖୋଇ ଲୋକମାନଙ୍କର ଟକ ମେଘାଉଛନ୍ତି ।
ମୁଁ ଗୁଡ଼ ଚା'ର ଭକ୍ତ ହୋଇପାରିନି । ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଗଡ଼ରେ ସେ ସମୟକୁ ଗୋଟିଏ ଚା'
ଦୋକାନ ଥାଏ କରଣ ସାଇ ଛକରେ ।, ସେଠି କେବଳ ଚିନି ମିଶ୍ରିତ ଚା' ମିଲେ । ଚା'
କପ ବା କପ୍ଟି କପର ମୂଲ୍ୟ ସେଠି ତେର ଚଢ଼ା, ଯଥାକୁମେ ପଦର ନୂଆ ପଇସା ଓ
ପରିଷି ନୂଆ ପଇସା । ଦର ବେଶ ହେଉ ପଛକେ ମୁଁ ଭଲ ଜିନିଷ ଚାହେଁ । ଅଛ
ପଇସାରେ 'କାଣୀ ମାଇପ'ର ବହୁ ଉର୍ଦ୍ଦ୍ଵରେ ମୁଁ । ଚୋରାରେ ସେତେବେଳକୁ
ଖଲ୍ଲିକୋଟରେ, ବାଣପୁରରେ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚିନି କିଲୋ ଚାରିଟଙ୍କା କିମ୍ବା
ଚିନିଟଙ୍କା ବାରଣା । କଣ୍ଠୋଲ ରେଗରେ ଚିନି ପ୍ରାୟ ମିଳୁନି କହିଲେ ଚଲେ ।

ମୁଁ ଖଲ୍ଲିକୋଟର ପ୍ରାୟ ସବୁ ଦୋକାନରୁ ଚା' ଜଳଖ୍ଯାଆ କାଳି କରି ଖାଏ ।
ଦରମା ପାଇଲେ ମାସ ଶେଷରେ ଯାହାର ଯାହା ପ୍ରାପ୍ୟ ଥାଏ, ଯାଚି କରି ଦେଇଦିଏ ।
ତେଣୁ କୌଣସି ହୋଇଲବାଲା ମତେ କାଳି ଦେବାରେ ବିମୁଖ ହେବାର ମୁଁ ଦେଖନି ।
କିନ୍ତୁ ମୁଁ କରଣ ସାଇ ଛକ ଚା' ଜଳଖ୍ଯାଆ ଦୋକାନରୁ କେବେହେଲେ କାଳିବାସି
ନିଏନି । ସେ ମଧ୍ୟ କାହାକୁ କାଳିରେ ଜିନିଷ ଦିଏନି ବୋଲି ମୋର ଧାରଣା । ଚା'

ଆଣିଲେ ସେଇ ଦୋକାନରୁ ଆଣିବାକୁ ହେବ । ପକେଟରେ ଏକମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ନୂଆ ପଇସା - ଦରମା ଦି'ମାସ ହେଲା ମିଳିନି । ସେବିନ ସହ୍ୟାରେ ପିଅନ ରାମ କୋବଳା ତ୍ରେକେରାରୁ ଦରମା ଆଣିବାର ଅଛି । ଅନ୍ତରେ ଗୋଟାଏ ଦଶନୂଆ ପଇସା ନିଟାନ୍ତ ଲୋଡ଼ା ।

ମୋର ଗୋଟାଏ ପ୍ରକୃତି, ସେଟା ସାର କି ଅସାର କହି ପାରିବିନି ଯେ ମୁଁ ଚଙ୍ଗା ପଇସା ରଖିବା ଦିଗରେ ଅଢ଼ ଅସାବଧାନ । ମୁଁ ଦେଖୁଛି, ମୋର ବହୁ ଶିକ୍ଷନବନ୍ଧୁ କଣା ପଇସାଟାଏ ହେଉ ପଛକେ ଦି'ଟା ଚାବି ପକାଇ ଟ୍ରଙ୍କ ବାକ୍ସରେ ରଖିଥିବେ । କଣେ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଗୋଟାଏ ପାଞ୍ଚ ପଇସି ଥରେ ହଜିଗଲା । ସେ ସେଥିପାଇଁ ପାଞ୍ଚଘଣ୍ଠା କାଳ ବିଥେଇ ହୋଇଛନ୍ତି, ଯେଉଁ ପାଞ୍ଚ ଘଣ୍ଠା ଭିତରେ ପାଞ୍ଚ ଶ' ପ୍ରକାର ଉନ୍ନତ ଚିନ୍ତା କରି ହୁଅନ୍ତା । ପରିଶି ପୃଷ୍ଠାର ବହି ଖଣ୍ଡେ ପଡ଼ି ହୁଅନ୍ତା ।

ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଟେବଲ୍ ତ୍ର ଭିତରେ ରେଜା ପଇସା ପକେଟରୁ କାଢ଼ି ପକାଇ ଦେଇଥାଏ । କାମିଜ୍‌ଟା ଦେହରୁ ଉତ୍ତାରୁ ଉତ୍ତାରୁ ଯେବେ ପକେଟରୁ ଦଶ ପଇସି ବା ପାଞ୍ଚ ପଇସି ଗୋଟାଏ ଖୁପଦି ଆଲମାରି ତଳକୁ ବା ଖଟ ତଳକୁ ଗଡ଼ି ଯାଇଥାଏ । ବେଳେବେଳେ ଗୋଟାଇ ଆଣେ, ବେଳେବେଳେ ଗୋଟାଏନି । ସେବିନ ତ ଏକ ହୋଟ ନୂଆ ପଇସା ଛଡ଼ା ମୋର ପକେଟରେ କିଛି ନାହିଁ । ତା' ଖାଇବା ଚକ ପାଗଳ ପରି ମତେ ଆକର୍ଷଣ କରିଛି । ତ୍ର ଭିତରଟା କାଗଜପଡ଼ୁ, ଚିଠି ଜତ୍ୟାଦି ଦଶଥର ଆଡ଼େଇ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ମୁହଁ ପାଇଲିନି । ଆଲମାରି ତଳକୁ ଗୋଟାଏ ଛାଞ୍ଚଣୀରେ ଓଳାଇ ଆଣିଲି । ମେଞ୍ଚ ଅଳିଆ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ବାହାରିଲାନି । ଖଟ ତଳଟାକୁ ଥରଥର କରି ଦେଖିଗଲି । କେଉଁଠି କ'ଣଟାଏ ପଡ଼ିଥିବ ପରା, କକ୍ଷକ ହୋଇ ଦିଶିବ । ଶେଷକୁ ମୋ' କୋଠରାଇ ଗୋଟାଏ କୋଣ ଉପରେ ଆଖି ପଡ଼ିଲା । ସେଠି ଛିପା କାଗଜ, ଘର ଅଳିଆ ଜତ୍ୟାଦି ଗୁଡ଼ାଏ ଜମା ହୋଇଛି । ତା' ଭିତରୁ ହୁଏତ ପାଞ୍ଚ ପଇସି ବା ଦଶପଇସି ଗୋଟାଏ ମିଳିପାରେ, ତାକୁ ସବୁ ହାତରେ ଘାଣି ବସିଲି । ନିରାଶ ହୋଇ ଚିନ୍ତା କଲି, କ'ଣ କରିବ ? ଆର୍ଥକ ଅସାବଧାନତା ହେତୁ ମୁଁ କେତେ ଅଭାବ ଭିତରେ ପଡ଼ିବି । ପାଖରେ ପଇସା ଥିଲେ, କିଏ କେତେ ମାଗ ମାଗୁଣିଆ ଆସିଲେ ଏଇ ତ୍ର ଭିତରୁ କାଢ଼ି ବାଣି ଦେଇବି । ନଥିଲା ବେଳେ ଆକାଶକୁ ଅନାହାଁ ବସେ ।

- ମୋ' ବସାରେ ସପ୍ତାହେ ହେଲା ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀର ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ ରହି ପଡ଼ିବାକୁ ସ୍ଵାନ ଦେଇବି । ସେ ବୋର୍ଡିଙ୍‌ରେ ରହି ପରୁଥିଲା । ବୋର୍ଡିଙ୍‌ର ପରିଚାଳନା

ସମ୍ପର୍କରେ ସେ କେତେ ବିଶୁଦ୍ଧାମ୍ବକ ଲେଖା ‘କଳିଙ୍ଗ’କୁ ଦେଇଥିଲା । ‘କଳିଙ୍ଗ’ରେ ତାହା ପ୍ରକାଶ ପାଇବାରୁ ତାକୁ ବୋର୍ଡ୍‌ରୁ ବାହାର କରି ଦିଆଗଲା । ଅବଶ୍ୟ ସେ ସଙ୍ଗତସମ୍ପନ୍ନ ପିଲା । ତା’ ବାପା ମତେ ପଚାରିଲେ ପିଲାଟି କେଉଁଠି ରହି ପଡ଼ିବ ବୋଲି । ମୁଁ କହିଲି, “ମୋ’ ବସାରେ ରହି ପଢ଼ୁ । କିନ୍ତୁ ତାର ରହିବା ପାଇଁ ତୁମେ ଘରଭାତୀ କିଛି ଯାଚିଲେ ମୁଁ ନେବିନି ।”

ସେ ପିଲାଟି ସେ ଦିନଠୁ ମୋ’ ବସାରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବଖରାରେ ରହିଛି । ତା’ ନାଁ ରବି । ମନେ ହେଲା ରବିକି ଦଶ ପଦର ପଇସା ଧାର ମାଗିବି ? ନା, ମାଗିବିନି । ମତେ ଅପମାନ ଲାଗିବ । ପିଲାଟାକୁ ଧାର ମାଗିବି ? ସେ ପ୍ରସ୍ତାବ ମନ ଭିତରେ ଉଠାଇବାର କେଉଁ ଗହୀରରେ ଉତ୍ତେଜଗଲା ।

ମୋର ହାତ୍ତାନି ଦୂର ତିନିଟା କାନ୍ଦୁରେ ଝୁଲୁଥିଲା । ସେଇ ଜାମାର ପକେଟ୍‌ରେ ହୃଦୟ କିଛି ପଇସା ପଡ଼ିଥିବ, ଟିକି ଖୋଜେ । ସବୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ହାତ ପୂରାଇ ଖୋଜିଗଲି । କିଛି କେଉଁଠି ନାହିଁ । ଅସାବଧାନ ଲୋକର ଆଶା ସବୁଆଡ଼େ । ଆଲମାରିଟାକୁ ଫିଟାଇଲି । କେଉଁ ଥାକରେ କେଉଁ ବହି ତଳେ ହୃଦୟ ଚାରଣା ଦି’ଅଶା ପଡ଼ିଥିବ । ରମିତି ଅନେକ ସମୟରେ ବହି ସନ୍ଧିରେ ପଇସା ପଡ଼ିଥାଏ, ମୁଁ ପାଏ । ଦି’ ଚାରିଥର ଖୋଜିଥିବି । କିଛି ପାଇଲିନି ।

‘କିଛି ହେଲେ ରଖିଲନି’ ବୋଲି ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଗାଥା କବିତା ଆଜିକି କେଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ତଳେ ଲେଖିଥିଲି । ସେ କବିତାଟି ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି, ଛପା ଯାଇନି । ତାର କଥାବସ୍ତୁ ହେଉଛି ଗୋଟାଏ ଲୋକ ବହୁ ରଣ କରଇରେ ବୁଡ଼ି, ରଣ ଶୁଣିବ ବୋଲି ତାର ଛ’ ମାଣ ମାତ୍ର ଜମି ଥିଲା । ତାକୁ ବିକି ରଣ ପରିଶୋଧ କଲା । ଘରକୁ ଫେରିଲାବେଳେ ତା’ ଭାର୍ଯ୍ୟା ପଚାରିଲା, “ଜମି କେତେ ବିକିଲ ?” “ସବୁ ବିକି ଦେଲି ।” ଉତ୍ତର ପାଇଲା ।

ତା’ ସ୍ତ୍ରୀ କାହିଁ କାହିଁ କହିଲା, “କିଛି ହେଲେ ରଖିଲନି ? ଅଭାବ ଅସୁରିଧା ତ ପଡ଼ିବ, କ’ଣ କରିବ ସେତେବେଳେ ?”

‘କିଛି ହେଲେ ରଖିଲନି ବୋଲି’ ଏଇ କବିର ଏଇ ପଦିକ ପ୍ରାଣର ପ୍ରତି ତତ୍ତ୍ଵରେ ବାଜି ବାଜି ଉଠୁଥିଲା ସେତେବେଳେ । କିଛି ସିନା କେଉଁଠି ସଞ୍ଚ ରଖିଥିଲେ ଦରକାର ବେଳକୁ କାମରେ ଆସନା । ଏଇ କୁଣ୍ଡରର ବାଲି, ମାଟି, ଅଳିଆ ଅସରା, ଛିଣ୍ଣା କାଗଜ, ଆଲମାରି ଭିତରର ବହି ବିଡ଼ା ବିଡ଼ା କବିତା କ’ଣ ଦଶପଇସି, ପାଞ୍ଚ ପଇସି ସୃଷ୍ଟି କରିବ ?

ଏଇଭଳି ବସି ଚିନ୍ତା କରୁଛି, ସେଇ ନିଃସଂଗ କୁଟୀର ଭିତରେ ବସି ଶ୍ରୀବନ୍ଦର
ସେଇ ସଜଳ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ, ହଠାତ୍ ଆଖ୍ଯ ପଡ଼ିଲା ଗୋଟାଏ ଛିଣ୍ଡା ମଇଲା କାମିଜ
ଉପରେ ଯାହାର ବ୍ୟବହାର ଆଜିକି ବର୍ଷେ ଛ' ମାସ ହେଲା ଛାଡ଼ି ଦେଇଛି ।

ନିରାଶା ଭିତରେ ଆଶା କରିବା ମଣିଷର ଚିରତନ ପ୍ରକୃତି । ଏଥରୁ ମୁଁ ବା ବାଦ୍
ଯିବି କାହିଁକି ? ମନେ କଲି ସେଇ ଛିଣ୍ଡା ମଇଲା ପରିଞ୍ଚେକୁ କାମିଜରେ ହୁଏତ କିଛି
ସମ୍ବଦ ଥାଇପାରେ । ହଠାତ୍ ସେଇ କାମିଜରେ ହାତ ପୂରାଇ ଦେଖିଲି, ହାତକୁ ଚକେ
ଓସାରର ସାମାନ୍ୟ କାଗଜ ଖଣ୍ଡ ଥିଲା ପରି ଲାଗିଲା । ମନେ କଲି, ସାମାନ୍ୟ କାଗଜ
ଖଣ୍ଡ ଓ ହାତଟାକୁ କାମିଜ ପକେଟରୁ ଫେରାଇ ଆଣିଲି । ପୁଣି ଆଉ ଟିକିଏ ଦେଖେ
ଟିକିଏ ଦୂଦ୍, ଟିକିଏ ଦିଧା ମଣିଷର ଭାଗ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାରେ କମ୍ ସାହାୟ କରେନି ।
ପୁଣି ହାତ ପୂରାଇ ଦେଖିଲି ଗୋଟାଏ ଟଙ୍କିକିଆ ନୋଟ୍ । କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ମୁଗ୍ଧ ସତକିତ
ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ରହିଲି । ସତେ ଯେମିତି ବନ୍ଦିନୀ ବାଲିକା ପରି ସେଇ
ନୋଟ୍‌ଟି କାମିଜ ପକେଟର କେଉଁ ନିର୍ଭୂତ କାରାଗାର ଭିତରେ କେତେକାଳ ଧରି
ଦିନ ଗଣ୍ଯଥିଲା, କେବେ କେଉଁ ମୁହଁର୍ଗରେ ମୋ' ହାତର ସର୍ବରେ ଜାବନ୍ତ ହୋଇ
ଉଠିବ ବୋଲି । କେତେ ସ୍ଥାନ, ଅସ୍ଥାନ ଖୋଜିଛି, କେତେ ଆଶା, ନିରାଶା ଭିତରେ
ଆଯୋଜି ଉଠିଛି । ନିଜକୁ କେତେ ହତତାଗା ମନେ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ମତେ କିଏ କେଉଁ
ବିଜନ ଗହନର ଭିତରେ ଚାହିଁ ରହିଛି ମୋ' ଓଠର ଟିକିଏ ହସର ମଧ୍ୟ ଧାରା ବୋଲି
ଦେବ ବୋଲି । ମୋର ଅଭାବ ଭିତରେ ଭାବର ସମ୍ବଦ ଖୋଲି ଦେବ ବୋଲି ।
ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ବେଳେ ଗୋଟାଏ ସାମାନ୍ୟତମ ଜିନିଷର ମୂଳ୍ୟ କି ବିରାଟତର କି
ବିରାଟମ । ବିଶାଳ ହାରକ ଖଣ୍ଡଠାରୁ ହୁଏତ ଆହୁରି ବେଶୀ ମୂଳ୍ୟବାନ ସିଏ ।

ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମୋ' ବସାବାସୀ ଛାତ୍ର ରବିକୁ ଗଙ୍ଗାଟି ଦେଇ ତା' ମଗାଇ
ଆଣିଲି । ପିପାସା ଚରିତାର୍ଥ କଲି ସତ କିନ୍ତୁ ମତେ ତାହା ଏତେ ବଡ଼ ଦିଶିଲାନି ।
ବଡ଼ ଦିଶିଲା ଗୋଟିଏ ମୁହଁର୍ଗର ଏ ପାଖ ସେ ପାଖ । ଏ ପାଖରୁ ସେ ପାଖକୁ କିଏ
ମତେ କେଉଁ ଯାଦୁମତ୍ର ଲଗାଇ ନେଇ ପାରିଲା ଅଜଣା ଭାବରେ ଆପଣାରୁ ବଳି
ଆପଣାର କରି, ଅନେକ ପୁଲକର ସର୍ବ ଏ ଦେହ, ମନର ପ୍ରତି ଶିର ଉପଶିରାରେ
ବୋଲି ଦେଇ ।

ସେଇ ସ୍ମୃତି ଟିକିକ ଏ ଶିକ୍ଷକ କବିର ପ୍ରତି ରତ୍ନ ବିନ୍ଦୁ ଭିତରେ ଉଦ୍ଭବୀବିତ
ରହିଛି । ନିରିନ୍ଦି, ନିରିପାରିନ୍ଦି, ନିରି ପାରିବନ୍ଦି । ପ୍ରାଣର ସର୍ବ ନିରିପାରେ ।

ସମ୍ପର୍କରେ ସେ କେତେ ବିଶୁଦ୍ଧାମ୍ବକ ଲେଖା ‘କଳିଙ୍ଗ’କୁ ଦେଇଥିଲା । ‘କଳିଙ୍ଗ’ରେ ତାହା ପ୍ରକାଶ ପାଇବାରୁ ତାକୁ ବୋର୍ଡ଼ିଂରୁ ବାହାର କରି ଦିଆଗଲା । ଅବଶ୍ୟ ସେ ସଙ୍ଗତସମ୍ପନ୍ନ ପିଲା । ତା’ ବାପା ମତେ ପଚାରିଲେ ପିଲାଟି କେଉଁଠି ରହି ପଡ଼ିବ ବୋଲି । ମୁଁ କହିଲି, “ମୋ” ବସାରେ ରହି ପଢ଼ୁ । କିନ୍ତୁ ତାର ରହିବା ପାଇଁ ତୁମେ ଘରଭାବୀ କିଛି ଯାଚିଲେ ମୁଁ ନେବିନି ।”

ସେ ପିଲାଟି ସେ ଦିନଠୁ ମୋ’ ବସାରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବଖରାରେ ରହିଛି । ତା’ ନାଁ ରବି । ମନେ ହେଲା ରବିକି ଦଶ ପଦର ପଇସା ଧାର ମାଗିବି ? ନା, ମାଗିବିନି । ମତେ ଅପମାନ ଲାଗିବ । ପିଲାଟାକୁ ଧାର ମାଗିବି ? ସେ ପ୍ରସ୍ତାବ ମନ ଭିତରେ ଉଠି ମନର କେଉଁ ଗହୀରରେ ଉତ୍ତେଜଗଲା ।

ମୋର ହାଥୁନି ଦୁଇ ତିନିଟା କାହୁରେ ଝୁଲୁଥିଲା । ସେଇ ଜାମାର ପକେଟରେ ହୁଏତ କିଛି ପଇସା ପଡ଼ିଥିବ, ଟିକିଏ ଖୋଜେ । ସବୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ହାତ ପୂରାଇ ଖୋଜିଗଲି । କିଛି କେଉଁଠି ନାହିଁ । ଅସାବଧାନ ଲୋକର ଆଶା ସବୁଆଡ଼େ । ଆଲମାରିଟାକୁ ଫିଟାଇଲି । କେଉଁ ଥାକରେ କେଉଁ ବହି ତଳେ ହୁଏତ ଚାରଣା ଦି’ଅଶା ପଡ଼ିଥିବ । ରମିଟି ଅନେକ ସମୟରେ ବହି ସନ୍ଧିରେ ପଇସା ପଡ଼ିଥାଏ, ମୁଁ ପାଏ । ଦି’ ଚାରିଥର ଖୋଜିଥିବି । କିଛି ପାଇଲିନି ।

‘କିଛି ହେଲେ ରଖିଲନି’ ବୋଲି ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଗାଥା କବିତା ଆଜିକି କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ତଳେ ଲେଖିଥିଲି । ସେ କବିତାଟି ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି, ଛପା ଯାଇନି । ତାର କଥାବସ୍ତୁ ହେଉଛି ଗୋଟାଏ ଲୋକ ବହୁ ରଣ କରଇରେ ବୁଡ଼ି, ରଣ ଶୁଣିବ ବୋଲି ତାର ଛ’ ମାଣ ମାତ୍ର ଜମି ଥିଲା । ତାକୁ ବିକି ରଣ ପରିଶୋଧ କଲା । ଘରକୁ ଫେରିଲାବେଳେ ତା’ ଭାର୍ଯ୍ୟା ପଚାରିଲା, “ଜମି କେତେ ବିକିଲ ?” “ସବୁ ବିକି ଦେଲି ।” ଉତ୍ତର ପାଇଲା ।

ତା’ ସ୍ତା କାହିଁ କାହିଁ କହିଲା, “କିଛି ହେଲେ ରଖିଲନି ? ଅଭାବ ଅସୁରିଧା ତ ପଡ଼ିବ, କ’ଣ କରିବ ସେତେବେଳେ ?”

‘କିଛି ହେଲେ ରଖିଲନି ବୋଲି’ ଏଇ କବିର ଏଇ ପଦିକ ପ୍ରାଣର ପ୍ରତି ତପ୍ତିରେ ବାଜି ବାଜି ଉଠୁଥିଲା ସେତେବେଳେ । କିଛି ସିନା କେଉଁଠି ସଞ୍ଚ ରଖିଥିଲେ ଦରକାର ବେଳକୁ କାମରେ ଆସନ୍ତା । ଏଇ କୁଟୀରର ବାଲି, ମାଟି, ଅଳିଆ ଅଷ୍ଟରା, ଛିଣ୍ଠା କାଗଜ, ଆଲମାରି ଭିତରର ବହି ବିଡ଼ା ବିଡ଼ା କବିତା କ’ଣ ଦଶପଇସି, ପାଞ୍ଚ ପଇସି ସୃଷ୍ଟି କରିବ ?

ଏଇଭାଳି ବସି ଚିତ୍ତା କରୁଛି, ସେଇ ନିଃସଙ୍ଗ କୁଟୀର ଭିତରେ ବସି ଶ୍ରାବଣର ସେଇ ସଜଳ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ, ହଠାତ୍ ଆଖ୍ଯ ପଡ଼ିଲା ଗୋଟାଏ ଛିଣ୍ଣା ମଇଲା କାମିଜ ଉପରେ ଯାହାର ବ୍ୟବହାର ଆଜିକି ବର୍ଷେ ଛ' ମାସ ହେଲା ଛାଡ଼ି ଦେଇଛି ।

ନିରାଶା ଭିତରେ ଆଶା କରିବା ମଣିଷର ଚିରତନ ପ୍ରକୃତି । ଏଥରୁ ମୁଁ ବା ବାଦ୍ ଯିବି କାହିଁକି ? ମନେ କଲି ସେଇ ଛିଣ୍ଣା ମଇଲା ପରିତ୍ୟକ୍ତ କାମିଜରେ ହୁଏତ କିନ୍ତି ସମ୍ବଦ ଥାଇପାରେ । ହଠାତ୍ ସେଇ କାମିଜରେ ହାତ ପୂରାଇ ଦେଖିଲି, ହାତକୁ ଚକେ ଓସାରର ସାମାନ୍ୟ କାଗଜ ଖଣ୍ଡେ ଥିଲା ପରି ଲାଗିଲା । ମନେ କଲି, ସାମାନ୍ୟ କାଗଜ ଖଣ୍ଡେ ତ ହାତଟାକୁ କାମିଜ ପକେଟରୁ ଫେରାଇ ଆଣିଲି । ପୁଣି ଆଉ କିକିଏ ଦେଖେ କିକିଏ ଦ୍ୱାଦ୍ସ, କିକିଏ ଦ୍ୱିଧା ମଣିଷର ଭାଗ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାରେ କମ ସାହାୟ୍ୟ କରେନି । ପୁଣି ହାତ ପୂରାଇ ଦେଖିଲି ଗୋଟାଏ ଚଙ୍ଗିକିଆ ନୋଟ । କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ମୁଶିଧ ସରକିତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚରିଆଢ଼କୁ ଚାହିଁ ରହିଲି । ସତେ ଯେମିତି ବସିନା ବାଲିକା ପରି ସେଇ ନୋଟଟି କାମିଜ ପକେଟର କେଉଁ ନିର୍ଭୂତ କାରାଗାର ଭିତରେ କେତେକାଳ ଧରି ଦିନ ଗଣୁଥିଲା, କେବେ କେଉଁ ମୁହଁର୍ଗରେ ମୋ' ହାତର ସର୍ବରେ ଜାବନ୍ତ ହୋଇ ଉଠିବ ବୋଲି । କେତେ ସ୍ଥାନ, ଅସ୍ଥାନ ଖୋଜିଛି, କେତେ ଆଶା, ନିରାଶା ଭିତରେ ଆଯୋଳି ଉଠିଛି । ନିଜକୁ କେତେ ହତତାଟା ମନେ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ମତେ କିଏ କେଉଁ ବିଜନ ଗହରର ଭିତରେ ଚାହିଁ ରହିଛି ମୋ' ଓଠର କିକିଏ ହସର ମଧ୍ୟ ଧାରା ବୋଲି ଦେବ ବୋଲି । ମୋର ଅଭାବ ଭିତରେ ଭାବର ସମ୍ବଦ ଖୋଲି ଦେବ ବୋଲି । ନିତାତ ଆବଶ୍ୟକ ବେଳେ ଗୋଟାଏ ସାମାନ୍ୟତମ ଜିନିଷର ମୂଲ୍ୟ କି ବିଗାଚତର କି ବିଗାଚତମ । ବିଶାଳ ହାରକ ଖଣ୍ଡଠାରୁ ହୁଏତ ଆହୁରି ବେଶୀ ମୂଲ୍ୟବାନ ସିଏ ।

ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମୋ' ବସାବାସୀ ଛାଡ଼ି ରବିକୁ ଚଙ୍ଗାଟି ଦେଇ ତା' ମଗାଇ ଆଣିଲି । ପିପାସା ଚରିତାର୍ଥ କଲି ସତ କିନ୍ତୁ ମତେ ତାହା ଏତେ ବଡ଼ ଦିଶିଲାନି । ବଡ଼ ଦିଶିଲା ଗୋଟିଏ ମୁହଁର୍ଗର ଏ ପାଖ ସେ ପାଖ । ଏ ପାଖରୁ ସେ ପାଖକୁ କିଏ ମତେ କେଉଁ ଯାଦୁମନ୍ତ ଲଗାଇ ନେଇ ପାରିଲା ଅଜଣା ଭାବରେ ଆପଣାରୁ ବଳି ଆପଣାର କରି, ଅନନ୍ତ ପୁଲକର ସର୍ବ ଏ ଦେହ, ମନର ପ୍ରତି ଶିରା ଉପରୀରାରେ ବୋଲି ଦେଇ ।

ସେଇ ସ୍ମୃତି କିକିକ ଏ ଶିକ୍ଷକ କବିତ ପ୍ରତି ରକ୍ତ ବିନ୍ଦୁ ଭିତରେ ଉଦ୍ଧବିତ ରହିଛି । ନିରିନି, ନିଭିପାରିନି, ନିରି ପାରିବନି । ପ୍ରାଣର ସର୍ବ ନିରିପାରେ ।

|| ଅଣାଷୀ 1 ||

ଶିକ୍ଷକ କବିର ବିଦ୍ୟାୟ ଭାଷଣ

ପୋଲସରା

ସ୍ମେହର ବିଶ୍ୱମର !

ଡା ୧୮ ଜାନ୍ମୀ

ମୋର ପୋଲସରା ତ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲର ବିଦ୍ୟାୟ ଭାଷଣ ତୁମକୁ ପଠାଉଛି ।

“ମୁଁ ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନରୁ ଆଜି ଅବସର ନଉଛି । ଏଥିଲାଗି ଆପଣମାନେ ସମସ୍ତେ ମତେ ଆନ୍ତରିକ ସମର୍ଦ୍ଦନା ଦେଉଛନ୍ତି । ମୁଁ ଏଇ ସମର୍ଦ୍ଦନା ପାଇଲା ବେଳେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଆମ୍ବୁଷମୀକ୍ଷା କରି ଦେଖୁଛି । ମୁଁ ଏ ବିପୁଲ ସମର୍ଦ୍ଦନାର ଅଧିକାରୀ କି ନା । ମୋ ଭିତରେ ସମ୍ମିତି କିଛି ସମ୍ବଦ ରହିଛି ଯାହା ମୋର ଗୁରୁ ହାତୁମାନଙ୍କୁ ଆକର୍ଷଣ ଦେଇ ପାରିଛି ? ଏ ମୋର ଉପର ଠାଉରିଆ କଥା ନୁହେଁ, ଏ ମୋର ମନର କଥା । ମୁଁ ତ ଜମା ଛାଇ ମାୟ ତୁମମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରହି ଆସିଛି ଏବଂ ତୁମମାନଙ୍କ ଭାଷାରେ ବିଜୁଳୀ ପରି ଅତି ଶୀଘ୍ର ଚାଲିଯାଉଛି । ମୋର ବିଜୁଳୀ ଝଟକରେ ତୁମେମାନେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇବ ବୋଲି କହୁଛ । ମୋର ଝଟକ, ମୋର ମନେହୁଏ ବିଜୁଳୀ ପରି ହୋଇ ନଥୁବ ପରା ।

ଦାର୍ଘ ଚାଲିଶି ବର୍ଷର ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନ ଭିତରେ ମୁଁ କି ସତ୍ୟ ପାଇଛି ତୁମେମାନେ ଜାଣିବାକୁ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ହେଉଥିବ । ତୁମେମାନେ ତରୁଣ ଶିକ୍ଷକ । ଠିକ୍ ତୁମରିମାନଙ୍କ ପରି ମୁଁ ଦିନେ ତରୁଣ ଯୌବନରେ ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନକୁ ବରଣ କରି ନେଇଥିଲି ଆଜିକି ପ୍ରାୟ ଚାଲିଶି ବର୍ଷ ତଳେ । ମୁଁ ଦେଖୁଛି ଶିକ୍ଷକ ହେବା ଯେତେ ସହଜ ବୋଲି ମନେହୁଏ, ତା' ନୁହେଁ, ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ପ୍ରତି ମୁହଁର୍ଗରେ ଖଣ୍ଡା ଧାରରେ ଚାଲିବାକୁ ପଡ଼େ । ଖାଦ୍ୟ, ପୋଷାକ, ଚାଲିଚଳନ, କଥା ଭାଷା ସକଳ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷକ ଟୋଟାଏ ମୋହନ ଆଦର୍ଶର ଅନୁବର୍ତ୍ତୀ ହେବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା ନ କଲେ ସେ, ହାତୁ ତଥା ସମାଜର ଗୁରୁ ଭାବରେ ଠିଆ ହେବା ପାଇଁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ପଡ଼ିବ । ଆମ ଭାରତବର୍ଷରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଗୁରୁ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଗୁରୁ ଏଇ ଶର୍ତ୍ତିର ଅଧିକାରୀ ହେବାକୁ ହେଲେ ବହୁ ତ୍ୟାଗ ସ୍ଥାନର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଇ ଗୁରୁ ବା ଓଜନଦାର ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନ ମୋର ଅଛି କି ? ମୋର ସେ ଦୋଷ ଦୂର୍ବଳତା ରହିଛି, ସେ ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ମୁଁ ଜଣେ ବିଶୁଦ୍ଧ ଓଜନ ଥିବା ଶିକ୍ଷକ, କହି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ମୁଁ ଜଣେ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇପାରେ, ଅସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷକ ଆମ ଭିତରେ ଖୁବି
କମ୍ ଅଛନ୍ତି । ଅଜ୍, ଉଚ୍ଚିହ୍ନାସ, ସାହିତ୍ୟ, ଭୂଗୋଳ ପଡ଼ାଇ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ବହୁ ନମର ପାଇବା
ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ କରିବା ଶିକ୍ଷାର ଗୋଟିଏ କାମ ଅବଶ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଏହା ମୁଖ୍ୟ କାମ ନୁହେଁ ।
ମୁଖ୍ୟ କାମ ହେଲା ଶିକ୍ଷକ ତାର ମହାନ୍ ଆଦର୍ଶ ବଳରେ ଭଲ ମଣିଷ ଗଡ଼ିବ ।

ଦେଶରେ ବହୁ ବିଭାଗ ରହିଛି । ସବୁ ବିଭାଗ ଠାରୁ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ଏକବାର
ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର । ଅନ୍ୟ ବିଭାଗମାନ ଦେଶ ଶାସନ ପାଇଁ କୃଷି ବା ଶିକ୍ଷର ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ
ଗଡ଼ା, ମଣିଷ ଗଡ଼ିବା ପାଇଁ ନୁହେଁ । ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ହୀଁ ଏକମାତ୍ର ବିଭାଗ, ଯେଉଁଠି
ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ଗଡ଼ିବାର ଭାର ଦିଆଯାଇଛି । ଶିକ୍ଷକ ନିଜେ ଯେବେ ଭଲ ମଣିଷ ନ
ହେବ, ସେ ଭଲ ମଣିଷ ଗଡ଼ିବ କିମିତି ? ଭଲ ମଣିଷ ହେବାକୁ ହେଲେ ଅର୍ଥ ଓ
ବିଳାସରୁ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ହେବ । ଲୋକ ଯେବେ Money Minded ବା ଅର୍ଥ
ସର୍ବସ୍ଵ ହୋଇପଡ଼େ ତାର ଚିନ୍ତାଧାରା ଉର୍ଧ୍ଵମୁଖୀ ନ ହୋଇ ସବୁବେଳେ ନିମ୍ନମୁଖୀ
ହୁଏ । ମୋର ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଦୁ ବହୁ ଦିନ ତଳେ ଗୋଟିଏ ଛାତ୍ରାବାସ ବୁଝୁଥାନ୍ତି ।
ଛାତ୍ରାବାସ ପରିସାରେ ତେଲ, ଅଟା, ଡାଲି କିଣି ଆଣନ୍ତି ଏବଂ ସେ ସବୁ ବୋର୍ଡିଂକୁ ଓ
ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ବିକ୍ରି କରନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ତହିଁରେ ସେ ଯେ କିଛି ଫାଇଦା ନ ଉଠାନ୍ତି
ତା' ନୁହେଁ, ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଉପରେ ସେଉଳି ଶିକ୍ଷକଙ୍କର କି' ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିବ, ଦୂରୋମାନେ
ଜାଣି ପାରୁଥିବ । ମୁଁ ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଥରେ ଗୋଟିଏ ଦାର୍ଘ କବିତା ଲେଖୁଥିଲି ।
ତାର ଗୋଟିଏ ପଦ ଏଇ -

“ବ୍ୟବସାୟ ଭରା ବୁଦ୍ଧି ଭିତରେ
ମହା ଜୀବନର ମତ ସାଧନା କାହିଁ ?”

ମୁଁ ଜୀବନରେ କେବେ ଚିତ୍ତରେ କରି ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ କରିନି । ଛାତ୍ର ମହଲରେ
ଚିତ୍ତରେ ଭାବରେ ମୋର ଖ୍ୟାତି ପାଇବା ଲାଲବା ମଧ୍ୟ ନଥିଲା । କିଏ ଚିତ୍ତରେ କରି
ବହୁ ଧନ, ସମ୍ପଦ, କମାଇ ପାରିଲେ ବା କୋଠା, ଜମିବାଢ଼ି କରିପାରିଲେ ମୁଁ ତିଳେ
ମାତ୍ର ଜର୍ଣ୍ଣା କରୁ ନଥିଲି । ଏ ଏକ ଶିକ୍ଷାଗତ ବ୍ୟବସାୟ । ମୁଁ ଏ ସବୁରୁ ଦୂରରେ
ରହୁଥିଲି । ସାରବାନ ବହି ପଡ଼ିବା, କବିତା ଲେଖିବା ଭାବ୍ୟାଦିରେ ମୋର ସମୟ
କଟି ଯାଉଥିଲା । ମୋର ତହିଁରେ ଆନନ୍ଦ । ସାହିତ୍ୟ ସାଧକ ଭାବରେ ସାରା ଜୀବନ
ଚାଲିବି - ଏଇ ସଂକଷ୍ଟ ମୁଁ ମୋର କିଶୋର ବୟବରୁ କରି ନେଇଥିଲି । ମୋର
ମନେହୁୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ଯିଏ ଶିକ୍ଷକ ହେବାକୁ ଚାହେଁ ସାହିତ୍ୟ ପଡ଼ିବା ଲେଖିବା
ଦରକାର । ଭାଷା ଉପରେ ଯା'ର ଯେତିକି ଦଖଲ ସେ ସେତିକି ପରିମାଣରେ ଛାତ୍ର

ପ୍ରାଣକୁ ଯେକୌଣସି ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଆକୃଷ କରି ପାରିବ । ଛାତ୍ରର ପ୍ରଥମ ଶିକ୍ଷକ ତାର ମା' । ସେ ପ୍ରଥମେ ଭାଷା ଶିଶୁ ୩୦ରେ ଫୁଟାଏ । ତାପରେ ଶିକ୍ଷକ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରାଣବତ୍ତ ଭାଷା ଶିଶୁ ପ୍ରାଣରେ ଫୁଟାଇ ପାରନ୍ତି । ମୁଁ ବାଣପୁର ମାରନର ସ୍କୁଲରେ ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ମୋର ଶିକ୍ଷକମାନେ ତେଜସ୍ଵିମ ଭାଷାରେ ପ୍ରତି ଶନିବାର ଦିନ କୌଣସି ବିଷୟରେ ବହୁତା ଦିଅନ୍ତି । ଦିନ ଗୋଟାଏ ବେଳୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ପାଞ୍ଚଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାହିତ୍ୟ ସତା ହୁଏ । ମୁଁ ଜୀବତ ପ୍ରାଣସର୍ଗୀ ଭାଷାରେ ବହୁତା ଦେବା, କବିତା ଲେଖିବା ଯେବେ ଶିଖିବି ଶିଖିବି, ସେଇମାନଙ୍କ ଠାରୁ ।

ସେହିଭଳି ସାହିତ୍ୟପ୍ରାଣ ଶିକ୍ଷକ କେବଳ ସେଇ ଅନୁଷ୍ଠାନର ନୁହେଁ, ଏ ସମାଜର ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଅଳକାର । ତୁମମାନଙ୍କର ଲେଖାରେ, କଥାଭାଷାରେ ମୁଁ ସାହିତ୍ୟ ଶ୍ରୀ କେବଳ ଦେଖିପାରିବି ନୁହେଁ, ଅନୁଭବ କରିପାରିବି । ତୁମ ଭିତରେ କବି ଅଛନ୍ତି, ବନ୍ଦୀ ଅଛନ୍ତି, ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖକ ମଧ୍ୟ ରହିଛନ୍ତି । କେହି ନାଟକ, ଏକାଙ୍କିକା ଲେଖିବାର ଦେଖିବି । ତୁମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଜଣେ ଗୁରୁତ୍ୱାତ୍ମ ପାଠ ଦାନ ଦେଲାବେଳେ ମୁଁ ସେଇ ପାଠଦାନର ଜୀବନ୍ତ ସର୍ବ ଅନୁଭବ କରେ । ହୃଦୟଭାବ ଉପଭୋଗ କରେ ଏବଂ ବିଚାରରେ ଏଇମାନେ ମୋ' ଜାତିର ସମାଜକୁ ବିପୁଳ ଉନ୍ନାଦନା ଦେଇ ଗଢ଼ିପାରିବେ ? ଜଣେ ଶିକ୍ଷିତ ଯେତେ ଦାନ, ନିଃସ୍ବ, ପକୀର ହେଉନା କାହିଁକି, ସେ ଯେବେ ଗୋଟିଏ ଟାଗୋର, ଗୋଟିଏ ସୁଭାଷ ବୋଷ, ଗୋଟିଏ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଗଢ଼ିପାରିବେ, ତାହାରେ ଜୀବନର ଅମୃତ ଗୌରବ । ଜାତିକୁ ଏଇ ବିରାଟ ଦାନ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକ ଦେଇପାରେ, ସେ ଜାତିର ନମସ୍ୟ ହୋଇରହେ ।

ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି କେହି ସିଗାରେଟ ପ୍ରଭୃତିମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ମାଦକ ଜିନିଷ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନ ବରଣ କରି ଏ ସବୁରେ ଜାହିତ ରହିଲେ ଶହଶହ ଶିଶୁଙ୍କ ଜୀବନଙ୍କୁ ତୁମେ କଳକିତ କରିଦେବ । ମୁଁ ଦିନେ କହୁଥିଲି, ତୁମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଯେବେ ଦିନକୁ ଆଠଅଣାର ସିଗାରେଟ ଖାଏ, ମାସକରେ ମୋଟ ପଦର ଚକା ସିଗାରେଗରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କଲାଣି । ବର୍ଷକୁ ଶହେଅଣୀ ଚକାର ସିଗାରେଟ ସେ ବ୍ୟବହାର କରିବ । ସେ ଯେବେ ପଚାଶବର୍ଷ ବଞ୍ଚେ ତେବେ ଦଶହଜାର ଚକା ତାର ସିଗାରେଗରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ । ଦ୍ୟାସ୍ୟ ଓ ଅର୍ଥ ଉତ୍ସର୍ଗ ଏ ଯେଉଁ କ୍ଷତି, ଏ କ'ଣ ଜାତୀୟ କ୍ଷତି ନୁହେଁ ?

ତୁମେ ତ ଏବେ ଗୁରୁତ୍ୱାତ୍ମ, ଏହୁ ଗଲେ ତୁମେ ମାସକୁ ହୁଏତ ଦେବଣ କିମ୍ବ ଦୁଇଶ ଚକା ବେତନ ପାଇବ ତୁମେ ଅଯଥା ଏତେ ଅପବ୍ୟନ୍ତ କରିବ କିଆଁ ?

ତୁମର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କାଶାନାଥ ଷଡ଼ଙ୍ଗା, ସେ ଧନ, ଜନ ଓ ବିଦ୍ୟା କେଉଁଥରେ ଜଣା ନୁହୁନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ ପାନ, ବିଦ୍ଧି, ସିଗାରେଟ, ଚା' ଦାମିକା ଖଲନଳ ପୋଷାକ ଏ ସବୁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତିନି । ତାଙ୍କ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ହୃଦୟବାନ ମନୁଷ୍ୟ ପଦ୍ମପୂର୍ଣ୍ଣ ପରି ପୁଣି ଉଠୁଛି, ଏହା ତୁମେ ଦେଖୁଛ ନା । ତାଙ୍କ ପରି ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ମର୍ମିଷ ହେବାକୁ ଶିଖିଲନି ? ସେ ସାବଳମନଶୀଳ, ସେ ମାଦକ ଦ୍ରୁବ୍ୟ ସେବନର ବହୁ ଦୂରରେ । ତାଙ୍କର କଥାଭାଷା ଚାଲିଲନରେ ବ୍ୟବହାରରେ ଗୋଟାଏ ନିର୍ମଳ ଶିକ୍ଷକ ସ୍ଥଳର ଆଦର୍ଶ ଦେଖାଯାଏ । ମତେ ତାଙ୍କର ଏ ସବୁ ତଙ୍ଗ ଦେଖିଲେ ଭାରି ଭଲ ଲାଗେ । ସେ ଗୁଣ ଗ୍ରାହକ ମଧ୍ୟ । ମୋର କୌଣସି ସ୍ଵାର୍ଥ ପାଇଁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ପ୍ରଶଂସା କରୁନ୍ତି । ତୁମେ ତାଙ୍କଠୁଁ ଏ ସବୁ ଦେବଦୂର୍ଲ୍ଲଭ ଗୁଣ ଶିଖିବ ବୋଲି କହୁଛି । ସେ ମୋତୁ ପଦର ବର୍ଷ ସାନ ହେବେ ବୟସରେ ସିନା କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଗୁଣଗୁଡ଼ିକ ଶିଖିବା ପାଇଁ ମତେ ଅନ୍ତର୍ଭାବର ବର୍ଷ ଲାଗିଯିବ ।

ମୁଁ ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ହାଇସ୍‌କୁଲ ଓ ମାଇନର ସ୍ଥଳରେ କାମ କରି ଆସିଛି । ବହୁ ଛାତ୍ର, ଶିକ୍ଷକ ଓ ଜନସମାଜର ସମର୍କରେ ଆସିଛି । ତୁମର ଏଇ ଗୁରୁଛାତ୍ରଙ୍କଠାରେ ଗୋଟାଏ କଥା ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି, ଯାହା ମୋ' ମନ ଭିତରେ ପୁଲକ ଓ ବିବୁଦ୍ଧ ଅଣିଚି । ତୁମମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଯେ କୌଣସି ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ କୌଣସି ଦିଗରେ ମତେ ସାହାୟ୍ୟ କରିବାକୁ କହିଛି, ସେ ତାହା ଅମ୍ବାନ ବଦନରେ କରିଛନ୍ତି । କେହିହେଲେ ଫେରକାମି କରି ମନା କରି ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । “ମୋର ସମୟ ନାହିଁ, ମୁଁ ଏ କାମ କରି ପାରିବିନି, ଅନ୍ୟ କାହାକୁ କହନ୍ତୁ”, ଏ' ପ୍ରକାର ବିମୁଖ ହେବାର ବାଣୀ ମୁଁ କାହାଠୁଁ ହେଲେ ଶୁଣିନି । ଯାହାକୁ ଜାରାଜୀରେ Obedience ବା ପାଳନ କ୍ରିୟା କହନ୍ତି, ଏଇ ମାନବିକତା ଗୁଣ ତୁମମାନଙ୍କର ଏକାନ୍ତ ନିଜ୍ୟ । ଏଇ ପାଳନକ୍ରିୟା ଆନ୍ତରିକତାର ମୋହନ ସର୍ଗରେ ଅନୁରୋଧ କରିଛନ୍ତି । ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କର ଏ ସମ୍ବଦ ଜୀବନସାରା ଯାଏସି ପାରିବି ନାହିଁ । ଏ ସମ୍ବଦ ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନର ପରମାରାଗତ ହୋଇଯାଇଛି । ତୁମେ ଆଜି ତୁମ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଆଦେଶ, ଉପଦେଶ, ଅନୁରୋଧ ସବୁ ଯିମିତି ପାଳନ କରି ଚାଲିବ ହୃଦୟର ସହ, ଏଇ ପାଳନ କ୍ରିୟା ତୁମେ ଯେବେ ତୁମ ନିର୍ମଳ ବିବେକରେ ଆଦେଶ ପ୍ରତି ଦେଖାଇ ପାରିବ, ତୁମ ଜୀବନସାରା, ତୁମ ଜୀବନ ମଧ୍ୟମୟ ହୋଇପାରିବ ନିଶ୍ଚଯ । ତୁମର ବିବେକ ହିଁ ତୁମର ଶିକ୍ଷକ, ସେହି ଶିକ୍ଷକର ବୋଲି ମାନି ଚାଲିବା କଷ୍ଟକର ମଧ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ତୁମମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏତେବେ କଷ୍ଟକର ହସନ୍ତି । କାରଣ ତୁମେ ପାଳନ କ୍ରିୟାରେ ସବୁବେଳେ ଉନ୍ମୂଳ୍ଯ ହୋଇଆସିଛି ।

ଏ ଯୁଗ ଏକପ୍ରକାର ପୋଷାକ ଯୁଗ । ମୁଁ ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ ଦି'ଖଣ୍ଡି ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିଏ ଗାମୁଛାରେ ଚଳୁଥିଲି । ଆଜି ଆମର ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଦାମିକା ପୋଷାକ, ଦାମିକା ଯୋଡା ଦରକାର ହେଉଛି । ଏ ସବୁ ନହେଲେ ସେମାନେ ଚଳିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଏ ଚିନ୍ତାରେ ସେମାନେ ଯେତେ ଅଧିକ ମନ ଦେଉଚନ୍ତି, ପାଠ ଚିନ୍ତା, ଭଲ ମଣିଷ ହେବା ଚିନ୍ତା, ଶୁଭୁଜନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ଭାନ, ସ୍ଵେଚ୍ଛ ରଖି ସେମାନଙ୍କର ଆସ୍ତାଭାଇନ ହେବା ଚିନ୍ତା, ଦେଶର, ଜାତିର ଜଣେ ବରେଣ୍ୟ ପୁରୁଷ ହେବାପାଇଁ ନିଜକୁ ଗଢ଼ିବାର ଚିନ୍ତା - ଏ ସବୁରେ ମୋଟେ ମନ ଦେଉନାହାନ୍ତି । ତୁମେ ତ ଏ ଦେଶର ପୁରୁଷଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷକ ହେବ । ଏଇଭଳି ଉନ୍ନତ ଚିନ୍ତାର ଦୀପ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଜାଲି ରଖିବ ।

ଦେଶର ଆଜନକାନୁନ୍ ଦେଶର ଲୋକ ଶିକ୍ଷକ ନୁହେ । ଶିକ୍ଷକର ଉନ୍ନତ ଚିନ୍ତା ଓ ଆଦର୍ଶ ହିଁ ଲୋକ ଗଠନର, ଲୋକ ଶିକ୍ଷାର ମୂଳମନ୍ତ୍ର । କବି ହେବାପାଇଁ ତୁମାନଙ୍କର ଆସ୍ତାନ ନ ରହିବି ତା' ନୁହେଁ; ତୁମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅନେକ ଛାତ୍ର ବରାବର କବିତା ଲେଖନ୍ତି । ମତେ ଦେଇଥିବା ସମ୍ବର୍ଧନା ପଡ଼ୁରେ ତୁମ ମାଟିର କବି ବୋଲି ଲେଖୁ ଗୋରବ ଦେଇବ । କିଏ କିଏ କବିତାର ମାନପତ୍ର ଲେଖି ମତେ ଉପହାର ଦେଇବ । ସେଇ ସେଇ କବିତାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପଂକ୍ତି ହୁଏତ ମୋ' ଆଖିରେ ଏଇ ମୁହଁର୍ବରେ ଲୁହ ଆଣିପାରିଛି ।

ଯେଉଁ କବି ତାର କବିତାରେ ଅନ୍ୟର ଆଖିର ଲୁହ ଆଣିପାରେ, ତା'ଠି ଯେ କବି ହେବାର ଦକ୍ଷତା ରହିଛି - ଏହା ଧୂର ସତ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଏ ଦକ୍ଷତା ମରି ମରି ଯାଏ ଯେବେ ଦକ୍ଷତାକୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କରିବାକୁ ସାଧନାର ଅଭାବ ହୁଏ, ଶ୍ରୋଟ ଶକ୍ତିଏ ଉଧେଇ ଆସୁଛି ବେଶ ଛନ୍ଦନ, ହୋଇ, ଦେଖୁଲେ ତ ଭାରି ଖୁସି ଲାଗେ, କିନ୍ତୁ ସବୁଦିନ ତା' ମୂଳରେ ପାଣି ନ ଦେଲେ, ସାର ନ ଦେଲେ, ତାଳପତ୍ର ଗାଇ, ଗୋରୁ, ଛେଳି ଖାଇଯିବେ । ସେଥିପାଇଁ ବାଡ଼ିବନ୍ତି ନ କଲେ, ସେ ଗଛ ସମିତି ରୁକ୍ତିଆ ହୋଇ ରହିବ ସିନା, ସେ ଆଉ ଉପରକୁ ଉଠିପାରିବ ନାହିଁ, ପତ୍ର, ଫୁଲ, ପଳ ସମଦରେ ଜୀବନ୍ତ ଦିଶିର ନାହିଁ ।

ତୁମେମାନେ ପ୍ରତିଦିନ ପଣ କଳାପରି ଲେଖ । ମୋ' ଲେଖା ଭଲ ହେଉଛି କି ମନ ହେଉଛି, ଏ ଦୃଶ୍ୟ ମନକୁ ଆଣନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଯେ କବି ହେବେ ଉଦ୍‌ଦିତି କିନ୍ତି କଥା ନାହିଁ । ମଣଷଠି ବିଭିନ୍ନ ଶକ୍ତି ରହିଛି । କିଏ କବି ହେବ, କିଏ ସମାଲୋଚକ ହେବ, କିଏ ନାର୍ଯ୍ୟକାର ହେବ, କିଏ ଦେଶସେବକ ହେବ ତ କିଏ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ହେବ । ଯିଏ ଯେଉଁ ପଥର ପଥକ ହେଉ, ଯିଏ ଯେଉଁ କାମ କରୁ ଜାତିର ସମାଜର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ସେ ତା'ର ସେଇ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ଭାଷାର ପୋଷାକ ଦେଇ, ଅନୁଭୂତିର

ରଙ୍ଗଦେଇ ଛାଡ଼ିଯିବା ଉଚିତ । କାରଣ ଦେଶ ବା ଜାତି ବିରାଟ ଭାବରେ ମୁଣ୍ଡ ଚେକିତଠେ ଉନ୍ନତ ଚିନ୍ତାଧାରା ଉଚିତରେ । ଯେଉଁ ଚିନ୍ତାଧାରା ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ସାଧନାର ଅଗ୍ରିକୁଣ୍ଡରୁ ବାହାରିଥାଏ କେତେ ଗୁଡ଼ାଏ ମହାନ୍ ସତ୍ୟକୁ ଧାରଣ କରି ।

ମୋର ପିଲାଦିନର ଗୋଟିଏ କଥା ମନେପଡ଼ୁଛି । ତାହା ତୁମମାନଙ୍କ ଆଖରେ ନ କହି ରହିପାରୁନି । ମୁଁ ଲେଖାଲେଖ କଥା ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ ସେଇ ଦିନର ଘଟଣାଟି ସୁଦୂର ସମ୍ବ୍ରଦ ଗୋଟିଏ ଜର୍ମିପରି କେତେ ଚଞ୍ଚଳ ଆସି ମୋ' ହୃଦୟ ଭିତରର କେଉଁ ଅଜଣା ବେଳାଭୂମିରେ ପହଞ୍ଚୁଥାଏ ମତେ ସେତେବେଳକୁ ବାରବର୍ଷ ହବ, ପଢୁଥିଲି ବାଣପୁର ମାଜନର ସ୍ମୁଲ ତତ୍ତ୍ଵ ଶ୍ରେଣୀରେ ଆଜିକି ପ୍ରାୟ ଅଠଚାଳିଶି ବର୍ଷ ତଳେ । କବିତା ମଧ୍ୟ ଲେଖୁଥିଲି । ସେ ଗୁଡ଼ିକର ନାଆଁ ‘ଶାଳିଆ’, ‘ନାରାୟଣୀ ପଥେ’, ‘ପ୍ରଭାତ’ ଇତ୍ୟାଦି ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଖାତା କରି ସେଗୁଡ଼ିକ ଭଲ ଅକ୍ଷରରେ ଉତ୍ତାରି ଦେଲି । ସେଇ ଖାତାଟିର ମଳାଟ ଉପରେ ମୋ' ନାଁ ଲେଖିଲି, ‘ବାଣୀଭୂଷଣ କୃଷ୍ଣଚତ୍ର ତ୍ରିପାଠୀ କାବ୍ୟତୀର୍ଥ କର୍ତ୍ତକ ବିରଚିତ’ ।

ମୁଁ ବାରବର୍ଷ ବଯସରେ ବାଣୀଭୂଷଣ କ'ଣ, କାବ୍ୟତୀର୍ଥ କ'ଣ ଜାଣି ନଥିଲି । ମୋର ତାହା ବାଲ ଚପଳତା ନିଷୟ । କିନ୍ତୁ ଏଇ ବାଲ ଚପଳତା ଭିତରେ ଗ୍ରହକାର ହେବାର ଯେ ମଞ୍ଜି ତାହା ନିଷିଦ୍ଧ ରୂପେ ରହିଥିଲା । ମୁଁ ମୋର ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନରେ ହୁଏତ ବାଣୀଭୂଷଣ ଉପାଧ୍ୟ ପାଇପାରିନି କିମ୍ବା କାବ୍ୟତୀର୍ଥ ପାସ୍ କରିନି । କେବଳ କୃଷ୍ଣଚତ୍ର ତ୍ରିପାଠୀ ହୋଇ ରହିଛି ସତ, କିନ୍ତୁ ଗ୍ରହକାର ହେବାର ଯେ ମଞ୍ଜିଟି ଆଜିକି ଅଠଚାଳିଶି ବର୍ଷ ତଳେ ମୋ' ଭିତରେ କିଏ ପୋଡ଼ି ଦେଇଥିଲା, ତାହା ଉଧେଇଛି, ପଡ଼, ଫୁଲ କଢ଼ି ଧରିଛି । ମୋ' ଭିତରୁ ଚିକିଏ ଯେ ମଧୁଗନ୍ଧ ବାହାରୁଛି, ଏହା ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିପାରିଛି ।

ତୁମୋମାନେ ଶିକ୍ଷକ । ମୋ'ର ପିଲାଦିନ ପରି କେତେ ଶିଶୁଙ୍କରୁ ତୁମେ ଏଇ ବାଲ ଚପଳତା ସୁଲଭ ବିରାଟ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଦେଖିବ । ସେଗୁଡ଼ିକର ମୋହନ ବିକାଶ ପାଇଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିବ । ସେଗୁଡ଼ିକ ନିତାତ ପିଲାଳିଆ ଖେଳ ବୋଲି ଅବଜ୍ଞା ବା ଅବହେଳାର ଆଖରେ ଚାହିଁବନି ।

ଅବଜ୍ଞା ଓ ଅବହେଳାରେ ଅନେକ ଜୀବନୀ ଶକ୍ତି ଥିବା ମଞ୍ଜି ଖତରା ହୋଇଯାଏ । ଶେଷରେ ଏଥିଲାଗି ଅନୁତାପ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ଶିକ୍ଷକର ଏଇଭାବି ଅନ୍ତଦୃଷ୍ଟି ନଥିଲେ ଉଚିକୋଟୀର ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ଦେଶର ମେରୁଦଶକୁ ଗଠନ କରି ସମାଜରେ ସମ୍ବାଦପାଦ ହେବା ସହଜ ବା ସମ୍ବବ ନୁହେଁ ।

ମୁଁ ଏଇ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଆସିଛି ଛ' ମାସ ହେଲା । ଏଇ ଛଥ ମାସ ଭିତରେ

ଛାତ୍ରସମାଜ ଓ ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଧୁମାନେ ମତେ ଯେ' ଭଲି ଆବଶ୍ୟକ ସମ୍ମାନ କରିଚନ୍ତି ଏବଂ ଆଜିର ଏଇ ବିଦ୍ୟାୟ ସଭାରେ ମତେ ଯେ' ଭଲି ପ୍ରାଣପୂର୍ବ ସମର୍ଦ୍ଦନା ଦେଇଚନ୍ତି ଓ ମୁଁ ତହିଁରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ଏ ମୋର ସୃତି ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ସୁନାର ଗାରପରି ରହିବ । ମୁଁ ଏଇ ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ପାଖରେ ରହି ଦେବବ୍ରତଙ୍କ ଭାଷାରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଜ୍ଞାନ ପାଳଟି ଯାଇଥିଲି ଯଦିଚ ମତେ ଠିକ୍ ଖାଟିଏ ବର୍ଷ । ଏ ମାଟିର ନିଷା ଓ ନ୍ୟାୟପରତା ମତେ ଯେତେ ମୁଗ୍ଧ କରିଛି ଏମାନଙ୍କର ସ୍ମେହ ସମ୍ମାନ ଭରା ଆନ୍ତରିକ ବ୍ୟବହାର ମତେ ସେତିକି ଆକୃଷଣ କରିଛି ।

ଦିତୀୟ ବାର୍ଷିକ ଗୁରୁତ୍ୱମାନେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ଏଇ ଅନୁଷ୍ଠାନରୁ ବିଦ୍ୟାୟ ନେଇ ଯାଇଚନ୍ତି ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ମୋର ଆନ୍ତରିକ ଆଶାବାଦ ଦେଉଛି । ପରୀକ୍ଷାରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟତା ଲାଭ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନେ ନିଜର ଉନ୍ନତ ଆଦର୍ଶ ନେଇ ଦେଶର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦଳ କରନ୍ତୁ । ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ନେଇ ଦେଶର ମୂଳପିଣ୍ଡ ଗଡ଼ା - ଏ କଥା ଭୁଲିଯିବାର ନୁହେଁ ।

ତୁମେମାନେ କବିତାରେ, ବକ୍ତ୍ଵତାରେ କହିଚ ମତେ ବାଣପୂର ମାଟି ତାକୁଚି । ବାଣପୂରର ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ ଭିତରେ ରହି ମୁଁ କବିତା ଲେଖି ଚାଲିଥିବି ଜୀବନର ଅବଶିଷ୍ଟ ସମୟତକ ।

ମତେ ବାଣପୂର ମାଟି ତାକିବ କାହିଁକି ? ମୁଁ ବାଣପୂର ମାଟିରେ ଜନ୍ମ । ସେ ମାଟି ମତେ ଦେଶ ସାରା ବୁଲି ମୋ' ଚିନ୍ତାଧାରା ଚାରିଆଡ଼େ ଦେବାକୁ ପଠାଇଛି । ତେଣୁ ମତେ କିଏ ତାକୁଚି ବୋଲି କହିଲେ ମୁଁ କହିବି ତୁମେମାନେ ମତେ ତାକୁଚ । ସମ୍ପ୍ର ଜାତି ବା ଦେଶର ତାକ ମୋ କାନରେ ବାକୁଚି । ଏ ଦେଶର ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ - କବି ଭାବରେ ମୁଁ ମୋର ସାମାନ୍ୟତମ ଦାନ ଦେଇଦେଇ ଚାଲିଛି । ସେଇ ଦାନରେ କିଏ ଯେବେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵକୁ ଉଠିପାରେ ବା ପାରିବ ସେଇ ମୋର ପରମ ସମଦ ।

ଆଜି ଏତିକି କହି ତୁମେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବିଦ୍ୟାୟ ନଇଛି । ଆଉ ଚିକିଏ ମନେ ପଡ଼ିଲା, ପୁଣି କହୁଚି ଆମେ ସବୁ ଶିକ୍ଷକ, ଛୋଟ ନୁହେଁ ସମାଜ ଭିତରେ ଯିଏ କ୍ଷମତା ଓ ଧନର ଆସନରେ ବସିଛି, ସେ ନମସ୍କାର ପାଏ - ସେଇ ସମୟତକ ପାଇଁ, କିନ୍ତୁ ଆମେ ଶିକ୍ଷକ ଜାତି ସମ୍ମାନ ପାଉ ସମାଜକୁ ଚିରଦିନ ପାଇଁ । ଦରକାର ହେଲେ ସମାଜ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଗୋଟାମାରିପାରେ, କିନ୍ତୁ ଆମକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ବସାଏ ।

(୧୮ ଫେବ୍ରୁଆରୀ ୧୯୭୦ ତାରିଖରେ ପୋଲିସରା ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକ - କବିଙ୍କ ଅବସର ଗ୍ରହଣ ବିଦ୍ୟାୟ ସଭାରେ ପ୍ରଦରତ ।)

॥ ସାଠିଏ ॥

ଜଣେ ବିଚିତ୍ର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ସେହର ବିଶ୍ୱମ୍ଭର !

ଡା ୧୦।୧୦।୨୫

କର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହି ନିଷାପର ଭାବରେ ଜାମ କରିବା, ସକଳ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସହଯୋଗ, ସଦ୍ଭାବ ରଖି - ଏହା ଯେଉଁ ଅନୁଷ୍ଠାନର ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତାଙ୍କର ଏକାନ୍ତ ଉଦେଶ୍ୟ ହୁଏ, ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗୋଟିଏ କଳପରି ଚାଲେ କହିଲେ ଭୁଲ ହେବ, ଚାଲେ ଗୋଟିଏ ଆନନ୍ଦର ସ୍ଵର୍ଗପରି । ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ଆମ୍ବା ସୃଷ୍ଟି କରେ ସମାଜ ପାଇଁ ଅନନ୍ୟ ସାଧାରଣ ବୀର ସନ୍ତାନ ।

ଏଇଭଳି ଉନ୍ନତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଏ ଦେଶର ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ମାନଙ୍କରେ ମିଳିବା ସ୍ଵପ୍ନ, ଯଦି ବା ମିଳେ ତାହା ଅତି ବିରଳ କ୍ଷମତାର ଉକ୍ତଚ ପରିଚାଳନା ଓ ନଗ୍ନ ସାର୍ଥପରତାର ମୋହ - ଏ ଦୂରଚିର ବଶବର୍ଷୀ ହୋଇ ପ୍ରଧାନ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଯେତେବେଳେ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ଚଳାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି, ସେଠି ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ପାଲଚି ଉଠେ, ସଇତାନର ଲୀଳାଭୂମି ।

ଏ ଦେଶର ବହୁତ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ମୋ' ଜୀବନରେ ଦେଖୁଛି । କେତେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ବା ପ୍ରଧାନ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଦେଖୁଛି । ସେ ଏକବାରକେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଭିନ୍ନ । ମଣିଷ ଭିତରେ ଶିକ୍ଷକ ହେବା କଠିନ, ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ହେବା ଆହୁରି କଠିନ । ମୁଁ ଯାହାଙ୍କ କଥା କହିବି, ସେ ଶିକ୍ଷକ ହେବାକୁ ଭାଜନ ନୁହୁଣ୍ଟି । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ବା ହେବେ କିପରି ? ସେ ଏକବାରକେ ମଣିଷ ହେବାକୁ ଭାଜନ ନୁହୁଣ୍ଟି । ଅଥବା ହାଜରସ୍ତୁଲ ପରି ଗୋଟାଏ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷାୟତନର ସେ ପଛ ପୁରୋଧା ବା ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ।

ସେ ଯଥେଷ୍ଟ ନାଁ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ରାଜ୍ୟ ପୁରସ୍କାର ବି ପାଇଛନ୍ତି ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ । ଶୁଣିଲେ ଯେତିକି ହସ ମାଡ଼େ ସେତିକି ବିସ୍ମେତ ହେବାକୁ ପଡ଼େ । ନାଆଁ କରିବାର ବହୁତ ଉପାୟ ଅଛି । ଯଦ୍ବାରା ଶ୍ଵାସରେ, ସହଜରେ ନାଆଁ କରାଯାଇପାରିବ । କିନ୍ତୁ ଜନତାର ହୃଦୟ ସିଂହାସନରେ ପୂଜା ପାଇ ନାଁ କରିବା ସ୍ଵର୍ଗ ଯୁଗାତର ପାଇଁ - ଏ ନାଁ ଏବଂ ଶତା ଉପାୟରେ ପାଇବାର ନାଁ - ଏହା ମଧ୍ୟରେ ବହୁତ ପ୍ରତ୍ୟେବଦ ଅଛି । ଗୋଟାଏ ତାଳ ବରତ୍ତା ନିଆଁ ପରି କିଏ ଜଳି ନିର୍ଭଯିବ, ଆଉ ଗୋଟିଏ ସୂର୍ଯ୍ୟପରି ଶାଶ୍ଵତ ଦୀପିରେ ଭାସ୍ଵର ହୋଇରହିଥିବ ।

ଦିନେ ଆମେ ସବୁ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ସ୍କୁଲର ବାରଣାରେ ଠିଆ ହୋଇବୁ, ସ୍କୁଲର ଦିତୀୟ ଘଣ୍ଟା ବାଜି ଗଲାଣି, ଦିନ ଦଶଟା ହେବ, ପ୍ରାୟ ପଦର କି କୋଡ଼ିଏ ପିଲା, ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ ଡେରିରେ ଆସିଲେ, ତାଙ୍କୁ ସ୍କୁଲର ଫାଟେ ଦୁଆରେ ଆଗୁଳା ହେଲା । ପିଅନଙ୍କୁ ଆଗରୁ କୁହା ହୋଇଥିଲା ଯିଏ ଦିତୀୟ ଘଣ୍ଟା ପରେ ଆସିବ, ତାଙ୍କୁ ସ୍କୁଲକୁ ଛାଡ଼ିବୁନି । ସେ ଛାଡ଼ିଲାନି । ଦିତୀୟ ଘଣ୍ଟା ପରେ ସବୁ ପିଲେ ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କୁ ଗଲେ ।

ସେଇ ହୃଦୟହାନ ଆଉରଙ୍ଗଜେବରୁପୀ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ, ମନ୍ତ୍ରବଡ଼ ବେତଟେ ଧରି ଫାଟକ ପାଖକୁ ଗଲେ । ପିଅନ ଫାଟକ ପିଟାଇଲା । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଆଦେଶରେ ସେଇ ହତରାଗା ପିଲାମାନେ ସେଇ ଭାଷଣ ଖରାରେ ସ୍କୁଲ ସାମନା ପଡ଼ିଆରେ ଧାଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଠିଆ ହେଲେ । ମଣିଷ ତ ମଣିଷ, ଗାଇ, ଗୋରୁ ସେ ଖରାରେ ଠିଆ ହୋଇ ପାରିବେନି । କେଉଁ ଜେଲଖାନାର ବନୀମାନଙ୍କୁ ବା ଆସ୍ତିକାର କୁଠଦାସ ମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ମାଡ଼ ଦିଅୟାଏ ସେ ମାଡ଼ଠୁ ଏ ମାଡ଼ ଆହୁରି ଉପକର ।

କେହି ଶିକ୍ଷକ ପାତି ପିଟାଇ ଚିକିଏ କହିଲେ କାହିଁକି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏତେ ମାରୁଛ ବୋଲି, ତାର ଅବସ୍ଥା ଗାଆଣି ଗାଇବନି । ପିଲାଗୁଡ଼ାକ ମାଆଲୋ ବୋପାଲୋ ମରିଗଲି ବୋଲି ବୋବାଲି ଛାଡ଼ୁଥାନ୍ତି । ଗନ୍ଧପତ୍ର ଦେଖିଲେ ତା' ଆଖରୁ ଲୁହ ବେହିବ । ଶୁଣିଲା କ'ଣ ଏଇଭଳି ରଖାଯାଏ ? ଛୋଟ ପିଲା ସେମାନେ । ତାଙ୍କ ମନକୁ ଚିକିଏ ବୁଝାଇ ପାରିଥିଲେ ସେମାନେ ହୁଏତ ଠିକ୍ ବେଳେ ଆସି ପାରନେ କିମ୍ବା ଦୂରରୁ ପିଲାମାନେ ଆସୁଚନ୍ତି ଖାଇ ପିଲ, ତେରି ହୋଇ ଯାଉଛି - ସ୍କୁଲ ଦଶଟାରେ ଆରମ୍ଭ ନକରି ହୁଏତ ସାଢ଼େ ଦଶଟାରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇପାରନା ।

ଏଇ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ପୁଣି ପାରିବାର । ଏ ପୁଣି ସ୍କୁଲ ଚାଲନାରେ ଉଚ୍ଚକୋଟାର ଶାସକ ଏଇ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ । କେଉଁ ମାଆ, କେଉଁ ବାପା ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ପରି ମାଡ଼ରେ କଲେଇ ବଲେଇ ହେଉଥିବା ସେଇ ତାଙ୍କରି ବୁକ୍କ ରକ୍ତରେ ଗଢା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ରହିପାରିବ । କେଉଁ ହୃଦୟବାନ ଶିକ୍ଷାବିତ ଏଭଳି ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଶୁଣିଲା ଜ୍ଞାନଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ କରିବ । ମୁଁ ତ ମନେ କରୁଛି ମୁଁ ଶିକ୍ଷକ କବି ନହୋଇ ଯେବେ ଆଉ କ'ଣ ହୋଇଥାନ୍ତି ତାଙ୍କ ଉପରେ ମତେ ଆଗ ଏ କବିତା ନ ଲେଖୁ ଆଉ କ'ଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା ।

ସେତେବେଳେ ସେଇ ମୁହଁର୍ଗରେ ଗୋଟିଏ କବିତା ହଠାତ୍ ସର୍ବ କଳା ମତେ -

“ଏ ଯେ ଖରା ବର୍ଷୀୟାଏ

ମୁଣ୍ଡପରେ ଅଗ୍ନି ଶର

ସହିଲେ ସହି ପାରିବ ନାହିଁ
 ଆଉନା ଯେତେ ଶକ୍ତିବଳ ।
 ସୁଦୂର କେଉଁ ପଲ୍ଲିର ସେ
 ସର୍ବଶିଶୁ ଗୋଟିକି ଗୋଟି
 ଖରାରେ ତାଙ୍କୁ କରାଇ ଠିଆ
 ନିର୍ମୂରେ କିଆଁ ଯାଉଚ ପିଟି ?
 କେ' ଖାଇଥୁବ ପଖାଳ ମୁଠେ
 କେ' ରହିଥୁବ ଦୁଇା ପେଟେ
 କେ' ଆସିଥୁବ ଲାଗି ବଣ
 ପାହାଡ଼ ଘାଟୀ କେଉଁଠି କେତେ;
 କାହାର ଦେହୁ ବୋହୁଚି ଖାଲ
 ଛିଣ୍ଠା ଜାମା ଯାଇଚି ଭିଜି
 କାହାର ମୁହଁ ପଡ଼ିଚି କଳା
 ଯାଇଚି ଏଇ ରୌତ୍ରେ ସିଞ୍ଚି
 ଗରିବ କିଏ ଶାର୍ଣ୍ଣ ଦେହ
 ଅଭାଗା କେଉଁ କୁଣ୍ଠାର ଧନ
 ପୁକୁ ଦେଲେ ସେ ଉଡ଼ିଯିବ
 ଆସିବି କରି ଅଜ ଶ୍ରମ
 ଗୋଡ଼ରୁ ଧୂଳି ଯାଇନି ମରି
 ଶୋଷରେ ଜିଭ ହେଲାଣି ଥା
 ଖରାରେ ସିଏ ହୋଇଚି ଠିଆ
 ବେଚରେ ହୁଏ ତା' ପିଠି ଫଟା
 ଅସୁର ପରି ଗଞ୍ଜି ଉଠି
 ଦୁହାକୁ ଦୁହା ବାହାଅ ତମେ
 ତାଟକା କିଏ ଯାଇଚି ହୋଇ
 ରହିଚି ପଡ଼ି, କେ' ଅଚେତନେ !
 ବୋବାଳି ଛାଡ଼ି ଆତୁର ମନେ
 ଆଉଁସେ କିଏ ତା' ଦିହ ସାରା
 କାହାର ଦେହୁ ଝରୁଚି ଖାଲି

ପିଇଚି ପିଚି ରକତ ଧାରା
 ଏଇ କି ତୁମ ଶିକ୍ଷକତା
 ଏଇ କି ତୁମ ଶିକ୍ଷାଦାନ ?
 ଏଥରେ ପରା ଦିଗବିଦିଗେ
 ପୁଣିବ ତୁମ କୀର୍ତ୍ତିଗାନ ?
 ଏଇ କି ତୁମ ଆଦର୍ଶ ହେ
 ଆଜିର ଏଇ ବିଂଶ ଯୁଗେ
 ମନସ୍ତ୍ରେ ପଦିବ୍ ଯାହା
 ଦେଖାଇ ଦିଅ ଦୁନିଆ ଆଗେ
 ଅସୁର ତୁମେ ଅସୁର ଖାଲି
 ନିଷ୍ଠୁରତାର ମୂରଁ କିବା ?
 ତୁମରି ପାଦ ପଡ଼ିବ ଯହିଁ
 ରାତ୍ରି ହେବ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ଦିବା
 ବକ୍ର ତମେ ପାଷାଣ ତମେ
 ସଇତାନର ବକ୍ଷ ପରି
 ନର୍କ ଗଡ଼ିବା ତୁମରି କାମ
 ସ୍ଵର୍ଗ ତୁମାରେ ରହିବ ଢରି !

ଆମେ ଶୁଣିଥିଲୁ, ତେବେଳାନାଳର ରାଜା ଏଇଭଳି ନରରାଷସ ସାଜି, ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟର
 ଜନତା ଉପରେ ଅମାନୁଷିକ ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଥିଲେ । ଏଇ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ରାଜୁତି
 ଏକବାର ଜଣେ ଗଡ଼ିଜାତ ଅତ୍ୟାଚାରୀ ରାଜାଙ୍କ ରାଜୁତିରୁ ବଳି ପଡ଼ିଲା ।

ଏଇ ଦରିଦ୍ର ଶିକ୍ଷକ - କବିର ଏଇ ସାମାନ୍ୟତମ ଜୀବନ କାହାଣୀ ଶୁଣିଲାବେଳେ
 ହେ ମୋର ପ୍ରିୟ ପାଠକ ବନ୍ଦୁଗଣ, ହୁଏତ ବ୍ୟସ୍ତ ହବଣି ଜାଣିବାକୁ, ଗଡ଼ିଜାତ ରାଜା
 ଭଳି ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଜଣକ କିଏ ?

ଏ ହଉଚନ୍ତି ହରିହର ମହାପାତ୍ର, ବି. ଏ ବି. ଜଡ଼ି । ବୁଝୁଥା ହାଇସ୍କୁଲରୁ ଖଲିକୋଟ
 ହାଇସ୍କୁଲକୁ ବଦଳି ହୋଇ ଆସିଲେ, ୧୯୪୪ ମସିହା ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ ଶେଷ ଆଡ଼କୁ
 ବୋଧନ୍ତୁସେ ।

ଲୋକଟା ଦେଖିବାକୁ ବାଇରା । ଆଖି ଦୁଇଟା ରେଗା । ସଦେହର ଚାହାଁଣୀ
 ଆଖି ଦୁଇଟାରୁ ସବୁବେଳେ ଫୁଟି ବାହାରୁ ଥାଏ । ମୁହାଁଙ୍କାକୁ ଚାହିଁ ଦେଲେ ଜଣେ

ବିଚାରିବ ଏ ଗୋଟାଏ ତେମୁରଲଙ୍ଘ କି ଆଉରଙ୍ଗଜେବ, ମୁଁ ମୋ’ରୁ ବଳି କେହି ନାହିଁ, ମୁଁ ଯାହା କରିବିଲୁଁ କରିବି, ତାର କ୍ଷାଣ ପ୍ରତିବାଦ ବା ତା’ ଉପରେ କିଛି ଗୋଟାଏ ସୁମ୍ମ ପ୍ରତ୍ଯାବ ସିଏ ଦବ ତାକୁ ଏକବାର ମୂଳୋୟାଚନ କରିବି ଆଉରଙ୍ଗଜେବ ଯଶୋବନ୍ତ ସିଂହଙ୍କୁ କଳାଇଲି । ଏଇ ହିଂସା ଜାନୁଆରୀ ସ୍ଵଭାବର ଗୋଟାଏ ଉପର ମୂର୍ଖ ସିଏ ।

ସାପ ସୁଆଡ଼େ ଯାଉ ତାର ବିଷକ୍ତିଯା ସେ ଦେଖାଇବ ନିଷୟ । ଆସିବାର କେତେଦିନ ପରେ ମତେ ପଚାରିଲେ - ତ୍ରିପାଠୀ ବାବୁ ! ଆପଣ ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଯେଉଁ ଜଂରାଇୀ ଗଦ୍ୟ, କବିତା ପଡ଼ାଉଚନ୍ତି, ତାର ସାରାଂଶ ତାକୁ ନାହାଁଛି କାହିଁକି ?

ମୁଁ କହିଲି - ମୁଁ ତାକିବା ଅପେକ୍ଷା ସେମାନେ ନିଜେ ଲେଖିବା ଭଲ । ଅଛି ଭାବରେ ଗୁଡ଼ାଏ ସାରାଂଶ ଘୋଷାଇବା ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର କି’ ଲାଭ ? ମଣିଷ ଶୁଆ ନୁହେଁ, ସେ ବିକାଶଶୀଳ ପ୍ରାଣୀ । ସୃଷ୍ଟି କରିବାର କ୍ଷମତା ମଣିଷର ଅଛି । ସେ ଯେପରି ନିଜେ ଦି’ ପଦ ଜଂରାଇ ଶୁଦ୍ଧ ଭାବରେ କହି ପାରିବ, ସେଇ ମୌଳିକ ଶକ୍ତି ଛାତ୍ର ପ୍ରାଣରେ ଫୁଟାଇବା ସିନା ଭଲ । ଏପରି ପ୍ରଶାଳାକୁ ମୁଁ ଆଦୌ ଭଲ ପାଏ ନାହିଁ ।

ମୋର ଏ ସମସ୍ତ କଥା ତାଙ୍କର ଏ କାନରେ ପଣି ଆର କାନରେ ବାହାରିଗଲା । ଜଣେ ଶିକ୍ଷକର ଶିକ୍ଷା ସଂପର୍କରେ ଗୋଟାଏ ଭଲ ପ୍ରତ୍ୟାବ କିମ୍ବା ଗୋଟାଏ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅନୁଭୂତି - ଏ ସବୁକୁ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ସମ୍ମାନ ନଦେଇ ଯେବେ ଭିନ୍ନ ଆଖରେ ଦେଖେ ଦେବେ ସେଠି ପରମ୍ପର ଭିତରେ ସେ ସୃଷ୍ଟି କରେ ଗୋଟାଏ ଦୟ, କେବଳ ନିଜର ମତକୁ ବଜାୟ ରଖିବା ପାଇଁ ।

ଆଉ ଥରେ ସେ ଗୋଟିଏ ନୋଟିସ୍, ଜାରି କଲେ ସେ ପାଠ ଯୋଜନା ସବୁ ଶିକ୍ଷକମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଦେଖାଇବେ । ମୁଁ ଜଂରାଇୀରେ ପାଠ ଯୋଜନା ଦେଲାବେଳେ କେଉଁ ବିଷୟ କେତେ ମୁଷ୍ଟାରୁ କେତେ ମୁଷ୍ଟା ଦିଆଯିବ ଲେଖିଲି । କିନ୍ତୁ ଜାତିହାସ ପାଠ ଯୋଜନାରେ କେବଳ କେଉଁ ମାସରେ କି’ କି’ ବିଷୟ ପଡ଼ାଯିବ ଲେଖିଲି । ମୁଷ୍ଟାକ ଦେଲିନି ।

ମତେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ କୈପିଏତ୍ ମାରିଲେ ମୁଁ ଜାତିହାସ ପାଠ ଯୋଜନାରେ ମୁଷ୍ଟା ସଂଖ୍ୟା କାହିଁକି ଦେଇନି ।

ମୁଁ କହିଲି - ଜାତିହାସ ପାଠ ଯୋଜନାରେ କେବଳ ବିଷୟ ରହିବ, ମୁଷ୍ଟା ସଂଖ୍ୟା ରହିବ ନାହିଁ ।

ସେ କହିଲେ - ମୁଁ ଯାହା କହୁଛି, ତାହା ଆପଣ ଅଳବତ୍ ମାନିବେ । ନଚେତ୍ ବୋର୍ଡକୁ ଲେଖୁବି ।

ମୁଁ କହିଲି - ମୋର ବି କଳମ ଅଛି । ଆପଣଙ୍କ କଳମ ଅପେକ୍ଷା ମୋ' କଳମ କମ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ନୁହେଁ । ଆପଣଙ୍କ କଳମ ଜଣେ କ୍ଷମତାପନ୍ତ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକର । କିନ୍ତୁ ମୋ' କଳମ ଜଣେ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ କବିର, ଲେଖକର ଓ ଶିକ୍ଷାବିଦର ଯିଏ ଶିକ୍ଷା ସଂପର୍କରେ ବହୁ ନୃଆ କଥା ଉଭାବନ କରିପାରେ । ଏ ଲୋକ ଦୁନିଆରେ କାହାକୁ ଢରିବାର ପ୍ରାଣୀ ନୁହେଁ । ଠିକ୍ କଥାଟା କହିବାକୁ, କରିବାକୁ ଯିଏ ତରେ, ଆପଣର କ୍ଷତି ବା ଅନ୍ତିଷ୍ଠ କାଳେ ହେବ ବୋଲି, ସେ ମଣିଷର ପ୍ରଗର ବହୁ ତଳେ ।

ଖରାଦିନ ଯୋଗୁଁ ସ୍କୁଲ ସକାଳୁଆ ହଉଛି, ଏପ୍ରିଲ ମାସ ସାତ ତାରିଖ । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରତି ଶ୍ରେଣୀ ବୁଲିଗଲେ, ଦେଖୁଲେ ପ୍ରତି ଶ୍ରେଣୀରେ ପାଞ୍ଚ ସାତ ଜଣ ଲେଖାଏଁ ପିଲା ଅନୁପସ୍ଥିତ ଅଛନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ଦୁଇଥର ପିଲାମାନଙ୍କର ହାଜିରା ନିଆଯାଏ ।

ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ସେବିନ ଗୋଟିଏ ନୋଟିସ୍ ଜାରି କଲେ, ଯେଉଁ ଛାତ୍ରମାନେ ସକାଳେ ଆସି ଉପରବେଳା ଆସୁ ନାହାନ୍ତି, ଶ୍ରେଣୀ ଶିକ୍ଷକମାନେ ସମ୍ମୁଦ୍ରାୟ ଦିନଟା ସେମାନଙ୍କର ଅନୁପସ୍ଥିତ ବୋଲି ଲେଖିବେ । ମୁଁ ଓ ଆଉ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ବୃଦ୍ଧାବନ ପାତ୍ର ଯା'ର ପ୍ରତିବାଦ କଲୁ । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଗର୍ଜନ କରି ଏକ ବୈଠକ ଉକାଇଲେ । ସବୁ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଏହା ଠିକ୍ କି ଭୁଲ ପଚାରିଲେ । ସମସ୍ତେ ନୀରବ ରହିଲେ କାଠର ପିତୁଳା ପରି । ମୁଁ ବୃଦ୍ଧାବନ ପାତ୍ର ଓ ଆଉ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଶଶାଘ୍ରଷଣ ପାଣିଗ୍ରାହା ଏକଥାକୁ ସମର୍ଥନ କଲୁ ନାହିଁ । ସେଇ ଦିନ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଜିଲା ବୋର୍ଡ ସେଶିଆଲ୍ ଅଫିସରଙ୍କ ପାଖକୁ ଲେଖାଗଲା । ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟତ୍ର ବଦଳି ପାଇଁ ।

ପଣ୍ଡିତ ଗୌରାଶଙ୍କର ଆଚାର୍ୟ, ବୃଦ୍ଧାବନ ପାତ୍ର ଓ ସୁଦର୍ଶନ ପଞ୍ଜନ୍ମାୟକ ସ୍କୁଲରେ ସାଂସ୍କୃତିକ ବାତାବରଣ ଖେଳାଇ ଦେବାରେ ବେଶ ଆଗଭର ହେଉଥାନ୍ତି । ପ୍ରତି ଶନିବାର ଆଲୋଚନା ସଭା ବଢ଼ ଆଡ଼ମର ସହକାରେ ହେଉଥାଏ । 'ନିର୍ମଳର' ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାଟିଏ ସ୍କୁଲରୁ ପ୍ରକାଶ ପାଇବାର ଆୟୋଜନ ହେଲା । ମୁଁ ଯା'ର ନାମକରଣ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିଲି । ସ୍କୁଲରେ ଗୋଟାଏ ପାଠାଗାର ସ୍ଥାପନ କରାହେଲା ।

ଶ୍ରୀ ବୃଦ୍ଧାବନ ପାତ୍ର ବି. ଏ ପାସ କରି ଗୋଟିଏ ସରକାରୀ ଚାକିରୀ କରିଥିଲେ । ତାକୁ ଥରେ ଜଣେ ଲୋକ ଗୋଟିଏ ରୂପା ଚକା ଲାଞ୍ଚ ଦେବାରୁ ସେ ଚକାଟାକୁ ଫୋପାଢ଼ି ଦେଲେ । ଏହା ସିମେଣ୍ଟ ଚଟାଣରେ ପଡ଼ିବାରୁ ଶବ୍ଦ ହେଲା ଓ ଅଫିସର

ସମସ୍ତ କର୍ମଚାରୀ ଜାଣିଲେ । ଅପିସ ସୁପରିଷେଷେଷକୋଟାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଛୋଟ ବଡ଼ କର୍ମଚାରୀ ସମସ୍ତେ ବୁଝାଇଲେ ଯେ ଆପଣ ନୂଆ ଲୋକ । ଏଠି ଏପରି ଲାଞ୍ଚ ନିଆଯାଏ । ଦି' ପଇସା ବାହାରୁ ନପାଇଲେ ଚଳିବା କିମିତି ? ଚଙ୍ଗାଟା ଏପରି ଫୋପାଡ଼ିବା ଦ୍ୱାରା ଆମ ମାନମହତ ତଳେ ପଡ଼ିଯବ ।

ବୃଦ୍ଧାବନ ବାବୁ କହିଲେ - ତୁମମାନଙ୍କର ମାନ ମହତ କେଉଁଠି ଅଛି ଯେ ତଳେ ପଡ଼ିଯିବ ?

ସେ ଦିନରୁ ବୃଦ୍ଧାବନ ବାବୁ ସେ ଚାକିରା ଛାଡ଼ି ଶିକ୍ଷକ ତାଳିମ୍ ପାଇ ପ୍ରଥମେ ଆସିଥିଲେ ଏଇ ଖଲିକୋଟ ସୁଲକୁ । ସେ ଟିରେସନ୍ କରନ୍ତିନି । ବଡ଼ ସରଳ ଓ ଭାବ ପ୍ରବଣ । ଅର୍ଥ ଲାଲିସାରୁ ବହୁ ଦୂରରେ ସିଏ ।

ପଣ୍ଡିତ ଗୌରୀଶଙ୍କର ଆଚାର୍ୟ ସୁଲର ସଂସ୍କର ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷକ । ଓଡ଼ିଆ, ଇଂରାଜୀ, ସଂସ୍କର ଓ ବଙ୍ଗ ସାହିତ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଅଗାଧ୍ୟ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ । ବେଦ ଉପନିଷଦ, ନୈଷଧ, ରଘୁବଂଶ ଆଧୁନିକ ଓ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ସଂପର୍କରେ ତାଙ୍କର ଖୁବ୍ ଦଖଲ ଥିଲା । ଧନ ଓ ଜ୍ଞାନ ଏ ଦୁଇଟିରୁ ଜ୍ଞାନ ତାଙ୍କର ପ୍ରଭୁ । ଧନ ତାଙ୍କର ଭୂତ୍ୟ । ସୁଦର୍ଶନ ପଢ଼ନାୟକ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ଶିକ୍ଷକ, ଗାନ୍ଧୀ ବିନୋବାଙ୍କର ଆଦର୍ଶରେ ସେ ଗଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଶୌଜନ୍ୟ, କର୍ମତ୍ୱରତା, ନିର୍ମଳ ଶିକ୍ଷକତା ଓ ସବୁବେଳେ ଗୋଟାଏ କିଛି ଭଲ କଥା ଶିଖିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଏ ସବୁଗୁଡ଼ିକ ଦାରା ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଦରଣାୟ ହୋଇଥାଏ । ସେ ବଡ଼ ବନ୍ଧୁରାବାପନ୍ତି ମଧ୍ୟ ।

ମୁଁ ଗୌରୀଶଙ୍କର ବାବୁ, ବୃଦ୍ଧାବନ ବାବୁ ଓ ସୁଦର୍ଶନ ବାବୁ ଅବସର ସମୟରେ ଦେଶର ସାହିତ୍ୟ, ରାଜନୀତି, ଧର୍ମନୀତି ଜ୍ଞାନାବି ବହୁ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରୁ । ପରସର ମଧ୍ୟରେ କି ଆନନ୍ଦ, ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ! ଉନ୍ନତ ଚିନ୍ତା, ମାର୍ଜିତ ରୁଚି, ମାନବିକ ସ୍ଵେଚ୍ଛା, ମମତାର ଯେଉଁ ଆବେଦନୀୟ ପ୍ରତି ଧୂଳିକଣା ଭିତରେ ରହିଛି, ସେଠି ଜୀବନର ପ୍ରତିଟି ମୁହଁର୍ର କି ଆନନ୍ଦରେ ବିତିଯାଏ । ଦୁଃଖ, ଦୁଃଖ ବୋଲି ଜଣା ପଡ଼େନି । ସେଇଭଳି ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଭୂର୍ଜୀ ଯେବେ ହଠାତ୍ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ ଗୋଟାଏ ଝଡ଼ର ସଂଘାତରେ, ଜୀବନ ସେତେବେଳେ କି' ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ଦୂର୍ବଳ ବୋଧ ନ ହେବ ।

ଆମମାନଙ୍କ ଉପରେ ଶ୍ରେଣୀ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ହରିହର ମହାପାତ୍ରଙ୍କର । ସେ ସନ୍ଦେହ କଲେ ଏଇ କେତେ ଜଣ ମେଳ ବାନ୍ଧି ମୋର କିଛି ଅନିଷ୍ଟ କରି ପାରନ୍ତି, ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ କିପରି ଉପାୟରେ ବାହାରକୁ ଚଢ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଆମେ ଠିକ୍ ସମୟରେ ସୁଲକୁ ଆସୁଥିଲେ ବି ହାଜିରା ଖାତାରେ ଆମ ନାଁରେ ମିଛରେ ନାଲି ଛକି ପକାଗଲା । ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀ ପିଲାଙ୍କୁ ଧମକାଇ ତାଙ୍କଠାରୁ

ପଦର ଟଙ୍କା ଲେଖାଏଁ ନେଇ ଉଚ୍ଚରାଜାରେ ଚିଉସନ୍ କରିବାକୁ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଜବରଦସ୍ତି କଲେ । ଆମେମାନେ ଭଲ ଶିକ୍ଷକ ନୋହଁ ବୋଲି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଆମ ପରୋକ୍ଷରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆ ହେଲା । ଜଣେ ଦୁଇଜଣ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ହାତ କରିବା ଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକଙ୍କର ସ୍ଵର ପ୍ରୋତ୍ର ପାଠ କରି ଦାଣ୍ଡ ହାତରେ ଯଶୋଗାନ କଲେ । ଏହା ଫଳରେ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର କଳହର ସୂତ୍ରପାତ ହେଲା । ଛାତ୍ରମାନେ ଆମମାନଙ୍କୁ ଭିନ୍ନ ଆଖ୍ତାରେ ଦେଖିଲେ ।

ସେତେବେଳେ ଖଲ୍ଲିକୋଟରରେ ବସାଇଗଲା ଏକାନ୍ତ ଥାବ ଥିଲା । ଫଳରେ ମୁଁ ଚାରିବର୍ଷ କାଳ ସ୍କୁଲ ରିତରେ ରହିଥିଲି । ହଠାତ୍ ମୋ' ଅଜଣାରେ ସ୍କୁଲ ଜଗୁଆଳି ହାତରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ମୋର ଲୁଗାପଟା, ଶେଯ, ତକିଆ, ଟ୍ରୁକ୍ ସବୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ନେଇ ଯିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ ।

‘ମୁସାହାଡ଼ି’ ଗୋଟାଏ ସାଧାରଣ ମାଳୀ ସ୍କୁଲ ବରିଚାର । ବରିଚାର ଫୁଲ ଫଳ ହସୁଆଏ ତାରି ଯନ୍ମରେ । ତାକୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବାହାର କରି ଦିଆଗଲା । ଏଣେ ଅପିସ ଚଉକିରେ ବସି ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଦିଗ୍ବିଜ୍ୟୀ ହସ ହସୁଆଆନ୍ତି । ସେ ହସ କି ହସ ! ଜଣେ ଦରିଦ୍ର ଅସହାୟତାକୁ ହତ୍ୟା କରି କଳମ ମୁନରେ ଜଣେ ଯେବେ ହସିପାରେ, ସେ ହସରେ ପୃଥବୀରେ ବିଷ ସୃଷ୍ଟି ହବା ଛଡ଼ା ଆଉ କ’ଣ ହୋଇପାରେ ? ମଣିଷ ତାର ଅମୃତଚ ହସ ଟିକନ ହଜାଇ ଦେଇପାରେ ଏଇ ସାମାନ୍ୟତମ କ୍ଷମତାରେ ଅଛି ହୋଇ ।

ବଜଭତ୍ର ରଥ ନାମକ ବାଲୁକେଶ୍ଵରପୁର ଶାସନର ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ, ସେ ସ୍କୁଲରେ ଗତ ଚାକିଶି ବର୍ଷ ଧରି ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥିଲେ । ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ, ଜ୍ଞାନ ଗାରିମାରେ, ସୌଜନ୍ୟରେ ସେ ତାଙ୍କ ପରି । ଆଉ ବର୍ଷେ ଖଣ୍ଡ ଗଲେ ସେ କାମରୁ ଅବସର ନେବେ । ବୁଢ଼ା ଲୋକ ତ, ଦି' ମାଇଲ୍ ରାତ୍ରା ଖରାରେ ଚାଲି ଆସୁ ଆସୁ କେବେ କିମିତି ତେରି ହୋଇଯାଏ ।

ଏଇଭଳି ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ହରିହର ମହାପାତ୍ର ଛାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି ନିଜର ବିଷ ଦାତରେ କ୍ଷତ ବିକ୍ଷତ କରିବାରେ । ଏଇ ସାମାନ୍ୟ କଥା ପାଇଁ ଜିଲ୍ଲା ବୋର୍ଡକୁ ଲେଖି ତାକୁ କେଇସତ୍ତ୍ଵ ମଗାଇଛନ୍ତି ।

ଗ୍ରୀଷ୍ମହୂତୀ ପରେ ପରେ ମୋର ବଦଳି ଆଦେଶ ହେଲା ଗୁରାଣି ଯିବା ପାଇଁ । ପରେ ପରେ ବୃଦ୍ଧାବନ ପାତ୍ରଙ୍କୁ ଘୋରଢା ବଦଳି ହେଲା । ଶଶୀରୂପଣ ପାଣିଗ୍ରାହଣ ଗଲେ ବୁଝାନ୍ତା ହାଇସ୍କୁଲଙ୍କୁ । ବାକି ରହିଲେ ପରିତେ ଗୌରାଶକର । ମୁଁ ଗୁରାଣି ଗଲି ଏବଂ ପ୍ରାୟ ବର୍ଷକ ପରେ ଆସିକା ସ୍କୁଲଙ୍କୁ ଆସିଲି । ମୁଁ ଆସିକାରେ ଥିବା

ସମୟରେ 'ରୂପାୟନ' କବିତା ବହି ଛାପିଥିଲି । ପଣ୍ଡିତ ଶୌରାଶଙ୍କରଙ୍କୁ ବହିଟି ଉଷ୍ଣଗ୍ରେ କରିଥିଲି । ସେ ବହିଟି ପଡ଼ିଲା ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଆଖ୍ରମ । ଉତ୍ତରଣ ତମ ପରି ସେ ଫେପଟି ଆସିଲେ ପଣ୍ଡିତ ଶୌରାଶଙ୍କରଙ୍କ ଉପରକୁ । କାରଣ ସେ ବହିର 'ମୂଷାହାଡ଼ି' କବିତାରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି କେତେକ ଆକ୍ଷେପ ମୂଳକ ପଂଚି ଥିଲା । ଶୌରାଶଙ୍କର ଧାର ବିନିମ୍ୟ ଭାବରେ କହିଲେ - ମୋ' ଉପରେ ଆପଣ ଗର୍ଜିପର୍ବତ ହବାର କିଛି ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । କବି ଯେବେ ଆପଣଙ୍କର ବିରୁଦ୍ଧରେ କ'ଣ ଲେଖୁଥିବେ ତାଙ୍କୁ ଆପଣ ପଚାରି ପାରନ୍ତି । ବହିଟା ସେ ମତେ ଉଷ୍ଣଗ୍ରେ କରିବାରେ ମୋର ଦୋଷ କ'ଣ ହେଲା ?

ପଣ୍ଡିତ ଶୌରାଶଙ୍କର ଛାତ୍ରବାସର ଅଧିକ ଥିଲେ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ତାଙ୍କୁ ଅଧିକ ପଦରୁ ବାହାର କରା ହେଲା । ଏ ଘଟଣାରେ ଶୌରାଶଙ୍କର ମର୍ମାନ୍ତିକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ପାଇଲେ । ସହକର୍ମୀ ଶିକ୍ଷକ ବଶୁମାନେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଆଳାପ କରିବାକୁ ଉଠିଲେ । ହୃଦୟର ଦୁଃଖ କହିବାକୁ ତାଙ୍କର ଆପଣାର ପରି କେହି ଜଣେ ଦିଶିଲେନି । ଖଲ୍ଲିକୋଟର ଆକାଶ, ପବନ, ବନପର୍ବତ, ରାସ୍ତାଘାଟ, ବଜାର ଦୋକାନ, ପ୍ରତି ଧୂଳିକଣା ଏ ସବୁ ଉଠିରେ ଆବାଳ୍ୟରୁ ବଢ଼ି ଯା'ର ପାଇଁ ଜୀବନର ପ୍ରତି ବିଦ୍ୟୁ ଘର୍ମ୍ୟ ଦେଇ ଆଜି ଏ ସକଳରୁ ଗୋଟିଏ ପରିଚ୍ୟକ ଅବହେଲିତ, ଅନାଦୃତ ପ୍ରାଣୀ ପରି ବଞ୍ଚି ରହିଲେ । ଜୀବନ ଥାଇ ଜୀବନ ନଥିଲା ପରି ତାଙ୍କୁ ଲାଗିଲା । ରାତିରେ ନିଦ ହେଲାନି କି ଦିନରେ ଶାନ୍ତି ମିଳିଲାନି । ଗୋଟାଏ ରାକ୍ଷସର ନିର୍ମମ ଅତ୍ୟାଚାରରେ ମଣିଷ କି ନର୍କର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରିପାରେ !

ତାଙ୍କ ଭଲି ଶିକ୍ଷକ ଏ ମାଟିରେ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ । କେତେ ଦିନର, କେତେ ସୁଗର, କେତେ ଜନ୍ମର ସାଧନା ତାଙ୍କର । ସେ ସାଧନାକୁ ଚିହ୍ନିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ସାଧନର ଆସନରେ ଯିଏ ବସିନି, ସେ ସାଧନାକୁ ଚିହ୍ନି ପାରିବ ନାହିଁ । ହେ ବିଜ୍ଞ ଶିକ୍ଷକ, ଦୁମେ କେତେ ସୁଗ ପରେ ମଣିଷଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିବ ?

ଶୌରାଶଙ୍କର ବଢ଼ି ଦୁଃଖରେ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ତର୍ଦେଶୀୟ ପଡ଼ରେ କେବଳ ଦୁଇଟି ଧାତି ମୋ' ପାଖକୁ ଲେଖିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ମୁଁ ଆସିକାରେ ଥାଏ । ସେ ଲେଖୁଥିଲେ :

ଶ୍ରୀ ଜୟଦୁର୍ଗାୟ ନମଃ

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା ୧୪ । ୪ । ୫୯

ଆଶୀର୍ବାଦାତମ

ପ୍ରିୟ ତ୍ରିପାଠୀ ବାବୁ !

ମୋର ଅଞ୍ଚାତରେ ଆପଣଙ୍କ 'ରୂପାୟନ' ବହିଟି ମୋ' ନାମରେ ଉଷ୍ଣଗ୍ରେ କରି ଆପଣ ଭଲ କରି ନାହାନ୍ତି । ଏହା କରିବା ଦ୍ୱାରା ବିନା କାରଣରେ ସନ୍ଦେହ, ଅଶାନ୍ତି

ଓ ଦୁଃଖ ଦେଖା ଦେଇଛି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ଆପଣଙ୍କୁ ଜଣାଇବା ବ୍ୟତୀତ ଉପାୟାତର ନାହିଁ !

। ଇତି ।

ଆପଣଙ୍କର

ଗୌରୀଶକ୍ର ଆଚାର୍ୟ

।। ଏକଷୀ ।।

ପୂଜ୍ୟ ସ୍ଥରଣେ

ସ୍ମେର ବିଶ୍ୱମର

ଖଲ୍ଲିକୋଟ

ତା-୨୦-୮-୨୯

ମୋର ପ୍ରଥମ ଲେଖା ‘ସହକାର’ରେ ଛପା ହେଲା । ମୁଁ ତଦାରା ବିଶେଷ ଉପାହିତ ହୋଇଥିଲି । ବାଳକୃଷ୍ଣ କର ମୋର ପ୍ରଥମ ଉପାହଦାତା । ତାଙ୍କର ‘ପୂଲ ଚାଇୁଡ଼ି’ ଗନ୍ଧ ବହି ପିଲାଦିନେ ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ପଡ଼ି ମୁଁ ଆହୁହରା ହୋଇଥିଲି । ତାଙ୍କର ‘ତହୁଗୁପ୍ତ’ ନାଟକ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଡ଼ିବା ବେଳେ ଆମ ସ୍କୁଲରେ ଅଭିନ୍ୟା କରାଯାଇଥିଲା । ମୋର ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଶନ୍ତା, ସମ୍ମାନ ଭକ୍ତି ରହିଥିଲା ଏଇ କେତେ ଖଣ୍ଡି ବହି ତାଙ୍କର ପଡ଼ି । ଯେତେ କବିତା ମୁଁ ପଠାଇଥିଲି ସବୁ ଯେ ବାଳକୃଷ୍ଣ ବାବୁ ‘ସହକାର’ରେ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ ତା’ ନୁହଁ ।

୧୯୨୯ ମସିହାର କଥା । ମୁଁ ଓଳସିଂହ ହାଇସ୍କୁଲରେ ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ର । ‘ତରୁଣ ପ୍ରତିଜ୍ଞା’ ବୋଲି ମୋର ଗୋଟିଏ ଦେଶପ୍ରୀତିମୂଳକ କବିତା ବାଲକୃଷ୍ଣ ବାବୁ ‘ସହକାର’ରେ ଛାପିଥାନ୍ତି । ଆମ ସ୍କୁଲର ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ହାତରେ ଖବର ଦେଇଥାନ୍ତି । କୃଷ୍ଣ କବି, କବିତା ଲେଖିବାରେ ତାଙ୍କର ମୌଳିକତା ଅଛି । କବିତାଟି ହେଲା-

“ଆର୍ୟ ଜାତିର ସନ୍ତାନ ମୁଁ ରେ
କାର୍ୟ କରିବି ସୂର୍ଯ୍ୟ ପରି
ବୀର୍ୟ ବିଭବ ଦେଖାଇବି ମୋର
ମୃଦ୍ୟ ବୋଇତେ ସୁନ୍ଦ କରି ।”

ମୋର ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ମଧ୍ୟ ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ପ୍ରାୟ କେତେ ମାସ ଧରି ମୋ’ କବିତା ‘ସହକାର’ରେ ବାହାରିଲାନି କାହିଁକି କେଜାଣି, ନିରାଶ ଲାଗିଲା ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଗୋଟିଏ ଦାର୍ଘ ଚିଠି ଲେଖିଲି କବିତା ଆକାରରେ । ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ବାବୁଙ୍କ ଠାରୁ ଉରର ପାଇଲି କୃଷ୍ଣ ! ତୁମ କବିତାର ଚିଠି ପାଇଲି । ତୁମେ ତ ଚିଠି କବିତାରେ ଲେଖୁଛୁ, ତୁମେ ତ କବି । ଯିଏ ଯାହା ସିଏ ତା'କରି ଚାଲିବ, ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ସେ କ'ଣ ଅପେକ୍ଷା ଜଣିବ ?

୧ ୯୩୧ ମସିହାରେ ମାତ୍ରିକ୍ୟଲେସନ୍ ପାସ କରି କଟକ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲକୁ ଗଲି ଟ୍ରେନିଂ ପଡ଼ିବାକୁ ।

ତାପରେ ଦେଖାହୁଏ ବାଳକୃଷ୍ଣ ବାବୁଙ୍କ ସହିତ ‘ସହକାର’ ଅପିସରେ । ସେତେବେଳେ ସାରସତ ପ୍ରେସ କରି ବାଳକୃଷ୍ଣ ବାବୁ ରହିଥାନ୍ତି । ପୁରୁଣା ସମାଜ ଅପିସ ସାମନା ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଗଲି ଭିତରେ । ଗୋଟିଏ କବିତା ମୋ’ ପକେଇ ଭିତରୁ ବାହାର କରି ବାଳକୃଷ୍ଣ ବାବୁଙ୍କ ଦେଲି ‘ସହକାର’ରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ । ସେ ଗୋଟିଏ ମଠ ପଞ୍ଚାବୀ ପିନ୍ଧି ଧାର ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ଚଉକି ଉପରେ ବସିଥାନ୍ତି । ମୁହଁରେ ହସ ଅପେକ୍ଷା ଗରୀର ଚିତ୍ରାର ଛାଯା । ବେଶୀ କଥାବାର୍ତ୍ତ କରୁଥିବାର ଦେଖିଲିନି । କିନ୍ତୁ କର୍ମତ୍ୱରତାର ଚିହ୍ନ ତାଙ୍କ ଚାହାଣୀରୁ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥାଏ । ଉଗବାନ ପତି ତାଙ୍କ ସମ୍ମାନରେ ବସି କଥଣ ଲେଖୁଥାନ୍ତି । ମତେ ପ୍ରଥମ ଥର ଦେଖି ପଚାରିଲେ ତୁମେ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରୁପାଠୀ ? କେବେ କଟକ ଆସିଲ ? ତୁମ କବିତା ତ ‘ସହକାର’ରେ ବାହାରୁଛି । ଲେଖାଟିଏ ଆଣିଛ ?

ଏ ସବୁ କହିଲା ବେଳେ ତାଙ୍କ ୩୦ରେ ଟିକିଏ ହସର ରେଖା କ୍ଷୀଣ ଭାବରେ ଫୁଟି ଉଠିବାର ଦେଖିଲି ।

ପ୍ରତି ମାସରେ ସେତେବେଳେ ‘ସହକାର’ ପ୍ରକାଶ ପାଇବାର ସମୟ ପାଖେଇ ଆସେ, ମୁଁ ଯାଏ, ମୋ’ ଲେଖା ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି କି ନାହିଁ ବୁଝିବାକୁ । ଗଲାବେଳେ ଆଉ ଗୋଟିଏ କବିତା ହାତରେ ନେଇ ଯାଇଥାଏ । ବାଳକୃଷ୍ଣ ବାବୁ କହନ୍ତି- କୃଷ୍ଣ, ତମର ଲେଖାଟି ଏଥର ପ୍ରକାଶ ପାଇପାରି ନାହିଁ । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଲେଖା ଦିଅ । ଆର ଥରକୁ ସେ ଲେଖାଟି ଛାପିଦେବା । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତିଥର ଏଇପରି ଶୁଣିବାକୁ ପାଏ । ମଞ୍ଚରେ କେବେ କିମିତି ଗୋଟିଏ କବିତା ବାହାରି ପଡ଼େ ।

ଥରେ ମୁଁ ଯାଇଛି ‘ସହକାର’ ଅପିସକୁ । ଦିନେ ଦେଖିଲି, ବାଳକୃଷ୍ଣ ବାବୁ ବସିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ ସାହୁ ବସିଛନ୍ତି ମଧ୍ୟ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ ବାବୁ କହିଲେ-କୃଷ୍ଣ ! ଆସ, ଆସ କହି ମୋ’ ହାତଟିକି ଧରି ପକାଇଲେ ଆଉ

ପଚାରିଲେ- ତୁମର କବିତା ଏ ମାସ ସହକାରରେ ବାହାରିଛି କି ? ମୁଁ କହିଲି ନାହାଁ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ ବାବୁ ମୋ ପଠିରେ ହାତ ମାରି କହିଲେ-ଏଥପାଇଁ ଦୁଃଖ କରୁଛ ? ମୁଁ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ହୋଇ କହିଲି-ମୋ' କବିତା ବାଳକୃଷ୍ଣ ବାବୁ ଛାପୁ ନାହାଁଛି । କେବେ କମିତି କାଁ ରାଁ ଗୋଟିଏ କି ଯୋଡ଼ିଏ ଛାପି ଦେଉଛନ୍ତି ।

ମୋର ଏଇ ଅଭିମାନ ଭରା କଥା ପଦକ ଦେଖିଲି ବାଳକୃଷ୍ଣ ବାବୁଙ୍କୁ ସର୍ବ କରିଛି । ସେ ହଠାତ୍ ମୋର ଗୋଟିଏ କବିତା ପାଇଲି ଭିତରୁ ଆଣି ଭଗବାନଙ୍କୁ ଦେଲେ ଏବଂ କବିତାଟି ନିଅ କମୋଳ କରିବାକୁ ଦିଅ । ଶିଶୁଟିଏ ତାର ଉପସିତ ଜିନିଷଟି ପାଇଲେ ଯିମିତି ଆନନ୍ଦରେ ନାଚି ଉଠେ, ମୋ' ମନ ସିମିତି ଆନନ୍ଦ ଗୌରବରେ କୁଣ୍ଠେ ମୋଟ ହୋଇଗଲା ।

ମୁଁ ୧୯୬୩ ମସିହାରେ କରକ ଛାଡ଼ି ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ହାଇସ୍କୁଲ ଓ ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା କରିବାକୁ ବୁଲିଲି । କିନ୍ତୁ 'ସହକାର'କୁ କେବେ କମିତି ଗୋଟିଏ କବିତା ପଠାଇ ଦେଉଥାଏ । ଯେଉଁ କବିତାଟି ଭଲ ହୁଏ, ବାଳକୃଷ୍ଣ ବାବୁ ପ୍ରକାଶ କରି ଦେଉଥାନ୍ତି । ମଞ୍ଚରେ କେତେବେଳକୁ ବାଳକୃଷ୍ଣ ବାବୁଙ୍କର 'ମାତୃଭୂମି' ପଢ଼ିକା ପ୍ରକାଶ ପାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । ମୋ କବିତା ଲେଖାର ପରିପକ୍ଷତା ଆସି ଗଲାଣି । ସେଇ ଭଗବାନ ବାବୁ ବି 'ସହକାର' ଭାବରେ ଥାଆନ୍ତି । ମୋ କର୍ମ ଜୀବନର ଅନ୍ୟତମ ଉତ୍ସାହଦାତା ଭଗବାନ ପତି । କମିତି ଛନ୍ଦ ଦେଇ କବିତା ଲେଖିବାକୁ ହେବ, ସେ ଅନେକ ସମୟରେ ମତେ କହିଛନ୍ତି ।

ଠିକ୍ ୧୯୪୭ କିମ୍ବା ୧୯୪୮ ବେଳକୁ ଦିନେ 'ମାତୃଭୂମି' ପ୍ରେସକୁ ଯାଇଛି ମୁଁ । ରାଧାମୋହନ ବାବୁ ବି ମୋ' ପାଖରେ ଅଛନ୍ତି । ଦେଖାହେଲା ବାଳକୃଷ୍ଣ ବାବୁଙ୍କ ସହିତ । ବାଳକୃଷ୍ଣ ବାବୁ ମତେ କହିଲେ-କୃଷ୍ଣ, ତୁମ କବିତା ଏବେ ବେଶ ସୁନ୍ଦର ହୋଇ ଆସିଲାଣି ।

ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ଗୋଟିଏ ପୁଲକର ଆଭା ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି ।

ତାପରେ ଆଉ ବାଳକୃଷ୍ଣ ବାବୁଙ୍କ ସହିତ ମୋର ଦେଖାସାକ୍ଷାତ ହୋଇଛି କି ନାହାଁ ମନେ ପଡ଼ୁନି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଶେଷ ଜୀବନ ଆଡ଼କୁ ମତେ ଓ ମୋ' କବିତାର

ଉତ୍ତରଗୋତ୍ରର ଉନ୍ନତି ଦେଖି ସେ ଯେ ଖୁସି ହୋଇଚାନ୍ତି, ତାହା ହିଁ ମୋ କବି ଜୀବନର ପରମ ସମ୍ବଳ ।

ବାଲକୃଷ୍ଣ ବାବୁ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ ବାବୁ ପ୍ରଭୃତି ମୋର ପ୍ରଥମ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ଆଜିକି ଚାଲିଶି ବର୍ଷ ତଳେ ସହକାରରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ମୋ' କବି ଜୀବନର ବିକାଶ ପାଇଁ ଧାନ ନ ଦେଇଥିଲେ ମୁଁ ହୁଏତ ସାରସ୍ଵତ ସାଧନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେତେଦୂର ଆସି ପାରିବି, ଆସିପାରିଥାନ୍ତି କି ନା ସମେହ । କୃଷ୍ଣକ ତାର କ୍ଷେତ୍ର ପାଚିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯିମିତି କ୍ଷେତ୍ର ଉପରେ ଆଶା ରଖୁଥାଏ, ଏଇ ବରେଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସେଇପରି ଭାବରେ ସାହାୟ୍ୟ , ସହାନୁଭୂତି, ଉତ୍ସାହ, ଉନ୍ନାଦନା ଦେଇ ଆସିଛନ୍ତି ।

॥ ବାଷ୍ପୀ ॥

ପରଶୁରାମ ହରିଚନ୍ଦନ

ଗମ୍ଭାରିମୁଣ୍ଡା

ସ୍ଵେଚ୍ଛର ବିଶ୍ୱମ୍ଭର !

ତ ୨୦ ୧୪ ୨୮

ଆଜିକି ବହୁଦିନ ଧରି ତୁମ ପାଖକୁ ମୋ' ଜୀବନ କାହାଣୀର ଗୋଟିଏ ହେଲେ ପାଖୁଡ଼ା ପଠାଇନି । ଆଜି ଲେଖୁଚି ମୋ' ବାଣପୁର ମାଟିରେ ଜଣେ ସାହିତ୍ୟକ, ସଂଗୀକ ଓ ସମାଜଦେବୀ ବନ୍ଦୁଙ୍କ ସଂପର୍କରେ, ଯାହାଙ୍କର ଉନ୍ନତ ମାର୍ଜିତ ଚିନ୍ତାଧାରା ଏ ମାଟି ଉପରେ ଗଭୀର ଭାବରେ ରେଖାପାତ କରିପାରିବି । ସେ ହେଉଛନ୍ତି ପରଶୁରାମ ହରିଚନ୍ଦନ, ମୋ' ବାଣପୁର ଭୂଷଣର ଜଣେ ବର ସନ୍ତାନ । ତାଙ୍କର ବିଶାଳ ଆଶା, ଆକାଂକ୍ଷାର ରୂପରେଖ ଏ ମାଟିକି ଗୋଟିଏ ନବ ଜନ୍ମାନ୍ତର ଦେବାପାଇଁ ଯେତିକି ପରିମାଣରେ ଫୁଟିଛି ତାର ମହକ ହୁଏତ ଏ ମାଟି ପାଇ ପାରିନଥାନ୍ତା ବହୁଦିନ ଧରି । ସେଥିପାଇଁ ଜୀବନ ବ୍ୟର୍ଥତାର ମରୁପ୍ରାପ୍ତର ଭିତରେ ନିରିଯାଇଛି କହିବା ଠିକ୍ ହେବନି । ବିଶ୍ୱକବି ରବୀନ୍ତ୍ର ନାଥ ଦିନେ ଏଇ ଘଟଣାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କହିଥିଲେ -

“ସେ ପୁଲ ନା ପୁଟିତେ ଝରିଲ ଧରଣୀତେ
ଜାନି ହେ ଜାନି ତାଓ ହୟନି ହରା”

ସମଗ୍ର ବାଣପୁର ଭିତରେ ସେ ମୋର ଅତି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ । ସେ ବନ୍ଧୁତା ଗୋଟିଏ ନଦୀର ଅନ୍ତରସ୍ଥୋତ୍ର ଭଳି । ମୁଁ ବୈଷ୍ଣୟକ ଜୀବନର ପୂଜାରୀ ନୁହେଁ, ମୁଁ ସାଂସ୍କରିକ ଜୀବନର, ସ୍ଵପ୍ନିଲ ଜୀବନର ଜଣେ ପରମ ଭକ୍ତ । ପରଶୁରାମ ବାବୁଙ୍କର ଏଇ ସଂସ୍କରିତିକ

ଦିଗ ହଁ ମୋର ପ୍ରିୟ ସମ୍ବ ଯାହାକୁ ମୁଁ ପିଲାଦିନ୍ଦୁ ଆଜିଯାଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି ।

ମୁଁ ୧୯୨୩ ମସିହାରେ ବାଣପୁର ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀରେ ନା ଲେଖାଇ ପଡ଼ିଲି । ସେତେବେଳକୁ ପରଶୁରାମ ବାବୁ ଷ୍ଟ୍ରେ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ୁଆନି । ସେ ମୋ' ଠାରୁ ଦୁଇ ଦିନ ବର୍ଷ ବଡ଼ ହେବେ । ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କୁ ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ହୋଇଥାଏ, ଗୋରା ତକତକ ଚେହେରା, ସବୁଜ ରଙ୍ଗର କାମିଜଟିଏ ପିଛିଥାନି । ବଗପକ୍ଷୀ ପରି ଧୋବ ପରପର ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିକ ତାଙ୍କର ପରିଧାନ । ସେଇ ସବୁଜ ରଙ୍ଗର କାମିଜ ତାଙ୍କ ଛଡ଼ା ଆଉ କୌଣସି ପିଲା ପିଛିବାର ମନେ ପଡ଼ୁନି । କାମିଜର ହାତ ତଳକୁ ଲାଇଁ ପଡ଼ିଥାଏ, ସେଥିରେ ବୋତାମ ଦିଅନ୍ତିନି । ତାଙ୍କ ଗୋରା ଦେହକୁ ସବୁଜ ରଙ୍ଗର କାମିଜଟା ଖୁବ ମାନେ । ସେଇ ସବୁଜ ରଙ୍ଗର କାମିଜଟା ମୋର କିଶୋର ପ୍ରାଣରେ ଗୋଟିଏ ପୂଲକର କମନ ଏତେ ନିବିଢ଼ି ଭାବରେ ଆଣିଥିଲା ଯେ ମୁଁ ବିଚାରୁଆଏ ମୁଁ ସମିତି ଖଣ୍ଡିଏ କାମିଜ ପିଷନ୍ତି । ମାଟ୍ରିକ୍ ପାସ କରି କଟକ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ମୁଁ ସେଇ ସବୁଜ ରଙ୍ଗ କନାର ଖଣ୍ଡିଏ କାମିଜ କରି ପିଛିଥିଲି, ହାତରେ ବୋତାମ ନ ଦେଇ ତଳକୁ ଝୁଲାଇ ରଖୁଥିଲି । କାମିଜର ହାତଟା ତଳକୁ ଠେକୁଆ କାନ ପରି ଝୁଲି ରହିଲେ, ମୋର ପରଶୁରାମ ବାବୁ ମନେ ପଡ଼ନ୍ତି ।

ବାଣପୁର ମାଇନର ସ୍କୁଲ ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଗୋଟାଏ ଅନନ୍ୟ ସାଧାରଣ ସ୍କୁଲ । କାରଣ ସାଂସ୍କୃତିକ ବାତାବରଣ ଥିଲା ତାହାର ଅସ୍ତ୍ରମଞ୍ଜାଗତ ସମ୍ବନ୍ଧ । ପ୍ରତି ଶନିବାର ଦିନ ସ୍କୁଲରେ ଆଲୋଚନା ସରା ଚରେ । ସେଇ ଆଲୋଚନା ସରା ପ୍ରଧାନ ସମାଦକ ଥାନ୍ତି ତରୁଣ ଛାତ୍ର ପରଶୁରାମ ବାବୁ । ସରାପତି ନିର୍ବାଚନ, ବିବରଣୀ ପାଠ, ଧନ୍ୟବାଦ ଅର୍ପଣ ସବୁ ତାଙ୍କର ଉପରେ । ସେ ବିବରଣୀ ପାଠ କରୁଥିଲାବେଳେ ଧନ୍ୟବାଦ ଅର୍ପଣ କରୁଥିଲାବେଳେ, ସରାପତି ନିର୍ବାଚନ କରୁଥିଲାବେଳେ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ ତାଙ୍କ ଭାଷା ଓ ପ୍ରକାର ଭାଙ୍ଗାର ଅନିର୍ବଚନୀୟ ମାଧ୍ୟମରୀ । ତରୁଣ ବୟସରେ ଛାତ୍ରଟିଏ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଭାଷାର ଗୋଟିଏ ଓଜନ ଥିବାର ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥାଏ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଛାତ୍ରମାନେ ପ୍ରବନ୍ଧ ପାଠ କରନ୍ତି, ବକ୍ତ୍ଵା ଦିଅନ୍ତି, କାହାର ଲେଖାରେ କାହାର ବକ୍ତ୍ଵାରେ କି' କି' ମୂଳ୍ୟବାନ ଭାବଧାରା ରହିଛି - ସେ ସବୁ ବନ୍ଧୁ ଗହଣରେ ପ୍ରକାଶ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଉପାହିତ ଦିଅନ୍ତି । କେଉଁ କେଉଁ ଦିନ ସେ ବକ୍ତ୍ଵା ନ ଦେଇ ପ୍ରବନ୍ଧ ପାଠ କରନ୍ତି । ସେଇ ପ୍ରବନ୍ଧର ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ପଲ୍ଲୀ ଜନୋଚିତ ସୁନ୍ଦର ଶରଶୁଡ଼ିକର ବିନ୍ୟାସ ଦେଖି ମୁଁ ସେଇପରି ଶବ ମୋ' ଲେଖାରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହୀ ହେଉଥାଏ ।

ବାଣପୁର ମାଇନର ସ୍କୁଲର 'Students' Association Library' ନାମରେ ଗୋଟିଏ ପୁସ୍ତକାଳୟ ଥାଏ । ପରଶୁରାମ ଏଇ ପୁସ୍ତକାଳୟରୁ ବହି ସବୁ ନେଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ସେ ଆଜିକାଲିର ଛାତ୍ରଙ୍କ ପରି-ଉପର ଠାଉରିଆ ଭାବରେ ପଡ଼ନ୍ତିନି । ବହିମାନଙ୍କର ଲେଖାରେ ସୁନ୍ଦର ଶହରିଏ, ସୁନ୍ଦର ଭାବରୀଏ ଦେଖିଲେ ତାକୁ Underline କରନ୍ତି ବା ତା' ତଳେ ଗାରଚିଏ ଦିଅନ୍ତି । ମୋର ମନେପଡ଼ୁଛି, ବାଣପୁର ମାଇନର ସ୍କୁଲକୁ ପରିଦର୍ଶନରେ ଉପରିସ୍ଥି ବଡ଼ ବଡ଼ କର୍ମଚାରୀମାନେ ଆସିଲେ, ସ୍କୁଲ ଘରକୁ ଛାତ୍ରମାନେ ସଜାଇ ଥାନ୍ତି - କାନ୍ତୁମାନଙ୍କରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ତି ହୋଇଥିବା ଚିତ୍ରମାନ ମରା ହୋଇଥାଏ । ସେତେବେଳେ କବି ରାଧାନାଥ, ମଧୁସଦନ ଓ ନନ୍ଦକିଶୋର ବଳଙ୍କ ଉତ୍ସୁକ ପଢ଼ନ୍ତି ଗୁଡ଼ିକ ଫଟେ ଆକାରରେ କାନ୍ତୁମାନଙ୍କରେ ଲଟକା ହୋଇଥାଏ । ପୂର୍ବୋତ୍ତମା କବିଙ୍କର ଲେଖାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପଢ଼ନ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ବାହିବା ଭାର ଥାଏ ସାହିତ୍ୟପ୍ରାଣ ଛାତ୍ର ପରଶୁରାମଙ୍କ ଉପରେ । ପରଶୁରାମ ବାବୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ବାହନ୍ତି ଏବଂ ଛାତ୍ରବନ୍ଦୁଙ୍କ ଆଗରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଅନୁଯମ ମାଧୁରା ଏବଂ ତା' ଭିତରୁ କବିମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିର କିପରି ପୁଣିଉଠିଛି ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି । ଆମେପରି ତଳ ଶ୍ରେଣୀର ପିଲାମାନେ ପରଶୁରାମ ବାବୁଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ଆଲୋଚନା ଶୁଣି କେବଳ ମୁଗ୍ଧ ହଉନ୍ତି; ଭବିଷ୍ୟତରେ ଡିଶାର ଜଣେ ନାମଯାଦା ସେ ହେବେ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରୁ । ମନେପଡ଼ୁଛି, ଏବେ ଯେଉଁଠି ବାଣପୁର ବାଳଙ୍କ ହାଇସ୍‌କୁଲର ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନେ ପଢ଼ନ୍ତି ତାହା ସେତେବେଳେ ବାଣପୁର ମାଇନର ସ୍କୁଲର ଛାତ୍ରବାସ ଥିଲା । ଟାଙ୍କା, କାଳପଡ଼ା, ନରଣଗଡ଼, ପାରିକୁଦ, କୁହୁଡ଼ି, କୁମାଣ୍ଗଳ, ବାଣପୁର, ଭାଟପଡ଼ା ଓ କନ୍ୟାଳ ଅଞ୍ଚଳର ଛାତ୍ରମାନେ ସେଇଠି ରହୁଥିଲେ । ବାମନ ବାବୁ ରହୁଥିବା ଘରର କଢ଼ରେ ଯେଉଁ ଛୋଟ ପୋଖରାଟିଏ ଅଛି, ସେତେବେଳେ ସେଠି ଛାତ୍ରବାସର ରୋଷେଇଯର ଓ ଭୋଜନାଗାର ଥିଲା । ସେହି ଛାତ୍ରବାସରେ ଅନ୍ତରେ ତିରିଶ ଜଣ ଛାତ୍ର ରହୁଥିଲେ । ପରଶୁରାମ ବାବୁ ସେହି ଛାତ୍ରବାସରେ ପ୍ରାୟ ତିନୋଟି ବର୍ଷ ରହି ନିଜର ଜାବନକୁ ଗଠନ କରୁଥିଲେ ଏ ଦେଶର ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଣେ ଉଚ୍ଚକୋଟାର ସ୍ଵର୍ଗ ଭାବରେ ଠିଆ ହେବାପାଇଁ । ସେତେବେଳେ ସମୟଟା ଅସହଯୋଗ ଆମୋଳନର ସମୟ । ଜାତୀୟତାର ବହି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ପ୍ରାଣରେ ଜଳି ଉଠୁଥିଲା ଏବଂ ଦେଶ ମାତୃକାର ମୁକ୍ତିଲାଗି ଅଗ୍ରିଗର୍ଭକ ଲେଖା ଲେଖିବା ଏବଂ ସମ୍ପର୍କ ଦେଶର ଦୁଃଖ କଷ ନିପାଦନ ଅନୁଭବ କରି ବୈପ୍ଲବିକ ଭାବଧାରା ଭିତରେ ଜାବନ ଗଠନ କରିବା ଥିଲା ବାଣପୁର ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ଏ ପ୍ରକାର ଜାତୀୟବାଦ ବିପ୍ଲବବାଦୀ ଚିତ୍ରଧାରା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମନଗହନରେ ଦେଖାଯିବା ସମ୍ଭାବାତ ଥିଲା । ପରଶୁରାମ ବାବୁ ଏଇ ଜାତୀୟବାଦ

ଭାବଧାରାର ଥିଲେ ଜଣେ ଉଦ୍‌ଭଳ ଛାତ୍ର । ନିଜେ ‘ଜାଗରଣ’ ନାମକ ଗୋଟିଏ ସହିତ୍ୟ ପଢ଼ିକା ସେ ଛାତ୍ରାବାସରୁ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ମାଞ୍ଚାନିକ ବା ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼ିକା କ’ଣ ଜାଣି ନଥିଲି । ମୋର ମନେପଡ଼ୁଛି, ପରଶୁରାମ ବାବୁଙ୍କର ଗୋଟିଏ କବିତା ‘ଲତାଲୂରା’ ତହିଁରେ ଆମ୍ବପ୍ରକାଶ କରିଥିଲା । ଲୂତା ଅର୍ଥ ମୁଁ ବୁଝିପାରି ନଥିଲି । ଆମ ଗ୍ରାମର ନାଲାମର ମିଶ୍ର ତାଙ୍କର ସହପାଠୀ ଏବଂ ସେ ବି ସାହିତ୍ୟପ୍ରାଣ । ମତେ ସେ କହିଲେ ଲୂତା ଅର୍ଥ ବୁଝିଆଣା । ମୁଁ ତ ସେତେବେଳକୁ ଛୋଟ ପିଲାଟିଏ, ପଢ଼ୁଥାଏ ଚର୍ଦୁର୍ଥ କି ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀରେ, ପରଶୁରାମ ବାବୁ ପଢ଼ୁଥାନ୍ତି ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀରେ । ମୁଁ କବିତାଟିଏ ଧରି ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲି ସେଇ ହାତଲେଖା ‘ଜାଗରଣ’ ପଢ଼ିକାରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଲାଗି । ମୁଁ ବଡ଼ ସଂକୋଚ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ; କବିତାଟିଏ ଦେବି କି ନାହିଁ ବିଚାରୁଥାଏ । କବିତାଟିଏ ଧରି ଠିଆ ହୋଇଥାଏ । ପରଶୁରାମ ବାବୁ ଦେଖିପାରିଲେ, କ’ଣ ଗୋଟିଏ ଲେଖା ଧରି ଏ ଛୋଟ ବାଲକଟି ଠିଆ ହୋଇଛି । ଦେଖିଲେ, ପଡ଼ିଲେ ଚାହିଁଲେ କବିତାଟିଏ । ମୋର ମନେପଡ଼ୁଛି, ମତେ ବନ ମୁଗଧ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁରହିଲେ ଘଢ଼ିଏ ଯାଏଁ । ସେଇ ସମ୍ବେଦ ଚାହାଣୀ ଜଣେ ତରୁଣ ସ୍ଵର୍ଗାର ମୋ’ ଭଲି ଜଣେ ଅର୍ବାଚାନ ବାଲକ ସ୍ଵର୍ଷା ପ୍ରତି ମୋ’ ଜୀବନର ପରମ ସମ୍ବଦ ପରି ମୁଁ ଅନୁଭବ କଲି ସେବିନ । କେତେଦିନ ପରେ ଦେଖିଲି ମୋ’ ଲେଖାଟି ‘ଜାଗରଣ’ ପଢ଼ିକାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଛୋଟକୁ ନିତାନ୍ତ ଛୋଟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖି ଆଡ଼େଇ ଦେବା ସହଜ । ଏହା ସାଧାରଣ ଜୀବନରେ ଦେଖାଯାଇଥାଏ; କିନ୍ତୁ ସେଇ ଛୋଟ ଚିତ୍ତରୁ ବିରାଟର ସନ୍ଧାନ କରନ୍ତି ସେଇମାନେ, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିରେଖା ସୁଦୂରପ୍ରସାରା । ଏଇ ବିଶାଳ ପ୍ରସାରଣଶାଳ ଦୃଷ୍ଟିରଙ୍ଗା ଥିଲା ପରଶୁରାମ ବାବୁଙ୍କର ସେଇ ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ସେଇଦିନୁ ଏଇ ଚିକକ ସମ୍ବଦ ଲାଗି ଶୁଦ୍ଧା, ସନ୍ମାନ କରି ଆସିଛି ମୋର ଜୀବନପ୍ରାଣା ।

୧୯୭୫ ମସିହା ବେଳକୁ, ସେ ଯାଇ ଖୋର୍ଦ୍ଦା ହାଇସ୍କୁଲରେ ନାଁ ଲେଖାଇ ପଡ଼ିବେଣି । ମୁଁ ତା’ର ଖୋଜନବର କିଛି ରଖିନି । ସେ କେବେ ପଡ଼ା ଛାଡ଼ି ତାଙ୍କର ପୌଢ଼କ ବୃଦ୍ଧି ସରବରାକାରା ବୁଝିବେଣି ସେ ସଂପର୍କରେ ମୁଁ କିଛି ଚିତା କରିନି । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ସବୁବେଳେ ଚିତା କରୁଥାଏ, ପରଶୁରାମ ବାବୁଙ୍କର ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରତିଭାର ବିକଚ ଅଭିଯକ୍ତି ଚିକିଏ ଦେଖିବାକୁ । ଜତି ମଧ୍ୟରେ ପଚିଶି ବର୍ଷ ବିତିଯାଇଛି, ଥରେ ଅଧେ ବାଣ୍ୟପୂରରେ କେଉଁଠି କେମିତି ଦେଖିଥିବି । ସେ ମତେ ଦେଖିଲେ କବି ଭାବରେ ଅନୁତିମ ଶୁଦ୍ଧା, ସନ୍ମାନ ଅଜାଦି ଦେବାରେ କୁଣ୍ଡିତ ହୁଅନ୍ତିନି । ମୁଁ ଭାବୁଥାଏ ଏତେ

ବଡ଼ ପ୍ରତିଭାର ଅଗ୍ରି କ'ଣ ଏକବାରକେ ନିର୍ବାପିତ ହୋଇଯିବ ? କିମିତି ହେଲେ ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲିଙ୍ ଜଳି ଉଠିବ ନା ! ପ୍ରତିଭାର ମୃତ୍ୟୁ ସହଜ ନୁହେଁ ।

୧୯୪୭ ମସିହା ହେବ । ମୁଁ ବସିଛି ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡିର ଗୁରାଣ୍ଡି ହାଇସ୍କୁଲର ପ୍ରଶନ୍ତ ବାରଣ୍ଣା ଉପରେ । ସଞ୍ଚିତରେ ବହି ଯାଉଛି ଛୋଟ ଚିରିନଦୀ । ଦିଗନ୍ତର ପାହାଡ଼ମାଳା ଗୋଟିଏ ଅପୂର୍ବ ସମ୍ମୁଖୀୟ ସ୍ଥଳୀ କରୁଛି । କିଏ ଜଣେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ପୁଷ୍ଟିକା ମୋ' ହାତରେ ଦେଇଗଲା । ବହିଟିର ନାମ ବୋଧହୁଏ 'ବିଷ୍ଣୁବୀ କୃତ୍ତିବାସ' ବା 'ଜନନୀୟକ କୃତ୍ତିବାସ' ଲେଖନର ନାଁ ପରଶୁରାମ ହରିଚନ୍ଦନ । ବୋଧହୁଏ ପରିଶି ତିରିଶି ପୃଷ୍ଠାରେ ବହିଟିଏ ହେବ । ମୋର ପ୍ରିୟ ବାଣପୂର ମାଟିର ଜଣେ ଦେଶପ୍ରାଣ ଯୁବକ କୃତ୍ତିବାସ ପାଚଶାଣୀ ଯେ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ସହ ଲଢ଼େଇ କରି ଦ୍ୱାପାନ୍ତର ବରଣ କରିଥିଲେ; ତାଙ୍କର ଜୀବନ ଚରିତ । ବହିଟି ଏକ ନିଃଶ୍ଵାସରେ ପଡ଼ିଗଲି । ବିଷ୍ଣୁବୀ କୃତ୍ତିବାସଙ୍କ ଆଗ୍ରେୟ ବ୍ୟକ୍ତିର କି ବାର୍ଯ୍ୟବନ୍ତ ଭାଷାରେ ରୂପାଯିତ ହୋଇଛି ପରଶୁରାମଙ୍କ ବଳିଷ୍ଠ ଲେଖନରେ, ଅନୁଭବ କଲି ସେବିନ । ପ୍ରତିଭାର ଅଗ୍ରି କୁହୁଳି ନଉଠି ଭିତରେ ଭିତରେ ଯେ ଦାଉଦାଉ ଜଳି ଉଠୁବି, ମୋ' ବାଣପୂର ମାଟିର ବର ସନ୍ତାନ ପରଶୁରାମଙ୍କ ଠାରେ ସେବିନ ଦେଖିଲି ଏକା । ମୋର ଯେପରି ସୁରଣ ହେଉଛି, ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟକ ପ୍ରତିଭାକୁ ସାଗତ ଜଣାଇ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଲେଖି ପକାଇଲି । କେତେ ଜୀବନ ଚରିତ ପଡ଼ିଛି, କିନ୍ତୁ ଗୋଦାବରାଶ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଭାଣା ପ୍ରତାପ ଏବଂ ପରଶୁରାମଙ୍କ ବିଷ୍ଣୁବୀ କୃତ୍ତିବାସ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଛୋଟ ପୁଷ୍ଟିକା ଯୋଡ଼ିଏ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅସାମାନ୍ୟ ସୁଜନୀ ଶକ୍ତିର ଶ୍ରୀ ଧାରଣ କରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶାଣିତ ମାଣିକ୍ୟ ପରି ଯେ ମୂଲ୍ୟବାନ ଏହା ଯେକୌଣସି ପାଠକ ଅନୁଭବ କରିବ । ଗୋଟିଏ ଲେଖା ପ୍ରାଣରେ ଯେବେ ସହନ ସୃଷ୍ଟି ନକରି ପାରିବ, ସେ ଲେଖା ଲେଖା ନୁହେଁ । ପରଶୁରାମଙ୍କ ଲେଖାର ପରିମାଣ ଅଛି ହୋଇପାରେ କିନ୍ତୁ ପ୍ରତିଟି ଲେଖା ଯେ ପ୍ରାଣ ପ୍ରାଚୁର୍ୟରେ ଭରପୂର ତାହାହୀଁ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ସୁହର ନିର୍ଦଶନ ।

ପୋଲେସରା ତ୍ରେନିଂ ସୁଲଗୁ ଅବସର ନେବା ପରେ ପରଶୁରାମ ବାବୁଙ୍କ ଠାରୁ ତାଙ୍କର ଆସିଲା ଗମ୍ଭାରିମୁଣ୍ଡା ହାଇସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା କରିବା ପାଇଁ । ମୁଁ ଆଦରର ସହିତ ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ କଲି ।

ଏବେ ଗମ୍ଭାରିମୁଣ୍ଡାରେ ରହିବାର ସାତ ଆଠ ବର୍ଷ ହୋଇଗଲାଣି । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତିଦିନ ପରଶୁରାମ ବାବୁଙ୍କ ସହିତ ଦେଖାସାକ୍ଷାତ ହୁଏ । ଜୀବନର କିଶୋର ଅବସ୍ଥାରେ

ତାଙ୍କ ସହିତ ମିଳନ ଆଉ ବାର୍ଷକ୍ୟରେ ମିଳନ ଦେଖୁ ମନେହୁଏ ମୁଁ ପିଲାଦିନେ ଯେଉଁ ପ୍ରତିଭାକୁ ସମାନ କରୁଥିଲି ଏବଂ ଯାହାର ବିକାଶ ଦେଖୁବାକୁ ଦିନ ଦିନ ଧରି ଉତ୍ପନ୍ନ ନୟନରେ ଚାହିଁ ରହିଥିଲି ସେଇ ପ୍ରତିଭାର ସାହଚର୍ଯ୍ୟରେ ଜୀବନର ଶେଷ ଭାଗରେ ଆସିବା ବୋଧହୁଏ ବିଧାତାର ଜଙ୍ଗା । ତା' ନହେଲେ ଜୀବନ ଅପୂର୍ବ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତା ।

୧୯୭୦ ଠାରୁ ୧୯୭୩ ଭିତରେ ଗମ୍ଭାରିମୁଣ୍ଡା ପଢ଼ିପାବନ ବାଣୀମହିରାର ଗୋଟିଏ ଛାତ୍ରସଭା । ସେ ଥାନ୍ତି ସଭାପତି । ମୁଁ ଥାଏ ପ୍ରଧାନ ବନ୍ଦା । ମୁଁ ଚାହିଁ ବସିଥାଏ ପରଶୁରାମ ବାବୁ କ'ଣ କହିବେ ଶୁଣିବି । ପରଶୁରାମ ବାବୁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ବୋଧନ ଦେଇ କହିଲେ, ବ୍ୟଗ୍ରତା ଉନ୍ନତିର ପ୍ରସ୍ତୁତି, ବ୍ୟଗ୍ରତା ନଥୁଲେ କିଏ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଉନ୍ନତି କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଆଜି ତୁମେ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ଯେଉଁ କବି କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କୁ ଦେଖୁତ କିଶୋର ବୟସରେ କବିତା ଲେଖବା ପାଇଁ କି' ବ୍ୟଗ୍ରତା ଥିଲା ତାଙ୍କର । ସେଇ ବ୍ୟଗ୍ରତା ସେ ଜୀବନସାରା ରଖାପାରିଛନ୍ତି, ଯାହା ଲାଗି ସେ ଉକ୍ତଳର ସମ୍ମାନାସ୍ଥଦ କବି ଭାବରେ ଠିଆ ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି ଜଣ୍ୟାଦି ।” ମୁଁ ପରଶୁରାମ ବାବୁଙ୍କର ଏଇ ପଦିକ ‘ବ୍ୟଗ୍ରତା ଉନ୍ନତିର ପ୍ରସ୍ତୁତି’ ରାତିଯାକ ଭାବୁଆଏ । ମୁଁ ତ ବାର୍ଷକ୍ୟର ଦାର ଦେଶରେ ଠିଆ ହୋଇଛି; ଦେହ ଓ ମନର ଶିଥଳତା ଆସିଗଲାଣି । ମୋର ବ୍ୟଗ୍ରତା ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ସାଧନାରେ କମି କମି ଆସୁଛି, ତଥାପି ସେ ଦିନର ‘ବ୍ୟଗ୍ରତା ଉନ୍ନତିର ପ୍ରସ୍ତୁତି’ ପଦିକ ମୋ’ ଦେହ ଓ ମନର ପ୍ରତି ଶିରା ସ୍ଥାଯୀ ଭିତରେ ନବବଳର ସଞ୍ଚାର କଲା ପରି ଲାଗିଲା ।

ଭାରପଦା ଅଞ୍ଚଳର ଗମ୍ଭାରିମୁଣ୍ଡା ସମଗ୍ର ବାଣପୂର ଅଞ୍ଚଳ ଭିତରେ ବ୍ରିଟିଶ ଅମଲରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ଅନାଦୃତ ଓ ଅବହେଳିତ ଅଞ୍ଚଳ ପରି ରହିଯାଇଛି । ଏଠିକି ଥରେ ଅଧେ ଆସିଥିବି । ଏବେ ସାତ ଆଠ ବର୍ଷ ଏଠାରେ ରହି ଦେଖୁଛି ପରଶୁରାମବାବୁଙ୍କ ସାହିତ୍ୟର ପରଶ, ସଂଗଠନର ପରଶ, ଶୁଙ୍ଗଲାର ପରଶ, ସଂଗ୍ରାମର ପରଶ, ସାଧନାର ପରଶ ଚିରିଶି ଚାଲିଶି ହଜାର ଜନଜୀବନ ଅଧୁଷ୍ଟିତ ଏଇ ତିମିରାଛନ୍ତି ଭୂର୍ବକି ଆଲୋକମାଳାର ବିଭୂଷିତ କରିପାରିଛି, ତାଙ୍କର ଗତ ଚିରିଶି ବର୍ଷର ନିରବଛିନ୍ତି କର୍ମପ୍ରବାହ ଭିତରେ । ଏଠିକି ଆସି ପଡ଼ିବାକୁ ପାଇଛି, ତାଙ୍କ ନୀରବ ସାହିତ୍ୟ ସାଧନାର କେତୋଟି ସୁନ୍ଦର ସୃଷ୍ଟି । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ଛିନ୍ନାଙ୍ଗୀ, କପିଲେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ନାଟକ, ମୋ' ଆମ୍ବକାହାଣୀର ଛିନ୍ନପତ୍ର, ଅଭିଶପ୍ତ ଦୁର୍ଗ, ବିଘ୍ନବୀ କୃତିବାସ ନାଟକ । ତାଙ୍କର ଆମ୍ବକାହାଣୀ ଏକବାର ଆମ୍ବଜାବନରକିତି ପରି, ପଢୁଥିଲେ ପଢୁଥିବ ଅମୃତର ଆସାନନ ପରି । ଆମ୍ବ କାହାଣୀରେ “ମୋ ବୋଇ” ଲେଖାଟି ପରଶୁରାମ ବାବୁଙ୍କ ଉଚ୍ଚକୋଣର

ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିର ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ନିରଶନ । ମୋ' ଭଲି ସୁବିରର ଚକ୍ଷୁ ଅଶ୍ଵ ଛଳଛଳ ହୋଇପାରିଛି ଯେତେବାର ମୁଁ ସେ ଲେଖାଟି ପଡ଼ିଛି । ପରଶୁରାମଙ୍କ 'କପିଲେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ନାଟକ', 'ମୋ' ଆଖ୍ଯ କାହାଣୀ', 'ଅଭିଶପ୍ତ ଦୂର୍ଘ' ଓଡ଼ିଆ ଜାତୀୟ ସାହିତ୍ୟର ଗୋଟିଏ ରହିପରି । ଯାହାର ଦୀପ୍ତି ଆଜି ହୁଏତ ଓଡ଼ିଶା ସାରା ପ୍ରସର ପାରିନି; କିନ୍ତୁ ଦିନେ ନା ଦିନେ ପ୍ରସର ଉଠିବ । ଯାହା ପ୍ରାଣ ଭିତରୁ ଆସିବି ତାହା ପ୍ରାଣବନ୍ଦ ହୋଇ ପାରିବ - ତାର ମୃତ୍ୟୁ ନାହିଁ, ତାର ଶେଷ ନାହିଁ ।

ଗମାରିମୁଣ୍ଡା ଗୋଟିଏ ଦୀପସ୍ତମ୍ ପଢ଼ିବପାବନ ବାଣୀମନ୍ଦିର । ଏ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ । ତାଙ୍କ ପ୍ରାଣର କାମନା - ଆମ ପିଲାଦିନର ବାଣପୂର ମାଇନର ସ୍କୁଲ ପରି ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗୋଟିଏ ସାଂସ୍କୃତିକ ଚେତନା ଭିତରେ ଗଡ଼ି ଉଠୁଥାନା । କେତେବୁଦ୍ଧିଏ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ କେତେବୁଦ୍ଧିଏ ଛାତ୍ର, ପରାକ୍ଷା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତିକରଣ - ଯେବେ ଏମାନଙ୍କର ଏକାନ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୁଏ, ସେ ଅନୁଷ୍ଠାନରୁ ଉପସୂତ୍ର ମଣିଷ ବାହାରିବେନି, ବାହାରିବେ ଶୁଷ୍ଟ ନିରସ ପାଠ୍ୟ ଘୋଷି ସାର୍ଟିଫିକେଟ ହାସଲ କରି କେତେ ବୁଦ୍ଧିଏ ଜୀବ, ଯେଉଁମାନେ ଚାକିରାବାକିରି କରି ଲାଞ୍ଛ, ମିଛ ନେଇ, ବେଶ ପୋଷାକ ପିଛି, ଏକାନ୍ତ ସ୍ଵାର୍ଥ ସର୍ବସ୍ଵ ହୋଇ ମୃଥବା ଉପରେ ଚାଲିବେ । ଏଇଟା ଜୀବନ ନୁହେଁ, ଏଇଟା ଭିତରେ ମାନବିକତା ନାହିଁ । ମାନବିକତାର ତୁଙ୍ଗ ବିକାଶ ହିଁ ଶିକ୍ଷା । ଏ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷା ମନ୍ତ୍ରରେ ଛାତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷକ ମନ୍ତ୍ରିତ ହେଲେ ସେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଜାତିର, ଦେଶର ପରମ ସମ୍ବଦ ହେବ ।

ପରଶୁରାମ ବାବୁଙ୍କ ଆମା କାନ୍ଦି ଉଠୁଥିଲା ଏଥୁପାଇଁ । ସେଇ ମହାନ୍ ଉଦେଶ୍ୟର ସାଧନା 'ଶତଭ୍ରା' ନାମକ ହାତଲେଖା ମାଗାଜିନ୍ ଛାତ୍ର ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଲେଖା ନେଇ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା । ଗାନ୍ଧୀ, ଗୋପବନ୍ଧୁ, ଗୋଦାବରୀଶ୍ଵର ଜୀବନ ସମ୍ପର୍କରେ ସେ ବହୁ କଥା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ କହୁଥିଲେ । ସେ ନିଜ ଗାଁରୁ ଆସିଲେ, ଆସୁଥିଲେ ସ୍କୁଲକୁ । କଥା ଛଳରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଗଠନମୂଳକ ଉପଦେଶ ଦେଉଥିଲେ । ପୁସ୍ତକାଳୟ ପାଇଁ ଭଲ ବହି ବାହି ଆଣି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ଦେବାକୁ କହୁଥିଲେ । ବେଳେ ବେଳେ ବହୁ ସରାରେ ବକ୍ତ୍ଵା ଦେଉଥିଲେ । ଅନେକ ସମୟରେ ଆମମାନଙ୍କ ଆଗରେ ବୀର ପାଇକମାନଙ୍କର ବୀରତ୍ବ କାହାଣୀ କହିବା ବେଳେ ତାଙ୍କ ଧମନୀର ପ୍ରତିବିହୁ ରକ୍ତ ତାତି ଉଠୁଥିଲା ଏବଂ ଶ୍ରୋତମାନଙ୍କୁ ତତ୍ତାଜ ଦେଉଥିଲା । ତାଙ୍କ ଚିତ୍ତାରେ, ତାଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ, ତାଙ୍କ ବେଶ ପୋଷାକରେ, ତାଙ୍କ ଚାଲିଲେନରେ ଗୋଟାଏ ଆଣ୍ଟାର୍ଯ୍ୟ ଧରଣର ଚମ୍ପକ ଥିଲା । ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ କଥା ମାନୁଥିଲେ, ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣୁଥିଲେ ଏବଂ ଏ ମାଟିର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ କାମ କରିବାକୁ ଆଗରର ହେଉଥିଲେ ।

ଆଉ ସେ ବାଟରେ ଲୋକଟିର ଏ ଭୂଜଁ ଉପରେ ଦେଖିବାକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ । ଯିଏ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ ସାହାଯ୍ୟ ମାଗିଛି, ସେ ହୃଦୟ ପ୍ରସାରି ଦେବା ପାଇଁ ଆଗରର ହୋଇଛନ୍ତି । ପରିଣତ ବୟସରେ ରୋଗ ନାହିଁ, ବୈରାଗ୍ୟ ନାହିଁ ହଠାତ୍ ଏଇ ଭୂଜଁ ଉପରେ ଆଖି ବୁଝିଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଆଖି ବୁଝିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ଶତ ସହସ୍ରର ପାଟି ପିଚିଲା ପରି ଫିଟାଇ ପାରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଶେଷ ନିଶ୍ଚାସ ଟିକକ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ଶତ ସହସ୍ରର ନିର୍ଜୀବ ପ୍ରାଣରେ ନିଃଶ୍ଵାସ ଧାରା ତାଳି ଦେଇ ଜୀବନ କରି ପାରିଛନ୍ତି । ନାନା ଘାତ ପ୍ରତିଘାତ ଭିତରେ ଜୀବନର ବଂଶୀ ସେ ବଜାଇ ପାରିଛନ୍ତି । ତାହାହିଁ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ପରମ ସାର୍ଥକତା । ମୋର ଗୋଟିଏ କବିତାର କେତୋଟି ପଂକ୍ତି ଏ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉଦ୍ଧାର କଲେ ବୋଧହୁଏ ଅସମାଚିନ୍ ହେବନି -

“ସଂଗ୍ରାମ ଖାଲି ସଂଗ୍ରାମ କରି କରି

କ୍ଷତ ବିକ୍ଷତ କରି ଏଇ ଦେହ ମନ

ପ୍ରାଣର ବଂଶୀ ବଜାଇବା ପାଇଁ ହେବ

ଦେଖୁ ଏ ଦୁନିଆଁ କରି ଯେତେ ହାନତମା !” (ରୂପାୟନ - କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରୀପାଠୀ)

ହେ ପରମ ସଂଗ୍ରାମୀ ପରଶୁରାମ, ଦିନ ଆସୁଚି ତୁମ ପାଇଁ ଜାତୀୟ ଜତିହାସର ଗୋଟିଏ ପୃଷ୍ଠା ଉନ୍ନତ ରହିବ । ତା’ ନିର୍ହଳେ ଜାତିର ଜତିହାସ ଅପୂର୍ବ ରହିଯିବ ।

॥ ତେଷୀ ॥

ପୋଲସରା ତ୍ରୈନିଂ ସ୍କୁଲରେ ସାତମାସ

ସ୍ନେହର ବିଶ୍ଵମର !

ଗମାରିମୁଣ୍ଡା

ତା-୧୪-୪-୭୦

ପୋଲସରା ତ୍ରୈନିଂ ସ୍କୁଲରେ ୧୯୭୯ ମସିହା ସେପଟେମ୍ବର ମାସ ଥରେ ତାରିଖରେ କାମରେ ଯୋଗୁ ଦେଲି । ସେତେବେଳକୁ ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ଥାନ୍ତି କାଶୀନାଥ ଶଢ଼ଙ୍ଗୀ । ସେ ଗାନ୍ଧୀବାଦୀ ଲୋକ । ସବୁବେଳେ ଖଦକ୍ତ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ବେଶ ଶାନ୍ତ, ଶିଷ୍ଟ ଭଦ୍ର ଓ ଅମାୟିକ ବ୍ୟକ୍ତି । ମୁଖ ମଞ୍ଚଲରେ ହସ-ସେ ହସରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ଆଭା ଥାଏ । ସାହିତ୍ୟକ ମଧ୍ୟ । ସହିଷ୍ଣୁତାର ମୂର୍ଚ୍ଛମତ ଅବତାର । ଜଂରାଙ୍ଗୀ ଓ ଡେଢ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ବେଶ ଦକ୍ଷତା ଥାଏ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପୁଅ ଭଳି ଦେଖନ୍ତି । କାହାପ୍ରତି ଅକସ୍ମାତ ରଖି କରିବାର ବନ୍ଦୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵରେ ସିଏ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ସ୍କୁଲ ହତାରେ ସଫେଇ କାମ କରନ୍ତି ।

ମୋର ସେହି ସ୍କୁଲକୁ ବଦଳି ହୋଇ ଆସିବାରେ ସେ ଆହୁଦିତ ଥାଆନ୍ତି । ମୋ' ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ସେହି, ସମ୍ମାନ ଅପରିସାମ । ଖଲିକୋଟ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ହରିହର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ୦ରୁ ମୁଁ ଯେଉଁ ନିଷ୍ଠୁର ବ୍ୟବହାର ପାଇଥିଲି, ତାର ଠିକ୍ ଓଳଟା ସଦୟ ବ୍ୟବହାର ପାଇଲି କାଶାବାବୁଙ୍କ ୦ରୁ । ସମ୍ପ୍ର ଓଡ଼ିଶାରେ ହାତଗଣତା ଯେତେବେଳେ ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ' ଯେ ଜଣେ ଏହା କହିଲେ କିଛି ଭୁଲ ହେବନି ।

ମୁଁ ରହିଲି ବୋର୍ଡିଂ ଭିତରେ ସ୍କୁଲର ପାଠାଗାର କୋଠରୀରେ । ଖାଦ୍ୟପେଯର ବ୍ୟବସ୍ଥା ବୋର୍ଡିଂରୁ ହେଉଥାଏ ।

ମୁଁ ପହଞ୍ଚିବା ସମୟରେ ସମ୍ପ୍ର ତ୍ରୈନିଂ ସ୍କୁଲ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଗୋଟାଏ ବିଭାଗ ବିଭାଗ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ସେ ବିଭାଗ ଦିନକୁ ଦିନ ଅଗ୍ରିଶିଖ ପରି ତେବେ ଉଠୁଥାଏ । ମୁଁ ନ ଯାଇଥିଲେ ସମ୍ପ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନ ମହାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଶିକାର ହୋଇ, ଗୋଟାଏ ଶୁଶାନ ଭୂମିରେ ପରିଣତ ହୋଇଥାଆନ୍ତା ବୋଲି, ଅନେକଙ୍କ ୦ରୁ ପରେ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି ।

ମୁଁ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସ୍କ୍ଵାନରେ ସେଠାକୁ ଗଲି, ସେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଦଳେ ଦଳେ ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ଦଳ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାନ୍ତି । ପୁରୀ, ଗଞ୍ଜାମ ଏଇ ଭେଦଭାବରୁ ବିଭାଗର ସୃଷ୍ଟି । ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକ ବିଦ୍ୟାୟ ନେଇ ଯିବେ ତାଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାୟ ସମର୍ପନା ଦେବାକୁ ଦଳେ ପିଲା ରାଜି ହେଉଥାନ୍ତି ତ ଦଳେ ରାଜି ହେଉ ନଥାନ୍ତି । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ କାଶାବାବୁଙ୍କର ଜଣ୍ଠା ସ୍କୁଲର ପରମରା ରହି ଆସିଛି, ବଦଳି ହୋଇ ଯାଉଥିବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାୟ ସମର୍ପନା ଦେବାପାଇଁ । ଏ ପରମରା ଭାଙ୍ଗିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ସେ ମତେ କହିଲେ-ଆପଣ ଏଇ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଟିକିଏ ମଙ୍ଗାଇ ବିଦ୍ୟାୟ ସମର୍ପନା ସରାଟା ଯିମିତି ସୁରଖୁରୁରେ ହେବ, କରାଇ ଦିଅନ୍ତୁ । ମୁଁ ଯିବାର ଦିତୀୟ ଦିନ ସ୍କୁଲର ପ୍ରାର୍ଥନା ସରା ବସିଲା ସଂଧା ଛଅଟାକୁ । ପ୍ରଥମ ଓ ଦିତୀୟ ବାର୍ଷିକ ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରାୟ ଅଶା ଗୁରୁତ୍ୱାତ୍ମକ ଆସି ଜମା ହେଲେ । ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ଆଗରୁ ଏ ଦେଶର ଜଣେ କବି ଭାବରେ ପରିଚିତ ଥିଲି । କେତେକ ହୁଏତ ମତେ ଦେଖିଥିବେ, କେତେକ ଦେଖିପାରି ନଥିବେ । ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ କାଶା ବାବୁଙ୍କ ଜାଗିତରେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ହୃଦୟ ସହିତ ହୃଦୟ ମିଶାଇ ଏକ ହୋଇ ଯିବାକୁ ଓଜ୍ଜ୍ଵଳୀ ଭାଷାରେ ଗୋଟିଏ ଭାଷଣ ଦେଲି । ମୋ ଭାଷଣର ସାରକଥା ହେଲା - କି ପୁରୀ, କି କଟକ, କି ଗଞ୍ଜାମ, କି ସମ୍ବଲପୁର ଏ ସବୁ

ଗୋଟିଏ ମାଟି । ଏ ମାଟିର ଆମେ ସମସ୍ତେ ସଜାନ । ଆମ ମାଟି ଉପରେ ଆମେ ଯେବେ ପରିସର ଭିତରେ ହଣାକଣା ହେବା କ୍ଷତି ହେବ ସମଗ୍ର ମାଟିର । ଗୋଟିଏ ଓଡ଼ିଆ ରକ୍ତ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଦେହର ଶିରା ପ୍ରଶିରାରେ ବହୁଚି - ଏ ରକ୍ତକୁ ଆମେ ଆମ ଆମର ଜାତୀୟ ପ୍ରଗତିରେ ନ ଲଗାଇ ଆମେ ଯେବେ ଆମ ଆମରିତରେ ମାଡ଼ ଗୋଳରେ ଲଗାଇବା କ୍ଷତି ହେବ ଆମର । ଆମ ଦେଶ, ଆମ ସମାଜ, ଆମ ରାଷ୍ଟ୍ର, ଆମ ଭାଷା - ଏ ସମସ୍ତର କଳ୍ୟାଣ ପାଇଁ ଆମେ ଯେବେ ଠିଆ ନହେବା, ଠିଆ ହେବା କ'ଣ ମାଡ଼ଗୋଳ କରିବା ପାଇଁ । ତୁମେମାନେ ଶିକ୍ଷକ । ଶିକ୍ଷାର ମୂଲ୍ୟ କ'ଣ ଏଇଆ ? ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଫୁଲର ସହସ୍ର ପାଖୁଡ଼ା ପରି ବର୍ଷ, ଗନ୍ଧ ବିକୀରଣ କର । ତୁମର ଗୁରୁ ଯେ ବିଦ୍ୟା ନେଇ ଯାଉଛନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ଯଥାୟୁକ୍ତ ସନ୍ନାନ ଦେଇ ଛାଡ଼ । ମୋର ଗୋଟିଏ କବିତା ପଞ୍ଚକ୍ରମ ମନେ ପଡ଼ୁଚି, ଗାଇ ଉଠିଲି ।

“ରକ୍ତ ଗଢ଼ିଚି ଜୀବନ ଯଦି
ରକ୍ତ ଦେବି ମୁଁ ତାହାରି ପାଇଁ ।”

ସରାର ଛାତ୍ର, ଶିକ୍ଷକ ସମସ୍ତେ ନିଷ୍ଠବ୍ଧ ଭାବରେ ମୋ’ ବନ୍ଧୁବ୍ୟ ଶୁଣୁଥାନ୍ତି । ତା’ ଆରଦିନ ଗୁରୁ ଛାତ୍ରମାନେ ମିଳି ମିଶି ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟା ସମର୍ପନା ଦେଲେ । ତୋଜିଭାତ କଲେ । ଏଥରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ କାଶିବାବୁ ଉଲ୍ଲୟିତ ହେଲେ । ଗୋଟିଏ ସୁସ୍ଥ ପରମରା ଯାହା ସମାଜର, ଜାତିର ବା ବ୍ୟକ୍ତିର, ଶିକ୍ଷା ସଂସ୍କୃତିର ବିକାଶରେ ସହାୟକ ତାଙ୍କୁ ଭାଙ୍ଗିଦେବା, ଯାହା ଦେଶ ବା ଜାତିର ବେଳରେ କୁଠାରାୟାତ କରିବା ସେଇଆ । କାଶାନାଥ ବାବୁ ଉଚ୍ଚ ମାନବିକ ଗୁଣର ଅଧିକାରୀ ଥିବା ହେତୁ ଏଇ ପରମରାଙ୍କୁ ଯେ କୌଣସି ବାଧା ଆସୁ ବଞ୍ଚାଇବା ଲାଗି ତୟର ହେଉଥିଲେ । ମୋର ରହଣି କାଳ ଏଠି ଜମା ସାତ ମାସ । କାରଣ ସାତ ମାସ ପରେ ମୁଁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କଲି ମୋର ଚାକିରୀ ଜୀବନରୁ ମତେ ପଞ୍ଚବିନ ବର୍ଷ ହୋଇ ଯିବାରୁ । କିନ୍ତୁ ବିଦ୍ୟା ନେଲା ବେଳକୁ ମତେ ପ୍ରକୃତରେ ଶାଠିଏ ବର୍ଷ ହୋଇଥିଲା ।

ମୋର ଉପସ୍ଥିତି ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ, ଛାତ୍ର, ଶିକ୍ଷକ ସକଳ ମହିଳରେ ଗୋଟାଏ ଉସ୍ଥାହ ଓ ଆନନ୍ଦର ସ୍ତୋତ୍ର ସଞ୍ଚାର କରିଥିଲା । କାରଣ ସାହିତ୍ୟକ ବାତାବରଣ ଗଠନ କରିବାରେ ଏବଂ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସାହିତ୍ୟକ କରି ଗଢ଼ିବାରେ ମୁଁ ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସାହଚର୍ଯ୍ୟରେ ଯଦୁ କରୁଥିଲି । ମୋ’ ଆଗରୁ ଏଠି ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ, ତାଙ୍କ ନାଁ ଗୌରାଶକର ମିଶ୍ର । ସେ ଗୁରୁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ସାହିତ୍ୟକ ଗଠନ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ

ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ । ଛାତ୍ରବାସର କାନ୍ଦୁରେ ଗୋଟିଏ ପଚା ଝୁଲା ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରତି ସପ୍ତାହରେ ଗୁରୁ ଛାତ୍ରମାନେ ପ୍ରବନ୍ଧ, କବିତା, ଗନ୍ଧ ଲେଖି ସେହି ପଚାରେ ପିନ୍ କଣ୍ଠରେ ମାରି ଦିଅନ୍ତି । ସେହି ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ସମସ୍ତେ ପଡ଼ନ୍ତି । ସପ୍ତାହର ଶେଷରେ ଛାତ୍ରବାସର ମନିଟର ସେଇ ଲେଖା ଗୁଡ଼ିକୁ ସାଇତି ରଖନ୍ତି । ବର୍ଷ ଶେଷରେ ଭଲ ଭଲ ଲେଖା ତହିଁରୁ ବନ୍ଧାୟାଏ ଏବଂ ‘ପ୍ରବାହିକା’ ନାମକ ଗୋଟିଏ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାଶ ପାଏ ।

ଗୌରାଶଙ୍କର ମିଶ୍ର ଜଣେ କବିପ୍ରାଣ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବାଣୀତା ପ୍ରାଣସଂରକ୍ଷଣେ ସେ ଗୋଦାବରାଶ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରିୟ ପାଠକ । ପ୍ରତି ବର୍ଷ ଗୋଦାବରାଶଙ୍କ ଶ୍ରାଦ୍ଧାର୍ଥବ ସ୍କୁଲରେ ପାଳନ କରନ୍ତି । ଏପରିକି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରାଶଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଚେଳଚିତ୍ର ସେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇ ଦିତୀୟ ବାର୍ଷିକ ଶ୍ରେଣୀ କାନ୍ଦୁରେ ଚଙ୍ଗାଇ ଥାନ୍ତି । ଏ ସବୁର ବିରୋଧ କରୁଥିଲେ ବିଦ୍ୟାଯ ନେଇ ଯାଇଥିବା ଶିକ୍ଷକ ଜଣକ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ଓ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦୟ ଘଟିଥିଲା ଏଇ କାରଣକୁ କେନ୍ଦ୍ରିକରି ମଧ୍ୟ ।

ମୁଁ ଗୌରାଶଙ୍କର ମିଶ୍ରଙ୍କର ଏ ସକଳ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଯାହା ମୁଁ ଗଲା ବେଳକୁ ଉଭାଇ ଯାଇଥିଲା, ପୁଣି ନବ ଜୀବନ ଲାଭ କରି ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ‘ପ୍ରବାହିକା’ ପତ୍ରିକା ପୁଣି ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ।

ମୋର ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରକୋଷ୍ଟରେ ସାହିତ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପନାରେ ଛାତ୍ରମାନେ ଉଦ୍ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଉଠିଲେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଗୋଦାବରାଶ, ନୀଳକଣ୍ଠ, ଗୋପବନ୍ଧୁ, ମାନସି ଏବଂ ରାଧାନାଥ, ମଧୁସୂଦନଙ୍କ କାବ୍ୟ କବିତାର ଆଲୋଚନା ମୁଁ ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରକୋଷ୍ଟରେ ଓଜସ୍ଵିନୀ ଭାଷାରେ କଳାବେଳେ ଛାତ୍ରମାନେ ମନ୍ତ୍ରମୂରଧ ପରି ଶୁଣୁଆନ୍ତି-ପ୍ରତିଦିନ ମୁଁ ଦେଖେ ଗୁରୁଛାତ୍ରମାନେ କବିତା, ପ୍ରବନ୍ଧ, ଗନ୍ଧ ସବୁ ଲେଖି ମତେ ଦେଖାନ୍ତି ଏବଂ ସେ ଲେଖା ଭିତରୁ କେତେ ଗୁଡ଼ାଏ ଲେଖାରେ ଯେ ଜୀବନୀ ଶକ୍ତି ରହିଛି ତାହା ଅନୁଭବ କରେ ।

ସାହିତ୍ୟକ ପରିବେଶ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ଯେ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ, ଏଥରେ ସଦେହ ନାହିଁ । ଶକ୍ତିର ବିକାଶ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ କ୍ଷେତ୍ର ନଥିଲେ ଶକ୍ତି ଯେ ନିଷ୍ଠା ମରିଯିବ - ଏହା ଏକବାର ସତ୍ୟ କଥା ।

ପୋଲସରା ତ୍ରୈନିଂ ସ୍କୁଲରେ ମୋର ରହଣି କାଳ ଭିତରେ ମୋର ପୁତ୍ରପ୍ରତିମ ଯୁବକବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀମାନ ବିଶ୍ୱମର ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଯିଏ କି ପୋଲସରା ସ୍କୁଲ ବିଭାଗର

ସବଳନିସ୍ତପେକ୍ଷର ଥିଲେ, ସେ ଆସି ମୋ' ବସାରୁ ଦୁଇଶହ ଗଛ ଅନ୍ତରରେ, ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ନିଜ ଘର ଛାଡ଼ି ମୋ' ବସାରେ ରହନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆରେ ଏମ.୬ ପରାକ୍ଷା ଦେବା ପାଇଁ ଏମ.୬ ପାଠ୍ୟ ପଢ଼ୁଥାନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଏମ.୬ ପରାକ୍ଷା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲି । ସେ ଜ୍ଞାନୀ ଏବଂ ବୃଦ୍ଧିମାନ ଯୁବକ, ସରଳ ବିଶ୍ୱାସୀ ଏବଂ ଆଢ଼ୀଯରଶୂନ୍ୟ । ସେ ପୋଲସରାରେ ଆଠବର୍ଷ କାଳ ରହି ଆସିଛନ୍ତି ସ୍କୁଲ ସବଳନିସ୍ତପେକ୍ଷର ଭାବରେ । ସମ୍ବ୍ରଦ ପୋଲସରାର ଶିକ୍ଷକସମାଜ ଓ ଜନସମାଜ ତାଙ୍କୁ ଆଦର ସନ୍ନାନ କରନ୍ତି । କାରଣ ସେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ତ ଅବହେଳା କରନ୍ତିନି, ଦ୍ଵିତୀୟରେ ସେ ଲାଞ୍ଚ ନେବାର ପକ୍ଷପାତି ନୁହନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସମସାମ୍ୟକ ସବଳନିସ୍ତପେକ୍ଷର ମାନେ ବେଶ ଲାଞ୍ଚ ନେଇ ଆରାମରେ ରହିଲା ବେଳେ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ମାନ ସନ୍ନାନ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ ସହାୟତା ଦେଖାନ୍ତି । ମତେ ସେ ଅନେକ ବାର କହନ୍ତି-ଏ ଚାକିରା ଛାଡ଼ି ଦେଇ ମୁଁ ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନ ବରଣ କରିବି । ଏଥରେ ବହୁତ ପ୍ରଲୋଭନ ରହିଛି ଯାହା ମତେ କଲୁଷିତ କରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ ବାଟ ରହିଛି ।

ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହେ- ତୁମର ଆଦୁବଳ ପରାକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଏ ତ ଗୋଟାଏ ଭଲ ଚାକିରା । ପ୍ରଲୋଭନକୁ ଏଡ଼ିବା ସହଜ ହେବ ଯେ ଆଦୁ ବଳରେ ବଳୀଯାନ ହୋଇ ପ୍ରଲୋଭନର ଆର ପାରରେ କ'ଣ ଅଛି ଦେଖି ପାରିବ । ତୁମେ ନିଜକୁ ପ୍ରତି ମୁହଁର୍ଗରେ ଠିକ୍ ରଖି ପାରିଲେ ପ୍ରଲୋଭନ ଆପେ ଆପେ ଆଡ଼େଇ ହୋଇଯିବ, ଭୟରେ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ ।

ଆମେ ଅନେକ ସମୟରେ ଚିତ୍ତା କରୁ ଆମ ଦି'ଜଣଙ୍କ ଭିତରେ ଏତେ ଘନିଷ୍ଠତା ଆସିଲା କମିତି ? ନିର୍ମଳ ବନ୍ଧୁର ମିଳିବା ଏତେ ସମ୍ବନ୍ଧ ନୁହେଁ ଯେଉଁଠି ମଣିଷଙ୍କୁ ଜଟିଳ ବୈଷ୍ୟିକ ବୁଦ୍ଧି ଆଛନ୍ତି କରି ରଖିଛି । ବିଶ୍ୱମ୍ବର ଏଇ ବୈଷ୍ୟିକ ଜୀବନର ଜଟିଳ ବେଷ୍ଟନୀର ବହୁ ଉର୍ଧ୍ଵରେ ଥାଆନ୍ତି ବୋଲି ମୋର ମନେହୁଏ ।

ମୁଁ ପୋଲସରା ଛାଡ଼ିବାର ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ମାସ ପରେ ବିଶ୍ୱମ୍ବର ରାମଗିରି ଉଦୟଗିରି ବଦଳି ହୋଇ ଚାଲିଗଲେ । ପୋଲସରାରେ ଆମେ ଦି'ଜଣ ବହୁ କଥା ଆଲୋଚନା କରିଛୁ । ପୋଲସରାର ନଈ, ପାହାଡ଼, ବଣ ପଡ଼ିଆ, ତୋଟା ମାଳ, ରାଷ୍ଟ୍ରାୟାଚ ସକଳର ସହିତ ସିଏ ଓ ମୁଁ ନିବିଡ଼ ଭାବେ ଯିମିତି ବନ୍ଦା ହୋଇ ରହିଥିଲୁ । “ସିଏ ଆଉ ସେଇ ମାଟି” କବିତାଟି ବିଶ୍ୱମ୍ବର ଏବଂ ପୋଲସରାର ସେଇ ସ୍ଵଦର ପ୍ରକୃତିକୁ ନେଇ ଲେଖା ଯାଇଥିଲା, ସେଥିରୁ ପଦେ ଏଠି ଉଦ୍ଧାର କରୁଛି ।

“ସେଠି କିଏ ରହିଥିବ ଚିରଦିନ ରହିଥିବ
ପାରିବନି ନିରି ସିଏ, ଥୁବ ମୋହ ଲାଗି
ଯେତେ ଦିନ ଯାଉ ବହି କାଳର କପାଳ ତଳେ
କେତେ ଯେ ସପନ ଧରି ମୋହ ପାଇଁ
ସିଏ ଆଉ ସେଇ ମାଟି ଉଠୁଥିବ ଜାଗି ।”

କାଶୀନାଥ ବାବୁ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକଙ୍କର ନିର୍ମଳ ଆଦର୍ଶ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ-
ବଂଧୁମାନଙ୍କର ଧାର, ଶାନ୍ତ, ନମ୍ର ବ୍ୟବହାର ଗୁରୁତ୍ୱାତ୍ମମାନଙ୍କ ଜୀବନ୍ତ, ପ୍ରାଣସର୍ବା ।
ଅଧ୍ୟାପନା ଏ ସକଳର ସମିଶ୍ରଣରେ ପୋଲସରା ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୋଟିଏ ଦୂର୍ଭଲ
ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ପରି ବୋଧ ହୋଇଥିଲା ।

ମୋର ବିଦ୍ୟା ଉପଲକ୍ଷେ ଯେଉଁ ଦିନ ସତା ହେଲା, ସେଦିନ ଗୁରୁତ୍ୱାତ୍ମ ଓ
ଶିକ୍ଷକମାନେ ମତେ ଗରାଇ ଭାବେ ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି ବୋଲି ଭାବିଲି । ମୋ’ ପାଇଁ
କେତେକ ଛାତ୍ର କବିତା ଲେଖି ସେ ସତାରେ ପାଠ କଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଆନ୍ତରିକ
ଜାଗ୍ରା ଥିଲା ମୁଁ ଆଉ କେତେ ଦିନ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥାନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଗାଗ୍ୟ,
ସମୟ କରାଇ ଦେଲା ନାହିଁ । ପୋଲସରାରେ ସାତଟି ମାସ ସାତ ଜନ୍ମର ସୃତି ପରି
ମନେ ରହିଥିବ ।

॥ ଚଉଷୀୟ ॥

ଅବସର ଗ୍ରହଣ ପରେ ତିନିମାସ

ସ୍ନେହର ବିଶ୍ଵମର !

ଗମାତିମୁଣ୍ଡା

ଡା-୨୦-୫-୭୦

୧୪-୪-୭୦ ତାରିଖ ଦିନ ପୋଲସରା ଛାତ୍ରିଲି । ମଟର ବସରେ
ବସିଲାବେଳେ ଶିକ୍ଷକ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଘଢ଼ିଏ ଯାଏଁ ଚାହିଁ ରହିଲି । ପୋଲସରା ମାଧ୍ୟମିକ
ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଯେ ପ୍ରାଣ ବିମୋହନ ସବୁଜ ପ୍ରକୃତି ତାକୁ ଘେରେଇ କରି
ରହିଛି, ତାରି ଉପରେ ଚିକିଏ ଆଖି ପକାଇ ଆଣିଲି । ଜୀବନରେ ବୋଧହୁଏ ସବୁକୁ
ଦେଖିବାକୁ ପାଇବିନି ଆଉ । ଅଛ ଦିନର ଏଇ ପ୍ରିୟତମ କର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଅବସର
ନେଇ ଯାଉଛି । ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଘର ଦ୍ୱାର, କାନ୍ଦୁବାଡ଼, ଗଛପତ୍ର, ରାଷ୍ଟ୍ରାଗାଟ,
ଶିକ୍ଷକ ଛାତ୍ର ସମସ୍ତେ ଲୁହ ଟଳମଳ ଆଖିରେ ବିଦ୍ୟା ଦେଲେ । କୌଳାଶ ଚନ୍ଦ୍ର

ମହାପାତ୍ର ଏମ. ଏ. ବି. ଇଟି ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଜଣେ ତେଜସ୍ଵୀ କର୍ମପ୍ରବଣ ଯୁବକ ଶିକ୍ଷକ । ତାଙ୍କର ଚିନି ବର୍ଷର ଟିକି ପୁଅଟି ନାଁ ରୁହୁ । ବିଦ୍ୟାୟର ଏଇ ଅଶ୍ଵଳ ମୁହଁର୍ଗରେ ବସରେ ବସିବାକୁ ଯାଉଛି, ସେଇ ଛୋଟ ଶିଶୁଟି କାହିଁ କାହିଁ କୌଳାଶବାବୁଙ୍କ କାଖରୁ ମୋ ଛାତି ଉପରକୁ ଆଉଛି ପଡ଼ିଲା । ତାକୁ ଟିକିଏ ଧରିଲି । ପୁତ୍ରହାନ ପିତା ମୁଁ । ବାସଲ୍ୟ ମମତାର ଯେ ଅନନ୍ତ ସିନ୍ଧୁ ମୋ ଭିତରେ ରହିଛି ନିଃସ୍ଵରଙ୍ଗ ଭାବରେ, ସେଇ ନିଃସ୍ଵରଙ୍ଗ ଜଳରାଶି, ଶିକ୍ଷକ ପାଇଁକି ତରଙ୍ଗାୟିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ଏଇ ଶିଶୁଟିର ଆଖିର ଲୁହ ପୋଛି ଦେଇ ତାକୁ ଟିକିଏ ଧରି ପକାଇବାରେ ।

ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଗାଡ଼ିରେ ବସିଲି । ଏ ବିଦ୍ୟାୟ ଦୂଶ୍ୟ ସେବିନର ବସ ଯାତ୍ରାଙ୍କ ବୁଝୁ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ରହସ୍ୟର ଗାର କାଟି ଦେଇଥିବ । ସେମାନଙ୍କ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖି ମୋ' ଉପରେ । ବସ କଣ୍ଠକୁର ହଠାତ୍ ପଚାରିଲେ-ତ୍ରିପାଠୀ ବାବୁ କୁଆଡ଼େ ବଦଳି ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି କି ? କିଏ ଜଣେ ଉଚର ଦେଲା-ନା, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରୁ ଅବସର ନେଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ଅବସର ନେଇଯିବା ପଦିକ ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ଗୋଟିଏ ବିସ୍ମୟର ଚିହ୍ନ ସୃଷ୍ଟି କଲା । ସେ କହି ଉଠିଲେ କାଇଁ, ସେ ଆଦୋ ବୁଢ଼ା ପରି ତ ଦିଶୁ ନାହାନ୍ତି । ଆହୁରି ପଦର ବର୍ଷ, ବେଶ ଫୁର୍ଗରେ କାମ କରି ପାରିବେ ।

ଏସବୁ ଶୁଣି ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଅଜଣା ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ । ମନେ ମନେ ଭାବୁଥାଏ, ମୁଁ ଜଗା ଦାରା ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଇନି କିମ୍ବା ଯୌବନ ମାତେ ଏକବାରକେ ଭିନ୍ନ କରି ଦେଇନି । ହେଲେ ମୁଁ ଏକବାରକେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁବକ ନୁହେଁ କିମ୍ବା ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଵରିବ ନୁହେଁ । ବୋଧହୁଏ ସୁବିରତା ଅପେକ୍ଷା ଯୁବକରୁ ମାତ୍ରା ଟିକିଏ ବେଶା ଥିବ ।

ତେବେ ବସ କଣ୍ଠକଟର ମାତେ ଗୋଟିଏ ଯୁବକ ଶିକ୍ଷକ ବୋଲି ବିଚାରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ ରହିଛି । ମୁଁ ସେବିନ ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ତିରିଶି ପଞ୍ଚତିରିଶି ବର୍ଷର ଟୋକା ପରି ଦିଶୁଥିଲି । ଫୋଲସରା ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ରମାନେ ମାତେ ସେମାନଙ୍କର ବିଦ୍ୟାୟ ସମର୍ପନା ସଭାରେ ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ ଗୋଟିଏ ସୁନା ମୁଦି, ଯୋଡ଼ିଏ ଧୋତି, ଗୋଟିଏ ଗଞ୍ଜି, ଗୋଟିଏ ପଞ୍ଜାବୀ, ଗୋଟିଏ ଚମତ୍କା ସୁରକ୍ଷେଣ ଏବଂ ଗୋଟିଏ କଲମ । ତରୁଣ ଶିକ୍ଷକ କୌଳାସ ବାବୁଙ୍କର ଜିଦ୍ ମୁଁ ଗଲାଦିନ ଏ ସବୁ ପିଛି କରି ଯିବି ।

ମୁଁ ନୁଆ ଲୁଗା, ନୁଆ ପଞ୍ଜାବୀ ପିଛିସାରିବା ପରେ କୌଳାସ ବାବୁ ମୋ' ଆଗୁଠିରେ ସୁନା ମୁଦିଟା ପିନ୍ଧାଇ ଦେଲେ । ଭକ୍ତ ବାବୁ ମୋ' ପାଇଁ ହଲେ ଯୋତା

ବହୁପୁରକୁ ଆଣିଥିଲେ । ତାକୁ ଲଗାଇଲି । ଶିକ୍ଷକ, ଛାତ୍ର ସମସ୍ତେ ଚାହିଁଲେ ମତେ, ମୁଁ କିପରି ନବ ବେଶରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇଛି । ସମସ୍ତଙ୍କ ୩୦ରେ ହସ ଯେ ଅବସର ନେଇ ଯାଉଥିବା ସାର ଆମର ସୁବକ ପରି ଦିଶୁଛନ୍ତି ।

ମୋର ବାର୍ଷିକ୍ୟର ଦେହ, ମନକୁ ଯୌବନର ରସାଣରେ ରସାଣିତ କରି ମତେ ସେଦିନ ପୋଲସରା ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁରୁ ଛାତ୍ରମାନେ ବିଦ୍ୟାୟ ଦେଲେ ବୋଲି ମୋର ମନେ ହେଲା । ସେଦିନ ସେଇ ମୁହଁର୍ରରେ ମତେ ଯେଉଁମାନେ ଦେଖିଥିବେ ମୋର ନିତାତ ଅପରିଚିତ ବା ଅର୍ଥ ପରିଚିତ, ସେମାନେ ମତେ ଗଜା ଗୋକାଟେ ବୋଲି ଅତତେ କ୍ଷଣକ ପାଇଁକି ୦ଡ଼ରାଇ ନଥୁବେ କାହିଁକି ?

ସୁନାମୁଦି ମୁଁ ଜୀବନରେ କେବେ ପିଛିନାହିଁ । ଅନେକ ଲୋକ ସୁନାମୁଦି ସବୁବେଳେ ପିଛିବାକୁ ସୁଖ ପାଆନ୍ତି ବା ପିଛିବାଗାକୁ ଗୋରବର ସକେତ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ଏ ମୁଦିକି ମିଶାଇ ମୁଁ ଚାରିଟି ସୁନାମୁଦି ପାଇଥିବି । ଜୀବନର ସୁଦୂର ଅତୀତରେ ବିବାହ ବେଦିରେ ଗୋଟିଏ ପାଇଥିଲି । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ର, ମୋର ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତରା ଥାଏ । ସେ ଓ ମୁଁ ଯାଆଁନା ହୋଇ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲୁ । ସେ ମୁଦିଚିକୁ ମୋ' ଉତ୍ତରାକୁ ଦେଇ ପକାଇଲି ।

‘ଝଙ୍କାର’ରେ ଧାରାବାହିକ ଭାବରେ କବିତା ଲେଖୁଥିଲି ବୋଲି ‘ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର’ ପ୍ରଚାର ସମିତି ମତେ ଗୋଟିଏ ସୁନାମୁଦି ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ ୧୯୪୭ ମସିହା ବିଷ୍ଵବ ମିଲନ ଉତ୍ସବରେ । ମୁଁ ତାକୁ କବି-ପଢ଼ାଙ୍କି ଦେଇଦେଲି କୌଣସି ଅଳକାର ଗଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ।

ଖଲିକୋଟ ଛାତ୍ରବାସର ମୁଁ ଅଧିକ ଥିଲି । ସେଠୁ ବିଦ୍ୟାୟ ନେଇ ଆସିଲାବେଳେ ଛାତ୍ରମାନେ ମତେ ଗୋଟେ ସୁନା ମୁଦି ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ, ତାହା ବି କବି-ପଦ୍ମୀ ପାଖରେ ରହିଛି ।

କିନ୍ତୁ ପୋଲସରାରୁ ବିଦ୍ୟାୟ ନେଇ ଆସିବାର ଆଜିକି ଛ’ମାସ ହୋଇଗଲାଣି, ସେମାନଙ୍କର ଏଇ ସୁନା ମୁଦିଟି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ହାତରେ ପିଛିଚି, ତା’ ପୁଣି ଏଇ ପରିମ ବୟସରେ ! ଜାଣିହୁଏନା ମନ କି ଜିଆଳ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ କେତେବେଳେ ଚାଲେ ।

ମୁଁ ଗାଁରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲି । ମୋର ବହୁ ବନ୍ଧୁ ମତେ ପଚାରିଲେ - ଆପଣକୁ , ଏବେ ଯଥେଷ୍ଟ ଅବସର ମିଲିଲା । ଲେଖାଲେଖି ବହୁତ କରିବେ । ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ପଚାରିଲେ ଆପଣଙ୍କର ଅବସର ଗୃହଣ ପରେ ଉବିଷ୍ୟତ ଯୋଜନା କ’ଣ ? ପରିଚିତ,

ଅର୍ଥ ପରିଚିତ, ଅପରିଚିତ ବହୁତ ହାତର ଚିଠି , ମୁଁ ଗାଁରେ ରହିବାର ମାସେ ଦି'ମାସ ଭିତରେ ମୋ' ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ପ୍ରାୟ ସବୁଗୁଡ଼ାକ ଚିଠିରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି - ଏବେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ବସି ବାଣୀ ଆରାଧନା କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ଦେଖିଲି ଯେ ମୁଁ ବାଣୀ ଆରାଧନା କରିବି କ'ଣ ? ବାଣୀ ମୋ ଭିତରେ ଦିନକୁ ଦିନ ନିର୍ବାକ ହୋଇ ଯାଉଛି । କଳମ ଧରି କିଛି ଗୋଟାଏ ଲେଖା ଲେଖିବାକୁ ଲୋତି ହେଲେ ଲୋକଟା ମନ ଭିତରୁ ଆପେ ଆପେ ଫୁଟି ଉଠିବା ପାଇଁ କୁଣ୍ଡିତ ହେଉଛି ।

ମୁଁ ଏଇଭଳି ଲେଖାର କବି ବା ଲେଖକ ଆବୋ ନୁହେଁ, ମୋ' ଜୀବନ ସାରା ମୁଁ ଯେତେ ଯାହା ଲେଖି ଆସନ୍ତି ତାହା ଆପେ ଆପେ ଫୁଲ ଫୁଟିଲା ପରି, ଘରଣା ଝରିଲା ପରି, ମଳୟ ବୋହିଲା ପରି ଫୁଟି ଆସିଛି । କଳମ ଧରିଲେ ହଁ ଲେଖା ଫୁଟିଲା । ଲେଖନୀ ଗତିଶୀଳ ନ ହୋଇ ସ୍ଥିତିଶୀଳ ହେବାକୁ ଏତେ ଉନ୍ମଳ କାହିଁକି ?

ବହୁ ବର୍ଷ ଧରି ଯେହଁ ଶିକ୍ଷାୟତନର ପରିବେଷନୀ ଭିତରେ ମୁଁ ରହି ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା କରିଛି, ସେଇ ପ୍ରାଣବନ୍ତ ପରିବେଶର ବୋଧହୂଏ ଅଭାବ ହେଉଛି । ଘରଟା ଲେଖିବା ପାଇଁ ଉପୟୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ ନୁହେଁ । ମୋର ଘରେ ଲେଶ ମାତ୍ର ଜଞ୍ଜାଳ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମନ କହିଁକି ପଛଇବି କଳମ ଧରିବାକୁ । କବି କଳମ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲେ କବିକି ପ୍ରାଣଶୂନ୍ୟ ବୋଧହୂଏ ଚାରିଆଡ଼ । କବିର କଳମ କବିକି ଯେ ଅମୃତ ଚିକକ ଦିଏ, ସେଇ ହଁ ତାର ଏକମାତ୍ର ପାଥେଯ ହସିଖେଲି ଚାଲିବା ପାଇଁ ବିଶ୍ଵର ବିରାଟ ରାଜପଥ ଉପରେ । ସେଇଥରୁ ବଂଚିତ ହୋଇ ଚାଲିଲେ ଜୀବନ ସଜୁଚିତ ହୋଇ ଆସିବ ।

ମୁଁ ଅବସର ପାଇ ଘରେ ତିନି ମାସ ଯାଏଁ ବସି ରହିବା ବି ଅନେକଙ୍କ ମନରେ ଫୁଲକ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । କିଛି ତ ପ୍ରତି ମାସରେ ଗୋଟାଏ ଆୟର ବାଟ ଥିଲା । ସୁମ୍ଭୁ, ସବୁଦ୍ଧ ଭାବରେ ଖର୍ଚ୍ଚବାର୍ଚ କରି ପାରୁଥିଲି । ତାହା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲେ ମୁଁ ଏକ ଅଭାବରେ ପଡ଼ିବି - ଗଣେ ଗଣେ ଧାନ ଖାଲି ଥିଲେ କ'ଣ ହେଲା, ନାନା ଖର୍ଚ୍ଚ ତ ରହିଛି । ଅଭାବର ଦାରୁଣ କଷାୟାତ ଭିତରେ ହାତ ଚିପି, ପାଟି ଚିପି ଚଳିବାକୁ ହେବ । ମୋର ଏଇ ଶୋଚନାୟ କଳଣି ଦେଖିବା ଲାଗି ଏବଂ ତହିଁରେ ଆନନ୍ଦ ପାଇବା ଲାଗି ଅନେକ ସାଇ ପଡ଼ିଶାରେ ଉଦ୍‌ଗ୍ରାବ ଥିବାର ଦେଖିଲି । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ଛାତି ପାଞ୍ଚ ହାତ ଓସାରି ହୋଇ ଯାଉଛି । ମୋର ଏଇ କେତେକ ଦିନର ବେକାର ଜୀବନକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି । ଯେଉଁମାନକୁ ମୁଁ ଜୀବନରେ କେତେ ଭାବରେ ସାହାୟ୍ୟ କରି ଆସିଛି, ସେମାନେ ବେଶୀ ବେଶୀ ଉଲ୍ଲୁଷ୍ଟି, ମତେ ଦୁଃଖ, ଦୁର୍ଦ୍ଗା ଅଭାବ,

ଅସୁରିଧାର ଘେର ଭିତରେ ଦେଖିବାକୁ - ଏହା ହିଁ ସବୁଠାରୁ ବୈଚିତ୍ର୍ୟମାୟ ।

ଜୀବନର ଏଇ ଷାଠିଏ ବର୍ଷ ବୟସରେ ମୁଁ ବାଣପୁର ମାଟି ଛାଡ଼ି ଦୂର ଦୂରାଟ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଚାକିରୀ କରି ଯିବାକୁ ମନ ତାକୁ ନ ଥାଏ । ମୋର ବୟସ ଦୁଇନାରେ କାମ କରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ ସାମର୍ଥ୍ୟ ତ ରହିଛି । ତେଣୁ ସାମୟିକ ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ପ୍ରତି ମାସରେ ତ କିଛି ପାଇ ପାରିବି । ପୁଣି ସାହିତ୍ୟ ଲେଖିବା ପାଇଁ ପରିବେଶ ପାଇବି । ଏଇ ଦୁଇ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଘେନି କୌଣସି ବାଣପୁର ନିକଟରେ କାମ କରିବାର ବାସନା ମନ ଭିତରେ ରହିଥାଏ । ମତେ ଅନେକ ଆଶା ଦେଇଥିଲେ ବାଣପୁରରେ ବା ଆମ ଗାଁ ସ୍କୁଲରେ ରହି ଯିବାକୁ । ସେମାନେ ଦେଖିଲି, ନୀରବ ରହିଗଲେ । ମୁଁ ଏ ସବୁ ଦେଖି ମନେ ମନ୍ଦ ହସେ । ମୋ' ସ୍ତ୍ରୀ ବେଳେ ବେଳେ ପଚାରନ୍ତି - ତୁମେ କବି, ତୁମକୁ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି । ସମ୍ଭାନ କରନ୍ତି, କାହିଁ କେହି ତ ପଚାରୁ ନାହାନ୍ତି ?

ମୁଁ ହସି ହସି କହେ - ସମିତି କବି ପ୍ରତିଭା ଲୋକ କିଏ ଥିଲେ ସିନା ପଚାରିବ ? ସମସ୍ତେ କିଆଁ କବିର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝିବେ ?

ନୈଗାଣ୍ୟ ଭିତରେ ମୁଁ ଆଶାର ରଙ୍ଗାନ ସ୍ଵପ୍ନ ଚିରଦିନ ଦେଖି ଆସିଛି । ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ସମିତି ନିଶ୍ଚୟ ସକାଳେ ଉଇଁବ, ଠିକ୍ ସମିତି ଗୋଟିଏ ଗରୀରତମ ଆହୁବିଶ୍ୱାସ, ମୋ' ଭିତରର ସୁଦୂର ଗହାରରୁ ଫୁଟି ମତେ ପ୍ରତି ମୁହଁର୍ଭରେ କହୁଥାଏ - ତୁମେ ଅତି ନିକଟରେ ଏଇ ବାଣପୁର ମାଟି ଭିତରେ ଗୋଟିଏ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ପାଉଛ । ଯେଉଁଠି ତୁମର ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା ମରଳି ନ ଯାଇ ସଜୀବ ହୋଇ ଉଠିବ । ତୁମେ ଯେଉଁଠି ସକଳ ସମ୍ଭାନ ଓ ପୂଜାର ଅର୍ଥ୍ୟ ପାଇପାରିବ । ପୁଣି ଆଶ୍ରଯ୍ୟର କଥା ଯେ ବାଣପୁରର ଚାରିଆଡ଼େ ଚାରିପାଞ୍ଚଟି ହାଇସ୍କୁଲ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏଇ ଗମ୍ଭାରାମୁଣ୍ଡାକୁ ବୋଧହୁଏ ମତେ ଯିବାକୁ ହେବ, ଏଇ ଭାବ ମୋ' ଆଖିକି ଜଳଜଳ ଦିଶୁଥାଏ ।

ମୋର ଅଭାବ ଦେଖି ମୋ' ସ୍ତ୍ରୀ ଯାହା କିଛି ସଞ୍ଚି ରଖିଥାନ୍ତି ତହିଁରୁ କିଛି କିଛି ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ଦିଅନ୍ତି । ତୁମେ କିଛି ବ୍ୟପ୍ତ ବିଚଳିତ ହୁଅନ୍ତି ବୋଲି ପ୍ରବୋଧନା ଦିଅନ୍ତି । ମୋର ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଝିଅ ବିମଳା । ସେ ଶାଶ୍ଵତରୁ ଆମ ଘରକୁ ଆସିଥାଏ - ମତେ ମଧ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ମୋର ଗୋଟିଏ ଟର୍ଚ କିଣିବାକୁ ଟଙ୍କା ଲୋଡ଼ା ପଡ଼ିଲା - ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସିଏ ଟଙ୍କା ଦେଲା । ରକ୍ତର ବନ୍ଦନ ଯେଉଁଠି ରହିଛି, ସେଇଠୁ ସାହାଯ୍ୟ, ସାହାନୁଭୂତି ଆପେ ଆପେ ଝରି ଆସିବ ।

କୁନ୍ତ ମାସ ଚରିଶି ଚାରିଶ ହେବ, ମୁଁ ପିଣ୍ଡ ଉପରେ ବସି ଲେଖୁଛି ଗୋଟିଏ ଲେଖା, ‘ଗୋପବନ୍ଧୁ’ ଶ୍ରାବନ୍ଧଃଙ୍ଗ୍ୟା ‘ସମାଜ’ରେ ଦେବା ପାଇଁ । ଜଣେ ଯୁବକ

ଦାଣ୍ଡରେ ଚିକିଏ ଦୂରରେ କାହାକୁ ପଚାରିବାର ଶୁଣିଲି - କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ ଘରଟା
କେଉଁଠି ? ମୁଁ ଚିକିଏ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରି ଦାଣ୍ଡକୁ ରାହଁ ଦେଖେ ତ ସେଇ ଯୁବକ
ଜଣକ ମୋ'ର ଆଡ଼କୁ ଆସୁଚନ୍ତି । ମତେ ନମସ୍କାର କରି ଚିଠି ଖଣ୍ଡିଏ ମୋ' ହାତକୁ
ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ । ସେ ଚିଠିରେ ଲେଖା ଅଛି -

ଗୟାରିମୁଣ୍ଡା

ଶ୍ରୀଦେୟ କୃଷ୍ଣ ବାବୁ !

ତା. ୨୧/୭/୭୦

ଆପଣ ଏବେ ଅବସର ନେଇ ଘରେ ବସିଛନ୍ତି ବୋଲି ଆୟୋମାନେ ଶୁଣିବାକୁ
ପାଇଲୁ ରମ୍ୟାରିମୁଣ୍ଡା ହାତସ୍ଥଳରେ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷକ ପଦ ଖାଲିଅଛି ।

ଶିକ୍ଷକ ତ ଅନେକ ମିଳୁଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ମନ ମାନିଲା ଭଲି ଶିକ୍ଷକ କମ ମିଳୁଛନ୍ତି ।
ଏଠାରେ ଆଜି ଆଲୋଚନା ବେଳେ ଆପଣଙ୍କ କଥା ଉଠିବାରୁ ସମସ୍ତେ ଆଗ୍ରହ
ପ୍ରକାଶ କଲେ । ମୁଁ ତ ଆପଣଙ୍କ ଏଠାରେ ଜଣେ ଅଭିଷେ, ବିଜ୍ଞ, ପ୍ରାଞ୍ଚ ଏବଂ ସମ୍ବନ୍ଧିତ
ଗୁରୁ ଭାବରେ ପାଇବାକୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିବାର କଥା ।
ତେଣୁ ଏ ଚିଠି ଲେଖୁଛି । ଆପଣ ଏଠାରେ ଶିକ୍ଷକତା ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ରାଜି ହେବେ
କି ? ପଢ଼ୁ ବାହକଙ୍କ ହାତରେ ଉପର ଦେବେ । ସେହାଧାନ

ପରଶୁରାମ ହରିଚନ୍ଦନ

ମୁଁ ଚିଠିଟି ଥରଥର କରି ତିନିଥର ପଡ଼ିଲି । ପରଶୁରାମ ବାବୁଙ୍କର ଚିଠିର ଏଇ
ସାମାନ୍ୟ ଚିକକ ଲେଖା - ଏଇଭଲି ପରିପାଳା ସହ ଏତେ ପ୍ରାଣସର୍ଗୀ ଭାବରେ କିଏ
ଲେଖିବ ? ମୋ' ପିଲାଦିନ୍ଦ୍ର ମୁଁ ପରଶୁରାମ ବାବୁଙ୍କୁ ଜାଣିବି ଏବଂ ଶ୍ରଦ୍ଧା, ସମ୍ବନ୍ଧ
ଦେଇ ଆସିବି ମୋ' ବାଣପୂର ମାଟିର ଜଣେ ପରିଚିତ ସାହିତ୍ୟକ ଓ ନାଟକ ଲେଖକ
ଭାବରେ । ତାଙ୍କ ଲେଖାର ପ୍ରାଣଶବ୍ଦି ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କର ଉଦ୍‌ଧଳ ପ୍ରତିଭାକୁ କେବିହି
ନମସ୍କାର ନ ଜଣାଇ ରହି ପାରିବନି । ମୁଁ ପରଶୁରାମ ବାବୁଙ୍କ ଲେଖାର ଜଣେ ମୁଗ୍ଧ
ପ୍ରାହକ ।

ମୋର ଅନେକ ସମୟରେ ଦୁଃଖ ହୁଏ ପରଶୁରାମ ବାବୁ ସାହିତ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ
କାହିଁକି ଉପରକୁ ଉଠି ପାରିଲେନି ।

ମୁଁ ଚିକିଏ ଦିଧା ନ କରି ପଢ଼ୁବାହକଙ୍କ ହାତରେ ଗୟାରିମୁଣ୍ଡା ଯିବାକୁ ପରଶୁରାମ
ବାବୁଙ୍କ ଖବର ଦେଇଦେଲି । ପରଶୁରାମ ବାବୁଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ଗୋଟିଏ
ସାହିତ୍ୟକ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରି ହାତ୍ରମାନଙ୍କୁ କବି, ଲେଖକ, ବାଗ୍ରୀ ହେବାରେ
ପ୍ରେରଣା ଦେବା ।

ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟର କର୍ମଭୂମି ଖୋଜୁଥିଲି । ତା. ୨୫.୭.୭୦ ଶନିବାର ଗମ୍ଭାରିମୁଣ୍ଡା ସ୍କୁଲରେ ଯୋଗ ଦେଲି । ଏ ଘଟଣାରେ ମୋ' ସ୍ତ୍ରୀ ହୁଏତ ବୁଝିଥିବେ କବିଙ୍କି ଲୋକେ ତାକୁଛନ୍ତି ତ !

କବିଙ୍କି ଡାକିବାର ଲୋକ ତେବେ ଏ ଦୁନିଆରେ କେଉଁଠି କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି ।

॥ ପଞ୍ଚଷତି ॥

ନୀରବ ବାଟୋଇର କାହାଣୀ

ଗମ୍ଭାରିମୁଣ୍ଡା

ସେହର ବିଶ୍ୱମୟ !

ତା. ୨୮.୮.୮୦

ନୀରବ ବାଟୋଇଟିଏ ମୁଁ ଏଇ ମହାପୃଥ୍ବୀର କେଉଁ ଅଜଣା କୋଣର ରାସ୍ତା ଧାରରେ । ମତେ କି, ଜାଣିବି ତ କିଏ ଜାଣିନି । ମତେ କି, ଦେଖିବି ତ ଆଉ କିଏ ଦେଖିନି । ମତେ କିଏ ବୁଝିବି ତ ଆଉ କିଏ ବୁଝିନି । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ମୋର ଯାତ୍ରା ପଥରେ ନୀରବ ଭାବରେ ଚାଲିବି । ଚାଲି ଚାଲି ସତ୍ତରୀ ବରଷ ହେଲା ଆସିଲିଣି ଏ ପଥ ଧାର ଉପରେ । ସେଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସେଇପରି ଉଦୟ ହେଉଛି, ଅସ୍ତ୍ର ହେଉଛି । ସେଇ ମେଘମାଳା ସେଇ ମୁଣ୍ଡ ଉପର ଆକାଶରେ ଖେଳି ବୁଲୁଛି । ସେଇ କୋଇଲି ସେଇପରି କେଉଁ ଗଛ ଉହାଡ଼ିରୁ ତାର ମଧ୍ୟ ତାନ ମେଲି ଦେଉଛି । କେଉଁ ମୁହଁର୍ଗରେ ଏ ପାଦ ଦୂଇଟି ଥମିଯିବ, ଦେହ ମନ ଅବଶ ହୋଇଯିବ, ଆଉ ଚାଲିବା ସମ୍ବପନ ହବନି, ସେ ବେଳ ଯେ ଅତି ନିକଟରେ ବା ଅଛ ଦୂରରେ କିଏ କହିବ ? ତଥାପି ଚାଲିବି !

ଜୀବନର ପରିମ ଗିରି ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ ଅତାତର ସେ ସୁତିଗୁଡ଼ିକୁ ଚାହିଁ ରହିଛି । କେତେ ତିକ୍ତ ମଧ୍ୟର ସ୍ଥତି ସେ, କେତେ ମନେ ପଢ଼ୁଛି ତ କେତେ ମନେ ପଡ଼ୁନି । ଯେତିକି ମନେ ପଡ଼ୁବି, ଯେତିକି ଏ ପ୍ରାଣକୁ ସର୍ବ କରିବି, ସେଗୁଡ଼ିକ ଆପେ, କାହିଁକି କେଜାଣି ଏ ନିଃସ୍ଵ ନୀରବ ବାଟୋଇର ପ୍ରାଣ କନ୍ଧର ଭିତରୁ ପୁଣି ପୁଣି ଆସୁଛି । ସେ ସବୁର ବର୍ଷ, ସେସବୁର ଗର୍ଭ, ସେ ସବୁର ସର୍ବ ବିରାଟ ନ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ମୋ' ଭଲି ଜଣେ ସାମାନ୍ୟତମ ବାଟୋଇର ସେଗୁଡ଼ିକ ଯେ ପ୍ରାଣର କଥା ଆଉ ଆପେ ଆପେ କାହିଁକି ସେସବୁର ପ୍ରତିଟି ପାଖୁଡ଼ା ପିଟି ପିଟି ଯାଉଛି - କହି ପାରିବି ନାହିଁ ।

ଦୁଃଖ, ଅଭାବ, ଅଶ୍ଵରେ କେତେବାର ମନ୍ତ୍ର ହୋଇ ଯାଇଛି । ରାସ୍ତା ଧାରରେ ଚାଲି ଚାଲି ନୌରାଶ୍ୟର କୁହେଳିକା ଭିତରେ ବାଟବଣା ହୋଇଯାଇଛି । କିଏ

ହାତପାତି ଉଠାଇଛନ୍ତି ତ, କିଏ ଅବହେଲା ଓ ଅନାଦରର ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ଚାହିଁଚନ୍ତି । କିଏ ଉପହାର କରିଛନ୍ତି ତ କିଏ ବେଳେ ବେଳେ ସହାନୁଭୂତିର ମୋହନ ସର୍ବରେ ତୋଳି ଧରିଛନ୍ତି । କେତେବେଳେ ଭୂଲୁଣ୍ଡିତ ହୋଇ ଦୂର ଦିଗବଳୟକୁ ଆଶା ଆଲୋକର ଚିକିଏ ସଞ୍ଚାର ପାଇଁ ଚାହିଁ ରହିଛି ତ, ବେଳେ ବେଳେ ଜାଠ ପଥର ପରି ନିର୍ଜାବ ଓ ନିର୍ବାକ ଭାବରେ ପଡ଼ି ରହିଛି ।

ବୁଝିଛି ଜୀବନ ସ୍ଥାଣୁ ନୁହେଁ, ଗତିଶୀଳ, ଚାଲିବାକୁ ଆସିଛି, ଚାଲିବ ନିଜର ବିରାଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନେଇ । ପଥଭ୍ରତ ହେବା, ଲକ୍ଷ୍ୟଭ୍ରତ ହେବା ସହଜ କିନ୍ତୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପଥରେ ଆଗେଇବା ଚକ୍ଷୁ ଦୂରଟିକୁ କେଉଁ ଉର୍ଦ୍ଦ୍ଵର ଗିରିଶୃଙ୍ଖ ଉପରେ ରଖି - ଏତେବା ସହଜ ନୁହେଁ ।

ବାଧା ଆସିଛି, ବନ୍ଧନ ଆସିଛି । ଆସିବାର ପରି ଆସିଛି । ସତେ ଯିମିତି କେଉଁ ରସାତଳର ସୁଦୂର ଗହୁର ଚିତରେ ପିଣ୍ଡ ଦେବା ପାଇଁ, ଫୋପାଡ଼ି ଦେବା ପାଇଁ ଅଞ୍ଚା ଭିଡ଼ି ଆସିଛି । ତରି ଥରି ବାଧା ବନ୍ଧନର ଦାସ ପରି ରହିବାରେ ପ୍ରାଣର ଔଷଧ୍ୟ କାହିଁ ?

ସିଂହ ବିକ୍ରମରେ ଚାଲିବାକୁ ହେବ, କିଏ ଏ ପ୍ରାଣର ଅଭ୍ୟନ୍ତରୁ ତାକ ଦେଇଛି । ଏ ତାକ ଜୀବନର ତାକ, ପ୍ରାଣର ତାକ । ସେ ତାକର ପ୍ରତିଟି ଶବରେ ମୁଁ ଉନ୍ନନ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଛି, ପାଗଳ ହୋଇ ଉଠିଛି, ଉଷ୍ଣଜଳ ହୋଇ ଉଠିଛି । କାହାର ହାତଟେକା ଦଯା ଓ ଅନୁଗ୍ରହ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ ବିରାଟ ହେବାର ସେ ଧାରଣା ମୁଁ ତାକୁ ପଦାଘାତ କରି ଆସିଛି । ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିଛି, ମୋ' ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଵରଣ ଉତ୍ତରେ ସେ ଶକ୍ତି ରହିଛି, ସେ ଶକ୍ତି ମତେ ଦୂରକୁ ଦୂରକୁ ନେଇ ଚାଲିବାରେ ସେ' ଆନନ୍ଦ ଚିକକ ଦେଇଛି, ସେ ସମ୍ବନ୍ଧ ଆଉ କେଉଁଠି ପାଇନି କି ପାଇବା ସମସ୍ତପର ହୋଇନି । ଦେଖିଛି, ବାଧା, ବନ୍ଧନ ପରାଇତ ଶତ୍ରୁ ପରି ପଛଗୁଆ ଦେଇଛି । ଅବଞ୍ଚା ଓ ଉପହାସ ବହୁ ଦୂରକୁ ଆଡ଼େଇ ହୋଇ ଯାଇଛି ଲଜ୍ଜା ଓ ସଜ୍ଜୋତରେ ଲାଇଁ ପଡ଼ି । ମୁଁ ଚାଲିଛି ନୃତନ ଜୀବନ ସଞ୍ଚାର କରି ସେଇ ମହାନ୍ ସମୁଖୀକୁ ।

ସମୟ ଏକବାର ବଦଳି ଯାଇଛି । ସେଇ ମୁଁ ପଥ ପ୍ରାନ୍ତର ନୀରବ ବାଟୋଇଟିଏ । କେତେ ଆଦର ପାଇଛି । କେତେ ଅଭ୍ୟର୍ତ୍ତନା ପାଇଛି । କିଏ ଶୌରବର ଜୟମାଳ୍ୟ ଏ ଗଳାରେ ଲମ୍ବାଇ ଦେଇଛି । କିଏ ଖୋଜି ଲୋଡ଼ି ପ୍ରାଣର ଆଶ୍ରୋଷ ଦେବାରେ ପଛଗୁଆ ଦେଇନି । କିଏ ହୃଦୟର ସମସ୍ତ ମମତା ଅଜାତି ଦେବାକୁ ଉତ୍କୁଳ ହୋଇ ଉଠିଛି । କେତେ ଦିନର ଏ ମାଟି, ଗୋଡ଼ି, ଚେକା, ପଥର ସର୍ବମଣି ପରି ଆଦରର ପରମ ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇ ପାରିଛି କେତେ କାହା ପାଖରେ ।

ମୋର ଗର୍ବ କରିବାର କିଛି ନାହାଁ, ମୋର ଅହଙ୍କାର କରିବାର କିଛି ନାହାଁ । ମୁଁ ଏ ସବୁ ଭିତରେ ନିଜକୁ ସଙ୍କୁଚ୍ଛିତ କରି ରହିନି କି ରହି ପାରିନି ଅଥବା ରହିବାକୁ ଗୋଟିଏ କ୍ଷାଣ ବାସନାର ଶିକାର ହୋଇ ପାରିନି କ୍ଷଣକ ପାଇଁ । ସେ କି ଫାଳା ଆବାଜ । ଯାହା ଫାଳା, ଯାହା ପ୍ରାଣହାନ, ସେ ପ୍ରାଣକୁ ପ୍ରାଣବନ୍ଦ କରି ପାରିବ ? ଶତ ସହସ୍ର ସୁଗ ସୁଗାନ୍ତର ବିତିଗଲେ ମଧ୍ୟ । ନା, କହାପି ନୁହେଁ ।

ସରଳତା ମୋର ସାଥୀ, ମମତା ମୋର ସମ୍ବନ୍ଧ, ଚାଲିବା ମୋର ଧର୍ମ, ସତ୍ୟ ମୋର ଆଶ୍ରୟ । ମୁଁ ଅଶ୍ରୁସିନ୍ତ ହେଲେ, ମୁଁ ଘୋର୍ୟହରା ହେଲେ, ମୁଁ ଅବସନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିଛି । ଏମାନଙ୍କ ପରଶରେ ଆଖିରୁ ଅଶ୍ରୁ ନିରିଯାଇଛି । ସାହସର ଅଗ୍ରିରେ ମୁଁ ପ୍ରଦ୍ଵଳିତ ହୋଇ ଉଠିଛି । ବିରାଟ ସମ୍ବୂଧନ ଆଶ୍ରେଷ ପାଇଁ ଅଗ୍ରଗାମୀ ହୋଇ ଉଠିଛି ମୁଁ ନୀରବ ବାଚୋଇଟିଏ ମହାନ ପୃଥିବୀର ରାଷ୍ଟ୍ରା ଧାରରେ ।

ମୁଁ ନୀରବ ବାଚୋଇଟିଏ ଏ ମହାପୃଥିବୀର ଅଗଣନ ବାଚୋଇମାନଙ୍କ ଭିତରେ । କେତେ ବିଲ, ବନ, ନଦୀ, ପ୍ରାନ୍ତରର ସବୁଜ ସୁଷମା ମତେ ମୁଗଧ କରିଛି । କେତେ ଆକାଶ-ସର୍ଗୀ ପାହାଡ଼, ପର୍ବତର ଅଚଳ, ଅଚଳ ପ୍ରାଣ ବିମୋହନ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୋ' ପ୍ରାଣର ପ୍ରତି ତତ୍ତ୍ଵରେ କେତେ ଜସାହ, ଉନ୍ନାଦନା ଭାଲି ଦେଇଛି । ରାଷ୍ଟ୍ରାଧାରର କେଉଁ ବିଶାଳ ବଚବୁକ୍ଷର ସ୍ଵିଗଧ ଶାତଳ ଭାଇ ପରି ମୋର କେଉଁ ପରିଚିତ ପ୍ରିୟ ବନ୍ଧୁର ସ୍ଵେହ ସୋହାଗ ପରି ଆପଣର କରିଛି ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ତହଳ ବିକଳରେ ମୁୟମାଣ ହୋଇ ଉଠିଛି । କେତେ ବିଚିତ୍ର ବର୍ଷ ପକ୍ଷାମାନଙ୍କର କଳକୁଜନ ମତେ ଆଶ୍ରମ୍ଭ ଦେଇଛି । ଚିଲିକା ବୁକୁର ଉଦ୍ବେଳିତ ତରଙ୍ଗମାଳା ମମତାର ମୁଗଧ ତୋରିରେ ମତେ ସୁନ୍ଦର କରିଛି, ସିନ୍ତ କରିଛି, ତାହା ଭାଷାରେ କହି ପାରିବି ନାହାଁ ।

ବିପୁଳ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରକୃତି ମୋ ରାଷ୍ଟ୍ରା ଧାରର ଚାରିଆଡ଼େ । ମୁଁ ପଥ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଠିଆ ହୋଇ ପ୍ରକୃତିର ଏଇ ବୈଚିତ୍ର୍ୟକୁ ଚାହିଁ ରହେ, ଅନେକ ସମୟରେ ଏକବାର ତା' ଭିତରେ ନିଜକୁ ମିଶାଇ ଦିଏ । ମୋ' କାନ ପାଖରେ ଏ ବୈଚିତ୍ର୍ୟମୟ ପ୍ରକୃତି କି କଥା କହେ ସେ ଜାଣେ ଆଉ ମୁଁ ଜାଣେ । ଏ ପୃଥିବୀରୁ ବିରୁଧ୍ୟ ହୋଇଗଲେ ପ୍ରକୃତିର ଏ ପ୍ରାଣଭରା ଦବାନବା କେଉଁଠି ପାଇବି ଭାଲି ହୁଏ, ଅନେକ ସମୟରେ ଭାଲି ହୁଏ । ଏ ବିଶାଳ ଅପରିସୀମ ଦୟାଦାନ କିଏ ଭରି ଦେବ ଅୟାଚିତ ଭାବରେ । ଯେଉଁଠି ପ୍ରକୃତି ପ୍ରକୃତି ପରି ରହିଛି, ତାର ଦାନ କି, ସୀମାହାନ ।

ପଥ ପ୍ରାନ୍ତର ଏ ନୀରବ ବାଚୋଇଟି ଏତେ ଦୂର ଚାଲି ଆସିଛି କିନ୍ତୁ ମନ ହଉଛି ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଆହୁରି ଯିବାକୁ । ରାଷ୍ଟ୍ର ତ ମୋ' ପାଇଁ କେଉଁଠି ବନ୍ଦ ହୋଇନି ।

ପୃଥବୀ ! ସେଇ ପୃଥବୀ, ଯେତିକି ପୁରୁଣା ସେତିକି ନୂଆ - ତାର 'ଆକର୍ଷଣ' ସେଇ ନିଚିଦିନିଆ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଛାଡ଼ିଯିବାକୁ ମାନ ହଉନି ।

ଏଇ ବିଲ, ବନ, ନଦୀ, ପ୍ରାନ୍ତର, ଏଇ ସାଗର ସରିତ ଏଇ ଅଗଣନ ଜନଜୀବନ, ଏଇ ପୁରପଲ୍ଲୀ, ଏଇ ଜୀବଜନ୍ମ, ଏଇ ପକ୍ଷୀର କଳରବ, ଏଇ ଆକାଶ ପବନ, ଏଇ ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏଇ ଗୃହ, ନକ୍ଷତ୍ର - ଏ ସମସ୍ତ ଭିତରୁ ମୁଁ ବିଭ୍ୟତ ହେବାକୁ ତାହେଁନା - ମୁଁ ସବୁରି ଭିତରେ ଗୋଳି ହୋଇ ରହିବାକୁ ସତେ ଯିମିତି କେଉଁଠୁ ଆସିବି । ପୃଥବୀର ଏଇ ପ୍ରାଣ ବିମୋହନ ବନ୍ଧନଠୁ ବଳି ଆଉ କି' ସମ୍ବଦ ମୁଁ ତାହେଁ ?

ନୀରବ ବାଟୋଇଟି ଚାଲିଛି । ତାର ଆଖି ବୁଝି ହୋଇ ଯାଇନି, ତାର ପାଦତଳର ମାସପେଶୀରେ ଏତେଟା କ୍ଲୁଚି ବସା ବାଣିନି । ତାର ଚକ୍ଷୁର ଦୀପ୍ତି ଏତେଟା ମ୍ଲାନ ଦିଶି ଦିଶି ଆସିନି । ତା' ଅନ୍ତରର ଆଶା, ଉନ୍ନାଦନା ଉଛୁଳା ନଜି ସ୍ତୋତ ପରି ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବେଳେ ବେଳେ କୂଳ ଲାଙ୍ଘି ବହିଯିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ନୀରବ ବାଟୋଇଟି ଧରଣୀର ଯାତ୍ରା ପଥରେ ଚାଲିଛି ଅଜ୍ଞ ଅବସର ଦୁର୍ବଳତା ପ୍ରତି ଭୂଷେପ ନ କରି । ଦୂର୍ବଳତା ! ଦୂର୍ବଳତା ଜୀବନର କି' ବିରାଟ ଶତ୍ରୁ । ସେ ଶତ୍ରୁକୁ ପ୍ରତି ମୁହଁର୍ଗରେ ଦୂରକୁ ଦୂରକୁ ଘରଢାଇବାକୁ ହେବ ।

ପଥଧାରର ନୀରବ ବାଟୋଇଟିଏ ମୁଁ । ମୋ' ସାମାନ୍ୟତମ ଜୀବନର କାହାଣୀ ଗୁଡ଼ିକ କାହାକୁ ଭଲ ଲାଗିପାରେ ବା ନ ଲାଗିପାରେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେ କହିବାରେ ଆନନ୍ଦ ଚିକେ ପାଇଛି ମୋର ଚଲାପଥର ଧାରେ ଧାରେ ତାହା ହେଁ ମୋର ଦୃଷ୍ଟି । ଏ ଅମୃତବୋଲା ଦୃଷ୍ଟି ପାଖରେ ପୃଥବୀର ରାଜସମ୍ବଦ କି' ସାମାନ୍ୟ । କି ଦ୍ୱାରା !

ପଥ ଧାରର ନୀରବ ବାଟୋଇଟିଏ ମୁଁ ଚାଲିଲା ପରି ଚାଲିଛି କିଛି ବାଟ... ଉପରେ ଆକାଶ ଦେଖିଛି, ତଳେ ପୃଥବୀ ଦେଖିଛି- ଅନନ୍ତ କାଳ ଦିନେ କହିବ ନୀରବ ବାଟୋଇଟିଏ ଚାଲିଛି, ଚାଲିଛି, ଚାଲିଛି.... ।

ସେ ପେଷାରେ ଶିକ୍ଷକ, ନିଶାରେ କବି ।
ଚୀବନକୁ ଅଛି ଶୁଣିବିତ ଓ ସୁଚାରୁଗୁପେ
ଧର୍ମାଦନ କରି ଏଇ ମୁଖ ଭାବପ୍ରବଶ କବି
ବଣକ ଉହବଣତରୁ ବିଦାୟ ନେଇଛନ୍ତି
୧୯ ଜାନ୍ଯୁଆରୀ ୧୯୯୭ ମସିହାରେ । ସେ
ଲେଖ୍ୟାରଥବା ‘ମୃଷାହାତି’ ହେ ମୋର
ମଣିଷ’ ପରି ମନୋଙ୍କ ଅନାବିଳ କବିତା
ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଭଗତରେ ଅମୂଲ୍ୟ ଉଚାରଣ
ହୋଇ ରହିଥିବ । ପାଠକ ବାଟ ଚାଲିବା
ବେଳେ ‘ଶୁଣୁଶେଇ’ ହେଉଥିବ :-

“ମୃଷାହାତି, ମୃଷାହାତି,
ଖଲୁବୋଚର ଭାଜା ବଶିବାରେ
ରହିଅଛି ହୋଇ ମାବି” (ମୃଷାହାତି)

ଅଥବା

“ ସବୁ ଗରଳରୁ ମଣିଷ ଗରଳ ଅଛି
ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତର ହେ ମୋର ମଣିଷ , ହେ ମୋର
ମଣିଷ
ଦୁଇ ନିର୍ମଳ ହର !”

(ହେ ମୋର ମଣିଷ)

କବିଙ୍କର ଏଇ ଆବୁଜାବନୀ ପୁଷ୍ପକ “ ନିରବ
ନି ଚବଧୁ ” ସୁହି ସଂରାଗର ଆଉ ଏକ
ମନୋଙ୍କ ଉଚାରଣ ।

- ଚପନ ପଢନାୟକ

ଯେ ଗୀତ ଗାଇଲି

ଯେ ଗୀତ ଗାଇଲି ମୁଗମୁଗ ଧରି
ସେ ଗୀତ କେଉଁଠି ଲିଖିଲା କାହିଁ
ଜାଣିଲି ନାହିଁ ।

ଲିଖିଲା କେଉଁ ଦୂରେ ବହୁଦୂରେ
ଅଥବା ରହିଲା କାଠିକୁଟା ପରି
ନୀରବେ ଚାହିଁ
ଜାଣିଲି ନାହିଁ ।

ସେବିନ ଏ ଦିନ ପୁଣି କେତେବିନ
ଯାଇଛି ଯିବ ବି ନିରବେ ପାଇ
ବୁନୁଦଳୁ ଯାହା ଯାଇଅଛି ହରି
ହରି ଭବୁଥାର ସବୁଦିନ ପରି
ତାହା ତହୁଁ ବଡ କି ଅଛି କାହିଁ
ଜାଣିଲି ନାହିଁ ।

(କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିପାଠୀ)

S ସମ୍ପଦ୍ୟ